วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์

Journal of MCU. Haripunchai Review

ISSN: 2672-9792 (Online)

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2569 Vol.10 No.2 April – June 2026

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยสาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, ครุศาสตร์ การบริหารการศึกษา, นิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนของนักวิชาการทั้งภายในและภายนอก และเพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ต้องเป็นภาษาไทย จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) 3 ท่านต่อบทความ ทรรศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทรรศนะของความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์

เจ้าของ

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105 http://lpn.mcu.ac.th/lpn/

กองบรรณาธิการวารสาร

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์

หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สามารถ บุญรัตน์

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ : ดร.พุทธิพงษ์ กันทะรส

กำหนดเผยแพร่ : ปีละ 4 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม - ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน-ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม)

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ

พระครูสิริสุตตานุยุต,ดร,รศ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูโกวิทย์อรรถวาที,ดร.ผศ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ อุเทน ปัญโญ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยนันท์ธรณ์ ขาวงาม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.โชติ บดีรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล เครือแสง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, ครุศาสตร์ การบริหารการศึกษา, นิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์,ดร.
พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ศาสตราจารย์,ดร.
พระครูโสภณปริยัติสุธี, รองศาสตราจารย์ ดร.
พระครูสิริสุตตานุยุต, รองศาสตราจารย์.ดร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม
รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง
รองศาสตราจารย์ ดร.เติมศักดิ์ ทองอินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิสรเดช
รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์
รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฏฐ์ ศรีทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย สิงอุดม
ผู้ช่วยศาตราจารย์ ดร.ไพรินทร์ ณ วันนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไกรสร แสนวงค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ มหากันธา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรปรัชญ์ คำพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาเดช อุปนันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรวิชญ์ วงษ์สอาด

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

สาขาวิชาศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, การบริหารการศึกษา, นิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา จงแก้ววัฒนา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญลือ เผือกผ่อง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ธันยวัฒน์ รัตนสัค	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ สมหมาย เปรมจิตต์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ สิรินกร กาญจนสุนทร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวคนธ์ สุดสวาสดิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสัจธรรม	มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงใจ บุญกุศล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชพงษ์ วงษ์เหรียญทอง	มหาวิทยาลัยพายัพเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร. ชะลอ รอดคอย	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ ภักดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ เผือกคง	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.เขตไท ลังการ์พินธุ์	มหาวิทยาลัยพายัพเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร. โชติ บดีรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระธรรม เนียมน้ำเพชร	มหาวิทยาลัยเนชั่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อธิปัตย์ บุญเหมาะ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล เครือแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ แสนคำ	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ์ธนัตถ์ ญาณพิสิษฐ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกลักษณ์ เพียสา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร	สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกแห่งสุวรรณภูมิ
ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พิสูจน์อักษร

ดร.นฤพันธ์ สมเจริญ พระมหาอรรถพล นริสฺสโร,ดร.

ดร.ปิ่นปินัทธ์ เหลืองพิทักษ์ ดร.จันทรัสม์ ตาปูลิง

ออกแบบปก ภาพ/ศิลปกรรม:

นายกฤษดากรณ์ กองเงิน

สำนักงาน : ศูนย์บัณฑิตศึกษา อาคาร 2 ชั้น 2 วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน 192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163

จัดพิมพ์โดย : วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน (ออนไลน์)

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน - มิถุนายน พ.ศ.2569 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการและเรื่องดังต่อไปนี้

ธนาวุฒิ วงค์ศิริ และณัชนัน ศุภสิริสุข วิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของโรงเรียนวัดศรีล้อม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านการตัดสินใจที่เน้นการจัดประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนและกำหนดเป้าหมาย ด้านการดำเนินงาน เน้นการเชิญผู้เชี่ยวชาญในชุมชนเข้ามาถ่ายทอดความรู้และใช้พื้นที่ร่วมกัน ด้านการรับผลประโยชน์ มุ่งสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน และด้านการประเมินผล ที่ให้ความสำคัญกับการนำข้อมูลไปใช้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

พระอธิการธนกร โฆสธมฺโม พระครูสุตคุณวรากร และอุดร จันทวัน วิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า แนวทางการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ ของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 1) ด้านหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ ทั้งศาสตร์ แนวทางปฏิบัติ และเทคโนโลยี มีการวางแผนจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น มีการนิเทศ ติดตามอย่างเป็นระบบ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เสนอความคิดเห็นด้านการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ

ศุภสิทธิ์ ทาทอง พศิน แตงจวง และชาลี ภักดี วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคัน พบว่า ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ 1) ป้องกันไม่ให้เด็กตกหล่น 2) เฝ้าระวัง 3) การดูแลช่วยเหลือ 4) แก้ไขนักเรียนที่มีแนวโน้มจะออกกลางคัน 5) ติดตามให้กลับมาเรียน 6) ไม่สามารถติดตามกลับเข้าสู่ระบบได้ และผลการประเมินรูปแบบอยู่ในระดับมาก

รุ่งทิพย์ มังทา สหัทยา วิเศษ และทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์ วิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาสอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย มีองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) การออกแบบแหล่งเรียนรู้ร่วมสมัย โดยการเชื่อมโยง

ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวและคุณค่าของเครื่องปั้นดินเผา เป็นการบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิตและการศึกษา 2) มีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ทั้งในรูปแบบการฝึกปฏิบัติและการเรียนรู้ในระบบการศึกษา โดยการใช้สื่อดิจิทัลควบคู่กับการสื่อสารแบบดั้งเดิม เพื่อให้เข้าถึงคนทุกกลุ่มและสังคมวงกว้าง 3)สร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว 4) การสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและสร้างมูลค่าเพิ่ม 5) จัดทำวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ดิเรก สีนิล พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์ สุกัญญา นิมานันท์ และณรงค์ อภัยใจ วิจัยเรื่อง การพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน พบว่า การพัฒนาฐานข้อมูลโดยใช้ Google Sites เป็นแพลตฟอร์มหลัก มีการจัดโครงสร้างข้อมูลตามมาตรฐานที่ 2 ครอบคลุม 10 ตัวชี้วัด ทำให้ระบบใช้งานง่าย มีความปลอดภัยและเชื่อมต่อกับบริการอื่นได้ดี ผู้ใช้งานและผู้เชี่ยวชาญประเมินระบบอยู่ในระดับมาก

พระยอด คมฺภีโร (เสมอดี) พระครูปริยัติเจติยานุรักษ์, ผศ.ดร. และพิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา พบว่า การเสนอรูปแบบการบริหารตามหลักไตรสิกขา (ศีล–สมาธิ–ปัญญา) แบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติศีล (วินัยองค์กร) กำหนดกฎระเบียบ มาตรฐานคุณธรรม และความรับผิดชอบ มิติจิต (พลังใจองค์กร) ส่งเสริมสมาธิ ความตั้งมั่น และความสามัคคี และมิติญาณ (ปัญญาองค์กร) พัฒนาความรู้ทักษะ และนวัตกรรม รูปแบบนี้ครอบคลุม 4 ด้านการบริหาร ใช้หลักไตรสิกขาเป็นแกนกลาง เพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณธรรม สมาธิ และปัญญา สนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมอย่างยั่งยืน

ชฎาภรณ์ สุปัญญา วารุณี โพธาสินธุ และอำนาจ จันทร์แป้น วิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้ มีแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง การสรุปความจากนิทาน 2) หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การสรุปความจากเรื่องสั้น 3) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การสรุปความจากสารคดีเกี่ยวกับสุขภาพ และ4) หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การสรุปความจากบทความ

จารุกิตติ์ พิริยสุวัฒน์ ธงชัย สิงอุดม พระทวีศักดิ์ นรินโท พระครูสุตคุณวรากร, ดร. และพระครูปริยัติโพธิวงศ์ วิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลยพบว่า จัดโปรแกรมการปฏิบัติสำหรับกลุ่มเปราะบางแต่ละกลุ่ม ได้แก่ (1) ด้านกาย ช่วยเหลือผู้สูงอายุยากไร้ผ่านโครงการเพื่อนช่วยเพื่อน (2) ด้านจิตใจ ส่งเสริมคุณค่าตนเองผ่านกิจกรรมทางพุทธศาสนา (3) ด้านอารมณ์ จัดกิจกรรมนันทนาการและทัศนศึกษาเพื่อลดความเหงาและภาวะซึมเศร้า และ (4) ด้านสังคมส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อลดภาระครอบครัวและค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ

จิราภรณ์ ยาวิชัย วารุณี โพธาสินธุ์ และอำนาจ จันทร์แป้น วิจัยเรื่อง การใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดล เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์เรื่องการบวกและการลบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด พบว่า ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 4.91 อยู่ในระดับ เหมาะสมมากที่สุด

ศิริลักษณ์ กองแก้ว วารุณี โพธาสินธุ์ และอำนาจ จันทร์แป้น วิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดโดยใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 10.73 คิดเป็นร้อยละ 35.77 โดยนักเรียนที่ได้คะแนนมากที่สุดเท่ากับ 18 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 10 คะแนน ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 17.66 คิดเป็นร้อยละ 58.61 โดยนักเรียนที่ได้คะแนน มากที่สุดเท่ากับ 28 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 19 คะแนน ส่วนคะแนนความก้าวหน้าทางการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 61.50 คิดเป็นร้อยละ 22.77 คะแนนความก้าวหน้าทางการเรียนมากที่สุดเท่ากับ 15 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 4 คะแนน

รณิษพร แคว้นไธสง วิจัยเรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด โรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ ครูจัดกิจกรรมหรือถามคำถามที่ทำให้นักเรียนอยากรู้อยากเรียน ด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย ได้แก่ ครูให้ความสำคัญกับวิธีคิดของนักเรียน ด้านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน ได้แก่ ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ด้านการสะท้อนคิดและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ ครูใช้คำถามช่วยให้นักเรียนเห็นจุดที่ตัวเองเก่ง และจุดที่ควรปรับปรุง ด้านการประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ ครูสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

อังคณา ขันเมือง จันทรฉาย ยมสูงเนิน สังวาร วังแจ่ม และธีระภัทร ประสมสุข วิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ผู้บริหารกำหนดแผนการส่งเสริมโครงการพัฒนาครูมีความรู้ด้านการวิจัยและบูรณาการในข้อตกลงการปฏิบัติงาน. พัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อสามารถนิเทศและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมครูด้านหลักสูตร การสอน และการวัดผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ พัฒนาครูด้านทักษะชีวิต เช่น การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการทำงานเป็นทีมอบรมและให้ความรู้ด้านการประกันคุณภาพ พร้อมทั้งยึดมั่นในจรรยาบรรณผู้บริหารตามคุรุสภา

พัชรี สังข์ทอง วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์) พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นคือ “PATCHA Model” ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอน 5 ขั้น (การตั้งคำถาม การวิเคราะห์และออกแบบ การปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขจำกัด การตรวจสอบและประเมินผล และการประยุกต์ใช้จริง) รวมทั้งกิจกรรมสนับสนุน 5 ประการ เช่น ค่ายสะเต็มศึกษา โครงงานนวัตกรรม และกิจกรรมนักประดิษฐ์รุ่นเยาว์

วิษณุ คงอารยะเวชกุล ประเสริฐ ปอนถิ่น และนพดณ ปัญญาวีรทัต วิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) มิติศีล ยกระดับธรรมาภิบาลด้วยหลักจรรยาบรรณราชการและศีล 5 บูรณาการในหลักสูตรอบรม วางระบบกำกับ–ติดตาม และใช้มาตรการยกย่อง–ลงโทษอย่างเป็นธรรม 2) มิติสมาธิ พัฒนาสมรรถนะผ่านการฝึกสติ/สมาธิ และวินัยงานประจำวัน เพื่อเสริมคุณภาพการตัดสินใจ ลดความเครียด และลดความขัดแย้ง 3) มิติปัญญา เร่งเครื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย KM/PDCA การใช้ดิจิทัลภาครัฐ และหลักสูตรทักษะใหม่ พร้อมทุน–เส้นทางความก้าวหน้าตามสมรรถนะ

อนวัช เศรษฐ์โสภณกุล และสังวาร วังแจ่ม วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือภายในองค์กร พร้อมทั้งให้การสนับสนุนการปรับตัวและเรียนรู้วัฒนธรรมไทยแก่ครูต่างชาติ ผู้บริหารควรใช้ภาษาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อสนับสนุนกิจกรรมพหุวัฒนธรรม และพิจารณาความสำคัญของกิจกรรมในการสร้างความเข้าใจและการบูรณาการวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเปิดเผย และสร้างทีมงานที่หลากหลายเพื่อให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและโปร่งใส

จิรปรียา ธีรัตน์ปัญญาโชติ อนงค์ศิริ วิชาลัย และวารุณี โพธาสินธุ์.วิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำไทย โดยการใช้เกมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง พบว่า แผนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.80) สามารถนำไปพัฒนาการอ่านและการเขียนของนักเรียนได้ ประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สาระการเรียนรู้ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้ และภาคผนวก

เอกพงษ์ พิเศษจาตุรงค์ วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สมรรถนะของครูในการใช้เทคโนโลยีเดิมอยู่ในระดับพื้นฐานและขาดระบบสนับสนุน ทีมวิจัยจึงออกแบบรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูโดยมี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยนำเข้า (ผู้บริหาร ทรัพยากร บริบท

โรงเรียน) (2) กระบวนการพัฒนา 5 ขั้นตอน (Co-Planning, การอบรม, Lesson Study, Peer Observation, Reflection & Dialogue) และ (3) ผลลัพธ์ (สมรรถนะครูเพิ่มขึ้นด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ) เมื่อทดลองใช้รูปแบบพบว่า ครูมีสมรรถนะด้านการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในด้านDigital Literacy, การออกแบบ Active Learning ร่วมกับเทคโนโลยี และการประเมินผล นอกจากนี้ ครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเห็นว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้และช่วยพัฒนาอย่างรอบด้านและยั่งยืน

จารุวรรณ ศรียาภัย สุวรรณี ยหะกร และอภิรักษ์ อนะมาน วิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ ที่มีต่อความสามารถในการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาแค จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 17.20 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.64 คะแนน และร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 86 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 และมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 17.80 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.30 คะแนน และร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

ภาณุสิทธิ์ ทะสน และพจนา พิชิตปัจจา วิจัยเรื่อง การออกแบบแพลตฟอร์มเพื่อการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัญหาในการประชาสัมพันธ์ คือ ช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการขอพระราชทานในภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ไม่สามารถสร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจนและเข้าไม่ถึงประชาชนผู้มีสิทธิ์ขอรับพระราชทานได้หมด กลุ่มประชากรได้เสนอแนวทางการใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ โดยเลือกใช้แอปพลิเคชัน Line Official Account เป็นต้นแบบแพลตฟอร์มในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล

วีรวิชญ์ บุญส่ง และวชิรญาณ์ หลาวเพ็ชร์ วิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT ต่อการเรียนรู้หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสิงห์บุรี พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนเห็นว่ามีความน่าสนใจหลากหลาย และสอดคล้องกับความสามารถของตน ก่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร และเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืนรองลงมาคือ การวัดและประเมินผล และด้านภาระงาน ซึ่งแม้จะมีความท้าทายแต่ยังอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้

นิรันดร์ วงศ์อรินทร์ และชาลี ภักดี วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูผู้สอนตามแนวทางห้องเรียนคุณภาพ 5 ด้าน คือ 1) การนำการเปลี่ยนแปลง 2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน 3) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน 4) การวิจัยในชั้นเรียน และ 5) การสร้างวินัยเชิงบวก โดยใช้วงจร PDCA ในการดำเนินการ ร้อยละ 84.00 ประเมินในระดับมากขึ้นไปและมีความพึงพอใจรวมในระดับมาก โดยพึงพอใจมากที่สุดด้านขั้นตอน

ชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.55 และพึงพอใจน้อยที่สุด (แต่ยังอยู่ในระดับมาก) ด้านความน่าสนใจของขั้นตอนและประโยชน์ต่อนักเรียน ค่าเฉลี่ย 3.50

พัชชาภา เวชวงษ์ พงศธร มหาวิจิตร และศิริรัตน์ ศรีสอาด วิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่Vการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อม โรงเรียนวัดวันอุทิศ (สิริกมลฉ่ำราษฎร์บำรุง) จังหวัดอ่างทอง พบว่า แผนทั้ง 3 หน่วยมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก นักเรียนร้อยละ 70 มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านเกณฑ์ โดยมีคะแนนสูงในด้านการนิยามปัญหาและการสรุปอย่างมีเหตุผล ด้านการรู้สิ่งแวดล้อมพบว่า ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์ด้านความรู้สิ่งแวดล้อม ร้อยละ 80 มีเจตคติและพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

พลอยไพลิน พูลสวัสดิ์ วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ พบว่า ทัศนคติที่ดีและความรู้ด้านการออมที่เพียงพอ ทำให้คนเจเนอเรชันวายมีความพร้อมและความตั้งใจในการปฏิบัติตามมาตรการออมภาครัฐมากขึ้น ขณะเดียวกัน การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นว่าตนสามารถออมได้อย่างต่อเนื่อง จึงนำไปสู่พฤติกรรมการออมที่ดีขึ้นและการเข้าถึงสวัสดิการเพื่อวัยสูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สิทธิโชค เมืองพรหม นพรัตน์ ชัยเรือง และรัฐพร กลิ่นมาลี วิจัยเรื่อง สมรรถนะผู้บริหารที่ส่งผลต่อสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยสังกัดสถาบันอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 พบว่า มี 7 ด้านสำคัญ ได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การปรับโครงสร้างให้ยืดหยุ่น การสื่อสารชัดเจนโปร่งใส การสร้างทีมงานมีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร การให้คุณค่าและสนับสนุนการทดลอง และการสร้างบรรยากาศสร้างสรรค์ แนวทางเหล่านี้จะช่วยขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ปัญญาพล ใยดี และชาลี ภักดี วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น พบว่า ขั้นวางแผน (P) โรงเรียนกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู ขั้นดำเนินงาน (D) มุ่งเน้นการพัฒนาครูตามแผน ด้วยแนวคิดการบริหารเชิงระบบ ใช้กระบวนการเดมมิ่งในห้องเรียนเชิงบวก จัดบรรยากาศและสื่อเทคโนโลยีให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตามแนว Constructionism ขั้นติดตามและประเมินผล (C) มีการประเมินสมรรถนะครูต่อเนื่อง ผ่านระบบบันทึกข้อมูล เช่น แฟ้มสะสมงานและการสะท้อนผล ขั้นปรับปรุงและพัฒนา (A) นำผลประเมินมาวางแผนพัฒนาครูรายบุคคล (ID Plan) เชื่อมโยงกับการนิเทศภายในและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน PLC เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูและพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน.

ศิริญาณีย์ สารชัย และพระมหาสกุล มหาวีโร, ผศ.ดร. วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า 1) กำหนดบทบาทและผู้รับผิดชอบการสื่อสารอย่างชัดเจน เพื่อให้ข้อมูลมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ 2)ออกแบบสารให้กระชับ ตรงประเด็น และมีรูปแบบดึงดูด ตามประเภทข้อมูล 3) ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย

และเหมาะสม พร้อมกำหนดมาตรฐานการใช้ช่องทางอย่างเป็นทางการ 4) สร้างระบบการติดตามและประเมินผล โดยอาศัยข้อมูลย้อนกลับ Feedback จากผู้รับสารเพื่อปรับปรุง และ5)ส่งเสริมการสื่อสารสองทาง ให้บุคลากรรู้สึกมีส่วนร่วมความผูกพันกับองค์กร โดยใช้ SMCR กำหนดบทบาทและผู้รับผิดชอบการสื่อสารอย่างชัดเจน น่าเชื่อถือ ออกแบบสารให้กระชับ ตรงประเด็น และมีรูปแบบดึงดูด ตามประเภทข้อมูลใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสม

บุญมั่น ธนาศุภวัฒน์ วิทยา สุขสาสำเนียง วรรณทอง และสุทธาภา มาประกอบ วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ พบว่า แนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักศึกษาเรียงลำดับความถี่ 3 อันดับได้แก่ 1) การเปิดรับการเรียนรู้ทักษะหรือความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและการทำงาน 2) การรู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี 3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม

นิพพิชฌน์ เครื่องสนุก จักรพันธ์ ลิ่มมังกูร ณัฐพร อินทะกันฑ์ และพิสุทธิ์ จันทรสุรินทร์ ศึกษาเรื่อง แนวคิดสัจจนิยมกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาไทย-กัมพูชา พบว่า แม้โลกาภิวัตน์และแนวคิดเสรีนิยมจะมีอิทธิพลต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่แนวคิดสัจนิยมยังคงมีความสำคัญในการวิเคราะห์นโยบายไทย-กัมพูชา โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอธิปไตย ปัญหาชายแดน และความมั่นคงภายในภูมิภาค นอกจากนี้ บทความยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพ การป้องกันความขัดแย้ง และส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติในระยะยาว

ปิ่นปินันท์ เหลืองพิทักษ์ พระศรัณยู หมื่นอ้าย และเสน่ห์ ใจสิทธิ์ ศึกษาเรื่อง แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาระบบภาษีอากรของประเทศไทย พบว่า 1) โครงสร้างระบบภาษีอากรของประเทศไทย เนื่องจากระบบภาษียังขาดการเชื่อมโยงกับโครงสร้างงบประมาณรายได้ของรัฐอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การกำหนดนโยบายภาษีอาจขาดกลไกการตรวจสอบและก่อให้เกิดความเสี่ยงทางการคลังในระยะยาว ดังนั้น การบริหารภาษีควรตั้งอยู่บนหลักวินัยทางการคลัง ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 2) การทบทวนนโยบายภาษีเพื่อกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประชาชน ควรพิจารณาการจัดเก็บภาษีอัตราก้าวหน้าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสนับสนุนรัฐสวัสดิการ อย่างไรก็ตาม การปฏิรูประบบภาษีจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักความเป็นกลางทางภาษีควบคู่กัน เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีและลดผลกระทบต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ และ 3) การทบทวนการจัดเก็บภาษีบางประเภทที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน พบภาษีกำไรจากการซื้อขายหลักทรัพย์ที่ยังคงได้รับการยกเว้น แม้ว่าตลาดทุนของประเทศไทยจะมีการเติบโตอย่างมากแล้วก็ตาม จึงควรมีการพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างภาษีให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน

พระหลง อิทฺธิญาโณ (เคอคำ) ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักอริยสัจ 4 พบว่า เริ่มจากการระบุปัญหาที่แท้จริง การวิเคราะห์สาเหตุ

รากเหง้า การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ผลการศึกษาพบว่า การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถสร้างกระบวนการแก้ปัญหาที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ในระดับบุคคลช่วยเพิ่มทักษะและความพึงพอใจในงาน ในระดับสายอาชีพสร้างแผนก้าวหน้าและโอกาสพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และในระดับองค์การช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ วิธีการบูรณาการนี้ประกอบด้วยการผสมผสานปัญญาตะวันออกกับแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ โดยใช้กระบวนการคล้ายกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์แต่เสริมด้วยมิติทางจิตวิญญาณ เป้าหมายสุดท้ายคือการสร้างองค์การที่ยั่งยืน ซึ่งบุคลากรมีทั้งความสามารถในการทำงานและความสุขในชีวิต นำไปสู่การเจริญเติบโตของทั้งบุคคลและองค์การอย่างสมดุลและต่อเนื่อง

ปิยะสันต์ ปัญจขันธ์ ศึกษาเรื่อง นโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลภายใต้บริบทเศรษฐกิจร่วมสมัย พบว่า ผลการศึกษาสะท้อน 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) นโยบายการเงินในฐานะเครื่องมือรัฐกิจเชิงยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทต่อการกำกับเศรษฐกิจมหภาคและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (2) ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลผ่านการบูรณาการมิติเศรษฐกิจ สังคม และธรรมาภิบาล และ (3) แนวทางพัฒนาการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลในอนาคต โดยเน้นการบริหารเชิงยืดหยุ่น การเรียนรู้เชิงระบบ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน บทความเสนอกรอบรัฐประศาสนศาสตร์เชิงพลวัตที่มองนโยบายการเงินเป็นกลไกหลักของรัฐในการรักษาสมดุลระหว่างการเติบโตและความยั่งยืน

สุวัฒน์ อินทรประไพ ศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนในชนบทไทย พบว่า ภูมิปัญญาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นได้ 2-3 เท่า ลดรายจ่ายครัวเรือนเปราะบาง 28% และเสริมอำนาจต่อรองทางการตลาด โดยทำงานผ่านสี่ปัจจัยหลัก ได้แก่ (1) ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อปรับทัศนคติลดบริโภคนิยม (2) ใช้องค์ความรู้ท้องถิ่นในการแปรรูปทรัพยากรธรรมชาติเพื่อกระจายรายได้ (3) สร้างกลไกกำกับดูแลร่วม เช่น กองทุนวัด สหกรณ์ ระบบแบ่งน้ำฝาย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง และ (4) จัดระบบสวัสดิการสังคมแบบมีส่วนร่วม อาทิ กองข้าว กองยา การดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน ซึ่งช่วยประหยัดงบประมาณรัฐและสร้างภูมิคุ้มกันความยากจนจากฐานราก ดังนั้น การบูรณาการภูมิปัญญากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนในบริบทประเทศไทย

พระครูมนูญปริยัติสุนทร, ดร. พุทธิพงษ์ กันทะรส และสามารถ บุญรัตน์ ศึกษาเรื่อง การบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า บทบัญญัติของพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2561 การบริหารงบประมาณรายจ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น อยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หนังสือสั่งการต่างของกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการคลัง ซึ่งในการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนี้ นับว่าสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะงบประมาณเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารองค์กรหรือกิจการต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องยึดหลักการบริหารจัดการงบประมาณให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ

หน่วยงาน โดยครอบคลุมการจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบติดตาม และประเมินผล ตลอดจนการบริหารการเงินและบัญชี พัสดุและสินทรัพย์ เป็นภาระความรับผิดชอบที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติซึ่งทำให้ส่งผลต่อระบบการบริหารจัดการ การสร้างความเข้าใจและการจัดงานด้านงบประมาณ

ภคอัศม์ โปษะกฤษณะ ศึกษาเรื่อง รถแห่กระแสวัฒนธรรมร่วมสมัย : เอกลักษณ์ อิทธิพล และการขยายพื้นที่ทางดนตรีสมัยใหม่ในไทย พบว่า มนุษย์จำเป็นต้องมีพื้นที่พบปะนอกเหนือจากบ้านและที่ทำงาน เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและผ่อนคลายอารมณ์จากความเหนื่อยล้าในการใช้ชีวิตในสังคมเมืองที่เร่งรีบภายใต้ระบบทุนนิยมนอกจากนี้ รถแห่ยังมีมิติทางเศรษฐกิจที่สำคัญ เนื่องจากการจัดงานรถแห่มักเป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณีเช่น ประเพณีแห่เทียน งานประเพณีผีตาโขนและงานมงคลต่างๆ ถือเป็นการกระตุ้นการค้าขายในท้องถิ่น ตั้งแต่ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ไปจนถึงสินค้าพื้นบ้าน สร้างรายได้และความคึกคักแก่ชุมชนไปพร้อมกับมิติทางวัฒนธรรมและสังคม พบว่ารถแห่จึงไม่เพียงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสืบทอดวัฒนธรรม วัฒนธรรมรถแห่นั้นยังคงต่อรองความหมายของความเป็นไทยในมิติใหม่ ที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และหลากหลายมากขึ้นโดยสะท้อนภาพความเป็นไทยที่ไม่ได้หยุดนิ่งหากแต่เปลี่ยนแปลงและปรับตัวไปตามบริบทของสังคมร่วมสมัยผ่านคนรุ่นใหม่ในการนิยามคุณค่าที่ไม่ได้ถูกยึดโยงอยู่กับอำนาจรัฐ

วรชพร เทศเขียว ศึกษาเรื่อง การบริหารและการนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา พบว่า แม้นโยบายการศึกษาจากภาครัฐจะมีความชัดเจน แต่การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษายังขาดความเป็นเอกภาพและไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ โดยผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงนโยบายกับการปฏิบัติ ผ่านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การจัดสรรทรัพยากร การสื่อสารสร้างความเข้าใจ และการติดตามประเมินผล นอกจากนี้ การบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องปรับจากรูปแบบการสั่งการจากส่วนกลางไปสู่การบริหารแบบองค์รวมที่เน้นการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานในการตัดสินใจ ข้อเสนอแนะสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การประเมินเพื่อพัฒนา และการออกแบบมาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา บทความนี้สรุปว่า ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาไทยขึ้นอยู่กับศักยภาพการบริหารจัดการในสถานศึกษาที่สามารถแปลงนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทจริงและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

นิพนธ์ โอภาษี พระมหาถาวร ภูแผลงทอง และสิทธวีร์ รัชกุลชัยภิรมย์ ศึกษาเรื่อง การบริหารสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล หลักการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล และนำเสนอแนวทางในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ เนื้อหาครอบคลุมหลักการบริหารจัดการศูนย์ฯ อย่างมีประสิทธิภาพในการสนับสนุนการดำเนินงาน

ขององค์การบริหารส่วนตำบล บทความสรุปด้วยข้อเสนอแนะการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและนำเสนอแนวทางในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่สอดคล้องกับมาตราฐานดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมเต็มศักยภาพตามวัย เป็นคนดี มีคุณธรรม มีสติปัญญา และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพอย่างยั่งยืน

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์)
บรรณาธิการวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์
เมษายน - มิถุนายน พ.ศ.2569

สารบัญ

วัตถุประสงค์ ก
กองบรรณาธิการ ข
ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ ข
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ ค
บทบรรณาธิการ จ
สารบัญ ฆ

บทความวิจัย : **หน้า**

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของโรงเรียนวัดศรีล้อม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ยั่งยืน และด้านการประเมินผล ที่ให้ความสำคัญกับการนำข้อมูลไปใช้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง 1-15
ธนาวุฒิ วงค์ศิริ และณัชนัน ศุภสิริสุข

ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 16-29
พระอธิการธนกร โฆสธมฺโม พระครูสุตคุณวรากร และอุดร จันทวัน

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ 30-45
ศุภสิทธิ์ ทาทอง พศิน แตงจวง และชาลี ภักดี

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ 46-61
รุ่งทิพย์ มังทา สหัทยา วิเศษ และทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์

การพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน 62-75
ดิเรก สีนิล พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์ สุกัญญา นิมานันท์ และณรงค์ อภัยใจ

รูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา 76-90
พระยอด คมฺภีโร (เสมอดี) พระครูปริยัติเจติยานุรักษ์, ผศ.ดร. และพิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง จังหวัดเชียงใหม่ 91-105
ชฎาภรณ์ สุปัญญา วารุณี โพธาสินธุ และอำนาจ จันทร์แป้น

พุทธบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย 106-121

จารุกิตติ์ พิริยสุวัฒน์ ธงชัย สิงอุดม พระทวีศักดิ์ นรินโท พระครูสุตคุณวรากร , ดร. และ พระครูปริยัติโพธิวงศ์
การใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดล เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์เรื่องการบวกและการลบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด 122-136

จิราภรณ์ ยาวิชัย วารุณี โพธาสินธุ์ และอำนาจ จันทร์แป้น
การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดโดยใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง 137-150

ศิริลักษณ์ กองแก้ว วารุณี โพธาสินธุ์ และอำนาจ จันทร์แป้น
การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด โรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ 151-163

รณิษพร แคว้นไธสง
การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 164-178

อังคณา ขันเมือง จันทรฉาย ยมสูงเนิน สังวาร วังแจ่ม และธีระภัทร ประสมสุข
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์) 179-193

พัชรี สังข์ทอง
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 194-206

วิษณุ คงอารยะเวชกุล ประเสริฐ ปอนถิ่น และนพดณ ปัญญาวีรทัต
ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ 207-220

อนวัช เศรษฐ์โสภณกุล และสังวาร วังแจ่ม
การพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำไทย โดยการใช้เกมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง 221-233

จิรปรียา ธีรัตน์ปัญญาโชติ อนงค์ศิริ วิชาลัย และวารุณี โพธาสินธุ์
การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่ 234-243

เอกพงษ์ พิเศษจาตุรงค์
ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ ที่มีต่อความสามารถในการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาแค จังหวัดสุราษฎร์ธานี 244-256

จารุวรรณ ศรียาภัย สุวรรณี ยหะกร และอภิรักษ์ อนะมาน
การออกแบบแพลตฟอร์มเพื่อการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร 257-271

ภาณุสิทธิ์ ทะสน และพจนา พิชิตปัจจา
ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT ต่อการเรียนรู้หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสิงห์บุรี 272-284
วีรวิชญ์ บุญส่ง และวชิรญาณ์ หลาวเพ็ชร์
การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ 285-299
นิรันดร์ วงศ์อรินทร์ และชาลี ภักดี
การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อม โรงเรียนวัดวันอุทิศ (สิริกมลฉ่ำราษฎร์บำรุง) จังหวัดอ่างทอง 300-313
พัชชาภา เวชวงษ์ พงศธร มหาวิจิตร และศิริรัตน์ ศรีสอาด
พฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ 314-327
พลอยไพลิน พูลสวัสดิ์
สมรรถนะผู้บริหารที่ส่งผลต่อสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยสังกัดสถาบันอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 328-339
สิทธิโชค เมืองพรหม นพรัตน์ ชัยเรือง และรัฐพร กลิ่นมาลี
แนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น 340-355
ปัญญาพล ใยดี และชาลี ภักดี
แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 356-371
ศิริญาณีย์ สารชัย และพระมหาสกุล มหาวีโร, ผศ.ดร.
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ 372-384
บุญมั่น ธนาศุภวัฒน์ วิทยา สุขสาสำเนียง วรรณทอง และสุทธาภา มาประกอบ

บทความวิชาการ :

แนวคิดสัจจนิยมกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาไทย-กัมพูชา 385-399
นิพพิชฌน์ เครื่องสนุก จักรพันธ์ ลิ่มมังกูร ณัฐพร อินทะกันฑ์ และพิสุทธิ์ จันทรสุรินทร์
แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาระบบภาษีอากรของประเทศไทย 400-412
ปิ่นปินัทธ์ เหลืองพิทักษ์ พระศรัณยู หมื่นอ้าย และเสน่ห์ ใจสิทธิ์
การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักอริยสัจ 4 413-424
พระหลง อิทฺธิญาโณ (เคอคำ)
นโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลภายใต้บริบทเศรษฐกิจร่วมสมัย 424-437
ปิยะสันต์ ปัญจขันธ์

ภูมิปัญญาแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนในชนบทไทย 438-448
สุวัฒน์ อินทรประไพ
การบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 449-463
พระครูมนูญปริยัติสุนทร, ดร. พุทธิพงษ์ กันทะรส และสามารถ บุญรัตน์
รถแห่กระแสวัฒนธรรมร่วมสมัย : เอกลักษณ์ อิทธิพลและการขยายพื้นที่ทางดนตรีสมัยใหม่ในไทย 464-476
ภคอัศม์ โปษะกฤษณะ
การบริหารและการนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา 477-488
วรชพร เทศเขียว
การบริหารสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล 489-500
นิพนธ์ โอภาษี พระมหาถาวร ภูแผลงทอง และสิทธวีร์ รัชกุลชัยภิรมย์
คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ 501-512
วารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์





ขบวนธรรมยาตรานำรูปเหมือนครูบาเจ้าศรีวิชัย
กิจกรรมเดินจาริกแสวงบุญตามรอยเส้นทางธรรมของครูบาศรีวิชัยในทุก ๆ ปีช่วงเดือนมิถุนายน

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของโรงเรียนวัดศรีล้อม จังหวัดเชียงใหม่

Promoting School–Community Engagement through Music Initiatives of Watsrilom School, Chiangmai Province

ธนาวุฒิ วงค์ศิริ Thanawut Wongsiri
ณัชนัน ศุภสิริสุข Nachanan Suphasirisuk
มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น
Far Eastern University
Thanawut@cmi4.go.th

Received 2025/08/27 *Revised* 2025/09/08 *Accepted* 2025/09/24

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทาง 2) ส่งเสริม และ 3) ประเมินผลการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของโรงเรียนวัดศรีล้อม จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลคือ กลุ่มผู้นำและผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน จำนวน 6 คน เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก PLC และแบบบันทึกโครงการ เชิงปริมาณ ผู้ให้ข้อมูลคือ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 16 คน เครื่องมือ คือ แบบประเมินระดับการมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดย ใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง พบว่า ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ที่เน้นการจัดประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนและกำหนดเป้าหมาย ด้านการดำเนินงาน เน้นการเชิญผู้เชี่ยวชาญในชุมชนเข้ามาถ่ายทอดความรู้และใช้พื้นที่ร่วมกัน ด้านการรับผลประโยชน์ มุ่งสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน และด้านการประเมินผล ที่ให้ความสำคัญกับการนำข้อมูลไปใช้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรม สามารถทำได้สำเร็จผ่านการใช้ กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกลไกที่สร้างการทำงานอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการดำเนินโครงการเสียงสร้างสรรค์ สานสัมพันธ์ชุมชน ซึ่งใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางที่สร้างสรรค์ ช่วยลดช่องว่าง และสร้างบรรยากาศเชิงบวกในการทำงานร่วมกัน

3) ประเมินผลการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง พบว่า โดยรวมเพิ่มขึ้นจากระดับปานกลางเป็นระดับมาก โดยด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นด้านที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีค่าเฉลี่ยหลังดำเนินโครงการสูง

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน, ดนตรีเป็นสื่อกลาง, โรงเรียนขนาดเล็ก, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ.

Abstract

This research aimed to 1) study the guidelines for, 2) promote, and 3) evaluate the promotion of school-community engagement through music as a medium at Wat Srilom School, Chiang Mai Province. A mixed-methods research design was employed. For the qualitative component, the key informants were 6 community leaders and experts, and the instruments were interviews, PLC meeting records, and project documentation. For the quantitative component, the participants were 16 stakeholders, and the instrument was a participation level assessment form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research results revealed that:

1) The guidelines for promoting school-community engagement through music consist of four dimensions: the decision-making dimension, which emphasizes joint meetings for planning and goal-setting; the implementation dimension, focusing on inviting community experts to transfer knowledge and share spaces; the benefits dimension, aimed at fostering a sense of ownership and sustainable relationships; and the evaluation dimension, which prioritizes using data for continuous improvement.

2) Promoting school-community engagement using music as a medium was found to be successfully achieved through the use of the Professional Learning Community (PLC) process as a mechanism for systematic collaboration, coupled with the "Creative Sounds, Community Connections" project, which utilized music as a creative medium to reduce gaps and foster a positive atmosphere for working together.

3) The evaluation of the promotion of school-community engagement through music found that the overall participation increased from a moderate to a high level, with the evaluation dimension showing the most significant change and a high post-project mean score.

Keywords: Community Participation, Music as a Medium, Small School, Professional Learning Community.

บทนำ

การพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ซึ่งเป็นกลไกหลักที่ปรากฏอย่างชัดเจนในนโยบายและกฎหมายสำคัญทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้วางรากฐานสำคัญโดยกำหนดให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และให้สถานศึกษาร่วมมือกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน และสถาบันทางสังคมอื่นในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน แนวทางดังกล่าวยังถูกตอกย้ำในแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างยั่งยืน นโยบายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ภาครัฐไม่ได้มองว่าการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นภารกิจร่วมกันที่จะต้องร่วมมือกันเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติ

การมีส่วนร่วมของชุมชนนับเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน นักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในทิศทางเดียวกันว่า เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดมิติของการมีส่วนร่วมของชุมชน (Dimensions of Community Participation) ของ Cohen & Uphoff (1980) ที่ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 มิติหลัก ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) คือการที่ชุมชนร่วมวางแผนและกำหนดทิศทางนโยบาย 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) คือการที่ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) คือการที่ชุมชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) คือการที่ชุมชนมีบทบาทในการติดตามและตรวจสอบโครงการ ซึ่งมิติเหล่านี้จะนำไปสู่ประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านการระดมทรัพยากรที่จำเป็น การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น และที่สำคัญที่สุดคือการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในการจัดการศึกษา ดังที่สมศักดิ์ คงเที่ยง (2563) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริงและส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการมีส่วนร่วมจะมีความสำคัญทั้งในเชิงนโยบายและทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในหลายพื้นที่ยังคงเผชิญกับความท้าทายและยังไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร ดังที่วิชฎาลัมพก์ เหล่าวานิช (2564) ชี้ให้เห็นว่า หลายพื้นที่ยังประสบ

ปัญหาข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรของทั้งโรงเรียนและชุมชน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความคาดหวัง รวมถึงการขาดกลไกและช่องทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ทำให้การประสานงานยังไม่เป็นระบบและไม่ต่อเนื่อง ปัญหาเหล่านี้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมได้สร้างกำแพงและลดการปฏิสัมพันธ์ที่เคยมีมายาวนาน ส่งผลให้ความร่วมมือที่เคยมีขาดความต่อเนื่อง และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันลดถอยลง โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่มักมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรอยู่แล้ว การขาดการสนับสนุนจากชุมชนจึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้

ดนตรีสามารถเชื่อมโยงผู้คนหลากหลายกลุ่มเข้าด้วยกันผ่านการแสดงและการสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และความมีส่วนร่วมในชุมชน (ศุภพร สุวรรณภักดี และคณะ. 2567) นอกจากนี้ ยังพบว่าโครงการดนตรีในโรงเรียนที่มีการร่วมมือกับภาคีเครือข่ายและชุมชน ช่วยพัฒนาศักยภาพของนักเรียนและส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคม (นวภัทร น้ำใจ. 2566) การใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนจึงนับเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทั้งทางด้านการศึกษา วัฒนธรรม และสังคมโดยรวม เพื่อแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูความสัมพันธ์ดังกล่าว การนำดนตรีมาใช้เป็นสื่อกลางจึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพ เนื่องจากดนตรีเป็นมากกว่ากิจกรรมเพื่อความบันเทิง แต่เป็นเครื่องมือทางสังคมและวัฒนธรรมที่ทรงพลังในเบื้องต้น ดนตรีทำหน้าที่เป็นภาษาสากล ที่สามารถเข้าถึงคนทุกเพศทุกวัย ช่วยทลายกำแพงระหว่างวัยและสถานะทางสังคม สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองและลดความเป็นทางการ ซึ่งเอื้อให้เกิดการเปิดใจและการสื่อสารระหว่างกันได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ดนตรียังมีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องมือถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่สามารถเชื่อมโยงภูมิปัญญาของชุมชนเข้ากับการเรียนรู้ในสถานศึกษา ที่สำคัญที่สุดดนตรียังส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านความคิดสร้างสรรค์ ความมั่นใจในตนเอง และทักษะการทำงานเป็นทีม ดังที่ Hallam (2020) ได้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนดนตรีส่งผลดีต่อพัฒนาการด้านสมอง สังคม และความมั่นใจในตนเอง และแนวคิดดนตรีเพื่อสังคม (Social Music) ของ Ansdell & DeNora (2021) ยังยืนยันว่าดนตรีเป็นเครื่องมือในการสร้างความเชื่อมโยงทางสังคมและแก้ไขปัญหาในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยคุณสมบัติที่รอบด้านเหล่านี้ ดนตรีจึงไม่ใช่เป็นเพียงกิจกรรม แต่เป็นสื่อกลางที่สามารถตอบโจทย์ความท้าทายในการสร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างตรงจุด

โรงเรียนวัดศรีล้อม เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ซึ่งมีนักเรียนจำนวน 99 คน และครูจำนวน 11 คน ครอบคลุมพื้นที่บริการ 2 หมู่บ้าน โรงเรียนกำลังเผชิญกับความท้าทายด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ลดลงดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่ในขณะเดียวกันในชุมชนก็มีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยชุมชนมีทรัพยากรด้านดนตรีที่หลากหลาย ทั้งผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้าน นักดนตรีสากล และเครื่องดนตรีท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ จากการประชุม

ร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และตัวแทนชุมชน จึงได้เห็นพ้องว่า การใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางคือแนวทางที่เหมาะสมที่สุดกับบริบทของพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเป็นระบบและเกิดความยั่งยืน โครงการจะขับเคลื่อนด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ครูและบุคลากรทางการศึกษารวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนมารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนคิด และพัฒนาวิชาชีพร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้ PLC จะช่วยเปลี่ยนกิจกรรมดนตรีให้กลายเป็นการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงกิจกรรมที่จัดขึ้นแล้วจบไป

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง เพื่อศึกษาแนวทางและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกับโรงเรียน เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านดนตรีสำหรับนักเรียน ให้เกิดเป็นแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือขยายผลในโรงเรียนอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของโรงเรียนวัดศรีล้อม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของโรงเรียนวัดศรีล้อม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

3)เพื่อประเมินผลการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของโรงเรียนวัดศรีล้อม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของโรงเรียนวัดศรีล้อม จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง โดยผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาแนวทาง คือ กลุ่มผู้นำและผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวัดศรีล้อม จำนวน 6 คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาส จำนวน 1 รูป ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี จำนวน 2 คน

2) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการและประเมินผล คือ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำและผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน และคณะครูโรงเรียนวัดศรีล้อม จำนวน 16 คน

ลักษณะเครื่องมือการวิจัย/การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Research) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือ 4 ประเภท เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง แบ่งออกเป็น 2 ตอน 2) แบบบันทึกการประชุมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยกำหนดการประชุม 2 ครั้ง ก่อน และหลังการดำเนินโครงการ 3) แบบบันทึกโครงการเสียงสร้างสรรค์ สานสัมพันธ์ชุมชน และ 4) แบบประเมินระดับการมีส่วนร่วมก่อน และหลังดำเนินโครงการเสียงสร้างสรรค์ สานสัมพันธ์ชุมชน โดยเครื่องมือทุกชิ้นได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพอย่างเป็นระบบ ดังนี้

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือหลัก เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนการสร้าง คือ 1) ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วม 4 ด้าน (การตัดสินใจ, การดำเนินงาน, การรับผลประโยชน์, การประเมินผล) และ 2) นำมาสร้างเป็นประเด็นคำถามที่ครอบคลุมข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์และแนวทางการมีส่วนร่วมใน 4 ด้านดังกล่าว จากนั้นนำเครื่องมือฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหา ความเหมาะสมของโครงสร้าง และความถูกต้องของภาษา ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้ใช้แบบบันทึกการประชุมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และแบบบันทึกโครงการเสียงสร้างสรรค์ สานสัมพันธ์ชุมชน เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยเครื่องมือดังกล่าวถูกออกแบบให้ครอบคลุมกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ การออกแบบการประเมินผล และการสะท้อนผลประโยชน์ โดยแผนการดำเนินงานและเครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงแก้ไข และนำไปทดลองใช้กับผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและความเหมาะสมของกระบวนการก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบประเมินระดับการมีส่วนร่วมก่อน และหลังดำเนินโครงการเสียงสร้างสรรค์ สานสัมพันธ์ชุมชน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมก่อนและหลังการดำเนินโครงการใน 4 ด้าน แบบประเมินผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และวิเคราะห์ค่าดัชนี

ความสอดคล้อง (IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.67 - 1.00 มาใช้ในการเก็บข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกการประชุมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และ แบบบันทึกโครงการ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางและสรุปผลการดำเนินงานในเชิงพรรณนา

2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินระดับการมีส่วนร่วมก่อน และหลังดำเนินโครงการ ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมก่อนและหลังการดำเนินโครงการ ทั้งโดยรวมและแยกตามด้านต่าง ๆ ของกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วม 4 ด้าน เปรียบเทียบผลการประเมินก่อนและหลังการดำเนินโครงการ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ประกอบการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง ปรากฏผลดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของโรงเรียนวัดศรีล้อม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำและผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน จำนวน 6 ท่าน สามารถสรุปเป็นแนวทางที่สำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 4 ด้าน พบว่า

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แนวทางที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความสำคัญมากที่สุดคือ การจัดประชุมร่วมกัน ระหว่างโรงเรียน ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน แนวทางที่ได้รับการเสนอมากที่สุดคือ การเชิญผู้มีความรู้ความสามารถด้านดนตรีในชุมชนเข้ามาสอนในโรงเรียน รวมถึงการใช้พื้นที่ของวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรม

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่าทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่าจะเกิดประโยชน์ร่วมกันที่สำคัญ คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืน และ การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล แนวทางที่สำคัญที่สุดคือ การนำข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ได้จากการประเมินไปใช้เพื่อการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต และการใช้เครื่องมือประเมินที่หลากหลาย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของโรงเรียนวัดศรีล้อม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านโครงการเสียงสร้างสรร สานสัมพันธ์ชุมชน และกระบวนการ PLC พบว่า จากแนวทางที่ได้ในส่วนแรก ผู้วิจัยได้นำมาสู่การปฏิบัติจริงเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านโครงการเสียงสร้างสรรค์ สานสัมพันธ์ชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยกระบวนการดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ระยะที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ระยะที่ 1 การประชุม PLC เพื่อร่วมกันตัดสินใจและออกแบบการประเมิน ระยะที่ 2 การดำเนินกิจกรรมตามโครงการ และระยะที่ 3 การประชุม PLC เพื่อสะท้อนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน



ภาพที่ 1 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง
ที่มา : ธนาวุฒิ วงค์ศิริ, 2569.

กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรม ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรี นักเรียนได้พัฒนาทักษะและมีเวทีแสดงออก และโรงเรียนกลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ผลการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของโรงเรียนวัดศรีล้อม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการประเมินระดับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 16 คน เปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังดำเนินโครงการ ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมก่อนและหลังดำเนินโครงการ

ด้านการมีส่วนร่วม	ก่อน			หลัง		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. ด้านการตัดสินใจ	2.85	0.70	ปานกลาง	4.38	0.61	มาก
2. ด้านการดำเนินงาน	2.94	0.75	ปานกลาง	4.38	0.64	มาก
3. ด้านรับผลประโยชน์	2.94	0.70	ปานกลาง	4.41	0.57	มาก
4. ด้านการประเมินผล	2.85	0.71	ปานกลาง	4.47	0.60	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	**2.90**	**0.72**	**ปานกลาง**	**4.41**	**0.61**	**มาก**

จากตาราง ที่ 1 พบว่าค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นจากระดับ ปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.90) เป็นระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย 4.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีระดับการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นเป็นระดับมากเช่นกัน โดยด้านที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีค่าเฉลี่ยหลังดำเนินโครงการสูงที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล รองลงมาคือด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการดำเนินงาน และด้านการตัดสินใจตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง พบว่า สามารถสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและชัดเจนได้ครบถ้วนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ที่เน้นการจัดประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมาย 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ที่เน้นการเชิญผู้เชี่ยวชาญในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการสอน 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ที่เน้นการนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุงกิจกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนการศึกษาโดยเริ่มต้นจากการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้นำและผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการศึกษา ทำให้แนวทางที่ได้มานั้นไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงทฤษฎี แต่เป็นแนวทางที่ผ่านการยอมรับและสะท้อนความต้องการจากบริบทจริงของโรงเรียนและชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมกำหนดทิศทางตั้งแต่ต้นนี้เองที่ช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความไว้วางใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความร่วมมือที่แท้จริง ซึ่งความสำเร็จในการกำหนดแนวทางที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้านนี้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980) ที่ได้นำเสนอมิติของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้อย่างครบถ้วน โดย

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้ยืนยันว่า กรอบแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กในประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดของ ธีระ รุญเจริญ (2563) ที่ได้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในบริบทไทยซึ่งครอบคลุมทั้งการวางแผน การสนับสนุนทรัพยากร และการดำเนินกิจกรรม ที่สำคัญที่สุดคือ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นยังสะท้อนแนวคิดของ สมศักดิ์ คงเที่ยง (2563) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยให้โรงเรียนสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง และนำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในการจัดการศึกษา ซึ่งในการวิจัยนี้การให้ชุมชนร่วมตัดสินใจตั้งแต่แรกได้สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและเป็นรากฐานที่สำคัญของโครงการ นอกจากนี้ผลการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชฎาลัมพก์ เหล่าวานิช และคณะ (2564) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการศึกษาไทยที่มักติดขัดในขั้นตอนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว และยังมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับงานวิจัยของ สมหมาย อ่ำดอนกลอย (2563) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของชุมชน และพบว่าปัจจัยสำคัญได้แก่ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างโรงเรียนและชุมชน การสร้างความไว้วางใจ และการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะเห็นได้ว่ากระบวนการที่ผู้วิจัยใช้ในขั้นตอนแรก คือ การลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นของชุมชนนั้นถือเป็นการสร้างการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและสร้างความไว้วางใจไปในตัว ซึ่งเป็นไปตามปัจจัยแห่งความสำเร็จที่งานวิจัยของสมหมาย ดอนกลอย ได้ค้นพบ และนำไปสู่การได้มาซึ่งแนวทางการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่ายในที่สุด

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบผ่านการใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นกลไกขับเคลื่อน และดำเนินกิจกรรมผ่านโครงการเสียงสร้างสรรค์ สานสัมพันธ์ชุมชน ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวสามารถสร้างความร่วมมือได้อย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนและการออกแบบการประเมินในระยะที่ 1 การดำเนินกิจกรรมที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสอนในระยะที่ 2 และการร่วมกันสะท้อนผลประโยชน์ในระยะที่ 3 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการดำเนินงานไม่ได้ใช้เพียงกิจกรรมดนตรีเพียงอย่างเดียว แต่มีการนำสององค์ประกอบสำคัญมาทำงานเสริมกัน กล่าวคือดนตรีทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่สร้างบรรยากาศผ่อนคลายและมีเป้าหมายร่วมกันที่น่าสนใจ ทำให้กำแพงระหว่างโรงเรียนและชุมชนลดลง ในขณะที่กระบวนการ PLC ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างที่สร้างการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้การมีส่วนร่วมไม่ได้เกิดขึ้นแบบเฉพาะกิจ แต่มีวงจรของการวางแผน ปฏิบัติ และสะท้อนผลที่ชัดเจน การผสมผสานระหว่างกิจกรรมที่สร้างสรรค์และกระบวนการที่เป็นระบบนี้จึงเป็นหัวใจสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของโครงการ ซึ่งแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Ansdell & DeNora (2021) ที่

มองว่าดนตรีเป็นเครื่องมือในการสร้างความเชื่อมโยงทางสังคม (Social Music) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สุกรี เจริญสุข (2563) ที่เสนอให้ใช้การจัดเทศกาลดนตรีชุมชนและการ บูรณาการดนตรีพื้นบ้านเข้ากับหลักสูตรเพื่อสร้างความร่วมมือ ในขณะเดียวกัน การใช้กระบวนการ PLC ก็สอดคล้องกับแนวคิดของ DuFour & Eaker (2019) ที่เน้นการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระพงษ์ บำรุงรัตน์ และคณะ (2564) ที่ได้เสนอวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในพื้นที่ชนบทโดยใช้ดนตรี เช่น การจัดตั้งศูนย์ดนตรีชุมชน และครูดนตรีอาสา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจริงในการวิจัยครั้งนี้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศของ Cain et al. (2020) ที่ศึกษาโครงการ Community Music Victoria ในออสเตรเลีย ซึ่งพบว่าการส่งเสริมการสร้างวงดนตรีชุมชนในโรงเรียนช่วยพัฒนาความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการยืนยันว่ารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางและมีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบนั้นเป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับและมีศักยภาพในการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกได้จริง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ผลการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยรวมเพิ่มขึ้นจากระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.90 เป็นระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.41 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้น แต่ด้านที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีค่าเฉลี่ยหลังดำเนินโครงการสูงที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในทางกลับกัน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นด้านที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในอดีตชุมชนอาจไม่เคยมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลของโรงเรียนอย่างเป็นทางการ การที่โครงการนี้ได้สร้างโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการออกแบบเครื่องมือและสะท้อนผลอย่างเป็นระบบ จึงเป็นประสบการณ์ใหม่ที่สร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมและมีคุณค่าอย่างสูง ในขณะที่การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานนั้น ชุมชนอาจเคยให้การสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนในลักษณะเฉพาะกิจอยู่บ้างแล้ว ดังนั้นแม้โครงการนี้จะทำให้การดำเนินงานร่วมกันมีระบบและเข้มข้นขึ้น แต่จึงอาจไม่ถูกมองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ใหม่เท่ากับมิติอื่น ซึ่งผลการประเมินนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย บุญประเสริฐ (2563) และ Cohen & Uphoff (1980) ที่ได้นำเสนอกรอบการมีส่วนร่วมครบทั้ง 4 ด้าน ซึ่งการที่ผู้วิจัยได้ออกแบบโครงการโดยยึดตามกรอบแนวคิดนี้อย่างเคร่งครัด ส่งผลให้การมีส่วนร่วมได้รับการส่งเสริมอย่างครอบคลุมและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะประเด็นด้านการประเมินผลที่เพิ่มขึ้นสูงสุดนั้น สะท้อนถึงแนวคิด Empowerment Evaluation ของ Fetterman & Wandersman (2018) ที่เชื่อว่าการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมประเมินตนเอง จะช่วยสร้างพลังและทำให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Maxwell, et al., 2023) ที่ได้พัฒนาแบบวัดความร่วมมือของชุมชนโดยใช้มิติทั้ง 4 ด้านเช่นกัน และเน้นย้ำว่าข้อมูลจากการประเมินควรถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงโครงสร้างกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรุทธ์

สุทธจิตต์ และคณะ (2563) ที่แม้จะไม่ได้วัดผลเชิงปริมาณ แต่ก็พบว่าโครงการดนตรีพื้นบ้านสามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนได้จริง ซึ่งผลการประเมินเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งนี้เป็นการยืนยันข้อค้นพบดังกล่าวให้มีความชัดเจนและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

องค์ความรู้

ภาพนี้แสดงแผนภาพการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง ประจำปีการศึกษา 2568



ภาพที่ 2 แผนภาพองค์ความรู้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง

ที่มา : ธนาวุฒิ วงค์ศิริ, 2569.

รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กกับชุมชนอย่างยั่งยืนนี้ เป็นกระบวนการที่เริ่มต้นจากการใช้ ปัจจัยนำเข้า (Input) สองส่วนที่สำคัญ คือ 1) กรอบแนวคิดการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ซึ่งทำหน้าที่เป็นเข็มทิศทางวิชาการในการออกแบบกิจกรรม และ 2) ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งในที่นี้ คือ ดนตรีที่เป็นทรัพยากรที่มีอยู่จริงในพื้นที่ ปัจจัยนำเข้าเหล่านี้จะถูกขับเคลื่อนผ่าน กระบวนการ (Process) ที่ใช้กลไกคู่ขนานกัน คือ 1) กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างหลักที่ทำให้การทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นไปอย่างมีระบบ มีการวางแผน ปฏิบัติ และสะท้อนผลที่ชัดเจน และ 2) โครงการดนตรี ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่สร้างสรรค์ ช่วยลดช่องว่าง สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย และเป็นเป้าหมายร่วมที่น่าสนใจสำหรับทุกฝ่าย เมื่อปัจจัยนำเข้าถูกขับเคลื่อนด้วยกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ จึงนำไปสู่ผลลัพธ์ (Output) คือ การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ซึ่งไม่

เพียงแต่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมเพิ่มสูงขึ้นเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและความร่วมมือที่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้เข้มแข็งต่อไป

สรุป และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลาง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนขนาดเล็กสามารถสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งกับชุมชนได้สำเร็จโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นฐาน หน่วยงานต้นสังกัดจึงควรมีนโยบายส่งเสริมให้โรงเรียนในสังกัดสำรวจและนำทุนทางวัฒนธรรมของตนเองมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามบริบท

2) ผลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนได้สะท้อนถึงความต้องการด้านงบประมาณและทรัพยากรในการจัดซื้อเครื่องดนตรีและสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัดควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณสนับสนุนสำหรับโครงการลักษณะนี้โดยเฉพาะ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) จากการที่ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนได้เสนอแนะให้มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และผลการประเมินที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของโครงการ สถานศึกษาจึงควรพิจารณากำหนดให้ โครงการเสียงสร้างสรรค์ สานสัมพันธ์ชุมชนเป็นกิจกรรมประจำปีของโรงเรียน

2) เนื่องจากกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่มีตัวแทนจากชุมชนเข้าร่วม พิสูจน์แล้วว่าเป็นกลไกที่สร้างความร่วมมืออย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาจึงควรนำรูปแบบการทำงานนี้ไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาความร่วมมือในด้านอื่น ๆ เช่น การส่งเสริมด้านกีฬา หรือการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) จากการประชุม PLC ครั้งที่ 2 ที่ผู้เข้าร่วมได้เสนอให้มีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย สถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาช่องทางการสื่อสารและนำเสนอผลงานของนักเรียนให้กว้างขวางขึ้น เช่น การสร้างเพจเฟซบุ๊ก หรือการร่วมมือกับชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้และกระตุ้นการมีส่วนร่วมในวงกว้าง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) งานวิจัยนี้ประเมินผลการเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกถึงผลกระทบระยะยาว (Longitudinal Research) ของการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมดนตรี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางสังคมและอารมณ์ของนักเรียน

2) การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าดนตรี เป็นสื่อกลางที่มีประสิทธิภาพ แต่ยังไม่ได้เปรียบเทียบกับสื่อกลางอื่น ๆ จึงควรมีการ วิจัยเชิงเปรียบเทียบประสิทธิผลระหว่างการใช้ดนตรีกับสื่อกลางในรูปแบบอื่น เช่น กิจกรรมด้านกีฬาหรือศิลปหัตถกรรม เพื่อค้นหารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนที่แตกต่างกัน

3) เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จในโรงเรียนแห่งเดียว จึงควรมีการขยายผลการศึกษา โดยนำรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมนี้ไปทดลองใช้กับโรงเรียนขนาดเล็กอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อสรุปเป็นต้นแบบที่สามารถขยายผลได้ในวงกว้าง

References

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ และคณะ. (2563). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการดนตรีสร้างสรรค์ชุมชน.* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ธีระ รุญเจริญ. (2563). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา (*พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร : ข้าวฟ่าง.

นวภัทร น้ำใจ. (2566). โครงการดนตรีเพื่อการเปลี่ยนแปลงในสังคม (Music for Social Change Project): กรณีศึกษาโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางของ Youth for Next Step. *วารสารปัญญาภิวัฒน์, 15*(1), 285-298.

วีระพงษ์ บำรุงรัตน์, สุพัตรา วิไลลักษณ์, และ ปิยะวัฒน์ ตรีวิทยา. (2564). การใช้ดนตรีในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในพื้นที่ชนบท: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 16*(2), 79-91.

วิชฎาลัมพก์ เหล่าวานิช, สุกัญญา แช่มช้อย, และ ประเสริฐ อินทร์รักษ์. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา: แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้ในบริบทไทย. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 49*(2), 1-18.

ศุภพร สุวรรณภักดี, พรทิพย์ เย็นจะบก, และ ปิยะนุช ช้างสนิท. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย. *วารสารรัชต์ภาคย์, 18*(56), 332-345.

สมหมาย อ่ำดอนกลอย. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2563). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุกรี เจริญสุข. (2563). *ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ.* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2563). *การบริหารการศึกษา: หลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติ.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Ansdell, G., & DeNora, T. (2021). *Social Music: Music, Health and Wellbeing.* London: Routledge.

Cain, T., Bartleet, B. L., & Carnes, L. (2020). *Community Music Victoria: A Case Study in School-Community Engagement.* Australian Journal of Music Education, (1), 23-35.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development, 8*(3), 213-235.

DuFour, R., & Eaker, R. (2019). *Professional Learning Communities at Work: Best Practices for Enhancing Student Achievement.* Bloomington, IN: Solution Tree Press.

Fetterman, D. M., & Wandersman, A. (2018). *Empowerment Evaluation: Knowledge and Tools for Self-assessment, Evaluation Capacity Building, and Accountability.* Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Hallam, S. (2020). *The Power of Music: A Research Synthesis of the Impact of Actively Making Music on the Intellectual, Social and Personal Development of Children and Young People.* London: Royal College of Music.

Maxwell, J. A., Lin, A., & Garcia, M. (2023). A new measure of community collaboration in education partnerships. *Journal of Educational Administration, 61*(4), 418-435.

ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

A Study and Analysis of the Process for Strengthening Academic Work Based on the Four Principles of Iddhipada among the Personnel of Phra Pariyattidhamma School, Wat Phraison Sakdaram (Royal Monastery), Lom Sak District, Phetchabun Province

พระอธิการธนกร โฆสธมฺโม Thanakorn Khosathommo(Comsas)
พระครูสุตคุณวรากร PhraKhruSutakrunawarakorn
อุดร จันทวัน Udon Chuntawan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
kunladeemoonman@gmail.com

Received 2025/07/01 *Revised* 2025/09/17 *Accepted* 2025/09/24

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ 2) ศึกษารูปแบบกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การวิจัยแบบผสม ระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณประชากรได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 133 คน เครื่องมือได้แก่ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการพรรณนาวิธีตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1) กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2) แนวทางการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ ของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 1) ด้านหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ ทั้งศาสตร์ แนวทางปฏิบัติและเทคโนโลยี มีการวางแผนจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น มีการนิเทศ ติดตามอย่างเป็นระบบ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เสนอความคิดเห็นด้านการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ

3) ผลการสังเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ ของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง, การปฏิบัติงานด้านวิชาการม, อิทธิบาท 4, บุคลากร , โรงเรียนพระปริยัติธรรม.

Abstract

This research aimed to 1) study the strengthening of academic performance 2) study the process model for strengthening academic performance according to the Four Bases and 3) propose guidelines for developing a process for strengthening academic performance according to the Four Bases of Iddhipada of personnel at Wat Phraisan Sakdaram Buddhist School (Royal Monastery), Lom Sak District, Phetchabun Province. This mixed-method research combined qualitative and quantitative research with a sample of 133 people. The research instruments included a social science software package. The methods used were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance. Qualitative data were analyzed by descriptive inductive method.

The research results revealed that:

1) Process of strengthening academic work According to the 4 Iddhipada principles of Phra Pariyattidhamma School, Wat Phraison Sakdaram. (Royal Monastery) Lom Sak District, Phetchabun Province It was found that the process of strengthening academic work according to the 4 Iddhipada principles was overall at a high level in every aspect.

2)Guidelines for studying and analyzing the process of strengthening academic work of the personnel of Phrapariyattidhamma School, Wat Phraison Sakdaram (Royal Monastery) Lom Sak District, Phetchabun Province 1) Curriculum: Educational

institution administrators must have knowledge of science, practices, and technology. The curriculum is planned to be in line with the local context. There is systematic supervision and follow-up. 2) Learning management. Educational institutions should provide opportunities for subordinates to express their opinions regarding learning in various forms.

3) Results of the synthesis of the process of strengthening academic work. of the personnel of Phrapariyattidhamma School, Wat Phraison Sakdaram (Royal Monastery) Lom Sak District, Phetchabun Province The research results found that Overall, it is at a high level.

Keywords: Strengthening Process, Academic Practice, The Four Bases of Success (Iddhipada 4), Personnel, Buddhist Monastic School.

บทนำ

สังคมไทยมีความคุ้นเคยกับพระพุทธศาสนาทั้งในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนานจนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน และสนองความต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมคลุกเคล้ากับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติทำให้เกิดมีระบบความเชื่อ และความประพฤติปฏิบัติ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย หลายประการซึ่งมีสิ่งที่สอดคล้องกับงานบริหาร คือ เป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เป็นหลักที่ใช้ในการปกครอง เช่น ระบอบประชาธิปไตยหรือการยึดธรรมาธิปไตยเป็นหลักรวบรวม ศูนย์จิตใจให้มีความรักสามัคคีในหมู่คณะ เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย เป็นหลักคำสอน สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทยที่รักความเป็นอิสระเสรี และเป็นหลักนำทางในการพัฒนา ชาติไทย จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนชาวไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 หลักแห่งคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายหรือหนทาง แห่งการดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์สุขมาช่วยในการบริหารจัดการด้านการบริหารงานวิชาการของครูและบุคลากร ทางการศึกษาไปสู่ความสำเร็จ อันประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ ความพอใจในงาน ความรัก ความชอบ ในงานที่ทำต้องการที่จะทำ สั่งนั้นอยู่เสมอ 2) วิริยะ คือ มีความพากเพียรในงาน มุ่งมั่น ทุ่มเท ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคเพื่อให้งานที่ทาบรรลุผล 3) จิตตะ คือ ใจจดจ่ออยู่กับงาน ไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย เอาใจใส่ในงานที่ได้รับผิดชอบ อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ และ 4) วิมังสา คือ การใช้ปัญญาในพิจารณา ไตร่ตรอง ในสิ่งที่กระทำ วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์และพัฒนา ตั้งแต่เริ่มวางแผนตลอดจนวัดผลสำเร็จของงานที่ทำ นั่นเอง อันจะเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาทักษะ ในการทำงาน

ของตนเองหรือผู้อื่นให้ดีขึ้นเจริญขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ อันจะทำให้ตนเอง ผู้อื่นและองค์การเกิดความสุขและเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2543)

ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังไม่ได้รับการอบรมให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงาน ทำให้ขาดทักษะในการบริหารและการจัดการด้านการศึกษาหากโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้นำหลักอิทธิบาทมาบูรณาการการจัดการศึกษาในด้านวิชาการก็จะทำให้ การบริหารการัดการศึกษาจะประสบความสำเร็จ หรือมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ เรื่องคุณธรรมจริยธรรมไว้ในหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นไปตามมาตรฐานตัวชี้วัดทุกระดับเป็นไป ตามเป้าหมายที่กำหนดการเปลี่ยนแปลง ของยุคโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยยึดหลักสิทธิมนุษยชน กล่าวว่าพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถความเป็นเลิศทางวิชาการเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและพัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตร และคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ได้ทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในพบว่ามีจุดอ่อนที่ยังต้องได้รับการปรับปรุง คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และสอนควบรวมในหลายรายวิชา ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนน้อยกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้และบุคลากรทางการศึกษาบางส่วนปฏิบัติงานบนพื้นฐานของข้าราชการที่ดีได้น้อยกว่ามาตรฐานที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1)เพื่อศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

2)เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3)เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1)ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 135 รูป/คน

2)กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร บุคลากร นักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” จำนวน 135 รูป/คน โดยเลือกทั้งหมด มีขั้นตอนการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามรูปแบบของตารางเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) เป็นการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามตัวแปรและนำไปเทียบสัดส่วนจากประชากรทั้งหมด

3)ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” จำนวน 3 รูป/คน ได้แก่ ผู้บริหาร รองผู้บริหาร วุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

ผู้วิจัยได้ทำการใช้เครื่องมือเก็บรวมรวมข้อมูลในรูปแบบ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานทางด้านของงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารงานของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์”

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

1)ลักษณะเครื่องมือของแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะปลายเปิดและปลายปิด โดยได้ทำการแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับด้านของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยมีลักษณะคำถามในรูปแบบปลายปิด โดยจะให้เลือกตอบแบบตรวจรายการ (check list) จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนโดยจะประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีทั้งหมด 5 ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ด (Likert,1970) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 32 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ 2) ด้านวิริยะ 3) ด้านจิตตะ 4) ด้านวิมังสา แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open ended)

2) ลักษณะของแบบสัมภาษณ์ (Interview)

แบบสัมภาษณ์ เป็นลักษณะที่มีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ได้เสนอแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร ครู นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

1) ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกับที่ตรวจแบบสอบถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาตามทฤษฎี

2) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม (Index of Congruence : IOC) ซึ่งได้ค่า IOC มากกว่า .80 ขึ้นไปทุกข้อ

3) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์หาจำนวนและค่าร้อยละ

2) วิเคราะห์สภาพปัญหาการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร ครู นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ทั้งโดยภาพรวมหลายด้านตามวิธีการของลิเคร์ด (Likert,1970,) แล้วนำไปเทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ และแปรผล

3) วิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร ครู นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการทดสอบที่ (T – test แบบ Independent Samples)

4) วิเคราะห์ผลการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร ครู นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดี่ยว (F – test แบบ ANOVA) เมื่อพบความแตกต่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe method)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การวิจัยข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน เกี่ยวกับเรื่องศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 135 ฉบับ โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ และการแปรความหมายจากค่าร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร บุคลากร นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 135 รูป/คน เป็นชายจำนวน 131 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 97.00 และเพศหญิง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 อายุต่ำกว่า 16 ปี จำนวน 75 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 55.56 อายุ 17-25 ปี จำนวน 50 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 37.04 อายุ 26-35 ปี จำนวน 6 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 4.44 และอายุ 36 ปี จำนวน 4 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 2.96 มีการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 75 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 55.56 มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 50 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 37.04 ปริญญาตรี จำนวน 4 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 2.96 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 6 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 4.44 มีตำแหน่ง ผู้บริหาร จำนวน 2 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 1.48 ครู จำนวน 8 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 5.93 และนักเรียน จำนวน 125 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 92.59

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ศึกษารูปแบบกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านฉันทะ ความพอใจ 2) ด้านวิริยะ ความเพียรพยายาม 3) ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ 4) ด้านวิมังสา ความไตร่ตรอง จำนวน 135 ฉบับใช้การวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลเป็นความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ผลดังนี้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.75 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านฉันทะ ความพอใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.75 รองลงมาคือ ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.90 ด้านวิมังสา ความไตร่ตรอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.78 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่น้อยที่สุด ด้านวิริยะ ความเพียรพยายาม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์

ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ 2) ด้านวิริยะ 3) ด้านจิตตะ 4) ด้านวิมังสา

1. ด้านฉันทะ : ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงานด้านวิชาการให้ประสบผลสำเร็จ วิเคราะห์ จัดทำและนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลประโยชน์มากที่สุด ส่งเสริมให้ครูทำแผนการเรียนการรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ศึกษาหาความรู้อยู่สม่ำเสมอ ทั้งศาสตร์ แนวทางการปฏิบัติ และเทคโนโลยีที่จำเป็น และสร้างความรักความศรัทธาให้เกิดขึ้นในองค์กร

2. ด้านวิริยะ : ความเพียรพยายามในการบริหารงานวิชาการ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ตั้งใจ ตั้งมั่นดำเนินงานทางด้านวิชาการด้วยความเพียรพยายาม โดนเฉพาะด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และพัฒนากระบวนการการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริงในห้องเรียน ส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีที่มากขึ้น และวัดผลประเมินผล นักเรียนรายบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ สิทธิผล

3. ด้านจิตตะ : ต้องมีการเอาใจใส่จดจ่อต่อการส่งเสริมครู นักเรียนมุ่งเน้นต่อการปฏิบัติหน้าที่หลักหน้าที่เสริมให้มีประสิทธิภาพ และมุ่งพัฒนานักเรียนให้เกิดความรู้อย่างเต็มศักยภาพ ตามหลักสูตรสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูมีการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยเน้นเทคโนโลยีเป็นสำคัญ มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

4. ด้านวิมังสา : ต้องมีความรอบครอบไต่ตรองการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ทบทวน การจัดกระบวนการเรียนรู้และการใช้สื่อเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากที่สุด มีการวางแผนวิเคราะห์ การเรียนการสอน ทบทวนการเรียนการสอนของนักเรียน ทดสอบ ทดลองปฏิบัติเมื่อพบปัญหาปรับปรุงและแก้ไข นิเทศ ติดตาม และวัดประเมินผล อย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียนมีความคิดเห็นต่อกระวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านฉันทะ ความพอใจ ทั้งนี้เพราะ อาจเนื่องมาจากทางโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มีความยินดีรับผิดชอบงาน และร่วมแก้ไขปัญหาด้วยกัน มีความเต็มใจในการทำงานที่ได้รับมอบหมายปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความพึงพอใจในการทำงานทำให้งานสำเร็จตามเป้าหมายซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิทวัฒน์ วิวฑฒนเมธี (2561) พบว่า การบริหาร

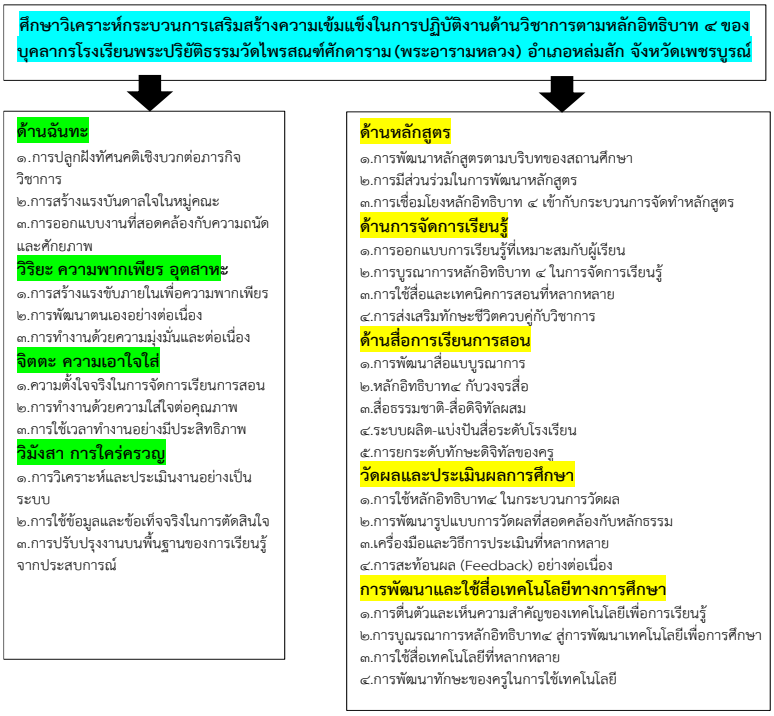
ตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ รองลงมา คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา และด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันท

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรสณฑ์ศักดาราม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ ยังขาดความมั่นใจในการตัดสินใจต่อการปฏิบัติงาน มีการอบรมด้านการพัฒนาหลักสูตร การทำแผนการสอน การใช้สื่อเทคโนโลยี ยังไม่มากพอ 2) ด้านวิริยะ การบริหารงานวิชาการยังไม่แข็งแรงตามเป้าหมาย และมีการใช้สื่อการสอนในรูปแบบเดิมไม่มีความแปลกใหม่ 3) ด้านจิตตะ ขาดความเอาใจในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัย ทันต่อเทคโนโลยีปัจจุบัน 4) ด้านวิมังสา ต้องทบทวน จัดการวางแผนให้เป็นระบบ และควรจัดอบรมการพัฒนาหลักสูตร การทำแผนการเรียนการสอน เพื่อประสิทธิภาพที่แข็งแรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธราธิป วรวิชโย (2560) พบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาถือเป็นงานสำคัญและถือเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษา เนื่องจาก งานวิชาการจะเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาสติปัญญา ความรู้ ความสามารถของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ ก้าวทันโลก สามารถปรับตัวอยู่ได้ ในสังคมอย่างมีความสุข ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นสิ่งสะท้อนการบริหารงานของสถานศึกษา เมื่อนาหลักธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร จัดการทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานเพิ่มมากขึ้น บรรลุตามวัตถุประสงค์ของ สถานศึกษาที่ตั้งไว้ จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจการนำหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นคุณธรรมที่จะนำการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ ความพอใจในงาน ความรักความชอบในงานที่ทำ ต้องการที่จะทำ สิ่งนั้นอยู่เสมอ 2) วิริยะ คือ มีความพากเพียรในงาน มุ่งมั่น ทุ่มเท ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค เพื่อให้งานที่ทำบรรลุผล 3) จิตตะ คือ ใจจดจ่ออยู่กับงาน ไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอย เอาใจใส่ในงานที่ได้รับผิดชอบอุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ 4) วิมังสาคือ การใช้ปัญญาในพิจารณา ไตร่ตรอง ในสิ่งที่กระทำ วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์และพัฒนา ตั้งแต่เริ่มวางแผนตลอดจนวัดผลสำเร็จของงานที่ทำ นั่นเอง อันจะเป็นหนทางนำ ไปสู่การพัฒนาทักษะในการทำงานของตนเองหรือผู้อื่นให้ดีขึ้นเจริญขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การอันจะทำ ให้ตนเองผู้อื่น และองค์การเกิดความสุข และเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปเข้ามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาต่อได้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า แนวทางการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงาน ด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ ทั้งศาสตร์ แนวทางปฏิบัติ และเทคโนโลยี มีการวางแผนจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น มีการนิเทศ ติดตามอย่างเป็นระบบ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เสนอความคิดเห็นด้านการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ควรจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้นอกตารางเรียนให้แก่ บุคลากร นักเรียน และมีกิจกรรมนอกสถานที่ หรือมีส่วนร่วมในองค์กรอื่นๆ 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดอบรมผู้ใต้บังคับบัญชาด้านการใช้เทคโนโลยีในการสอน ที่เข้ามามีบทบาทในการสร้างสื่อการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญด้านการจัดการเรียนการสอน ด้วยความเอาใจใส่ มีเทคนิคการสอน ที่หลากหลายน่าสนใจ ให้ความสำคัญด้านการจัดการเรียนการสอน ด้วยความเอาใจใส่ มีเทคนิคการสอน ที่หลากหลายน่าสนใจ 4) ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้บทบาทการตัดสินใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา รับฟังเหตุผล ปัญหาต่างๆ ต้องมีการจัดระบบการเรียนการสอนในรูปแบบที่แปลกใหม่ ส่งผลต่อการมาเรียนของนักเรียน และควรมีนโยบายด้านขอบเขตการสอนในรายวิชานั้นๆ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดคุณภาพที่ชัดเจน 5) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้สื่อด้านดิจิทัลในการสื่อสารกับบุคลากร ด้วยคำพูดที่นุ่มนวลสละสวย เมื่อชีแจงนโยบายในเรื่องต่างๆผ่านสื่อออนไลน์ ควรมีการอบรมความชำนาญด้านการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเกิดความเชี่ยวชาญในการใช้งาน และควรเปิดโอกาสให้บุคลากรใช้สื่อดิจิทัลในการทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ เพ็ญพักตร์ มิ่งวงศ์ (2561) พบว่า มีการวิเคราะห์หลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการนิเทศติดตามพัฒนาครู ด้านการวัดผลประเมินผลอยู่เสมอ วิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้ผลการเรียนไปในทางเดียวกัน นำผลการวัดและประเมินผลมาพัฒนาและ ปรับปรุงส่งเสริมให้ครูทำวิจัย ผลิตสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา จัดงบให้เพียงพอต่อการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ ให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย ตามความต้องการของผู้เรียน

องค์ความรู้

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านวิชาการตามหลักอิทธิบาท4 ของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังแผนภาพที่ 1



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย
ที่มา : พระอธิการธนกร โฆสธมฺโม, 2569.

สรุปและข้อเสนแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ผู้บริหาร สถานศึกษาต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติงานด้านวิชาการ รู้จักวิเคราะห์จัดทำกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้เทคโนโลยีที่พัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีการนิเทศติดตามด้วยความเข้าใจครูให้ครูมีเทคนิคการสอนที่หลากหลายน่าสนใจ มุ่งผลสำเร็จเกิดขึ้นจริงกับผู้เรียน

2) ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีความตั้งมั่น ที่จะดำเนินงานวิชาการด้วยความเพียรพยายาม โดยเฉพาะ ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา และการพัฒนากระบวนการการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริงในห้องเรียน มีความเพียรพยายามที่จะส่งเสริมให้ครู รู้จักใช้เทคโนโลยี เกี่ยวกับการวัดประเมินผลนักเรียนเป็นรายคน อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ครู นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่าเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดประเมินผล การเรียนรู้โดย เน้นการประเมินตามสภาพจริง

3) ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ จากคำถามแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านจิตต สรุปการสังเคราะห์ได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีใจจดจ่อต่อการส่งเสริมครูให้

ทุ่มเทและมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ และส่งเสริมด้านการวางแผนงานวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตร และการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดระบบติดตามสนับสนุน การจัดทำแผนการวัดประเมินผลการเรียนรู้โดยเน้นสภาพจริง

4) ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรอบคอบ ไตร่ตรองการปฏิบัติงาน ในด้านของการพัฒนาหลักสูตร ของสถานศึกษา ว่ามีความสอดคล้องกับบริบท และความสามารถของผู้เรียนหรือไม่ และทบทวนระบบการจัดการเรียนรู้และการใช้สื่อและเทคโนโลยี ให้เกิดประโยชน์ และมีประสิทธิภาพ มีประชุมวางแผนเพื่อทบทวนการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนของครู

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการประชุมปฏิบัติ งานเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา อย่างเป็นระบบด้วยความเต็มใจและมีความคาดหวังให้เกิดผลสำเร็จตามหลักสูตร ส่งเสริมให้คุณจัดทำแผนการเรียนรู้ และหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และคาดหวังให้เกิดผลสำเร็จ มีการจัดหาวัสดุเพื่ออำนวยความสะดวก ในการจัดการเรียนการสอนของครูก่อนเปิดภาคเรียน และให้มีการประชุมชี้แจงหลักการและแนวทางการนิเทศ การจัดการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติการวัดผลและประเมินผลที่ชัดเจน และเป็นระบบ

2) ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการดำเนินการตามแผนงานบริหารงานวิชาการด้วยความขยันหมั่นเพียร จัดบรรยากาศชั้นเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ เพื่อไม่ให้มีอุปสรรค ต่อผู้เรียน มันส่งเสริมครูนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอน นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ครูสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3) ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ ผู้บริหารควร มีการกำกับติดตามการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ และสนับสนุนครูที่มีความคิดสร้างสรรค์ใช้แหล่งเรียนรู้และ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างมุ่งมั่นตั้งใจ มีการ จัดซื้อหาเครื่องมือสำหรับ การนิเทศอย่างเหมาะสมและจัดให้มี ศูนย์สื่อการเรียน การสอนภายในโรงเรียนด้วยความเอาใจใส่ จากการวัดผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน อย่างต่อเนื่อง

4) ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูทุกคนร่วมกันสรุปและประเมินผลในการใช้หลักสูตร จัดให้มีการสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถแก่นักเรียน พิจารณาจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีการตั้งคณะกรรมการนิเทศเพื่อพิจารณาตรวจสอบข้อผิดพลาดเพื่อดำเนินการแก้ไขให้ดีขึ้นและส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมสัมมนา เก็บเกี่ยวความรู้ เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรสณฑ์ศักดาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

2) ควรมีการศึกษาการบริหารงานด้านพัฒนาบุคคล ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา

3) เพื่อเป็นการต่อยอดงานวิจัย ควรศึกษางานวิจัยหลักธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน เช่น หลักสังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 เป็นต้น

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กัญญลักษณ์ จันทรวิบูลย์. (2560). แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *การขับเคลื่อนการศึกษามัธยมศึกษาไทย 4.0 เพื่อการมีงานทำแห่งศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ปรีชา จันทรมณี. (2556). ตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ. *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

พระมหาวิทวัฒน์ วิวฑฺฒนเมธี (จันทร์เต็ม). (2561). การบริหารตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาธราธิป วรวิชโย (วรสายัณห์). (2560). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เพ็ญพักตร์ มิ่งวงศ์ธรรม. (2561). แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของ โรงเรียนในสังกัดส านักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2”. *วิทยานิพนธ์ศึกษา*

ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารและพัฒนาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาน์

อุบลวรรณ ไชยเรนทร์ และ กันตภณ หนูทองแก้ว. (2563). การนำหลักอิทธิบาทธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ว่าการอำเภอชะอวด อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ,* 5(2), 66-67.

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่

Development of a Management Model for Prevention and Solution of Dropouts among Secondary School Students of Maewin Samakkee School, Chiang Mai Province

ศุภสิทธิ์ ทาทอง Phasina Tangchuang
พศิน แตงจวง Phasina Tangchuang
ชาลี ภักดี Chalee Pakdee
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University
Suphasit3534@gmail.com

Received 2025/09/08 *Revised* 2025/09/19 *Accepted* 2025/09/29

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา วิเคราะห์สภาพการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคัน 2) ศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคัน 3) ทดลองการใช้รูปแบบการพัฒนางานบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคัน และ 4) การประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนางานบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 8 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์ แบบประเมินรูปแบบและแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์สถิติพื้นฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคัน พบว่า โรงเรียนมีแผนปฏิบัติการและงบประมาณ มีบุคลากรดูแลนักเรียนกลุ่มเสี่ยง โรงเรียนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่มีข้อจำกัดด้านคุณภาพผู้เรียน ขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทาง วัสดุอุปกรณ์ไม่ครบ และขาดความต่อเนื่องการดำเนินการต่าง ๆ

2) รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคัน พบว่า ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ 1) ป้องกันไม่ให้เด็กตกหล่น 2) เฝ้าระวัง 3) การดูแลช่วยเหลือ 4) แก้ไขนักเรียนที่มีแนวโน้มจะออกกลางคัน 5) ติดตามให้กลับมาเรียน 6) ไม่สามารถติดตามกลับเข้าสู่ระบบได้ และผลการประเมินรูปแบบอยู่ในระดับมาก

3) ทดลองการใช้รูปแบบการพัฒนางานบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคัน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 9 ข้อ และระดับมาก จำนวน 4 ข้อ

4) การประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนางานบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบการบริหารงาน, การป้องกันและแก้ไข, นักเรียนออกกลางคัน, นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.

Abstract

This research aimed to 1) study and analyze the administrative status of dropout prevention and resolution, 2) study the administrative model for dropout prevention and resolution, 3) pilot the implementation of the dropout prevention and resolution management model, and 4) evaluate the implementation of the dropout prevention and resolution management model for lower secondary school students at Mae Win Samakkhi School, Chiang Mai Province. The research involved eight key informants. The tools used included interview forms, a process evaluation form, and a satisfaction survey. Basic statistics and content analysis were used.

The results revealed:

1) The administrative status of dropout prevention and resolution revealed that the school had an action plan and budget, and staff to care for at-risk students. The school possessed cultural diversity, but there were limitations in student quality, a shortage of specialized personnel, insufficient materials, and a lack of continuity in implementation.

2) The administrative model for dropout prevention and resolution consisted of six approaches: 1) Preventing students from dropping out, 2) Monitoring, 3) Providing support, 4) Correcting students with a tendency to drop out, 5) Retrieving students to return to school, and 6) Failure to track students back into the system. The evaluation results of the model were at a high level.

3) The trial use of the model for developing administrative work on dropout prevention and resolution revealed that the overall results were at the highest level with 9 items and at the high level with 4 items.

4) The evaluation of the use of the model for developing administrative work on dropping out prevention and resolution of lower secondary school students at

Mae Win Samakkhi School, Chiang Mai Province, revealed that the overall results were at the highest level.

Keywords: Management Model Development, Prevention and Correction, Student Dropout, Lower Secondary School Students.

บทนำ

โรงเรียนแม่วินสามัคคี ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น จำนวน 40 คน มีนักเรียนในปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 504 คน โรงเรียนแม่วินสามัคคี เป็นอีกโรงเรียนหนึ่งที่มีปัญหานักเรียนออกเรียนกลางคันตลอดช่วง 3 ปีการศึกษาผ่านมา จากการวิเคราะห์องค์กร SWOT Analysis ของโรงเรียนแม่วินสามัคคี (แผนปฏิบัติการโรงเรียนแม่วินสามัคคี, 2564 : 33) จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก (External Environment) ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่าชุมชนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และหลากหลายทางวัฒนธรรม มีค่านิยมทางวัฒนธรรมบางอย่าง กล่าวคือ ค่านิยมแต่งงานที่อยู่ในวัยเรียน ส่งผลต่อเด็กออกกลางคัน และในชุมชนมีค่านิยม ให้บุตรหลานช่วยงานที่บ้าน ส่งผลให้เกิดปัญหานักเรียน เรียนไม่จบและไม่เรียนต่อในระดับสูงขึ้นอีกทั้งในบริบทชุมชนยังมีปัญหาทางด้านยาเสพติดและมีแนวโน้มการออกเรียนกลางคัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกันหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง นักเรียน ครูที่ปรึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมาก ที่จะช่วยให้การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกทาง ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด โดยจากสถิติของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคันของโรงเรียนแม่วินสามัคคีย้อนหลัง 3 ปี ดังนี้ ปีการศึกษา 2564 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีจำนวนทั้งหมด 214 คน พบนักเรียนที่ออกกลางคันแยกเป็นชาย 14 คน หญิง 4 คน รวมนักเรียนที่ออกกลางคัน 18 คน คิดเป็นร้อยล่ะ 8.42 (รายงาน ระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล โรงเรียนแม่วินสามัคคี ปีการศึกษา 2564) ปีการศึกษา 2565 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีจำนวนทั้งหมด 219 คน พบนักเรียนที่ออกกลางคันแยกเป็นชาย 20 คน หญิง 4 คน รวมนักเรียนที่ออกกลางคัน 24 คน คิดเป็นร้อยล่ะ 10.96 (รายงาน รายงานระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล โรงเรียนแม่วินสามัคคี ปีการศึกษา 2565) ปีการศึกษา 2566 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีจำนวนทั้งหมด 205 คน พบนักเรียนที่ออกกลางคันแยกเป็นชาย 9 คน หญิง 1 คน รวมนักเรียนที่ออกกลางคัน 10 คน คิดเป็นร้อยล่ะ 4.88 (รายงาน ระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล โรงเรียนแม่วินสามัคคี ปีการศึกษา 2566)

จากสภาพการณ์และเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันว่าเป็นอย่างไร รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันอย่างไร ผลการนำรูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันมาทดลองใช้เป็นอย่างไร และ 4) ผลการประเมินการนำรูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่มาทดลองใช้เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อที่จะได้นำไปประกอบการพัฒนาให้ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง มีส่วนรวมในการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงแม่วินสามัคคี ก่อให้เกิดการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงแม่วินสามัคคีที่มีประสิทธิภาพคุณภาพให้ทางโรงเรียนมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่

3) เพื่อทดลองการใช้รูปแบบการพัฒนางานบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่

4) เพื่อการประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนางานบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การการพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบการวิจัย R & D ครั้งนี้ใช้แนวคิดทฤษฎีระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 4) ประกอบด้วย 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมนักเรียน 4) การป้องกันและ แก้ไขปัญหา 5) การส่งต่อโดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) ผู้บริหาร และคณะครู ได้มาด้วยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และรองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน ครูที่ปรึกษานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 คน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 คน และตัวแทนผู้ปกครองจำนวน 3 คน

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 Research : R1 ได้แก่ ศึกษาสภาพการบริหารงานบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ โดย

1) การศึกษาเอกสาร ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันและรูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่

2) สัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เกี่ยวกับสภาพการบริหารงานบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่

3) นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ SWOT เพื่อหาปัจจัย เงื่อนไขด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 2 Development : D1 ได้แก่ นำข้อมูลจากขั้นที่ 1 มาสร้างรูปแบบด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. นำข้อมูลจากขั้นที่ 1 มาจัดทำร่างรูปแบบการบริหารงานบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่

2. ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคีโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 คน

ขั้นตอนที่ 3 Research : R2 ได้แก่ ทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบนี้ ผู้วิจัยจะนำรูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ มาทดลองใช้บริหารงานบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่เป็นระยะเวลา 1 ภาคเรียน

ขั้นตอนที่ 4 Development : D2 ได้แก่ ดำเนินการประเมินผล การนำรูปแบบไปใช้โดยการสังเกต สอบถาม ตรวจสอบแนวโน้มและสถิติการออกกลางคันของนักเรียนในภาคเรียนถัดไปกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายของโรงเรียน เพื่อสรุปผลและอภิปรายผล ประสิทธิภาพ ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกิดขึ้นหลังจากนำรูปแบบไปใช้

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (สำหรับผู้บริหาร) ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก In - Depth Interview เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของ โรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 8 ท่าน

2) แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบของการสร้างรูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับใด โดยมีการกำหนดระดับคะแนน 5 ระดับ

3) แบบประเมินความพึงพอใจหลังการใช้รูปแบบ ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบประเมิน ตอนที่ 2 แบบประเมินเพื่อศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจหลังการใช้รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีการกำหนดระดับคะแนน 5 ระดับ

4) แบบประเมินเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลรูปแบบด้วยการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่โดยมีการกำหนดระดับคะแนน 5 ระดับ

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้นำกรอบการสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและภาษาที่ใช้ เพื่อให้สามารถสื่อความหมายที่ชัดเจนและมีความเข้าใจที่ตรงกัน จากนั้นนำเครื่องมือปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษารองเพื่อตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์สถิติพื้นฐานและนำมาเขียนสรุปแบบบรรยายพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

สภาพแวดล้อมปัจจัยภายในมีจุดแข็งในด้านโครงสร้างและนโยบาย คือ โรงเรียนมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการจัดแบ่งหน้าที่ชัดเจน ทำให้สามารถกำหนดแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการออกกลางคันได้ระดับหนึ่ง ในด้านผลผลิตและบริการ นักเรียนมีคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งมีส่วนช่วยลดปัญหาการออกกลางคันโดยส่งเสริมแรงจูงใจในการศึกษา ด้านบุคลากร มีจำนวนบุคลากรครบตามเกณฑ์ ส่งผลให้สามารถติดตามและให้คำปรึกษานักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อการออกกลางคันได้อย่างทั่วถึง ด้านประสิทธิภาพทางการเงินโรงเรียนมีการจัดทำแผนงบประมาณที่

สามารถสนับสนุนโครงการและมาตรการแก้ไขปัญหาการออกกลางคัน ด้านการบริหารจัดการ มีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยให้บุคลากรมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถช่วยกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาการออกกลางคันอย่างเป็นระบบ และโรงเรียนมีจุดอ่อนใน ด้านผลผลิตและบริการ คือ นักเรียนมีความสามารถด้านการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับต่ำ ส่งผลทำให้ขาดกระบวนการคิดที่เชื่อมโยงต่อแรงจูงใจในการเรียน ซึ่งและอาจนำไปสู่การออกกลางคัน ในด้านบุคลากรครูผู้สอนที่ทำการสอนไม่ตรงกับวุฒิทางการศึกษา ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามตำรา ขาดการประยุกต์ การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางทำให้ไม่สามารถกระตุ้นหรือช่วยเหลือนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อการออกกลางคันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ โรงเรียนขาดอาคารประกอบการสำหรับจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน ซึ่งอาจทำให้การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ กิจกรรมเสริมถูกจำกัด ส่งผลต่อกระบวนการสร้างแรงจูงใจของนักเรียน และด้านการบริหารจัดการ ขาดการวางแผนเพื่อรองรับงานที่นอกเหนือจากแผนปฏิบัติการประจำปี ทำให้มาตรการแก้ไขปัญหาการออกกลางคันอาจไม่มีความต่อเนื่องและจาก

สภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า โรงเรียนแม่วินสามัคคี ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม โดยชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันในสังคม แต่ชุมชนยังมีอุปสรรคจากค่านิยม เช่น การแต่งงานในวัยเรียน การให้บุตรหลานช่วยงานที่บ้าน รวมถึงปัญหาทางสังคมอย่างความยากจนและภาษา ด้านเทคโนโลยีมีความก้าวหน้า ขาดแหล่งเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีและการเสพติดโซเชียลของนักเรียนเป็นปัญหา ด้านเศรษฐกิจ ปัญหารายได้ไม่แน่นอนของผู้ปกครองที่เป็นเกษตรกรส่งผลต่อการสนับสนุนการศึกษา ส่วนด้านการเมือง รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการศึกษา แต่การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและนโยบายบ่อยครั้งทำให้การจัดการศึกษาไม่ต่อเนื่อง โรงเรียนจึงควรปรับตัวและวางแผนการพัฒนาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าวสามารถ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การป้องกันการออกกลางคัน ได้แก่ **การวางแผน (Plan)** จำนวน 14 ข้อ (ข้อที่ 1 – 14) ได้แก่ 1) วางแผนเป้าหมายการดำเนินงานเชิงรุก และลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน 2) วางแผนแนวทางสร้างเครือข่ายความร่วมมือ 3) การสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) การศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ 5) ภาคีเครือข่ายตระหนักถึงปัญหาและสาเหตุของเด็กตกหล่น 6) การกำหนดแนวทาง "ไม่มีเด็กออกกลางคัน" เพื่อป้องกัน เฝ้าระวัง และดูแลช่วยเหลือเด็กที่กลับเข้าระบบการศึกษา 7) วางแผนการสำรวจตรวจสอบ และนำเข้าข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนให้ถูกต้อง 8) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ 9) ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านสุขศึกษาและเพศศึกษา 10) ส่งเสริมระบบแนะแนวที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 11) เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน 12) วางแผนการปรับปรุงหลักสูตร โครงสร้างเวลาเรียน และระบบการวัดผล 13) เสริมสร้างระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 14) สร้างความเข้าใจและบังคับใช้กฎหมายการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 **การดำเนินการ (Do)** จำนวน 13 ข้อ (ข้อที่ 15 – 27) ได้แก่ 15) ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิ์เข้าเรียน แจ้งเตือนผู้ปกครอง และติดตามการเข้าเรียนของเด็กจนจบการศึกษาภาคบังคับ 16) เสริมสร้างระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 17) ส่งเสริมระบบแนะแนวการศึกษาและการส่งต่อนักเรียน 18) ดูแลช่วยเหลือแก้ปัญหาให้เด็กได้รับโอกาสในการศึกษา 19) ผู้ปกครองร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 20) แจ้งข้อมูลเมื่อพบเด็กตกหล่น หรือเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา 21) ภาคีเครือข่ายส่งเสริมและสนับสนุนการค้นหาเด็กตกหล่นในพื้นที่ 22) สำรวจความขาดแคลน ปัญหา และความต้องการของผู้เรียน พร้อมสนับสนุนทรัพยากรและทุนการศึกษา 23) จัดการเรียนรู้เป็นโปรแกรมเฉพาะบุคคล 24) เชื่อมโยงการเรียนรู้กับการทำงาน 25) ส่งเสริมให้เด็กใช้เวลาว่างอย่างมีประโยชน์โดยจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจเฉพาะบุคคล 26) เพิ่มแรงจูงใจให้กับนักเรียน เช่น ดนตรี กีฬา งานอาชีพ และเทคโนโลยี เพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจการเรียน 27) ประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ เช่น ศาสนา สถานสงเคราะห์ และมูลนิธิ **การตรวจสอบ (Check)** จำนวน 5 ข้อ (ข้อที่ 28 – 32) ได้แก่ 28) สำรวจ รวบรวม และจัดทำข้อมูลสารสนเทศประชากรวัยเรียน 29) กำกับ ติดตาม สรุปผลการดำเนินงาน และรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 30) ปรับหลักสูตรและโครงสร้างเวลาเรียนให้มีความยืดหยุ่น 31) พัฒนาและติดตามผลการดำเนินงาน 32) ปรับปรุงหลักสูตร โครงสร้างเวลาเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลให้เหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคล **การปรับปรุงแก้ไข (Act)** จำนวน 4 ข้อ (ข้อที่ 33 – 36) ได้แก่ 33) ส่งเสริมและสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ สร้างความตระหนัก และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน 34) ปรับระบบการรับนักเรียนโดยเพิ่มขั้นตอนการประเมินความเสี่ยงของเด็กก่อนเข้าเรียน 35) ส่งเสริมความรู้และความเข้าใจแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก รวมถึงการป้องกันภัยคุกคามต่าง ๆ ที่กระทบต่อการศึกษา 36) เพิ่มโอกาสทางการเรียนผ่านการศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน

องค์ประกอบที่ 2 การแก้ไขปัญหานักเรียนออกกลางคัน ได้แก่ **การวางแผน (Plan)** จำนวน 3 ข้อ (ข้อที่ 37 – 39) ได้แก่ 37) ครูที่ปรึกษารายงานข้อมูลนักเรียนที่ขาดเรียนต่อเนื่องเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับนักเรียนที่มีแนวโน้มออกกลางคัน 38) สร้างเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อช่วยดูแลพฤติกรรมนักเรียน 39) วางแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อช่วยให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น ได้แก่ ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น ค่าย ชุมนุม ดนตรี กีฬา **การดำเนินการ (Do)** จำนวน 3 ข้อ (ข้อที่ 40 – 42) ได้แก่ 40) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่มีการดำเนินงานโดยใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย 41) จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลพร้อมดำเนินการเยี่ยมบ้าน 42) จัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด **การตรวจสอบ (Check)** จำนวน 2 ข้อ (ข้อที่ 43 – 44) ได้แก่ 43) สำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนที่ออกกลางคันโดยการตรวจสอบข้อมูลนักเรียนที่ออกกลางคัน 44) แยกปัญหาตามด้านต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือเพื่อร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของการออกกลางคัน และ**การปรับปรุงแก้ไข (Act)**

จำนวน 2 ข้อ (ข้อที่ 45 – 46) ได้แก่ 45) ปรับระบบการวัดและประเมินผลให้หลากหลายและมีประสิทธิภาพ 46) ติดตามและสรุปผลการช่วยเหลือเพื่อปรับแผนในอนาคต การตรวจสอบรูปแบบจากการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า หลังจากนำไปใช้ในสถานการณ์จริงกับ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ภาพรวมการประเมินหลังทดลองการใช้รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน พบว่า ภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับ 3 ลำดับแรก ได้แก่ วางแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อช่วยให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น ได้แก่ ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น ค่าย ชุมนุม ดนตรี กีฬา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อเฝ้าระวังและดูแลช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคลอย่างจริงจังวางแผนการสำรวจ ตรวจสอบและนำเข้าข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนให้ถูกต้อง และสามารถส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ส่งเสริมระบบแนะแนวที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนเพื่อให้คำแนะนำที่ตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล สร้างความเข้าใจและบังคับใช้กฎหมายการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 การประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยหลังจากการนำรูปแบบไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างแล้ว ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 9 ข้อ และระดับมาก จำนวน 4 ข้อ นำมาจัดเรียงลำดับ 3 ลำดับแรก ได้แก่ รูปแบบส่งเสริมการช่วยเพิ่มแรงจูงใจให้กับนักเรียน เช่น ดนตรี กีฬา งานอาชีพ และเทคโนโลยี เพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจการเรียน มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด และรูปแบบทำให้นักเรียนศึกษาต่อไม่ออกกลางคันและเรียนจนจบหลักสูตร มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด และรูปแบบทำให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับเชื่อมั่นไว้วางใจ ศรัทธาของผู้ปกครองและชุมชน มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด และประเด็นที่มีผลการประเมินน้อยที่สุด คือ รูปแบบทำให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือปกป้องคุ้มครองความปลอดภัย แก้ไขและพัฒนาตามศักยภาพ มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การดำเนินงานด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังมีช่องว่างในการสื่อสารและการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในชุมชนชนเผ่า ซึ่งขาดความเข้าใจเกี่ยวกับระบบและการปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งทั้งผู้บริหารและครูต่างเห็นพ้องต้องกันถึงความจำเป็นในการปรับปรุงแผนงานให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น เช่น ต้องมีการ

จัดให้มีผู้ประสานงานที่เข้าใจวัฒนธรรมชนเผ่า การเสริมกิจกรรมสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาระบบติดตามผลที่ใกล้ชิด ขณะที่ผู้ปกครองเสนอแนะให้โรงเรียนจัดการสื่อสารที่เข้าใจง่ายและเพิ่มโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความร่วมมือในการป้องกันปัญหาโดยรวมซึ่งจากผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของภริณ ธนะโชติภน และ เพ็ญณี แนรอท (2564) พบว่า ต้องทำให้ตัวผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและเล็งเห็นเป้าหมายในอนาคต โดยต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครูในการชี้แนะแนวทางทั้งในเรื่องของการศึกษาและการดำเนินชีวิตให้เกิดความสมดุลและไปในทิศทางที่ดีร่วมกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมพงษ์ สุขสมพนารักษ์ (2561) พบว่า โรงเรียนบ้านช่างหม้อ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ดำเนินการตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่ยังมีบางประการที่ยังต้องปรับปรุง ได้แก่ การไม่เข้าไปแก้ไขปัญหาในครอบครัวของนักเรียนอย่างทันท่วงทีและการขาดการประสานงานกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 การป้องกันการออกกลางคัน ได้แก่ 1) แนวทางการป้องกันการตกหล่น 2) แนวทางการป้องกันและเฝ้าระวังทั่วไป 3) แนวทางการป้องกันและเฝ้าระวัง แบบมีสาเหตุ และ องค์ประกอบที่ 2 การแก้ไขปัญหาการออกกลางคัน ได้แก่การแก้ไขปัญหาตามกรณี ซึ่งหลังจากการสร้างรูปแบบขึ้นมาแล้ว พบว่า ภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มิญช์มนัส วรรณ มหินทร์ สลางสิงห์ (2564) พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ของรูปแบบอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับสุธิดา พงษ์สวัสดิ์ (2561) พบว่า 1) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน โรงเรียนควรมีการพัฒนาจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักจุดเด่น จุดด้อย และการพัฒนาปรับปรุงตนเอง 2) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา โรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาของนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและนักเรียนกลุ่มมีปัญหา 3) ด้านการส่งต่อ โรงเรียนควรมีการชี้แจงให้กับนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนทราบถึงเหตุผลที่แท้จริงของการส่งต่อนักเรียน เป็นต้น และยังสอดคล้องกับพรเพ็ญ จิระณัฐวีรกุล (2561) พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย มีหลายจำนวนทั้งสิ้น 29 แนวทาง จำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลจำนวน 5 แนวทาง ด้านการคัดกรองนักเรียนจำนวน 8 แนวทาง ด้านการส่งเสริมและพัฒนาจำนวน 6 แนวทาง ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาจำนวน 4 แนวทาง และด้านการส่งต่อนักเรียนจำนวน 6 แนวทาง และยังสอดคล้องกับ Laverme (2000) พบว่า โรงเรียนกับชุมชนต้องสร้างความร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยต้องมีการติดต่อสื่อสารร่วมมือระหว่างกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

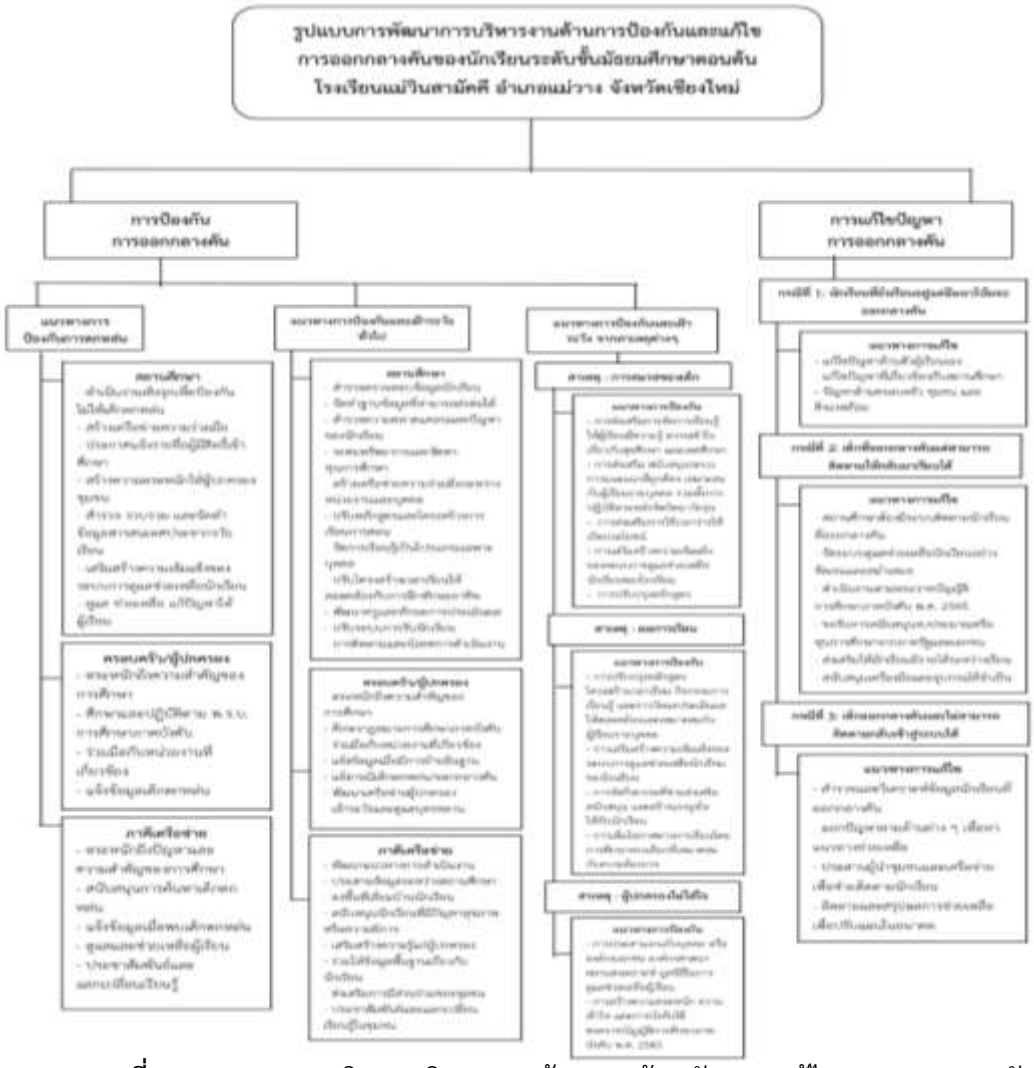
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่

พบว่า ภาพรวมการประเมินหลังทดลองการใช้รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน พบว่า ภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ผลหลังใช้รูปแบบซึ่งสอดคล้องกับพิศมัย ถิ่นน้อย (2563) พบว่า ภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับอนุชา ผลอิน (2560) พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้าน การส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลศรีบุณยานุสรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและจากการศึกษาพบว่ายังสอดคล้องกับธนกฤต อั้งน้อย (2562) พบว่า รูปแบบประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไข และ5) การส่งต่อนักเรียน โดยใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยยึดหลัก ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมมือ ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบต่อนักเรียน และโดยการศึกษารายกรณี ซึ่งดำเนินการโดยศึกษาบริบทนักเรียน ได้แก่ ข้อมูลครอบครัว เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว และศึกษาตัวตนนักเรียน ได้แก่ ความสามารถพิเศษ ความชอบ พฤติกรรม และทัศนคติ พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 4 การประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งจากผลการสรุปสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุญชรัศมิ์ พันธุวัฒน์ (2560) พบว่า มีความพึงพอใจต่อการใช้งานโปรแกรมพร้าวคัดกรองโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับคุณากร บุญสาลี (2562) พบว่า การประเมินความคิดเห็นของ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาที่มีต่อรูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยบูรณาการกระบวนทัศน์จิตศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยบูรณาการจิตศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ โดยโรงเรียนควรมีบทบาทการแก้ไขและการป้องกันนักเรียนออกกลางคันดังนี้



ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : ศุภสิทธิ์ ทาทอง, 2568.

จากภาพแสดงให้เห็นว่า การบริหารบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนอาจจะต้องพลิกบทบาทของตนเองไปสู่การทำงานเชิงรุกมากขึ้น โดยมีคำอธิบายดังนี้

โรงเรียนมีมาตรการป้องกันการออกกลางคันที่ชัดเจนและครอบคลุม ทั้งการติดตามนักเรียน การให้คำปรึกษา และการมีโครงการพาน้องกลับมาเรียน

โรงเรียนมีแผนและมีมาตรการช่วยเหลือนักเรียนที่ออกกลางคัน โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองถึงสาเหตุ และจัดแผนการเรียนที่ยืดหยุ่น รวมถึงสนับสนุนด้านจิตวิทยาเพื่อช่วยให้นักเรียนปรับตัวได้

โรงเรียนมีมาตรการช่วยเหลือนักเรียนที่ออกกลางคัน โดยเริ่มจากการประสานงานกับผู้ปกครองและจัดแผนการเรียนที่ยืดหยุ่น พร้อมสนับสนุนด้านจิตวิทยาและแนะแนว มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานสุขภาพจิต และนักจิตวิทยาเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ครูให้การดูแลผ่านการรับฟังและเยี่ยมบ้าน รวมถึงใช้ระบบติดตามผลการเรียน "เขียว-แดง" พร้อมกิจกรรมแนะแนวเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ

โรงเรียนดำเนินมาตรการดูแลช่วยเหลือนักเรียนผ่านการนิเทศและติดตามผลตามนโยบาย "ตามน้องกลับมาเรียน" มีการประชุมครูที่ปรึกษาและรายงานผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาการขาดบุคลากรที่มีทักษะด้านการให้คำปรึกษาและการสนับสนุนทรัพยากรที่จำกัด ส่งผลต่อการติดตามนักเรียนที่มีปัญหาซับซ้อน ครูประจำชั้นมีบทบาทสำคัญในการดูแลนักเรียน แต่ยังมีข้อจำกัดด้านเวลาทำให้การสื่อสารระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครองไม่ทั่วถึง ผลคือทำให้ผู้ปกครองบางกลุ่มยังไม่เข้าใจบทบาทที่สามารถมีส่วนร่วมได้เต็มที่

โรงเรียนได้พัฒนานวัตกรรมในการดูแลนักเรียน โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีและระบบติดตามนักเรียนที่เข้าถึงง่าย รวมถึงการสนับสนุนการเรียนรู้และความเชื่อมโยงระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง มีการส่งเสริมทักษะชีวิต เช่น การจัดการความเครียดและการบริหารเวลา รวมถึงการฝึกอบรมครูให้มีทักษะในการดูแลนักเรียนอย่างครบวงจร

สรุป และข้อเสนอแนะ

รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทราบถึงความต้องการของผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครองในการบริหารการป้องกันและแก้ไขปัญหาการออกกลางคันของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่งผลใหมีการวางแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อช่วยให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น ได้แก่ ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น ค่าย ชุมนุม ดนตรี กีฬา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อเฝ้าระวังและดูแลช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคลอย่างจริงจัง ตลอดจนการวางแผนการสำรวจ ตรวจสอบ และนำเข้าข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนให้ถูกต้อง และสามารถส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ส่งเสริมระบบแนะแนวที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนเพื่อให้คำแนะนำที่ตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคลซึ่งมีความสำคัญในการลดการอัตราการออกกลางคันของนักเรียนต่อไปได้ จึงสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นรูปแบบที่ดี รูปแบบนี้ทำให้ได้ข้อมูลหรือสารสนเทศจากการประเมินที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนที่แท้จริง ตลอดจนรูปแบบนี้ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถนำไปใช้ปฏิบัติในสถานการณ์จริงกับระดับชั้นอื่น ๆ ได้ และรูปแบบนี้มีความสอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษาและต้นสังกัด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 เชียงใหม่ ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศึกษาด้านการบริหารให้กับผู้บริหารและครูโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียน

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 เชียงใหม่ ควรกำหนดมาตรการผลักดันสิ่งจูงใจในแก้ไขและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนให้กับผู้บริหารและครูโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ผู้บริหารและครูโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ ควรนำรูปแบบการพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านการป้องกันและแก้ไขการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ไปใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

2) ผู้บริหารและครูโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ ควรการวางแผนแนวทางการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อช่วยให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น

3) ผู้บริหารและครูโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อเฝ้าระวังและดูแลช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคลอย่างจริงจัง

4) ผู้บริหารและครูโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีติดตามนักเรียน การให้คำปรึกษา และการมีโครงการพาน้องกลับมาเรียนโดยเริ่มจากการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองถึงสาเหตุ และจัดแผนการเรียนที่ยืดหยุ่น พร้อมสนับสนุนด้านจิตวิทยาและแนะแนว มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานสุขภาพจิต และนักจิตวิทยาเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ครูให้การดูแลผ่านการรับฟังและเยี่ยมบ้าน รวมถึงใช้ระบบติดตามผลการเรียน "เขียว-แดง"

5) ผู้บริหารและครูโรงเรียนแม่วินสามัคคี จังหวัดเชียงใหม่ ควรดำเนินมาตรการดูแลช่วยเหลือนักเรียนผ่านการนิเทศและติดตามผลตามนโยบาย "ตามน้องกลับมาเรียน" มีการประชุมครูที่ปรึกษาและรายงานผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) นักวิจัยอื่น ๆ ควรศึกษาเรื่อง รูปแบบที่ช่วยส่งเสริมการบริหารงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนางานด้านดังกล่าวให้อัตราแนวโน้มของนักเรียนที่ออกกลางคันลดลง

2) นักวิจัยอื่น ๆ ควรศึกษาประเด็นแนวทางการดึงกลับเข้ามาเรียนอีกครั้งเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในการวิจัยครั้งต่อไปในอนาคตอาจมีการนำรูปแบบดังกล่าวพัฒนาไปใช้กับกลุ่มนักเรียนกลุ่มอื่นหรือกับสถานศึกษาอื่นต่อไป

References

คุณากร บุญสาลี. (2562). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยบูรณาการจิตศึกษา โรงเรียนกุญชรศิรวิทย์*. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : http://www.sisaketpao.com/2021/index.php?d= viewboard [วันที่ 15 มกราคม 2568].

เฉลิมพงษ์ สุขสมพนารักษ์. (2561). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านช่างหม้อ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ธนกฤต อั้งน้อย. (2562). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูใหม่ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. *วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปุญชรัศมิ์, พันธุวัฒน์ สำเนา, หมื่นแจ่ม และสงบ, ประเสริฐพันธุ์. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่. *ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

พรเพ็ญ จิระณัฐวีรกุล และนุชนรา รัตนศิระประภา. (2561). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิศมัย ถิ่นน้อย. (2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตและความปลอดภัยของนักเรียนโรงเรียนวัดกำแพงแสน (สว่างวิทยาคาร). *รายงานการวิจัย*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1.

ภริณ ธนะโชติภน และ เพ็ญณี แนรอท. (2564). *สาเหตุการออกกลางคันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

โรงเรียนแม่วินสามัคคี. (2564). *แผนพัฒนาการศึกษาปีการศึกษา 2564-2566 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4*. เอกสารอัดสำเนา.

_____. (2565). *รายงานประจำปีของสถานศึกษา (SAR) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4*. เอกสารอัดสำเนา.

มิญช์มนัส วรรณมหินทร์ สลางสิงห์. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโรงเรียนสุขภาวะในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). *พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 4*.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562.* กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *แนวทางการดำเนินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์.

สุธิดา พงษ์สวัสดิ์. (2561). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อนุชา ผลอิน. (2560). การพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลศรีบุณยานุสรณ์. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.* 6 (2), 187-195.

Laverne,Mc.Coy-Byers. (2000) . *Coalition Between Schools and Community Agencies for the Control of Truancy : Identification of Critical Factors Contributing to Coalition Effectiveness.* Dissertation Abstract.Innternational.

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Development of Participatory Learning Resource for Pottery Handicraft in Banpatan Community, San Phak Wan Sub-District, Hang Dong District, Chiang Mai Province

รุ่งทิพย์ มังทา Rungthip Mungtha
สหัทยา วิเศษ Sahathaya Wises
ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์ Tipaporn Yesuwan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
chaivatsiri@gmail.com

Received 2025/09/22 *Revised* 2025/10/06 *Accepted* 2025/10/17

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการและองค์ความรู้การทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านป่าตาล 2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 3) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านป่าตาล การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ แกนนำชุมชน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนประชาชนในชุมชน ตัวแทนผู้ผลิตหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ตัวแทนผู้ประกอบการจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มละ 5 คน จำนวน 25 คน เวทีการสนทนากลุ่มในชุมชน จากตัวแทน 5 กลุ่ม จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) พัฒนาการและองค์ความรู้การทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านป่าตาล พบว่า การทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านป่าตาลมีพัฒนาการต่อเนื่องมากกว่าร้อยปี เริ่มจากการทำอิฐมอญและภาชนะใช้สอยพื้นบ้าน ก่อนพัฒนาเป็นกระปุกออมสิน คนโฑดินเผา (น้ำต้น) และแจกันต่อมามีการผสมผสานความคิดสร้างสรรค์ร่วมสมัยเกิดเป็นตุ๊กตาดินยิ้ม ซึ่งกลายเป็นอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาและสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจของชุมชน

2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า กระบวนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ผ่านกลไกสำคัญ

คือ เวทีสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา ร่วมกันออกแบบแนวทางพัฒนา กำหนดเนื้อหา กิจกรรม และประเมินผล ผลลัพธ์ที่ได้การสร้างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน การเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิตและผู้ประกอบการ รวมถึงการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อขยายตลาด

3) แนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาสอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย มีองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) การออกแบบแหล่งเรียนรู้ร่วมสมัย โดยการเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวและคุณค่าของเครื่องปั้นดินเผาเป็นการบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิตและการศึกษา 2) มีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ทั้งในรูปแบบการฝึกปฏิบัติและการเรียนรู้ในระบบการศึกษา โดยการใช้สื่อดิจิทัลควบคู่กับการสื่อสารแบบดั้งเดิม เพื่อให้เข้าถึงคนทุกกลุ่มและสังคมวงกว้าง 3)สร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว 4) การสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและสร้างมูลค่าเพิ่ม 5) จัดทำวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: การพัฒนาแหล่งเรียนรู้, หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา, การมีส่วนร่วมของชุมชน.

Abstract

The objectives of research are: 1) To study the historical development and knowledge of pottery handicrafts in Banpatan community 2) To develop a pottery handicraft learning center through community participation and 3) To propose guidelines for promoting a pottery handicraft learning center with community involvement. This study is qualitative research. The research's target groups comprised community leaders, representatives from government agencies, community members, pottery artisans, and pottery business operators. Research instruments included structured interview forms and in-depth interviews, conducted with 5 participants from each of the five target groups, totaling 25 participants. Furthermore, a community focus group discussion was organized with 10 representatives drawn from the five groups. The collected data were analyzed through content analysis.

The research results indicated that:

1) The historical development and knowledge of pottery handicrafts in Banpatan community found that the tradition of pottery-making has evolved continuously for over a century. It originated with the production of Mon bricks and household utensils, later expanding to include piggy banks, water jars (nam ton), and

vases. Over time, contemporary creativity was incorporated into the craft, leading to the creation of “smiling clay dolls,” which have become a distinctive symbol of local wisdom and an important source of economic income for the community.

2) The development of the pottery handicraft learning center through community participation revealed that the process was driven by the involvement of all community sectors. The main mechanism involved community focus group discussions that facilitated information exchange, problem analysis, co-design of development strategies, content and activity planning, and evaluation. The outcomes included the establishment of creative learning activities for children and youth, the strengthening of networks among producers and entrepreneurs, and the utilization of digital media to expand market opportunities.

3) The Guidelines for Promoting Pottery Handicraft Learning Centers through Community Participation in Banpatan, San Phak Wan Subdistrict, Hang Dong District, Chiang Mai Province. The study revealed that the proposed guidelines for promoting pottery handicraft learning centers align with contemporary social contexts. The key components are as follows: 1) Designing a contemporary learning center that integrates local wisdom with educational processes to communicate the stories and cultural values of pottery, thereby connecting learning with both everyday life and formal education. 2) Developing creative learning activities in the form of hands-on workshops and integration into formal education, employing digital media alongside traditional communication methods to engage diverse groups and broader society. 3) Establishing learning networks that connect the center with local economic activities and tourism development. 4) Creating high-quality, value-added pottery products to enhance the community’s economic resilience and sustainability and 5) Forming community enterprises to generate circulating income and strengthen long-term economic stability.

Keywords: The Development of Participatory, Learning Resource, Pottery Handicraft.

บทนำ

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้สมัยใหม่ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพึ่งพาตนเองของชุมชน (ธีรพงศ์ บุศรากูล, 2566: 448-463) แหล่งเรียนรู้ดังกล่าวยังมีบทบาทในการอนุรักษ์และ

ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจผ่านกิจกรรมหัตถกรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (สุรพงษ์ เพิ่มพล, 2566: 275-288) แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานการมีส่วนร่วมสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างยั่งยืน (ภูริวัจน์ เดชอุ่ม, 2556: 329-364) แหล่งเรียนรู้ถือเป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ เนื่องจากการเรียนรู้มิได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน หากแต่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกมิติของชีวิต โดยเฉพาะการเข้าถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งสะท้อนให้เห็นทั้งความรู้ ประสบการณ์ และคุณค่าทางวัฒนธรรม องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning) ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม (พระมหากิตติศักดิ์ ไมตรีจิต, 2562: 24) ในขณะเดียวกัน แหล่งเรียนรู้ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงและความยั่งยืนทางวัฒนธรรม

เครื่องปั้นดินเผาถือเป็นหนึ่งในงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่เก่าแก่ที่สุดของมนุษยชาติ จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่ามีอายุยาวนานกว่าหลายพันปี เป็นผลผลิตจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างดินเหนียว มาผ่านกระบวนการปั้นและเผาเพื่อสร้างภาชนะและเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนงานศิลป์ที่สะท้อนความเชื่อและวิถีวัฒนธรรมของสังคมในแต่ละยุคสมัย ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาไม่ได้เป็นเพียงทักษะเชิงช่าง หากยังเป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดผ่านรุ่นสู่รุ่น อันประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์ ประสบการณ์ และความสามารถในการปรับตัวตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง (รัตนะ บัวสนธ์, 2565: 64) เมื่อพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่นในแง่มุมของการสร้างงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่เกิดจากการเรียนรู้และลองผิดลองถูกของบรรพบุรุษ อีกทั้งผลงานแต่ละชิ้นยังเกิดจากการผสมผสานทั้งความรู้เชิงเทคนิคและความเชื่อทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้าและตัวตนของชุมชนท้องถิ่น และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยปลูกฝังความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรม (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2546: 38-39) การรักษาและถ่ายทอดองค์ความรู้นำไปสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน ลักษณะดังกล่าวนี้จึงเป็นภารกิจที่มีคุณค่าทั้งต่อการธำรงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม และต่อการสร้างทางเลือกทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนผ่านการพัฒนาหัตถกรรมพื้นบ้านและยังสร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจแก่สังคมท้องถิ่น

หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านป่าตาล หรือที่รู้จักกันในชื่อหมู่บ้านมหัศจรรย์ดินยิ้ม ชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะการสร้างสรรค์ตุ๊กตาดินเผาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวบ้านในพื้นที่แห่งนี้ ด้วยการผสมผสานระหว่างศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอายุยาวนานกว่า 100 ปี การทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวบ้านป่าตาล เริ่มต้นจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนคือดินเหนียวที่ขุดขึ้นมาจากปลายไร่ปลายนา โดยนำมาปั้นในช่วงเวลาว่างจากการทำไร่ทำนา โดยผลิตภัณฑ์หลักในช่วงเริ่มต้น คือ อิฐมอญและเครื่องใช้ใน

ชีวิตประจำวันต่าง ๆ เช่น หม้อน้ำ คนโทดินเผา (น้ำต้น) และแจกัน ต่อมาชาวบ้านได้เริ่มเห็นการปั้นที่สร้างสรรค์ของช่างศิลป์ที่มาพักอาศัยอยู่ในชุมชนชาวบ้านได้สังเกตและเรียนรู้ลักษณะการปั้น ต่อมาสมาชิกภายในชุมชนได้พัฒนาเทคนิคการปั้นออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รูปปั้นสัตว์ รูปปั้นเด็ก ตลอดจนถึงการสรรค์สร้างรูปปั้นตุ๊กตาที่มีลักษณะความเป็นมิตรไมตรีผสมผสานรูปลักษณ์ความอบอุ่นของงานปั้น ทำให้หัตถกรรมงานปั้นได้รับความสนใจจากประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม จนได้รับการยกย่องให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและวิถีของประชาชนในชุมชนหันมาบริโภควัตถุนิยมสมัยใหม่กันเป็นจำนวนมาก หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเริ่มถูกทอดทิ้งการทำเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนเริ่มลดน้อยลง และเสี่ยงต่อการสูญหายไปตามกาลเวลา

ดังนั้น การศึกษาพัฒนาการและองค์ความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านป่าตาล จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการธำรงและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยสร้างความตระหนักรู้และความภาคภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรมของตน อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นและสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงเศรษฐกิจ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาพัฒนาการ องค์ความรู้ และนำเสนอแนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านป่าตาล เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต และคงอยู่คู่ชุมชนและสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาพัฒนาการและองค์ความรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

3) เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนดังนี้ 1.การศึกษาเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ รายงานการวิจัย เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบสัมภาษณ์ การจัดเวทีประชุมกลุ่ม 2) การลงพื้นที่เก็บข้อมูล ความเป็นมาและองค์ความรู้การทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) 5 กลุ่ม ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 25 คน 4) เวทีการสนทนากลุ่ม

(Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

2) พื้นที่การวิจัย ได้แก่ ชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่น

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากประชาชนในชุมชนบ้านป่าตาลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา โดยแบ่งออก 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) แกนนำชุมชน จำนวน 5 คน 2) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน 3) ตัวแทนประชาชนในชุมชนจำนวน 5 คน 4) ตัวแทนผู้ผลิตหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา จำนวน 5 คน และ 5) ตัวแทนผู้ประกอบการจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผา จำนวน 5 คน

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบของแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างปลายเปิด ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล อายุ อาชีพ/ตำแหน่ง วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์ สถานที่

ตอนที่ 2 ข้อมูลตามประเด็นการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) พัฒนาการและและองค์ความรู้การทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านป่าตาลเป็นอย่างไร ได้แก่ บริบทชุมชน ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาองค์ความรู้และปราชญ์ท้องถิ่นการทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา 2) กระบวนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพปัญหา การออกแบบแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของชุมชน กำหนดเนื้อหา กิจกรรม ผู้สื่อสาร และการสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม / รูปแบบผลิตภัณฑ์ 3) แนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การจัดทำเป็นวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ

การสร้างและการตรวจสอบเพื่อให้การศึกษาในครั้งนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ศึกษาดำเนินตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2) ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีและเอกสารการศึกษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาถึง รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้คลอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่กำหนดไว้

3) ขอคำแนะนำจากจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อวางกรอบกำหนดประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์และดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์

4) การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนตรวจความเที่ยงตรงของเครื่องมือ และจริยธรรมการวิจัย เพื่อนำไปสู่การสำรวจความเห็นของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนบ้านป่าตาล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์สถิติพื้นฐานและนำมาเขียนสรุปแบบบรรยายพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 พัฒนาการและองค์ความรู้การทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา ดังนี้

1) บริบทชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีโครงสร้างทางสังคมที่ยึดโยงกับเครือญาติและวัดเป็นศูนย์กลางของศรัทธาและประเพณี วิถีชีวิตผูกพันกับเกษตรกรรมและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่หลายครัวเรือนใช้เป็นเครื่องมือในการหาเลี้ยงชีพอีกทั้งยังเป็นทุนทางสังคมที่เชื่อมโยงผู้คนให้ทำงานร่วมกัน ถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น และสร้างเอกลักษณ์วัฒนธรรมล้านนาผ่านลวดลาย เทคนิค และการใช้ในพิธีกรรมท้องถิ่น

2) ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านป่าตาลมีประวัติยาวนานกว่าร้อยปี เริ่มจากการทำอิฐมอญและภาชนะใช้สอยในครัวเรือน ต่อมามีการพัฒนาเป็นกระปุกออมสิน คนโทดินเผา (น้ำต้น) และแจกัน เมื่อเข้าสู่ พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา มีการผสมผสานศิลปะร่วมสมัย เกิดเป็นงานปั้นตุ๊กตาสัตว์และเด็ก ต่อมาได้รับการพัฒนาเป็น “ตุ๊กตาดินยิ้ม” ซึ่งกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และยังเป็นสัญลักษณ์แห่งความสุข ความมีไมตรีจิต ที่สามารถสร้างชื่อเสียงและรายได้จนถึงปัจจุบัน

3) องค์ความรู้และปราชญ์ท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผาถูกสืบทอดทั้งในครอบครัวและชุมชน ครอบคลุมตั้งแต่การเลือกดิน การโม่และนวด การปั้น ตาก และเผา ผลงานถูกต่อยอดเป็นงาน

สร้างสรรค์ที่ตอบโจทย์ตลาด ปราชญ์ท้องถิ่น เช่น นายธนพล สายธรรม (พ่อครูสง่า) มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชน นักเรียน และผู้สนใจ พร้อมทั้งเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานรัฐและมหาวิทยาลัยในการพัฒนาเทคนิคและสร้างมูลค่าเพิ่ม ความรู้เหล่านี้ถูกเผยแพร่ผ่านศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียน วัด และสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้การสืบทอดไม่หยุดนิ่งแต่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4) ผลที่เกิดขึ้นและปัญหาอุปสรรค การทำเครื่องปั้นดินเผาช่วยสร้างรายได้เสริม กระจายโอกาสทางเศรษฐกิจสู่ครัวเรือน แม่บ้าน เยาวชน และโรงเรียน อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมทางสังคมที่ลดช่องว่างระหว่างวัย เสริมสร้างความสามัคคี และสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนา อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังเผชิญอุปสรรค เช่น การขาดแคลนดินเหนียวคุณภาพดี ความผันผวนทางเศรษฐกิจ ความนิยมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงการสืบทอดที่อาจขาดความต่อเนื่อง หากเยาวชนไม่สนใจ แต่ด้วยกลไกการถ่ายทอดที่เปิดกว้าง การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และการปรับตัวเข้าสู่ตลาดออนไลน์ ทำให้เครื่องปั้นดินเผาบ้านป่าตาลยังคงดำรงอยู่ได้ในฐานะภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ชุมชนที่ทรงคุณค่า

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 กระบวนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาของบ้านป่าตาลเป็นผลจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยการวิเคราะห์ปัญหา การจัดการเนื้อหาและสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ตลอดจนการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้แหล่งเรียนรู้ไม่เพียงเป็นพื้นที่ถ่ายทอดภูมิปัญญา แต่ยังเป็นกลไกสร้างอาชีพ สร้างเอกลักษณ์ และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีกระบวนการดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์สภาพปัญหา ชุมชนบ้านป่าตาลแม้จะมีภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาสืบทอดยาวนาน แต่กลับเผชิญปัญหาหลักคือการขาดผู้สืบทอดรุ่นใหม่และแรงจูงใจ เยาวชนส่วนใหญ่สนใจงานปั้นน้อย และเมื่อเรียนจบระดับประถมก็ไม่ได้ต่อยอดความรู้ ขณะเดียวกันความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้กิจกรรมปั้นไม่สามารถแข่งขันกับสิ่งดึงดูดใจอื่น ๆ ได้ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้ไม่ต่อเนื่องและมีแนวโน้มสูญหายหากไม่ได้รับการพัฒนา

2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความล้มเหลวในการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เผชิญความท้าทายจากหลายด้าน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจและต้นทุนการผลิตสูง การเรียนรู้ขาดความต่อเนื่องหลังจบการศึกษา รวมถึงการดึงดูดความสนใจเยาวชนในยุคดิจิทัลที่ยากลำบากเพราะงานปั้นต้องใช้เวลาและความอดทน อีกทั้งยังไม่มีแนวทางสร้างแรงดึงดูดให้เป็นกิจกรรมที่ทันสมัยและตรงกับรสนิยมคนรุ่นใหม่ ปัจจัยเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การจัดตั้งแหล่งเรียนรู้บางช่วงเวลาไม่ประสบความสำเร็จ

3) กระบวนการการกำหนดเนื้อหา กิจกรรม ผู้สื่อสาร และสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม รูปแบบผลิตภัณฑ์ เนื้อหาที่จัดขึ้นควรครอบคลุมประวัติความเป็นมา อัตลักษณ์ และทักษะการปั้นเบื้องต้นจนถึงขั้นตอนการเผาและการตกแต่ง กิจกรรมควรมุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติจริง เช่น เวิร์กช็อปปั้นดิน สร้างผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย และการจัดแสดงผลงาน สื่อที่เหมาะสมประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์และมินิ

พิพิธภัณฑ์ สื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, TikTok เพื่อเข้าถึงเยาวชน และสื่อบุคคลที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่นในการถ่ายทอดความรู้ ส่วนผลิตภัณฑ์ควรมีทั้งงานดั้งเดิม เช่น คนโทดินเผา (น้ำต้น) อิฐมอญ และงานสร้างสรรค์ เช่น ตุ๊กตาดินยิ้ม ของตกแต่งบ้านหรือของที่ระลึก เพื่อตอบสนองตลาดในปัจจุบัน

4) กระบวนการปฏิบัติการหรือการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การพัฒนามีขั้นตอนที่ชัดเจน โดยชุมชนมีบทบาทสำคัญทั้งการวางแผน การจัดการเรียนรู้ และการเผยแพร่ อาทิ การระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน ปราชญ์และสมาชิกเพื่อกำหนดทิศทาง การจัดศูนย์เรียนรู้หรือเปิดบ้านสมาชิกเป็นพื้นที่ทดลองปั้นจริง และการบูรณาการกับกิจกรรมท้องถิ่น เช่น งานวัดหรืองานประเพณี อีกทั้งยังมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ก่อให้เกิดผลลัพธ์ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีแรงบันดาลใจในการสืบทอดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 นำเสนอแนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1) ชุมชนบ้านป่าตาลให้ความสำคัญกับการสร้างนักสื่อสารความรู้เพื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาจากปราชญ์รุ่นเก่าไปยังเด็ก เยาวชน และผู้สนใจ บุคคลเหล่านี้ต้องมีคุณลักษณะสำคัญ เช่น ความรู้จริงจากประสบการณ์ตรง ความรักในงานปั้น ความสามารถในการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น บทบาทนักสื่อสารที่สำคัญในเบื้องต้นคือการเป็นผู้ถ่ายทอดทักษะเชิงช่างและปลูกฝังคุณค่าทางวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชนไปพร้อม ๆ กัน

2) แนวทางสำคัญคือการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับนวัตกรรมร่วมสมัย เช่น เวิร์กช็อปปั้นดินพร้อมการออกแบบสมัยใหม่ การทำของที่ระลึกตามเทศกาลที่สอดแทรกความเชื่อหรือประเพณี และการจัดนิทรรศการแบบอินเทอร์แอคทีฟที่ใช้เทคโนโลยี QR Code หรือ ระบบ AI เพื่อสร้างประสบการณ์เสมือนจริง กิจกรรมเหล่านี้ช่วยดึงดูดคนรุ่นใหม่ ทำให้การเรียนรู้สนุกและมีคุณค่า พร้อมทั้งเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

3) การเผยแพร่ความรู้และผลิตภัณฑ์ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Facebook TikTok ทางเพจของชุมชน ถือเป็นกลยุทธ์หลักในการเข้าถึงผู้คนวงกว้าง เนื้อหาที่นำเสนอไม่เพียงเป็นการตลาด แต่ยังเล่าเรื่องราวและคุณค่าของเครื่องปั้นดินเผา ทำให้สื่อออนไลน์กลายเป็นพื้นที่เรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ชุมชนบ้านป่าตาลได้เน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายใน เช่น โรงเรียน วัด กลุ่มช่างฝีมือ (ปราชญ์ชุมชน) และภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย หน่วยงานรัฐ และภาคธุรกิจ การสร้างเครือข่าย

ดังกล่าวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ สนับสนุนด้านทรัพยากร และสร้างพื้นที่ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับสังคมวงกว้าง เพื่อยกระดับแหล่งเรียนรู้ให้บูรณาการอย่างยั่งยืน

5) แนวทางสำคัญคือการยกระดับแหล่งเรียนรู้ไปสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างรายได้และเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มสมาชิกจัดตั้งคณะกรรมการบริหารที่โปร่งใส การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ตลาดสมัยใหม่ และการสร้างแบรนด์ที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ท้องถิ่น แนวทางนี้ไม่เพียงสร้างงานและรายได้แต่ยังรักษาและพัฒนาภูมิปัญญาให้คงอยู่ในวิถีชีวิตร่วมสมัย

อภิปรายผลการวิจัย

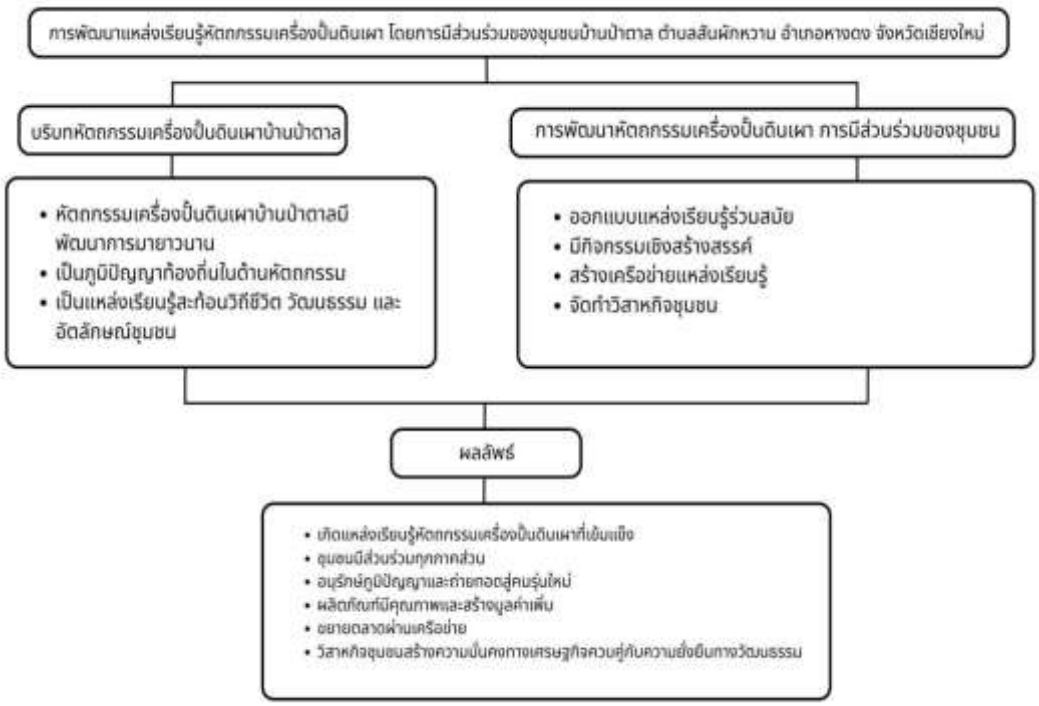
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การพัฒนาหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านป่าตาลเป็นการสะท้อนถึงภูมิปัญญาและการปรับตัวของชุมชนที่ดำรงอยู่มากว่าร้อยปี จากการปั้นเครื่องใช้พื้นบ้านเพื่อการใช้สอย พัฒนามาสู่งานอิฐมอญ และต่อยอดเป็นงานศิลป์สร้างสรรค์ “ตุ๊กตาดินยิ้ม” ซึ่งกลายเป็นอัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของความสุขและมิตรไมตรี องค์ความรู้ดังกล่าวเกิดจากการถ่ายทอดต่อเนื่องผ่านครูภูมิปัญญาและปราชญ์ท้องถิ่น ขณะเดียวกันยังได้รับแรงสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในด้านการออกแบบ การตลาด และการสร้างเครือข่าย ทำให้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านป่าตาลสามารถคงอยู่ มีพัฒนาการ และมีคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับงานของเกรียงไกร ดวงขจร (2566) เรื่อง การพัฒนางานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นหม้อบ้านลำโพง ต.พุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สำหรับครูสอนศิลปะ ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมต้องผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการออกแบบให้สอดคล้องกับรสนิยมผู้บริโภคยุคใหม่ และยัง สอดคล้องกับงานของวันวิสา ทองแจ่ม (2562) เรื่อง พลวัตภูมิปัญญาในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา: กรณีศึกษาเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ที่พบว่าความยั่งยืนของหัตถกรรมขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของชุมชนและการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจและสังคมร่วมสมัย กล่าวได้ว่าการคงอยู่และพัฒนาของเครื่องปั้นดินเผาบ้านป่าตาลเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างภูมิปัญญาภายในชุมชนกับการสนับสนุนจากภายนอก อันนำไปสู่การสร้างคุณค่าและความยั่งยืนทั้งในเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมผ่าน “เวทีสนทนากลุ่ม” ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา และออกแบบแนวทางพัฒนาแหล่งเรียนรู้อย่างเป็นระบบ นำไปสู่การสร้างศูนย์กลางการเรียนรู้ถาวร กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน การจัดเครือข่ายผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และการใช้สื่อออนไลน์เพื่อขยายตลาด ส่งผลให้ชุมชนสามารถสืบสานและต่อยอดภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับงานของ สหัทยา วิเศษ และคณะ (2567) ที่ศึกษาการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในเมืองเก่าพะเยาด้วยทุนวัฒนธรรมชุมชน

โดยชี้ว่าการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยทุนทางวัฒนธรรม ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ และต้องดำเนินการผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนและพหุภาคี เช่นเดียวกับงานวิจัยนี้ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องปั้นดินเผาเป็นฐาน เชื่อมโยงกับกิจกรรมวัฒนธรรมและกลไกความร่วมมือ จนสามารถสร้างคุณค่าเชิงสังคมและเศรษฐกิจได้ สอดคล้องกับงานของ เสาวนีย์ ธูปทอง (2562) เรื่อง แนวทางส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาบ้านโรงหวดตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เสนอแนวทางส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาบ้านโรงหวด โดยเน้นการจัดการแหล่งเรียนรู้ให้มีชีวิตชีวา การสร้างบุคลากรที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์และขยายเครือข่ายผู้เรียนรู้ ซึ่งตรงกับแนวทางที่ชุมชนบ้านป่าตาลได้ดำเนินการ ทั้งในด้านการสร้างกิจกรรมสำหรับเยาวชน การพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และการใช้สื่อออนไลน์เพื่อขยายตลาด การวิจัยนี้ตอกย้ำว่า “การมีส่วนร่วม” และ “ทุนทางวัฒนธรรม” คือหัวใจสำคัญของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา โดยผลที่ได้ไม่เพียงช่วยรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผ่านมาทั้งของ สหัทยา วิเศษ และคณะ และ เสาวนีย์ ธูปทอง อย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การสร้างกลไกที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงมีชีวิตและสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน ทั้งการพัฒนานักสื่อสารความรู้ท้องถิ่น การบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต และการนำสื่อดิจิทัลเข้ามาขยายการรับรู้สู่สังคมวงกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณวิญ เสริฐผล (2567) ที่ศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง จังหวัดพะเยา โดยพบว่าแหล่งเรียนรู้ที่เข้มแข็งต้องมีการพัฒนาปราชญ์ชาวบ้าน การถ่ายทอดความรู้ และการสร้างสื่อออนไลน์เพื่อเชื่อมโยงคนรุ่นใหม่กับภูมิปัญญาเดิม ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการเรียนรู้และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันของชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางเดียวกันคือการพัฒนาคนและกระบวนการสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของการธำรงรักษาแหล่งเรียนรู้ ผลการวิจัยยังพบว่าการบูรณาการกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้หมุนเวียนและรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างมั่นคง ประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ โชติ บดีรัฐ (2561) ที่ศึกษาการพัฒนารูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องปั้นดินเผาในจังหวัดสุโขทัย พบว่า การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การออกแบบลวดลายให้โดดเด่น และการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการตลาดเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเชื่อมโยงกับผลการวิจัยนี้ที่มุ่งเน้นให้แหล่งเรียนรู้หัตถกรรมไม่เพียงเป็นพื้นที่สืบสานภูมิปัญญา แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ที่มา: รุ่งทิพย์ มังทา, 2568

จากภาพแสดงให้เห็นว่า ดังนี้

1) พัฒนาการความเป็นมาของหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านป่าตาลสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมายาวนาน เริ่มจากการผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือนพื้นฐาน เช่น อิฐมอญ คนโทดินเผา (น้ำต้น) ออมสิน จนค่อย ๆ พัฒนาสู่การสร้างสรรค์งานศิลป์ที่มีลวดลายและรูปทรงซับซ้อนยิ่งขึ้น กระบวนการผลิตได้รับการปรับปรุงจากวิธีการดั้งเดิมสู่การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคนิคสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มคุณภาพและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์

2) ด้านการผลิตหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่ปราชญ์ชุมชนบ้านป่าตาลได้สั่งสมและถ่ายทอดถือเป็นภูมิปัญญาที่สะท้อนความละเอียดอ่อนและความชำนาญเฉพาะถิ่น เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกดินที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของเนื้อดิน เช่น ความเหนียว ความละเอียด และความทนไฟ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนการเตรียมดิน เนื่องจากต้องผ่านกระบวนการบดกรอง และหมักให้ได้ดินที่พร้อมต่อการขึ้นรูปอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเข้าสู่ขั้นตอนการขึ้นรูป ปราชญ์จะใช้ทั้งวิธีการปั้นมือ แป้นหมุน หรืออุปกรณ์เสริมตามความเหมาะสม เพื่อสร้างสรรค์รูปลักษณ์ที่

สอดคล้องกับการใช้งานและความงามเชิงศิลป์ หลังจากนั้นจึงเข้าสู่การตกแต่งที่ใช้เทคนิคเฉพาะ เช่น การขูด ขีด เขียนลวดลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางสุนทรียภาพ ก่อนที่จะนำไปผ่านกระบวนการเผาในเตา ซึ่งต้องอาศัยความรู้ในการควบคุมอุณหภูมิและการจัดเรียงชิ้นงาน เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่แข็งแรง ทนทาน และมีเอกลักษณ์เฉพาะตน

3) ด้านการออกแบบแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนบ้านป่าตาล มุ่งเน้นการเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย โดยเน้นให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรงผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่การคัดเลือกดิน การขึ้นรูป ไปจนถึงการเผาและตกแต่งลวดลาย การออกแบบกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้จึงต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะเดียวกันยังเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการประยุกต์นวัตกรรมใหม่ ๆ ลงในผลิตภัณฑ์ องค์ความรู้เหล่านี้ไม่เพียงแต่สนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรม

4) การใช้สื่อเทคโนโลยีโซเชียล เช่น Facebook และ TikTok ในการสื่อสารหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านป่าตาล แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อขยายช่องทางการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง การนำเสนอเนื้อหาผ่านภาพ วิดีโอสั้น และการถ่ายทอดสด ช่วยสร้างความน่าสนใจและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็วมากขึ้น อีกทั้งยังเอื้อต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ติดตาม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้เกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผาอย่างต่อเนื่อง การใช้สื่อเหล่านี้ยังเป็นกลยุทธ์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์

5) การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา คือการออกแบบเนื้อหา กิจกรรม กระบวนการ และวิธีการเรียนรู้ที่บูรณาการกันอย่างเป็นระบบ เนื้อหาจะครอบคลุมทั้งประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญา และทักษะเชิงปฏิบัติ กิจกรรมถูกออกแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมลงมือทำจริง เช่น การปั้น การตกแต่ง และการเผา กระบวนการเรียนรู้เน้นการแลกเปลี่ยนระหว่างปราชญ์ท้องถิ่นกับผู้เข้าร่วม เพื่อสร้างความเข้าใจทั้งเชิงวิชาการและเชิงวัฒนธรรม

6) การสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านป่าตาล แสดงให้เห็นถึงการประสานความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชนอย่างเป็นระบบ ภายในชุมชนเกิดการรวมกลุ่มปราชญ์ชุมชน ช่างฝีมือ เด็ก เยาวชน เพื่อร่วมกันอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ ขณะที่การสร้างเครือข่ายนอกชุมชนช่วยเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับพื้นที่อื่น รวมทั้งขยายตลาดผลิตภัณฑ์ การมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐและเอกชนทั้งในเชิงทางการและไม่เป็นทางการ ช่วยสนับสนุนทรัพยากร เทคโนโลยี และองค์ความรู้ใหม่ ๆ เครือข่ายดังกล่าวจึงช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสร้างความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเรียนรู้เชิงบูรณาการในระยะยาว

7) การจัดทำเป็นวิสาหกิจชุมชนบ้านป่าตาล เป็นความร่วมมือจากความเข้าใจในกระบวนการก่อตั้งที่ต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกชุมชนในการกำหนดวัตถุประสงค์และรูปแบบการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ แนวทางและวิธีการดำเนินงานเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาให้

มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การบริหารจัดการใช้หลักการมีส่วนร่วม โปร่งใส และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่สมาชิก การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเริ่มตั้งแต่ด้านการผลิต การตลาด การประชาสัมพันธ์ และการถ่ายทอดความรู้ วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยยกระดับเศรษฐกิจของภายในชุมชนบ้านป่าตาลควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมให้คงอยู่

สรุปและข้อเสนอแนะ

หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านป่าตาลมีพัฒนาการมายาวนาน โดยเริ่มจากการผลิตอิฐมอญและภาชนะพื้นบ้าน ก่อนพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยที่มีอัตลักษณ์คือตุ๊กตาดินยิ้ม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนที่สร้างชื่อเสียงและรายได้อย่างต่อเนื่อง โดยงานปั้นถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านครอบครัวส่งผลให้เกิดทุนทางสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเน้นการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดเนื้อหาที่เหมาะสม โดยจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ การสร้างผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย และการใช้สื่อทั้งดั้งเดิมและดิจิทัลเพื่อดึงดูดกลุ่มคนรุ่นใหม่ให้มาสนใจในหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา โดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และสถาบันการศึกษา เพื่อสร้างกลไกการเรียนรู้ที่มีชีวิต นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการสร้างนักสื่อสารความรู้ที่มีความเชี่ยวชาญและรักในงานปั้น ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่เด็กและเยาวชน รวมถึงการออกแบบกิจกรรมที่ผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีเสมือนจริงเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ การเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์กลายเป็นกลยุทธ์หลักในการสร้างการเรียนรู้และการตลาดขณะเดียวกัน ชุมชนยังมุ่งเชื่อมโยงเครือข่ายภายในและภายนอกเพื่อยกระดับการเรียนรู้สู่ความยั่งยืนและขยายผลสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนที่สร้างรายได้พร้อมกับธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างมั่นคง

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปปฏิบัติ

1) เทศบาลตำบลสันผักหวานควรจัดตั้งและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ถาวรด้านหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา

2) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหางดงควรส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และแรงจูงใจให้เยาวชนสืบทอดภูมิปัญญา โดยเป็นหลักสูตรและกิจกรรมต่อเนื่องในโรงเรียนและชุมชน

3) สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเชียงใหม่ควรให้การสนับสนุนการยกระดับกลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านป่าตาลสู่วิสาหกิจชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Community Enterprise) ผ่านการส่งเสริมการตลาดเชิงวัฒนธรรม การสร้างแบรนด์ “Banpatan Pottery” และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาแนวทางการบูณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผา

2) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาในยุคพหุวัฒนธรรมกับคติความเชื่อดั้งเดิม ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

3) ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์จากหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนที่อยู่ในเขตอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

References

เกรียงไกร ดวงขจร. (2566). การพัฒนางานหหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาจากภภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นหม้อบ้านลำโพง ต.พุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สำหรับครูสอนศิลปะ. *ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอุตสาหกรรมศิลป์.* คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรัชภัฏนครราชสีมา.

โชติ บดีรัฐ. (2561). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านเตาไห อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. 12(2). 338-408.

ณวิญ เสริฐผล. (2567). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. *วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร* 26(2), 99-111.

พระมหากิตติศักดิ์ ไมตรีจิต. (2562). การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ออนไลน์มรดกความทรงจำแห่งโลกของวัดพระเชตุพน เพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย. *ปริญญาดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม.

ภูริวัจน์ เดชอุ่ม. (2556). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร,* 33(2), 329-364.

รัตนะ บัวสนธ์. (2565). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วันวิสา ทองแจ่ม. (2562). พลวัตภูมิปัญญาในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา: กรณีศึกษาเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย. *ปริญญาวิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2546). *พจนานุกรม หัตถกรรมเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน.* กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.

ธีรพงศ์ บุศรากูล. (2566). การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น.* 5(7), 448-463.

สหัทยา วิเศษ และคณะ. (2567). แนวทางการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในเมืองเก่าพะเยาด้วยทุนวัฒนธรรมชุมชน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ.* 9(2), 414-434.

สุรพงษ์ เพิ่มพล. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น.* 9(7), 275-288.

เสาวนีย์ ธูปทอง. (2562). แนวทางส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาบ้านโรงหวดตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน

Development of an educational quality assurance database to support decision-making of administrators at rajaprachanukroh 56 school, nan province

ดิเรก สีนิล Direk Seenil
พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์ Phornsant Lertvitthayavivat
สุกัญญา นิมานันท์ Sukanya Nimanant
ณรงค์ อภัยใจ Narong Apaijai
มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น
The Far Eastern University
6690041035@feu.edu

Received 2025/09/15 *Revised* 2025/09/23 *Accepted* 2025/10/01

บทคัดย่อ

การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน 2) พัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน และ 3) ประเมินผลการใช้ฐานข้อมูลสำหรับงานประกันคุณภาพของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน เป็นวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ดำเนินการเก็บข้อมูลเป็น 3 ระยะ จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวผู้ใช้งานภายในสถานศึกษา 6 คน ผู้ประเมินและผู้เชี่ยวชาญ 7 คน และผู้ประเมินประสิทธิภาพ 70 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินต้นฐานข้อมูล และแบบประเมินประสิทธิภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า

1) ฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน พบว่า ปัจจุบันมีปัญหาการจัดเก็บข้อมูลที่ไม่เป็นระบบ เข้าถึงข้อมูลได้ไม่สะดวก และขาดระบบเฉพาะด้านงานประกันคุณภาพ ข้อมูลมักแยกเก็บในรูปแบบต่างๆ และขาดการเชื่อมโยงระหว่างตัวชี้วัด

2) พัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน พบว่า การพัฒนาฐานข้อมูลโดยใช้ Google Sites เป็นแพลตฟอร์มหลัก มีการจัดโครงสร้างข้อมูลตามมาตรฐานที่ 2 ครอบคลุม 10 ตัวชี้วัด ทำให้ระบบใช้งานง่าย มีความปลอดภัยและเชื่อมต่อกับบริการอื่นได้ดี ผู้ใช้งานและผู้เชี่ยวชาญประเมินระบบอยู่ในระดับมาก

3) ประเมินผลการใช้ฐานข้อมูลโดยการประเมินประสิทธิภาพฐานข้อมูลอยู่ในระดับมากที่สุด โดยคุณภาพเนื้อหาได้รับคะแนนสูงสุด รองลงมาคือการรับรู้ประโยชน์ ความง่ายในการใช้งาน ความปลอดภัยข้อมูล และการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว

คำสำคัญ : ฐานข้อมูล, การประกันคุณภาพการศึกษา.

Abstract

This research aimed to: 1) study the educational quality assurance database of Rajaprachanukroh 56 School, Nan Province; 2) develop the educational quality assurance database of Rajaprachanukroh 56 School, Nan Province; and 3) evaluate the effectiveness of database usage for educational quality assurance at Rajaprachanukroh 56 School, Nan Province. A mixed-methods research approach was employed, conducted in 3 phases with data collection from 3 sample groups: 6 internal school users, 7 evaluators and experts, and 70 performance evaluators. Research instruments included interview forms, database prototype evaluation forms, and performance evaluation forms. Qualitative data were analyzed using content analysis, and quantitative data were analyzed using descriptive statistics.

The research results revealed that:

1) The current educational quality assurance database of Rajaprachanukroh 56 School, Nan Province showed systematic data storage problems, inefficient data access, and lack of specialized quality assurance systems. Data were often stored separately in various formats and lacked linkage between indicators.

2) The development of the educational quality assurance database for Rajaprachanukroh 56 School, Nan Province utilized Google Sites as the main platform. The data structure was organized according to Standard 2, covering 10 indicators, making the system user-friendly, secure, and well-integrated with other services. The system was evaluated at a high level by both users and experts.

3) The evaluation of database usage effectiveness showed that database performance was at the highest level, with content quality receiving the highest score, followed by perceived usefulness, ease of use, data security, and privacy protection.

Keywords: Database, Educational Quality Assurance, Google Sites.

บทนำ

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติเพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยเฉพาะมาตรฐานที่ 2 ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารและการจัดการ ซึ่งประกอบด้วย 10 ตัวชี้วัดที่สถานศึกษาต้องดำเนินการและรายงานผลอย่างครบถ้วน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2567 : 2) การบริหารจัดการข้อมูลเหล่านี้ให้เป็นระบบและสามารถเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ

ในปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายในการตัดสินใจเชิงบริหารที่ต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน เพื่อใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ การปรับปรุงกระบวนการทำงาน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ระบบสารสนเทศเป็นทรัพยากรที่จำเป็นอย่างยิ่ง ในการช่วยวางแผนการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว และ ข้อมูลสารสนเทศจึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจ การบริหารงานด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางการศึกษาที่ต้องมีข้อมูลที่ถูกต้อง มีคุณภาพ และทันสมัย อย่างไรก็ตาม การจัดเก็บข้อมูลงานประกันคุณภาพในหลายสถานศึกษายังขาดระบบที่เป็นมาตรฐาน ทำให้ข้อมูลกระจัดกระจายในรูปแบบต่างๆ เช่น เอกสาร PDF ไฟล์ Excel และเอกสารกระดาษ ซึ่งส่งผลให้การค้นหาข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และอาจเกิดความผิดพลาดหรือการใช้ข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบัน

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 5) และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยในการบริหารการศึกษาจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถวางแผน ตัดสินใจในการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหากันตินันท์ เฮงสกุล, 2564 : 8) ฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาอย่างเป็นระบบจะสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการจัดระบบข้อมูลให้สอดคล้องกับมาตรฐานการประกันคุณภาพ การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างตัวชี้วัดต่างๆ และการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ประเมินผลการดำเนินงาน และวางแผนการพัฒนาได้อย่างมีข้อมูลรองรับ นอกจากนี้ยังช่วยลดเวลาในการเตรียมการและเพิ่มความพร้อมของสถานศึกษาในการรับการประเมินจากหน่วยงานภายนอก

จากความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษาที่สามารถเป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน โดยมุ่งเน้นให้ฐานข้อมูลดังกล่าวมีความครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด ใช้งานง่าย มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานทั้งภายใน

สถานศึกษาและผู้ประเมินภายนอก เพื่อให้เป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัลและเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน

2) เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน

3) เพื่อประเมินผลการใช้ฐานข้อมูลสำหรับงานประกันคุณภาพของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรเชิงปริมาณที่ใช้ในการการศึกษา ดังนี้

1)การประเมินต้นฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา ได้แก่ ความเหมาะสมของการออกแบบ ความใช้งานได้ ความสมบูรณ์ของเนื้อหา และความง่ายในการนำทาง

2)การประเมินประสิทธิภาพการใช้ฐานข้อมูลสำหรับงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา ได้แก่ คุณภาพเนื้อหา การรับรู้ประโยชน์ ความง่ายในการใช้งาน ความปลอดภัยของข้อมูล และการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว

กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ใช้งานภายในสถานศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน จำนวน 6 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพและปริมาณ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา และรองผู้บริหาร จำนวน 2 คน 2) ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพ รวมทั้งสิ้น 3 คน และ 3) ครูผู้รับผิดชอบงานเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ประเมินและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพและปริมาณ ประกอบด้วย 1) ผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกและผู้ประเมินภายใน จำนวน 6 คน และ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบสารสนเทศการศึกษา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้ประเมินประสิทธิภาพ เป็นกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ จำนวน 70 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ใช้งานภายในสถานศึกษากลุ่มที่ 1 จำนวน 46 คน และ 2) ผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกและผู้ประเมินภายใน จำนวน 24 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบสารสนเทศการศึกษา จำนวน 12 คน (ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ 1 และ 2)

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์

1.1) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ใช้งานในสถานศึกษา ใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และ 2 เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Response Question) ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 สภาพปัจจุบันการใช้ฐานข้อมูลเพื่องานประกันคุณภาพของสถานศึกษา ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคที่พบ ส่วนที่ 4 ความต้องการฐานข้อมูลรูปแบบใหม่ และส่วนที่ 5 ข้อกำหนดและคุณลักษณะที่ต้องการ เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าดัชนีระหว่าง 0.80 - 1.00

1.2) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประเมินและผู้เชี่ยวชาญ เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Response Question) ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 ประสบการณ์การประเมินสถานศึกษา (สำหรับผู้ประเมิน) ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับฐานข้อมูลการศึกษา (สำหรับผู้เชี่ยวชาญ) ส่วนที่ 3 ความต้องการและข้อเสนอแนะสำหรับฐานข้อมูลใหม่ (สำหรับผู้ประเมินและผู้เชี่ยวชาญ) ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงเทคนิค (สำหรับผู้ประเมินและผู้เชี่ยวชาญ) ส่วนที่ 5 แนวทางการพัฒนาและการใช้งาน (สำหรับผู้ประเมินและผู้เชี่ยวชาญ) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าดัชนีระหว่าง 0.80 - 1.00

2) แบบประเมินต้นแบบฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา ใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และ 2 แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบประเมินฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา (สำหรับผู้ใช้งานภายในสถานศึกษา) เป็นคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Response Question) มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Interval Scale) จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย ความเหมาะสมของการออกแบบ ความใช้งานได้ ความสมบูรณ์ของเนื้อหา และความง่ายในการนำทาง ใช้เกณฑ์การแปลผลตามกัลยา วานิชย์บัญชา (2561) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าดัชนีระหว่าง 0.80 - 1.00

ส่วนที่ 2 แบบประเมินฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา (สำหรับผู้ประเมินและผู้เชี่ยวชาญ) เป็นคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Response Question) มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Interval Scale) จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย ความเหมาะสมของการออกแบบ ความใช้งานได้ ความสมบูรณ์ของเนื้อหา และความง่ายในการนำทาง ใช้เกณฑ์การแปลผลตามกัลยา วานิชย์บัญชา (2561) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าดัชนีระหว่าง 0.80 - 1.00

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Response Question) ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง (ผู้ใช้งานภายในสถานศึกษา) ความเหมาะสมสำหรับการประเมิน (สำหรับผู้ประเมิน) และด้านเทคนิคและความปลอดภัย (สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

3) แบบประเมินผลการใช้ฐานข้อมูลสำหรับงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา ใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ 3 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินฐานข้อมูล ประกอบด้วย อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงานในสถานศึกษา ประสบการณ์การทำงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และประสบการณ์การทำงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ส่วนที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพการใช้ฐานข้อมูลสำหรับงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา เป็นคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Response Question) มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Interval Scale) จำนวน 30 ข้อ ประกอบด้วย คุณภาพเนื้อหา การรับรู้ประโยชน์ ความง่ายในการใช้งาน ความปลอดภัยของข้อมูล และการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว ใช้เกณฑ์การแปลผลตามกัลยา วานิชย์บัญชา (2561) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าดัชนีระหว่าง 0.80 - 1.00

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Response Question)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินต้นแบบฐานข้อมูลและแบบประเมินผลการใช้ฐานข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากนั้นสรุปเป็นประเด็นและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Narrative) โดยมีการยกตัวอย่างข้อความสำคัญจากการสัมภาษณ์ประกอบ

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า

1) ฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษาในปัจจุบัน ใช้เวลานานในการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เมื่อมีการประเมินภายนอกการทำงานแบบแยกส่วน แต่ละครูผู้รับผิดชอบดูแลข้อมูลของตัวชี้วัดที่ตนรับผิดชอบโดยไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างตัวชี้วัด การขาดการติดตามอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลมักถูกอัพเดทเฉพาะช่วงเวลาที่มีการประเมิน ไม่ได้มีการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ

2) ปัญหาและอุปสรรคที่พบ

2.1) ปัญหาในการจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูล ได้แก่ (1) ขาดระบบเฉพาะด้านการประกันคุณภาพ ไม่มีระบบฐานข้อมูลที่ออกแบบมาเฉพาะสำหรับงานประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนใหญ่ใช้ระบบทั่วไปที่ไม่ตอบสนองความต้องการเฉพาะด้าน (2) การจัดหมวดหมู่ไม่ชัดเจน ไม่มีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามมาตรฐานที่ 2 และตัวชี้วัดอย่างเป็นระบบ และ (3) ความซ้ำซ้อนของข้อมูล ข้อมูลเดียวกันถูกจัดเก็บหลายรูปแบบและหลายสถานที่

2.2) ข้อจำกัดของฐานข้อมูลปัจจุบัน ได้แก่ (1) ไม่มีระบบการเชื่อมโยงข้อมูล ข้อมูลระหว่างตัวชี้วัดต่างๆ ไม่มีการเชื่อมโยงกันทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ภาพรวมได้ ขาดประสิทธิภาพใน

การค้นหา ไม่มีเครื่องมือค้นหาที่สามารถค้นหาข้อมูลแบบละเอียดได้การนำเสนอข้อมูลไม่สอดคล้อง ข้อมูลถูกนำเสนอในรูปแบบที่แตกต่างกันไม่เป็นมาตรฐาน

2.3) ปัญหาด้านบุคลากรและทักษะ ได้แก่ บุคลากรบางส่วนยังขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศขั้นสูง ภาระงานที่มาก บุคลากรมีภาระงานหลายด้านทำให้ไม่มีเวลาในการจัดระบบข้อมูลอย่างเป็นระบบ

3) ความต้องการฐานข้อมูลรูปแบบใหม่

3.1) ต้องระบบที่จัดระเบียบตามมาตรฐาน ต้องการระบบที่จัดระเบียบข้อมูลตามมาตรฐานที่ 2 ทั้ง 10 ตัวชี้วัด อย่างชัดเจนและครบถ้วน การเชื่อมโยงข้อมูล สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างตัวชี้วัดต่างๆ เพื่อดูความสัมพันธ์และภาพรวม ระบบค้นหาที่มีประสิทธิภาพ และสามารถค้นหาข้อมูลได้รวดเร็วและตรงจุด

3.2) รูปแบบการนำเสนอข้อมูล ต้องการการนำเสนอที่เป็นมาตรฐาน ข้อมูลทุกตัวชี้วัดควรถูกนำเสนอในรูปแบบที่สอดคล้องกัน การแสดงผลที่หลากหลาย สามารถแสดงผลเป็นตาราง กราฟ และรูปภาพตามความเหมาะสม มีความชัดเจนในการนำเสนอ ข้อมูลควรเข้าใจง่าย และมีการจัดหมวดหมู่ที่ชัดเจน

3.3) ความสะดวกในการใช้งาน ได้แก่ (1) การเข้าถึงที่ง่ายสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลาจากสถานที่ต่างๆ (2) การใช้งานที่ไม่ซับซ้อน มีหน้าตาที่เป็นมิตรกับผู้ใช้ ใช้งานง่าย ไม่ต้องเรียนรู้นาน และ (3) การปรับปรุงข้อมูลได้ง่าย สามารถเพิ่ม แก้ไข ปรับปรุงข้อมูลได้สะดวก

4) ข้อกำหนดและคุณลักษณะที่ต้องการ ได้แก่ (1) ความปลอดภัยของข้อมูล มีระบบการควบคุมสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูลตามตำแหน่งหน้าที่ มีระบบสำรองข้อมูลเพื่อป้องกันการสูญหาย และใช้แพลตฟอร์มที่มีความน่าเชื่อถือและมีความปลอดภัยสูง (2) สามารถนำข้อมูลที่มีอยู่เดิมมาใช้ในระบบใหม่ได้และสามารถเชื่อมต่อหรือใช้ร่วมกับระบบสารสนเทศอื่นของโรงเรียน และ (3) ฐานข้อมูลควรใช้งานง่าย ไม่ต้องการการฝึกอบรมที่ซับซ้อน และมีคู่มือหรือแนวทางการใช้งานที่ชัดเจน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา

1. การใช้ฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษาในปัจจุบัน พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่พบ และความต้องการฐานข้อมูลรูปแบบใหม่ โดยได้เลือกใช้ Google Sites เป็นแพลตฟอร์มหลักในการพัฒนาฐานข้อมูล โดยมีเหตุผลในการเลือกใช้ดังนี้ (1) มีความสะดวกในการเข้าถึง (2) ความประหยัดในการลงทุน (3) ความง่ายในการใช้งาน (4) มีความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือ และ (4) สามารถการเชื่อมต่อกับบริการอื่น เช่น Google Drive สำหรับจัดเก็บเอกสาร และสามารถเชื่อมต่อกับ Google Workspace ที่สถานศึกษาใช้อยู่ ระบบฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและความต้องการของผู้ใช้งาน โดยมีโครงสร้างหลักดังนี้ (1) หน้าหลัก (Homepage) (2) เมนูหลัก (3) หน้าย่อย และ (4) หน้าเอกสาร

2. การประเมินต้นแบบฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินต้นแบบฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

ต้นแบบฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา	ระดับความเหมาะสม					
	ผู้ใช้งานในสถานศึกษา			ผู้ประเมินและผู้เชี่ยวชาญ		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. ความเหมาะสมของการออกแบบ	4.23	0.33	มากที่สุด	4.29	0.62	มากที่สุด
2. ความใช้งานได้	3.87	0.62	มาก	3.86	0.83	มาก
3. ความสมบูรณ์ของเนื้อหา	4.33	0.22	มากที่สุด	4.43	0.53	มากที่สุด
4. ความง่ายในการนำทาง	4.03	0.51	มาก	4.12	0.66	มาก
รวม	**4.12**	**0.33**	**มาก**	**4.18**	**0.63**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ใช้งานในสถานศึกษาให้ต้นแบบฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความสมบูรณ์ของเนื้อหาได้คะแนนสูงสุด รองลงมาคือด้านความเหมาะสมของการออกแบบ ด้านความง่ายในการนำทางและด้านความใช้งานได้ ด้านผู้ประเมินและผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความสมบูรณ์ของเนื้อหาได้คะแนนสูงสุด รองลงมาคือด้านความเหมาะสมของการออกแบบ ด้านความง่ายในการนำทาง และด้านความใช้งานได้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ประเมินผลการใช้ฐานข้อมูลสำหรับงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินประสิทธิภาพฐานข้อมูลสำหรับงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา

ประสิทธิภาพฐานข้อมูลสำหรับงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา	ระดับประสิทธิภาพ		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. คุณภาพเนื้อหา	4.67	0.63	มากที่สุด
2. การรับรู้ประโยชน์	4.58	0.54	มากที่สุด
3. ความง่ายในการใช้งาน	4.49	0.49	มากที่สุด
4.ความปลอดภัยของข้อมูล	4.43	0.68	มากที่สุด
5.การคุ้มครองความเป็นส่วนตัว	4.38	0.37	มากที่สุด
รวม	**4.52**	**0.53**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า ประเมินประสิทธิภาพฐานข้อมูลสำหรับงานประกันคุณภาพของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านคุณภาพเนื้อหาได้คะแนนสูงสุด รองลงมาคือ

ด้านการรับรู้ประโยชน์ ด้านความง่ายในการใช้งาน ด้านความปลอดภัยของข้อมูลและด้านการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา การพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน สามารถนำประเด็นที่พบมาอภิปรายผลได้ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ผลศึกษาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า ฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษาในปัจจุบันมีปัญหาการจัดเก็บข้อมูลไม่เป็นระบบ การเข้าถึงข้อมูลไม่มีประสิทธิภาพ และขาดระบบเฉพาะด้านการประกันคุณภาพ ทั้งนี้เพราะระบบการจัดการข้อมูลแบบดั้งเดิมในสถานศึกษาไทยยังมีข้อจำกัดในการรองรับความซับซ้อนของการประกันคุณภาพการศึกษาที่ต้องการข้อมูลที่หลากหลายและเชื่อมโยงกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Sakolrak et al. (2021)ได้ศึกษาความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการพัฒนาอุดมศึกษาไทย โดยพบว่า การขาดระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในประเทศไทย และสอดคล้องกับ Suwannakeeree & Srikoon (2021) ได้การศึกษาเรื่องการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาในประเทศไทยที่พบว่า ระบบการจัดเก็บข้อมูลเดิมขาดประสิทธิภาพ มีการทำงานแบบแยกส่วน และไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและล่าช้าในการดำเนินงาน ผลการศึกษายังพบว่า ผู้ใช้งานมีความต้องการระบบที่จัดระเบียบตามมาตรฐานการประกันคุณภาพ สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างตัวชี้วัด และมีระบบค้นหาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ที่เน้นความสำคัญของการจัดระบบข้อมูลให้เป็นมาตรฐานและสามารถติดตามประเมินผลได้อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับการศึกษาของ Suwanwong และคณะ (2022) ที่พบว่า การขาดระบบสารสนเทศที่เป็นมาตรฐานเป็นปัญหาหลักในการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ผลการพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า การเลือกใช้ Google Sites เป็นแพลตฟอร์มหลักในการพัฒนาฐานข้อมูลนั้นมีความเหมาะสม โดยระบบที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินจากผู้ใช้งานภายในสถานศึกษาและผู้ประเมินผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า Google Sites มีคุณสมบัติที่ตอบสนองความต้องการของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะด้านความสะดวกในการเข้าถึง ความปลอดภัยของข้อมูล และการเชื่อมต่อกับระบบอื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤช สินธนะกุล (2560) ที่พัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนบน Google Site สำหรับกรมอิเล็กทรอนิกส์ทหารเรือ พบว่า Google Sites มีข้อดีในด้านความง่ายในการใช้งาน ความปลอดภัยของข้อมูล และสามารถเชื่อมต่อกับบริการอื่นใน Google Workspace ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาระบบที่จัดโครงสร้างตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานที่ 2 ทั้ง 10 ตัวชี้วัด ยังสอดคล้องกับการศึกษาของลัดดาวรรณ ศรีฉิมและบัญชา

สำรวยรื่น (2559) ที่ทำการศึกษาการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ผ่านเว็บ ด้วยโปรแกรม Google Site โดยพบว่า การจัดโครงสร้างเนื้อหาให้เป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจนและง่ายต่อการนำทางเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของระบบ นอกจากนี้การศึกษาของ Chaikiattiyot et al. (2025) ที่พัฒนาตัวแบบการจัดการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังพบว่า การจัดโครงสร้างและระบบข้อมูลที่เป็นมาตรฐานเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการประกันคุณภาพ โดยเฉพาะการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนด ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาขนาดเล็กและกลางที่มีทรัพยากรจำกัดสามารถจัดการงานประกันคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ผลการประเมินผลการใช้ฐานข้อมูลสำหรับงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า การประเมินประสิทธิภาพการใช้ฐานข้อมูลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านคุณภาพเนื้อหาได้คะแนนสูงสุด ทั้งนี้เพราะคุณภาพของเนื้อหาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับของผู้ใช้งานระบบฐานข้อมูล โดยเฉพาะในบริบทของงานประกันคุณภาพการศึกษาที่ต้องการความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลเป็นอันดับแรก สอดคล้องกับการศึกษาของ Wanichbuncha และคณะ (2024) ที่พัฒนาเว็บไซต์หน่วยงานสนับสนุนวิชาการโดยใช้เทคโนโลยี Google Workspace พบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อระบบในด้านต่างๆ อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านคุณภาพเนื้อหาและความง่ายในการใช้งาน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยี การที่ด้านคุณภาพเนื้อหาได้คะแนนสูงสุดนั้น สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการความรู้เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของ Mongkolporn และคณะ (2009) ที่ศึกษาตัวแบบการจัดการความรู้เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย โดยพบว่า คุณภาพของเนื้อหาและการจัดระเบียบข้อมูลเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการประเมินประสิทธิภาพของระบบ ทั้งนี้เพราะผู้ใช้งานให้ความสำคัญกับความถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบันของข้อมูลเป็นอันดับแรก ส่วนด้านการรับรู้ประโยชน์ที่ได้คะแนนรองลงมา แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้งานสามารถเข้าใจและมองเห็นประโยชน์ของระบบได้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยีที่เสนอโดย Davis (1989) โดยพบว่า การรับรู้ประโยชน์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับและใช้งานเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาในประเทศไทยที่พบว่า การรับรู้ประโยชน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจและการใช้งานระบบอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้

ผู้ศึกษาขอนำเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ โดยใช้แผนภาพการพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน ดังนี้



การศึกษานี้นำเสนอองค์ความรู้ที่สำคัญในการพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ พบว่า สถานศึกษาประสบปัญหาการจัดเก็บข้อมูลที่ไม่เป็นระบบ การทำงานแบบแยกส่วน และขาดการเชื่อมโยงระหว่างตัวชี้วัด ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและไม่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงข้อมูล

ระยะที่ 2 การพัฒนาฐานข้อมูล การเลือกใช้ Google Sites เป็นแพลตฟอร์มหลักเนื่องจากความสะดวก ประหยัด และใช้งานง่าย พร้อมทั้งออกแบบโครงสร้างให้สอดคล้องกับมาตรฐานการประกันคุณภาพ ส่งผลให้ระบบได้รับการประเมินในระดับมากจากทั้งผู้ใช้งานและผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด โดยคุณภาพเนื้อหาได้คะแนนสูงสุด รองลงมาคือการรับรู้ประโยชน์ ความง่ายในการใช้งาน ความปลอดภัยข้อมูล และการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว

โดยปัจจัยความสำเร็จหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการอย่างละเอียด การเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมของผู้ใช้งาน และการประเมินอย่างครอบคลุม องค์ความรู้นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาอื่นๆ และเป็นต้นแบบสำหรับการบูรณาฐานข้อมูลเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "การพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 จังหวัดน่าน " ได้ดำเนินการศึกษาเป็น 3 ระยะ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาฐานข้อมูลด้วย Google Sites สามารถแก้ไขปัญหาการจัดเก็บข้อมูลที่ไม่เป็นระบบและสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นมีโครงสร้างที่สอดคล้องกับมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานที่ 2 ทั้ง 10 ตัวชี้วัด สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างตัวชี้วัดต่างๆ และมีการนำเสนอข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน ช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง เอื้อต่อการวางแผนกลยุทธ์และการตัดสินใจเชิงบริหาร ผลการประเมินประสิทธิภาพการใช้ฐานข้อมูลอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าระบบที่พัฒนาขึ้นตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานและสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนงานประกันคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัลและเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอื่นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ควรจัดทำมาตรฐานอื่นๆ และแนวปฏิบัติในการพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพที่เป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาฐานข้อมูลที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกันได้

2) หน่วยงานกำกับดูแลควรพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการใช้ฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ข้อมูลป้อนกลับในการปรับปรุงและพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) สถานศึกษาควรจัดโปรแกรมการฝึกอบรมบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการจัดการฐานข้อมูล โดยเฉพาะครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพและผู้บริหาร เพื่อให้สามารถใช้งานระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพ

2) ควรสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาที่มีการพัฒนาฐานข้อมูลงานประกันคุณภาพ เพื่อการแบ่งปันประสบการณ์ แนวปฏิบัติที่ดี และการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

3) ควรพัฒนาคู่มือการใช้งานฐานข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วน รวมทั้งการจัดทำแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการจัดเก็บ จัดระเบียบ และนำเสนอข้อมูล เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรติดตามผลกระทบระยะยาวต่อคุณภาพการศึกษา ขยายขอบเขตการประกันคุณภาพด้านอื่นๆ และศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพระหว่างเทคโนโลยีต่างๆ เช่น Google Sites, WordPress, Drupal เพื่อเข้าใจข้อดีข้อเสียของแต่ละแพลตฟอร์ม

2) การวิจัยด้านพฤติกรรมผู้ใช้งานควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับระบบอย่างยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร และความแตกต่างการยอมรับเทคโนโลยีตามอายุและประสบการณ์ รวมทั้งศึกษาบทบาทของผู้นำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงองค์กร

3) ควรศึกษาการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลงานประกันคุณภาพ เพื่อการทำนายแนวโน้ม การวิเคราะห์ความเสี่ยง และการให้คำแนะนำเชิงกลยุทธ์แก่ผู้บริหาร

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

กฤช สินธนะกุล. (2560). “การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนบน Google Site เรื่อง ระบบเรดาร์สำหรับกรมอิเล็กทรอนิกส์ทหารเรือ”. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

พระมหากันตินันท์ เฮงสกุล. (2564). เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. แหล่งที่มา: https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemri/article/view/250590

ลัดดาวรรณ ศรีฉิม และ บัญชา สำรวยรื่น. (2559). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ผ่านเว็บ ด้วยโปรแกรม Google Site ตามแนวทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ เรื่อง หลักการทำโครงงานคอมพิวเตอร์ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 10(1), 129–144.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2567). *มาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดการประเมินคุณภาพการศึกษา*. แหล่งที่มา: https://www.onesqa.or.th/

สุเทพ ไชยวุฒิ, นริศรา ชัยวุฒิ และ ประภาส อินอ่วม. (2566). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิจัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ด้วยโปรแกรม Google Sites. *วารสารครุศาสตร์ราชภัฏเชียงใหม่*, *16*(1), 145-158.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, *13*(3), 319-340.

Mongkolporn, P., Wutthirong, P., & Srisawang, P. (2009). Model a knowledge management for educational quality assurance in faculty of education, Mahasarakham University in Thailand. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *1*(1), 1399-1403.

Sakolrak, P., Jitgarun, K., & Khaikleng, P. (2021). Success or failure of the Thai higher education development—Critical factors in the policy process of quality assurance. *Sustainability*, *13*(17), 9486.

Suwannakeeree, P., & Srikoon, S. (2021). Pedagogy and quality assurance in Thai higher education institutions. *Emerald Insight*, 245-267.

Suwanwong, T., Charoensap, R., & Montakarn, C. (2022). Development of information systems for educational quality assurance in Thailand: Current challenges and future directions. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, *19*(1), 1-18.

Wanichbuncha, K., Phromchalee, T., & Sansanwal, D. (2024). การพัฒนาเว็บไซต์หน่วยงานสนับสนุนวิชาการโดยใช้เทคโนโลยี Google Workspace กรณีศึกษา สถาบันการสอนวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น. *วารสารวิชาการ ที่ประชุมสภาข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้างมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย*, *19*(1), 234-248.

รูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเขต 5 ตามหลักไตรสิกขา

Organizational Administration of Zone 5 Pariyatti Schools, General Education Division, Guided by the Threefold Training Principles

พระยอด คมภีโร (เสมอดี) Phra Yod Gabhîro (Samerdee)
พระครูปริยัติเจติยานุรักษ์, ผศ.ดร. Phrakhru Pariyatti Chetiyanurak, Asst. Prof. Dr
พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ Phisit Kotsupho
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus
SamerdeeYod@gmail.com

Received 2025/08/27 *Revised* 2025/11/07 *Accepted* 2025/11/19

บทคัดย่อ

วิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 2) วิเคราะห์รูปแบบการบริหาร และ 3) เสนอรูปแบบการบริหารตามหลักไตรสิกขา การวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดประชากรเป้าหมาย 28 รูป/คน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน 8 รูป ครูปริยัติธรรม 7 คน ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการศาสนา 5 คน นักวิชาการสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม 5 คน และนักเรียนปริยัติสามัญ 3 รูป ใช้แบบสัมภาษณ์ เอกสาร และการวิเคราะห์เชิงพรรณนาเป็นเครื่องมือ

ผลการวิจัย พบว่า

1) การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 พบว่า การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งทางโลกและทางธรรม โดยนำหลักการและทรัพยากร เช่น คน วัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ มาจัดการให้สอดคล้องกับหลักสูตรและวัตถุประสงค์ โรงเรียนมุ่งพัฒนาพระภิกษุและสามเณรให้มีคุณธรรม ความรู้ และปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย ตั้งแต่ก่อตั้งปี พ.ศ. 2514 ผู้บริหาร ครู และบุคลากรได้ร่วมจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

2) รูปแบบการบริการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 พบว่า รูปแบบการบริหารการศึกษาของโรงเรียนมีลักษณะเชิงบูรณาการ ครอบคลุม 4 ด้านหลัก ได้แก่ การบริหารตนเอง การบริหารบุคลากร การบริหารงาน และการวางแผนร่วม เพื่อพัฒนาศาสนทายาทให้มี

ความรู้ทางธรรมและสามัญศึกษา พร้อมคุณธรรมและจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินงานมีความเหมาะสมและสามารถเป็นต้นแบบของคณะสงฆ์ไทยได้

3) เสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา พบว่า การเสนอรูปแบบการบริหารตามหลักไตรสิกขา (ศีล–สมาธิ–ปัญญา) แบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติศีล (วินัยองค์กร) กำหนดกฎระเบียบ มาตรฐานคุณธรรม และความรับผิดชอบ มิติจิต (พลังใจองค์กร) ส่งเสริมสมาธิ ความตั้งมั่น และความสามัคคี และมิติญาณ (ปัญญาองค์กร) พัฒนาความรู้ ทักษะ และนวัตกรรม รูปแบบนี้ครอบคลุม 4 ด้านการบริหาร ใช้หลักไตรสิกขาเป็นแกนกลาง เพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณธรรม สมาธิ และปัญญา สนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การบริหารการศึกษา, โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา, ไตรสิกขา.

Abstract

This study aimed to 1) examine the administration of education at the Pariyatti Dhamma School, General Education Division, District 5, 2) analyze its administrative model, and 3) propose an administrative model based on the Threefold Training. This qualitative research targeted 28 participants, including 8 school administrators, 7 Dhamma teachers, 5 religious scholars, 5 officers from the Office of Pariyatti Education, and 3 student monks. Data were collected through interviews, document analysis, and descriptive analysis.

The research results found that

1) The administration at the Pariyatti Dhamma School, General Education Division, District 5, focuses on holistic development, integrating both secular and spiritual education. Administration involves managing resources—human, material, and financial—in alignment with curriculum objectives. The school aims to cultivate monks and novices with morality, knowledge, and adherence to the Dhamma-Vinaya. Since its establishment in 1971, administrators, teachers, and staff have continuously implemented educational activities to enhance quality and develop desired learner attributes.

2) The school employs an integrated administrative model covering four main areas: self-management, personnel management, operational management, and strategic planning. This model supports the development of religious successors with both secular and Dhamma knowledge, as well as moral and ethical values. The

administration has been found highly suitable and serves as a potential model for Thai monastic education.

3) The proposed administrative model based on the Threefold Training: Sīla–Samādhi– Paṇṇā) consists of three dimensions: Sīla (discipline) for establishing organizational rules, ethical standards, and responsibility; Citta (mind) for fostering concentration, determination, and teamwork; and Paññā (wisdom) for enhancing knowledge, skills, and innovation. This model applies to the four areas of administration and uses the Threefold Training as the central framework to create a learning organization imbued with morality, concentration, and wisdom, supporting sustainable development of the Pariyatti Dhamma School.

Keywords: Educational Administration, General Education Division Pariyatti Dhamma Schools Region 5, Threefold Training.

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นสถาบันการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นพระภิกษุและสามเณรให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความรู้ และประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา น่าชื่นชมว่า ตั้งแต่การก่อตั้งโรงเรียนประเภทนี้ในปีพุทธศักราช 2514 จนถึงปัจจุบัน เจ้าอาวาสผู้ก่อตั้งโรงเรียน รวมถึงผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมและมาตรการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด การติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาพรวม พบว่า ยังมีประเด็นสำคัญที่จะต้องได้รับการพัฒนาอีกหลายประการ นอกจากนี้ การที่มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ทำให้หน่วยงานทุกภาคส่วนที่มีหน้าที่หรือเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระบบ ต้องสร้างยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ใหม่ได้อย่างมั่นคง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2553 : 1)

การศึกษาในสังคมปัจจุบัน มีการปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสมกับสังคมไทย ที่จะใช้นำทางปฏิรูปการศึกษา ส่วนพระพุทธศาสนามีความสำคัญและมีคุณค่าเอื้อประโยชน์ต่อการปฏิรูปการศึกษา พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาในพระพุทธศาสนา เรียกว่า สิกขา หรือการศึกษา และพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การศึกษา ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นกระบวนการทางสังคมที่ปฏิวัติระบบการศึกษาของประเทศอินเดียในอดีตเมื่อสองพันปี (พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต),2543 : 2) “การศึกษา” หมายถึง การไปเรียน

หนังสือตามสถานศึกษาต่าง ๆ มีแบบเรียนมีครูเป็นผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมักเข้าใจกันกว่า การศึกษาคือ การเล่าเรียนปริยัติ เน้นเล่าเรียนในตำรา หรือในคัมภีร์ เป็นต้น อันเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน แต่ท่านพุทธทาสภิกขุได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า “การศึกษา” ในพระพุทธศาสนา ไว้ดังนี้ พุทธทาสภิกขุว่า หลักที่เป็นการบังคับตนเองในส่วนที่เสื่อมเสียทางกาย-วาจา เรียกว่า “ศีลสิกขา” ส่วนทางใจ เรียกว่า “จิตสิกขา” คือ การบังคับจิตของตนให้อยู่ในความต้องการของตน ภายในขอบเขตของวิสัยที่บังคับได้ และสุดท้าย คือ การบังคับในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของตน จนแทงตลอดในข้อปัญหาของชีวิตหรือที่จำเป็นแก่ชีวิต เรียกว่า “ปัญญาสิกขา” (พุทธทาสภิกขุ, 2530 : 46)

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมและบริบทพื้นที่อย่างเหมาะสม ตามเกณฑ์ และกติกานั้น คือ “หลักไตรสิกขา” ซึ่งมีหลักศึกษาอยู่ 3 อย่าง คือ 1) อธิศีลสิกขา ศึกษาเรื่องศีล วินัย ความประพฤติ 2) อธิจิตตสิกขา ศึกษาเรื่องสมาธิ การพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม 3) อธิปัญญา สิกขา ศึกษาเรื่องปัญญา ความรู้ประสิทธิภาพความสามารถ ปฏิภาณไหวพริบ แต่ผู้บริหารกลับไม่ได้นำมาใช้และปรับใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกลับยึดมั่นอยู่กับศาสตร์การบริหารตะวันตกที่นับวันจะเจอแต่ปัญหาและเต็มไปด้วยจุดอ่อนมากมาย การเป็นผู้บริหารที่ดีต้องใช้แนวคิดเชิงบูรณาการให้ความเป็นภาวะผู้นำของตนได้รับการยอมรับทั้งในแง่บทบาทผู้ให้การศึกษาและเป็นผู้ทำให้การศึกษาไปสู่การปฏิบัติ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาของพระปริยัติธรรมโดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นพื้นฐาน เพื่อสร้างแนวทางการบริหารการศึกษาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการพัฒนาชีวิต ความคิด และความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ทำให้สังคมสงบเรียบร้อยและร่มเย็น นอกจากนี้ การศึกษาพระปริยัติธรรมยังมุ่งปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรเป็นศาสนทายาทที่รอบรู้ในหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สามารถนำความรู้นั้นไปอบรมสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอน ส่งผลให้เกิดความมั่นคงในพระศาสนาและประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5

2) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5

3) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่มุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลทั้งด้านเอกสารและภาคสนามโดยวิธีสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลแบบเจาะลึกใน

ประเด็นหลักของการศึกษาวิจัย และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

ประชากรเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 จำนวน 2 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างที่จะนำไปสู่เป้าหมายได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ผู้ที่เป็นผู้บริหารและมีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารจัดการโรงเรียน แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 8 รูป/คน

2) กลุ่มครูปริยัติธรรม จำนวน 7 คน

3) กลุ่มผู้เชียวชาญและนักวิชาการศาสนาศึกษาจำนวน 5 คน

4) กลุ่มนักวิชาการสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 จำนวน 5 คน

5) นักเรียนปริยัติสามัญ จำนวน 3 รูป

รวมทั้งหมด จำนวน 28 คน

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Form) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) จำนวน ... ข้อ (สามารถระบุจำนวนได้ภายหลัง) โดยจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย

ตอนที่ 2: คำถามเกี่ยวกับประเด็นหลักของการวิจัย เช่น ความเข้าใจต่อแนวคิด หลักธรรมหรือการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อศึกษา

ตอนที่ 3: คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือประสบการณ์ส่วนตัวเพิ่มเติม

ลักษณะคำถามถูกออกแบบให้กระชับ ชัดเจน ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายอย่างอิสระ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกและกว้างในประเด็นที่ต้องการศึกษา

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสัมภาษณ์ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น งานวิจัยที่ผ่านมา แนวคิดทางพระพุทธศาสนา และกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อกำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2) กำหนดประเด็นคำถามหลัก (Key Questions) โดยอิงจากวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิด เพื่อให้สามารถตอบคำถามวิจัยได้ครบถ้วน

3) จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์ฉบับร่าง (Draft) โดยจัดเรียงคำถามตามลำดับตรรกะจากง่ายไปยาก เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการสนทนา

4) นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา เพื่อประเมินความเหมาะสมของเนื้อหา ภาษา และความครอบคลุมของประเด็น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการดังนี้ 1) นำข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์มาวิเคราะห์ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ซึ่งอาศัยข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่มุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลทั้งด้านเอกสารและภาคสนามโดยวิธีสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลแบบเจาะลึกในประเด็นหลักของการศึกษาวิจัย และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 พบว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาปรับปรุงจิตใจ และอุปนิสัยของมนุษย์ให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี พร้อมทั้งเป็นการสร้างศักยภาพ ปัญญา และคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่มนุษย์ เป็นการแนะนำและฝึกฝนพัฒนามนุษย์ให้รู้จักการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องสามารถพัฒนาตนเองและคนอื่นให้มีคุณภาพในชีวิตได้ การบริหาร คือ กระบวนการการทำงานหลังจากการวางแผนงานเสร็จ โดยการใช้ศาสตร์และศิลป์ หรือ ความรู้และความสามารถ ในการบริหารองค์การ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ก่อนแล้ว โดยต้องอาศัยปัจจัยหลัก 4 อย่าง คือ คน (Man) วัสดุอุปกรณ์ (Material) เงิน (Money) และการจัดการ (Management) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล การบริหารเป็นการลงมือกระทำหลังจากวางหลักการบริหารแล้ว ในขั้นตอนนี้ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อที่จะนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งบุคลากรวัสดุงบประมาณมาจัดการตามหลักการที่วางไว้โดยมีกระบวนการที่ชัดเจนที่ทำให้เกิดความสำเร็จเป็นรูปธรรมตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีคำสำคัญที่คล้ายกันอยู่ 2 คำ คือ หลักการบริหาร และการบริหาร ซึ่งมีความต่อเนื่องกัน คือ หลักการบริหารนั้นว่าด้วยแนวคิดที่เป็นหลักการว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้ประสบความสำเร็จแต่การบริหารเป็นการนำหลักการที่วางไว้ มาลงมือทำ การบริหารการศึกษา หมายถึง การ

ดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องตาม จุดประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ คือ หลักสูตรการศึกษา เพื่อพัฒนามนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถในด้านนั้น ๆ และทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ขึ้น การบริหารการศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นแนวทางเพื่อที่จะพัฒนาหลักสูตรการศึกษา พัฒนา ทรัพยากรทางการศึกษา พัฒนาผู้ให้บริการ พัฒนาผู้รับบริการ ตลอดถึงหน่วยงานและองค์การนั้น ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จึงเป็นสถาบันการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นพระภิกษุและสามเณร ให้มีคุณธรรม มีความรู้ และปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา น่าชื่นชมว่า ตั้งแต่ก่อตั้งโรงเรียนประเภทนี้ในปีพุทธศักราช 2514 จนถึงปัจจุบัน เจ้าอาวาสผู้ก่อตั้ง รวมถึงผู้บริหาร ครูพระอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมและมาตรการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐาน ส่งผลให้หลายโรงเรียนมีชื่อเสียงและได้รับความศรัทธา รวมทั้งความเชื่อมั่นจากผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษา จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นแนวทางสำคัญที่หน่วยงานต้องการให้เกิดขึ้นในองค์กร การนำแนวทางดังกล่าวมาปรับประยุกต์ใช้จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 วิเคราะห์รูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 พบว่า โรงเรียนมีแนวทางดำเนินงานมุ่งเน้นการจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อคณะสงฆ์และสังคม โดยฝ่ายศาสนจักรมุ่งผลิตศาสนทายาทที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สามารถธำรงรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มั่นคง ส่วนฝ่ายบ้านเมืองได้รับบุคลากรที่มีคุณธรรมและสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้

ในด้านการพัฒนาระบบการศึกษา โรงเรียนดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งมุ่งยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการ ระบบบริการการศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีเอกภาพและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและสังคมโลก ทั้งนี้ โรงเรียนใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2534 แบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลกควบคู่กัน

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) แผนกธรรม อยู่ในความดูแลของแม่กองธรรมสนามหลวง 2) แผนกบาลี อยู่ในความดูแลของแม่กองบาลีสนามหลวง และ 3) แผนกสามัญศึกษา อยู่ในความดูแลของสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

จุดมุ่งหมายหลักของหลักสูตร คือ 1) เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ทั้งทางธรรมและสามัญศึกษา 2) เพื่อสร้างโอกาสในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพภายหลังลาสิกขา และ 3) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันมั่นคง

จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน จำนวน 5 รูป พบว่า การบริหารจัดการศึกษาใน 4 ด้านหลักของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

ศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก สามารถเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา พบว่า “ไตรสิกขา” (ศีล–สมาธิ–ปัญญา) เป็นแนวทางแห่งการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการพัฒนาองค์กรอย่างมีคุณธรรม มีสมาธิ และใช้ปัญญาเป็นเครื่องนำทางให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในทุกมิติของการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม

1) แนวคิดของรูปแบบการบริหารตามหลักไตรสิกขา เป็นการฝึกฝนอบรมตน 3 ด้าน ได้แก่ (1) อธิสีลสิกขา (ศีล) หมายถึง การพัฒนาความประพฤติ วินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบในตนเองและองค์กร (2) อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) หมายถึง การพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ ความตั้งมั่น ความมุ่งมั่นในเป้าหมาย และการทำงานด้วยความเพียร (3) อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) หมายถึง การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และการนำความรู้ไปใช้ในการบริหารงานอย่างสร้างสรรค์

2) องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารตามหลักไตรสิกขาผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสารพบว่า รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักไตรสิกขา มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ 1) มุ่งเน้นการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกระบวนการเรียนรู้ 2) สร้างหลักสูตรที่เน้นคุณธรรม (ศีล) สมาธิในการเรียนรู้ (สมาธิ) และการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล (ปัญญา) 3) ส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการสอน 4) มีระบบประกันคุณภาพภายในที่เน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (2) ด้านการบริหารงานบุคคล ได้แก่ 1) เน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ (ศีล) 2) ส่งเสริมการมีสมาธิและแรงจูงใจในการทำงาน (สมาธิ) 3) สร้างโอกาสให้บุคลากรเรียนรู้และเติบโตทางวิชาชีพ (ปัญญา) 4) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานและการเลื่อนขั้นอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม (3) ด้านการบริหารงานทั่วไป ได้แก่ 1) จัดระบบงานที่มีระเบียบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ (ศีล)2) ส่งเสริมบรรยากาศองค์กรที่มีความสามัคคี สมานฉันท์ และเอื้อต่อการปฏิบัติงาน (สมาธิ) 3) ใช้หลักปัญญาในการวางแผน วิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาเชิงระบบ (ปัญญา) 4) มีการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (4) ด้านการบริหารงบประมาณและทรัพยากร ได้แก่ 1) ดำเนินงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล (ศีล) 2) วางแผนการใช้งบประมาณอย่างรอบคอบและมีสมาธิในการบริหารจัดการ (สมาธิ) 3) ใช้ปัญญาในการบริหารทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน (ปัญญา) 4) มีระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร

3) วิธีการนำเสนอรูปแบบ เพื่อให้รูปแบบการบริหารตามหลักไตรสิกขามีความชัดเจนและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบใน 3 วิธี ดังนี้ (1) แผนผังโครงสร้าง (Model Diagram)แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขา (ศีล–สมาธิ–ปัญญา) กับ 4 ด้านของการบริหาร ได้แก่ วิชาการ บุคคล ทั่วไป และงบประมาณ โดยมี “คุณธรรม–สมาธิ–ปัญญา” เป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบเข้าด้วยกัน (2) ตารางอธิบายองค์ประกอบ (Component Matrix) แสดงรายละเอียดของแต่ละด้านของการบริหารควบคู่กับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา เช่น

ด้านการบริหาร	ศีล	สมาธิ	ปัญญา
วิชาการ	วินัยในกระบวนการสอน	สมาธิในกระบวนการเรียนรู้	การวิจัยและนวัตกรรมการเรียนรู้
บุคคล	จรรยาบรรณครู	ความตั้งใจทำงาน	การพัฒนาวิชาชีพ
ทั่วไป	ระเบียบองค์กร	ความสามัคคีในทีมงาน	การบริหารเชิงวิเคราะห์
งบประมาณ	โปร่งใสและตรวจสอบได้	สมาธิในการบริหารงบ	การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

(3) แนวทางการประยุกต์ใช้ (Implementation Steps) ขั้นตอนที่ 1 สร้างความเข้าใจหลักไตรสิกขาให้กับผู้บริหาร ครู และบุคลากร ขั้นตอนที่ 2 บูรณาการหลักไตรสิกขาในแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการประจำปี ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินกิจกรรมการบริหารตาม 4 ด้าน โดยมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการดำเนินงานและปรับปรุงรูปแบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในองค์กร

4) ภาพรวมของรูปแบบ จากผลการวิเคราะห์ทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่า“รูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา” เป็น รูปแบบการบริหารเชิงบูรณาการ 3 มิติ (Threefold Learning Administrative Model) ได้แก่ 1) มิติศีล (วินัยองค์กร) คือ การกำหนดกฎระเบียบและมาตรฐานทางคุณธรรมในทุกระดับการบริหาร 2) มิติจิต (พลังใจองค์กร) คือ การเสริมสร้างสมาธิ ความสามัคคี และความเพียรในการทำงานร่วมกัน 3) มิติญาณ (ปัญญาองค์กร) คือ การพัฒนาความรู้ ทักษะ และนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ “ศีล–สมาธิ–ปัญญา” เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนการบริหารทั้ง 4 ด้าน เพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณธรรม สมาธิ และปัญญา ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่มุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลทั้งด้านเอกสารและภาคสนามโดยวิธีสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลแบบเจาะลึกในประเด็นหลักของการศึกษาวิจัย และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 พบว่า การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 มีลักษณะเป็นกระบวนการจัดการที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพรอบด้าน ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยเฉพาะการยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพุทธศาสนาในการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม การบริหารตามหลักศีล หมายถึง การจัดองค์กรให้มีระเบียบและความรับผิดชอบ การบริหารตามหลักสมาธิ คือ การดำเนินงานด้วยความตั้งมั่น มุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบริหารตามหลักปัญญา คือ การใช้เหตุผลและความรอบคอบในการตัดสินใจเพื่อให้เกิดผลสำเร็จอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม (2560) ที่ระบุว่า การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยยังขาดความพร้อมในการเตรียมศาสนทายาทให้สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในด้านระบบการจัดการศึกษา การบริหารงบประมาณ และการเชื่อมโยงกับระบบของรัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีการบริหารการศึกษาเชิงพุทธที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การศึกษาของคณะสงฆ์ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและสอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ในทำนองเดียวกัน พระมหาหัสดีป ญาวชิโร (พรมนอก, 2562) ระบุว่า การบริหารการศึกษาที่ดีควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมควบคู่กับความรู้ทางวิชาการ และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างรอบด้าน การบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับการบริหารช่วยสร้างผู้เรียนที่มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ พระมหาประสิทธิ์ ญาณปฺปทีโป (2564) เสริมว่าการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธจะต้องเน้นการพัฒนาทั้งด้านความรู้และคุณธรรม โดยเฉพาะการปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความดีงามและการรู้จักพึ่งตนเอง การบริหารในลักษณะนี้ช่วยให้การดำเนินงานทางการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิผลและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดทั้งต่อผู้เรียนและองค์กร ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา การบริหารที่ยึดหลักไตรสิกขาเป็นแกนกลางจึงถือเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพทางการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยให้มีความมั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 ยังไม่ได้บูรณาการหลักไตรสิกขาเป็นแกนกลางของการบริหารอย่างเต็มที่ ซึ่งประกอบด้วย 1) อธิสีลสิกขา ศึกษาเรื่องศีล วินัย และ

พฤติกรรม 2) อธิจิตตสิกขา ศึกษาเรื่องสมาธิและการพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม และ 3) อธิปัญญาสิกขา ศึกษาเรื่องปัญญา ความรู้ ความสามารถ และไหวพริบในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารส่วนใหญ่ยังยึดแนวคิดการบริหารตะวันตกเป็นหลัก ทำให้เกิดจุดอ่อน เช่น ขาดวินัย ขาดคุณธรรม และประสิทธิภาพการบริหาร สอดคล้องกับ บัญชา ยุทธนาคมุจลินท์ (2561) ที่ระบุว่า แนวนโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมยังขาดการวางแผนร่วมกัน และการจัดกระบวนการเรียนการสอนยังขาดการนำทฤษฎีการศึกษาและทฤษฎีจิตวิทยามาใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจ ทำให้การศึกษาของศาสนทายาทยังไม่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ สอดคล้องกับ บัญชา ยุทธนาคมุจลินท์ (2561) ที่ระบุว่า แนวนโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมยังขาดการวางแผนร่วมกัน และการจัดกระบวนการเรียนการสอนยังขาดการนำทฤษฎีการศึกษาและจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ ทำให้การพัฒนาศาสนทายาทไม่บรรลุเป้าหมายเต็มที่นอกจากนี้ อินถา ศิริวรรณ (2558) ชี้ว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ต้องประกอบด้วยการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง จัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาบุคลากรให้ตรงตามความรู้ ความสามารถการเป็นผู้บริหารที่ดีจึงต้องใช้แนวคิดเชิงบูรณาการ ทำให้บทบาทของตนได้รับการยอมรับทั้งในแง่ผู้กำหนดนโยบายและผู้ขับเคลื่อนการศึกษาให้สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง การบริหารคุณภาพควรประกอบด้วย 1) การบริหารตนเองและปรับทัศนคติ 2) การบริหารคนโดยจัดตั้งเครือข่ายและพัฒนาศักยภาพบุคลากร 3) การบริหารงานด้วยเป้าหมายชัดเจน และ 4) การวางแผนร่วมกันในทุกด้าน ดังนั้น การนำหลักไตรสิกขามาบูรณาการอย่างเป็นระบบจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถแก้ปัญหาการบริหารที่เกิดจากความขาดวินัย คุณธรรม และประสิทธิภาพได้อย่างชัดเจน ทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีคุณภาพ มีความยั่งยืน และสามารถพัฒนาศาสนทายาทให้เติบโตอย่างสมบูรณ์ทั้งทางโลกและทางธรรม

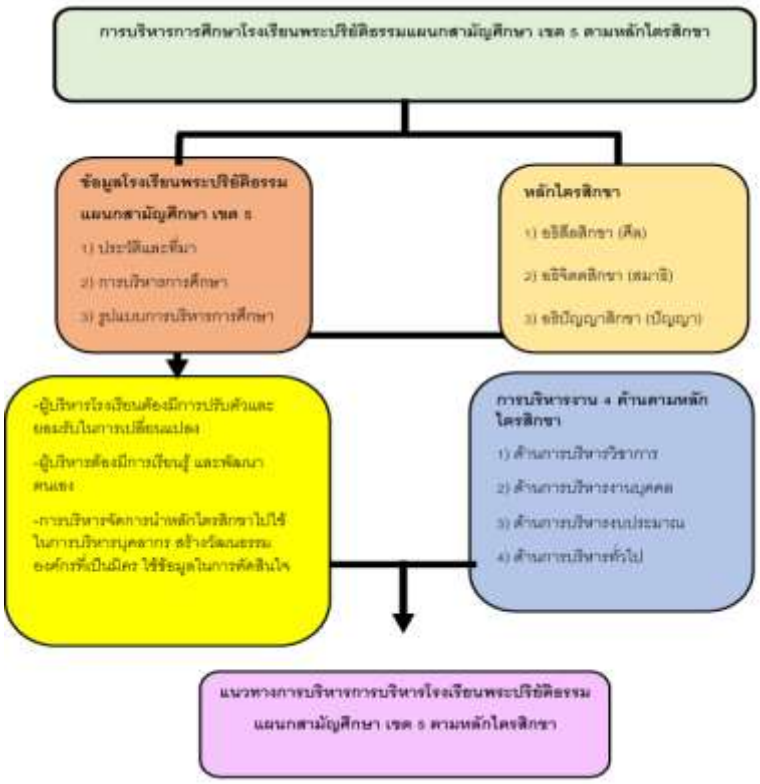
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 การเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา พบว่า การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 ส่งผลให้สามารถพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรในด้านต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน ได้แก่ 1) ศีล (อธิสีลสิกขา) ส่งเสริมพฤติกรรมและวินัยที่ดี ทั้งต่อการปฏิบัติงานและการประพฤติในชีวิตประจำวัน 2) สมาธิ (อธิจิตตสิกขา) ช่วยสร้างความตั้งใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน และพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม และ 3) ปัญญา (อธิปัญญาสิกขา) ช่วยให้เกิดความสามารถในการวางแผน การคิดวิเคราะห์ และการริเริ่มสิ่งใหม่ รวมถึงการพัฒนาหลักสูตร ทรัพยากรการเรียนรู้ และบุคลากรในสถานศึกษา ผลการศึกษาเชิงคุณภาพยังพบว่า การเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีสอดคล้องกับหลักปฏิรูปการศึกษาใน 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายของการสอน ทั้งประโยชน์ส่วนบุคคลและส่วนรวม 2) รูปแบบและขั้นตอนการสอนที่ชัดเจน 3) การใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน 4) การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้หลากหลาย และ 5) การ

ประเมินผลการเรียนรู้และผลการสอนตามแนวพุทธวิธี ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาหัสดีป ญาวชิโร (2562) ระบุว่า หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตและการพัฒนามนุษย์ในทุกด้าน ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสังคมปัจจุบัน การบริหารตามหลักไตรสิกขาช่วยให้ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษามีระเบียบวินัย มีคุณธรรม และมีความสามารถในการคิดและตัดสินใจอย่างรอบคอบและยังสอดคล้องกับ พระมหาประสิทธิ์ ญาณปปทีโป (2564) เสริมว่า การประยุกต์หลักไตรสิกขาในการบริหารการศึกษาช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับระบบการศึกษา ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ทั้งทางโลกและทางธรรม และเป็นแนวทางให้ผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่ได้รับการยอมรับทั้งในบทบาทการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม (2563) ที่กล่าวว่า การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษา ช่วยลดปัญหาการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสมในสังคมปัจจุบัน และสร้างคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาและคุณธรรมควบคู่กันไป

ดังนั้น การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา ถือเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตของประชาชนทุกเพศทุกวัย ช่วยแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสมในสังคมปัจจุบัน และสร้างรากฐานของความดีงามและความสุขอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา” สามารถแสดงเป็นแผนผัง ได้ดังนี้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา” สามารถอธิบาย ได้ดังนี้ คือ 1) งานบริหารวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา ควรเป็นการบริหารที่เน้นการพัฒนาทั้งด้านปัญญา สมาธิ และศีล โดยมีเป้าหมายเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และมีความสุขในการเรียนรู้ 2) งานบริหารงานบุคคลในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขานั้น ควรเน้นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม 3) งานบริหารงบประมาณ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมตามหลักไตรสิกขา คือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงิน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่พระพุทธศาสนาและสังคม โดยมีเป้าหมายหลักคือ การส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง 4) งานบริหารทั่วไป การบริหารงานทั่วไปในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา ควรเป็นการบริหารที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักการบริหารจัดการ

ทั่วไป โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาของพระภิกษุสามเณร และเพื่อให้โรงเรียนดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุป และข้อเสนอแนะ

รูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5 ตามหลักไตรสิกขา (ศีล–สมาธิ–ปัญญา) มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งทางโลกและทางธรรม ในด้านการบริหารวิชาการเน้นการสร้างความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและสร้างความสุขในการเรียนรู้ การบริหารงานบุคคลมุ่งพัฒนาคุณธรรมและความรู้ของบุคลากรทั้งทางโลกและทางธรรม การบริหารงบประมาณประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อพระพุทธศาสนาและสังคม ส่วนการบริหารงานทั่วไปเน้นการบูรณาการหลักธรรมกับการจัดการเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน ไตรสิกขาจึงเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ความสุขและการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม การศึกษาครั้งนี้เสนอรูปแบบใหม่ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์และสังคมไทย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการรณรงค์ให้มีการนำยุทธศาสตร์การบริหารมาประยุกต์ในหน่วยงาน/ฝ่าย/แผนก สร้างจิตร่วมกัน สร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ให้เห็นความสำคัญของการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด

2) กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีมาตรการสร้างความเชื่อมั่น เช่น การเพิ่มอัตราเงินเดือน เพิ่มสวัสดิการ เป็นต้น ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในองค์กรมากขึ้น

3) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีกิจกรรมส่งเสริมภาวะผู้นำด้านการบริหารให้กับบุคลาการทางศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) ควรนำแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ได้จากการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาให้มีความชัดเจนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาหลักยุทธศาสตร์การบริหาร มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตหรือกลุ่มอื่น ๆ

2) ควรจะศึกษากลุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษาที่มีลักษณะโครงสร้างแตกต่างกันบ้างเพื่อหาความแตกต่าง

3) ควรจะศึกษาโดยการเพิ่มจำนวน ตัวแปรอิสระให้มีความหลากหลายขึ้น

References

บัญชา ยุทธนาคมุจลินท์. (2561). แนวนโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม. (2560). การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาประสิทธิ์ ญาณปฺปทีโป. (2564). การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาหัสดีป ญาวชิโร (พรมนอก). (2562). การพัฒนาการบริหารการศึกษาเชิงบูรณาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหาร* การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2543). *การศึกษาในพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2530). *การศึกษาและการปฏิบัติธรรม.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมนิเทศ.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2553). *รายงานการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

อินถา ศิริวรรณ. (2558). *ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต้นแบบของคณะสงฆ์ไทย.* นครปฐม : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง จังหวัดเชียงใหม่

The Development of Summary Writing Ability by Using Mind Mapping Approach for Prathom Suksa 4 Students at Watsankhong School in Chiang Mai Province

ชฎาภรณ์ สุปัญญา Chadaporn Supunya
วารุณี โพธาสินธุ Varunee Pothasin
อำนาจ จันทร์แป้น Amnat Junpan
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
pang_22727xxo@hotmail.com

Received 2025/07/19 *Revised* 2025/09/22 *Accepted* 2025/10/09

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและประเมินความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด ในการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความสามารถด้านการเขียนสรุปความ ก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 16 คน โดยได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความสามารถ วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มาตรวัดประเมินค่าแบบลิเคิร์ท และการหาดัชนีความสอดคล้อง IOC

ผลการวิจัยพบว่า

1) สร้างและประเมินความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดในการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้ มีแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง การสรุปความจากนิทาน 2) หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การสรุปความจากเรื่องสั้น 3) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การสรุปความจากสารคดีเกี่ยวกับสุขภาพ และ4) หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การสรุปความจากบทความ

2) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความสามารถด้านการเขียนสรุปความ มีค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 9.13 คิดเป็นร้อยละ 45.60 ของคะแนนทั้งหมด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 21.96 และมีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 16.06 คิดเป็นร้อยละ 80.30 ของคะแนนทั้งหมด

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.74 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการเขียนสรุปความหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

คำสำคัญ : การเขียนสรุปความ, แผนผังความคิด.

Abstract

The purpose of this research was to: 1) create and assess the appropriateness of the lesson plans by using mind mapping to develop the summary writing ability of students in Prathom Suksa 4 at Wat Sankhong School 2) to compare the achievement of summary writing ability before and after learning with a mind mapping approach. The population was 16 students in Prathom Suksa 4 at Wat Sankhong School, in the academic year of 2023. The research tools included lesson plans using a mind map, and a test to measure the ability before learning and after learning. The statistics used to analyze the data included percentage, mean, standard deviation, Likert rating scale, and finding the IOC coherence index.

The research results revealed that:

1) The creation of a lesson plan using a mind map to write a summary of the Prathom Suksa students was at the average ($\bar{X}$) of 4.82. The appropriateness was at the highest level. It can be used to manage learning.

2) The comparison of summary writing achievement was that the mean of the pre-test scores was 9.13, or 45.60 percent of the total score. The standard deviation was 21.96, and the average of the post-test scores was 16.06, or 80.30 percent of the total score. The standard deviation was 1.74. The achievement of summary writing skills revealed that the post-test scores was higher than the pre-test scores.

Keywords: Writing a Summary, Mind Map.

บทนำ

การใช้ภาษาเป็นที่ผู้ใช้ภาษาจะต้องฝึกฝนทักษะ จนเกิดความชำนาญ ต้องใช้ภาษาให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของภาษาในการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ ใช้ภาษาในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีเหตุผล และใช้ภาษาอย่างมีคุณธรรม และมีมารยาท (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 37–38) การพัฒนาทักษะทั้ง 4 นี้ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เป็นเรื่องสำคัญ และการเขียนก็เป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญมากในการสื่อสาร เพราะสามารถบันทึกความรู้ ความคิด และประสบการณ์ไว้เป็นหลักฐานที่ยั่งยืน การเขียนที่มีคุณภาพเริ่มต้นจากความคิดที่ชัดเจน หากผู้เขียนขาดความรู้หรือแนวคิดที่ดี การสื่อสารผ่านงานเขียนก็ย่อมด้อยประสิทธิภาพ (จาฬุรี แสงอรุณ, 2559 : 2) ได้กล่าวถึงการ

เขียนไว้ว่า การเขียนเป็นการแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการของผู้ส่งสารออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้ผู้รับสารสามารถอ่านเข้าใจและรับทราบความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการเหล่านั้น ในการเขียนภาษาไทยมีแบบแผนที่ต้องรักษา มีถ้อยคำ สำนวนเฉพาะที่ต้องใช้และต้องเขียนให้แจ่มแจ้ง เพราะผู้อ่านไม่สามารถซักถามผู้เขียนได้เมื่ออ่านไม่เข้าใจ ผู้ที่จะเขียนให้ดีต้องเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับผู้รับสาร โดยพิจารณาว่าผู้รับสารสามารถเข้าใจสารที่ส่งมาได้มากน้อยเพียงใด พระมหานรินทร์ ประสมพงศ์ และพระมหาสมศักดิ์ ทองบ่อ, (2566 : 41) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ การเขียนไว้ว่าการเขียนเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันมีความสำคัญมาก เพราะเป็นทักษะที่ต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ แม้จะซับซ้อนกว่าการพูด แต่ก็ช่วยให้ผู้เขียนสามารถสื่อสารความคิดและความรู้สึกได้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าคนรุ่นใหม่มักละเลยการใช้ภาษาเขียนที่ถูกต้อง ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดหรือความหมายคลาดเคลื่อน การเขียนจึงควรเน้นความถูกต้องตามหลักภาษา เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจตรงกับเจตนาของผู้เขียน และเนื่องจากการเขียนเป็นหลักฐานถาวร จึงควรให้ความสำคัญและพัฒนาทักษะนี้อย่างจริงจัง

ปัญหาด้านการเขียนที่พบมากในชั้นเรียน คือ นักเรียนยังขาดทักษะด้านการเขียนภาษาไทยและให้ความสำคัญกับการเขียนน้อยลง ส่งผลให้นักเรียนขาดความสนใจในการเขียน และไม่เห็นความสำคัญของการเขียนภาษาไทยอย่างแท้จริง ซึ่งนำไปสู่การเขียนที่ผิด ๆ ถูก ๆ ขาดความมั่นใจในการถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน (จุฬารัตน์ ชัยมณีวรรณ, 2565 : 1) นักเรียนไม่สามารถตอบคำถามจากเรื่องที่อ่านหรือฟังได้ครบทุกประเด็น ไม่สามารถเขียนสื่อความด้วยสำนวนภาษาของตนเอง ขาดทักษะการเขียนสะกดคำ ด้านการเขียนสรุปความ นักเรียนไม่สามารถเขียนสรุปความได้หรือเขียนสรุปความไม่สมบูรณ์ขาดประเด็นสำคัญ เรียบเรียงความคิดไม่ได้ มักจะใช้วิธีการตัดต่อหรือคัดลอกข้อความจากเรื่องที่อ่านเขียนสะกดคำผิด วางรูปวรรณยุกต์ผิดตำแหน่ง เรียบเรียงประโยคผิดหลักการใช้ จะเห็นได้ว่าสาเหตุของการเขียนสรุปความไม่ได้นั้นมีหลายประการ และจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าการเขียนสรุปความมีความสำคัญต่อการเรียนรู้เพราะช่วยให้ผู้เรียนสรุปบทเรียนได้ ดังนั้นเมื่อผู้เรียนสรุปความไม่เป็น ก็จะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทยต่ำ (เนาวรัตน์ เจตดุ, 2555 : 172) ปัญหาด้านการเขียนสรุปความของนักเรียน คือ นักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะพื้นฐานในหลายด้าน ได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและส่งผลต่อการเขียนสรุปความโดยตรง ในด้านทักษะการฟัง นักเรียนมักฟังเนื้อหาไม่ครบถ้วน หรือจับใจความสำคัญไม่ได้ ทำให้ไม่สามารถสรุปเนื้อหาจากที่ครูอธิบายได้อย่างถูกต้อง ด้านการพูด นักเรียนบางคนยังไม่สามารถเรียบเรียงความคิดเป็นลำดับ หรืออธิบายเนื้อหาในแบบฉบับของตนเองได้ชัดเจน ซึ่งสะท้อนถึงการขาดทักษะการใช้ภาษาอย่างมีโครงสร้าง ในส่วนของการอ่านพบว่า นักเรียนจำนวนไม่น้อยอ่านหนังสือไม่แตกฉาน หรืออ่านแบบขาดสมาธิ จึงไม่เข้าใจเนื้อหาโดยรวม ทำให้ไม่สามารถจับใจ ความสำคัญเพื่อใช้เขียนสรุปความได้อย่างถูกต้อง และจากสภาพในการจัดการเรียนการสอนในทักษะการเขียนสรุปความเท่าที่ผ่านมา แม้ว่ามีการใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลายวิธีมาใช้สอน แต่ก็ยังมีผลสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจ

ในเรื่องของการเขียนสรุปความ ผู้เรียนไม่สามารถจับประเด็นสำคัญ และสาระสำคัญในเรื่องของการเขียนสรุปความ ผู้เรียนไม่สามารถจับประเด็นสำคัญและสาระสำคัญของเรื่องได้ด้วย จากปัญหาและข้อมูลที่กล่าวถึงที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านทักษะการเขียนสรุปความ

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบแผนผังความคิด ซึ่งเป็นวิธีสอนที่น่าสนใจ สำหรับการพัฒนาทักษะและแก้ปัญหาการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง ตำบลทรายมูล อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากแผนผังความคิด เป็นการทำงานร่วมกันของสมองซีกซ้ายและซีกขวา และเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการจดบันทึกเนื้อหาที่เป็นประเด็นหลัก และประเด็นรองที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ผ่านการใช้ เส้น สี รหัส และมิติ ซึ่งสามารถช่วยในการจำและการรื้อความจำออกมาได้ง่ายยิ่งขึ้น เป็นการนำศักยภาพของสมองมาใช้อย่างเต็มที่ อีกทั้งสามารถใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันการงานและการเรียนอีกด้วย (รุ่งตะวัน นวลแก้ว, 2560 : 20) นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดยังช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน และเรียนรู้ด้วยความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ทั้งยังช่วยลดความตึงเครียดในการเรียนวิชาภาษาไทย โดยเฉพาะในหัวข้อเรื่อง "การเขียนสรุปความ" ทั้งนี้ มีนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึง วิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนผังความคิด ว่าเป็นเทคนิคสำคัญ ในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนทั้งด้านความรู้และความคิดอย่างเป็นระบบ ดังนั้นเทคนิคนี้จึงเหมาะสมกับพัฒนาการทางสติปัญญาของนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การจัดระบบความรู้ และการเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ อย่างมีโครงสร้าง ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาในภาพรวม และนำไปสู่การเขียนสรุปความที่เป็นระบบ กระชับ และสื่อความหมายได้อย่างชัดเจนในภาษาของตนเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อสร้างและประเมินความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด ในการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง

2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความสามารถด้านการเขียนสรุปความ ก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัย โดยใช้แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียว มีการวัดผลมีการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group - Pretest - Posttest Design) (Fitz-Gibbon & Morris ,1987 : 113) ซึ่งเป็นรูปแบบวิธีการศึกษากรณีเดียวสำหรับทดลองกับกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว แล้วเก็บข้อมูลโดยการทดสอบก่อนและหลังการเรียนซึ่งมีลักษณะเดียวกับรูปแบบการศึกษา ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง ตำบลทรายมูล อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 16 คน ซึ่งมีปัญหาด้านการเขียนสรุปความในการเรียนรายวิชาภาษาไทย

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 16 คน

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1) เครื่องมือที่เป็นนวัตกรรม ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 4 หน่วย และมีแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 16 แผน รวมทั้งหมด 16 ชั่วโมง โดยใช้ระยะเวลารวม 4 สัปดาห์ การสร้างและหาประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1.1) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง จำนวน 16 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง 1.2) นำแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยจำนวน 16 แผน ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปปรับปรุงแก้ไข 1.3) นำแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 16 แผน ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทย จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 121) พร้อมทั้งข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2) แบบทดสอบความสามารถด้านการเขียนสรุปความ ก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง จำนวน 1 ชุด ลักษณะเครื่องมือ เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ (คะแนนเต็ม 20 คะแนน) ใช้เวลา 1 ชั่วโมง (สอบนอกเวลาการวิจัย) ได้แก่ แบบทดสอบก่อนเรียนหลังเรียน ดังนี้ 2.1) ออกแบบแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนรูปแบบปรนัยที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหารายวิชาภาษาไทยเกี่ยวกับการเขียนสรุปความความจากนิทาน เรื่องสั้น สารคดีเกี่ยวกับสุขภาพ และบทความ จำนวน 20 ข้อ 2.2) นำแบบทดสอบก่อนเรียนหลังเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน วัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามหลักการวัดและประเมินผลและความตรงตามเนื้อหาและโครงสร้าง (construct validity) ระหว่างข้อสอบแต่ละข้อกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ความเหมาะสมของจำนวนข้อกับระยะเวลา และความเป็นปรนัยของข้อคำถามการตรวจให้คะแนน โดยใช้การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของข้อสอบ โดยการหาค่า IOC พร้อมทั้งข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ พบว่าได้ค่า IOC 0.93

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และรายงานผล โดยสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเวลา 16 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 แล้วนำคะแนนที่ได้ดำเนินการสอบหลังเรียนบันทึกผลการสอบหลังเรียนไว้เปรียบเทียบคะแนนกับก่อนเรียน ดังนี้

1) ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหาค่าเฉลี่ยของคะแนน μ โดยใช้สูตร (พิชญ์สินี ชมภูคำและวีระศักดิ์ ชมภูคำ, 2553 : 52)

2) หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน σ โดยใช้สูตร (พิชญ์สินี ชมภูคำและวีระศักดิ์ ชมภูคำ, 2553 : 52)

3) สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ คือ การหาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย โดยใช้เกณฑ์ในการประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 103)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สร้างและประเมินความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด ในการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง พบว่า ผลการประเมินความถูกต้องเหมาะสมของการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด ในการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง ซึ่งผู้ศึกษาได้สร้างเนื้อหาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 16 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง (รวม 16 ชั่วโมง) ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ค้างคาวเลือกพวก สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบใยแมงมุม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง นกกระสากับหมาป่า สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบขั้นบันได แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง จั๊กจั่นกับมดง่าม สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบกิ่งไม้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ลิง หมี และช้าง สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบก้างปลา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ชายชรากับลังเหล็ก สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบขั้นบันได แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง วีรบุรุษ สุดดวงใจพ่อ สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบใยแมงมุม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง เจ้าสีทอง สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบขั้นบันได แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง เกาะแห่งความซื่อสัตย์ สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบกิ่งไม้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 เรื่อง 9 ตำแหน่งสิว บอกโรคได้ สรุปความโดยใช้แผนผังแบบก้างปลา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 เรื่อง ลดเค็มครึ่งหนึ่ง คนไทยห่างไกลโรค สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบกิ่งไม้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 11 เรื่อง พลังของผักและผลไม้หลากสีที่แตกต่างกัน สรุปความโดยใช้ผังความคิดแบบใยแมงมุม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 12 เรื่อง ประโยชน์ 10 ข้อของการดื่มน้ำเปล่า สรุปความโดยใช้ผังความคิดขั้นบันได แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 13 เรื่อง สัตว์ป่า สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบใยแมงมุม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 14 เรื่อง ฉลาดเลือกกินน้ำมัน สรุปความโดยใช้ผัง

ความคิดแบบกิ่งไม้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 15 เรื่อง การวางตัวให้เหมาะสมต่อเพศตรงข้าม สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดใยแมงมุม และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 16 เรื่อง “สมาร์ทโฟนซินโดรม” ภัยสุขภาพของคนติดหน้าจอ สรุปความโดยใช้ผังความคิดแบบก้างปลา ผลสัมฤทธิ์ความสามารถด้านการเขียนสรุปความ ก่อนและหลังเรียน ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย พบว่า ผลการประเมิน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.82 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้ และผลการตรวจสอบประสิทธิภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน การเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ แบบทดสอบเรื่อง การเขียนสรุปความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ได้ตรวจสอบประสิทธิภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน พบว่า ผลการตรวจสอบ ใช้ได้ทั้ง 20 ข้อ มีค่าเฉลี่ย = 0.93 สามารถนำไปใช้ในการทดสอบได้

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างและประเมินความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด ในการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง จำนวน 16 แผน (16 ชั่วโมง) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน รายละเอียดมีดังนี้

ที่	แผนการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ	สรุประดับเกณฑ์การประเมิน
1	แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 1 เรื่อง ค้างคาวเลือกพวก สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบใยแมงมุม	4.63	92.67	มากที่สุด
2	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง นกกระสากับหมาป่า สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบขั้นบันได	4.57	91.33	มากที่สุด
3	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง จิ๊กจั่นกับมดง่าม สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบกิ่งไม้	4.63	92.67	มากที่สุด
4	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ลิง หมี และช้าง สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบก้างปลา	4.60	92.00	มากที่สุด
5	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ชายชรากับลังเหล็ก สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบขั้นบันได	4.70	94.00	มากที่สุด
6	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง วีรบุรุษ สุดดวงใจพ่อ สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบใยแมงมุม	4.73	94.67	มากที่สุด
7	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง เจ้าสีทอง สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบขั้นบันได	4.77	95.33	มากที่สุด
8	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง เกาะแห่งความซื่อสัตย์ สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบกิ่งไม้	4.83	96.67	มากที่สุด

ที่	แผนการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ	สรุประดับเกณฑ์การประเมิน
9	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 เรื่อง 9 ตำแหน่งสิว บอกโรคได้ สรุปความโดยใช้แผนผังแบบก้างปลา	**4.87**	**97.33**	มากที่สุด
10	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 เรื่อง ลดเค็มครึ่งหนึ่ง คนไทยห่างไกลโรค สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบกิ่งไม้	5	100	มากที่สุด
11	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 11 เรื่อง พลังของผักและผลไม้หลากสีที่แตกต่างกัน สรุปความโดยใช้ผังความคิดแบบใยแมงมุม	4.97	99.33	มากที่สุด
12	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 12 เรื่อง ประโยชน์ 10 ข้อของการดื่มน้ำเปล่า สรุปความโดยใช้ผังความคิดขั้นบันได	4.97	99.33	มากที่สุด
13	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 13 เรื่อง สัตว์ป่า สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดแบบใยแมงมุม	5	100	มากที่สุด
14	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 14 เรื่อง ฉลาดเลือกกินน้ำมัน สรุปความโดยใช้ผังความคิดแบบกิ่งไม้	5	100	มากที่สุด
15	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 15 เรื่อง การวางตัวให้เหมาะสมต่อเพศตรงข้าม สรุปความโดยใช้แผนผังความคิดใยแมงมุม	5	100	มากที่สุด
16	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 16 เรื่อง “สมาร์ทโฟนซินโดรม” ภัยสุขภาพของคนติดหน้าจอ สรุปความโดยใช้ผังความคิดแบบก้างปลา	5	100	มากที่สุด
	ค่าเฉลี่ย	**4.82**	**96.40**	**มากที่สุด**

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความสามารถด้านการเขียนสรุปความ ก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ความสามารถด้านการเขียนสรุปความระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 16 คน พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 9.13 คิดเป็นร้อยละ 45.60 ของคะแนนทั้งหมด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 21.96 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.06 คิดเป็นร้อยละ 80.30 ของคะแนนทั้งหมด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.74 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการเขียนสรุปความหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน จึงสรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนสรุปความด้วยวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนวัดสันโค้ง หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และเมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล พบว่า นักเรียนได้คะแนนเพิ่มขึ้นทุกคนแสดงว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดในการเขียนสรุปความ ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

ตารางที่ 2 แสดงการสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดในการเขียนสรุปความระหว่างก่อนเรียน – หลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	จำนวนเรียน	(μ)	ค่าเฉลี่ยร้อย	(σ)
ก่อนเรียน	20	16	9.13	45.60	1.96
หลังเรียน	20	16	16.06	80.30	1.74

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดในการเขียนสรุปความ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า มีความถูกต้องและความอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปพัฒนาความสามารถด้าน การเขียนสรุปความสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง ในรายวิชาภาษาไทย ทั้งนี้ เนื่องมาจากผู้ศึกษาได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อนำมาจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ศึกษาวิธีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ทฤษฎี หลักการและแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แผนผังความคิดในการการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความ เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 16 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง (รวม 16 ชั่วโมง) โดยในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้มีกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนและเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ โดยใช้กิจกรรมที่เหมาะสม เช่น เล่นเกม ทบทวนความรู้ การดูวิดีโอ การเล่าเรื่อง หรือแบบฝึกหัดสั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่กำลังจะเรียน 2) ขั้นสอน เป็นกระบวนการเรียนรู้หลัก โดยใช้แผนผังความคิดในการสร้างความเข้าใจ มี 6 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ ขั้นตอนที่1 กำหนดหัวเรื่อง ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดหัวข้อหลักของแผนผังความคิด ขั้นตอนที่ 2 ระดมความคิด นักเรียน ร่วมกันระดมความคิดเกี่ยวกับหัวข้อนั้น ๆ โดยไม่มีการตัดสินถูกผิด ขั้นตอนที่ 3 หาข้อมูลเพิ่มเติม นักเรียนค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ อินเทอร์เน็ต หรือสื่ออื่น ๆ อภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้หรือครูอาจให้แนวทางในการเลือกข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ ขั้นตอนที่ 4 วางโครงเรื่อง นักเรียนนำข้อมูลมาจัดระบบและสร้างแผนผังความคิด จัดลำดับความคิดจากที่ระดมไว้ และแบ่งเป็นหมวดหมู่โดยเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน อาจใช้สีสันหรือสัญลักษณ์เพื่อช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้น ขั้นตอนที่ 5 ฝึกทักษะ เป็นการลงมือฝึกใช้แผนผัง

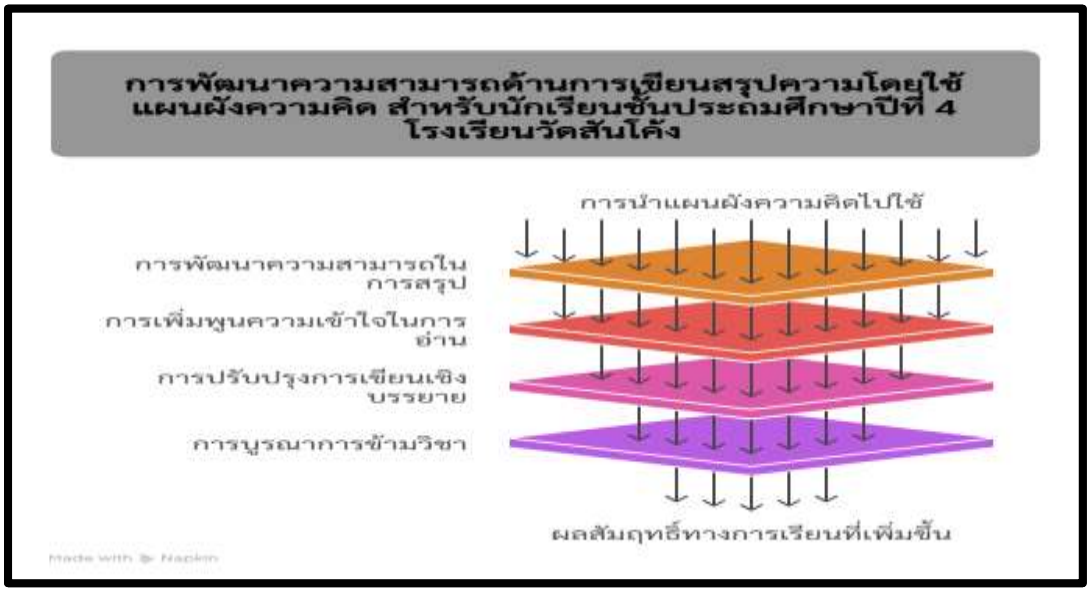
ความคิดเพื่อสรุปหรือแก้ปัญหา นำแผนผังที่สร้างมาใช้ในการอธิบายอาจให้ทำงานเป็นกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนและปรับปรุงแนวคิด ฝึกเขียนอธิบายแผนผังความคิดเป็นรายงานหรือบทสรุป และขั้นตอนที่ 6 ตรวจทานและประเมินผล ตรวจสอบว่าข้อมูลครบถ้วนและเชื่อมโยงกันดีหรือไม่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนเพื่อปรับปรุงแผนผังให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นครูให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้นักเรียนพัฒนางานให้ดีขึ้น และ3) ขั้นสรุป สะท้อนและประเมินผลโดยนักเรียนสรุปสาระสำคัญของบทเรียน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน และให้นักเรียนสะท้อนความคิดเห็นและข้อคิดจากบทเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นได้รับการสร้างตามหลักการและแนวทางทางวิชาการย่อมมีคุณภาพสามารถทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการอ่านได้มากขึ้นจากที่ไม่สามารถอ่านได้การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับข้อเขียนของ อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553 : 20) ที่กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญหลายประการ ทำให้ผู้สอนสอนด้วยความมั่นใจ เมื่อเกิดความมั่นใจในการสอนย่อมจะสอนด้วยความคล่องแคล่ว เป็นไปตามลำดับขั้นตอนอย่างราบรื่น ไม่ติดขัด การสอนจะดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างสมบูรณ์ทำให้เป็นการสอนที่มีคุณค่าคุ้มกับเวลาที่ผ่านไป ทำให้เป็นการสอนที่ตรงตามหลักสูตร ทั้งนี้เพราะในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรทั้งด้านจุดประสงค์ เนื้อหาสาระที่จะสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดผลและประเมินผล แล้วจัดทำออกมาเป็นแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรทำให้การสอนบรรลุผลอย่างมีประสิทธิเนื่องจากผู้สอนต้องวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างรอบคอบในทุกองค์ประกอบของการรวมทั้งการจัดเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ดังนั้น เมื่อมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่รอบคอบ และปฏิบัติตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ผลของการสอนย่อมสำเร็จได้ดีกว่าการไม่ได้วางแผนการจัดการเรียนรู้นอกจากนั้น คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 20) ได้ให้ความเห็นไว้ว่าผู้สอนจะต้องมีการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัดสมรรถนะของผู้เรียนคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสาระการเรียนรู้การวัดและประเมินผลเพื่อที่ผู้เรียนจะได้พัฒนาเต็มศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ผลการศึกษาที่พบว่าการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ใช้แผนผังความคิดในการเขียนสรุปความ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่ามีความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง ดังกล่าวนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตน์ติยา ใช้สอย (2565 :) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนผังความคิด ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ด้านการอ่าน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนผังความคิดที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่าน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพตาม เกณฑ์ 75/75 2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่าน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนผังความคิด ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนผังความคิด มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 9.13 คิดเป็นร้อยละ 45.60 ของคะแนนทั้งหมด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 21.96 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.06 คิดเป็นร้อยละ 80.30 ของคะแนนทั้งหมด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.74 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการเขียนสรุปความที่หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนนั้น ทั้งนี้ นอกจากมีการวางแผนสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมและถูกต้องทั้งโครงสร้างและกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลที่มีความถูกต้องและมีความเหมาะสมตามแนวการสอนใช้แผนผังความคิด และผ่านการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสม จากอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระและผู้เชี่ยวชาญแล้ว การจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด ผ่านวาดภาพหรือสัญลักษณ์มาประกอบให้มีสีสัน น่าสนใจและทำให้เห็นภาพของภาพชัดเจนขึ้น ช่วยในพัฒนาการเขียนสรุปความของนักเรียน ช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การจัดลำดับข้อมูล และการถ่ายทอดความเข้าใจอย่างมีระบบ ทำให้นักเรียนสามารถจับประเด็นสำคัญเรียงลำดับเรื่อง และสรุปใจความได้ชัดเจน ครบถ้วนและสมบูรณ์ เพราะผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้เมื่อได้เรียนรู้จากผู้สอนและผ่านสื่อต่าง ๆ ที่นำมาใช้การสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นความสำเร็จที่มาจากการนำรูปแบบการสอนโดยใช้แผนผังความคิด ในการเขียนสรุปความจากนิทาน เรื่องสั้น บทความและสารคดี เพื่อแก้ปัญหาทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียนโดยเฉพาะ ที่สอดคล้องกับ ชนัญธิดา เที่ยงราช (2559 : 22) ที่กล่าวว่า แผนผังความคิดเป็นการนำเสนอข้อมูลในลักษณะแผนที่ความคิดความรู้ จากเรื่องที่ได้อ่าน โดยการใช้ภาพ สี เส้น และการโยงใยแทนการจดบันทึกแบบเดิม ซึ่งมีประโยชน์มากทั้งในชีวิตประจำวัน เช่น การวางแผน การบันทึกช่วยจำ การสรุปบทเรียน สามารถทำให้จดจำและทำความเข้าใจในเรื่องอ่านได้ง่ายยิ่งขึ้น และสามารถเขียนประเด็น ความคิดได้หลากหลายมุมมอง ทำให้สมองได้คิด ได้ทำงานตามธรรมชาติ และมีการจินตนาการกว้างไกล สอดคล้องกับทฤษฎีของ โทนี บูซาน (1991) อ้างถึงใน ภิญญาภัสส์ ทิพย์โยธา (2562 : 34) กล่าวว่า แผนผังความคิด คือเทคนิคที่ใช้ในการจัดระบบความคิดที่มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงความคิดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การจัดลำดับความสำคัญ การให้น้ำหนัก การติดต่อความคิดหรือข้อมูลต่าง ๆ ให้เข้ากันอย่างมีระบบก่อนที่จะสื่อออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจตามจุดมุ่งหมายของผู้เขียน โดยใช้คำสำคัญในการนำเสนอความคิดต่าง ๆ เป็นความคิดหลัก (Main Ideas) และจะให้ความสำคัญกับการแตกกระจายความคิดจากจุดกลางออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งเปรียบเสมือนความคิดย่อย โดยใช้สี สัญลักษณ์การสร้างภาพ มิติ ช่วยในการกำหนดความสัมพันธ์ของความคิดให้เป็นระบบระเบียบ มีเส้นลากให้เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์และแจ่มแจ้งชัดเจน นอกจากนี้แผนการจัดการเรียนรู้ ยังเป็นเครื่องมือที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะการทำงานมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ของหลักสูตร การเตรียมการสอนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าเพื่อเป็นแนวทางการสอนสำหรับครู อันจะช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุฬี

แสงอรุณ (2559 :) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบแผนผังความคิด มีดัชนีประสิทธิผลของการเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบแผนผังความคิดในการเขียนสรุปความมีค่าเท่ากับ 0.5251 ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 52.51 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการเรียนรู้แบบแผนผังความคิดการเขียนสรุปความที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีกิจกรรมที่หลากหลาย ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนเหมาะสมกับวัยและความสามารถ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความสามารถ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และความเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น

องค์ความรู้

ผลการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง ผู้ศึกษาได้นำผลจากการศึกษามานำเสนอเป็นองค์ความรู้ ตามลำดับ ดังนี้ 1)) ควรนำวิธีสอนโดยใช้แผนผังความคิดไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถทางด้านอื่น ๆ ต่อไป เช่น การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ การเขียนเรื่องเล่าจากประสบการณ์ เป็นต้น 2) ควรนำวิธีสอนโดยใช้แผนผังความคิดไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับกลุ่มสาระอื่น ๆ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภายหลังการจัดการเรียนรู้



ภาพที่ 1 แสดงการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง

ที่มา จากข้อมูลผลการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง

จากรูปภาพสรุปได้ว่า การสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดในการเขียนสรุปความ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่สร้างขึ้นมีความถูกต้องและความเหมาะสมนั้น สามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านของนักเรียนได้จริง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน เป็นผลเนื่องมาจากการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้องและความเหมาะสมและได้นำวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับผู้เรียน จึงช่วยพัฒนาทักษะด้านการเขียนสรุปความได้จริง จึงเป็นสื่อการเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการเขียนสรุปความ

สรุป และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสันโค้ง 1) การสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดในการเขียนสรุปความ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้ 2) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความสามารถด้านการเขียนสรุปความ มีค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 9.13 คิดเป็นร้อยละ 45.60 ของคะแนนทั้งหมด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 21.96 และมีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 16.06 คิดเป็นร้อยละ 80.30 ของคะแนนทั้งหมด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.74 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการเขียนสรุปความหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สถานศึกษาควรศึกษาสร้างและประเมินความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด มีการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด ในด้านแนวทางการจัดกิจกรรมสื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล เพื่อให้กิจกรรมมีประสิทธิภาพตามที่กำหนดไว้

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการเขียนสรุปความโดยใช้แผนผังความคิด ในด้านแนวทางการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล เพื่อให้กิจกรรมมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความสามารถด้านการเขียนสรุปความ ก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล เพื่อให้กิจกรรมมีประสิทธิภาพ

2) ควรสร้างและประเมินความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด มีการเผยแพร่และอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการสร้างแบบทดสอบและนวัตกรรมอื่น ๆ แก่ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในชั้นเรียนอื่น เพื่อนำมาบูรณาการการจัดการเรียนรู้ยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำวิธีสอนโดยใช้แผนผังความคิดไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถทางด้านอื่น ๆ ต่อไป เช่น การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ การเขียนเรื่องเล่าจากประสบการณ์

2) ควรนำวิธีสอนโดยใช้แผนผังความคิดไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับกลุ่มสาระอื่น ๆ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภายหลังการจัดการเรียนรู้

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

จารุพี แสงอรุณ. (2559). การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบแผนผังความคิด. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

จุฬารัตน์ ชัยมณีวรรณ์. (2565). การพัฒนาทักษะการเขียนภาษาไทย โดยใช้ชุดแบบฝึก ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. *งานวิจัยครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ชนัญธิดา เที่ยงราช. (2559). การพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคแผนผังความคิด ประกอบแบบฝึกทักษะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย ระดับชันมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

เนาวรัตน์ เจตดุ. (2555). การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการเขียนสรุปความ โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นไทยทรงดำ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วิทยานิพนธ์คณะศึกษาศาสตร์.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร.

พระมหานรินทร์ ประสมพงศ์, และพระมหาสมศักดิ์ ทองบ่อ. (2566). การเขียนเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน. *วารสารคณะศึกษาศาสตร์.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ภิญญาภัสส์ ทิพย์โยธา. (2562). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้แผนผังความคิด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

รัตน์ติยา ใช้สอย. (2565). การจัดการเรียนรู้ด้วยแผนผังความคิด ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่าน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. *วิทยานิพนธ์คณะศึกษาศาสตร์.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

รุ่งตะวัน นวลแก้ว. (2566). ผลของการสอนอ่านโดยใช้แผนผังความคิดที่มีต่อความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษและความพึงพอใจต่อการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 5 โรงเรียนบ้านคลองวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วิทยานิพนธ์คณะศึกษาศาสตร์.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ลฎาภา คิมอิ๋, ภาวิณี เจริญศิริสุทธิกุล และอุบล มะระ. (2566). การใช้แผนที่ความคิดเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักศึกษา. *วารสาร***.** สมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย.

ศิริญญา สำรี, พัทธนันท์ พาป้อและปพิชญา พรหมกันธา. (2564). *การพัฒนาทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แผนภาพโครงเรื่อง.* The New Viridian.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน.* กรุงเทพมหานคร

Buzan, T. (1991). *Use Both Sides of Your Brain.* New York.

Likert, Rensis. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale.* New York.

พุทธบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย

Integrated Buddhism for Healing and Uplifting for vulnerable persons Vulnerable Groups through the Elderly Network in Loei Province

จารุกิตติ์ พิริยสุวัฒน์ Jarukit Phiriyasuvat
ธงชัย สิงอุดม Thongchai Singudom
พระทวีศักดิ์ นรินโท Phra Taweesak Narinto
พระครูสุตคุณวรากร, ดร. Phrakrusutakunwarakron,Dr.
พระครูปริยัติโพธิวงศ์ Phrakhru Pariyatthiphothiwong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Loei Buddhist College
jarukit.phi@mcu.ac.th

Received 2025/11/25 *Revised* 2025/12/03 *Accepted* 2025/12/12

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย 2) พัฒนาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย และ3) ประเมินการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักผู้สูงอายุและผู้ที่มีภาวะเปราะบางทางสังคมจำนวน 64 คน และสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 8 รูปหรือคน เครื่องมือที่การวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

1) การเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย พบว่า (1) ด้านกาย ส่งเสริมสุขภาพร่างกายด้วยการทำกิจกรรมเคลื่อนไหวอย่างเหมาะสม (2) ด้านจิตใจด้วยการเจริญสติภาวนา (3) ด้านอารมณ์ การเจริญเมตตาเพื่อลดความเครียด และ(4) ด้านสังคม เครือข่ายมีบทบาทเป็น “พี่เลี้ยงทางธรรม”

2) พัฒนาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย พบว่า จัดโปรแกรมการปฏิบัติสำหรับกลุ่มเปราะบางแต่ละกลุ่ม ได้แก่ (1) ด้านกาย ช่วยเหลือผู้สูงอายุยากไร้ผ่านโครงการเพื่อนช่วยเพื่อน (2) ด้านจิตใจ ส่งเสริมคุณค่าตนเองผ่าน

กิจกรรมทางพุทธศาสนา (3) ด้านอารมณ์ จัดกิจกรรมนันทนาการและทัศนศึกษาเพื่อลดความเหงาและภาวะซึมเศร้า และ (4) ด้านสังคมส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อลดภาระครอบครัวและค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ

3) การประเมินการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย พบว่า การให้ความสำคัญต่อการคอยเอาใจใส่ และหมั่นสังเกตลักษณะการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งทางกายและจิตใจ แต่หากให้ความช่วยเหลือมากเกินความจำเป็น อาจส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่ได้ใช้สมรรถภาพที่ตนเอง รับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ การดูแลฟื้นฟูทางกายภาพและสุขภาพจิต

คำสำคัญ: กลุ่มเปราะบาง, ผู้สูงอายุ, พุทธบูรณาการ, การเยียวยาจิตใจ, สุขภาวะองค์รวม.

Abstract

This research aimed to 1) study the healing and upliftment of vulnerable groups through the elderly network in Loei Province, 2) develop the healing and upliftment of vulnerable groups through the elderly network in Loei Province, and 3) evaluate the healing and upliftment of vulnerable groups through the elderly network in Loei Province. Qualitative research included interviews with 64 key informants, elderly people and socially vulnerable people, and 8 focus group discussions. The research tools included interview forms and focus group discussions. Content analysis was used.

The results of the study revealed that:

1) The healing and uplifting of vulnerable groups through the elderly network in Loei Province revealed (1) physical health promotion through appropriate physical activity; (2) mental health through mindfulness meditation; (3) emotional health through loving-kindness meditation to reduce stress; and (4) social health, the network played a role. "Dhamma Mentors"

2) Developing healing and uplifting for vulnerable groups through the Elderly Network in Loei Province. The program was developed for each vulnerable group: (1) Physical: Assisting the elderly in need through the Friends Helping Friends project; (2) Mental: Promoting self-worth through Buddhist activities; (3) Emotional: Organizing recreational activities and field trips to reduce loneliness and depression; and (4) Social: Promoting participation to reduce family burdens and health care costs.

3) An evaluation of healing and uplifting for vulnerable groups through the Elderly Network in Loei Province revealed that while attention is given to caring and observing daily life patterns, both physical and mental, excessive assistance can lead to the elderly not being able to utilize their full potential. Consultation with experts and physical and mental health rehabilitation are also provided.

Keywords: Vulnerable Populations, Elderly Networks, Buddhist Integration, Psychological Well-Being, Holistic Health.

บทนำ

ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 65.97 ล้านคน เป็นประชากรสูงอายุ จำนวน 13.34 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 20.23 หากแบ่งตามช่วงอายุพบว่า มีผู้สูงอายุ 60 – 69 ปี จำนวน 7.58 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 56.81 ผู้สูงอายุ 70 – 79 ปี จำนวน 3.95 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 29.63 และผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 1.81 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13.56 และคาดว่าในปี 2583 จะมีประชากรผู้สูงอายุสูงถึงร้อยละ 31.28 ประชากรสูงอายุจะกลายเป็นกลุ่มใหญ่ที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุอยู่เพียงลำพังคนเดียว และอยู่ลำพังกับผู้สูงอายุด้วยกัน แนวโน้มที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ และเนื่องจากปัจจุบันสมาชิกครอบครัวส่วนมากทำงาน นอกบ้าน ไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ด้วยตนเองหรือคนในครอบครัวได้ จึงเลือกใช้บริการดูแลผู้สูงอายุ เช่น บ้านพักผู้สูงอายุ สถานดูแลผู้สูงอายุรายวัน ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เป็นต้น จากสถานการณ์ของผู้สูงอายุ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังกล่าว ส่งผลกระทบทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคมโดยรวม การเตรียมการ เพื่อรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ที่จะเอื้อให้ผู้สูงอายุที่ยังมี ร่างกายแข็งแรงสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง จึงเป็นประเด็นที่สำคัญสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อมสู่เมืองสุขภาพดี (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย, 2568 : 1)

ปัญหาทางสภาพจิตของผู้สูงอายุและปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับข้องมีความจำเป็นที่การดูแลอย่างใกล้ชิด โดยธรรมชาติมักจะสภาวะทางจิต ได้แก่ 1) อารมณ์แปรปรวนในผู้สูงอายุ คือ อาการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ที่รวดเร็ว อาจมีหลากหลายอารมณ์ใน 1 วัน โดยอาจรู้สึกเศร้า รู้สึกมีความสุขหรืออาจร้องไห้โดยไม่มีสาเหตุ โดยการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์นี้อาจเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติ หรือเกี่ยวข้องกับอาการเจ็บป่วย ความเปลี่ยนแปลงภายในร่างกาย ความผิดปกติของระดับฮอร์โมนในร่างกาย ความเครียด การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในชีวิต หรือแม้แต่โรคจิตเวชบางชนิด 2) ภาวะเครียดวิตกกังวล ผู้สูงอายุจะรู้สึกเครียดง่าย เนื่องจากปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ยาก ความสามารถและประสิทธิภาพลดลง มักแสดงออกเป็นความกลัวขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ย้ำคิดย้ำทำ นอนไม่หลับ เหงา ว้าเหว่ ท้อแท้ ความวิตกกังวลอาจแสดงออกทางร่างกาย เช่น ปวดศีรษะ

ท้องเสีย ท้องผูก เบื่ออาหาร อาหารไม่ย่อย ปวดตึงกล้ามเนื้อมือเท้าเย็น ใจสั่น เหงื่อออกตามมือ เป็นต้น แสดงออกด้านพฤติกรรม เช่น จู้จี้ ขี้บ่น มีเรื่องขัดแย้งกับผู้อื่นบ่อยครั้งแยกตัวจากสังคม เก็บตัว กัดเล็บ กัดฟัน สูบบุหรี่ หรือ ดื่มเหล้าหนัก และ3) โรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุ เป็นการเจ็บป่วยทางจิตใจชนิดหนึ่งเมื่อเกิดขึ้น จะทำให้ผู้สูงอายุไม่มีความสุข หดหู่ เบื่อหน่ายสิ่งต่างๆ รอบตัว มองโลกในแง่ร้าย ชอบอยู่เงียบๆ ตามลำพัง รู้สึกชีวิตสิ้นหวัง มองว่าตนไม่มีคุณค่า บางรายมีอาการตรงกันข้าม หงุดหงิด โมโหง่าย เอาแต่ใจตนเอง น้อยใจง่าย ทะเลาะกับลูกหลานบ่อยครั้ง อาการทาง จิตใจส่งผลให้เกิดอาการทางร่างกาย เช่น นอนไม่หลับ นอนมากเกินปกติ อ่อนเพลีย ไม่สดชื่น เบื่ออาหาร ชอบพูดเรื่องเศร้าๆ ในรายที่มีอาการรุนแรงอาจมีความคิดทำร้ายตนเองได้ (ภาณุวัฒก์ ว่องตระกูลเรือง,มมป : 1-2)

ดังนั้น แนวโน้มผู้สูงอายุอยู่คนเดียวหรืออยู่ลำพังเพิ่มมากขึ้น 2 เท่าตัว จากร้อยละ 3.6 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 7.6 ในปี 2550 จึงต้องเร่งพัฒนาระบบการดูแลที่เหมาะสม โดยในปี 2557 กระทรวงสาธารณสุขได้จัดสรรงบประมาณ 39 ล้านบาท พัฒนาระบบการดูแล 3 เรื่อง คือ 1) การตรวจคัดกรองเพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่นโรคซึมเศร้า โดยเน้นที่ระดับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล(รพ.สต.)กว่า 8,000 แห่งร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสุขภาพผู้สูงอายุในหมู่บ้านชุมชน การพัฒนาสมุดบันทึกสุขภาพผู้สูงอายุคล้ายคู่มือการดูแลเด็กแรกเกิด เพื่อดูแลอย่างต่อเนื่อง อยู่ระหว่างการประเมินผล2) พัฒนาระบบบริการสุขภาพเชื่อมโยงจากสถานพยาบาลสู่ชุมชน เช่นการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคข้อเข่าเสื่อม การดูแลผู้สูงอายุติดเตียงที่บ้าน3) ส่งเสริมให้ชุมชน ท้องถิ่นมีระบบการดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ การสร้างตำบล/อำเภอสุขภาพดี 80 ปียังแจ๋ว เป็นต้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.),ออนไลน์)

จากสภาพปัญหาและแนวทางการเยียวยาสภาพจิตใจจะทำให้ กลุ่มเปราะบางและเครือข่ายผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีความสุขในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและรู้สึกตัวเองมีคุณค่ากับสังคม สำหรับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจะสามารถ พัฒนาทักษะการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพและส่งเสริมอาชีพคนในชุมชนรวมทั้งนำศักยภาพเครือข่ายผู้สูงวัยมามีส่วนร่วมก่อให้เกิดภาวะเป็นบุคคลที่มีความภูมิใจมีกิจกรรมช่วยเหลือเพื่อนในชุมชน ลดโรคซึมเศร้าและโรคอัลไซเมอร์ เป็นสาเหตุหนึ่งของภาวะสมองเสื่อมและเป็นสาเหตุกระทบถึงเศรษฐกิจโดยตรง ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยตรง นอกจากนั้นในเชิงนโยบาย ข้อมูลและแนวทางที่ได้จากโครงการวิจัยนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้กำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนา รูปแบบการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางเชิงพุทธบูรณาการ ผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุสู่ระดับประเทศได้ต่อไป

วัตถุประสงค์วิจัย

1) เพื่อศึกษาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย

2) เพื่อพัฒนาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย

3) เพื่อประเมินการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย” โดยมีกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้พิการทางกาย ผู้พิการทางจิตเวช ผู้ป่วยติดบ้าน ผู้ป่วยติดเตียง ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีแบบจะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาเลือกตัวแทนประกอบด้วย ผู้รู้ (Keys Persons) พื้นที่ในเขต จังหวัดเลย คือ 1) กลุ่มที่ 1 ได้แก่ กลุ่มเปราะบาง อำเภอเมือง จังหวัดเลย จำนวน 50 คน 2) กลุ่ม 2 ได้แก่ เครือข่ายผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย จำนวน 14 คน จาก 14 อำเภอรวมทั้งสิ้น 64 คน

การสนทนากลุ่มเฉพาะ

โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่ม 1 ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และประธานชมรม อสม.เทศบาลตำบลน้ำสวย จำนวน 2 คน 2) กลุ่ม 2 ได้แก่ กรรมการสภาวัฒนธรรม ตำบลน้ำสวย จำนวน 2 คน 3) กลุ่ม 3 ได้แก่ นายกเทศบาลตำบลน้ำสวยและครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุ ภูผาล้อมน้ำสวย จำนวน 2 คน 4) กลุ่ม 4 ได้แก่ พระสังฆาธิการ จำนวน 2 รูป รวมทั้งสิ้น 8 รูป/คน

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์ มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ คุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบาง ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเปราะบางโดยมีเนื้อหาสำคัญ ได้แก่ ตอนที่ 1 เครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลยมีศักยภาพในการช่วยเหลือ ดูแลสภาพการฟื้นฟูสุขภาพร่างกายจิตใจและอารมณ์ต่อผู้สูงอายุอย่างไร ตอนที่ 2 ผู้สูงอายุมีสถานการณ์ต่อการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างไร และตอนที่ 3 เครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย มีการประยุกต์ใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตแบบมีคุณภาพ

2) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ มุ่งเน้น กิจกรรมสัมพันธ์ ที่เกี่ยวข้องกับ การฟื้นฟูสุขภาพร่างกายจิตใจและอารมณ์ โดยมีเนื้อหาสำคัญโดยมีเนื้อหาสนทนากลุ่มและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ ตอนที่ 1 การประเมินและสำรวจเนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้ง 3 วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย 2) เพื่อพัฒนาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย และ 3) เพื่อประเมินการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัด

เลยด้วยการการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม คือ หลักภาวนา 4 หลักไตรสิกขา หมายถึง ศีล สมาธิ และปัญญา ส่วนหลักภาวนา 4 หมายถึง กายภาวนา สีลภาวนา จิตตภาวนาและปัญญาภาวนา ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมขยับกายชีวีเป็นสุขเป็นอย่างไร และตอนที่ 3 รูปแบบและกระบวนการส่งต่อข่าวสารที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัด ควรเป็นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ระยะที่ 1 ระยะการสืบค้นและสร้างความร่วมมือ ในช่วงแรกจะมีการสื่อสารและเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมกับ เครือข่ายผู้สูงวัย ในจังหวัดเลย เพื่อสร้างการรับรู้และความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงเก็บข้อมูลปัญหา สถานการณ์ ความต้องการ ต้นทุน/ศักยภาพของเครือข่ายผู้สูงวัย ในจังหวัดเลย รวมถึงความต้องการและการรับรู้ของชุมชนด้วยเครื่องมือวิจัยแบบมีส่วนร่วมผ่านเวทีและกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview), การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group), การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม, เป็นต้น

ระยะที่ 2 ระยะการสร้างฐานงาน (Platform) จะเป็นการออกแบบการประยุกต์ใช้งานการบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุและทดสอบเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้เปราะบางในพื้นที่ จัดทำเวทีร่วมกับภาคีเครือข่ายผู้สูงอายุและภาคประชาชนและส่งต่อข้อมูลการสำรวจทัศนคติ / ความต้องการของกลุ่มเปราะบาง

ระยะที่ 3 ระยะกำหนดยุทธศาสตร์และแผนงาน (Strategies & Plans) จัดเวทียุทธศาสตร์และการประยุกต์ใช้งานพุทธบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุ แผนการพัฒนาและการจัดการประยุกต์ใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตแบบมีคุณภาพ ร่วมกับภาคีเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงขยายการสื่อสารและสร้างการรับรู้ในการทำกิจกรรมพุทธบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุกับชุมชนในพื้นที่เป้าหมายอย่างต่อเนื่อง

ระยะที่ 4 ระยะทดสอบและปฏิบัติการ (Exercises & Examinations) ออกแบบและทดลองกิจกรรมพุทธบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบาง เพื่อใช้ดำเนินการจัดเวทีสรุปบทเรียนร่วมกับภาคีเครือข่ายผู้สูงอายุ ประชาสังคม เครือข่ายเอกชนและเทศบาลตำบลหนองหิน เพื่อถอดบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา ผลสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค การจัดการและองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยเพื่อนำไปต่อยอดขยายพื้นที่การดำเนินการและจัดทำโครงการที่สอดคล้องในอนาคต

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) สรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย พบว่า กระทรวงสาธารณสุข ได้มีแนวคิดการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ เข้มแข็ง มีคุณภาพ ทั่วถึง ยั่งยืนและบรรลุเป้าหมาย ทุกครอบครัวมีหมอประจำตัว ๓ คน มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนให้ใกล้ชิดกับประชาชนมากยิ่งขึ้น เน้นการเสริมสร้างสุขภาพ และความรู้ด้านสุขภาพ การดูแลสุขภาพองค์รวม ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม มุ่งให้เกิดผลลัพธ์กับประชาชนทั้งด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิต ในความสุขกาย สุขใจ สุขสามัคคีและปลอดภัยจากโรคโควิด 19 ในวิถีชีวิตใหม่อย่างเป็นรูปธรรมได้จริง จากการมีความรอบรู้ด้านสุขภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชนปัจจุบัน ต่อยอดในการดูแลกลุ่มเปราะบาง โครงการ ๓ หมอหรือคนไทยทุกครอบครัวมีหมอประจำตัว ๓ คน คือ การประสานการทำงานดูแลประชาชนที่บ้านและชุมชนแบบ “ดูแลใกล้ตัว ใกล้บ้าน ใกล้ใจ” เพิ่มความครอบคลุมให้ได้รับบริการต่อเนื่อง ลดการเดินทาง ลดความแออัดของโรงพยาบาลขนาดใหญ่ เน้นการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และส่งต่อรักษาในโรคซับซ้อนยุ่งยาก โดยหมอคนที่ 1 หมอประจำบ้าน หมอคนที่ 2 หมอสาธารณสุข และหมอคนที่ 3 หมอครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์ ให้คนไทยทุกครอบครัวมีหมอประจำตัว 3 คน เน้นการดูแลที่บ้านและชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พัฒนาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุใน จังหวัดเลย พบว่า ปัจจุบันการสื่อสารในรูปแบบผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ตสามารถเข้าถึงผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางโดยการใช้คำถามเชิงบวก เพื่อสร้างหัวข้อสนทนาที่ไม่ใช่การบ่นหรือตำหนิ แต่เน้นการรับฟังข่าวสารและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกหลานหรือคนรอบข้าง อยู่บนพื้นฐานของการวางแผนจัดการอย่างเป็นระบบให้มีประสิทธิภาพอย่างชัดเจนโดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม เช่น สมาชิกในครอบครัวตลอดถึงสมาชิกในชุมชน ดังนี้ 1) กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน โดยใช้ประสบการณ์และความรู้ของผู้สูงอายุเป็นแนวทางในการดูแลกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะด้านสังคมจิตใจ 2) กิจกรรมขยับกายชีวีเป็นสุข ด้วยการชวนผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางทำกิจกรรมที่พวกเขาสนใจและเหมาะสมกับศักยภาพ เพื่อลดความรู้สึกโดดเดี่ยวและส่งเสริมความภาคภูมิใจ และ 3) ข่าวสารเครือข่ายผู้สูงอายุ โดยมีคณะสงฆ์คอยให้คำปรึกษากิจกรรมร่วมที่ต้องทำ สื่อสารทางตรงและทางอ้อมจัดการความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดูแล กลุ่มเปราะบางในระดับเครือข่าย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ประเมินการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย พบว่า การขับเคลื่อนงานเพื่อเยียวยาและยกระดับจิตใจของกลุ่มเปราะบาง โดยมีผู้สูงอายุในชุมชนเป็นกำลังสำคัญ ผ่านการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง ผู้สูงอายุเหล่านี้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสานกับการเรียนรู้ร่วมกัน และสวมบทบาทเป็นพี่เลี้ยงหรือเพื่อนช่วยเพื่อน ดูแลผู้ที่อยู่ในภาวะเปราะบางในชุมชน การดำเนินงานไม่ได้ทำเพียงลำพัง แต่ยังมีการประสานกับเทศบาลตำบลน้ำสวย หน่วยงานเอกชน และภาคประชาสังคม ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ผลลัพธ์ที่เห็นชัดคือ กลุ่มเปราะบาง ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุที่ขาดการ

ดูแล ผู้ทุพพลภาพ หรือผู้ป่วยติดเตียง ได้รับความช่วยเหลือที่ตรงความต้องการมากขึ้น และสามารถเข้าถึงสิทธิด้านการรักษาพยาบาลและสวัสดิการได้ดีกว่าเดิม สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุในชุมชนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับ แต่ยังสามารถเป็นผู้ให้และเป็นพลังสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความอบอุ่นแก่สังคมในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงเพื่อให้การดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท การพัฒนาตนเองโดยการนำหลักภาวนามาประยุกต์ใช้และประพฤติปฏิบัติตาม การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ดังนี้

1) พัฒนาการทางกาย ส่งเสริมสุขภาพร่างกายด้วยการทำกิจกรรมเคลื่อนไหวอย่างเหมาะสม (เช่น โยคะชี่กงแบบพุทธ การเดินจงกรม), ใช้กิจกรรมกรรมฐานที่เน้นลมหายใจและการเคลื่อนไหวเพื่อเสริมสมรรถภาพร่างกายและลดความเจ็บป่วยเรื้อรัง

2) พัฒนาการทางจิตใจ ฝึกสติ สมาธิและปัญญา ผ่านการเจริญสติภาวนา ใช้หลักธรรม เช่น อริยสัจ 4 และพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางเยียวยาความทุกข์ทางใจเสริมความเข้มแข็งทางใจและการรู้คุณค่าในตนเอง

3) พัฒนาการทางอารมณ์ ใช้การภาวนาและการเจริญเมตตาเพื่อลดความเครียด ความโกรธและความกังวล สร้างกิจกรรมกลุ่ม เช่น สนทนาธรรม เล่านิทานชาดก หรือการภาวนาร่วมกัน เพื่อพัฒนาอารมณ์เชิงบวก สนับสนุนการรู้จักและยอมรับอารมณ์ของตนเองอย่างมีสติ

4) พัฒนาการทางสังคม สร้างเครือข่ายผู้สูงอายุที่มีบทบาทเป็น “พี่เลี้ยงทางธรรม” ดูแลกลุ่มเปราะบางจัดกิจกรรมชุมชน เช่น กิจกรรมสวดมนต์ ทำบุญ ร่วมทำงานจิตอาสา เพื่อเสริมความสัมพันธ์และการเกื้อกูล ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) ในการสร้างสังคมที่อบอุ่น

การจัดกิจกรรมและผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม “พี่เลี้ยงทางธรรม” ที่เครือข่ายผู้สูงอายุสามารถทำได้ มีคุณค่าอย่างมากทั้งต่อผู้สูงอายุเองและต่อสังคม โดยเฉพาะการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ในชุมชน ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ทุพพลภาพ และผู้ป่วยติดเตียง มีความจำเป็นต้องได้รับการดูแลด้านสุขภาพและสวัสดิการอย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงสิทธิและบริการยังคงมีข้อจำกัด จึงได้มีการจัดตั้งเครือข่ายผู้สูงอายุเพื่อเป็นกลไกในการสนับสนุนและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งจากกิจกรรมลักษณะนี้สามารถสกัดเป็น “ความรู้” ด้วยการทดลองการจัดกิจกรรม “พี่เลี้ยงทางธรรม” โดยทำการศึกษา โรงเรียนผู้สูงอายุภูผาล้อมน้ำสวย เทศบาลตำบลน้ำสวย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ได้แก่ 1) การใช้ภูมิปัญญาชีวิตเป็นพลังบำบัด โดยมีกระบวนการ ผู้สูงอายุมีทุนทางประสบการณ์ ผ่านการเผชิญปัญหา ความทุกข์และการเรียนรู้ทางศาสนา/วัฒนธรรม เมื่อถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยเมตตาและความเข้าใจ ช่วยให้ผู้ฟังเกิดการยอมรับ ปลอบประโลมใจ และมีแนวทางก้าวผ่านความทุกข์ 2) บทบาทพี่เลี้ยง: ไม่ใช่แค่สอน แต่คือการอยู่เคียงข้าง เพราะการเป็น “พี่เลี้ยงทางธรรม” เน้นการรับฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) ใช้การตั้งคำถามเชิงบวก ชวนให้ผู้ฟังมองเห็นคุณค่าและความหมายในชีวิต เป็นทั้งเพื่อนคุยที่เข้าใจ และผู้ชี้ทางออกเชิงจิตวิญญาณ 3) ผู้สูงอายุเป็นพลังดูแลกลุ่มเปราะบาง โดยผู้สูงอายุเองสามารถเป็น “ผู้เยียวยา” ช่วยเหลือผู้ที่เผชิญความทุกข์ เช่น ผู้พิการ

ผู้ป่วยติดเตียง หรือผู้สูงอายุที่โดดเดี่ยว การพูดคุย การสวดมนต์ การเล่านิทานธรรมะ หรือการแบ่งปันประสบการณ์ เป็นวิธีการที่เข้าถึงง่ายและไม่ซับซ้อน ดังภาพ



ที่มา: โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จ.เลย กิจกรรม การสร้างสุขภาวะด้านร่างกาย



ที่มา: โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จ.เลย กิจกรรม อารมณ์ดีเพราะมีความสุข



ที่มา: โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จ.เลย กิจกรรม พี่เลี้ยงธรรม

(4) การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อสังคมที่เกื้อกูล

4.1 กิจกรรมนี้ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อทำงานจิตอาสา

4.2 สร้างชุมชนแห่งการดูแล ที่ผู้สูงอายุไม่ได้เป็นเพียงผู้รับ แต่กลายเป็นผู้ให้



ที่มา: โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จ.เลย กิจกรรม พี่เลี้ยงธรรม

5. ประโยชน์ร่วมกัน

5.1 ต่อผู้สูงอายุ : เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าตนเอง

5.2 ต่อกลุ่มเปราะบาง : ได้รับกำลังใจและแนวทางในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ

5.3 ต่อสังคม : เกิดวัฒนธรรมการพึ่งพาและดูแลกันด้วยฐานของธรรมะ



ที่มา: โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จ.เลย กิจกรรม ประกวดขันหมากเบ็ง

จังหวัดเลย กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนได้รวมตัวกันสร้างเครือข่ายเพื่อดูแลผู้ที่อยู่ในภาวะเปราะบาง ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุที่ต้องการการดูแล ผู้ทุพพลภาพ หรือผู้ป่วยติดเตียง พวกเขาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสบการณ์ชีวิต มาช่วยกันเป็นพี่เลี้ยงหรือเพื่อนช่วยเพื่อน ทำให้ผู้ที่ลำบากได้รับการดูแลที่เหมาะสมกับความต้องการ

1) การทำงานครั้งนี้ไม่ได้ทำเพียงลำพัง แต่ยังได้รับความร่วมมือจากเทศบาลตำบลน้ำสวย หน่วยงานเอกชน และภาคประชาสังคม ทุกฝ่ายมาร่วมแรงร่วมใจ ทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

2) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ กลุ่มเปราะบางสามารถเข้าถึงสิทธิด้านการรักษาพยาบาลได้ดีขึ้น ได้รับความอบอุ่นจากชุมชน และเกิดพลังร่วมที่ทำให้ทุกคนเชื่อมั่นว่า “สังคมเมืองเลยไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง”

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย หลักธรรมที่สำคัญคือ หลักภาวนา 4 หลักไตรสิกขา หมายถึง ศีล สมาธิ และปัญญา ส่วนหลักภาวนา 4 หมายถึง กายภาวนา สีลภาวนา จิตตภาวนาและปัญญาภาวนา 1) กายภาวนาหรือหรือการพัฒนาด้านร่างกาย โดยเฉพาะในด้านพฤติกรรมการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นคือ 2) สีลภาวนาหรือการพัฒนาด้านสังคม ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตอยู่ในกรอบของศีล 5 อันดีงาม เป็นอุบาสิสกอุบาสิกาที่ดี ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3) จิตตภาวนาหรือการพัฒนาด้านจิตใจ ผู้สูงอายุมีจิตใจที่สงบเย็นขึ้น มีความโลภ ความโกรธน้อยลงมีความสุขใจมากขึ้นโดยเฉพาะทุกครั้งที่ได้ทำบุญ และมีจิตใจดีงามชอบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ มีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจคือพระรัตนตรัย 4) ปัญญาภาวนาหรือหรือการพัฒนาด้านปัญญา มีสัมมาทิฐิคือ ความคิดที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม มีเหตุผลและยึดประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่เป็นตัวขับเคลื่อนภารกิจต่างๆ ในชีวิตให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน ไม่ยึดกิเลส หรือพวกพ้องเป็นที่ตั้งในการทำงานสัมมาทิฐิ เป็นกระบวนการทางความคิดที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยชี้นำแสงสว่างให้แก่คนทั้งหลายสอดคล้องกับงานวิจัยของธีระธรรม ทองโมถ่ายและวิชชุดา ฐิติโชติรัตนา

(2563) พบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจของสตรีที่ผิดหวังในความรัก คือ โลกธรรม ๘ พละ 5 และไตรสิกขา 3. รูปแบบการเยียวยาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจตามแนวพุทธจิตวิทยาของสตรีที่ผิดหวังในความรัก ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 4 ประเด็น คือ 1. มุมมองต่อความสำคัญของความรักกับชีวิต 2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรักของชายหญิง 3. สาเหตุของการผิดหวังในความรักของสตรีและผลกระทบที่มีต่อชีวิต 4. กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการเยียวยาจิตใจตามแนวพุทธจิตวิทยา 5. ผลการนำเสนอรูปแบบการเยียวยาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจตามแนวพุทธจิตวิทยาของสตรีที่ผิดหวังในความรัก ด้านการประเมินความตรง ความเที่ยงและการตัดสินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ทุกประเด็นอยู่ในระดับดีและสอดคล้องกับพระมหาเกรียงศักดิ์ นิลทะการและประยูร แสงใส (2565) พบว่า การเสริมสร้างสวัสดิการทางการแพทย์ทางเลือกเชิงพุทธสำหรับกลุ่มเปราะบางในสังคมไทยแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพหลักการแพทย์ทางเลือกเชิงพุทธในการฟื้นฟูสุขภาพร่างกายจิตใจและอารมณ์การฟื้นฟูและการบำบัดด้วยสมาธิและภูมิปัญญาชาวบ้านที่ประยุกต์ใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา การรักษาในทางพุทธศาสนารวมทั้งภูมิปัญญาวิธีคิดพัฒนาการการก่อสร้างที่อยู่อาศัยในภูมิประเทศที่เหมาะสมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สำหรับบริบทวิถีชีวิตในปัจจุบันและอนาคต

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 พัฒนาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย พบว่า 1) ด้านพัฒนาการทางกาย พบว่า พัฒนาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางไปสู่การปฏิบัติ การจัดตั้งกลุ่มเครือข่าย “พี่ธรรม” แบ่งเป็นกลุ่มให้ดูแลกลุ่มผู้เปราะบาง โดยมีครูใหญ่ประจำโรงเรียนผู้สูงอายุภูผาล้อมน้ำสวย เป็นที่ปรึกษา ทั้งด้านการกิจกรรมและปฏิบัติตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา มีกิจกรรมจิตอาสา การจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายผู้สูงอายุในโรงเรียน การจัดตั้งจัดกลุ่มกิจกรรมให้รู้จักคุณค่าตนเอง การจัดกิจกรรมโครงการ ฝึกคิดอะไรใหม่ แก้ปัญหาเป็น บูรณาการให้ผู้สูงวัยเรียนรู้ “ดิจิทัล” ยุคสมัยที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในทุกด้านของชีวิต 2) ด้านพัฒนาการทางจิตใจ พบว่า การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจ กลุ่มเปราะบาง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ นอกขั้นเรียนและในชุมชน กิจกรรม จิตอาสา เช่น การบริการสังคม กิจกรรมเพื่อนดูแลเพื่อน กิจกรรมพุทธบูรณาการ โครงงานประกวดเย็บขันหมากเบ็ง เป็นการรู้จักการประยุกต์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมประเพณีท่องถิ่น กิจกรรมไปร่วมกับชาวบ้านและวัดที่อยู่ใกล้โรงเรียนผู้สูงวัย กิจกรรมโครงการเพื่อนช่วยเพื่อน และสร้างเครือข่ายกับโรงเรียนผู้สูงวัยที่อยู่ในพื้นที่ใกล้ 3) ด้านพัฒนาการทางอารมณ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย เช่น พัฒนาการทางอารมณ์ในผู้สูงวัยมักพบการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน เช่น อารมณ์ไม่คงที่ โกรธง่าย หงุดหงิด หรือซึมเศร้า 4) ด้านพัฒนาการทางสังคม มีความสำคัญต่อการพัฒนาการทางสังคม เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุภูผาล้อมน้ำสวย เทศบาลตำบลน้ำสวย อำเภอเมืองเลยสามารถ บูรณาการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และสมารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่ม

เปราะบางอย่างเหมาะสม เช่นโครงการ ประกวดเย็บ “ขันหมากเบ็ง” และร่วมกับชุมชนให้เข้ากับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและวิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สร้างเสริมนิสิตแกนนำ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา โครงการธรรมสัญจร เน้นหลักสูตรสร้างผู้นำด้านจิตอาสาสอดคล้องกับงานวิจัยของยุวดี รอดจากภัย กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ (2562) พบว่า เครือข่ายทางสังคมที่ดูแลผู้สูงอายุมีทั้งหน่วยงานภาครัฐเอกชน กลุ่มอาสาสมัครและวัด กิจกรรมที่มีจะมีกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพทั้งกายจิต สังคมและจิตวิญญาณ การพัฒนาเครือข่ายทางสังคมที่ดูแลผู้สูงอายุใช้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจการสนับสนุนทางสังคมและการมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับพระเทพสุวรรณเมธี (2562) พบว่า กลุ่มพระจิตอาสาคิลานธรรมต้องมีหลักธรรมประจำใจและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการเยียวยาผู้ป่วย รูปแบบและกระบวนการเยียวยาเน้นคุณภาพด้านจิตใจของผู้ป่วยก่อน โดยรูปแบบและกระบวนการที่มีประสิทธิผล

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ประเมินการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย พบว่า การดูแลและเยียวยาจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบาง โดยอาศัยเครือข่ายผู้สูงอายุในชุมชนเป็นพลังสำคัญ มีการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้สูงอายุ ผ่านการทำหน้าที่ พี่เลี้ยงหรือเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อช่วยดูแลและสนับสนุนผู้ที่อยู่ในภาวะเปราะบาง กระบวนการทำงานนี้เน้นการดูแลที่ ครอบคลุมและตรงตามความต้องการเฉพาะบุคคล พร้อมทั้งมีการ ประสานงานกับหลายภาคส่วน ทั้งเทศบาลตำบลน้ำสวย หน่วยงานเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การดำเนินงานดังกล่าวช่วยแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน โดยเฉพาะการเข้าถึงสิทธิด้านการรักษาพยาบาลและสวัสดิการของกลุ่มเปราะบาง ซึ่งครอบคลุมถึง ผู้สูงอายุ ผู้ทุพพลภาพ และผู้ป่วยติดเตียง จะเห็นได้ว่าอยู่ในระดับเป็นที่น่าพอใจ กลุ่มเปราะบางได้รับการเยียวยาด้วยกิจกรรม เพื่อนช่วยเพื่อน หรือ “พี่เลี้ยงทางธรรม” ทำให้สุขภาพจิตและสุขภาพกายดีขึ้น โดยผู้สูงวัยมีความมั่นใจที่ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและลดการไปโรงพยาบาล ลดค่าใช้จ่าย ประหยัดงบประมาณรัฐบาล ปีละหลายหลายร้อยล้านบาท ซึ่งนำจะนำไปสู่การพัฒนาโครงการ ขยายกลุ่มเป้าหมาย เผยแพร่ประชาสัมพันธ์รวมทั้งการอบรมเครือข่ายผู้สูงวัยและเยาวชนจิตอาสา สร้างเสริด้านประชาสัมพันธ์ (Social Media) ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานร่วมกับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย เทศบาลตำบล / โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และบูรณาการหลายภาคส่วนในวงกว้างขึ้นต่อไป

องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย จากผลการจัดกิจกรรมและผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม “พี่เลี้ยงทางธรรม” ที่เครือข่ายผู้สูงอายุสามารถทำได้ มีคุณค่าอย่างมากทั้งต่อผู้สูงอายุเองและต่อสังคม โดยเฉพาะการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ในชุมชน ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ทุพพลภาพ และผู้ป่วยติดเตียง มี

ความจำเป็นต้องได้รับการดูแลด้านสุขภาพและสวัสดิการอย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงสิทธิและบริการยังคงมีข้อจำกัด จึงได้มีการจัดตั้งเครือข่ายผู้สูงอายุเพื่อเป็นกลไกในการสนับสนุนและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งจากกิจกรรมลักษณะนี้สามารถสกัดเป็น **“ความรู้”** โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการทดลองการจัดกิจกรรม “พี่เลี้ยงทางธรรม” โดยทำการศึกษา โรงเรียนผู้สูงอายุภูผาล้อมน้ำสวย เทศบาลตำบลน้ำสวย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ดังภาพ



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ “พี่เลี้ยงทางธรรม”

ที่มา : จารุกิตติ์ พิริยสุวัฒน์ และคณะ, 2568.

จากภาพแสดงให้เห็นว่า การดูแลและเยียวยาจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบาง โดยอาศัยเครือข่ายผู้สูงอายุในชุมชนเป็นพลังสำคัญ มีการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้สูงอายุ ผ่านการทำหน้าที่ พี่เลี้ยงหรือเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อช่วยดูแลและสนับสนุนผู้ที่อยู่ในภาวะเปราะบาง กระบวนการทำงานนี้เน้นการดูแลที่ ครอบคลุมและตรงตามความต้องการเฉพาะบุคคล พร้อมทั้งมีการ ประสานงานกับหลายภาคส่วน ทั้งเทศบาลตำบลน้ำสวย หน่วยงานเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การดำเนินงานดังกล่าวช่วยแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนโดยเฉพาะการเข้าถึงสิทธิด้านการรักษาพยาบาลและสวัสดิการของกลุ่มเปราะบาง ซึ่งครอบคลุมถึง ผู้สูงอายุ ผู้ทุพพลภาพ และผู้ป่วยติดเตียง ดังนี้

1) การใช้ภูมิปัญญาชีวิตเป็นพลังบำบัด ได้แก่ (1) ผู้สูงอายุมีทุนทางประสบการณ์ ผ่านการเผชิญปัญหา ความทุกข์และการเรียนรู้ทางศาสนา/วัฒนธรรม และ (2) เมื่อถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยเมตตาและความเข้าใจ ช่วยให้ผู้ฟังเกิดการยอมรับ ปลอบประโลมใจ และมีแนวทางก้าวผ่านความทุกข์

2) บทบาทพี่เลี้ยง : ไม่ใช่แค่สอน แต่คือการอยู่เคียงข้าง ได้แก่ (1) การเป็น “พี่เลี้ยงทางธรรม” เน้นการรับฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) (2) ใช้การตั้งคำถามเชิงบวก ชวนให้ผู้ฟังมองเห็นคุณค่าและความหมายในชีวิต และ(3) เป็นทั้งเพื่อนคุยที่เข้าใจ และผู้ชี้ทางออกเชิงจิตวิญญาณ

3) ผู้สูงอายุเป็นพลังดูแลกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุเองสามารถเป็น “ผู้เยียวยา” ช่วยเหลือผู้ที่เผชิญความทุกข์ เช่น ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง หรือผู้สูงอายุที่โดดเดี่ยว และ2) การพูดคุย การสวดมนต์ การเล่านิทานธรรมะ หรือการแบ่งปันประสบการณ์ เป็นวิธีการที่เข้าถึงง่ายและไม่ซับซ้อน

4) การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อสังคมที่เกื้อกูล ได้แก่ 1) กิจกรรมนี้ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อทำงานจิตอาสา และ2) สร้างชุมชนแห่งการดูแล ที่ผู้สูงอายุไม่ได้เป็นเพียงผู้รับ แต่กลายเป็นผู้ให้

5) ประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุ : เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าตนเอง 2) กลุ่มเปราะบาง : ได้รับกำลังใจและแนวทางในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ และ3) สังคม : เกิดวัฒนธรรมการพึ่งพาและดูแลกันด้วยฐานของธรรมะ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย ในครั้งนี้ ทำให้คณะผู้วิจัยรับรู้ถึง การเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย พัฒนาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย และ ประเมินการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเลย ซึ่งได้สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ดังนี้

ขอเสนอแนะเชิงนโยบาย

สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการปรับยุทธศาสตร์ในการเพิ่มศักยภาพให้แกประชาชนและชุมชนและควรขยายกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับการพัฒนาฝีมือไปยังแรงงานไรฝมือและประชาชนยากจนซึ่งกลุ่มเปราะบาง องค์กรที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของประชาชนและชุมชนควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น เช่น สถาบันการเงิน เนื่องจากผู้เปราะบางที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพมักจะขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินสู่การเสริมสร้างศักยภาพที่ได้ไปสร้างรายได้และการให้ความคุ้มครองทางสังคมเมื่อประชาชนต้องตกอยู่ในภาวะเปราะบาง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1) ท้องถิ่น องค์กรในระดับตำบลควรเสริมสร้างเครือข่ายผู้สูงวัย มีการจัดตั้งกองทุนและจัดสวัสดิการในการดูแลกลุ่มเปราะบาง สร้างเสริมกิจกรรม โดยนำหลักคำสอนพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์ ในสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ชุมชน

2) ท้องถิ่น องค์กรในระดับตำบลควรสนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ วัฒนธรรมประเพณี การให้ความรู้โดยการจัดสถานที่ฝึกอบรมพัฒนา พุทธบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจโดยใช้หลักพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวางแนวทางการสร้างความสามัคคีในชุมชน

3) ท้องถิ่น องค์กรในระดับตำบลควรส่งเสริมการมีส่วนร่วม วัดและชุมชนเพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนและวัดไปพร้อม ๆ กัน การจัดประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างส่วนราชการ วัดและชุมชน เพื่อและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันก่อให้เกิดความสามัคคีและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม

4) ท้องถิ่น องค์กรในระดับตำบลควรให้มีการจัดทำข้อมูลเชิงลึกรายกรณีของกลุ่มเปราะบางและนำใช้ข้อมูลในการดูแลที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการได้อย่างครอบคลุม

5) ท้องถิ่น องค์กรในระดับตำบลควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธบูรณาการเพื่อการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุและการรณรงค์ต่าง ๆ ด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้านและทุกมิติ ในสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเรื่องเดียวกันในมิติอื่น เช่น ผลกระทบจากกลุ่มเปราะบางสถานการณ์ภาวะสงครามตามเขตชายแดนและจังหวัดใกล้เคียง หรือภูมิภาคอื่นๆในประเทศไทยเป็นต้น

2) ควรมีการขยายผลการดำเนินงานไปยังชุมชนอื่น ๆ โดยพัฒนาเครือข่ายผู้สูงอายุให้มีบทบาทเป็น “พี่เลี้ยงทางธรรม” อย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างการดูแลกลุ่มเปราะบางในสังคมอย่างยั่งยืน หรือภูมิภาคอื่น ๆ

3) ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการเยียวยาผู้สูงวัยพัฒนาการเยียวยาและยกระดับจิตใจสำหรับกลุ่มเปราะบางผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุ ให้หลากหลายมิติมากขึ้น

Reference

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (2565). *กรมกิจการผู้สูงอายุ.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://gdcatalog.m-society.go.th [5 ตุลาคม 2567].

ธีระธรรม ทองโมถ่ายและวิชชุดา ฐิติโชติรัตนา. (2563). รูปแบบการเยียวยาเพื่อเสร้างความเข้มแข็งทางใจตามแนวพุทธจิตวิทยาของสตรีที่ผิดหวังในความรัก. *วารสารจิตวิทยาพุทธศาสตร์ประยุกต์เพื่อสังคม (จพส),* 6 (2), 125-136.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร : (2567) ‘*พุทธศึกษา’ สืบสานการสร้างสุขที่ยั่งยืน.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล *:* https://www.thaihealth.or.th [2 ตุลาคม 2567].

โรงพยาบาลบางโพ. เตรียมสูงวัย..อย่างมีสุขภาพดี. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://bangpo-hospital.com/oldergoodhealth [7 มีนาคม 2567].

ภาณุวัฒก์ ว่องตระกูลเรือง. *สุขภาพจิตผู้สูงอายุ เรื่องสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม.* กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ : คลินิกผู้สูงอาย โรงพยาบาลนครธน. มปป.

ยุวดี รอดจากภัย กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ. (2562). *การพัฒนาเครือข่ายทางสังคมในการดูแลผู้สูงอายุ.* มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย (2568). *การวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์เพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานตัวชี้วัดที่ 3.22 ร้อยละของผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงเข้าถึงระบบบริการและได้รับการเยี่ยมบ้านตามชุดสิทธิประโยชน์.* กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). *ปี 68 ไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://www.thaihealth.or.th/%E0%B8%9B%E0%B8%B5-68-ไทยก้าวสู่สังคมผู้ส/. [20 พฤศจิกายน 2568].

พระมหาเกรียงศักดิ์ นิลทะการและประยูร แสงใส. (2565). ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคติดสุรา. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์.* 7 (2), 129-143.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). *การศึกษา: พัฒนาการหรือบูรณาการ.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://www.watnyanaves.net/th/book-reading/34/14. [2 ตุลาคม 2567.

สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดเลย. (2567). *รายงานผลการคัดกรองสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน.* https://doctor.hss.moph.go.th/main/rp_screen [3 ตุลาคม 2567].

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2562). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.* พิมพ์ครั้งที่ 53, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์,

วรเวศม์ สุวรรณระดาและคณะ. (2565). *สำรวจผู้สูงวัย 6 กลุ่มเปราะบาง (สสส.).* คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดล เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์เรื่อง การบวกและการลบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด

The Using KWDL Technique and Bar Model to Development on Mathematical Problem Solving Ability in Addition and Subtraction for Prathom Suksa 3 Students, Watjedyod School

จิราภรณ์ ยาวิชัย Jiraporn Yawichai
วารุณี โพธาสินธุ์ Varunee Pothasin
อำนาจ จันทร์แป้น Amnat Chanpan
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g643303029@northcm.ac.th

Received 2025/07/19 *Revised* 2025/09/20 *Accepted* 2025/10/09

บทคัดย่อ

วิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด และ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ ก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 คน ปีการศึกษา 2566 จำนวน 15 คน เครื่องมือ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการบวกและแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 4.91 อยู่ในระดับ เหมาะสมมากที่สุด

2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ ก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด พบว่า มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23.80 คิดเป็นร้อยละ 79.33 ซึ่งสูงกว่าการทำแบบทดสอบก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.53 คิดเป็นร้อยละ 45.11

คำสำคัญ : แผนการจัดการเรียนรู้, เทคนิค KWDL บาร์โมเดล, โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์, การบวกและการลบ.

Abstract

This research aimed to 1) evaluate the suitability of a lesson plan to develop mathematics problem-solving skills on addition and subtraction using the KWDL technique and a bar model for Grade 3 students at Wat Chet Yot School, and 2) compare the achievement in solving mathematics problems on addition and subtraction before and after using the lesson plan using the KWDL technique and a bar model for Grade 3 students at Wat Chet Yot School. The experimental research design was used. The study population consisted of 15 Grade 3 students in the first semester of the 2023 academic year at Wat Chet Yot School, Mueang Chiang Mai District, Chiang Mai Province. The research instrument consisted of the lesson plan on addition and pre-tests and post-tests. The statistics used for data analysis included percentages, means, and standard deviations.

The research results revealed that:

1) The appropriateness of the lesson plan to develop mathematics problem-solving skills on addition and subtraction using the KWDL technique and a bar model for third-grade students at Wat Chet Yot School was assessed. The average score for the appropriateness of the lesson plan was 4.91, considered highly appropriate.

2) A comparison of mathematics problem-solving achievement on addition and subtraction before and after using the lesson plan using the KWDL technique and a bar model for third-grade students at Wat Chet Yot School revealed that the average post-test score was 23.80 79.33%, which was 45.11% higher than the pre-test score of 13.53 13.53%.

Keywords: Lesson Plans, KWDL Techniques Bar Model, Mathematics Problem-Solving, Addition and Subtraction.

บทนำ

ปัจจุบันได้มีการนำหลักการจัดการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 มาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างแพร่หลาย ซึ่งย้ำให้เห็นว่า เรากำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่ประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ และระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว โดยไม่ใช่แค่การปฏิรูปเพียงครั้งคราว แต่ต้องเป็นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชน สังคมและตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งผู้กำหนดนโยบายและบุคลากรด้านการศึกษาของไทยที่ตระหนักว่า การศึกษาควรจะมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและสอดคล้องกับสังคมในอนาคต (องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2562) ในทำนองเดียวกันนี้ วิจารณ์ พานิช (2555 : 16–21) อธิบายว่า แม้สาระวิชาจะมีความสำคัญ แต่ยังไม่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยปัจจุบันการพัฒนาแนวคิดและยุทธศาสตร์การเรียนรู้แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) พร้อมบูรณาการทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในทุกวิชา ทักษะที่สำคัญแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และความร่วมมือ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการทำงานในโลกยุคใหม่ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องจากการสื่อสารในปัจจุบันใช้เทคโนโลยีเป็นหลัก ผู้เรียนจึงควรมีความรู้ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีควบคู่กับทักษะการคิดวิเคราะห์และการปฏิบัติงานที่หลากหลาย และทักษะชีวิตและอาชีพ เพื่อความสำเร็จในการดำรงชีวิตและการทำงาน นักเรียนต้องพัฒนา เช่น ความยืดหยุ่น การปรับตัว ความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคม ความสามารถในการทำงานข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้ผลิต (Productivity) ความรับผิดชอบ (Accountability) และภาวะผู้นำ

วิชาคณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีเหตุผล และการคิดอย่างเป็นระบบ มีแบบแผนสามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างรอบคอบและถี่ถ้วน ช่วยให้คาดการณ์วางแผนตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและ สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้คณิตศาสตร์ยังเป็นเครื่องมือในการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและศาสตร์อื่น ๆ อันเป็นรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติให้มีคุณภาพและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ทัดเทียมกับนานาชาติการศึกษาคณิตศาสตร์จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคมและความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560 : 1) การแก้โจทย์ปัญหาในวิชาคณิตศาสตร์นั้น เป็นเนื้อหาที่นักเรียนสามารถพัฒนาความคิดของตนเองอย่างเป็นระบบ ระเบียบแบบแผนมากที่สุด การแก้โจทย์ปัญหาเป็นหัวใจของคณิตศาสตร์ นักเรียนต้องอาศัยความคิดรวบยอดทักษะการคิดคำนวณ หลักการ กฎและสูตรต่าง ๆ นำไปใช้แก้ปัญหาโดยเฉพาะทักษะในการแก้ปัญหามีความสำคัญต่อชีวิตและสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งลักษณะของโจทย์ปัญหานั้นจะต้องกระตุ้น

ผู้เรียนให้เกิดความกระตือรือร้น ท้าทายให้ผู้เรียนเกิดความคิดในการแก้ปัญหาเพื่อหาคำตอบ เพราะหากผู้เรียนไม่มีความกระตือรือร้นในการคิดแล้ว ก็จะไม่ทำให้การเรียนรู้ และการคิดแก้ปัญหาของผู้เรียนเกิดขึ้นได้ (สิริพร ทิพย์คง, 2544 : 4)

การจัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ โรงเรียนวัดเจ็ดยอดในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ปีการศึกษา 2563 อยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำไม่เป็นที่น่าพอใจ และเมื่อผู้วิจัยได้วิเคราะห์หน่วยการเรียน พบว่า หน่วยที่มีปัญหาในการเรียนการสอนมากที่สุด คือ เรื่อง โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ มีคะแนนผลการสอบอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำซึ่งมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 12 คน จากนักเรียนทั้งหมด 21 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 57.14 โดยผู้วิจัยได้ศึกษาถึงสาเหตุของปัญหาดังกล่าว พบว่า การจัดการเรียนการสอนเรื่องการแก้โจทย์ปัญหาการบวก การลบยังเน้นการบรรยาย ใช้สื่อการสอนน้อย ผู้วิจัยจึงคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ โดยทำการศึกษางานวิจัยและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องและพัฒนากระบวนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรม มีส่วนร่วมในการเรียน และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้เทคนิค KWDL และบาร์โมเดล (Bar Model) มาจัดกระบวนการเรียนรู้การแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ และจะได้นำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต่อไป การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL เป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์โจทย์ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งเห็นได้จากขั้นตอนการแก้โจทย์ปัญหา 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 นักเรียนจะหาสิ่งที่โจทย์บอกให้ทราบ ขั้นที่ 2 นักเรียนหาสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบหรือ ปัญหาของโจทย์ ขั้นที่ 3 นักเรียนดำเนินการแก้ปัญหาตามที่ได้วางแผนไว้ และขั้นที่ 4 ขั้น สรุปผลที่ได้จากการแก้ปัญหา ช่วยพัฒนาทักษะและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาได้หลายรูปแบบ ซึ่งจะส่งผลให้เป็นนักแก้ปัญหาที่ดีต่อไปได้ (วราภรณ์ กิจสวัสดิ์, 2553) และวิธีการแก้โจทย์ปัญหาโดยใช้บาร์โมเดล (Bar Model) เป็นวิธีการการทำโจทย์ปัญหาโดยอาศัยการวาดรูปบาร์โมเดล ซึ่งเป็นการใช้รูปภาพแท่งสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นสัญลักษณ์แทนข้อมูลจากการแปลงจากโจทย์ปัญหานั่นเอง ลักษณะสำคัญของบาร์โมเดล คือการวาด โดยวิเคราะห์หรือตีความจากโจทย์ปัญหา นำมาเชื่อมโยงกับความคิดและหลักการทางคณิตศาสตร์ มีรายงานการวิจัยที่สรุปตรงกันว่าการสอนคณิตศาสตร์ผ่านวิธีการนี้ การเรียนของนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น (สุภัตรา ทรัพย์อุปการ, 2564)

จากแนวทางดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดล (Bar Model) มาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบโดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด

2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดล เพื่อแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยเป็นเนื้อหาในรายวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจำนวนนับไม่เกิน 100,000 สาระที่ 1 จำนวนและพีชคณิต ค1.1 ป. 3/5 และ ค1.1 ป.3/8

1) กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 คน คัดเลือกแบบเจาะจงทั้งหมด

2) ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด ยอด จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบหลังจากใช้แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับ บาร์โมเดล (Bar Model) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด มีจำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การวิเคราะห์โจทย์ปัญหาการบวก

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การวิเคราะห์โจทย์ปัญหาการลบ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การแก้โจทย์ปัญหาการบวก

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การแก้โจทย์ปัญหาการลบ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 โจทย์ปัญหาการบวกและการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน100,000(1)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 โจทย์ปัญหาการบวกและการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน100,000(2)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีคำว่า มากกว่า

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีคำว่า น้อยกว่า

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีตัวไม่ทราบค่า (1)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีตัวไม่ทราบค่า (2)

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนจำนวน 30 ข้อ 30 คะแนน

การสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างและประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการบวก และการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด ได้ดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ปรับปรุงพุทธศักราช 2560 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

2) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดล

3) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการบวกและการลบโดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด จำนวน 10 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง

4) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

5) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสม พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, : 121) ดังนี้ ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ระดับ 5 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ระดับ 4 ความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ระดับ 3 ความเหมาะสมอยู่ในระดับพอใช้ ระดับ 2 ความเหมาะสมอยู่ในระดับปรับปรุง ระดับ 1

6) ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้ถูกต้องเหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

7) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นไปใช้จริงกับประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 คน

การสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มีวิธีการดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการสร้างแบบทดสอบวิชาคณิตศาสตร์จากเอกสาร ตำราต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สร้างแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนในรูปแบบปรนัยและอัตนัยที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหารายวิชาคณิตศาสตร์ เกี่ยวกับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก การลบ โดยจัดทำแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ 30 คะแนน

3) นำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องตามหลักการวัดและประเมินผล ความตรงตามเนื้อหาและโครงสร้าง (construct validity) ระหว่างข้อสอบแต่ละข้อกับจุดประสงค์การเรียนรู้ความเหมาะสมของจำนวนข้อกับระยะเวลา และความเป็นปรนัยของข้อคำถามการตรวจให้คะแนน โดยใช้การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของข้อสอบ โดยการหาค่า IOC พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.50-0.90 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81

5) ปรับปรุงแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนให้ถูกต้องเหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งตรวจทานความถูกต้องและแก้ไขให้สมบูรณ์

6) นำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่สร้างขึ้นไปใช้จริงกับประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ร้อยละ ค่าเฉลี่ย $\boldsymbol{\mu}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $\boldsymbol{\sigma}$

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด พบว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ปรับปรุงพุทธศักราช 2560 ตลอดจนแบบเรียนคณิตศาสตร์ คู่มือครูและหนังสือแบบฝึกหัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เกี่ยวกับโจทย์ปัญหาการบวกและการลบ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับ บาร์โมเดลในการจัดการเรียนการสอน จำนวน 10 แผน รวมเวลา 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง

ตาราง 1 แสดงแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลในการจัดการเรียนการสอน

แผนการจัดการเรียนรู้	เรื่อง
	ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test)
1	การวิเคราะห์โจทย์ปัญหาการบวก
2	การวิเคราะห์โจทย์ปัญหาการลบ
3	การแก้โจทย์ปัญหาการบวก
4	การแก้โจทย์ปัญหาการลบ
5	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน100,000(1)
6	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน100,000(2)
7	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีคำว่า มากกว่า
8	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีคำว่า น้อยกว่า
9	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีตัวไม่ทราบค่า (1)
10	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีตัวไม่ทราบค่า (2)
	ทดสอบหลังเรียน (Post test)

โดยในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้จะใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดล ดังนี้

ขั้นที่ 1 K (What we know) นักเรียนรู้อะไรบ้างในเรื่องที่จะเรียนหรือสิ่งที่โจทย์บอกให้ทราบมีอะไรบ้าง

ขั้นที่ 2 W (What we want to know) นักเรียนหาสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบหรือสิ่งที่นักเรียนต้องการรู้

ขั้นที่ 3 D (What we do to find out) นักเรียนจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อหาคำตอบตามที่โจทย์ต้องการ หรือสิ่งที่ตนเองต้องการรู้ โดยมีการใช้เทคนิคบาร์โมเดลโดยอาศัยการวาดรูปแท่งสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นสัญลักษณ์แทนข้อมูล

ขั้นที่ 4 L (What we learned) นักเรียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้

ตาราง 2 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับ บาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด

แผนการจัดการเรียนรู้	เรื่อง	คะแนนเฉลี่ย	สรุปผล
1	การวิเคราะห์โจทย์ปัญหาการบวก	4.87	เหมาะสมมากที่สุด
2	การวิเคราะห์โจทย์ปัญหาการลบ	4.93	เหมาะสมมากที่สุด
3	การแก้โจทย์ปัญหาการบวก	4.87	เหมาะสมมากที่สุด
4	การแก้โจทย์ปัญหาการลบ	4.97	เหมาะสมมากที่สุด
5	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 100,000(1)	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
6	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 100,000(2)	4.87	เหมาะสมมากที่สุด
7	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีคำว่ามากกว่า	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
8	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีคำว่าน้อยกว่า	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
9	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีตัวไม่ทราบค่า (1)	4.97	เหมาะสมมากที่สุด
10	โจทย์ปัญหาการบวกและการลบจากสถานการณ์ที่มีตัวไม่ทราบค่า (2)	4.93	เหมาะสมมากที่สุด
เฉลี่ย		4.91	เหมาะสมมากที่สุด

จากตาราง 2 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 4.91 อยู่ในระดับ เหมาะสมมากที่สุด แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมเชื่อถือได้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ ก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับ บาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด พบว่า

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด

การทดสอบ	n	μ	σ
ก่อนเรียน	15	13.53	1.68
หลังเรียน	15	23.80	2.34

จากตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 13.53 คะแนน และ 23.80 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียนพบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด พบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 49.10 อยู่ในระดับ เหมาะสมมากที่สุด หมายความว่า นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพราะในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับ บาร์โมเดล (Bar Model) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด ผู้วิจัยได้มีการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ นำแผนการจัดการเรียนรู้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสม พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้แผนการจัดการเรียนรู้ที่นำมาใช้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับของกนกวรรณ จิระศิริโชต (2561) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาเศษส่วนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเสริมต่อการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 หรือ 7 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 นักเรียนที่เรียนโดยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเสริมต่อการเรียนรู้มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง โจทย์ปัญหาเศษส่วน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับของกนกอร สะภา (2559) พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของกาเย่ ประกอบบทเรียนบนเว็บรายวิชางานธุรกิจ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.17/82.70 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80 นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนตามแนวคิดของกาเย่ มีคะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05 และสอดคล้องกับของฐาปนี สิทธิเลิศ (2560) ผลการศึกษาทำให้ได้แผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับนักเรียนและพบว่าผลการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 79.58 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 70.00

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ ก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับ บาร์โมเดลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับ บาร์โมเดล (Bar Model) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด ในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยของการทำแบบทดสอบหลังเรียนมากกว่าก่อนเรียน โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 13.53 คิดเป็นร้อยละ 45.11 โดยนักเรียนที่ได้คะแนนมากที่สุดเท่ากับ 17 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 11 คะแนน ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 23.80 คิดเป็นร้อยละ 79.33 โดยนักเรียนที่ได้คะแนนมากที่สุดเท่ากับ 28 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 20 คะแนน และมีคะแนนความก้าวหน้าทางการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.27 คิดเป็นร้อยละ 34.22 จึงกล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับ บาร์โมเดล (Bar Model) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอดเป็นที่น่าพอใจ ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นจริง เนื่องจากการจัดการเรียนรู้มีการทบทวนความรู้ เนื้อหาก่อนเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เกิดความเข้าใจในบทเรียนจากนั้นเริ่มเรียนเนื้อหาโดยมีการเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยากตามลำดับ และได้มีการนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ด้วยวิธีการที่หลากหลายและเป็นที่รู้จักในปัจจุบันมาผสมผสานกัน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ได้แก่ เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบ KWDL และเทคนิคบาร์โมเดล ซึ่งสอดคล้องกับชวลิต ด้วงเหมือน (2561) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องโจทย์ปัญหาการบวกลบ คูณ หารระคน ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และอิมรอน ขวัญคาวิน (2559) พบว่า ชุดการเรียนรู้เรื่องโจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เทคนิคKWDL ร่วมกับการวาดรูปบาร์มีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องโจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทางการเรียน หลังเรียนด้วยชุดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้เรื่องโจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หารชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับการวาดรูปบาร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับของมนัสสา ประทุมรัตน (2561) ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWDL ในการแกโจทย์ปัญห เรื่อง ร้อยละ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWDL พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยรวม 4.40 อยู่ในระดับมากที่สุด นั่นคือนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWDL อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องศุภลักษณ์ ภูสุวรรณ (2561) ผลการวิจัยพบว่า ชุดฝึกทักษะ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว มีประสิทธิภาพรวมเท่ากับ 79.81/78.83ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะเรื่องการแก้โจทย์ปัญหาสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว มีความพึงพอใจต่อการเรียนในด้านครูผู้สอนด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ ด้านการวัดและประเมินผลทุกด้านอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้



ภาพที่ 1 การใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดล เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์เรื่อง การบวกและการลบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด ที่มา : จิราภรณ์ ยาวิชัย , 2568

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ว่า ผู้สอนควรออกแบบและสร้างชุดแบบฝึกทักษะควบคู่กับการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ โดยอาจจัดทำในรูปแบบเล่มหรือแบบฝึกทักษะอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ง่ายต่อการใช้งานและสอดคล้องกับยุคดิจิทัล นอกจากนี้ควรพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่มีความน่าสนใจมากขึ้น เช่น การใช้สื่อภาพเคลื่อนไหวเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน และการใช้เกมการเรียนรู้เพื่อช่วยสรุปเนื้อหาให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างลึกซึ้งมากขึ้น แนวทางดังกล่าวช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง “การบวกและการลบ” โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด มีความน่าสนใจและส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

สรุป และข้อเสนอแนะ

การใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดล เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวกและการลบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด ส่งผลให้ได้แผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ ทั้งนี้ จากการนำเทคนิคดังกล่าวมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ พบว่านักเรียนมีพัฒนาการด้านการแก้โจทย์ปัญหาอย่างชัดเจนส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและสามารถพัฒนาเป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) โรงเรียนและผู้สอนจะต้องเตรียมการสอนและสอนตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ และกำหนดเวลาในการทำกิจกรรมให้เหมาะสม

2) โรงเรียนและผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง อาจเริ่มจากการทำงานกลุ่มเพื่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง หรือการเรียนรู้จากกระบวนการเพื่อนช่วยเพื่อน จากนั้นจึงให้ผู้เรียนลงมือทำแบบฝึกหัดด้วยตัวเอง

3) โรงเรียนและผู้สอนควรมีการเสริมแรงที่หลากหลาย เช่น การให้คำชมเชย การให้รางวัล และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับเพื่อน ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความภูมิใจ รวมทั้งการทำให้บรรยากาศในห้องเรียนมีความเป็นกันเองและมีความสุข

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการพัฒนาชุดแบบฝึกทักษะควบคู่ไปกับการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ โดยอาจทำเป็นเล่มแบบฝึกทักษะหรือชุดแบบฝึกทักษะอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ง่ายต่อการใช้งานและทันสมัยขึ้น

2) นักวิจัยควรพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น สื่อการสอนภาพเคลื่อนไหวเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน หรือการใช้เกมเพื่อสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้

References

กนกวรรณ จิระศิริโชติ. (2561). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้แนวคิดการเสริมต่อการเรียนรู้ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กนกอร สะภา. (2559). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของกาเย่ ประกอบบทเรียนบนเว็บรายวิชางาน ธุรกิจ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน* มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

จิราภรณ์ ยาวิชัย. (2568). การใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับบาร์โมเดล เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์เรื่อง การบวกและการลบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเจ็ดยอด. *การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.

ชวลิต ด้วงเหมือน. (2561). การจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์เรื่องโจทย์ปัญหาการบวกลบคูณหาร ระคนด้วย เทคนิค KWDL ร่วมกับการใช้แผนภาพที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ฐาปนี สิทธิเลิศ. (2560). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้สะเต็มศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:143152

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สุวีริยาสาส์น.

มนัสสา ประทุมรัตน. (2561). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิค KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่องร้อยละ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบึงสิงโต. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วราภรณ์ กิจสวัสดิ์. (2553). การพัฒนาผลการเรียนรู้และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาเศษส่วนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค เค ดับเบิ้ลยู ดี แอล (Know-Want-Do-Learned). *งานวิจัยในชั้นเรียน*.

ศุภลักษณ์ ภูสุวรรณ (2561). พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการแก้โจทย์ปัญหาสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมวัดสุทธาราม โดยใช้เทคนิคบาร์โมเดล. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุภัตรา ทรัพย์อุปการ. (2564, 4 กุมภาพันธ์). *ความสำคัญของการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์*. (ออนไลน์), แหล่งข้อมูล https://www.scimath.org/article-mathematics/item/11638-2020-06-30-03-19-57.

สิริพร ทิพย์คง. (2559). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่องการประยุกต์ของสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวโดยการใช้เทคนิค KWDL โรงเรียนทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 31*(1), 74–84.

อิมรอน ขวัญคาวิน. (2559). *การพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องโจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับการวาดรูปบาร์*. ใน การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 7 (23 มิถุนายน 2559). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดโดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง

The Develovment of Reading and Wruting Skills by Using Thai Final-Sound Letters Exercise for Prathom Suksa 2 Students, Ban Piang Luang School

ศิริลักษณ์ กองแก้ว Siriluck Kongkaew
วารุณี โพธาสินธุ์ Varunee Pothasin
อำนาจ จันทร์แป้น Amnat Chanpan
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g643303033@northcm.ac.th

Received 2025/10/09 *Revised* 2025/09/25 *Accepted* 2025/10/09

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและประเมินความถูกต้อง เหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดระหว่างก่อนและหลังการ ใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/1 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 23 คน เครื่องมือ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดจำนวน 6 แผน 2) แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดและแบบทดสอบ ก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 10 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 49.16 อยู่ในระดับ เหมาะสมมากที่สุด

2) การทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อโดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 10.73 คิดเป็นร้อยละ 35.77 โดยนักเรียนที่ได้คะแนนมากที่สุดเท่ากับ 18 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 10 คะแนน ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำ

แบบทดสอบหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 17.66 คิดเป็นร้อยละ 58.61 โดยนักเรียนที่ได้คะแนน มากที่สุดเท่ากับ 28 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 19 คะแนน ส่วนคะแนนความก้าวหน้าทางการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 61.50 คิดเป็นร้อยละ 22.77 คะแนนความก้าวหน้าทางการเรียนมากที่สุดเท่ากับ 15 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 4 คะแนน

คำสำคัญ : แบบฝึกทักษะ , การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด.

Abstract

This research aimed to 1) develop and evaluate the validity and appropriateness of a learning plan for reading and writing consonant-syllable words using skill exercises for Grade 2 students, and 2) compare the achievement in reading and writing consonant-syllable words before and after using the skill exercises for Grade 2 students. The research design was an experimental research. The sample consisted of 23 Grade 2/1 students at Ban Piang Luang School during the second semester of the 2022 academic year. The research instruments included: 1) six learning plans using consonant-syllable word exercises; 2) a reading and writing consonant-syllable word exercise and a 10-item pre- and post-test. Statistics used for data analysis included percentages, means, and standard deviations.

The research results revealed that:

1) The effectiveness of the learning plan for developing reading and writing consonant-syllable words using skill exercises was determined. For Grade 2 students, the average effectiveness score for the lesson plan was 49.16, considered highly appropriate.

2) A pre-test of student achievement after using the lesson plan using skill practice exercises was conducted. For Grade 2 students, the average pre-test score was 10.73, or 35.77%, with the highest score being 18 and the lowest being 10. The average post-test score was 17.66, or 58.61%, with the highest score being 28 and the lowest being 19. The average learning progress score was 61.50, or 22.77%, with the highest score being 15 and the lowest being 4.

Keywords: Skill Practice, Reading and Writing Skills Development, Spelling Words.

บทนำ

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมความเป็นชาติ ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคม อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการแสวงหา

ความรู้ พัฒนาทักษะการคิด และการดำรงชีวิตในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 37) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงให้ความสำคัญกับภาษาไทยในฐานะทักษะพื้นฐานที่ผู้เรียนทุกคนต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ และการนำไปใช้ในชีวิตจริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 4)

การเรียนรู้ภาษาไทยเป็นกระบวนการที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในทุกทักษะ ทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยการอ่านและการฟังเป็นการรับรู้ข้อมูล ส่วนการพูดและการเขียนเป็นการถ่ายทอดความคิด ความรู้ และประสบการณ์ (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2549 : 80) การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยจึงต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบททางสังคมในศตวรรษที่ 21

การอ่านและการเขียนถือเป็นทักษะพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ การอ่านช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้ พัฒนาความคิดวิเคราะห์ และขยายกรอบความคิด (สมจิตร สินธุระเวชญ์, 2562 : 25) ขณะที่การเขียนเป็นทักษะการถ่ายทอดความคิดอย่างมีระบบ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารอย่างชัดเจน (กัลยาณี ศรีสังข์, 2561) นอกจากนี้ การอ่านและการเขียนยังมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยการอ่านช่วยเสริมรูปแบบภาษาที่สามารถนำไปใช้ในการเขียน ขณะเดียวกันการเขียนก็สะท้อนความเข้าใจในสิ่งที่ได้อ่าน (Anderson, 2018, p. 45) อย่างไรก็ตามการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของผู้เรียนระดับประถมศึกษายังเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ เช่น การขาดความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน การใช้เวลาอยู่กับสื่อโซเชียลมากกว่าหนังสือ

จากปัญหาดังกล่าว การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยสำคัญของการวางรากฐานทางภาษา ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะภาษาให้เกิดความชำนาญ พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ไพวรรณ ชาติผา และคณะ, 2558 : 35)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 ชุด ได้แก่ มาตราแม่กง มาตราแม่กม และมาตราแม่กน เพื่อศึกษาและพัฒนาทักษะการอ่านเขียนคำมาตราตัวสะกด โดยใช้แบบฝึกทักษะดังกล่าวในการแก้ไขปัญหาการอ่านและการเขียนในรายวิชาภาษาไทย และนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อสร้างและประเมินความถูกต้อง เหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดระหว่างก่อนและหลังการ ใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดโดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย การอ่านและการเขียนคำมาตราแม่กง มาตราแม่กม มาตราแม่กน เนื่องจากเป็นมาตราตัวสะกดที่นักเรียนอ่านและเขียนไม่ได้มากที่สุด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา

1) ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ปีการศึกษา 2565

2) กลุ่มตัวอย่าง โดยการคัดเลือกแบบ หนึ่งห้องเรียน (Cluster sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 23 คน ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

3) ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6 แผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กม
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กม
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย จำนวน 3 ชุด ดังนี้ 1) เรื่อง มาตราตัวสะกดแม่กง 2. เรื่อง มาตราตัวสะกดแม่กน และ3. เรื่อง มาตราตัวสะกดแม่กม 2) แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องการอ่านการเขียนคำ

มาตราตัวสะกด ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ รวม 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 การอ่านการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางด้านการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

การสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างแบบฝึกเสริมทักษะคำมาตราตัวสะกด ดังนี้

1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 3 2) ศึกษาหลักสูตร ค้นคว้าข้อมูล คู่มือการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรโรงเรียนบ้านเปียงหลวง พุทธศักราช 2552 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 3) ศึกษาการสร้างแบบฝึกทักษะคำมาตราตัวสะกด จากเอกสารต่าง ๆ 4) ดำเนินการสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย จำนวน 3 ชุด 5)สร้างแบบประเมินแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนสะกดคำ โดยถามครอบคลุมองค์ประกอบของแบบฝึกทักษะ 5 ด้านคือ 1) จุดประสงค์ 2) เนื้อหา 3) รูปแบบ 4) การใช้ภาษา 5) การวัดและประเมินผล 6)นำแบบฝึกทักษะที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและนำข้อแสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับแก้ไข 7)นำแบบฝึกทักษะพร้อมแบบประเมินที่สร้างขึ้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแบบฝึกทักษะความถูกต้องของภาษา 8)นำแบบฝึกทักษะคำมาตราตัวสะกด ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 23 คน

2. การสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

การสร้างและหาประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด ได้ดำเนินการดังนี้ 1) ออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยการเรียงลำดับตามความยาก-ง่ายของเนื้อหา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด จำนวน 6 แผน ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ รวม 12 ชั่วโมง โดยให้ผู้เรียนผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน 1 ชั่วโมง และให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน 1 ชั่วโมง 2)จัดพิมพ์เนื้อหาและจัดทำสื่อประกอบแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด 3)การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด ผู้ศึกษาได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้อง ถูกต้องของหลักการ โครงสร้างของสื่อ เนื้อหาและรูปแบบของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4)ปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด ให้ถูกต้อง เหมาะสม ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 5)หาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด ใช้การทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (1:1) คือ การทดลองกับผู้เรียน 3 คน ใช้ผู้เรียนที่มีทักษะการเรียนรู้สูง ปานกลาง และน้อย คัดเลือกมาจากห้องเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นเดียวกันจากนั้น จึงได้ดำเนินการทดสอบเพื่อนำผลการทดสอบที่ได้มาหาประสิทธิภาพ พบว่าประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด พบว่ามีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 78.63 แสดงว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80/80 6)นำแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด ที่พัฒนาแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มเล็ก โดยการทดลองกับผู้เรียนจำนวน 20 คนจากห้องเรียนในระดับชั้นเดียวกัน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำมาเก็บรวบรวมข้อมูลมาพัฒนาและปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้สมบูรณ์ 7)นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แล้วไปใช้ในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างตามลำดับ

3. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านและการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะ ผู้รายงานได้ดำเนินการสร้างตามลำดับ ดังนี้ 1)ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์และวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบอิงเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2561) 2)ศึกษาหลักสูตร คู่มือการวัดผลและประเมินผลตามหลักสูตรโรงเรียนบ้านเปียงหลวง พุทธศักราช 2552 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 3)กำหนดเนื้อหาและกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ 4)สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ 5)เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและนำข้อแสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสม 6)นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้น เสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมกับข้อ (1.6) เพื่อประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษา และความสอดคล้องระหว่างแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ พบว่า ค่าอำนาจจำแนก

เท่ากับ 0.21 อยู่ในระดับพอใช้ และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.68 จากนั้นจึงได้ปรับปรุงและแก้ไขแบบทดสอบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้มีความถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น 7)นำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (Try-Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 32 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สร้างและประเมินความถูกต้อง เหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพัฒนาการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด เรื่อง มาตราตัวสะกดแม่กง มาตราตัวสะกดแม่กม มาตราตัวสะกดแม่กน ในการจัดการเรียนการสอน จำนวน 6 แผน รวมเวลาแผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ทำข้อสอบ Pretest	
แผนการจัดการเรียนรู้	**เรื่อง**
1	มาตราตัวสะกดแม่กง
2	มาตราตัวสะกดแม่กง
3	มาตราตัวสะกดแม่กม
4	มาตราตัวสะกดแม่กม
5	มาตราตัวสะกดแม่กน
6	มาตราตัวสะกดแม่กน
ทำข้อสอบ Posttest	

ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง ที่สร้างขึ้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง

แผนการจัดการเรียนรู้	เรื่อง	คะแนนเฉลี่ย	สรุปผล
1	มาตราตัวสะกดแม่กง	49.67	เหมาะสมมากที่สุด
2	มาตราตัวสะกดแม่กง	49.35	เหมาะสมมากที่สุด
3	มาตราตัวสะกดแม่กม	48.67	เหมาะสมมากที่สุด
4	มาตราตัวสะกดแม่กม	49.65	เหมาะสมมากที่สุด
5	มาตราตัวสะกดแม่กน	49.00	เหมาะสมมากที่สุด
6	มาตราตัวสะกดแม่กน	48.66	เหมาะสมมากที่สุด
เฉลี่ย		49.16	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง ค่าเฉลี่ยของคะแนนประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 49.16 อยู่ในระดับ เหมาะสมมากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดระหว่างก่อนและหลังการ ใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

ตารางที่ 3 คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง

นักเรียนเลขที่	คะแนนก่อนการใช้แบบฝึก		คะแนนหลังการใช้แบบฝึก		ความก้าวหน้าทางการเรียน	
	คะแนน (30)	ร้อยละ	คะแนน (30)	ร้อยละ	คะแนน (30)	ร้อยละ
1	16	53.33	20	66.66	4	13.33
2	13	43.33	22	73.33	9	30.00
3	11	36.66	26	86.66	15	50.00
4	15	50.00	21	70.00	6	20.00

นักเรียนเลขที่	คะแนนก่อนการใช้แบบฝึก		คะแนนหลังการใช้แบบฝึก		ความก้าวหน้าทางการเรียน	
	คะแนน (30)	ร้อยละ	คะแนน (30)	ร้อยละ	คะแนน (30)	ร้อยละ
5	13	43.33	20	66.66	7	23.33
6	12	40.00	22	73.33	10	33.33
7	13	43.33	23	76.66	10	33.33
8	10	33.33	19	63.33	9	30.00
9	12	40.00	22	73.33	10	33.33
10	15	50.00	25	83.33	10	33.33
11	14	46.66	21	70.00	7	23.33
12	12	40.00	22	73.33	10	33.33
13	14	46.66	20	66.66	6	20.00
14	15	50.00	21	70.00	6	20.00
15	13	43.33	24	80.00	11	36.66
16	12	40.00	23	76.66	11	36.66
17	13	43.33	22	73.33	9	30.00
18	17	56.66	26	86.66	9	30.00
19	16	53.33	25	83.33	9	30.00
20	18	60.00	28	93.33	10	33.33
21	17	56.66	27	81.81	7	23.33
22	15	50.00	26	86.66	11	36.66
23	16	53.33	25	83.33	9	30.00
เฉลี่ย	**10.73**	**35.77**	**17.66**	**58.61**	**61.50**	**22.77**
คะแนนมากที่สุด	**18**	**60.00**	**28**	**93.33**	**15**	**50.00**
คะแนนน้อยที่สุด	10	33.33	19	63.33	4	13.33

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อโดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 10.73 คิดเป็นร้อยละ 35.77 โดยนักเรียนที่ได้คะแนนมากที่สุดเท่ากับ 18 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ10 คะแนน ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 17.66 คิดเป็นร้อยละ 58.61 โดยนักเรียนที่ได้คะแนน มากที่สุดเท่ากับ 28 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 19 คะแนน ส่วนคะแนนความก้าวหน้าทางการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 61.50 คิดเป็นร้อยละ 22.77 คะแนนความก้าวหน้าทางการเรียนมากที่สุดเท่ากับ 15 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 4 คะแนน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สร้างและประเมินความถูกต้อง เหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกด โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แบบฝึกทักษะเป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพในระดับ "เหมาะสมมากที่สุด" โดยมีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพเท่ากับ 49.16 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิผล อันเนื่องมาจากลักษณะของแผนการสอนที่มีการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน การจัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นระบบ และการใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยสอดคล้องกับแนวคิดของการจัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ของ Piaget และ Bruner ที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการลงมือปฏิบัติจริงและสร้างองค์ความรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Slavin, 2018)

การจัดกิจกรรมดังกล่าวส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น โดยสอดคล้องกับแนวคิดของการจัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ตามทฤษฎีของ Piaget และ Bruner ที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการลงมือปฏิบัติจริง และสร้างองค์ความรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Slavin, 2018) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณพร โพธิ์ศรี (2562) ที่พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับกิจกรรมกลุ่ม ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและความสนใจในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Chantharath, C. (2020) พบว่า แผนการสอนที่ออกแบบอย่างมีโครงสร้างและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยส่งผลดีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดระหว่างก่อนและหลังการ ใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า คะแนนแบบทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ซึ่งเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนสะกดคำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านและการเขียนสะกดคำสูงขึ้น ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 10.73 คิดเป็นร้อยละ 35.77 โดยนักเรียนที่ได้คะแนนมากที่สุดเท่ากับ 18 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 10 คะแนน ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 17.66 คิดเป็นร้อยละ 58.61 โดยนักเรียนที่ได้คะแนน มากที่สุดเท่ากับ 28 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 19 คะแนน ส่วนคะแนนความก้าวหน้าทางการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 61.50 คิดเป็นร้อยละ 22.77 คะแนนความก้าวหน้าทางการเรียนมากที่สุดเท่ากับ 15 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 4 คะแนน

1) แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนคำพื้นฐาน ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้น ได้เรียนรู้ทีละน้อยตามขั้นตอนที่ครูเตรียมการสอนมาแล้ว ทำให้นักเรียนมีกำลังใจที่จะเรียนรู้เนื้อหาใหม่ต่อไป

2) การใช้แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนคำพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ยึดหลักการสอนตามความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนตั้งแต่เริ่มฟัง อ่าน พูด และเขียน ตลอดถึงขั้นตรวจผลงานด้วยตนเอง นักเรียนเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ ใช้สื่อที่เป็นรูปธรรมมากกว่าสิ่งที่เป็นนามธรรม และประกอบกิจกรรมด้วยตนเองทำงานร่วมกับเพื่อนเป็นกลุ่มเพื่อใช้ให้นักเรียนเข้าใจการเรียนรู้แบบประสบการณ์ เนื้อหาเหมาะสมกับความสามารถในการรับรู้ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ทำให้นักเรียนเกิดความเพลิดเพลินสนุกสนาน มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน เพราะการเรียนการสอนที่น่าสนใจ ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Gagne (Robert Gagné) ที่เสนอว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยขั้นตอนการนำเสนอเนื้อหาอย่างเป็นระบบ โดยมีการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการฝึกฝนทักษะอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเรียน พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (17.66 คิดเป็นร้อยละ 58.61) สูงกว่าก่อนเรียน (10.73 คิดเป็นร้อยละ 35.77) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน สะท้อนให้เห็นว่าแบบฝึกทักษะที่ใช้ในการเรียนรู้สามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะทักษะการอ่านและเขียนคำมาตราตัวสะกดในวิชาภาษาไทย โดยความก้าวหน้าทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 61.50 แสดงถึงพัฒนาการที่ชัดเจน ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน และการเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม โดยแบบฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้



ภาพที่ 1 การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดโดยใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง

ที่มา : ศิริลักษณ์ กองแก้ว. , 2568

จากแผนภาพแสดงให้เห็นว่า แบบฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ควรนำไปทดลองใช้กับนักเรียนในโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถสรุปผลในเชิงประจักษ์ได้อย่างน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในวงกว้าง นอกจากนี้ ควรมีการ พัฒนาแบบฝึกทักษะเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยเน้นเนื้อหาที่ยากต่อความเข้าใจ หรือที่มักเป็นปัญหาในการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาประสิทธิภาพของแบบฝึกเหล่านั้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

สรุป และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดโดยใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านและเขียนคำตามมาตราตัวสะกดเพิ่มขึ้น ผลการพัฒนานี้สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนภาษาไทยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม รวมถึงเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) โรงเรียนควรการคัดเลือกเนื้อหาที่นำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมในด้านเพศ วัย และระดับความสามารถของผู้เรียน เนื่องจากเนื้อหาที่สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียนจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

2) โรงเรียนควรครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ควรนำแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนสะกดคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากแบบฝึกทักษะดังกล่าวมีประสิทธิภาพสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 80/80 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมและความสามารถในการส่งเสริมทักษะของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิผล

3) โรงเรียนควรระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรให้ความใส่ใจและสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนรู้ในระดับต่ำ ซึ่งอาจเกิดภาวะไม่เข้าใจหรือเรียนรู้ได้ช้ากว่านักเรียนทั่วไป โดยครูควรใช้เทคนิคการเสริมแรง และการอธิบายเพิ่มเติมอย่างชัดเจน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มดังกล่าวเกิดความเข้าใจและมีความสนใจในการเรียนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำแบบฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้กับนักเรียนในโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น และสามารถนำผลที่ได้ไปสรุปในเชิงประจักษ์ที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในวงกว้าง

2) ควรมีการพัฒนาแบบฝึกทักษะเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยมุ่งเน้นเนื้อหาที่ยากต่อความเข้าใจหรือเนื้อหาที่มักเป็นปัญหาในการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้นเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะเหล่านั้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

References

กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2561). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 6). สุวีริยาสาส์น.

ไพวรรณ ชาติผา และคณะ. (2558). การพัฒนาการอ่านและการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตราโดยใช้แบบฝึก กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *วารสารบัณฑิตศึกษา, 10*(49), 133–140.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2555). *นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศิริลักษณ์ กองแก้ว. (2568). การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำมาตราตัวสะกดโดยใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเปียงหลวง. *การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.

สมจิตร สินธุระเวชญ์. (2562). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของนักเรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Chantharath, C. (2020). The effectiveness of using interactive instructional media to improve reading skill among primary school students in Lao PDR. *International Journal of Education and Practice*, 8(2), 123–130.

Gagné, R. M., Wager, W. W., Golas, K. C., & Keller, J. M. (2005). *Principles of instructional design (5th ed.).* Wadsworth/Thomson Learning.

Slavin, R. E. (2018). *Educational psychology: Theory and practice (12th ed.).* Pearson.

การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด โรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

Enhancement of Learning Management by Integrating Thailand Lesson Study incorporated Open Approach

รณิษพร แคว้นไธสง Ranitsaporn Kwaentaisong
มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น
The Far Eastern University
teacherkwa@gmail.com

Received 2025/08/25 *Revised* 2025/10/02 *Accepted* 2025/10/09

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด โรงเรียนบ้านแม่สา อำแภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เรื่องมีวัตถุประสงค์ดังนี้ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด โรงเรียนบ้านแม่สา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ กลุ่มที่ศึกษา ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนบ้านแม่สา จำนวน 128 คน เป็นการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับอยู่ที่ 0.95 ข้อ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด โรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน ด้านการประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการสะท้อนคิดและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย และ ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

โรงเรียนควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ ครูจัดกิจกรรมหรือถามคำถามที่ทำให้นักเรียนอยากรู้อยากเรียน ด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย ได้แก่ ครูให้ความสำคัญกับวิธีคิดของนักเรียน ด้านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน ได้แก่ ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ด้านการสะท้อนคิดและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ ครูใช้คำถามช่วยให้นักเรียนเห็นจุดที่ตัวเองเก่ง และจุดที่ควรปรับปรุง ด้านการประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ ครูสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, กระบวนการศึกษาชั้นเรียน, วิธีการแบบเปิด.

Abstract

This research article is part of a study aimed at promoting instructional practices through the Lesson Study process using the Open Approach at Ban Mae Sa School, Chiang Mai Province. The objective of the study is to examine the instructional conditions of teachers implementing the Lesson Study process using the Open Approach at Ban Mae Sa School, Chiang Mai Province. This research employed a quantitative methodology. The sample group consisted of 128 students from Ban Mae Sa School, selected through purposive sampling. The research instrument was a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.95. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics.

Research findings revealed that :

The overall instructional conditions of teachers implementing the Lesson Study process using the Open Approach at Ban Mae Sa School, Chiang Mai Province, were at a high level. These included: collaborative learning among students, assessment for learning enhancement, student reflection and learning development, promotion of meaningful problem-solving, and opportunities for student-driven learning. Accordingly, the school should promote instructional practices through the Lesson Study process using the Open Approach in the following aspects: Opportunities for student-driven learning:Teachers organize activities or pose questions that stimulate students' curiosity and desire to learn. Promotion of meaningful problem-solving: Teachers emphasize and value students' thinking processes. Collaborative learning among students: Teachers organize activities that allow students to engage in dialogue and exchange ideas. Student reflection and learning development:Teachers use guiding questions to help students recognize their strengths and areas for improvement. Assessment for learning enhancement:Teachers continuously observe students' learning behaviors.

Keywords: Learning Management, Classroom Inquiry Process, Open Approach.

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับครูในยุคปัจจุบัน การใช้วิธีการและ กลยุทธ์ที่หลากหลาย ทั้งการสร้างกฎระเบียบร่วมกัน การจัดการสภาพแวดล้อม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การจัดการพฤติกรรม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาของนักเรียน ครูควรปรับใช้วิธีการเหล่านี้ให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการ

ของนักเรียนแต่ละกลุ่ม และพร้อมที่จะเรียนรู้และพัฒนาทักษะการจัดการชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ ในโลกการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและน่าจดจำสำหรับทั้งครูและนักเรียน Nicole Hill, (2010)ซึ่งสอดคล้องกับนวัตกรรมดังกล่าว คือ กลไกการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach) จะเป็นการบูรณาการระหว่างการบริหารโรงเรียน และการบริหารชั้นเรียน โดยใช้นวัตกรรม “การศึกษาชั้นเรียน” หรือ Lesson Study และ “วิธีการแบบเปิด” หรือ Open Approach โครงการ Lesson Study ในประเทศไทยเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2544 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของครู ทำให้ครูได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เกี่ยวกับการสอน จึงเป็นการผลักดันให้ครูเกิดความรู้สึกที่จะพัฒนาวิชาชีพภายใต้กระบวนการปรับปรุงการสอนด้วยตัวของครูเองอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้น Lesson Study ก็จะเป็นเหมือนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และมี Open Approach เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น โดย Lesson Study จะเป็นวงรอบการทำงานทั้งโรงเรียนที่ร้อยรัดถักเรียงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้หมุนไปเพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงการศึกษาอย่างเป็นระบบจนเกิดความสำเร็จในโรงเรียน ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ , (2563) ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านแม่สา ตำบลแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสขนาดกลาง เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 2 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 215 คน ได้พบประเด็นปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบ ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และทางโรงเรียนจึงได้มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2549 พบว่า ประสบความสำเร็จ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น แต่พบปัญหาว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนบ้านแม่สาที่เคยได้รับการถ่ายทอดจากวิทยากรจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นโดยตรงในช่วงปี 2549 ได้เกษียณอายุลง และทำให้มีการปรับเปลี่ยนบุคลากรทางการศึกษา จึงทำให้ได้รับการถ่ายทอดที่ไม่ชัดเจน ทำให้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดยังไม่ถูกต้องและไม่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงได้เล็งเห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดจะต้องมีการส่งเสริม และพัฒนา จึงได้มีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด ส่งผลให้ครูได้รับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด นำไปพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาในเรื่องของการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด โดยผ่านกระบวนการพัฒนาครูด้วยกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) หรือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นกรอบแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วย

วิธีการแบบเปิดได้ เพื่อให้ครูมีความรู้และเทคนิคการสอนที่ทันสมัย สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของนักเรียนได้ ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด เพื่อนำผลจากการศึกษาที่ได้ มาพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ ให้มีทักษะและประสบการณ์ทางวิชาชีพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด โรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการ แบบเปิด โรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านแม่สาจำนวน 128 คน ซึ่งเป็นนักเรียนปีการศึกษา 2568

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 5 ด้านดังนี้ ด้านที่ 1 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้านที่ 2 การส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย ด้านที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน ด้านที่ 4 การสะท้อนคิดและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 5. ด้านการประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 25 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

การสร้างเครื่องมือ

1)ศึกษานิยาม ทฤษฎี และวรรณกรรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อสังเคราะห์ออกมาเป็นกรอบแนวคิดของข้อคำถามถึงการดำเนินงาน ตามนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ของโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

2)กำหนดองค์ประกอบของจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด ตามนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 โดยผู้วิจัยจัดหมวดหมู่ขององค์ประกอบที่คล้ายกันอยู่ในหมวดหมู่เดียวกันโดยแยกรายละเอียดที่สำคัญถึงประเด็นของจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด ตามนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

3. สร้างแบบสอบถาม เรื่อง สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจำนวน 25 ข้อ โดยผู้วิจัยได้นำมาจากนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 และนำมาประยุกต์ใช้ตามบริบทของโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบสอบถามมี 2 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ ลิเคิร์ท ดังนี้

5 หมายถึง ปฏิบัติตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ได้อย่างครบถ้วนและสม่ำเสมอมากที่สุด
4 หมายถึง ปฏิบัติตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจนเป็นส่วนใหญ่
3 หมายถึง ปฏิบัติตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ได้ในบางครั้ง หรือบางสถานการณ์
2 หมายถึง ปฏิบัติตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ได้น้อยครั้ง หรือยังไม่ต่อเนื่อง
1 หมายถึง ยังไม่ได้นำแนวทางการจัดการเรียนรู้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน

การหาคุณภาพเครื่องมือ

1)นำแบบสอบถาม เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแก้ไขปรับปรุง แล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ด้านภาษาและ ด้านการวัดและประเมินผล แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ (Index of Item-Objectives Congruence: IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไปการวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่า ร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณ

2)แก้ไขข้อคำถามแล้วจัดทำแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา

3)นำแบบสอบถามไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนโรงเรียนบ้านน้ำแพร่ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน ซึ่งพบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) 0.95

การวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย (μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการ แบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้ผลการวิจัยตาม วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม เรื่อง สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ กับกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มศึกษา ได้แก่ นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนบ้านแม่สา จำนวน 128 คน ซึ่งเป็นนักเรียนปีการศึกษา 2568

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	ประเภท	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	57	44.53
	หญิง	71	55.47
	รวม	**128**	**100.00**
ชั้นปีการศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ 4	17	13.28
	ประถมศึกษาปีที่ 5	22	17.19
	ประถมศึกษาปีที่ 6	19	14.48
	มัธยมศึกษาปีที่ 1	26	20.31
	มัธยมศึกษาปีที่ 2	23	17.97
	มัธยมศึกษาปีที่ 3	21	16.41
	รวม	**128**	**100.00**

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 55.47 ชั้นปีการศึกษาส่วนใหญ่ คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 20.31

ตอนที่ 2 ผลการประเมินสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษา ชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้านที่ 2 การส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย ด้านที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน ด้านที่ 4 การสะท้อนคิดและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านที่ 5 การประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา โดยรวมและรายด้าน

รายการ	μ	σ	แปลผล
1. ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.14	0.65	มาก
2. ด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย	4.25	0.64	มาก
3. ด้านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน	4.32	0.65	มาก
4. ด้านการสะท้อนคิดและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.29	0.68	มาก
5. ด้านการประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้	4.31	0.74	มาก
โดยรวม	**4.26**	**0.67**	**มาก**

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน รองลงมา คือ ด้านการประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และ ด้านการสะท้อนคิดและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านได้ผลการประเมินดังนี้

ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ครูจัดกิจกรรมหรือถามคำถามที่ทำให้นักเรียนอยากรู้อยากเรียน รองลงมา คือ ครูทำหน้าที่เหมือนเพื่อนที่คอยช่วยนักเรียน มากกว่าจะเป็นคนสอน และ ครูให้นักเรียนได้คิดและตั้งเป้าหมายการเรียนของตัวเอง ครูจัดห้องเรียนให้นักเรียนเหมาะกับการลองคิด ลองทำ ของนักเรียน

ด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ครูให้ความสำคัญกับวิธีคิดของนักเรียน รองลงมา คือ ครูช่วยอธิบายโจทย์หรือปัญหาให้นักเรียน เข้าใจ และ ครูให้นักเรียนคิดหาวิธีแก้ปัญหาได้หลายแบบ

ด้านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน รองลงมา คือ ครูสอนโดยให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกัน คิดและสรุปความรู้กับเพื่อน และ ครูสอนให้นักเรียนฟังความคิดเห็นของเพื่อน และเคารพความคิดที่ไม่เหมือนกัน ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินผลการทำงานกลุ่มและเล่าสิ่งที่เรียนรู้ร่วมกัน

ด้านการสะท้อนคิดและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ครูใช้คำถามช่วยให้นักเรียนเห็นจุดที่ตัวเองเก่ง และจุดที่ควรปรับปรุง รองลงมา คือ ครูให้คำแนะนำที่ทำให้นักเรียนรู้ว่าจะพัฒนาตัวเองต่อไปอย่างไร และ ครูให้นักเรียนเล่าว่าเข้าใจบทเรียนมากแค่ไหน

ด้านการประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ครูสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง รองลงมา คือ ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองและแลกเปลี่ยนผลการเรียนรู้กับเพื่อน และ ครูใช้วิธีการประเมินที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงแนวคิดหรือคำตอบได้หลายรูปแบบ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด โรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การประเมินสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีปฏิบัติตามแนวทางอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ โรงเรียนบ้านแม่สา มีการใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดมาแล้วส่วนหนึ่ง จึงทำการทบทวนกระบวนการสอนให้กับคณะครูเพื่อให้ลงสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง ทั้ง 5 ด้านดังนี้ 1) ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) ด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย 3) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน 4) ด้านการสะท้อนคิดและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 5) ด้านการประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านดังนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ , (2563) การสอนด้วยวิธีการแบบเปิดและร่วมสังเกตการสอน จะเห็นว่า การสอนด้วยวิธีการแบบเปิดทำให้ทีมการศึกษาชั้นเรียนสามารถประเมินทักษะการคิดผ่านการสังเกตแนวคิดของนักเรียนที่เกิดจากการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองและนักเรียนสามารถคิดได้อย่างหลากหลาย

ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดย ครูจัดกิจกรรมหรือถามคำถามที่ทำให้นักเรียนอยากรู้อยากเรียน และครูทำหน้าที่เหมือนเพื่อนที่คอยช่วยนักเรียนมากกว่าจะเป็นคนสอน พร้อมทั้งครูให้นักเรียนได้คิดและตั้งเป้าหมายการเรียนของตัวเอง ซึ่งครูจัดห้องเรียนให้นักเรียนเหมาะกับการลองคิด ลองทำ ของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากว่า โรงเรียนบ้านแม่สา ส่งเสริมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดยเปิดโอกาสให้นักเรียนมีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายและกระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างแท้จริง ครูทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนและกระตุ้นความคิด ผ่านการตั้งคำถามและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทดลองและค้นพบด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรณิชชา ทศตา และคณะ , (2567) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อความก้าวหน้าในชีวิตและการปรับตัวต่อสังคม บุคคลที่มีทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเองมักมีความสามารถในการพัฒนาทักษะเฉพาะทาง การแก้ปัญหา และการสื่อสารที่ดีขึ้น ซึ่งลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความยั่งยืนเพราะเกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายใน ความสามารถในการปรับตัว ทักษะการคิดวิเคราะห์ และแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ซึ่งเป็นการผสานการเรียนรู้ด้วยตนเองเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมสู่การเรียนรู้โดยเน้นการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาตนเองซึ่งทั้งหมดนี้มีส่วนทำให้การเรียนรู้ด้วยตนเองมีความยั่งยืนทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้และเติบโตได้ตลอดชีวิต ทั้งนี้การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้างความสำเร็จและความมั่นคงในชีวิตทั้งด้านอาชีพและการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย โดย ครูให้ความสำคัญกับวิธีคิดของนักเรียน และครูช่วยอธิบายโจทย์หรือปัญหาให้นักเรียน เข้าใจง่ายๆ พร้อมทั้งครูให้นักเรียนคิดหาวิธีแก้ปัญหาได้หลายแบบ ทั้งนี้เนื่องจากว่า โรงเรียนบ้านแม่สา ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างมีความหมายช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ โดยครูเน้นกระบวนการคิดมากกว่าคำตอบ ครูทำหน้าที่เป็นผู้แปลความซับซ้อนให้เข้าใจง่าย และเปิดพื้นที่ให้นักเรียนเสนอแนวทางแก้ปัญหาหลากหลายอย่างอิสระสอดคล้องกับงานวิจัยของ จริญญา ปรีชาวิภาษ , (2561) การคิดแก้ไขปัญหาในชั้นเรียนที่เกิดขึ้นโดยการเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ได้เรียนในรายวิชามาสนับสนุนการหาแนวทางการตัดสินใจวางแผนและเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาของตนเอง

ด้านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน คือครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และครูสอนโดยให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกัน คิดและสรุปความรู้กับเพื่อน พร้อมทั้งครูสอนให้นักเรียนฟังความคิดเห็นของเพื่อน และเคารพความคิดที่ไม่เหมือนกัน และครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินผลการทำงานกลุ่มและเล่าสิ่งที่เรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจากว่า โรงเรียนบ้านแม่สา มีการเรียนรู้ร่วมกันช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะทางสังคมและการสื่อสาร โดยครูสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเคารพซึ่งกันและกัน ครูส่งเสริมการทำงานเป็นทีมผ่านกิจกรรมกลุ่ม และเปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสะท้อนความเข้าใจและพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย , (2563) การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Participation) จัดได้ว่าเป็นกลไกสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเด็ก เยาวชน และครูภูมิปัญญา ทั้งนี้การมีส่วนร่วมทำให้การเรียนรู้ร่วมกันมีความหมาย กล่าวคือทั้งครูภูมิปัญญาและเยาวชนจะสามารถร่วมกันวางเป้าหมาย สร้างแนวทางการเรียนรู้และรับประโยชน์ที่ได้ร่วมกันจากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจะเป็นพลังสำคัญของการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดความร่วมมือและมีโอกาสบรรลุผลสำเร็จ

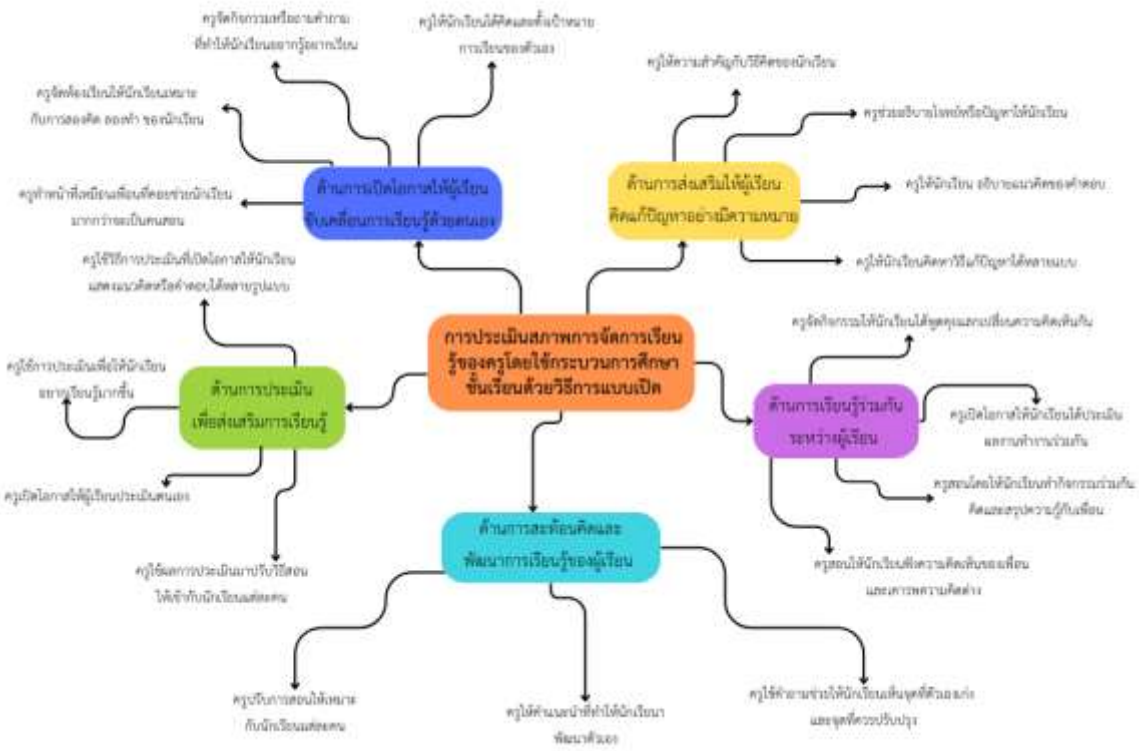
ด้านการสะท้อนคิดและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ ครูใช้คำถามช่วยให้นักเรียนเห็นจุดที่ตัวเองเก่ง และจุดที่ควรปรับปรุง ครูให้คำแนะนำที่ทำให้นักเรียนรู้ว่าจะพัฒนาตัวเองต่อไปอย่างไร พร้อมทั้ง ครูให้นักเรียนเล่าว่าเข้าใจบทเรียนมากแค่ไหน ทั้งนี้เนื่องจากว่า โรงเรียนบ้านแม่สา มีการสะท้อนคิดช่วยให้นักเรียนตระหนักรู้ถึงศักยภาพและจุดที่ต้องพัฒนา โดยครูใช้คำถามและคำแนะนำเพื่อกระตุ้นการคิดอย่างลึกซึ้ง ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนถ่ายทอดความเข้าใจในบทเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการวางแผนพัฒนาตนเองอย่างมีเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ วชิราภรณ์

นาทันใจ และ คณะ , (2567) การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสะท้อนคิดส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์การได้เด่นชัดขึ้น แสดงให้เห็นถึงการตรวจสอบกระบวนคิดและการเรียนรู้ สิ่งที่ได้เรียนรู้ วิธีการเรียนรู้และการเรียนรู้ใหม่ หรือความรู้ใหม่และมีประโยชน์สำหรับการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสะท้อนคิดจึงมีความน่าสนใจที่จะนำมาพัฒนาให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้ดีมากยิ่งขึ้น

ด้านการประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ ครูสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง คือครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองและแลกเปลี่ยนผลการเรียนรู้กับเพื่อน และ ครูใช้วิธีการประเมิน ที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงแนวคิดหรือคำตอบได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้เนื่องจากว่า โรงเรียนบ้านแม่สา มีการประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เน้นการติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยครูใช้การสังเกตและเปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินตนเองและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ครูใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายเพื่อรองรับความแตกต่างของผู้เรียน และส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ จอมพรรษา และคณะ , (2563) การประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า รูปแบบการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ของการประเมิน สิ่งที่มุ่งประเมินวิธีการประเมินผู้ทำการประเมินและเกณฑ์การประเมิน

องค์ความรู้

จากผลการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด พบว่า การประเมินสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถดำเนินงานจัดประสบการณ์เรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้



ภาพที่ 1 ภาพการประเมินสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดโรงเรียนบ้านแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : อาริยา สุริยนต์, 2563.

สามารถดำเนินงานจัดประสบการณ์เรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานเป็นราย ด้านดังนี้ ดังต่อไปนี้ ด้านที่ 1 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการดำเนินการดังนี้ 1) ครูจัดกิจกรรมหรือถามคำถามที่ทำให้นักเรียนอยากรู้อยากเรียน 2) ครูให้นักเรียนคิดและตั้งเป้าหมายการเรียนของตนเอง 3) ครูจัดห้องเรียนให้นักเรียนเหมาะสมกับการคิดลองทำ ของนักเรียน 4) ครูทำหน้าที่เหมือนเพื่อนที่คอนช่วยนักเรียนมากกว่าเป็นคนสอน ด้านที่ 2 ด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย มีการดำเนินการ ดังนี้ 1) ครูให้ความสำคัญกับวิธีความคิดของนักเรียน 2) ครูช่วยอธิบายโจทย์หรือปัญหาให้เรียน 3) ครูให้นักเรียน อธิบายแนวคิดของตนเอง 4) ครูให้นักเรียนคิดหาวิธีแก้ปัญหาได้หลายแบบ ด้านที่ 3 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน มีการดำเนินการดังนี้ 1) ครูจักกิจกรรมให้นักเรียนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน 2) ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินผลงานทำงานร่วมกัน 3) ครูสอนโดยให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันคิดและสรุปความรู้เพื่อน 4) ครูสอนให้นักเรียนฟังความคิดเห็นของเพื่อนและเคารพความคิดต่าง ด้านที่ 4

ด้านการสะท้อนคิดและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการดำเนินการดังนี้ 1) ครูปรับการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน 2) ครูแนะนำที่ทำให้นักเรียนพัฒนาตนเอง 3) ครูใช้คำถามช่วนให้นักเรียนเห็นที่ตัวเองเก่งและจุดที่ควรปรับปรุง ด้านที่ 5 ด้านการประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การดำเนินการดังนี้ 11) ครูใช้วิธีการประเมินที่เปิดโอกาศให้นักเรียนแสดงแนวคิดหรือคำตอบได้หลายรูปแบบ 2) ครูใช้การประเมินเพื่อให้นักเรียนอยากเรียนรู้มากขึ้น 3) ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง 4) ครูใช้ผลการประเมินมาปรับวิธีสอนให้เข้ากับนักเรียนแต่ละชั้น

ข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิด ของโรงเรียนบ้านสา จังหวัดเชียงใหม่ โดยผ่านกระบวนการพัฒนาครูด้วยวิธีการอบรม เป็นกรอบแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดได้ เพื่อให้ครูมีความรู้และเทคนิคการสอนที่ทันสมัย สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของนักเรียนได้ และสามารถนำมาพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ ให้มีทักษะและประสบการณ์ทางวิชาชีพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดทุกกลุ่มวิชาและมีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง

2) ควรนำผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดไปทำการพัฒนาทั้งผู้เรียนและคณะครู

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ส่งเสริมครูให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบเปิดให้อย่างครบทุกชั้นเรียนและทุกวิชา

2) ส่งเสริมครูจัดการเรียนการสอนแบบเปิดร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบต่างๆให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ขยายขอบเขตการวิจัยไปยังกลุ่มโรงเรียนที่มีบริบทแตกต่างกันเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของกระบวนการศึกษาชั้นเรียนแบบเปิดในบริบทที่หลากหลาย

2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบเพื่อเสริมด้านที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา ควรศึกษาวิธีการพัฒนาทักษะครูในการออกแบบกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เลือกเส้นทางการเรียนรู้ของตนเองอย่างมีเป้าหมายและได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม

References

จริญญา ปรีชาวิภาษ. (2561). *ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เรื่องโจทย์ปัญหาอัตราส่วนสัดส่วนและร้อยละที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศึกษานารีวิทยา*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/2178.ru [1 สิงหาคม 2568]

ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย. (2563). การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันแบบพหุวัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กและเยาวชน. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่. 21(3), : 24-38.

บุญชม ศรีสะอาด. (2541). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : ไมตรี

อินทร์ประสิทธิ์. (2563). *ปรับการเรียน เปลี่ยนการสอน เลิกท่องจำความรู้มุ่งสู่การฝึกแก้ปัญหาด้วยตัวเอง.*[ออนไลน์.].แหล่งข้อมูล *:* https://www.eef.or.th/tsqp-23-07-20 . [5 สิงหาคม 68].

ลัดดาวัลย์ จอมพรรษา. (2563). การพัฒนารูปแบบการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.*วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม* 7(1), : 267-282.

วชิราภรณ์ นาทันใจ และคณะ. (2567). ผลการจัดการเรียนรู้สุขศึกษาโดยใช้การสะท้อนคิดที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางพฤติกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา. *วรสาร Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). 6701. https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/6701.*[ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=7700&context=chulaetd [5 สิงหาคม 2568]

อรณิชชา ทศตา และคณะ. (2565). การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์และประสิทธิภาพภายในตนเองเชิงสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.* 14 (7), : 87-101.

อาริยา สุริยนต์. (2563). ผลการพัฒนาชั้นเรียนคณิตศาสตร์ในโรงเรียนร่วมฝึกหัดครูโดยใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดงน้อย.สาขาวิชาคณิตศาสตรศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

Nicole Hill. (2010). *Model–based inquiry in physics*: A buoyantforce module.The Science Teacher, 77(8), 38–43.

การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

Personnel Management in the 21st Century of School Administrators in the Chiang Dao Educational Quality Development Center under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3

อังคณา ขันเมือง Angkana Khunmuang
จันทรฉาย ยมสูงเนิน Junchai Yomsoongnern
สังวาร วังแจ่ม Sangwan Wangcham
ธีระภัทร ประสมสุข Teerapat Prasomsuk
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g673302108@northcm.ac.th

Received 2025/08/04 *Revised* 2025/10/07 *Accepted* 2025/10/17

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 รูปแบบการวิจัย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น จำนวน 86 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเชื่อมั่น 0.97

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านการพัฒนาวิชาชีพ /ด้านหลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ด้านกิจการและกิจกรรมนักเรียน และด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ

2) แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ผู้บริหารกำหนดแผนการส่งเสริมโครงการพัฒนาครูมีความรู้ด้านการวิจัยและบูรณาการในข้อตกลงการปฏิบัติงาน.พัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อสามารถนิเทศและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมครูด้านหลักสูตร การสอน และการวัดผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ พัฒนาครูด้านทักษะชีวิต เช่น การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการทำงานเป็นทีมอบรมและให้ความรู้ด้านการประกันคุณภาพ พร้อมทั้งยึดมั่นในจรรยาบรรณผู้บริหารตามคุรุสภา

คำสำคัญ : การบริหารงานบุคคล, ศตวรรษที่ 21, ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา.

Abstract

This research aims to: 1) study personnel management in the 21st century of school administrators, and 2) examine approaches for developing personnel management in the 21st century of school administrators at the Chiang Dao Subdistrict Educational Quality Development Center under the Office of Chiang Mai Primary Educational Service Area 3. The research design involved a sample group consisting of school administrators and teachers, totaling 86 participants, together with 5 experts for the interview, using a questionnaire and a structured interview as research instruments, while data were analyzed through frequency, percentage, mean, and standard deviation, with a reliability coefficient of 0.97.

The research findings revealed that:

1) Personnel administration in the 21st century by school administrators was found to be at a high level overall. When considering each aspect, all were rated at a high level, ranked by average score from highest to lowest as follows: Educational quality assurance School administration Professional development / Curriculum, instruction, assessment and evaluation (with equal averages) Morality, ethics, and professional code of conduct Student affairs and activities Academic leadership

2) Guidelines for developing personnel administration in the 21st century by school administrators at the Chiang Dao Subdistrict Educational Quality Development Center under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3 revealed development approaches in each area as follows: Administrators encourage teachers

to gain research knowledge and integrate it into their performance agreements. Develop academic leadership to enable supervision and promotion of Active Learning. Manage schools in alignment with 21st-century learning skills. Support teachers in curriculum, instruction, and assessment consistent with learning goals. Develop teachers' life skills such as communication, analytical thinking, and teamwork. Provide training and knowledge on quality assurance. Uphold ethical standards in line with the professional code of conduct set by the Teachers' Council of Thailand.

Keywords: Personnel Management, 21st Century, Educational Quality Development Center.

บทนำ

สังคมโลกในยุคปัจจุบันก้าวเข้าสู่สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน ทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็วส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ประชากรมีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเพื่อทำงาน การสื่อสารด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ มีการเชื่อมโยงจากทั่วทุกมุมโลก ข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ มีความสลับซับซ้อนจึงทำให้วิถีชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่าง จากศตวรรษที่ผ่านมา (สมหญิง สายธนู, 2560 : 35-36) ผู้เรียนจึงต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายในอนาคต การศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคนให้ทันต่อสถานการณ์และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาการศึกษาไทยไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ได้มีปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะ การเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาและการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างความตื่นตัวให้คนไทยตระหนักถึงบทบาท ความรับผิดชอบ การวางตำแหน่งของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และประชาคมโลก การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มและการสร้างระบบการศึกษา เพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561 : 33)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจด้านต่าง ๆ ไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา รัฐจึงต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อเตรียมประชากรให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา โดยต้องมีทักษะผู้นำและการบริหารอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามหลักสูตร กำหนดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนเพราะเป็นตัวกลาง

สำคัญในการรับนโยบายต่าง ๆ มาบริหาร วางกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ครูและผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อให้สอดรับกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน ผู้บริหารจึงจำเป็นที่จะต้องมีทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และนำไปสู่ความสำเร็จของผู้เรียนและสถานศึกษา ประกอบด้วยทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิตัล ทักษะการสื่อสาร และทักษะด้านความริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิผล (วณิ ชวรรณ รัตนจารุ พิทักษ์. 2564 : 52) หากผู้บริหารสถานศึกษาขาดทักษะในการบริหารสถานศึกษาย่อมส่งผลด้านลบต่อการจัดการศึกษาโดยตรง (รัตนา กาญจนพันธุ์, 2564 : 16)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ได้จัดทำแผนปฏิบัติราชการปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เช่น การส่งเสริม Active Learning และการสร้างนวัตกรรมร่วมกับผู้เรียน (แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 : 37) มีการพัฒนาครูด้านวิชาชีพ การวัดผล และส่งเสริม Personalized Learning ผ่านรูปแบบการอบรมที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์สถานการณ์พบว่ามีปัญหาด้านบุคลากร เช่น ขาดครูที่เป็นคนในพื้นที่ ทำให้เกิดการโยกย้ายบ่อย (แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2566-2570 : 27) อัตราจ้างขาดความมั่นคง และขาดบุคลากรสนับสนุนในโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีจำนวนนักเรียนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร์เป็นจำนวนมาก

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงเป็นเหตุผลทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้บริหารโรงเรียน โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาวในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน และครูผู้สอน จำนวน 96 คน ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 รวมทั้งสิ้นจำนวน 103 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน และครูผู้สอนจำนวน 79 คน ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 รวมทั้งสิ้นจำนวน 86 คน โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 43) และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 2 คน และรองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และครูผู้สอนวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1)แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

2)แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ด้วยโปรแกรมประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยหาค่าเฉลี่ย $\overline{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อ รายด้าน และโดยภาพรวม เสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย ที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121)

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จำนวน 7 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการพัฒนาวิชาชีพ ประเด็นคำถาม ท่านมีแนวทางและวิธีการใด ที่จะส่งเสริม และสนับสนุน ให้ครูผู้สอนใช้การวิจัยมาพัฒนาวิชาชีพของตนเองและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน อยู่เสมอได้อย่างไร ขอให้ท่านนำเสนอแนวทางและวิธีการที่จะพัฒนาฯ มาพอสังเขป

2) ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ ประเด็นคำถาม ท่านมีแนวทางและวิธีการใด ที่จะนิเทศ ให้ความรู้ เพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้จัดการเรียนรู้ต่อผู้เรียนให้เติบโตเต็มตามศักยภาพได้อย่างไร ขอให้ท่านนำเสนอแนวทางและวิธีการที่จะพัฒนาฯ มาพอสังเขป

3) ด้านการบริหารสถานศึกษา ประเด็นคำถาม ท่านมีแนวทางและวิธีการใด ที่จะพัฒนาบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศได้อย่างไร ขอให้ท่านนำเสนอแนวทางและวิธีการที่จะพัฒนาฯ มาพอสังเขป

4) ด้านหลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประเด็นคำถาม ท่านมีแนวทางและวิธีการใด ที่จะส่งเสริม และพัฒนา ครูผู้สอนให้มีความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายได้อย่างไร ขอให้ท่านนำเสนอแนวทางและวิธีการที่จะพัฒนาฯ มาพอสังเขป

5) ด้านกิจการและกิจกรรมนักเรียน ประเด็นคำถาม ท่านมีแนวทางและวิธีการใด ที่จะพัฒนาครูให้สามารถบริหารจัดการให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนได้อย่างไร ขอให้ท่านนำเสนอแนวทางและวิธีการที่จะพัฒนาฯ มาพอสังเขป

6) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ประเด็นคำถาม ท่านมีแนวทางและวิธีการใด ที่จะให้ความรู้แก่ครูและบุคลากร ให้สามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายใน และภายนอกของสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างไร ขอให้ท่านนำเสนอแนวทางและวิธีการที่จะพัฒนาฯ มาพอสังเขป

7) ด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ ประเด็นคำถาม ท่านมีแนวทางและวิธีการใด ที่จะพัฒนาตนเอง ให้ประพฤติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาที่คุรุสภากำหนดได้อย่างไร ขอให้ท่านนำเสนอแนวทางและวิธีการที่จะพัฒนาฯ มาพอสังเขป

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

1) ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และพัฒนาเครื่องมือให้ครอบคลุมตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์งานวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามไปปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

2) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามไปให้ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้อง ความตรงเชิงเนื้อหา แล้วนำมาหาค่า IOC (Index of item objective congruence) ผลการตรวจสอบค่า IOC ต้องมีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด และคณะ2561 อ้างถึงใน ขันแก้ว พรมคำ, 2564 : 80-81) กำหนดคะแนนให้ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ + 1 หมายถึง คำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือนิยามปฏิบัติการ 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือนิยาม ปฏิบัติการ - 1 หมายถึง คำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือนิยามปฏิบัติการ และปรับปรุงแก้ไขข้อคำถาม ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา ผล

การตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถาม (IOC) มีค่าเท่ากับ 0.84

3) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มิใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา /ครูผู้สอน ในโรงเรียนบ้านทุ่งละคร จำนวน 4 ชุด โรงเรียนบ้านถ้ำ จำนวน 3 ชุด โรงเรียนบ้านแม่นะ จำนวน 16 ชุด โรงเรียนบ้านป่าบง จำนวน 7 ชุด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 ชุด

4) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach. 1990 : 202 - 204 อ้างถึงใน ธนิต รัตนศักดิ์ดา2565 : 54) จากการไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มิใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97

5) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา และเป็นฉบับสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า

ตาราง 1 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการพัฒนาวิชาชีพ	4.34	0.60	**มาก**
ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ	4.31	0.68	**มาก**
ด้านการบริหารสถานศึกษา	4.35	0.64	**มาก**
ด้านหลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.34	0.64	**มาก**
ด้านกิจการและกิจกรรมนักเรียน	4.33	0.75	**มาก**
ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา	4.36	0.60	**มาก**
ด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ	4.34	0.60	**มาก**
โดยรวม	**4.34**	**0.64**	**มาก**

จากตาราง 1 การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา รองลงมา คือ ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านการพัฒนาวิชาชีพ /ด้านหลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ด้านกิจการและกิจกรรมนักเรียน และด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า

ด้านการพัฒนาวิชาชีพ มุ่งปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนสร้างแรงจูงใจผ่านครูต้นแบบและอบรมเสริมทักษะด้านการวิจัยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน PLC และบูรณาการสู่การสอน สนับสนุนงบประมาณ สิ่งจูงใจ และการประกวดผลงานวิจัย ใช้ผลวิจัยปรับปรุงการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพการศึกษา ขับเคลื่อนด้วย I2TEAM Model กระตุ้นการแก้ปัญหาเล็ก ๆ สู่วิทยฐานะที่ก้าวหน้า

ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ มุ่งพัฒนากระบวนการนิเทศอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ เน้นการนิเทศทั้งภายในและภายนอก โดยมีขั้นตอนชัดเจนและสะท้อนผลร่วมกัน เปิดรับการนิเทศจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำข้อเสนอแนะมาพัฒนาการเรียนรู้ของครู ใช้แนวทาง ACTIVE Style เน้นความร่วมมือ ชุมชนการเรียนรู้ และความเป็นเลิศ ส่งเสริมการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอด้วยวิธีการที่หลากหลาย นำผลนิเทศมาปรับใช้ในแผนการเรียนรู้และแผนพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

ด้านการบริหารสถานศึกษา เน้นพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้องทักษะศตวรรษที่ 21 ยกระดับการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีและการประเมินที่หลากหลาย ส่งเสริม Active Learning และพัฒนาครูผ่านอบรม นิเทศ และศึกษาดูงาน สร้างเครือข่ายวิชาการและใช้ดิจิทัลบริหารจัดการ วิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล วางแผนเชิงกลยุทธ์ จัดโครงการตามแผนประจำปี และกำหนดผลลัพธ์ชัดเจน ใช้ AAR Reflect Feedback ปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

ด้านหลักสูตร การสอน และการวัดผล มุ่งพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะการประเมินที่ทันสมัย สนับสนุนการอบรม สำรวจความต้องการ และจัดทำ ID Plan ตามการพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมการขยายผลความรู้ผ่าน PLC และศึกษาดูงานสถานศึกษาต้นแบบ พัฒนาสื่อ นวัตกรรม และแนวทางการประเมินที่เข้าถึงง่ายและหลากหลาย นิเทศและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง พร้อมสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาวิธีปฏิบัติ นำผลการประเมินสู่การพัฒนา และใช้ Q-info ลดภาระงาน เพิ่มประสิทธิภาพการวัดผล

ด้านกิจการและกิจกรรมนักเรียน มุ่งพัฒนาครูเพื่อเสริมทักษะชีวิตนักเรียน เช่น การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการทำงานเป็นทีม จัดอบรม พัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิต ศึกษาดูงานต้นแบบ และสร้างเครือข่ายผ่าน PLC ร่วมมือองค์กรภายนอกพัฒนาแนวทางการสอน และวิเคราะห์ผู้เรียนด้วย

SWOT และการวัดแวว กำหนดตัวชี้วัด สร้างเครื่องมือ และบูรณาการกิจกรรมทักษะชีวิตในห้องเรียน ดำเนินโครงการ ติดตามผล และปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา มีแนวทางพัฒนา คือ การพัฒนาความรู้และทักษะของครูและบุคลากร เน้นการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการประเมินผล จัดอบรมและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในและภายนอกสถานศึกษา ส่งเสริมการอบรมครูด้านการประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอก พร้อมถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อสร้างความเข้าใจในเป้าหมายและแนวทางพัฒนา ศึกษาตัวชี้วัดผ่านการปฏิบัติจริงโดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน สร้างความตระหนักรู้และกำหนดให้ทุกฝ่ายนำมาตรฐานสู่การดำเนินงานเพื่อควบคุมคุณภาพ สนับสนุนการประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่านความร่วมมือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านคุณภาพการศึกษา

ด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ มุ่งศึกษาและทำความเข้าใจจรรยาบรรณผู้บริหารตามคุรุสภากำหนด ส่งเสริมการอบรมและเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและศาสนาอย่างสม่ำเสมอ เน้นการสะท้อนตนเองเพื่อประเมินและปรับปรุงการปฏิบัติตามจรรยาบรรณ ยกระดับวิถีผู้นำด้วยการตัดสินใจอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบต่อสังคม เป็นแบบอย่างร่วมงานกับครู บุคลากร และกำหนดเป็นนโยบายควบคุมคุณภาพองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลเป็นรายด้าน ได้ ดังนี้

อภิปรายผลวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ด้านมาตรฐานความรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา การบริหารสถานศึกษา การพัฒนาวิชาชีพ หลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ กิจการและกิจกรรมนักเรียน และความเป็นผู้นำทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ พรกมล ช้างเผือก (2560) ที่พบว่า มาตรฐานความรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การประกันคุณภาพการศึกษา กิจการและกิจกรรมนักเรียน คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณ หลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การบริหารสถานศึกษา การพัฒนาวิชาชีพ และความเป็นผู้นำทางวิชาการ.

อภิปรายผลวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ด้านการพัฒนาวิชาชีพ แนวทางพัฒนาคือ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการวิจัย บูรณาการในการจัดทำข้อตกลงการปฏิบัติงาน ใช้การวิจัยพัฒนาคุณภาพงานและวิทยฐานะ สนับสนุนการทำ

วิจัยในชั้นเรียนและแลกเปลี่ยนผ่าน PLC จัดสรรงบประมาณ สร้างแรงจูงใจจากครูต้นแบบ จัดอบรมทักษะวิจัย เปิดโอกาสเข้าร่วมโครงการวิจัย และใช้ผลวิจัยยกระดับการเรียนรู้ โดยใช้ I2 TEAM Model สอดคล้องกับ อานนท์ นามลวด (2566) ที่เสนอแนวทางพัฒนา ได้แก่ การส่งเสริมคุณภาพงานวิชาการ พัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระบบทะเบียนและข้อมูลผู้เรียน การวัดและประเมินผล ปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ และพัฒนาหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับชุมชน และสอดคล้องกับธีรพงศ์ มีโภค (2566 :) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพของผู้บริหาร สถานศึกษากับความเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า ด้านปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาให้ ก้าวหน้าอยู่เสมอ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกรายการ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษามี ส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารสถานศึกษา สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการขององค์การอยู่เสมอ และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การวิชาชีพทางการศึกษา ตามลำดับ

ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ มีแนวทางพัฒนาโดยผู้บริหาร ผู้บริหารควรพัฒนาตนเป็นผู้นำทางวิชาการ สามารถนิเทศและให้ความรู้ครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร ส่งเสริมให้ครูออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับ อานนท์ นามลวด (2566) ที่เสนอแนวทางด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ โดยจัดโครงการพัฒนาศักยภาพ ส่งเสริมความสามารถของนักเรียน ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมแข่งขันทักษะทางวิชาการ 8 กลุ่มสาระ เพื่อให้นักเรียนมีเวทีแสดงออก และพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพและสอดคล้องกับอนุเทพ กุศลคุ้ม (2561 : 188) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพคุรุสภา ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 ผลการวิจัย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารด้านวิชาการ รองลงมา ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการเทคโนโลยีและสารสนเทศ และด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร ตามลำดับ

ด้านการบริหารสถานศึกษา มีแนวทางพัฒนา โดยผู้บริหาร ผู้บริหารควรพัฒนาระบบบริหารงานวิชาการและหลักสูตรให้สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและสถานศึกษา ส่งเสริมครูจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning นิเทศการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง วิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล ประเมินผลและนำ Feedback มาปรับปรุงงานวิชาการ สอดคล้องกับ เกรียงไกร แสนสุข (2564) ที่เสนอว่า ผู้บริหารควรพัฒนาสมรรถนะด้วยการเรียนรู้หลักการบริหารจากแหล่งต่าง ๆ จัดอบรม สัมมนา และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีผู้บริหารต้นแบบเป็นวิทยากร เพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นแบบอย่างที่ดีและสอดคล้องกับ ธีรพงศ์ มีโภค (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่าง

พฤติกรรมการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพของ ผู้บริหาร สถานศึกษากับความเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี พบว่า ด้านพัฒนาแผนงานขององค์การให้มีคุณภาพสูง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดทุกรายการ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษากกหนดเป้าหมายของกิจกรรมที่ ชัดเจน อันนำไปสู่ผลของการพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษจัดทำแผนงานที่สามารถนำไปสู่ การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและเกิดผลการพัฒนาอย่างแท้จริง และผู้บริหารสถานศึกษาวางแผน งานอย่างมียุทธศาสตร์ เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ตามลำดับ

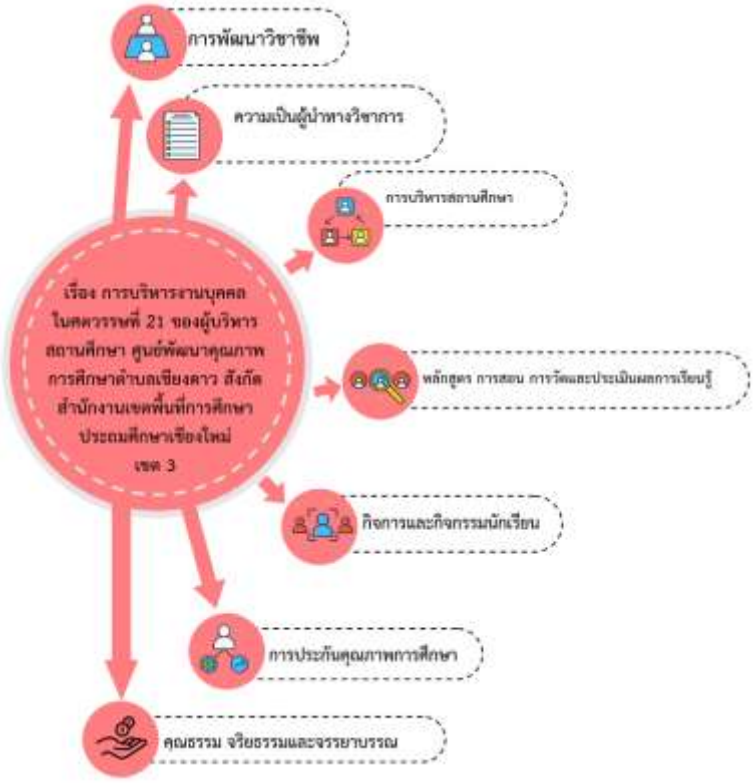
ด้านหลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีแนวทางพัฒนา ผู้บริหารควรพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะในการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย สำรวจความต้องการพัฒนา จัดทำสื่อและนวัตกรรมด้านการประเมินที่เหมาะสม ขยายผลการใช้ระบบ Q-info ลดภาระงานและเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินผล สอดคล้องกับ เกรียงไกร แสนสุข (2564) ที่เสนอให้ผู้บริหารส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตร สนับสนุนครูจัดการเรียนรู้เต็มศักยภาพ ใช้วิธีประเมินที่หลากหลายและยุติธรรม จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ผู้บริหารเข้าใจและสามารถนิเทศติดตามได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ คมสันต์ วงษ์ชาลี (2561) ที่วิจัยคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ พบว่า ด้านวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการอำนวยความสะดวกแก่ครู ผู้บริหารเน้นบูรณาการการเรียนการสอน และสนับสนุนการพัฒนาทักษะคิดและแก้ปัญหา

ด้านกิจการและกิจกรรมนักเรียน แนวทางพัฒนาโดยผู้บริหาร คือ ส่งเสริมและพัฒนาครูด้านทักษะชีวิต เช่น การสื่อสาร การแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการทำงานเป็นทีม พร้อมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ่าน PLC และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการทักษะชีวิต ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติจริง และวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับพรกมล ช้างเผือก (2560) ที่พบว่าผู้บริหารสามารถจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่เสริมศักยภาพผู้เรียนได้อย่างดี และพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2565) ที่พบว่าคุณภาพผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม และกิจการนักเรียน ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทผู้บริหารที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน.

ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แนวทางพัฒนาคือ ผู้บริหารควรพัฒนาและอบรมครู–บุคลากรให้เข้าใจระบบประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอก ส่งเสริมการเข้าร่วมอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน เข้าใจเป้าหมายและตัวชี้วัด พร้อมสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพ และนำมาตรฐานการศึกษาสู่การปฏิบัติจริงทุกระดับ สอดคล้องกับพรกมล ช้างเผือก (2560) ที่พบว่าผู้บริหารมืออาชีพสามารถแสดงผลงานการประกันคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรม มีหลักฐานยืนยัน และสร้างความมั่นใจแก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ขณะที่อาทิตย์ เพิ่มเขตรกรรม (2565) พบว่าผู้บริหารมีความรู้ด้านการประกันคุณภาพ วิเคราะห์ทิศทางของสถานศึกษา บริหารความเปลี่ยนแปลง สร้างแรงบันดาลใจ และนำนโยบายสู่การปฏิบัติได้จริง.

ด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ แนวทางพัฒนาผู้บริหารควรยึดมั่นในจรรยาบรรณตามข้อบังคับคุรุสภา เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และกิจกรรมทางศาสนา ปรับปรุงพฤติกรรมให้เหมาะสมกับการเป็นผู้นำที่โปร่งใส ยุติธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งยังเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2565) ที่พบว่าคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารอยู่ในระดับสูงสุด โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ขณะที่คมสันต์ วงษ์ชาลี (2561) พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีออาชีพมีคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับความถูกต้อง ความยุติธรรม การแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการตระหนักในความรู้สึกของครูและนักเรียนอย่างเหมาะสม.

องค์ความรู้



ภาพที่ 1 การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

ที่มา : อังคณา ขันเมือง, (2568)

โดยอธิบายรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

ด้านการพัฒนาวิชาชีพ คือ การปลูกฝังและสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน โดยปลูกฝังทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน โดยให้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเอง สร้างแรงจูงใจผ่านตัวอย่างครูต้นแบบ จัดอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะด้านการวิจัย และเปิดโอกาสให้ครูเข้าร่วมโครงการที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนให้ครูแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) จัดสรรงบประมาณและสิ่งจูงใจ

ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ คือ การพัฒนากระบวนการนิเทศ แบบสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ เน้นการนิเทศทั้งภายในและภายนอก โดยการนิเทศภายในควรมีขั้นตอนที่ชัดเจน และมีการสะท้อนผลร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เปิดรับการนิเทศจากภายนอก เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญ นำข้อเสนอแนะมาปรับใช้เพื่อพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการบริหารสถานศึกษา คือ การพัฒนาด้านวิชาการ การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีและวิธีการประเมินผลที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ส่งเสริมการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องด้วยการสนับสนุนให้ครูเข้าร่วมการอบรมและมีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้คณะครูศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบเพื่อนำความรู้มาปรับประยุกต์ใช้ ส่งเสริมให้คณะครูได้เข้าอบรมในหลักสูตรต่างๆ ในงานวิชาการ

ด้านหลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า การพัฒนาครูเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ส่งเสริมให้ครูมีความรู้และทักษะในการวัดและประเมินผล เช่น การอบรมและพัฒนาตนเองเกี่ยวกับแนวทางการวัดและประเมินผลที่ทันสมัยและหลากหลาย จัดส่งเสริม สนับสนุนให้ครูเข้าร่วมการอบรมเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สำรวจความต้องการในการอบรมพัฒนาตนเองในการวัดและประเมินผล

ด้านกิจการและกิจกรรมนักเรียน คือ การพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียน โดยจัดอบรมและพัฒนาครูด้านทักษะชีวิต เช่น ทักษะการสื่อสาร การแก้ปัญหา การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานเป็นทีม ให้ครูเข้ารับการอบรมหลักสูตรพัฒนาทักษะชีวิตอยู่เสมอ ส่งเสริมให้ครูศึกษาดูงานในสถานศึกษาต้นแบบ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต

ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การพัฒนาความรู้และทักษะของครูและบุคลากร เน้นการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการประเมินผล จัดอบรมและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในและภายนอกสถานศึกษา ส่งเสริมให้คณะครูมาเข้าอบรมเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในและภายนอก สร้างความเข้าใจโดยการให้ความรู้ ทั้งจากหน่วยงานต้นสังกัดและบุคลากรภายนอกผู้เชี่ยวชาญ

ด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ พบว่า การศึกษาและทำความเข้าใจในจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษาที่คุรุสภากำหนด เพื่อให้ทราบถึงมาตรฐานและข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติตามศึกษาจรรยาบรรณ ระเบียบ ราชการของครูและผู้บริหาร การเข้าอบรมในหลักสูตรต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประพฤติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาอยู่เสมอ เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

สรุป และข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิง นโยบาย

1. ส่งเสริมระบบนิเทศเชิงสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ พร้อมสะท้อนผลเพื่อพัฒนาครูอย่างยั่งยืน

2. พัฒนาหลักสูตรสอดคล้องศตวรรษที่ 21 บูรณาการเทคโนโลยีและ Active Learning

3. จัดสรรงบประมาณต่อเนื่องเพื่อพัฒนาครู อบรม วิจัย และเข้าร่วม PLC

4. บูรณาการจริยธรรมและจรรยาบรรณในแผนพัฒนาบุคลากร เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรคุณธรรม

ข้อเสนอแนะเชิง ปฏิบัติการ

1) จัดอบรมและสร้างแรงบันดาลใจให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน โดยใช้ครูต้นแบบเป็นตัวอย่าง

2) พัฒนาทักษะชีวิตนักเรียนผ่านการอบรมครูด้านการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการทำงานเป็นทีม

3) ส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษา จัดอบรมเชิงปฏิบัติและเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้

4) พัฒนาทักษะการวัดและประเมินผล โดยอบรมครูด้วยหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะทาง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารบุคลากรครูตามมาตรฐานวิชาชีพในศตวรรษ ที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3

2) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการบริหารการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเชียงดาวสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

References

เด่นตา ชัยเพชร. “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่”. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 7(2), 85-86.

พรกมล ช้างเผือก. “มาตรฐานความรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9”. *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย*, 9(1), 271-285.

พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2565). คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาของสาขาวิชาการบริหารการศึกษา *หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต* มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

รัตนา กาญจนพันธุ์ (2564). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการ รับรู้ของ ครูในโรงเรียนเครือสหวิทยาเขตเมืองปราการ จังหวัดสมุทรปราการ. *ศูนย์พัฒนาการ เรียนรู้สมัยใหม่. บจก.พัฒนาการ*เรียนรู้สมัยใหม่.มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วณิชวรรณ รัตนจารุพิทักษ์. (2564). ทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. *การค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:* มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมหญิง สายธนู. (2560). *คู่มือครูอาชีพ (ฉบับย่อ) ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรีสฤษดิวงศ์.

อนุเทพ กุศลคุ้ม. “สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพคุรุสภา ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30”. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.* 7(26), 188-197.

อานนท์ นามลาด. “การบริหารงานตามมาตรฐานวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร”.*วารสารครุศาสตร์ปัญญพัฒน์* มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. 1(2), 71-88.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์)

The Development of Learning Management Model to Enhance Technological Skills and Engineering Design Process for Grade 3 Students at Thammikaram Municipal School (Piyawan Rangsun)

พัชรี สังข์ทอง Patcharee Sungthong
โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์)
Thammikaram Municipal School (Piyawan Rangsun)
krit.itipat@gmail.com

Received 2025/08/23 *Revised* 2025/10/02 *Accepted* 2025/10/17

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินและปรับปรุงรูปแบบให้มีประสิทธิภาพ เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียน 120 คน บุคลากรทางการศึกษา 21 คน และผู้ปกครอง 120 คน ใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเมินต่างๆ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.948 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันยังขาดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนปฏิบัติจริง ครูผู้สอนไม่เพียงพอและไม่ได้จบตรงสาขา สื่อและอุปกรณ์ไม่ครบถ้วน และการประเมินยังเน้นทฤษฎีมากกว่าทักษะกระบวนการ

2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นคือ “PATCHA Model” ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอน 5 ขั้น (การตั้งคำถาม การวิเคราะห์และออกแบบ การปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขจำกัด การตรวจสอบและประเมินผล และการประยุกต์ใช้จริง) รวมทั้งกิจกรรมสนับสนุน 5 ประการ เช่น ค่ายสะเต็มศึกษา โครงงานนวัตกรรม และกิจกรรมนักประดิษฐ์รุ่นเยาว์

3) ผลการทดลองใช้พบว่าความสอดคล้อง ความเหมาะสม และผลลัพธ์การเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก นักเรียนสะท้อนพฤติกรรมทางเทคโนโลยีและการออกแบบเชิงวิศวกรรมได้อย่างเด่นชัด 4)

การประเมินคุณภาพและความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านประโยชน์ต่อสถานศึกษาได้รับคะแนนสูงสุด

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการเรียนรู้, ทักษะทางเทคโนโลยี, ทักษะกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม.

Abstract

The objectives of this research were: (1) to investigate the current situation of learning management in science and technology, (2) to develop a learning management model that enhances technological skills and engineering design processes, (3) to implement the developed model, and (4) to evaluate and improve the model for effectiveness. This study employed a research and development (R&D) approach. The samples included 120 students, 21 educational personnel, and 120 parents. The research instruments consisted of questionnaires, interviews, observation forms, group discussion records, evaluation forms, and satisfaction surveys, with an overall reliability coefficient of 0.948. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The findings revealed that:

1) current learning management lacked sufficient opportunities for hands-on practice, an adequate number of qualified science teachers, complete instructional media and equipment, and emphasized theoretical assessment rather than process skills.

2) the developed model, entitled “PATCHA Model,” comprised four elements: principles, objectives, five instructional steps (problem identification, analysis and design, practice under limited conditions, evaluation, and application to real-life contexts), and five supporting activities, such as STEM education camps, innovation projects, and young inventor activities.

3) the implementation results showed that the model’s consistency, appropriateness, learning outcomes, and application in practice were rated at a high level, while students demonstrated significant technological and engineering design skills; and (4) the overall quality of the model and satisfaction with its use were rated at a high level, with the highest score given to its benefits for educational institutions.

Keywords: Learning Management Model, Technological Skills, Engineering Design Process Skills.

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีบทบาทเชื่อมโยงข้อมูลและองค์ความรู้จากทุกภูมิภาคทั่วโลก ทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตและรูปแบบการทำงานของมนุษย์อย่างกว้างขวาง โลกจึงได้ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่ต้องการทักษะใหม่ ๆ เพื่อรองรับสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้น การเตรียมความพร้อมของเยาวชนในการเรียนรู้และปรับตัวให้มีทักษะกระบวนการที่จำเป็นจึงเป็นภารกิจสำคัญของระบบการศึกษา (Trilling & Fadel, 2009)

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ถือเป็นกรอบแนวคิดหลักที่นักการศึกษาให้ความสำคัญ โดยแบ่งออกเป็นสามกลุ่ม ได้แก่ ทักษะชีวิตและการทำงาน เช่น ความสามารถในการปรับตัวและภาวะผู้นำ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เช่น การรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานร่วมมือ (Partnership for 21st Century Skills, 2009) การพัฒนาทักษะทั้งสามกลุ่มนี้จำเป็นต้องบูรณาการผ่านการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การสร้างนวัตกรรม การแข่งขันทางการตลาด ตลอดจนการแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม งานวิจัยจำนวนมากยืนยันว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานความรู้ และยกระดับคุณภาพชีวิต อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาพลังงานสะอาดและระบบสุขภาพสมัยใหม่ (Johnson & Brown, 2019; Green & White, 2021) ดังนั้น การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตั้งแต่วัยเด็กจึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา หรือการสร้างนวัตกรรม โดยมีงานวิจัยชี้ว่าการบูรณาการกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่และเตรียมความพร้อมสู่การทำงานในอนาคต (Bybee, 2013; Cunningham & Carlsen, 2014)

อย่างไรก็ตาม ในการจัดการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวิศวกรรมในประเทศไทยยังพบปัญหาหลายประการ อาทิ การขาดแคลนทรัพยากรและอุปกรณ์การเรียนรู้ที่ทันสมัย การบูรณาการเนื้อหากับวิชาอื่นยังไม่ชัดเจน และที่สำคัญคือการขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน งานวิจัยของ วรกันยา แก้วกลม และคณะ (2561) พบว่าครูวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษายังเผชิญปัญหาในการทำความเข้าใจแนวคิดสะเต็มศึกษาและการนำไปใช้จริง ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ไม่สามารถสร้างทักษะเชิงบูรณาการได้เต็มศักยภาพ นอกจากนี้ ในระดับนโยบาย รายงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ได้สังเคราะห์ว่าประเทศไทยยังขาดกลไกสนับสนุนเชิง

ระบบ ทั้งด้านทรัพยากร งบประมาณ และการพัฒนาครู ทำให้การขับเคลื่อนสะเต็มศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษายังไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ปัญหาเหล่านี้ทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับทักษะที่ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้จริง และส่งผลต่อศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ

ประเทศไทยได้กำหนดกรอบการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การคิดเชิงวิพากษ์ และการสร้างสรรค์นวัตกรรม (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) อย่างไรก็ตาม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม อยู่ที่ 78.45% แม้อยู่ในระดับ “ดี” แต่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (80%) ในขณะที่การประเมินทักษะด้านเทคโนโลยีและการออกแบบเชิงวิศวกรรมนักเรียนยังขาดความสามารถในการออกแบบและประยุกต์ใช้ความรู้ ส่งผลให้คะแนนการทดสอบ NT ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ (รายงานการประเมินผลการศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม, 2564)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เพื่อแก้ปัญหาในห้องเรียนจริง อีกทั้งยังสอดคล้องกับเป้าหมายผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และทิศทาง Education 2030 ของยูเนสโก (UNESCO, 2016) รวมทั้งสามารถพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับโรงเรียน และต่อยอดไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาในวงกว้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์) เทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์)

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์)

4. เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์)

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research; R_1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์) เทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนา (Development; D_1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์)

ระยะที่ 3 การวิจัย (Research; R_2) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์)

ระยะที่ 4 การพัฒนา (Development; D_2) ประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้และประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 190 คน ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 30 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 6 คน ผู้ปกครองนักเรียน 190 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์) 15 คน รวมทั้งสิ้น 431 คน ในปีการศึกษา 2565

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 2.1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 120 คน กำหนดขนาดด้วยตารางสำเร็จรูปของ Krejcie และ Morgan (1970, p. 608; อ้างถึงใน มาเรียม นิลพันธุ์, 2558, น. 120) และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) พร้อมทั้งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 20 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง เพื่อใช้ในการทดลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2.2) ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ 5 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย กำหนดขนาดด้วยตารางสำเร็จรูปตามตารางสำเร็จรูปเดียวกัน 2.3) ผู้บริหารสถานศึกษา 6 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (มาเรียม นิลพันธุ์, น. 131) 2.4) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 10 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติเกี่ยวกับประสบการณ์การบริหารหรือการมีส่วนร่วมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2.5) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 120 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่ายตามตาราง Krejcie และ Morgan

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานและสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) และ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้ 1) ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดประเด็นและโครงสร้างแบบสอบถาม 2) ออกแบบแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) 3) เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60–1.00 4) นำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างจริง แล้วหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ได้ค่า 0.948 ซึ่งมากกว่า 0.80 อยู่ในเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือ 5) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลจริง

เครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการจัดการเรียนรู้ และ 2) แบบบันทึกการสนทนาอภิปรายกลุ่ม และถอดบทเรียน มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้ 1)ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 2)ออกแบบคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) และกำหนดแนวคำถามที่สามารถกระตุ้นให้ผู้ตอบขยายความ 3)เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้การประเมินค่า IOC อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (≥ 0.50) 4)ทดลองใช้กับกลุ่มเล็กเพื่อปรับปรุงความชัดเจนของคำถาม 5)นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ ใช้เก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้บริหาร ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษา

เครื่องมือเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ 1) แบบบันทึกผลการออกแบบและวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ 3) แบบประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4) แบบประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 5) แบบสังเกตพฤติกรรมที่สะท้อนทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม และ 6) แบบประเมินและปรับปรุงคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้ 1)ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ การออกแบบแผนการสอน และเกณฑ์การประเมินคุณภาพของรูปแบบ 2)ออกแบบเครื่องมือแต่ละฉบับตามวัตถุประสงค์ เช่น แบบบันทึกเพื่อใช้เก็บข้อมูลการออกแบบ, แบบประเมินความสอดคล้อง/เหมาะสมสำหรับผู้เชี่ยวชาญ, แบบประเมินผลการทดลองใช้สำหรับนักเรียน, และแบบสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน 3)เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสม ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.60–1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ 4)ปรับปรุงเครื่องมือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ 5)นำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง เก็บข้อมูล วิเคราะห์ผล และใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1)เครื่องมือเชิงปริมาณ โดยข้อมูลจากแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อนำเสนอแนวโน้มความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และวิเคราะห์ความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha)

2)เครื่องมือเชิงคุณภาพ โดยข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการจัดการเรียนรู้ และจากแบบบันทึกการสนทนาอภิปรายกลุ่มและถอดบทเรียน วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกประเด็น สังเคราะห์สาระสำคัญ และนำเสนอผลในรูปแบบความเรียงเชิงพรรณนา (Descriptive Essay)

3)เครื่องมือเชิงปฏิบัติการ โดยข้อมูลจากแบบบันทึกผลการออกแบบและวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อสังเคราะห์แนวทางการบูรณาการทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมในแผนการเรียนรู้ ข้อมูลจากแบบประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแผนและรูปแบบ ข้อมูลจากแบบประเมินผลการทดลองใช้ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของการนำรูปแบบไปใช้จริง ข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน วิเคราะห์ด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อตีความระดับพฤติกรรมที่ปรากฏ และข้อมูลจากแบบประเมินและปรับปรุงคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมทั้งสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ที่มุ่งเน้นการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม มีผลดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพปัจจุบัน พบว่า การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีแนวโน้มที่ดีขึ้นในด้านการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย และปัญหาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คือ การขาดแคลนครูที่จบสาขาวิทยาศาสตร์โดยตรง สื่อการเรียนรู้และอุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการที่ไม่เพียงพอ การวัดผลที่เน้นความรู้เชิงทฤษฎีมากกว่าทักษะกระบวนการ และนักเรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนเพราะมองว่าเป็นวิชาที่ยาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม พบว่าได้พัฒนา PATCHA Model ซึ่ง

ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงรุกและการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 2) วัตถุประสงค์ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างนวัตกรรม 3) ขั้นตอนการเรียนรู้ 5 ขั้น (Post Question: P, Analyze: A, Take Action: T, Check: CH, Applied: A) และ 4) ปัจจัยสนับสนุนผ่าน 5 กิจกรรมเสริม (ค่าย STEM โครงงานนวัตกรรม กิจกรรมคุณธรรม นักประดิษฐ์รุ่นเยาว์ และแรงบันดาลใจจากต้นแบบ) ผลการประเมินพบว่ามีความสอดคล้องและความเหมาะสมในระดับมาก แสดงถึงศักยภาพของ PATCHA Model ในการพัฒนาผู้เรียน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม พบว่า การเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการนำความรู้ไปใช้จริง รองลงมาคือผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียน และด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแม้อยู่ในระดับมาก การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนสะท้อนว่าผู้เรียนมีทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการสังเกตพฤติกรรมที่สะท้อนทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม

ข้อ	รายการพฤติกรรมที่สะท้อนทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
		($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
1	การเลือกใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ทางเทคโนโลยี	3.92	0.63	มาก
2	ความสามารถในการประยุกต์ ดัดแปลง และปรับใช้	3.88	0.63	มาก
3	ความสามารถในการประดิษฐ์ คิดค้น และสร้างสรรค์สิ่งใหม่	3.90	0.62	มาก
4	ความสามารถในการวางแผนและออกแบบวิธีการแก้ปัญหา	3.70	0.69	มาก
5	ทักษะการทำงานภายใต้เงื่อนไขที่จำกัด	3.59	0.75	มาก
	เฉลี่ยทุกด้าน	**3.80**	**0.66**	**มาก**

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 ประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ PATCHA Model พบว่า คุณภาพของรูปแบบโดยรวมได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่าอยู่ในระดับมาก โดยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มีคุณภาพสูงสุด ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ได้แก่ การเพิ่มความชัดเจนในวัตถุประสงค์ การกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนพฤติกรรมผู้เรียนที่ชัดเจนขึ้น การเพิ่มรายละเอียดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน รวมถึงการปรับเวลาและวิธีการให้ข้อมูลย้อนกลับที่เหมาะสม ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ข้อ	รูปแบบการจัดการเรียนรู้ "PATCHA Model"	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพ					
		การเรียนรู้ในชั้นเรียน			การประยุกต์ใช้		
		($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
1.	หลักการ	4.35	0.65	มาก	4.42	0.63	มาก
2.	วัตถุประสงค์	4.38	0.64	มาก	4.45	0.62	มาก
3.	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	4.44	0.63	มาก	4.48	0.61	มาก
4.	ปัจจัยสนับสนุนขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	4.40	0.64	มาก	4.44	0.62	มาก
	เฉลี่ยรวม (= 4.39, S.D.= 0.64)	**4.38**	**0.64**	**มาก**	**4.45**	**0.62**	**มาก**

ส่วนการประเมินความพึงพอใจพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (โดยประโยชน์ต่อสถานศึกษาได้รับคะแนนสูงสุด ผลดังกล่าวสะท้อนว่ารูปแบบมีศักยภาพสูงในการนำไปใช้จริง และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมุ่งเน้นการสำรวจสภาพปัจจุบัน การออกแบบและพัฒนารูปแบบ การทดลองใช้ และการประเมินคุณภาพของรูปแบบ ผลการวิจัยที่ได้สะท้อนทั้งจุดแข็งและข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้ตามบริบทของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์ และสามารถนำไปเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ที่มีอยู่ในวงวิชาการเพื่อยืนยันความถูกต้องและสร้างข้อเสนอแนะในการพัฒนาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ผลการสอบถามข้อมูลพื้นฐานและสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีช่วงชั้นที่ 1 พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนว่าครูมีความพยายามพัฒนาแนวทางการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ยังคงมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนครูที่จบตรงสาขาวิทยาศาสตร์และการขาดสื่อที่ทันสมัย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อคุณภาพการเรียนรู้ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Roche (2019) ที่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการสนับสนุนครูด้วยการฝึกอบรมและการจัดหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมเพื่อให้การบูรณาการเทคโนโลยีในห้องเรียนมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wells (2018) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการแก้ปัญหาจริงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ การที่นักเรียนจำนวนมากยังขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สะท้อนถึงข้อค้นพบของ Parry (2017) ที่ระบุว่า การสร้างกิจกรรมที่มีความหมาย

และสนุกสนานตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจะช่วยพัฒนาทัศนคติและเพิ่มความกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ผลการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ PATCHA Model ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การลงมือปฏิบัติ และการบูรณาการแนวคิดหลากหลายศาสตร์ พบว่า มีความสอดคล้องกับหลักสูตรและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Smith (2020) ที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Johnson (2021) ที่ยืนยันว่าการใช้เทคโนโลยีร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ Wilson (2019) ยังพบว่า การประเมินที่เน้นการสะท้อนผลและการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ช่วยเสริมแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ที่ชี้ว่าการประเมินและกิจกรรมสนับสนุนใน PATCHA Model มีประสิทธิภาพในการยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ PATCHA Model กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผู้เรียนมีผลลัพธ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการนำความรู้ไปใช้จริงที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบนี้สามารถช่วยให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริงได้อย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและการทำงานร่วมกันทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ward (2020) ที่ชี้ว่าการบูรณาการเทคโนโลยีกับการออกแบบเชิงวิศวกรรมช่วยให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้สู่การแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง Cheng (2022) พบว่ากระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสามารถกระตุ้นความสนใจและเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Darunee Phengnoi (2020) ที่แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบ STEAM ช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ในระดับสูง ซึ่งยืนยันว่ารูปแบบ PATCHA Model ที่เน้นการบูรณาการและการเรียนรู้เชิงปฏิบัติสามารถเสริมสร้างทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างรอบด้าน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 4 ผลการประเมินและปรับปรุงคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ PATCHA Model พบว่าคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการประเมินคุณภาพสูงสุด สะท้อนถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง ทั้งนี้เพราะรูปแบบดังกล่าวมีการออกแบบขั้นตอนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกับบริบทการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Smith (2020) ที่ชี้ว่าการออกแบบการเรียนรู้เชิงโครงสร้าง (Structured Active Learning) ส่งผลให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการแก้ปัญหาได้ชัดเจน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Wilson (2019) ที่พบว่า การจัดการ

เรียนรู้ที่มีระบบการประเมินและสะท้อนผลอย่างต่อเนื่อง ช่วยเพิ่มทั้งแรงจูงใจและคุณภาพของผลการเรียนรู้ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า คุณภาพการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงสูงกว่าคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการพัฒนารูปแบบที่เอื้อต่อการประยุกต์ใช้ความรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cheng (2022) ที่ระบุว่ากระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมที่เน้นการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงช่วยยกระดับการเชื่อมโยงความรู้กับการปฏิบัติ ขณะเดียวกัน การที่ผู้เรียนและผู้บริหารสถานศึกษามีความพึงพอใจในระดับสูง โดยเฉพาะด้านประโยชน์ต่อสถานศึกษา แสดงให้เห็นว่ารูปแบบนี้ไม่เพียงแต่สร้างผลลัพธ์เชิงการเรียนรู้ แต่ยังมีคุณค่าเชิงระบบต่อสถานศึกษาในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Darunee Phengnoi (2020) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบ STEAM สร้างคุณค่าต่อทั้งผู้เรียนและสถานศึกษาในเชิงการยกระดับคุณภาพโดยรวม อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญชี้ว่าควรเพิ่มความชัดเจนของกรอบทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบ และเพิ่มรายละเอียดกิจกรรมในบางขั้นตอน เช่น การวิเคราะห์และออกแบบ รวมถึงการตรวจสอบและประเมินผล เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jones (2019) ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนากรอบแนวคิดและวิธีการประเมินผลที่ชัดเจนในการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนที่ยั่งยืน

องค์ความรู้

จากการวิจัย พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นหรือ PATCHA Model สามารถแก้ปัญหาการขาดทักษะด้านเทคโนโลยีและการออกแบบเชิงวิศวกรรมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้จึงเป็นแนวทางใหม่ที่สะท้อนถึงการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่บูรณาการศาสตร์และการปฏิบัติจริงเข้าด้วยกัน



ภาพที่ 1 PATCHA Model
ที่มา : พัชรี สังข์ทอง, 2569

แสดงถึงการจัดการเรียนรู้ที่มี 6 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1) การตั้งคำถามและระบุปัญหา (Post Question and Identification Problem: P) เป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อค้นหาคำตอบต่อประเด็นหรือสถานการณ์ที่น่าสงสัย เป็นการใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินเพื่อหาสาเหตุ ผลลัพธ์ และแนวทางแก้ไขปัญหา

2)การวิเคราะห์และออกแบบ (Analyze and Design: A) เป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่เป็นระบบในการใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และวิศวกรรมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ

3) การลงมือปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขที่จำกัด (Take Action: T) เป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

4)การตรวจสอบและประเมินผล (Check and Evaluate: CH) เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และประเมินผลการดำเนินงาน การวัดผลความสำเร็จ หาข้อบกพร่อง และปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

5)การประยุกต์และดัดแปลงสู่การใช้จริง (Applied and Adapted: A) เป็นกระบวนการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ไปใช้แก้ปัญหาจริงในสถานการณ์ต่างๆ โดยปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทและเงื่อนไขของสถานการณ์นั้นๆ

ขั้นตอนดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจาก 5 กิจกรรมเสริม ได้แก่ ค่าย STEM โครงงานนวัตกรรม กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมนักประดิษฐ์รุ่นเยาว์ และกิจกรรมแรงบันดาลใจจากบุคคลต้นแบบ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจและมีโอกาสฝึกทักษะการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับชีวิตจริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้สะท้อนว่าการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการทักษะทางเทคโนโลยีและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้ PATCHA Model ในระดับประถมศึกษาเพื่อสร้างมาตรฐานการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีและการออกแบบเชิงวิศวกรรม

2) ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาสื่อ อุปกรณ์ และสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ทันสมัยสำหรับทุกโรงเรียนเทศบาล

3) กำหนดนโยบายพัฒนาครูในด้าน STEM และการออกแบบเชิงวิศวกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยใช้รูปแบบการพัฒนาเชิงปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ครูควรใช้กิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติและการแก้ปัญหาจริง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาทักษะของผู้เรียน

2) โรงเรียนควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิจัย เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน

3) ผู้ปกครองควรมีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนรู้ที่บ้าน โดยเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้กับชีวิตประจำวันของเด็ก

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาประสิทธิผลของ PATCHA Model ในโรงเรียนสังกัดต่าง ๆ เช่น สพป. หรือโรงเรียนเอกชน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของผลลัพธ์

2) ขยายการวิจัยไปสู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อศึกษาความต่อเนื่องของการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีและการออกแบบเชิงวิศวกรรม

3) ศึกษาผลกระทบเชิงลึกด้านทักษะชีวิต เจตคติทางวิทยาศาสตร์ และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนเมื่อใช้รูปแบบนี้ในระยะยาว

References

มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). *วิธีวิจัยทางการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 9. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รายงานการประเมินผลการศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม (ปิยแหวนรังสรรค์). (2564). *รายงานผลการประเมินภายในประจำปีการศึกษา 2564*. โรงเรียนเทศบาลวัดธรรมิการาม.

วรกันยา แก้วกลม, พินิจ ขำวงษ์, และ จรรยา ดาสา. (2561). สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาของครูวิทยาศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษา. *วารสารเวอร์ริเดียน มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(3), 2092–2112.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาด้านสะเต็มศึกษาของประเทศไทย.*กรุงเทพมหาสนคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

Bybee, R. W. (2013). *The case for STEM education: Challenges and opportunities*. National Science Teachers Association Press.

Cheng, M. (2022). Engineering design-based learning and student engagement in primary education. *Journal of Science Education*, 34(3), 451–469.

Choi, K., & Lee, H. (2018). Current challenges in science and technology education: A perspective from curriculum integration. *Journal of Science Education*, 42(3), 215–230.

Cunningham, C. M., & Carlsen, W. S. (2014). Teaching engineering practices. *Journal of Science Teacher Education*, 25(2), 197–210. https://doi.org/10.1007/s10972-014-9380-5

Darunee Phengnoi. (2020). Integrating STEAM education for enhancing creative problem-solving in primary school students. *Journal of Education Studies*, 28(2), 167–169.

Green, D., & White, P. (2021). Science, technology and sustainability: Pathways for the future. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 22(4), 601–617.

Johnson, L. (2021). Technology integration and engineering design for motivation and creativity in elementary classrooms. *Educational Technology Review*, 33(2), 156–158.

Johnson, M., & Brown, T. (2019). Innovation and competitiveness in the global economy: The role of science and technology. *Journal of Technology and Innovation*, 11(2), 88–102.

Jones, A. (2019). Developing clear theoretical frameworks for sustainable teaching models. *International Journal of Educational Research*, 98, 89–102.

Parry, E. (2017). Meaningful and enjoyable science learning in elementary education. *International Journal of Science Education*, 39(2), 210–223.

Partnership for 21st Century Skills. (2009). *P21 framework definitions*. Retrieved from http://www.battelleforkids.org/networks/p21

Roche, A. (2019). Teacher professional development and technology integration in science classrooms. *Teaching and Teacher Education*, 80, 23–40.

Smith, J. (2020). Active learning strategies and higher-order thinking skills in science education. *Journal of Educational Practice*, 45(1), 45–48.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Jossey-Bass.

UNESCO. (2016). *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4*. UNESCO Publishing.

Ward, E. (2020). Integrating technology and engineering design for real-world problem solving. *International Journal of STEM Education*, 7(4), 345–362.

Wells, P. (2018). Learning through practice: Engineering design as a driver of critical thinking. *Science Education Review*, 17(2), 44–56.

Williams, R., & Thompson, J. (2019). Science and technology as drivers of economic growth. *Global Economic Review*, 48(1), 25–40.

Wilson, K. (2019). Feedback and reflective assessment in enhancing learning outcomes. *Assessment in Education*, 26(1), 89–92.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

Human Resource Development Based on the Principles of Tri-sikkhā in Municipalities of San Sai District, Chiang Mai Province

วิษณุ คงอารยะเวชกุล Wisanu Raksa-Arayawetchakul
ประเสริฐ ปอนถิ่น Prasert Pontin
นพดณ ปัญญาวีรทัต Noppadon Panyaweeratat
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya Chiang Mai Campus
witsanu9872@gmail.com

Received 2025/09/13 *Revised* 2025/10/08 *Accepted* 2025/10/17

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ 3) แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบวิธีแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนรวม 398 คน ครอบคลุม 12 เทศบาล เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน วิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาล ข้าราชการ/พนักงานเทศบาล นักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา รวม 10 คน วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) ความสัมพันธ์ระหว่างไตรสิกขากับผลด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติในภาพรวมและรายมิติที่ระดับ $p < 0.01$ โดยมีขนาดความสัมพันธ์ตั้งแต่ปานกลางถึงค่อนข้างสูง ผลเชิงคุณภาพยืนยันกลไกสำคัญ ได้แก่ การสถาปนาวัฒนธรรมคุณธรรม (ศีล) การกำกับตนด้วยสติในงาน (สมาธิ) และการเรียนรู้เชิงระบบ/ดิจิทัล (ปัญญา) พร้อมอุปสรรคด้านภาระงาน ทรัพยากร และวัฒนธรรมอาวุโส

3) แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) มิติศีล ยกระดับธรรมาภิบาลด้วยหลักจรรยาบรรณราชการและศีล 5

บูรณาการในหลักสูตรอบรม วางระบบกำกับ–ติดตาม และใช้มาตรการยกย่อง–ลงโทษอย่างเป็นธรรม 2) มิติสมาธิ พัฒนาสมรรถนะผ่านการฝึกสติ/สมาธิ และวินัยงานประจำวัน เพื่อเสริมคุณภาพการตัดสินใจ ลดความเครียด และลดความขัดแย้ง 3) มิติปัญญา เร่งเครื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย KM/PDCA การใช้ดิจิทัลภาครัฐ และหลักสูตรทักษะใหม่ พร้อมทุน–เส้นทางความก้าวหน้าตามสมรรถนะ

คำสำคัญ: หลักไตรสิกขา, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

Abstract

This study aimed to 1) assess the level of human resource development (HRD) in municipalities of San Sai District, Chiang Mai Province; 2) examine the relationships between the Buddhist Threefold Training (Tri-sikkhā: sīla, samādhi, paññā) and HRD outcomes; and 3) propose Tri-sikkhā-based HRD guidelines. An explanatory sequential mixed-methods design was employed. The quantitative strand surveyed a proportionately stratified sample of 398 respondents across 12 municipalities using a structured questionnaire. Data were analyzed with descriptive statistics (frequency, percentage, mean, standard deviation) and Pearson's correlation, with hypothesis testing at the significance level of $p < 0.01$.

3)The qualitative strand comprised in-depth interviews with 10 key informants from four stakeholder groups—municipal executives, municipal civil servants/employees, scholars in public administration, and Buddhist studies scholars—and was analyzed through systematic content analysis.

The research findings revealed that:

1) Tri-sikkhā was at a very high level overall with wisdom (paññā) highest HRD was at a high level across all domains education development

2) The relationships between Tri-sikkhā and HRD outcomes were statistically significant overall and by dimension ($p < 0.01$), with effect sizes ranging from moderate to moderately high. Qualitative results explicated key mechanisms—cultivation of an ethical culture (sīla), mindful self-regulation at work (samādhi), and system/digital learning (paññā)—alongside constraints related to workload, resource limitations, and seniority-based culture. The study proposes the "KFCSMA SMART MODEL" as a structured framework for system-level, Tri-sikkhā-driven HRD in Thai municipalities.

Keywords: Tri-sikkhā (Threefold Training), Human Resource Development (HRD), San Sai Municipality.

บทนำ

บริบทโลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ “เก่ง ดี มีสุข” ควบคู่กัน ทั้งด้านสมรรถนะเชิงเทคนิค คุณธรรมจริยธรรม และความมั่นคงทางอารมณ์ เพื่อยกระดับคุณภาพการบริการสาธารณะและความไว้วางใจของประชาชน แนวคิดไตรสิกขา ศีล (วินัยและคุณธรรม), สมาธิ (การตั้งมั่นของจิต/กำกับตน), และปัญญา (การรู้เท่าทันและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล) เป็นกรอบคิดจากพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับศาสตร์สมัยใหม่ด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD) อันเน้นการหล่อหลอม “ค่านิยม–ความสนใจ–สมรรถนะ” ให้เป็นหนึ่งเดียว (Sunandabodhi, B. 2024; Bulugahapitiye, N.,2025) งานวิจัยสากลด้านสติในที่ทำงานชี้ว่า การพัฒนาสมาธิช่วยลดความเครียด เพิ่มความใส่ใจและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน ขณะที่การเรียนรู้เชิงไตร่ตรองหนุนให้บุคลากรคลี่คลายปัญหาซับซ้อนและสร้างนวัตกรรมบริการ (Khanal, D. R. 2025; Nakhapakorn, B.,2025) สำหรับประเทศไทย กรอบนโยบายสาธารณะยังเน้นความรู้คู่คุณธรรม และการพัฒนาคนแบบองค์รวม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560; พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม) ทำให้การประยุกต์ไตรสิกขาใน HRD ของเทศบาลมีฐานทางวัฒนธรรมและกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน

แม้หลายเทศบาลจะมีการอบรมเชิงเทคนิคและจริยธรรมเป็นครั้งคราว แต่ยังขาดสถาปัตยกรรม HRD ที่เชื่อม ศีล–สมาธิ–ปัญญา เข้ากับกระบวนการทำงานประจำวัน (work as learning) อย่างเป็นระบบ ปัญหาที่พบบ่อย ได้แก่ (1) แผนพัฒนาบุคลากรไม่เชื่อมโยงผลลัพธ์บริการและตัวชี้วัดจริยธรรมเชิงพฤติกรรม ทำให้กิจกรรมอบรมกระจัดกระจายและประเมินผลยาก (พระปลัดธนเดช สมจิตฺโต, 2568) (2) ภาระงานสูง งบประมาณจำกัด และวัฒนธรรมอาวุโสทำให้การเรียนรู้ข้ามสายงานและการสะท้อนหลังปฏิบัติ (after-action review) เกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอ (Prihantari, G. A. P. E. D., & Astika, I. B. P.,2019) (3) โครงสร้างระบบข้อมูล/ดิจิทัลยังไม่เอื้อต่อการจัดการความรู้และการปรับปรุงบริการอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน เขตอำเภอสันทรายมีโจทย์พหุมิติ ความเปลี่ยนแปลงเชิงประชากร ชุมชนกึ่งเมือง–กึ่งชนบท คุณภาพอากาศ/สิ่งแวดล้อม งานสาธารณสุขและสังคมสงเคราะห์ ซึ่งต้องอาศัยบุคลากรที่มีทั้ง “เข็มทิศคุณธรรม–พลังใจ–ปัญญาปฏิบัติ” เพื่อบริหารสถานการณ์ที่ซับซ้อน นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) เน้นการยกระดับทุนมนุษย์ด้วยค่านิยมและทักษะอนาคต ทำให้การออกแบบโมเดล HRD เชิงไตรสิกขา สำหรับเทศบาลในพื้นที่จริงมีความสำคัญยิ่ง ทั้งต่อประสิทธิผลบริการ ความโปร่งใส และคุณภาพความสัมพันธ์รัฐ–ประชาชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

งานวิจัยนี้มุ่งสำรวจและออกแบบแนวทางประยุกต์ไตรสิกขาใน HRD ของเทศบาลในอำเภอสันทราย โดยตั้งคำถามหลักดังต่อไปนี้ (1) เทศบาลในอำเภอสันทราย “ตีความและแปลง” หลักศีล–สมาธิ–ปัญญาเป็นนโยบาย/กิจวัตรการทำงานและการพัฒนาบุคลากรอย่างไร (จากระดับองค์กรถึงหน้างานบริการ) (2) ปัจจัยเอื้อและอุปสรรคเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรม ระบบข้อมูล และภาวะผู้นำ ที่มีผลต่อการสถาปนา HRD เชิงไตรสิกขาอย่างยั่งยืนคืออะไร (3) จะออกแบบ โมเดล/กลไก HRD เชิงไตรสิกขาที่เหมาะกับบริบทเทศบาลไทย ประกอบด้วยกระบวนการ กิจวัตร เครื่องมือประเมินผล และตัวชี้วัดผลลัพธ์บริการได้อย่างไร เพื่อให้เกิดผลเชิงประจักษ์ต่อคุณภาพบริการ ความเป็นธรรม ความไว้วางใจของประชาชน และสุขภาวะการทำงานของบุคลากรท้องถิ่น ทั้งนี้ กรอบคำถามดังกล่าวตั้งอยู่บนหลักฐานเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของคุณธรรม–สติ–ปัญญากับพฤติกรรมจริยธรรม ประสิทธิภาพการทำงาน และการเรียนรู้ขององค์กรภาครัฐ และบนข้อผูกพันเชิงนโยบายของรัฐไทยด้านความรู้คู่คุณธรรม และการพัฒนาคนแบบองค์รวม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบบผสานวิธีลักษณะ explanatory sequential design คือ เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามเชิงสำรวจ (survey) ก่อน เพื่อวัดระดับและความสัมพันธ์ของตัวแปร แล้วจึงเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) เพื่ออธิบาย เหตุปัจจัย กลไก และบริบทที่อยู่เบื้องหลังผลเชิงปริมาณ พร้อมตรวจสอบความสอดคล้องของข้อค้นพบ (triangulation)

วิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรคือประชาชนในเขตเทศบาลอำเภอสันทราย จำนวน 145,160 คน กำหนดขนาดตัวอย่างด้วยสูตรทาโร่ ยามาเนะที่ระดับความคลาดเคลื่อน e = 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 398 คน ใช้วิธีสุ่มแบบสัดส่วนตามแต่ละเทศบาล (proportionate stratified sampling) แล้วสุ่มอย่างง่ายภายในแต่ละชั้น เกณฑ์คัดเข้า: อายุ 18 ปีขึ้นไป อาศัยในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 1 ปี และให้ความยินยอม

เครื่องมือการวิจัย: แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 4 ตอน: (1) ข้อมูลส่วนบุคคล (2) ระดับไตรสิกขา (3) ความสัมพันธ์ไตรสิกขากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (4) คำถามปลายเปิดเรื่องปัญหา–อุปสรรค–ข้อเสนอแนะ คุณภาพเครื่องมือ: ตรวจความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ได้ค่า IOC = 0.80–1.00; ทดลองใช้กับกลุ่มลักษณะใกล้เคียง 30 คน คำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคทั้งฉบับ α = 0.932

วิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ: คัดเลือกแบบเจาะจง (purposive) ให้ครอบคลุมมุมมองเชิงนโยบาย–ปฏิบัติ–ศาสนธรรม–วิชาการ รวม 9 รูป/คน ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาล ข้าราชการ/พนักงานเทศบาล ผู้ปฏิบัติงานทางพระพุทธศาสนา และนักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์

เครื่องมือและการเก็บข้อมูล: สัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง แบ่ง 2 ตอน (ข้อมูลทั่วไป/ประเด็นไตรสิกขาในงาน HRD ตัวอย่างปฏิบัติ ปัจจัยเอื้อ–อุปสรรค ผลลัพธ์–ข้อเสนอเชิงระบบ) เก็บข้อมูลแบบตัวต่อตัวครั้งละประมาณ 45–90 นาที บันทึกเสียงและบันทึกภาคสนามโดยได้รับความยินยอมจนถึงภาวะอิ่มตัวของข้อมูล โดยมองถึงประเด็นเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์: ใช้สถิติพรรณนา (ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s r) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างไตรสิกขากับตัวชี้วัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กำหนดระดับนัยสำคัญ $p < 0.01$ และ $p < 0.05$ ตรวจสมมติฐานเบื้องต้นของการใช้เพียร์สัน (เชิงเส้น/ค่าผิดปกติ) และจัดการค่าขาดหายแบบ listwise และการวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาไปตามหมวดหมู่ จัดประเภทข้อมูล

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามขั้นตอนและวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกเป็นหลักพุทธธรรมและการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงมาตรฐานเกี่ยวกับระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

หลักไตรสิกขา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ไตรสิกขา ด้านศีล	4.49	0.20	มากที่สุด
ไตรสิกขา ด้านสมาธิ	4.47	0.27	มาก
ไตรสิกขา ด้านปัญญา	4.57	0.24	มากที่สุด
ภาพรวม	4.51	0.24	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทรายอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายมิติ พบว่า ปัญญา สูงสุด รองลงมาคือ ศีล และ สมาธิ ซึ่งทุกมิติอยู่ในระดับมากที่สุด.

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		ตัวแปรตาม		
ตัวแปรอิสระ	การประยุกต์หลักพุทธธรรมโดยภาพรวม	1. ด้านการฝึกอบรม	2. ด้านการการศึกษา	. . .
หลักไตรสิกขา โดยภาพรวม	-.635**	-.443**	-.593**	-.668**
1. ไตรสิกขา3 ด้านสีล	-.490**	.617**	-.517**	-.647**
2. ไตรสิกขา3 ด้านสมาธิ	-.528**	-.665**	.523**	-.541**
3. ไตรสิกขา3 ด้านปัญญา	-.646**	-.570**	-.536**	-.686**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 หลักไตรสิกขา กับระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีความสัมพันธ์กัน ดังนี้ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ระหว่างหลักไตรสิกขากับระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในอำเภอสันทรายสะท้อนภาพรวมที่สอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยการยึดหลักไตรสิกขา โดยรวมสัมพันธ์กับระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับค่อนข้างสูง) และสัมพันธ์กับมิติเฉพาะด้านในช่วงปานกลางถึงค่อนข้างสูง ได้แก่ การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาแยกองค์ประกอบ พบว่า ศีล สัมพันธ์กับการฝึกอบรม และการพัฒนา ในระดับค่อนข้างสูง, สมาธิ สัมพันธ์กับการฝึกอบรมสูงสุดในกลุ่มนี้ และอยู่ในระดับปานกลางกับการศึกษา และการพัฒนาขณะที่ปัญญา มีสัมประสิทธิ์สูงเด่นกับการพัฒนา และอยู่ในระดับปานกลางกับการฝึกอบรม และการศึกษา โดยทุกความสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สรุปได้ว่าการขับเคลื่อนศีล–สมาธิ–ปัญญามีบทบาทต่อผลลัพธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างชัดเจน โดยเฉพาะมิติปัญญาที่เชื่อมโยงเด่นกับการยกระดับการพัฒนาขององค์กร

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับการยึดหลักไตรสิกขาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในอำเภอสันทรายโดยรวมอยู่ในเกณฑ์สูง แต่ยังมีจุดเปราะบาง สำคัญที่ต้องเร่งแก้ไข ได้แก่ (1) ด้านความรู้ในการปฏิบัติงาน—บุคลากรขาดการวางแผนและการจัดการตนเอง ขาดความเข้าใจเป้าหมายงาน และขาดพี่เลี้ยงในการประยุกต์หลักพุทธธรรม (2) ด้านความรู้และทักษะตามตำแหน่ง—เกิดแรงดึงดูดเชิงวัตถุนิยม ขาดสติและการยึดมั่นคุณธรรม ตลอดจนความรู้ระเบียบ/กฎหมายไม่เพียงพอ (3) ด้านการบริหาร—บทบาทหน้าที่ตามมาตรฐานตำแหน่งยังไม่ชัด การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับวิสัยทัศน์และพันธกิจยังจำกัด (4) ด้านคุณสมบัติส่วนบุคคล—จิตอาสา ความเพียร และความมุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศยังไม่เด่นชัด รวมถึงการรับฟังเสียงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยังไม่ทั่วถึง และ (5) ด้านศีลธรรม–คุณธรรม—ติดขัดกฎระเบียบ การกระจายอำนาจและทรัพยากรยังไม่เป็นธรรม วัฒนธรรมอาวุโสและการมีส่วนร่วมยังไม่เอื้อ สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ประสิทธิผลการให้บริการสาธารณะและความไว้วางใจของประชาชนยังมีพื้นที่ให้ยกระดับอย่างมีนัยสำคัญ

แนวทางที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อค้นพบเสนอให้ขับเคลื่อน HRD บนฐาน “ศีล–สมาธิ–ปัญญา” อย่างเป็นระบบ ดังนี้: (1) มิติศีล ยกระดับธรรมาภิบาลด้วยหลักจรรยาบรรณราชการและศีล 5 บูรณาการในหลักสูตรอบรม วางระบบกำกับ–ติดตาม และใช้มาตรการยกย่อง–ลงโทษอย่างเป็นธรรม (2) มิติสมาธิ พัฒนาสมรรถนะผ่านการฝึกสติ/สมาธิ (เช่น mindfulness/MBSR) และวินัยงานประจำวัน เพื่อเสริมคุณภาพการตัดสินใจ ลดความเครียด และลดความขัดแย้ง (3) มิติปัญญา เร่งเครื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย KM/PDCA การใช้ดิจิทัลภาครัฐ (E-Government/Smart Municipality) และหลักสูตรทักษะใหม่ พร้อมทุน–เส้นทางความก้าวหน้าตามสมรรถนะ (4) มิติการบริหารกำหนดยุทธศาสตร์ HRD เชิงไตรสิกขา เจาะจงเป้าหมาย ตัวชี้วัด และกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน และ (5) มิติระบบนิเวศ—สร้างเครือข่ายพระสังฆาธิการ–นักวิชาการเป็นที่ปรึกษา สื่อสารคุณค่าไตรสิกขาเชิงรุก และสำรวจเสียงผู้เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ แนวทางดังกล่าวสรุปเป็นกรอบ “KFCS-

MA SMART MODEL” เพื่อใช้เป็นพิมพ์เขียวยกระดับสมรรถนะ จริยธรรม และความไว้วางใจของประชาชน พร้อมขับเคลื่อนคุณภาพการบริหารท้องถิ่นให้ยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ระดับการพัฒนา (ศีล–สมาธิ–ปัญญา) ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า การยึดหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทรายอยู่ในระดับสูงมาก โดยปัญญา มากที่สุด รองลงมาคือ ศีล และสมาธิ สอดคล้องกับตรรกะขององค์การเรียนรู้และการจัดการความรู้ที่ว่า โครงสร้างการเรียนรู้ในงาน (learning-by-doing) และวงจรปรับปรุงคุณภาพอย่างเป็นระบบ (PDCA) จะยกระดับความชำนาญเชิงปฏิบัติและการตัดสินใจเชิงเหตุผลอย่างต่อเนื่อง เมื่อเทศบาลลงทุนในระบบ e-Government, KM/CoP และการทบทวนหลังปฏิบัติ (AAR) ความรู้ปฏิบัติถูก “สกัด-หลอม-หมุนเวียน” กลายเป็นปัญญาเชิงระบบ จึงไม่น่าแปลกที่มิติปัญญา จะเด่นกว่ามิติอื่น ขณะเดียวกันระดับศีลที่สูงสะท้อนภูมิอากาศคุณธรรมและธรรมาภิบาลในองค์กร (ethical climate) ซึ่งเป็นฐานของระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความไว้วางใจเชิงสถาบัน ตัวทำนายสำคัญของความร่วมมือและประสิทธิผลการทำงานสอดคล้องกับงานวิจัยของณัศฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ และคณะ (2564) พบว่า ความสอดคล้องระหว่างศีลที่เข้มแข็งกับผลการดำเนินงานในภาครัฐท้องถิ่นยังปรากฏในงานไทยหลายชิ้นที่บูรณาการไตรสิกขาในระดับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา ซึ่งรายงานระดับ “ศีล–สมาธิ–ปัญญา” อยู่ที่มาก–มากที่สุด อย่างสม่ำเสมอและสอดคล้องกับวีนัส ธรรมสาโรรัชต์, (2566) ปภาดา พญาฐิติกาญจน์ (2565) พบว่า การอบรมจรรยาบรรณ การสร้างบรรยากาศเคารพกฎระเบียบ และการมีส่วนร่วมของบุคลากรในกิจกรรมสาธารณะ สำหรับสมาธิ แม้ค่าสูงรองลงมา แต่เป็นกลไกสนับสนุนสำคัญของการทำงานมีประสิทธิภาพ ทั้งการจดจ่อ การกำกับอารมณ์ และการลดความเครียด ซึ่งงานสังเคราะห์เชิงประจักษ์ด้านสติและภาวะจิตในที่ทำงานยืนยันผลต่อประสิทธิภาพและความผาสุกและสอดคล้องกับ ชญานุช สามัญ (2561) กล่าวโดยสรุป โครงสร้างการเรียนรู้เชิงระบบ (เสริม “ปัญญา”) ที่วางอยู่บนฐานภูมิอากาศคุณธรรม (ค้ำ “ศีล”) และกิจวัตรสติในงาน (ขับ “สมาธิ”) คือ “สามเสาหลัก” ที่เกื้อหนุนกันอย่างเป็นองค์รวม นัยเชิงจัดการ คือ การยึด “ปัญญา–ศีล–สมาธิ” เป็นเสาหลัก HRD ที่ออกแบบให้ทำงานร่วมกัน: (1) เสริมปัญญาด้วย KM/CoP, PDCA, e-Government และหลักฐานเชิงข้อมูล (data-informed) (2) รักษาศีล ด้วยโครงสร้างธรรมาภิบาล ระบบวิทยากรจริยธรรม ช่องร้องเรียน/ปรึกษาจริยธรรม และการสื่อสารค่านิยม และ (3) บ่มสมาธิผ่านกิจวัตรสั้น ๆ ในที่ทำงาน (briefing 5 นาที, เจริญสติ, AAR) เพื่อยกระดับคุณภาพการตัดสินใจและลดต้นทุนทางอารมณ์

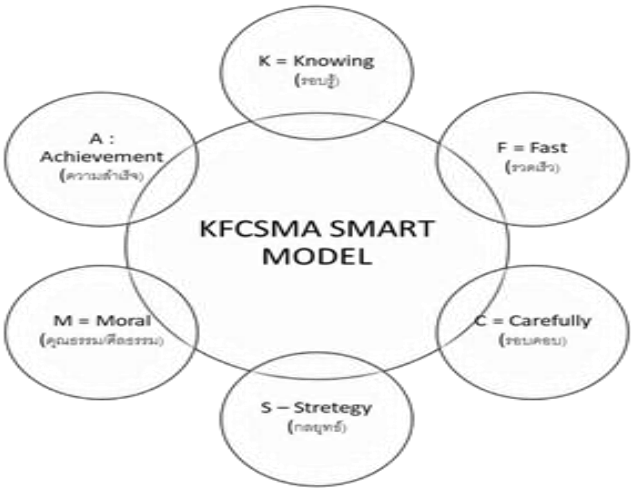
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างไตรสิกขากับผล HRD ความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ” ระหว่างดัชนีไตรสิกขาและผลด้าน HRD ทั้งภาพรวมและรายมิติ ($p < 0.01$) โดยขนาดความสัมพันธ์อยู่ในช่วง “ปานกลาง–ค่อนข้างสูง” ตามเกณฑ์ของ Cohen (1988) โซ่เหตุผลที่เป็นไปได้คือ “ศีล” ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างกติกา-ความยุติธรรม (ethical climate/justice) ช่วยให้การเรียนรู้ร่วม (KM/CoP) เกิดขึ้นจริง “สมาธิ” ทำหน้าที่กำกับตน เพิ่มการจดจ่อและการยับยั้งปฏิกิริยา จึงยกระดับคุณภาพการทำงานและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (ผกามาศ จันทร์แก้ว, 2566) และ “ปัญญา” คือกลไกแปลงประสบการณ์เป็นองค์ความรู้ที่ใช้การได้ผ่านกระบวนการสร้าง/ถ่ายเทความรู้ Nonaka & Takeuchi, 1995) ผลรวมจึงสะท้อนความเป็นระบบเสริมแรง ที่ส่วนประกอบต่างพยุงกันและกัน ปรากฏ “ค่าสหสัมพันธ์ติดลบ” ทั้งที่เหตุผลเชิงทฤษฎีและข้อมูลเชิงคุณภาพชี้แนวโน้มเชิงบวก ประเด็นนี้อธิบายได้จาก (ก) ทิศทางการเข้ารหัสคะแนน (ตัวเลขสูง = ปฏิบัติดี ต่ำ = ปฏิบัติไม่ดี) ที่กลับด้านกับสิ่งวัดในบางหมวดทำให้สัญญาณกลับเครื่องหมาย และ/หรือ (ข) สมมติฐานความเป็นเส้นตรง/ความเป็นเนื้อเดียวของความแปรปรวน ถูกท้าทายโดยกลุ่มย่อยบางกลุ่ม การตรวจสอบ scatter plot และการวิเคราะห์ความไวของผลลัพธ์เมื่อตัดค่าผิดปกติ (outliers) จะช่วยยืนยันความทนทานของข้อสรุป สาระสำคัญคือ “ทิศทาง” ของความสัมพันธ์สอดคล้องกับกลไกทฤษฎีและหลักฐานเชิงคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ นัยเชิงนโยบาย คือ ควรกำหนด KPI สองชั้นเพื่อล็อก กลไกให้ทำงานเชื่อมโยงกัน ได้แก่ (1) KPI สมรรถนะภายในเชิงไตรสิกขา ตัวชี้วัดศีล (วินัย/ความโปร่งใส), สมาธิ (สติในการทำงาน/สุขภาวะจิต), ปัญญา (KM/PDCA/การใช้ข้อมูล-ดิจิทัล) และ (2) KPI คุณค่าแก่ประชาชน คุณภาพบริการ ความไว้วางใจ และความโปร่งใสขององค์กร แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิดความเข้มแข็งของระบบ HRM ที่เน้นความชัดเจน ความสอดคล้อง และความเป็นที่รับรู้ร่วมกันของนโยบายทรัพยากรมนุษย์

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) มิติศีล ยกระดับธรรมาภิบาลด้วยหลักจรรยาบรรณราชการและศีล 5 บูรณาการในหลักสูตรอบรม วางระบบกำกับ–ติดตาม และใช้มาตรการยกย่อง–ลงโทษอย่างเป็นธรรม 2) มิติสมาธิ พัฒนาสมรรถนะผ่านการฝึกสติ/สมาธิ และวินัยงานประจำวัน เพื่อเสริมคุณภาพการตัดสินใจ ลดความเครียด และลดความขัดแย้ง 3) มิติปัญญา เร่งเครื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย KM/PDCA การใช้ดิจิทัลภาครัฐ และหลักสูตรทักษะใหม่ พร้อมทุน–เส้นทางความก้าวหน้าตามสมรรถนะสอดคล้องกับงานวิจัยของยภฤศ โสภณณิชกุล พบว่า การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านพฤติกรรมตามหลักศีล โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการฝึกระเบียบวินัย การพัฒนาจิตโดยการปฏิบัติสมาธิ เช่น ปฏิบัติสมาธิตามหลักสูตรสัคคสาสมาธิ และด้านปัญญาเป็นการจัดหลักสูตรการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ เปรมวิชัย พบว่า การประยุกต์พุทธธรรมทั้งในระดับโลกียธรรมและโลกุตรธรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคลากรและในฐานะทรัพยากรของ

องค์การและประเทศชาติ ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่มีทั้งความเก่ง ความดี และความสุข หลักไตรสิกขา สามารถเสริมสร้างการพัฒนาการบริหารบุคลากรให้เป็นคนมีความประพฤติดี มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพสูง อันจะนำพาให้องค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ และเป็นองค์กรที่มั่นคง ยั่งยืน และสอดคล้องกับพระครูพิสัยปริยัติกิจ และศราวุธ ปลอดภัย พบว่า กระบวนการในการฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาใน ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจและปัญญา เพื่อให้มีการด าเนินชีวิตไปในวิถีที่ถูกต้องดีงาม โดยน าหลักธรรมพระพุทธศาสนาคือ หลักไตรสิกขา น ามาปรับใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาคนในองค์กร เน้นทุก ๆ ด้านในองค์กร เพื่อสนับสนุนให้คนในองค์กรพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา

องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : วิษณุ คงอารยะเวชกุล

สังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยได้เป็นกรอบ KFCSMA SMART MODEL เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาในเทศบาล ประกอบด้วย 6 มิติที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบ ได้แก่ K–Knowing (รอบรู้) เสริมความชำนาญเชิงวิชาชีพและการแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง F–Fast (รวดเร็ว) เร่งรัดกระบวนงานให้ทันเวลาโดยอาศัยความเชี่ยวชาญที่สั่งสม C–Carefully (รอบคอบ) วางแผน–ปฏิบัติอย่างมีสติ ลดข้อผิดพลาดและความเสี่ยง S–Strategy (กลยุทธ์) กำหนดทิศทาง “ทำอะไร–อยู่ตรงไหน–ไปอย่างไร” ให้สอดคล้องวิสัยทัศน์องค์กร M–Moral (คุณธรรม/ศีลธรรม) หล่อ

หลอมวัฒนธรรมความซื่อสัตย์ โปร่งใส และรับผิดชอบต่อสังคม ควบคู่ความรู้ และ A–Achievement (ความสำเร็จ) มุ่งผลลัพธ์ที่วัดได้บนฐานความมุ่งมั่น ความรับผิดชอบ และแรงจูงใจภายในของบุคลากร

เมื่อนำกรอบดังกล่าวไปใช้จริง โดยยึดหลักไตรสิกขา “ศีล สมาธิ ปัญญา” เป็นฐานคุณค่าและวิธีปฏิบัติ จะช่วยให้เทศบาลพัฒนาสมรรถนะคน งาน และองค์การได้อย่างสมดุล เกิดประสิทธิภาพ ความตรงเวลา คุณภาพบริการ และความไว้วางใจของประชาชน พร้อมทั้งคงไว้ซึ่งธรรมาภิบาล ความสามัคคี และความโปร่งใส กรอบนี้จึงเหมาะสำหรับบูรณาการในนโยบายทรัพยากรมนุษย์ แผนพัฒนาการฝึกอบรม ระบบติดตามประเมินผล และกิจวัตรการทำงาน เพื่อยกระดับศักยภาพองค์กรท้องถิ่นให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อสาธารณะ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบวิธีแบบผสานวิธี ประกอบด้วยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า โดยภาพรวม “ไตรสิกขา” ของเทศบาลในอำเภอสันทรายอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อยู่ในระดับมาก ครอบคลุมการฝึกอบรมและการพัฒนา ($\bar{x}$ = 4.43 เท่ากัน) และการศึกษา ส่วนผลการทดสอบสหสัมพันธ์เพียร์สันบ่งชี้ว่าคะแนนไตรสิกขา โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับปานกลางค่อนไปทางสูงกับ HRD โดยรวม ส่วนข้อค้นพบเชิงคุณภาพว่าการบูรณาการ “ศีล–สมาธิ–ปัญญา” เข้ากับหลักสูตรฝึกอบรม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และธรรมาภิบาลองค์กร ช่วยยกระดับคุณธรรม วินัย สมรรถนะ และปัญญาปฏิบัติของบุคลากร หมายเหตุทางเทคนิค: สัญลักษณ์เชิงลบของค่าสหสัมพันธ์ภาพรวมอาจสะท้อนทิศทางการเข้ารหัสตัวแปรที่ผกผันบางตัวแปร มิใช่ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเชิงลบระหว่างแนวคิดไตรสิกขากับ HRD จึงทำให้สามารถเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผู้บริหารเทศบาลกำหนดแผนพัฒนาบุคลากรตามไตรสิกขา และสื่อสารต่อสาธารณะอย่างโปร่งใส พร้อมแนวทางเข้าถึงบริการที่สอดคล้องกับแผน

2) ยกระดับกระบวนการให้บริการให้รวดเร็ว–สะดวก โดยจัดทำคู่มือขั้นตอนมาตรฐาน (SOP) รายส่วนงาน เผยแพร่ให้ประชาชนทราบอย่างชัดเจน

3) จัดงบและระบบฝึกอบรมสมรรถนะอย่างต่อเนื่องให้บุคลากรทุกสายงาน เพื่อเพิ่มความเข้าใจบทบาทหน้าที่และยกระดับศักยภาพการปฏิบัติงาน

4) จัดโครงสร้างงานและการมอบหมายความรับผิดชอบให้ชัดเจน คัดสรรบุคลากรให้ตรงตามสมรรถนะ เปิดโอกาสพัฒนาศักยภาพ และสร้างวัฒนธรรมการรับฟังเชิงระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) นำ “ปัญหา–อุปสรรค–แนวทางแก้” จากการปฏิบัติงานเข้าสู่วงจรปรับปรุงแผนงาน (PDCA) ของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ

2) ติดตามและประเมินผลสมรรถนะหลังการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง พร้อมวิเคราะห์ข้อมูลข้อร้องเรียนของประชาชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขเชิงระบบรอบถัดไป

3) ส่งเสริมการทำงานด้วยความตั้งใจ โปร่งใส และการร่วมแก้ปัญหาระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้บริหาร โดยมีระบบกำกับติดตามงานใกล้ชิดและเป็นธรรม

4) จัดเวทีรับฟังรับ/ข้อเสนอแนะภายใน แล้วยกประเด็นสำคัญเข้าสู่แผนปรับปรุงงานโดยเร็ว ภายใต้หลักเอื้อเฟื้อ เห็นอกเห็นใจ และเคารพซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะงานในหน่วยงานประเภทอื่น เพื่อเปรียบเทียบระดับการพัฒนาและสมรรถนะที่เกิดขึ้นข้ามบริบท

2) ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเชิงลึกเพื่อค้นหาแนวคิด/กระบวนการใหม่ในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรเทศบาลอำเภอสันทราย

3) ศึกษารายละเอียดองค์ประกอบย่อยของคุณภาพและสมรรถนะการทำงานในแต่ละด้านอย่างจำเพาะ เพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงของหลักฐานเชิงประจักษ์และสนับสนุนการกำหนดนโยบายฐานข้อมูล

References

ชญานุช สามัญ. (2561). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลเมืองลำตาเสา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ณัศฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ, ไพฑูรย์ มาเมือง และสุเนตร ธนศิลปะพิชิต. (2564). แนวทางการสร้างธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์*, 4(1), 9–19.

ปภาดา พญาฐิติกาญจน์. (2565). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลวังดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน. *สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัญฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปาริชาติ เปรมวิชัย. (2566). หลักไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์.* 6 (1), 43-41.

ผกามาศ จันทร์แก้ว. (2566). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดไทรใหญ่ จังหวัดนนทบุรี” . *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดธนเดช สมจิตฺโต (สมบัติมา). (2568). การพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม,* 10(2), 31–45.

ภฤศ โสภณณิชกุล (2561). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน. *หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วีนัส ธรรมสาโรรัชต์. (2566). การบูรณาการหลักไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดราชบุรี. *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Bulugahapitiye, N. (2025). Train Human Resources with Buddhist Teachings for Sustainable Economic Development. Kelaniya Journal of Human Resource Management, 19(2).

Khanal, D. R. (2025). Impact of Buddhist Meditation and Mindfulness on Cognitive Ability of Students. SMC Journal Shadananda Multiple Campus, 1, 26-45.

Nakhapakorn, B. (2025). Influences of Meditation on the Emotional Intelligence of Participants at Buddha Haksa Temple. (Doctoral dissertation), Marquette University

Prihantari, G. A. P. E. D., & Astika, I. B. P. (2019). Effect of role overload, budget participation, environmental uncertainty, organizational culture, competence, and compensation on employee performance. International research journal of management, IT and social sciences, 6(4), 197-206.

Sunandabodhi, B. (2024). Exploring the intersection of Buddhist teaching and modern management practices: strategies for addressing contemporary social challenges.

ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่

Multicultural Leadership in School Administrators in International School in Chiang Mai

อนวัช เศรษฐ์โสภณกุล Anawat Seadsophonkul
สังวาร วังแจ่ม Sangwan Wangcham
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
aseadsophonkul@outlook.com

Received 2025/09/14 *Revised* 2025/09/26 *Accepted* 2025/10/17

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบการวิจัยผสานวิธี ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวนทั้งหมด 164 คน และผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ รวม 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่น 0.93 และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการยอมรับต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม ด้านการมีความสามารถในการสื่อสาร และด้านการสนับสนุนทรัพยากร

2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือภายในองค์กร พร้อมทั้งให้การสนับสนุนการปรับตัวและเรียนรู้วัฒนธรรมไทยแก่ครูต่างชาติ ผู้บริหารควรใช้ภาษาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อสนับสนุนกิจกรรมพหุวัฒนธรรม และพิจารณาความสำคัญของกิจกรรมในการสร้างความเข้าใจและการบูรณาการวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเปิดเผย และสร้างทีมงานที่หลากหลายเพื่อให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและโปร่งใส

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, พหุวัฒนธรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา, โรงเรียนนานาชาติ.

Abstract

This research aimed to study 1) multicultural leadership in school administrators and 2) guidelines for developing multicultural leadership among school administrators in international schools in Chiang Mai Province. The research design was mixed-methods. The population and sample consisted of 164 school administrators and teachers, and 5 informants were interviewed. The research instruments used were questionnaires with a reliability coefficient of 0.93 and interview forms. Statistics used for data analysis included percentages, means, and standard deviations, and content analysis, presented descriptively

The results revealed:

1) Multicultural Leadership in School Administrators in International School in Chiang Mai Overall, the results were found to be at a high level, including acceptance of cultural diversity, ethical conduct, communication skills, and resource support.

2) Development guidelines Multicultural Leadership in School Administrators in International School in Chiang Mai It was found that administrators should promote understanding and cooperation within the organization, as well as support the adaptation and learning of Thai culture for foreign teachers. Administrators should use local languages to build understanding and good relationships between the educational institution and the community. Administrators should allocate appropriate budgets and resources to support multicultural activities and consider the importance of activities in building cultural understanding and integration. Educational institution administrators should promote open exchange of ideas and build diverse teams to ensure careful and transparent decision-making.

Keywords: Leadership, Multiculturalism, School Administrators, International Schools.

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในปัจจุบันและเป็นไปอย่างต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีต่าง ๆ แต่ในโลกการทำงานยุคใหม่นั้น ผู้ที่พร้อมจะเรียนรู้และเปิดกว้างสำหรับความท้าทายใหม่ ๆ อยู่เสมอนั้นจะสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด ส่วนคนที่มีความสามารถในการรับมือต่ำก็จะอยู่ได้อย่างลำบาก (อานุภาพ เลขะกุล, 2564 : 111) การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ ในด้านต่าง ๆ ให้เจริญมากขึ้น รวมทั้งการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นต้องทำให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและองค์กร ทำให้องค์กรต้องปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินงานให้บรรลุ

เป้าหมาย หลายองค์กรได้กำหนดกลยุทธ์การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อนำการศึกษามาพัฒนาคนและพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทันต่อเหตุการณ์ ในยุคดิจิทัลที่มีการแข่งขันและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว สำหรับประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันอย่างรุนแรงนี้ (เจลจิรา จรูญแสง, 2566 : 1) นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ยังส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นฐานของผู้คน และโครงสร้างประชากรจะเข้าสู่สังคมสูงวัย จึงส่งผลให้การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศเกิดผลลัพธ์ไม่เต็มที่ บางส่วนยังถูกทิ้งอยู่ข้างหลัง เกิดข้อจำกัดเกือบทุกด้านที่สำคัญแนวโน้มการกระจายโอกาสทางการศึกษายังไม่ทั่วถึง เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท การเตรียมความพร้อมในด้านการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่และระดับของศักยภาพทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีความเป็นผู้นำ มีภาวะผู้นำในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดรับกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม ศักยภาพของผู้เรียน รวมถึงบุคคลในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่พื้นฐานทาง สังคม และวัฒนธรรมแตกต่างกัน การอยู่ร่วมกันของบุคคลจะเกิดเป็นชุมชนได้ ต้องมีผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด และที่สุดคือประเทศ (ชาญณรงค์ หนูบำรุง, 2566 : 206) การจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของผู้คนในพื้นที่มีความแตกต่างกัน จึงมีความท้าทายมากสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ ความต้องการ และระดับของศักยภาพทางการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม เกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่มาจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันรวมถึงบุคคลในชุมชนที่มีความเกี่ยวข้อง (Riehl, 1996) ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของผู้เรียนและต้องสามารถแสดง (Multicultural leadership) ต่อสถานการณ์ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ (ยศวดี ดำทรัพย์, 2562 : 275)

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่สุดในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาพื้นฐานของการศึกษาในทุกระดับ การที่ผู้บริหารจะปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการบริหารโรงเรียนเป็นอย่างดี ผู้บริหารจะมีเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ขอบข่ายและความสำคัญของงานบริหารโรงเรียน เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และยังต้องอาศัยความร่วมมือกับทุกฝ่าย มีการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ และการบริหาร และต้องส่งเสริมให้กลุ่มหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากรมาสนับสนุนการบริหาร การประสานงาน และความร่วมมือ (ปัญญา วงศ์คุณทรัพย์, 2559)โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตราที่ 29 ระบุว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาน

ประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชนกับโรงเรียน

โรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนในระบบประเภทนานาชาติ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยที่พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ ที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 39 และ มาตรา 40 ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในการบริหารโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2554 : 23-24) โดยมีโรงเรียนนานาชาติที่มากเป็นอันดับ 2 ของประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (2567) ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต ดังนั้นผู้บริหารของโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ จึงมีความแตกต่างกันทั้งในด้านวัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิต รวมถึงความแตกต่างในด้านความคิด โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเรียนรู้และมีพื้นฐานทักษะทางด้านภาวะผู้นำในการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความแตกต่างด้านวัฒนธรรม (กัญญาลักษณ์ ชีพอุบัติ, 2565 : 75)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้นและสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีบทบาทที่สำคัญในการกำหนดนโยบาย รูปแบบการเรียนการสอน ยอมรับต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความสามารถในการสื่อสาร การสนับสนุนทรัพยากร และการมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นประโยชน์การพัฒนาในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความแตกต่างและความหลากหลายสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการโดยใช้รูปแบบการวิจัยผสานวิธี โดยใช้กรอบแนวคิดที่ได้จากการสังเคราะห์องค์ประกอบตามแนวคิดของกัญญาลักษณ์ ชีพอุบัติ และ ชัชจริยา ใบลี (2566) นนกร มังคละศิริ (2560) ตอเหเราะ ดอละ (2565) ชวลิต เกิดทิพย์ และคณะ (2562) และฐิติกร ทองสุกใส และคณะ (2562) มาสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งมีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการยอมรับต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2) ด้านการมีความสามารถในการสื่อสาร 3) ด้านการสนับสนุนทรัพยากร และ 4) ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 14 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนนานาชาติสิงคโปร์เชียงใหม่ 2) โรงเรียนนานาชาติเชียงใหม่ 3) โรงเรียนนานาชาติวารีเชียงใหม่ 4) โรงเรียนนานาชาตินครพายัพ 5) โรงเรียนนานาชาติเปรม6)โรงเรียนนานาชาติเกรซ 7) โรงเรียนนานาชาติลานนา 8) โรงเรียนนานาชาติบริติช คอนคอร์แดนซ์ 9) โรงเรียนนานาชาติเมริทตัน บริติช 10) โรงเรียนนานาชาติอเมริกันแปซิฟิก 11) โรงเรียนนานาชาติปัญญาเด่น 12) โรงเรียนนานาชาติยูนิตี้คอนคอร์ด 13) โรงเรียนนานาชาติอเมริกาน่า ไชนีส และ14) โรงเรียนนานาชาติคริสเตียนเยอรมันเชียงใหม่ ที่จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2567 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 14 คน และครู 150 คน รวม 164 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากประชากรทั้งหมด

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ ที่จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งหมด 3 โรงเรียน จำนวน 5 คน มีรายชื่อโรงเรียนดังต่อไปนี้ ผู้บริหารโรงเรียนนานาชาติเกรซ ผู้อำนวยการโรงเรียนนานาชาติอเมริกันแปซิฟิก ผู้อำนวยการโรงเรียนนานาชาติเชียงใหม่

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

แบบสอบถาม เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีเนื้อหาและรูปแบบ ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ด้านการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การยอมรับต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2) การมีความสามารถในการสื่อสาร 3) การสนับสนุนทรัพยากร 4) การมีคุณธรรมจริยธรร

แบบสัมภาษณ์ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถาม

1)ศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสาร ทฤษฎี แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2)ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือและปรับปรุงเครื่องมือ

3)ศึกษาความหมาย ทฤษฎี หลักการ แนวคิด องค์ประกอบเพื่อทำนิยามศัพท์ในการวิจัย และนำนิยามเชิงปฏิบัติการมาเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม

4)นำแบบสอบถามฉบับร่าง ที่จัดทำขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบแก้ไขให้มีความตรงและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม

5)นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน เพื่อนำมาหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item-objective congruence: IOC)

6)นำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณา และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าของความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ถ้าต่ำกว่านั้นต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

7)นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่เป็นกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน โดยนำไปทดลองใช้กับโรงเรียน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนนานาชาติ ลานนา โรงเรียนนานาชาติ เปรม โรงเรียนนานาชาติ ยูนิตี้ โรงเรียนนานาชาติ อเมริกานน่าไซนีส และโรงเรียนนานาชาติ ปัญญาเด่น เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถามโดยการหารหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

8)การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach. 1990 : 202 204 อ้างถึงใน ธนิต รัตนศักดิ์ดา, 2565 : 54) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93

9)นำเสนอแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น และมีความสมบูรณ์ใช้ เก็บข้อมูลต่อไป

แบบสัมภาษณ์

1)ศึกษา วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

2)จัดทำแบบสัมภาษณ์โดยนำข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 1 ข้อ จากแบบสอบถามแต่ละด้านมากำหนดเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ ข้อสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ เป็นแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในจังหวัดเชียงใหม่

3)นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาข้อมูล และข้อคำถาม

4)ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบ และพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา โดยหาค่า IOC

5)นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุง แก้ไขอีกครั้งหนึ่ง

6)ปรับแก้แบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหานำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวม

ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา		ระดับการปฏิบัติ		
		μ	σ	แปลผล
1.	ด้านการยอมรับต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม	4.44	0.66	มาก
2.	ด้านการมีความสามารถในการสื่อสาร	4.29	0.80	มาก
3.	ด้านการสนับสนุนทรัพยากร	4.14	0.97	มาก
4.	ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม	4.43	0.73	มาก
รวม		**4.32**	**0.79**	**มาก**

จากตาราง 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการยอมรับต่อความหลากหลายทาง ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม ด้านการมีความสามารถในการสื่อสาร และด้านการสนับสนุนทรัพยากร

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ด้านการยอมรับต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือภายในองค์กรผ่านการ พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน, หาข้อตกลงที่เหมาะสมในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ, ควรส่งเสริมการเปิดกว้างทางวัฒนธรรมตามวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยจัดปฐมนิเทศให้ครูต่างชาติเรียนรู้และ

เข้าใจวัฒนธรรมไทย, ให้การดูแลและคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในประเทศไทย เพื่อให้พวกเขาสามารถปรับตัวได้ดีและทำงานร่วมกับบุคลากรในองค์กรได้อย่างราบรื่น

ด้านการมีความสามารถในการสื่อสาร ควรมุ่งเน้นการศึกษาและใช้ภาษาท้องถิ่นภาคเหนือ (คำเมือง) เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงชุมชนรอบข้างสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยให้การสื่อสารเป็นไปได้อย่างราบรื่นและสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างผู้บริหารกับชุมชน, ใช้ภาษาท้องถิ่นในบริบทต่าง ๆ รวมถึงการเรียนรู้จากบุคลากรในชุมชน การฝึกฝนผ่านการสนทนาในสถานการณ์จริง จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและการร่วมมือในการพัฒนาชุมชน, เปิดใจรับวัฒนธรรมที่แตกต่างและการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่จะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการสนับสนุนทรัพยากร ควรมุ่งเน้นการจัดสรรงบประมาณประจำปีเพื่อสนับสนุนกิจกรรมพหุวัฒนธรรม เช่น Inter national Day, ดำเนินกิจกรรมในรูปแบบที่เหมาะสมและมีการหารือร่วมกันกับผู้ใต้บังคับบัญชาจากประเทศต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมสามารถตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ, ควรพิจารณาหลายปัจจัยในการจัดสรรทรัพยากร เช่น ความสำคัญของกิจกรรมในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างวัฒนธรรมและการบูรณาการระหว่างวัฒนธรรมเพื่อให้กิจกรรมมีความหลากหลาย

ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม มุ่งเน้นการชี้แจงทุกเรื่องในการประชุมและการเปิดกว้างในการแสดงความคิดเห็น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลายและสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการยอมรับและเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น, ปฏิบัติตามกฎระเบียบในการดำเนินงานอย่างซื่อสัตย์และโปร่งใส เป็นสิ่งที่ผู้บริหารให้ความสำคัญ, สร้างทีมงานที่มีความหลากหลายและคณะกรรมการที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและเป็นธรรม ส่งเสริมบรรยากาศของความรักความเข้าใจและความเอื้ออาทรในทีมงาน ซึ่งจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในกระบวนการทำงาน, สื่อสารนโยบายและการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างชัดเจน จะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจในวัฒนธรรมของตนเอง ยอมรับในวัฒนธรรมขององค์กร และเปิดกว้างในการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลอื่น สามารถสื่อสารได้อย่างสงบและมั่นใจแม้ในสถานการณ์ที่กดดัน มีศาสตร์และศิลป์ในการพูดเพื่อให้เกิดการโน้มน้าวใจคนได้ และมีทักษะการสื่อสารกับครู นักเรียน และผู้ปกครองที่ไม่ใช่คนชาติเดียวกัน มีวิสัยทัศน์ในการจัดหาหลักสูตรการเรียนการสอนแบบพหุวัฒนธรรม ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพหุวัฒนธรรม มีการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์สำหรับการส่งเสริมพหุ

วัฒนธรรมในโรงเรียน ผู้มีความเสียสละ มีความจริงใจไม่เลือกปฏิบัติ และอุทิศตนเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เรียล (2000 : 55-81) อ้างถึงใน ตอเหเราะ ดอละ (2565 : 43) ที่ได้สรุปแนวคิดภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมเน้นการสนับสนุนความหลากหลายและการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยผู้นำควรเปิดกว้างและส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อสร้างความพร้อมในการยอมรับความเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกาภิวัตน์ ผู้นำพหุวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับส่วนรวม ใจกว้าง สร้างภาวะผู้นำแนวราบเพื่อให้ทุกคนมีบทบาท สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และส่งเสริมการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงผู้เรียนกับสังคมในบริบทที่หลากหลาย นอกจากนี้ ผู้นำต้องแสดงออกถึงความยุติธรรม มีทิศทางชัดเจน และเน้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมมือกันในทิศทางเดียวกัน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ด้านการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือภายในองค์กรผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน รวมถึงการหาข้อตกลงที่เหมาะสมในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการเปิดกว้างทางวัฒนธรรมตามวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยจัดปฐมนิเทศให้ครูต่างชาติเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมไทย พร้อมทั้งให้การดูแลและคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในประเทศไทย เพื่อให้พวกเขาสามารถปรับตัวได้ดีและทำงานร่วมกับบุคลากรในองค์กรได้อย่างราบรื่น ทั้งนี้ การสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและส่งเสริมการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ จะช่วยให้การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างยั่งยืนภายในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญาลักษณ์ ชีพอุบัติ และชัชจริยา ใบลี (2566 : 72-84) ที่ระบุว่า ผู้บริหารควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เปิดรับและให้เกียรติความคิดเห็นของทุกคน ตระหนักว่าทุกความคิดมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ธรรมเนียม และประเพณีของแต่ละกลุ่ม พร้อมทั้งปลูกฝังให้ครูผู้สอนยอมรับความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม เพศ และอายุ รวมทั้งสนับสนุนวัฒนธรรมที่หลากหลายอย่างเท่าเทียม

ด้านความสามารถในการสื่อสาร ควรมุ่งเน้นการศึกษาและใช้ภาษาท้องถิ่นภาคเหนือ (คำเมือง) เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงชุมชนรอบข้างสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยให้การสื่อสารเป็นไปได้อย่างราบรื่นและสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างผู้บริหารกับชุมชน การใช้ภาษาท้องถิ่นในบริบทต่าง ๆ รวมถึงการเรียนรู้จากบุคลากรในชุมชน การฝึกฝนผ่านการสนทนาในสถานการณ์จริงจะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและการร่วมมือในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ การเปิดใจรับวัฒนธรรมที่แตกต่างและการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่จะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นนกร

มังคละสิริ (2560 : 32) ที่ได้กล่าวถึงความสามารถในการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา ว่าจะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษากลาง หรือภาษาท้องถิ่นในการติดต่อสื่อสาร มุ่งเน้นเรื่องของการพูดและเขียนที่มีประสิทธิภาพ มีความสามารในการฟังและอ่านอย่างรอบคอบ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถทำงานร่วมกันได้

ด้านการสนับสนุนทรัพยากร ควรมุ่งเน้นการจัดสรรงบประมาณประจำปีเพื่อสนับสนุนกิจกรรมพหุวัฒนธรรม เช่น International Day ซึ่งจะต้องดำเนินกิจกรรมในรูปแบบที่เหมาะสมและมีการหารือร่วมกันกับผู้ใต้บังคับบัญชาจากประเทศต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมสามารถตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรพิจารณาหลายปัจจัยในการจัดสรรทรัพยากร เช่น ความสำคัญของกิจกรรมในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างวัฒนธรรม และการบูรณาการระหว่างวัฒนธรรมเพื่อให้กิจกรรมมีความหลากหลาย อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารยังต้องเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ เช่น งบประมาณที่จำกัดและความจำเป็นในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับกิจกรรมพหุวัฒนธรรมในหมู่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้งานเหล่านี้ประสบผลสำเร็จและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนนกร มังคละสิริ (2560 : บทคัดย่อ) ที่ได้กล่าวถึง การสนับสนุนด้านทรัพยากรว่า ผู้บริหารจัดควรทำหลักสูตรการสอนที่เน้นวัฒนธรรมที่หลาหลาย จัดสรรวัสดุอุปกรณ์สำหรับการส่งเสริมพหุวัฒนธรรมในโรงเรียน และจัดสรรงบประมาณสำหรับการส่งเสริมพหุวัฒนธรรม

ด้านคุณธรรมจริยธรรม มุ่งเน้นการชี้แจงทุกเรื่องในการประชุมและการเปิดกว้างในการแสดงความคิดเห็น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลายและสร้างความเข้าใจร่วมกัน การยอมรับและเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น รวมถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบในการดำเนินงานอย่างซื่อสัตย์และโปร่งใส เป็นสิ่งที่ผู้บริหารให้ความสำคัญ นอกจากนี้ การสร้างทีมงานที่มีความหลากหลายและคณะกรรมการที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและเป็นธรรม ส่งเสริมบรรยากาศของความรักความเข้าใจและความเอื้ออาทรในทีมงาน ซึ่งจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในกระบวนการทำงาน การสื่อสารนโยบายและการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างชัดเจนจะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งหมดนี้จะช่วยเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในองค์กรและสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่ดีในสภาพแวดล้อมที่หลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดอละ, จรุณี เก้าเอี้ยน, และนิตยา เรืองแป้น (2565 : บทคัดย่อ) ที่ได้เสนอแนวทางการพัฒนาภาวะเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีคุณธรรม ไว้ว่าผู้บริหารควรยึดหลักประธิปไตยในการบริหารงานภายใต้ความแตกต่างทางศาสนาและชีวิต

องค์ความรู้



ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มา : อนวัช เศรษฐ์โสภณกุล, 2568

ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ด้านการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือภายในองค์กรผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

ด้านความสามารถในการสื่อสาร ควรมุ่งเน้นการศึกษาและใช้ภาษาท้องถิ่นภาคเหนือ (คำเมือง) เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงชุมชนรอบข้างสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยให้การสื่อสารเป็นไปได้อย่างราบรื่นและสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างผู้บริหารกับชุมชน

ด้านการสนับสนุนทรัพยากร ควรมุ่งเน้นการจัดสรรงบประมาณประจำปีเพื่อสนับสนุนกิจกรรมพหุวัฒนธรรม เช่น International Day ซึ่งจะต้องดำเนินกิจกรรมในรูปแบบที่เหมาะสมและมีการหารือร่วมกันกับผู้ใต้บังคับบัญชาจากประเทศต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมสามารถตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านคุณธรรมจริยธรรม มุ่งเน้นการชี้แจงทุกเรื่องในการประชุมและการเปิดกว้างในการแสดงความคิดเห็น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลายและสร้างความเข้าใจร่วมกัน การยอมรับและเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ มีเป้าหมายเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้วางแผนและพัฒนานโยบาย รวมถึงยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาให้

บรรลุเป้าหมาย เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับสถานศึกษา ส่งผลให้การยกระดับคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1)ด้านการยอมรับต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม ควรส่งเสริมการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในองค์กรผ่านการพูดคุยและการหาข้อตกลงร่วมกัน โดยจัดปฐมนิเทศสำหรับครูต่างชาติให้เข้าใจวัฒนธรรมไทยและสามารถทำงานร่วมกับบุคลากรในองค์กรได้ดีขึ้น

2)ด้านการมีความสามารถในการสื่อสาร ควรเน้นการใช้ภาษาท้องถิ่น (คำเมือง) เพื่อสร้างความสัมพันธ์และการสื่อสารที่ราบรื่นระหว่างโรงเรียนและชุมชน ส่งเสริมการฝึกฝนและเรียนรู้จากบุคลากรในชุมชนเพื่อความเข้าใจที่ดีขึ้น

3)ด้านการสนับสนุนทรัพยากร ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมพหุวัฒนธรรม เช่น International Day โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการหารือร่วมกับบุคลากรจากประเทศต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมมีประสิทธิภาพ

4)ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม ควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเปิดเผยในการประชุม และการตัดสินใจต้องโปร่งใสและยึดมั่นในหลักจริยธรรม การสร้างทีมงานที่หลากหลายและมีส่วนร่วมจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในองค์กร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1)ควรศึกษาวิจัยในการนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่

2)ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการสนับสนุนทรัพยากร

References

กัญญาลักษณ์ ชีพอุบัติ และ ชัชจริยา ใบลี. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ชวลิต เกิดทิพย์, วรภาคย์ ไมตรีพันธ์, สุดารัตน์ พรหมแก้ว และ บรรจง ฟ้ารุ่งสาง. (2562). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15. *ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

ชาญณรงค์ หนูบำรุง, 2566 : 206. การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดชุมพร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร. *คณะครุศาสตร์* มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ฐิติกร ทองสุกใส, เอกรินทร์ สังข์ทอง, ธีร หฤทัยธนาสันติ์ และ คณิตา นิจจรัลกุล. (2562). ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหาสถานศึกษาในการบริหารจัดการพหุวัฒนธรรมศึกษาสำหรับการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดชายแดนภาคใต้. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เจลจิรา จรูญแสง. (2566). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนนานาชาติสังกัดมูลนิธิคริสตจักรเซเว่นธ์เดย์แอ๊ดเวนตีสแห่งประเทศไทย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ธนิต รัตนศักดิ์ดา. (2565). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2. *วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศิลปะศาสตร์* มหาวิทยาลัยเกริก.

ตอเหเราะ ดอละ. (2565). ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดยะลา. *วิทยานิพนธ์. ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ตอเหเราะ ดอละ, จรุณี เก้าเอี้ยน, และนิตยา เรืองแป้น. (2565). *“ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2.”* มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

นนกร มังคละศิริ. (2560). *ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพ. วิทยานิพนธ์. ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการศึกษา.* มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ปัญญา วงศ์คุณทรัพย์. (2559). การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนวัดวังเป็ดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต* มหาวิทยาลัยนครราชสีมา.

ยศวดี ดำทรัพย์, ณรงค์ พุทธิชีวัน และ วันชัย ธรรมสัจการ. (2562). การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม. *คณะคุรุศาสตร์* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2554). *พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน.

อนวัช เศรษฐ์โสภณกุล. (2568). ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่. *การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.

อานุภาพ เลขะกุล. (2564). “ความปกติถัดไปอุดมศึกษา: ความท้าทาย.” *วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้,* 1(2), หน้า 111-125.

Riehl, C., & Sipple, J.W. (1996). Making the most of time and talent: The impact of secondary school organizational climates and teaching task environments on teacher commitment. *American Educational Research Journal*, 33(4), 873-901.

การพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง

The Development of Thai Words Reading and Spelling Skills by Using Games for Prathom Suksa 1 Students, Ban Rin Luang School

จิรปรียา ธีรัตน์ปัญญาโชติ Chirapriya Thiratpanyachoti
อนงค์ศิริ วิชาลัย Anongsiri Wichalai
วารุณี โพธาสินธุ์.Warunee Pothasin
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
chirapriya17@hotmail.com

Received 2025/08/18 *Revised* 2025/10/05 *Accepted* 2025/10/17

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและประเมินความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมในการพัฒนาการอ่านสะกดคำไทยกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการอ่านในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้เกมระหว่างก่อนและหลังเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยการใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง ข้อสอบก่อนและหลังเรียนอย่างละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 17 ชั่วโมง โดยใช้ระยะเวลารวม 5 สัปดาห์ โดยรวบรวมข้อมูลจาก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบใช้เกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความถูกต้อง พบว่าแผนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.80) สามารถนำไปพัฒนาการอ่านและการเขียนของนักเรียนได้ ประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สาระการเรียนรู้ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้ และภาคผนวก

2) ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านการอ่านสะกดคำไทย โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.7 คิดเป็นร้อยละ 35.66 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.37 และผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 18.25 คิดเป็นร้อยละ 60.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.07คะแนนเฉลี่ยมีค่าเพิ่มขึ้น +7.55 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านสะกดคำไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัยนี้ 1) นำการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนการอ่านสะกดคำไทยโดยใช้เกม ไปใช้กับนักเรียนชั้นอื่นที่มีปัญหาการอ่านสะกดไทยเช่นกัน 2) นำรูปแบบการสอนการอ่านสะกดคำไทยโดยใช้เกม ไปเปรียบเทียบกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำรูปแบบอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำไทยให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : การอ่านสะกดคำไทย, การใช้เกม, การพัฒนาทักษะด้านการอ่าน.

Abstract

The objectives of this research were to 1) create and evaluate the validity of the game-based learning management plan for the development of Thai spelling reading and spelling in the Thai language learning content group, and 2) compare the reading achievement in the Thai language learning content group using games during before and after school for Grade 1 students of Ban Rin Luang School. The sample consisted of 20 students in Grade 1 in the 1st semester of the 2022 academic year, and the tools used in the study included 5 game-based learning management plans for Grade 1 students of 3 hours each, 17 hours each before and after the exam for a total of 5 weeks.

The results showed that:

1) Creation of a learning management plan using game-based teaching methods for grade 1 students who have passed the appropriateness and accuracy assessment. It was found that the plan was at the most appropriate level (,x.= 4.80). It can be used to improve students' reading and writing, including learning standards, indicators, and essences. Learning Objectives and Learners' Important Competencies Desirable Attributes, Learning Content, Methods of Organizing Learning Activities, Learning Materials and Resources, Measurement and Evaluation Opinion of school administrators Record of the results after the learning management and appendices

2) The achievement of reading and spelling skills using the game-based learning management plan for Grade 1 students showed that the average before school was 10.7, or 35.66 percent, the standard deviation was 1.37, and the achievement of reading skills after school was 1.37. The average score was 18.25, or 60.83%, and the standard deviation was 2.07. The average score increased by +7.55.

Useful suggestions for this research that 1) Apply the teaching and learning model of reading and spelling using games to other students who also have problems reading Thai spelling. 2) Compare the game-based Thai spelling teaching model with other forms of reading and spelling learning to compare the development of Thai spelling learning management to be more effective and successful.

Keywords : Thai Spelling Reading, Using Games, Developing Reading Skills.

บทนำ

ภาษาไทยเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทุกคนต้องเรียนรู้เพื่อให้มีความสามารถในการใช้ภาษาอันเป็นเครื่องมือสื่อสาร และแสวงหาความรู้ เพราะภาษาไทยเป็นสื่อในการแสวงหาความรู้ประสบการณ์จากกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ถ้าหากนักเรียนเรียนวิชาภาษาไทยไม่ได้จึงทำให้เรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ไม่ได้ตามไปด้วย ในการเรียนการสอนภาษาไทยนั้น ต้องเรียนรู้พัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยเฉพาะการอ่าน ถือเป็นทักษะสำคัญในการเรียน (กรมวิชาการ, 2545 : 3) และ สำลี รักสุทธี (2553 : 10-11) ที่ได้กล่าวว่าการอ่านเป็นทักษะที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้า การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระวิชาคนเราจะเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ได้ดี ถ้าอ่านหนังสือได้ดี อีกทั้ง กรุณา ปางวิภาศ (2556 : 33) ยังกล่าวว่า การอ่านมีคุณค่า และมีความสำคัญโดยเฉพาะทางด้านการศึกษาหาความรู้ การมีทักษะการอ่านที่ดีทำให้ผู้อ่านสามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ คนที่มีทักษะการอ่านที่ดี อ่านได้ถูกต้องย่อมได้เปรียบ และมีชีวิตที่สมบูรณ์สามารถที่จะนำทักษะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (อ้างถึงใน ปิยธิดา ทรัพย์มาก, 2553 : 24)

สำหรับการจัดกิจกรรมการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง ประสบปัญหาหลายอย่าง ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนพึ่งผ่านการเรียนในชั้นอนุบาล และนักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชนเผ่า ความรู้ของนักเรียนนั้นมีเพียงแค่การฝึกความพร้อมด้านการพูด การฟัง พอได้ และขาดการฝึกทักษะทางด้านการอ่าน เมื่อนักเรียนเข้ามาเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทำเกิดปัญหาในด้านทักษะภาษา ทำให้อ่านหนังสือไม่คล่อง ฟังไม่เข้าใจ และพูดไม่ถูกต้อง จึงเป็นเรื่องยากสำหรับนักเรียน เพราะภาษาไทยเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มีความสลับซับซ้อน มีพยัญชนะ 44 รูป สระ 21 รูป 32 เสียงและวรรณยุกต์อีก 4 รูป 5 เสียง ซึ่งผู้เรียน

ต้องอาศัยอวัยวะต่าง ๆ ที่ใช้ในการรับรู้ภาษา และประสานกันอย่างมีประสิทธิภาพทั้งหู ตา ปาก ลิ้น และมือ และจากการจัดการเรียนการสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง ซึ่งมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 20 คน นักเรียนส่วนใหญ่จะใช้ภาษาท้องถิ่น คือ ภาษาลีซู ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน จึงทำให้มีปัญหาด้านการสื่อสาร ที่ทำให้นักเรียนไม่เข้าใจ จึงทำให้การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในด้านการอ่านมีปัญหา และปัญหาดังกล่าวยังส่งผลต่อการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ ด้วย เนื่องจากนักเรียน อ่านหนังสือไม่ออกสื่อสารไม่ถูกตองก็จะทำให้นักเรียนไม่อยากเรียนวิชานั้น ๆ

การนำเกมมาเป็นสื่อในการสอนจึงนับเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เร้าความสนใจและให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่นักเรียนโดยไม่เกิดความเบื่อหน่าย สามารถจูงใจให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยความสนใจ เกิดองค์ความรู้โดยตัวของนักเรียนเอง นอกจากนี้เกมยังช่วยพัฒนาความคิดในการแก้ปัญหาช่วยส่งเสริมทักษะในด้านภาษา การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดในการเรียนรวมทั้งช่วยให้เกิดความสนุกสนาน อัจฉรา ชีวพันธ์ (2542 : 22) ยังกล่าวถึงประโยชน์ของเกมว่า ช่วยให้เด็กได้แสดงความสามารถของแต่ละบุคคล ช่วยในการฝึกภาษาและทบทวนเนื้อหาวิชาต่างๆช่วยฝึกความรับผิดชอบ รู้จักปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ มีความสามัคคีรู้จักการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันทั้งนี้เนื่องจากเด็กวัยประถมศึกษาตอนต้นเป็นวัยที่กำลังเตรียมตัวหลายๆด้านเกี่ยวกับการดำ เนินชีวิต เพื่อปรับตัวเข้าสู่กลุ่ม และสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ ดวงเดือน สุภีกิตย์ (อ้างถึงใน มณฑาทิพย์อัตตปัญโญ, 2542:13) กล่าวว่าการเรียนการสอนให้มีกิจกรรมสนุกสนานเร้าความสนใจของนักเรียนจะช่วยให้การเรียน การสอนมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการนำเกมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและสนุกสนานตรงกับพัฒนาการของเด็กทำให้ไม่เกิดความเบื่อหน่าย สามารถจูงใจให้เด็กเรียนรู้ด้วยความสนใจโดยที่ครูไม่ต้องบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิพร ชาตาธิคุณ และคณะ (2553 : 25) ศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนทางด้านทักษะทางภาษาโดยใช้เกมในระดับอนุบาล 2 ผลการวิจัย พบว่านักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้สึกสนุกสนาน มีความรับผิดชอบ รู้จักการทำ งานเป็นหมู่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางบวกและทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีพัฒนาการทักษะทางภาษาสูงขึ้น

จากผลการทดสอบความสามารถด้านการอ่าน RT (Reading Test) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง ในระยะเวลา 2 ปี พบว่า นักเรียนมีปัญหาเรื่องการ สะกดดำ ไม่สามารถอ่านออกเสียงคำนั้นได้ เพราะว่านักเรียนสะกดคำไม่ได้ หรือสะกดคำไม่ถูกต้อง จึงอ่านออกเสียงออกมาเป็นคำไม่ได้ ทำให้ออกเสียงผิด ทั้งนี้เพราะอาจจะขาดการฝึกฝน และยังไม่รู้หลักเกณฑ์ของภาษา ประกอบกับไม่มีนวัตกรรมและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย สื่อการสอนยัง เป็นรูปแบบเดิมทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย เป็นเหตุให้อ่านหนังสือไม่คล่อง อ่านคำไม่ได้ ส่งผลให้การ เรียนรู้ของนักเรียนมีปัญหา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 1-3) ผู้ศึกษาในฐานะที่ได้รับผิดชอบการสอน

ภาษาไทย ในชั้นประถมศึกประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง ได้สังเกตเห็นพฤติกรรมการเรียนในห้องเรียนของนักเรียน แล้วพบว่า ในการในการสอนแต่ละครั้งหากครูสอนตามหนังสือหรือฝึกให้นักเรียนอ่านตามปกตินักเรียนจะรู้สึกเบื่อหน่าย ไม่ยอมออกเสียงอ่านออกมาและไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน แต่หากวันไหนที่ครูผู้สอนให้นักเรียนทำกิจกรรมอื่นๆ โดยเฉพาะการเล่นเกมทั้งเกมเติมคำ เกมประสมคำ ฯลฯ นักเรียนจะกระตือรือร้นมากในการร่วมกันทำกิจกรรมและรู้สึกสนุกสนานอยากทำกิจกรรม ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะนำเกมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อสร้างและประเมินความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมในการพัฒนาการอ่านสะกดคำไทยกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการอ่านในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้เกมระหว่างก่อนและหลังเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัย โดยใช้แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียว มีการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group - Pretest - Posttest Design) (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561 : 142) ซึ่งเป็นรูปแบบวิธีการศึกษากรณีเดียวสำหรับทดลองกับกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว แล้วเก็บข้อมูลโดยการทดสอบก่อนและหลังการเรียนซึ่งมีลักษณะเดียวกับรูปแบบการศึกษา โดย การพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง เกี่ยวกับทักษะการอ่านสะกดคำไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ในเรื่อง การประสม พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การอ่านสะกดคำไทยที่มีตัวสะกดและไม่มีตัวสะกด โดยเรียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกด ให้เป็นคำ โดยใช้เกม ประกอบไปด้วย เกมประสมคำจากภาพ เกมบิงโกแม่กง เกมทายคำจากภาพ เกมจับคู่แม่เกย เกมวงล้อแม่เกอว ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านรินหลวง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565

2) กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 20 คน

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 1 ชุด รายละเอียดของแบบทดสอบแต่ละชุดมีลักษณะดังนี้ แบบทดสอบทักษะการอ่านสะกดคำไทย จำนวน 1 ชุด ประกอบไปด้วยคำที่อยู่ใน

มาตราแม่ ก กา แม่กง แม่กม แม่เกย แม่เกอว อย่างละ 6 คำ ได้แก่ อีกา ปลาทู แม่ไก่ จระเข้ ทะเล ราชา กระทิง ช้าง กระดึง กลอง อึ่งอ่าง กางมุ้ง ซ่อมแซม ย้อมผม ชะอม กระดุม มะขาม ส้มโอ ยาย ขาย อ้อย พาย จ่าย ขาย ข้าว ยาว กาว สีขาว แมว แก้ว รวมทั้งสิ้น 30 คำ คะแนนเต็ม 30 คะแนน การใช้คะแนนคำอ่านถูกคำละ 1 คะแนน โดยมีเกณฑ์การประเมินทักษะการอ่านภาษาไทย

2) แผนการจัดการเรียนรู้โดยการใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง จำนวน 5 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง ข้อสอบก่อนและหลังเรียนอย่างละ1ชั่วโมง รวมทั้งหมด 17 ชั่วโมง โดยใช้ระยะเวลารวม 5 สัปดาห์มีรายละเอียดดังนี้ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ ก กา เกมประสมคำจากภาพ (จำนวน 3 ชั่วโมง) 2) การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ กง เกมบิงโก (จำนวน 3 ชั่วโมง) 3) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ กม เกมสลับอักษร (จำนวน 3 ชั่วโมง) 4) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ เกย เกมจับคู่คำแม่เกย (จำนวน 3 ชั่วโมง) 5) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ เกอว เกมวงล้อแม่ เกอว(จำนวน 3 ชั่วโมง) 6) แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน (จำนวน 2 ชั่วโมง)

3)กำหนดเนื้อหาการพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เกมเป็นสื่อการสอน เพราะเป็นเกมเป็นสิ่งนักเรียนชื่นชอบช่วยให้ผ่อนคลายและเกิดความสนุกเพลิดเพลินในการเรียน ซึ่งสามารถส่งเสริมและพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยของนักเรียนให้มีความน่าเรียนและสนุกนานยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์หาข้อมูลทางสถิติ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ผู้วิจัยได้ทำการจัดลำดับขั้นในการกระทำกับข้อมูล ได้แก่ 1) การคำนวณค่าเฉลี่ย (mean) และ 2) การหาค่าร้อยละ 3) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินความถูกต้องและเหมาะสมของแผนจัดการเรียนรู้ โดยวิธีการสอนโดยใช้เกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาและเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะการอ่านก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยวิธีการสอนโดยใช้เกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างและประเมินความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมในการพัฒนาการอ่านสะกดคำไทยกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง โดยแผนการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทยโดยใช้เกม ผู้วิจัยได้สร้างแผนกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นแผนการสอนกิจกรรมที่จัดทำขึ้นให้เหมาะสมกับความสามารถ ตามศักยภาพนักเรียน โดยนำเกมมาใช้ประกอบการจัดการเรียนการ

สอนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันเพื่อพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นจำนวน 5 แผน พบว่า ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สาระการเรียนรู้ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้ และภาคผนวก จากนั้นนำแผนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทยโดยใช้เกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านได้ตรวจสอบคุณภาพปรากฏผล พบว่า การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบใช้เกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความถูกต้อง พบว่าแผนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปพัฒนาการอ่านและการเขียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง ได้

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนโดยใช้เกม จำนวน 5 แผน รวมทั้งหมด 15 ชั่วโมงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง มีดังนี้

แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	เวลาที่ใช้/ชั่วโมง
1.แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ ก กา	เกมประสมคำจากภาพ	3
2.แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ กง	เกมบิงโก แม่กง	3
3.แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ กม	เกมสลับอักษร แม่กม	3
4.แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ เกย	เกมจับคู่คำแม่เกย	3
5.แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ เกอว	เกมวงล้อแม่ เกอว	3

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการอ่านในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้เกมระหว่างก่อนและหลังเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1โรงเรียนรินหลวง พบว่า คะแนนแสดงผลของการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทยโดยใช้เกมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1/2565 โรงเรียนบ้านรินหลวง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 10.7 คิดเป็นร้อยละ 35.66 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 1.37 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 18.25 คิดเป็นร้อยละ 60.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 2.07 คะแนนเฉลี่ยมีค่าเพิ่มขึ้น +7.55เมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล พบว่า นักเรียนได้คะแนนเพิ่มขึ้นทุกคนแสดงว่าการพัฒนาทักษะการอ่าน

สะกดคำไทยโดยใช้เกม ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น พบว่า คะแนนการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทย โดยใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีค่าเฉลี่ยคะแนนการทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ 10.7 คิดเป็นร้อยละ 35.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.37 ส่วนคะแนนการทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.25 คิดเป็นร้อยละ 18.25 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.07 สรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์การพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทย โดยใช้เกมหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ตารางที่ 2 แสดงผลสรุปของการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทย โดยใช้เกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง ระหว่างก่อนเรียน - หลังเรียน

การทดสอบ	คะแนนเต็ม (30)	จำนวนนักเรียน	$\overline{X}$	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	S.D.
ก่อนเรียน	30	20	10.7	35.66	1.37
หลังเรียน	30	20	18.25	18.25	2.07

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผู้ศึกษาได้นำผลจากการศึกษามาอภิปราย ตามลำดับดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง โดยผ่านการประเมินความถูกต้องและเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่า มีถูกต้องและความเหมาะสมในระดับมาก สามารถนำไปพัฒนาการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทั้งนี้ เนื่องมาจากผู้ศึกษาได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อนำมาจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ศึกษาวิธีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแผนจัดการการเรียนรู้ เขียนแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกม จำนวน 5 แผนการเรียนรู้ แผนละ 3 ชั่วโมง รวมเวลา 15 ชั่วโมง โดยการให้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ นำมาปรับปรุงแก้ไขอยู่หลายครั้งจากนั้นได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านตรวจและประเมินความถูกต้องและความเหมาะสม ผลการประเมิน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น จำนวน 5 แผน 15 ชั่วโมง มีความถูกต้องและความเหมาะสม ในระดับมาก – มากที่สุดก่อนที่จะนำไปใช้จริง ทั้งนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้ทั้ง 5 แผน รวมทั้งหมด 15 ชั่วโมง ได้แก่

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1. การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ ก กา เกมประสมคำจากภาพ (จำนวน 3 ชั่วโมง) 2. การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ กง เกมบิงโก (จำนวน 3 ชั่วโมง) 3.แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ กม เกมสลับอักษร (จำนวน 3 ชั่วโมง) 4. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4.การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ เกย เกมจับคู่คำแม่เกย (จำนวน 3 ชั่วโมง) 5.แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5.การอ่านสะกดคำไทยในมาตราแม่ เกอว เกมวงล้อแม่ เกอว(จำนวน 3 ชั่วโมง) ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง จำนวน 20 คน ที่ได้รับการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทยโดยใช้เกมนั้น ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการอ่านได้มากขึ้น จากที่ไม่สามารถอ่านได้และอ่านติดๆขัดๆ การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับ ฤดี เชยเดช (2557 : 25) ได้เสนอความคิดว่าองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หัวข้อ แผนการ จัดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ กระบวนการจัดการ เรียนรู้ สื่อหรือแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล และบันทึกหลังสอน โดยมีหลักการ แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มาพิจารณาควบคู่กันไปในการออกแบบ และจัดทำรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ นอกจากนั้น ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย (2558 : 347-348) ได้อธิบายไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้มี รายละเอียดสำคัญ คือเป็นหลักฐานที่แสดงถึงการเป็นครูมืออาชีพ มีการเตรียมล่วงหน้า แผนการจัดการเรียนรู้จะสะท้อนให้เห็นถึงการใช้เทคนิคการสอน สื่อนวัตกรรม และจิตวิทยาการ เรียนรู้มาผสมผสานกันหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนที่ตนเองสอนอยู่ ช่วยส่งเสริมให้ผู้สอนได้ศึกษาค้นคว้า หาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการสอน สื่อนวัตกรรม และวิธีการวัดและประเมินผลได้ ผลการศึกษาที่พบว่าการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำโดยใช้เกม ที่ผ่านการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่ามีความถูกต้องและความเหมาะสม ในระดับมากสามารถนำไปพัฒนาการอ่านสะกดคำของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวงได้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านสะกดคำไทย โดยการใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง พบว่า ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.7 คิดเป็นร้อยละ 35.66 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.37 และผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 18.25 คิดเป็นร้อยละ 60.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.07 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านสะกดคำไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้ นอกจากมีการวางแผนสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมและถูกต้องทั้งโครงสร้างและกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลที่ความถูกต้องและความเหมาะสมตามแนวการการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และผ่านการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระและผู้เชี่ยวชาญแล้ว เพราะผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้เมื่อได้เรียนรู้จากผู้สอนและผ่านสื่อต่างๆ นำมาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นความสำเร็จที่มาจากการนำ

รูปแบบการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกม มาใช้ในการพัฒนาทักษะการอ่านให้แก่ผู้เรียน รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นรูปแบบที่เกิดจากการสังเคราะห์ขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทยของนักเรียน ให้นักเรียนได้ฝึกการอ่านโดยการใช้เกมเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีความสนุกเพลิดเพลินและดึงดูดความสนใจของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ปาริชาติ แพนบุตรและสุรชัย ปิยานุกูล (2553) พบว่า แบบฝึกเกมทางภาษามีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.74/85.17 สอดคล้อง ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านคำพื้นฐานหลัง เรียนด้วยแบบฝึกเกมทางภาษาสูงกว่าคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ค่าดัชนีประสิทธิผลการอ่านคำพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเท่ากับร้อยละ 75 และ 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อแบบฝึกเกมทางภาษาเพื่อเพิ่มทักษะการอ่านคำพื้นฐานในระดับ มากที่สุด ซึ่งคล้ายกับ สุภาวดี เริงชัยภูมิ (2556) พบว่า ชุดกิจกรรมเกมฝึกการเขียนสะกดคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความเหมาะสมในระดับมากและมีประสิทธิภาพ 80.51/80.17 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนสะกดคำภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และสอดคล้องกับ ภานุวัฒน์ จารุนัย (2563) พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านคำศัพท์พื้นฐานก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านคำศัพท์พื้นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และ 2) เพื่อศึกษา ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านการอ่านคำศัพท์พื้นฐานโดยใช้วิธีสอนอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมทางภาษา พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.28 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

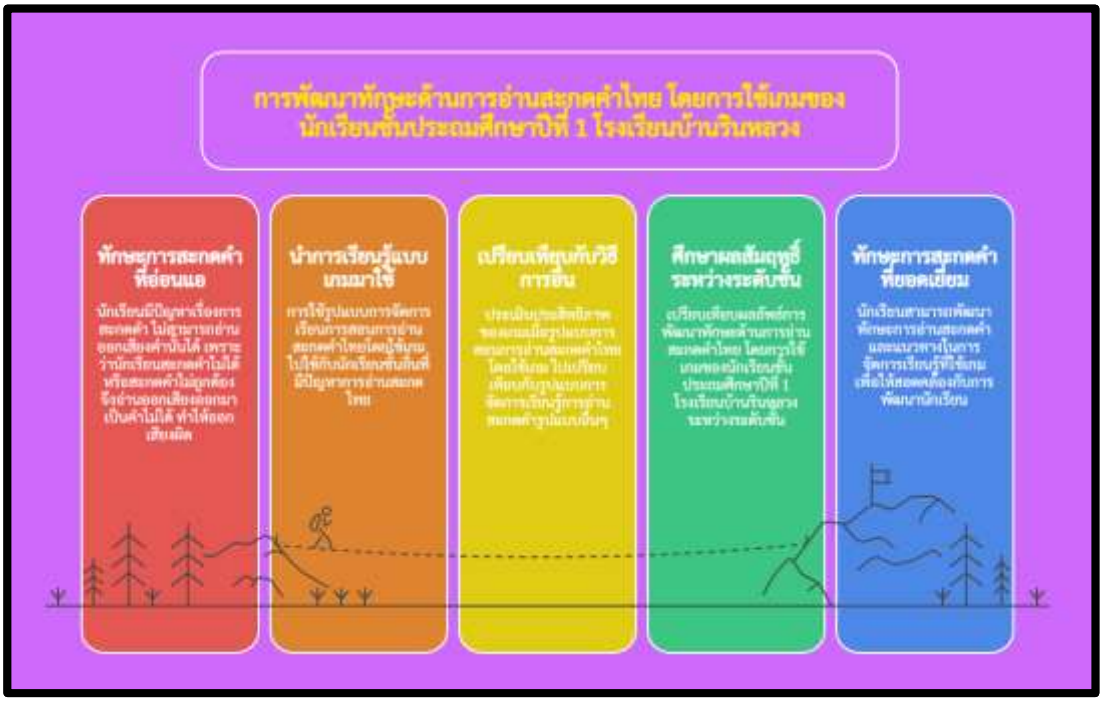
องค์ความรู้

จากการศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง ผู้ศึกษาได้นำผลจากการศึกษามานำเสนอเป็นองค์ความรู้ตามลำดับ ดังนี้

1. ครูควรนำการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนการอ่านสะกดคำไทยโดยใช้เกม ไปใช้กับนักเรียนชั้นอื่นที่มีปัญหาการอ่านสะกดไทยเช่นกัน

2. ครูควรนำรูปแบบการสอนการอ่านสะกดคำไทยโดยใช้เกม ไปเปรียบเทียบกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำรูปแบบอื่นๆ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำไทยให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

3. ครูควรศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านสะกดคำไทยระหว่างรูปแบบการสอนโดยใช้เกมกับรูปแบบการสอนการอ่านสะกดคำไทยด้วยวิธีอื่นกับนักเรียนชั้นอื่นเพื่อแก้ปัญหาการอ่านสะกดคำไทยของนักเรียนด้วย



ชื่อภาพ แสดงการศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง

ที่มา : จากองค์ความรู้ งานวิจัย เรื่องการพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำไทย โดยการใช้เกมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง

จากรูปภาพสรุปได้ว่า การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ที่สร้างขึ้นมีความถูกต้องและความเหมาะสมนั้นสามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านของนักเรียนได้จริง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนการอ่านสะกดคำโดยใช้เกม โดยผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน เป็นผลเนื่องมาจากการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ สามารถช่วยพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำของนักเรียนได้จริง

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง การพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง สรุปผลได้ดังนี้ 1) พบว่า การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบใช้เกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง ที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่าแผนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.80) สามารถนำไปพัฒนาการอ่านและการเขียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวง ได้ 2) ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านการอ่านสะกดคำไทย โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.7 คิดเป็นร้อยละ 35.66 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.37 และผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 18.25 คิดเป็นร้อยละ 60.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.07คะแนนเฉลี่ยมีค่าเพิ่มขึ้น +7.55 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการอ่านสะกดคำไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการทบทวนหลักสูตรและการนำรูปแบบการวิจัยนี้ไปใช้ในการกำหนดหลักสูตรหรือรูปแบบการเรียนการสอนการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำไทยโดยการใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครูควรดำเนินการฝึกตามแผนการเรียนรู้การอ่านสะกดคำไทยโดยใช้เกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านรินหลวงที่สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนและอธิบายกติกาการเล่นเกมในแต่ละครั้งให้นักเรียนเข้าใจ

2) ควรเลือกใช้เกมให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนที่ครูผู้สอนได้รับผิดชอบ และเลือกเกมที่สนุกสนานไม่เครียดจนเกินไป เพื่อความง่ายและความสนุกสนานดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) นักวิจัยอื่น ๆ ควรนำการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนการอ่านสะกดคำไทยโดยใช้เกม ไปใช้กับนักเรียนชั้นอื่นที่มีปัญหาการอ่านสะกดไทยเช่นกัน

2) นักวิจัยอื่น ๆ ควรนำรูปแบบการสอนการอ่านสะกดคำไทยโดยใช้เกม ไปเปรียบเทียบกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำรูปแบบอื่นๆ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำไทยให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

3) นักวิจัยอื่น ๆ ควรศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านสะกดคำไทยระหว่างรูปแบบการสอนโดยใช้เกมกับรูปแบบการสอนการอ่านสะกดคำไทยด้วยวิธีอื่นกับนักเรียนชั้นอื่นเพื่อแก้ปัญหาการอ่านสะกดคำไทยของนักเรียนด้วย

References

กระทรวงศึกษาธิการ (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551* กรุงเทพมหานคร.

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2545). *คู่มือการพัมนาสื่อการเรียนรู้.* กรุงเทพมหานคร.

กรุณา ปางวิภาศ (2556). การเปรียบเทียบความสามารถในการอานและการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปที่ 2 รายวิชาภาษาไทย ระหวางการจัดการเรียนรูโดยใชเทคนิค CIRC กับการจัดการเรียนรูโดยใชเทคนิค SQ4R. *วิยานิพนธครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ญาณวรรณ ปิ่นคำและคณะ. (2562). การพัฒนาการสอนทักษะการอ่านออกเสียงคำที่มีตัวสะกดตรงตามมาตราโดยใช้เกมสำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่จันทรายสวรรค์อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. *วิทยานิพนธ์คณะมนุษยศาสตร์.* มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ปาริชาติ แพนบุตรและสุรชัย ปิยานุกูล (2553). ผลการใช้แบบฝึกเกมทางภาษาเพื่อเพิ่มทักษะการอ่านคำพื้นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารวิชาการ.* มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ภานุวัฒน์ จารุนัย ภานุวัฒน์ จารุนัย และแสงเดือน คงนาวัง. (2564). การพัฒนาทักษะการอ่านคำศัพท์พื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีสอนอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมทางภาษากรณีศึกษาโรงเรียนบ้านนาดี ตำบลพังงู อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี. *วารสารศึกษาศาสตร์* มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย. (2558). *วิธีสอนทั่วไป.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำลี รักสุทธี. (2553). คู่มือการจัดทำสื่อนวัตกรรมและแผนฯประกอบสื่อนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร.

สุภาวดี เริงชัยภูมิ (2556). การพัฒนาชุดกิจกรรมเกมฝึกการเขียนสะกดคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.* มหาวิทยาลับราชภัฏกำแพงเพชร.

อัจฉรา ชีวพันธ์. (2533). คู่มือการสอนภาษาไทยกิจกรรมการเล่นประกอบการสอน. กรุงเทพมหานคร.

ฤดี เชยเดช. (2557). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาไทย โดยแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่น เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 1 โรงเรียนชุมชนประชาธิปัตย์วิทยาคาร จังหวัดปทุมธานี. *ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่

The Model Development of Teacher Competence Management Based on the Professional Learning Community (PLC) Approach at Wat Tha Kham School, Chiang Mai Province

เอกพงษ์ พิเศษจาตุรงศ์ Aekkapong Phisetchaturong
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahamakut Buddhist University Lanna Campus.
Aekkapong533@gmail.com

Received 2025/08/07 *Revised* 2025/10/03 *Accepted* 2025/10/21

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูในการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนการสอน โดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ดำเนินการในโรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) กับครูจำนวน 5 คน ตลอดระยะเวลา 12 เดือน แบ่งการวิจัยเป็น 2 วงรอบ โดยแต่ละรอบประกอบด้วยขั้นตอนวางแผน ปฏิบัติ สังเกต และสะท้อนผล

ผลการวิจัยพบว่า

1) ครูมีสมรรถนะในการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลในระดับพื้นฐาน แต่ยังขาดการสนับสนุนอย่างเป็นระบบในด้านแนวทางพัฒนา การจัดเวทีแลกเปลี่ยน และการบริหารจัดการระดับโรงเรียน

2) รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูที่พัฒนาขึ้นโดยใช้หลัก PLC มี 3 องค์ประกอบ คือ ปัจจัยนำเข้า เช่น ผู้บริหาร ทรัพยากร ครู กระบวนการพัฒนา (Co-Planning, อบรม, Lesson Study, Peer Observation, Reflection & Dialogue) และผลลัพธ์ (ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ)

3) การทดลองใช้รูปแบบพบว่าครูมีความตื่นตัว ใช้เทคโนโลยีมากขึ้น มีความร่วมมือทางวิชาชีพสูงขึ้น และนักเรียนสนใจบทเรียนมากขึ้น โรงเรียนมีแนวทางพัฒนาครูที่ชัดเจน

4) ผลประเมินแสดงให้เห็นว่า สมรรถนะครูเพิ่มขึ้นในทุกด้าน ได้แก่ Digital Literacy, การออกแบบ Active Learning และการใช้เทคโนโลยีประเมินผล และครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเห็นว่าใช้งานได้จริง เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน และพัฒนาทั้งทักษะและทัศนคติควบคู่กันอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : การบริหารสมรรถนะ, ครู, ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ , วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.

Abstract

This research aimed to enhance teacher competency management in integrating digital technology into classroom teaching at Wat Tha Kham School, Chiang Mai, through the Professional Learning Community (PLC) approach. The study employed a Participatory Action Research (PAR) methodology over a 12-month period with five teachers. The research was conducted in two action cycles, each consisting of planning, implementation, observation, and reflection to support continuous learning and model development.

The results showed that:

1) While teachers possessed basic digital skills, they lacked systematic support for professional development, collaboration, and school-level management.

2) In response, a comprehensive competency management model was developed comprising three core components: Input: Involves supportive leadership, access to technological resources, teacher readiness, and school context. Process: Guided by PLC principles and PAR cycles, with five steps: Co-planning to identify needs and goals, Technology enhancement workshops to build digital skills, Collaborative lesson planning (Lesson Study) to co-develop effective instructional strategies, Peer observation and feedback to improve teaching practices, Reflective dialogue to consolidate learning and promote continuous improvement. Output: Demonstrated increased teacher competency in three domains—knowledge, practical skills, and attitudes—with a focus on integrating digital tools meaningfully into lessons.

3) Implementation of the model resulted in notable behavioral changes. Teachers became more engaged, confident, and innovative in using digital media. Students were more motivated and actively participated in learning activities supported by tools like interactive games, videos, and surveys. The school, in turn, adopted a more structured approach to teacher development based on the model.

4) Evaluation showed significant improvements in teachers' digital literacy, ability to design active learning environments, and use of technology for assessment. Satisfaction levels among teachers were high, emphasizing the model's clarity, practicality, collaborative focus, and relevance to subject content—making it a sustainable framework for ongoing teacher professional development.

Keywords: Competence Management, Teacher, Professional Learning Community (PLC), Participatory Action Research (PAR).

บทนำ

การบริหารสมรรถนะของครู เป็นกระบวนการสำคัญในการจัดการและพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพสูงสุดตามบทบาทและภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จุดสำคัญของการบริหารสมรรถนะคือการระบุความต้องการ การจัดกิจกรรมพัฒนา การประเมินผล และการให้การสนับสนุนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูสามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมศักดิ์ และคณะ, 2565) ความสำคัญและบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการศึกษาซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็ว

เทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยครูทุกคนจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี รสสุคนธ์ มกรมณี (2556 : 5) ยังเน้นว่า "เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเรียนการสอน เป็นเรื่องของครูทุกคน ไม่ใช่เรื่องของครูสอนคอมพิวเตอร์"

งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าครูยังขาดความพร้อมด้านเทคโนโลยี ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) จึงเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารสมรรถนะครู PLC คือกระบวนการที่ครูรวมกลุ่มกันอย่างต่อเนื่องเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ องค์ความรู้ และปฏิบัติการสอนร่วมกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ลักษณะสำคัญของ PLC คือ การทำงานร่วมกัน การเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียน และการสะท้อนผลอย่างต่อเนื่อง (DuFour & Eaker, 2022) การนำ PLC มาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการเสริมสร้างศักยภาพครูด้านเทคโนโลยีดิจิทัลผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาการพัฒนาแบบเฉพาะรายบุคคลที่ขาดการสนับสนุนอย่างเป็นระบบในโรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1)เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสมรรถนะด้านการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลของครูโรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะด้านการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลของครูโดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่

3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารสมรรถนะด้านการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลของครูโดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่

4) เพื่อสะท้อนผลการพัฒนาและข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารสมรรถนะด้านการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลของครูโดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ดำเนินการในโรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งการวิจัยเป็น 2 วงรอบ ตลอดระยะเวลา 12 เดือน (ปีการศึกษา 2566-2567) โดยมีการปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับช่วงเวลาของการจัดการเรียนการสอนและการปิดภาคเรียน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากร คือครูผู้สอนในโรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2564-2565

2) กลุ่มตัวอย่าง คือครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 คน ได้มาด้วยวิธีการ เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีบทบาทโดยตรงในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาและเกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการศึกษานี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือกลุ่มเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง (ครูผู้เข้าร่วมวิจัย) ทั้ง 5 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพสมรรถนะ ปัญหา และผลการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนา และอาจรวมถึงผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อให้ข้อมูลเสริมด้านบริบทการบริหาร

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย:

1)แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide): ใช้รวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ มุมมอง ปัญหา และความต้องการในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

2)แบบสังเกตพฤติกรรม (Behavioral Observation Form): ใช้สังเกตพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของครูในชั้นเรียนจริง โดยเก็บข้อมูลทั้งในระยะก่อน ระหว่าง และหลังการพัฒนา

3)แบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Competency Assessment Form): ใช้ประเมินสมรรถนะของครูทั้งก่อนและหลังการดำเนินการวิจัย ครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ

4)แผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Lesson Plan): เป็นผลผลิตจากกระบวนการ PLC ที่ใช้สะท้อนการพัฒนาแนวคิดและทักษะของครู

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ: (จากแบบสัมภาษณ์, แบบสังเกต, แผนการสอน) วิเคราะห์โดยใช้ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปสาระสำคัญ จัดหมวดหมู่ และตีความข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และข้อมูลเชิงปริมาณ: (จากแบบประเมินสมรรถนะครู) วิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ ใช้เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะของครูระหว่าง ก่อน และ หลัง การทดลองใช้รูปแบบ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 สภาพการบริหารสมรรถนะของครูโรงเรียนวัดท่าข้ามในการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนการสอน ก่อนเริ่มกระบวนการวิจัย ครูในโรงเรียนวัดท่าข้ามมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับพื้นฐานเท่านั้น การใช้เทคโนโลยีจำกัดอยู่แค่การเปิดวิดีโอหรือนำเสนอด้วย PowerPoint แบบเรียบง่าย และยังไม่มีการออกแบบกิจกรรมที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของนักเรียน ครูขาดการวางแผนร่วมกัน ขาดระบบสนับสนุนด้านการพัฒนาและการจัดการในระดับโรงเรียน

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโรงเรียนวัดท่าข้าม โดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูที่พัฒนาขึ้นโดยใช้หลัก PLC ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก: ปัจจัยนำเข้า (Input): ผู้บริหาร ทรัพยากร ครู (ความพร้อม) และบริบทโรงเรียน กระบวนการพัฒนา (Process): เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนร่วม (Co-Planning), การอบรมเชิงปฏิบัติการ, การทำแผนการสอนร่วม (Lesson Study), การสังเกตแลกเปลี่ยน (Peer Observation), และ การสะท้อนผลร่วม (Reflection & Dialogue) กิจกรรมนี้จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตลอดระยะเวลา 12 เดือน (รวมช่วงปิดภาคเรียนด้วยกิจกรรมออนไลน์หรือการวางแผนล่วงหน้า) โดยเน้นให้ครูเป็นผู้นำในการเรียนรู้ และผลลัพธ์ (Output): สมรรถนะครูที่เพิ่มขึ้นในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโรงเรียนวัดท่าข้ามโดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ผลการทดลองใช้รูปแบบสะท้อนการเปลี่ยนแปลงใน 3 ระยะ: ดังนี้ ระยะก่อน: ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีจำกัด ขาดความมั่นใจในการประยุกต์ใช้ ระยะระหว่าง (ระหว่างดำเนินการ PLC): ครูเริ่มใช้งานเครื่องมือดิจิทัลหลากหลายรูปแบบ เช่น Canva, Quizizz, Padlet ความร่วมมือระหว่างครูเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน จากการทำงานแบบต่างคนต่างทำ มาเป็นการวางแผนร่วมกันและแลกเปลี่ยนความเห็น กิจกรรมในชั้นเรียนเปลี่ยนเป็น Active Learning ที่กระตุ้นผู้เรียนมากขึ้น และระยะหลัง (ผลสรุป): ครูมีสมรรถนะด้านการประยุกต์ใช้สื่อ

เทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้าน Digital Literacy, การออกแบบ Active Learning ร่วมกับเทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีประเมินผล นักเรียนสนใจบทเรียนมากขึ้น ครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเห็นว่ารูปแบบใช้งานได้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 4 สะท้อนผลการพัฒนาและข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารสมรรถนะของครูโรงเรียนวัดท่าข้าม โดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)ผลสะท้อนจากการดำเนินงานพบว่า กระบวนการ PLC สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อครูรายบุคคล กลุ่มครู และโรงเรียนโดยรวม ครูมีทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยี เห็นว่าเป็นเครื่องมือช่วยให้การเรียนรู้มีชีวิตชีวามากขึ้น เกิด ความสัมพันธ์ในเชิงวิชาชีพ (Professional Relationship) ที่แน่นแฟ้น และเกิดวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันในองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตลอด 12 เดือน โดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยี พบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและระดับระบบของโรงเรียน ครูมีพัฒนาการชัดเจนทั้งด้านทัศนคติ ความรู้ ทักษะ และความมั่นใจในการใช้สื่อดิจิทัลผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน การสะท้อนคิด และการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งกระตุ้นแรงจูงใจภายในและการปรับใช้เทคโนโลยีให้เหมาะกับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยกระบวนการ PLC ที่มีความต่อเนื่องและมีเป้าหมายชัดเจน ยังช่วยสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน เปิดใจรับฟัง และแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติในโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Guskey, Hord และ DuFour & Eaker ที่ชี้ว่าการพัฒนาวิชาชีพจะยั่งยืนเมื่อครูมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในชุมชนแห่งการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารสมรรถนะของครูโรงเรียนวัดท่าข้ามในการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนการสอน พบว่า ก่อนการดำเนินโครงการพัฒนา ครูส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดทั้งในด้านความมั่นใจ ทักษะ และเจตคติในการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล ครูบางรายแสดงความลังเลและความกลัวต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ แม้ว่าจะตระหนักถึงความจำเป็นในยุคดิจิทัลก็ตาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการจัดการบริหารสมรรถนะครูอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการสนับสนุนในเชิงวิชาการและการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครู

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโรงเรียนวัดท่าข้ามโดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พบว่า การออกแบบรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูโดยยึดหลัก PLC ได้ถูกพัฒนาให้มีความชัดเจนทั้งในด้านกระบวนการ ขั้นตอน และกลไกการดำเนินงาน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครูในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ปัญหา ร่วมกันวางแผน ดำเนินการ และสะท้อนผล ซึ่งถือเป็นการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของครูใน

กระบวนการพัฒนา ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Hord (2021) ที่เสนอว่า PLC เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการพัฒนาทางวิชาชีพครูอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโรงเรียนวัดท่าข้าม โดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พบว่า การทดลองใช้รูปแบบ PLC ในระยะเวลา 12 เดือน พบว่าครูที่เข้าร่วมกิจกรรมมีพัฒนาการที่ชัดเจน ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติและความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีกลายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการต่อยอดสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยการดำเนินการในลักษณะของ PLC เช่น การวางแผนร่วมกัน การสังเกตชั้นเรียน และการสะท้อนผลการสอน ทำให้ครูมีโอกาสเรียนรู้จากกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Guskey (2020) ที่ระบุว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูจะยั่งยืนก็ต่อเมื่อครูได้รับผลสะท้อนเชิงบวกจากประสบการณ์ตรง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 4 สะท้อนผลการพัฒนาและข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารสมรรถนะของครูโรงเรียนวัดท่าข้าม โดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พบว่า ผลการดำเนินงานสะท้อนให้เห็นว่าการนำหลัก PLC มาใช้ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อบุคคล แต่ยังเปลี่ยนแปลงในระดับวัฒนธรรมขององค์กร เกิดบรรยากาศของการเปิดใจยอมรับความคิดเห็น ความหลากหลายของแนวปฏิบัติ และการร่วมมือระหว่างครูเพิ่มมากขึ้น ครูเริ่มมองเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ร่วมกัน และมีแนวโน้มในการพัฒนาตนเองต่อเนื่องแม้สิ้นสุดโครงการแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ DuFour & Eaker (2022) ที่มองว่า "หัวใจของ PLC คือการที่ครูรู้สึกเป็นเจ้าของกระบวนการพัฒนา ไม่ใช่เพียงผู้ปฏิบัติตามนโยบาย" จากประสบการณ์ครั้งนี้จึงสามารถเสนอแนวทางให้สถานศึกษาอื่นนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสมรรถนะครู โดยเน้นความต่อเนื่อง ความมีส่วนร่วม และการสะท้อนผลอย่างสม่ำเสมอ

องค์ความรู้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คือ "รูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่บูรณาการแนวคิด PLC เข้ากับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก" โดยมีข้อค้นพบที่สำคัญคือ:

1) สมการแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน: การบริหารสมรรถนะครูที่ได้ผล ไม่ได้มาจากการอบรมแบบให้ความรู้เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก **'กระบวนการ PLC ที่ต่อเนื่อง'** (Co-Planning, Lesson Study, Peer Observation, Reflection & Dialogue) ผสมผสานกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นทั้ง 'เนื้อหา' และ 'เครื่องมือ' ในการพัฒนา

2) การเปลี่ยนทัศนคติและวัฒนธรรม: การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงใน PLC ช่วยเปลี่ยนทัศนคติของครูจากความรู้สึกต่อต้าน/เป็นภาระ มาเป็นการเห็นคุณค่าและเกิดความมั่นใจในการเป็น

ครูดิจิทัล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน (Active Learning) ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าความพร้อมด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว

ด้านสมรรถนะ	ก่อนดำเนินกิจกรรม	หลังดำเนินกิจกรรม	ข้อคิดเห็น
ความรู้และทักษะเทคโนโลยี	ใช้เทคโนโลยีในระดับพื้นฐาน เช่น PowerPoint, YouTube	สามารถใช้เครื่องมือหลากหลาย เช่น Canva, Google Forms, Padlet	มีพัฒนาการอย่างเห็นได้ชัด
การจัดการเรียนรู้	สอนแบบบรรยายตามแผนเดิม	ออกแบบกิจกรรม Active Learning ด้วยเทคโนโลยี	นักเรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น
วัฒนธรรม PLC	ไม่มีการประชุมหรือแลกเปลี่ยนแผน	มีการประชุม วางแผน และสะท้อนผลร่วมกัน	สร้างทีมงานที่เข้มแข็ง
ทัศนคติต่อเทคโนโลยี	มองว่าเทคโนโลยียุ่งยาก	มองว่าเป็นเครื่องมือช่วยจัดการเรียนรู้	เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน
ความมั่นใจในตนเอง	ไม่มั่นใจในการสอนด้วยเทคโนโลยี	มีความมั่นใจมากขึ้น กล้าแสดงออก	พร้อมถ่ายทอดให้ผู้อื่น

สรุป และข้อเสนอแนะ

การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูในการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ภายใต้แนวทางวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) สอดคล้องกับบริบทโรงเรียนและความต้องการของครูอย่างแท้จริง โดยมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนคิดร่วมกัน ช่วยยกระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติของครูได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งยังเน้นความสำคัญของ “ความร่วมมือ” มากกว่าความพร้อมด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว พร้อมเสนอให้สถานศึกษาปรับระบบและวัฒนธรรมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วม และเสนอให้มีการวิจัยต่อยอดในกลุ่มสาระเฉพาะและการติดตามผลระยะยาว เพื่อเสริมความเข้าใจและพัฒนานโยบายการพัฒนาครูในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1)สนับสนุนการสร้างวัฒนธรรม PLC ภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดให้เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาครูทั้งระดับโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อสร้างชุมชนวิชาชีพที่ยั่งยืน

2)จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเพียงพอ สำหรับการพัฒนาครูด้านเทคโนโลยี เช่น การอบรมแบบมีส่วนร่วม การจัดหาอุปกรณ์ดิจิทัล และระบบสนับสนุนด้านเทคนิค

3)กำหนดให้การพัฒนาสมรรถนะครูด้านเทคโนโลยีเป็นเป้าหมายสำคัญในแผนพัฒนาการศึกษาระดับชาติ โดยบูรณาการการใช้เทคโนโลยีกับแนวทาง Active Learning และการประเมินสมรรถนะอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1)ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วม ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาอย่างแท้จริง โดยใช้การประเมิoความต้องการเป็นจุดเริ่มต้น และปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

2)ดำเนินกิจกรรม PLC อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตสอน การสะท้อนผล และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างครู

3)สร้างระบบการนิเทศและการติดตามผลที่ไม่เน้นการควบคุมแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการให้ข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์และการสะท้อนตนอย่างเปิดใจ เพื่อกระตุ้นการพัฒนาตนเองของครู

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาการประยุกต์ใช้ PLC กับกลุ่มสาระวิชาเฉพาะ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือภาษาไทย เพื่อสร้างแนวทางพัฒนาการสอนที่เฉพาะเจาะจงและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

2) ดำเนินการวิจัยแบบติดตามผลระยะยาว (Longitudinal Research) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของ PLC ต่อพฤติกรรมการสอนของครูและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนอย่างต่อเนื่องและลึกซึ้ง

3) ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบ PLC ในบริบทที่หลากหลาย เช่น โรงเรียนขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ หรือโรงเรียนในเมืองกับชนบท เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

References

จุฑาทิพย์ หาญพานิช. (2564). *การพัฒนาสมรรถนะครูด้วยนวัตกรรมการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, *8*(1), 145–156.

ชาลี ภักดี, พศิน แตงจวง, พระครูวิทิตศาสนาทร, พระมหาวีรศักดิ์ สุรเมธี, พระมหาสกุล มหาวีโร, & ฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์. (2563). แนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อสนองต่อความต้องการของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคเหนือตอนบน. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, *8*(1), 82–94.

ทิพย์วิมล วังแก้วหิรัญ, ปริญญา มีสุข, & อังค์วรา วงษ์รักษา. (2563). กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในประเทศไทยและต่างประเทศ. *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ*, *8*(1), 180–199.

ธีรพงษ์ แสงสิทธิ์. (2560). แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional learning community). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://sites.google.com/a/kksec.go.th/plc-kksec25 [19 กรกฎาคม 2565].

ธีรพงศ์ อัศวเมธี. (2564). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธีระนันต์ โมธรรม, วาโร เพ็งสวัสดิ์, & เอกลักษณ์ เพียสา. (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัยพิชญทรรศน์*, *16*(3), 95–107.

ประภาศิริ สุรพันธ์. (2550). การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อมาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดเทศบาล ภูมิภาคตะวันตก. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศิลปากร].

พงษ์ดนัย เดชเดชาโชติ. (2565). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, *19*(84), 115–127.

พิสัณห์ นุ่นเกลี้ยง. (2554). รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยสยาม].

มุทิตา เอี่ยมทิพย์. (2565). การสนทนากลุ่ม: เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, *5*(1), 96–104.

วรลักษณ์ ชูกำเนิด. (2557). รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วิภาวดี ธรรมรัตน์. (2562). การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อดิจิทัลของครูโดยใช้กระบวนการ PLC. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล :https://obeclaw.obec.go.th/archives/857 [10 กรกฎาคม 2565].

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำที่มีต่อความสามารถในการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาแค จังหวัดสุราษฎร์ธานี

The Effects of Using the Picture Word Inductive Model on Word Pronunciation Reading Ability and Thai Communicative Writing of Grade 1 Students at Bannanakhae School in Surat Thani Province

จารุวรรณ ศรียาภัย Jaruwan Sriyaphai
สุวรรณี ยหะกร Suwannee Yahakorn
อภิรักษ์ อนะมาน Apirak Anaman
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Sukhothai Thammathirat Open University
Kao2554@gmail.com

Received 2025/09/19 *Revised* 2025/10/12 *Accepted* 2025/10/21

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเสียงคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 2) เปรียบเทียบการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบกลุ่มเดียวมีการวัดหลังเรียน ศึกษากับประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาแค สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 2 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 5 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ (2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำภาษาไทย และ (3) แบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเสียงคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 17.20 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.64 คะแนน และร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 86 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

2) เปรียบเทียบการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 17.80 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.30 คะแนน และร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

คำสำคัญ : การเขียนสื่อสาร, ความสามารถในการอ่าน, ประถมศึกษา, ภาษาไทย, รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ.

Abstract

The objectives of this research were: (1) to compare the reading aloud ability of Grade 1 students after being taught through the Picture Word Inductive Model (PWIM) with the 70 percent criterion, and (2) to compare the Thai written communication ability of Grade 1 students after being taught through the Picture Word Inductive Model with the 70 percent criterion This study employed a one-group posttest-only design. The population consisted of five Grade 1 students from Ban Nakhae School, under the Office of Surat Thani Primary Educational Service Area 2, during the first semester of the 2025 academic year. The research instruments included: (1) lesson plans based on the Picture Word Inductive Model, (2) a Thai word reading aloud ability test, and (3) a Thai written communication ability test. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and standard deviation.

The research findings were as follows:

1) The comparison of students' reading aloud ability after the learning management using the Picture Word Inductive Model with the 70 percent criterion revealed that the mean score was 17.20, with a standard deviation of 1.64 and an average percentage score of 86, which was higher than the 70 percent criterion.

2)The comparison of students' Thai written communication ability after the learning management using the Picture Word Inductive Model with the 70 percent criterion showed that the mean score was 17.80, with a standard deviation of 1.30 and an average percentage score of 89, which was higher than the 70 percent criterion.

Keywords: Written Communication, Reading Ability, Primary Education, Thai Language, Picture Word Inductive Model.

บทนำ

การอ่านและการเขียนภาษาไทย นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษา การเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงวัยที่จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมทักษะด้านการอ่านและการเขียนอย่างจริงจัง หากนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไม่สามารถอ่านออก เขียนได้ ย่อมส่งผลต่อการเรียนรู้ในวิชาอื่น ๆ ด้วย ดังที่ จิรวัฒน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ (2556: 2) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า การอ่านมีความสำคัญ เพราะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสังคม และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ส่งเสริมให้ผู้อ่านมีพัฒนาการในความรู้และความคิด มองโลกที่กว้างไกล เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม นอกจากนี้ วรรณี โสมประยูร (2542: 156) กล่าวว่า หากนักเรียนเขียนคำได้ถูกต้อง รวดเร็ว จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนวิชาอื่นๆ เป็นพื้นฐานที่จำเป็นของการเขียนอย่างยิ่ง เพราะ จะต้องรู้จักสะกดคำให้ถูกต้องก่อน ถึงสามารถเขียนเป็นประโยคและเรื่องราวได้ ถ้าสะกดคำไม่ได้ก็ไม่สามารถเข้าใจเรื่องราวจากผู้อื่นและแสดงให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตนเองได้เช่นกัน

จากความสำคัญดังกล่าวหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านนาแค ได้มีการกำหนดให้นักเรียน เรียนวิชาภาษาไทยทุกระดับชั้น โดยกำหนดมาตรฐาน ตัวชี้วัด และสาระแกนกลางไว้ สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นเรื่องของการอ่านและการเขียน จึงขอสรุปมาตรฐาน ตัวชี้วัด เกี่ยวกับการอ่านและการเขียนดังนี้ สาระที่ 1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน ตัวชี้วัดที่ ท 1.1 ป1./1 อ่านออกเสียงคำ คำคล้องจอง และข้อความสั้น ๆ สาระที่ 2 ใช้กระบวนการเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวชี้วัด ท 2.1 ป.1/2 เขียนสื่อสารด้วยคำและประโยคง่าย ๆ

จากผลการทดสอบก่อนเรียนที่ผู้วิจัยทดสอบนักเรียนก่อนการทำวิจัยครั้งนี้ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านออกเสียงคำ อยู่ที่ร้อยละ 67 คะแนน ด้านการเขียนคำมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 63 และด้านการเขียนประโยคมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 66 ความสามารถในการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 65 ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนยังไม่สามารถอ่านออกเสียงคำได้อย่างคล่องแคล่ว เขียนคำได้อย่างถูกต้อง หรือเขียนประโยคได้อย่างสมบูรณ์ตามระดับชั้นที่ควรจะเป็น โดยระดับผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดคือร้อยละ 70

จากสถานการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาวิธีการที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทย เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในด้านการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทยให้สูงขึ้น จากการศึกษาตำราและงานวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ เป็นรูปแบบการพัฒนาด้านการอ่านออกเสียงคำและการเขียน

สื่อสารภาษาไทยได้เป็นอย่างดี โดยมีขั้นตอน 10 ขั้นตอน คือ 1) ผู้สอนเลือกภาพที่ใกล้ตัวนักเรียนนำมาใช้เป็นแผนภูมิภาพ 2) ผู้เรียนสังเกตและช่วยกันระบุคำศัพท์ 3) โยงภาพกับคำศัพท์และฝึกพูดออกเสียงคำและสะกดคำที่ได้จากภาพ 4) ผู้เรียนอ่านและทบทวนคำศัพท์ที่ระบุไว้จากแผนภูมิภาพ 5) ผู้เรียนจัดกลุ่ม หรือจำแนกประเภทคำศัพท์ที่ได้ระบุไว้จากแผนภูมิภาพ 6) ผู้เรียนอ่านและทบทวนคำศัพท์ที่ระบุไว้จากแผนภูมิภาพอีกครั้ง 7) ผู้สอนและผู้เรียนเพิ่มคำ 8) ผู้เรียนตั้งชื่อของแผนภูมิภาพ 9) ผู้เรียนนำคำศัพท์ที่ระบุไว้มาสร้างเป็นประโยค 10) ผู้เรียนอ่านและทบทวนการสร้างประโยคและการเขียน (Calhoun1999) และงานวิจัยของวัชรา เล่าเรียนดี (2555:68) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ (Picture Word Inductive Model) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนคำศัพท์ วลี ประโยค และข้อความและเรื่องราวต่าง ๆ รวมทั้งทักษะการคิด โดยใช้รูปภาพ นำไปสู่การรู้จักคำ ข้อความ ความคิดรวบยอดที่มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นร่วมกับการใช้ความคิดเชิงอุปนัย นอกจากนี้ สง่า วงค์ไชย (2564:113) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ (Picture Word Inductive Model) เป็นรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้แก้ปัญหาการอ่านการเขียน และการเรียนการสอนภาษาของผู้เรียนตั้งแต่ระดับพื้นฐาน โดยใช้รูปภาพเป็นสื่อกลางกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้คำศัพท์ โดยใช้ทักษะการอ่านและการเขียนซึ่งเป็นทักษะการสื่อสารที่ผู้เรียนใช้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว เพื่อให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจความหมายและรูปคำศัพท์แล้ว ก่อนไปสู่การสร้างข้อความ ประโยคและย่อหน้า นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความเข้าใจโครงสร้างทางภาษาของเด็กที่เริ่มหัดอ่านและหัดเขียนอันเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ภาษาในระดับสูงขึ้นไป

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาแค จังหวัดสุราษฎร์ธานี และนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนในด้านการอ่านและการเขียนในรายวิชาภาษาไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเสียงคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70

2) เพื่อเปรียบเทียบการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบกลุ่มเดียว ศึกษากับประชากร คือ มีกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลอง

ประชากร

ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาแค สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 5 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง การอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง จำนวน 10 แผน

2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ เป็นแบบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ 20 คะแนน จำนวน 20 ข้อ

3) แบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทย เป็นแบบทดสอบแบบอัตนัย วัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยการเขียนคำ และประโยคง่าย ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จำนวน 20 ข้อ แบ่งออกเป็น การเขียนคำ 10 ข้อ 10 คะแนน และการเขียนประโยค 10 ข้อ 10 คะแนน รวม 20 คะแนน

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ ผู้วิจัยดำเนินการสร้าง ดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำอธิบายรายวิชาตัวชี้วัด หรือจุดเน้นของหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ หลักการและเนื้อหาของหลักสูตร

2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทย ตามแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ

3) ศึกษารายละเอียดและวิเคราะห์รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วกำหนดรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยแต่ละแผนมีองค์ประกอบ ดังนี้ (1) ผู้สอนเลือกรูปภาพเพื่อนำเสนอแผนภูมิรูปภาพ (2) ผู้สอนกระตุ้นนักเรียนด้วยวิธีต่าง ๆเพื่อให้นักเรียนสังเกต และช่วยกันระบุสิ่งที่ปรากฏในแผนภูมิรูปภาพ (3) ผู้สอนใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถโยงภาพกับคำศัพท์ที่ปรากฏในแผนภูมิรูปภาพ (4) ผู้เรียนอ่านออกเสียงคำศัพท์ที่ได้จากแผนภูมิรูปภาพ (5) ผู้สอนใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนช่วยกันจัดกลุ่มคำศัพท์ หรือจัดประเภทของคำศัพท์ (6) ผู้เรียนอ่านออกเสียงคำศัพท์เพื่อทบทวนอีกครั้ง (7) ผู้เรียนเพิ่มคำศัพท์ ในแผนภูมิภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน (8) ผู้สอนใช้กลวิธีต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนตั้งชื่อแผนภูมิรูปภาพ (9) ผู้เรียนนำคำศัพท์ที่ระบุไว้มาแต่งเป็นประโยค (10) ผู้เรียนอ่านทบทวนประโยคหรือข้อความจากงานเขียนที่ตนเองสร้างขึ้น เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของคำศัพท์ที่ได้ระบุไว้ 4) เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ เรื่อง การอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทย จำนวน 10 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง

5) นำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของจุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ การวัดประเมินผลของแผนการจัดการเรียนรู้

6) นำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ ที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเสร็จแล้ว และแบบประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน (ดังรายชื่อในภาคผนวก ก) เพื่อพิจารณาคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้

7) นำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาหาค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ระดับคุณภาพ โดยใช้เกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2553: 123)

โดยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.90 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ ผู้วิจัยดำเนินการสร้าง ดังนี้ 1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อศึกษามาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านออกเสียงคำ 2) วิเคราะห์เนื้อหาสาระ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อพิจารณาระดับพฤติกรรมและทักษะที่สัมพันธ์กับเนื้อหา นำไปใช้ในการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ 3) สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ เป็นแบบทดสอบการอ่านออกเสียงคำหลังเรียน 20 ข้อ รวม 20 คะแนน 4) นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ หลังเรียน เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ภาษาที่ใช้และความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ จากนั้นแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา 5) นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำหลังเรียนที่แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงหลังเรียนกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้ + 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า แบบทดสอบมีความตรงกับสิ่งที่ต้องการวัด 0 เมื่อผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจ - 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าแบบทดสอบไม่มีความตรงกับสิ่งที่ต้องการวัด โดยค่าดัชนีความความสอดคล้องของข้อคำถามแบบทดสอบหลังเรียนกับจุดประสงค์การเรียนตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าแบบทดสอบนั้นมีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งผลการประเมินค่าความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำหลังเรียน อยู่ระหว่าง 0.67- 1.00 แสดงว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำหลังเรียน ไปทดลอง (Try out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ไม่ใช่ประชากร จำนวน 30 คน 7) นำผลการทำแบบทดสอบที่ได้มาวิเคราะห์รายข้อเพื่อหาค่าความยากง่าย (p) ของแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ ซึ่งเป็นเกณฑ์ของสุมาลี จันทร์ชะลอ (2542) วิเคราะห์หาค่าดัชนีค่าความยากของแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียง

คำหลังเรียน โดยแบบทดสอบอยู่ระหว่าง 0.47 – 0.67 แสดงว่า ข้อคำถามของแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำมีความยากง่ายที่เหมาะสม 8) นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำหลังเรียน มาหาค่าอำนาจจำแนก (r) ซึ่งเป็นเกณฑ์ของล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2538) วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ โดยแบบทดสอบหลังเรียนอยู่ระหว่าง 0.33 – 0.53 แสดงว่าข้อคำถามของแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำหลังเรียนมีอำนาจจำแนกที่เหมาะสม 9) นำแบบทดสอบหลังเรียนหาค่าความเชื่อมั่นโดยคำนวณจากวิธีการสอบซ้ำ ใช้สูตรของ KR-20 (สุมาลี จันทร์ชะลอ:2542) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 10) นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำหลังเรียนที่ผ่านการตรวจสอบหาคุณภาพพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อไปใช้ทดลองจริงกับนักเรียนประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาแค

แบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทย ผู้วิจัยดำเนินการสร้าง ดังนี้ 1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อศึกษามาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทย 2) วิเคราะห์เนื้อหาสาระ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อพิจารณาระดับพฤติกรรมและทักษะที่สัมพันธ์กับเนื้อหา นำไปใช้ในการสร้างแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทย 3) สร้างแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยซึ่งเป็นแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งแต่แบ่งเป็น 2 ตอน รวม 20 คะแนน ดังนี้ ตอนที่ 1 การเขียนคำ 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน คะแนนเต็ม 10 คะแนน ตอนที่ 2 การเขียนประโยค 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน คะแนนเต็ม 10 คะแนน 4) นำแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยหลังเรียน เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ภาษาที่ใช้และความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ จากนั้นแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา 5) นำแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยหลังเรียน ที่แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยมีเกณฑ์การประเมิน โดยค่าดัชนีความความสอดคล้องของข้อคำถามแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าแบบทดสอบนั้นมีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งผลการประเมินค่าความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยหลังเรียนอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 แสดงว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ 6) นำแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยหลังเรียน ไปทดลอง (Try out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ไม่ใช่ประชากร จำนวน 30 คน 7) นำผลการทำแบบทดสอบที่ได้มาวิเคราะห์รายข้อเพื่อหาค่าความยากง่าย (p) ของ แบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยหลังเรียน ซึ่งเป็นเกณฑ์ของสุมาลี จันทร์ชะลอ (2542) วิเคราะห์หาค่าดัชนีค่าความยากของแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทย โดยแบบทดสอบหลังเรียนอยู่ระหว่าง 0.47 – 0.67 แสดงว่าข้อคำถามของแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยหลังเรียนมีความยาก

ง่ายที่เหมาะสม 8) แบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยหลังเรียน มาหาค่าอำนาจจำแนก (r) วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทย โดยแบบทดสอบหลังเรียนอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.53 แสดงว่าข้อคำถามของแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยหลังเรียนมีอำนาจจำแนกที่เหมาะสม 9) นำแบบทดสอบหลังเรียนหาค่าความเชื่อมั่นโดยคำนวณจากวิธีการสอบซ้ำ ใช้สูตร KR-20 (สุมาลี จันทร์ชะลอ:2542) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 10) นำแบบทดสอบวัดการเขียนสื่อสารภาษาไทยหลังเรียน ที่ผ่านการตรวจสอบหาคุณภาพพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อไปใช้ทดลองจริงกับนักเรียนประชากร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนาแค

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเสียงคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเสียงคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยมีคะแนนหลังเรียนดังนี้ A1=15 A2=16 A3=18 A4=18 A5=19

การทดลอง	จำนวนนักเรียน (n)	คะแนนเต็ม	คะแนน ร้อยละ 70	μ	σ	ร้อยละ
หลังเรียน	5	20	14	17.20	1.64	86

Test Value = 14 คะแนน (ร้อยละ 70)

จากตารางที่ 1 พบว่าความสามารถในการอ่านออกเสียงคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 17.20 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.64 คะแนน และร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 86 จึงสรุปได้ว่า ความสามารถในการอ่านออกเสียงคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

วัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2 เปรียบเทียบการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยมีคะแนนหลังเรียนดังนี้ A1=18 A2=19 A3=19 A4=16 A5=17

การทดลอง	จำนวนนักเรียน (n)	คะแนนเต็ม	คะแนน ร้อยละ 70	μ	σ	ร้อยละ
หลังเรียน	5	20	14	17.80	1.30	89

Test Value = 14 คะแนน (ร้อยละ 70)

จากตารางที่ 2 พบว่าการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 17.80 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.30 คะแนน และร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 89 จึงสรุปได้ว่า การเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเสียงคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า ความสามารถในการอ่านออกเสียงคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 17.20 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.64 คะแนน และร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 86 ทั้งนี้เพราะ ความสามารถในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พีริยา หาญบำรุงธรรม (2564) พบว่า ความสามารถในการอ่านของกลุ่มทดลองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการอ่านของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสาเหตุที่ทำให้ความสามารถในการอ่านของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 เกิดจากปัจจัยหลายประการ กล่าวคือ รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นการเชื่อมโยงจากภาพสู่คำช่วยให้นักเรียนสามารถจดจำและอ่านออกเสียงคำได้อย่างเป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะคำที่คุ้นเคยจากชีวิตประจำวัน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและสนุกสนาน เช่น เกม การจับคู่คำกับภาพ หรือการอ่านร่วมกัน มีส่วนกระตุ้นแรงจูงใจและสร้างความสนใจในการเรียน นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ โดยได้ฝึกออกเสียง ฝึกอ่านจริง และนำคำไปใช้ในบริบทที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและจดจำได้ดี ในส่วนของบทบาทของครูก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญ ครูคอยส่งเสริมและให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด ทำให้นักเรียนเกิด

ความมั่นใจและกล้าที่จะแสดงออก ทั้งยังมีการฝึกฝนที่ต่อเนื่องและเป็นลำดับขั้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมั่นคง อีกทั้งนักเรียนอยู่ในช่วงวัยที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความไวต่อเสียง คำ และภาษา การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการจึงยิ่งช่วยให้การเรียนรู้บรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้น นอกจากนี้บรรยากาศในห้องเรียนที่ผ่อนคลาย ไม่เคร่งเครียด ยังทำให้นักเรียนกล้าที่จะอ่านออกเสียงโดยไม่กลัวความผิดพลาด ส่งผลรวมให้ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า การเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 17.80 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.30 คะแนน และร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 89 ทั้งนี้เพราะ การเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 สอดคล้องกับแนวคิดของปิลันธนา ศุภดล และคณะ (2557) พบว่า 1. ผลการอ่าน การเขียน และการแต่งประโยคภาษาไทยของนักเรียนชั้นปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ ด้วยกระบวนการศึกษาชั้นเรียน ด้านการอ่านนักเรียนผ่านเกณฑ์ ที่กำหนดคือ ต้องได้ผลคะแนนตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ นักเรียนผ่านเกณฑ์ การทดสอบที่โรงเรียนกำหนดคือ ได้คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป จำนวน 67 คน คิดเป็น ร้อยละ 95.71 ในส่วนของสาเหตุที่ทำให้ความสามารถในการเขียนสื่อสาร หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนได้เชื่อมโยงภาพกับคำอย่างเป็นธรรมชาติ ภาพที่ใช้ในการเรียนรู้มักเป็นสิ่งที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวันของนักเรียน ทำให้เข้าใจความหมายของคำได้ง่ายขึ้นและสามารถนำไปใช้เขียนสื่อสารได้อย่างเหมาะสม การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การเขียนคำจากภาพ การแต่งประโยคจากคำที่เรียนรู้ ล้วนเป็นกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นความสนใจและทำให้ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลินในการฝึกเขียน นอกจากนี้ นักเรียนยังได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยเริ่มจากการสังเกตภาพ เขียนคำที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงพัฒนาต่อยอดเป็นประโยคและข้อความสั้น ๆ ซึ่งเป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและค่อย ๆ สร้างความมั่นใจในการเขียนสื่อสาร ครูมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะและให้กำลังใจ โดยคอยตรวจสอบการเขียน แนะนำการใช้คำหรือการเรียงประโยคที่ถูกต้อง ส่งผลให้นักเรียนกล้าที่จะเขียนและกล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น บรรยากาศในชั้นเรียนที่เป็นมิตรและไม่เคร่งเครียดทำให้นักเรียนรู้สึกสบายใจในการฝึกเขียน ไม่กลัวความผิดพลาด และพร้อมที่จะปรับแก้ไขงานเขียนของตนเอง การฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอทำให้ทักษะการเขียนของนักเรียนพัฒนาขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เมื่อนักเรียนได้ฝึกเขียนซ้ำหลายครั้ง ทั้งการเขียนคำ ประโยค จึงช่วยเสริมสร้างทักษะด้านการเขียนสื่อสารให้มั่นคงและมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้

การพัฒนาทักษะภาษาไทยในระดับประถมศึกษาตอนต้นเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ทุกสาขาวิชา โดยเฉพาะทักษะการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสาร ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสื่อสารและการคิดอย่างมีระบบ ปัญหาที่พบบ่อยในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คือ การอ่านคำไม่คล่อง การออกเสียงผิด และการไม่สามารถเขียนประโยคได้อย่างต่อเนื่อง รูปแบบการเรียนรู้แบบอุปนัยจากภาพสู่คำ จึงเป็นแนวทางการสอนที่ช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว โดยเน้นให้ผู้เรียนสังเกตภาพ เชื่อมโยงคำจากสิ่งที่เห็น แล้วค่อยพัฒนาไปสู่การสร้างประโยคและข้อความ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติและมีความหมาย



การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ โดยครูใช้ภาพสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น ภาพสวนสัตว์ จากนั้นนักเรียนช่วยกันระบุชื่อสัตว์ในภาพ แล้วเขียนคำลงไปในภาพ ขั้นตอนต่อมาคือให้นักเรียนอ่านออกเสียงคำเหล่านั้นร่วมกัน ฝึกการอ่านซ้ำเพื่อสร้างความคล่องแคล่วและแม่นยำ สุดท้ายจึงให้นักเรียนใช้คำที่ได้มาสร้างประโยคสั้น ๆ ที่สื่อความหมายของภาพ กิจกรรมลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงระหว่างภาพกับคำ เกิดความเข้าใจความหมายของคำจากบริบทจริง ฝึกการอ่าน การเขียน และการใช้ภาษาไทยอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์

สรุป และข้อเสนอแนะ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ (Picture Word Inductive Model: PWIM) ส่งผลให้ความสามารถในการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมทักษะภาษาไทยของผู้เรียนเป็นอย่างดี การเรียนรู้ผ่านภาพและคำช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เห็นกับภาษา ทำให้สามารถอ่านออกเสียงคำได้ถูกต้องและคล่องแคล่วมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการเขียน ถ่ายทอดความคิดผ่านประโยคและข้อความได้อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ จึงสรุปได้ว่าการใช้รูปแบบอุปนัย

จากภาพสู่คำเป็นแนวทางที่มีประสิทธิผลและควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาอย่างต่อเนื่อง สรุปผลการวิจัย 1) ความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 และ2) ความสามารถในการเขียนสื่อสารภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่ารูปแบบดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการอ่านออกเสียงและการเขียนสื่อสารภาษาไทยอย่างมีนัยสำคัญ จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1)ควรส่งเสริมให้สถานศึกษานำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอุปนัยจากภาพสู่คำ ไปบูรณาการในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา เนื่องจากเป็นรูปแบบที่ช่วยพัฒนาทักษะการสังเกต วิเคราะห์ จดจำคำ และสื่อสารด้วยภาษาได้อย่างสร้างสรรค์เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรีย

2)ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูผู้สอนภาษาไทย เพื่อให้มีความเข้าใจในหลักการขั้นตอน และเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบอุปนัยจากภาพสู่คำ รวมถึงสามารถออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างภาพ คำ และประโยคอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพการสอนภาษาไทยในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1)จากผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ (Picture Word Inductive Model) มีประสิทธิภาพ ในการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียน เนื่องจากช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการสังเกต วิเคราะห์ จดจำ และนำไปใช้ในการสื่อสารได้อย่างสร้างสรรค์ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรนำรูปแบบดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย โดยเน้นกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างภาพ คำ และประโยคอย่างเป็นระบบ

2) ควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้อ่านออกเสียงคำจากภาพหรือบัตรคำร่วมกันและฝึกการอ่านซ้ำ เพื่อพัฒนาความคล่องแคล่วและความถูกต้องในการอ่านออกเสียงคำ โดยเฉพาะคำที่นักเรียนมักอ่านผิดหรือมีปัญหาในการออกเสียง

3)ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกการเขียนจากคำและภาพที่ตนเองมีส่วนร่วมในการระดมสมองหรือร่วมกันสร้างขึ้น เช่น การเขียนประโยคจากคำที่ได้ การเขียนข้อความสั้น ๆ หรือการเขียนบรรยายภาพ ซึ่งช่วยพัฒนาความคิด การเรียบเรียง และการใช้ภาษาที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1)ควรนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำ (Picture Word Inductive Model) ไปใช้ศึกษาด้านการอ่านและการเขียนในรายวิชาภาษาไทยในระดับชั้นที่สูงขึ้น เช่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือ 5

2)ควรเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำกับการสอนอื่น ๆ เช่น การสอนแบบสร้างความเข้าใจ (Constructivist Approach) ในการพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทย

3)ควรมีการติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากสิ้นสุดการจัดกิจกรรมโดยดำเนินการประเมินผลในระยะเวลาหลังเรียน เช่น 2–4 สัปดาห์ เพื่อศึกษาความคงทนของความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการอ่านออกเสียงคำและการเขียนสื่อสารภาษาไทย อันจะช่วยให้ทราบถึงผลระยะยาวของการใช้รูปแบบอุปนัยจากภาพสู่คำอย่างแท้จริง

References

จิรวัฒน์ เพชรรัตน์, & อัมพร ทองใบ. (2556). *การอ่านและการเขียนทางวิชาการ (Academic Reading And Writing).* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ปิลันธนา ศุภดล, และคณะ. (2557) . ผลการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้ Picture Word Inductive Model ที่มี ผลต่อการอ่าน การเขียน และการแต่งประโยคของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยกระบวนการ ศึกษาชั้นเรียน. *รายงานผลการวิจัยกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย.* โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายประถมศึกษา (ศึกษาศาสตร์).

พิริยา หาญบำรุงธรรม.(2564). การพัฒนาหนังสือการ์ตูนเออาร์ด้วยเทคนิค PWIM เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านสำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ล้วน สายยศ, & อังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้ศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์.

วรรณี โสมประยูร. (2542). การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

วัชรา เล่าเรียนดี.(2555). *รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด.* นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.

สง่า วงค์ไชย. (2564, กรกฎาคม-กันยายน). ผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนพิกเจอร์เวิร์ดที่มีต่อความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์และการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 18 (82), 1-11.

สุมาลี จันทร์ชลอ. (2542). *การวัดและประเมินผล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์สื่อเสริม.

Calhoun, E.F. (1999). *Teaching beginning reading and writing with the picture word inductive model.* Virginia : ASCD.

การออกแบบแพลตฟอร์มเพื่อการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

Platform Design for Public Relation of the Royal sponsored Funeral Ceremonies of Kamphaeng Phet Provincial Cultural Office

ภาณุสิทธิ์ ทะสน Panusit Tason
พจนา พิชิตปัจจา Pojjana Pichitpatja
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University
kp.panusit@gmail.com

Received 2025/08/19 *Revised* 2025/10/18 *Accepted* 2025/11/06

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยตามหลักการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร 2) เพื่อสร้างต้นแบบแพลตฟอร์มเกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร และ 3) เพื่อจัดทำคู่มือการขอพระราชทานในภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีกลุ่มประชากรเป้าหมายทั้งหมด 3 กลุ่ม จำนวน 6 รูป/คน โดยใช้วิธีกำหนดประเด็นคำถามสัมภาษณ์และวิเคราะห์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบสุ่มจาก ผู้ที่เข้ามาติดต่อขอรับพระราชทาน ณ ห้องงานประสานขอพระราชทานเพลิง ศาลากลางจังหวัดกำแพงเพชร

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัญหาในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัญหาในการประชาสัมพันธ์ คือ ช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการขอพระราชทานในภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ไม่สามารถสร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจนและเข้าไม่ถึงประชาชนผู้มีสิทธิ์ขอรับพระราชทานได้หมด

2) สร้างต้นแบบแพลตฟอร์มเกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า กลุ่มประชากรได้เสนอแนวทางการใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ โดยเลือกใช้แอปพลิเคชัน Line Official Account เป็นต้นแบบแพลตฟอร์มในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล

3) จัดทำคู่มือการขอพระราชทานในภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือเบื้องต้นสำหรับให้บริการประชาชนในการให้ความรู้และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้งานแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการติดต่อขอรับพระราชทาน

คำสำคัญ : การคิดเชิงออกแบบ ,แพลตฟอร์ม ,พิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ,สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด.

Abstract

This qualitative research employed the principles of Design Thinking with three main objectives: (1) to study and analyze the problems in disseminating knowledge regarding Royal Sponsored Funeral Ceremonies by the Kamphaeng Phet Provincial Cultural Office; (2) to develop a prototype platform for disseminating information related to Royal Sponsored Funeral Ceremonies and (3) to create a manual for requesting Royal Sponsored Funeral Ceremonies.

The target population consisted of six participants from three specific groups, selected through purposive sampling among individuals who contacted the Royal Sponsored Funeral Ceremonies Office at Kamphaeng Phet Provincial Hall

The research results revealed that:

1) First, the main problem in public communication lies in the lack of clarity and accessibility of information channels, which limits the public's understanding and engagement with the royal funeral procedures.

2) Second, the study proposed an online communication model as a solution, with the LINE Official Account platform identified as the most suitable medium for publicizing relevant information.

3) Third, a preliminary manual was developed to guide the public in accessing the platform and understanding the procedures for requesting royal funeral ceremonies. In conclusion, the research highlights the importance of integrating online platforms into public communication strategies to enhance accessibility, understanding, and efficiency in providing cultural and ceremonial services. The prototype and manual developed through this study can serve as models for other provincial cultural offices seeking to improve their communication and service delivery regarding royal funeral ceremonies.

Keywords: Design Thinking ,platform ,Royal Sponsored Funeral Ceremony , Provincial Cultural Office

บทนำ

พิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน คือ พิธีการศพที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานเครื่องเกียรติยศประกอบศพ (โกศ หีบ เครื่องสูง ผ้าไตรพระราชทาน) น้ำหลวงอาบศพ เพลิงพระราชทาน และดินฝังศพพระราชทาน ให้แก่ผู้วายชนม์ ซึ่งเป็นบุคคลตามหลักเกณฑ์ของสำนักพระราชวัง กระทรวงวัฒนธรรมได้จัดตั้ง “กองพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน” เพื่อกำกับดูแลภารกิจด้านพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานโดยเฉพาะ และกำหนดให้มีกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานกรุงเทพมหานคร ปฏิบัติงานในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 1 – 15 ในการอำนวยความสะดวกและสนับสนุนภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ในเขตกลุ่มจังหวัด พร้อมทั้งจัดตั้ง "กลุ่มพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน" ขึ้นในสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดทุกจังหวัด เพื่อปฏิบัติงานพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานในพื้นที่จังหวัด โดยเริ่มดำเนินงานตามภารกิจตั้งแต่ ปีพุทธศักราช 2561 ต่อมาในปี 2563 สำนักพระราชวัง ได้ถ่ายโอนภารกิจ การดำเนินการขอพระราชทาน ให้กับกระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการ โดยจัดทำระบบสารสนเทศภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน เป็นช่องทางในการดำเนินการขอพระราชทาน โดยมอบหมายให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จัดเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินการขอพระราชทานผ่านระบบสารสนเทศฯ โดยปฏิบัติหน้าที่ ณ ศาลากลางจังหวัดทุกจังหวัด เมื่อมีประชาชนเข้ามาติดต่อขอรับพระราชทาน เจ้าหน้าที่จะดำเนินการตรวจสอบ และส่งเอกสารผ่านระบบสารสนเทศ เข้าสู่กลุ่มปฏิบัติพิธีการส่วนหน้า ภายในพระบรมมหาราชวัง เพื่อตรวจสอบสิทธิ์ และดำเนินการออกหมายรับสั่งในการพระราชทาน จากนั้นกลุ่มปฏิบัติพิธีการส่วนหน้า ภายในพระบรมมหาราชวัง จะแนบเอกสารสำเนาหมายรับสั่ง กลับมาให้ยัง งานประสานขอพระราชทาน เพื่อจัดพิมพ์เอกสารสำเนาหมายรับสั่ง มอบให้เจ้าภาพและให้เจ้าภาพเข้ารับสิ่งของพระราชทานหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ ก่อนที่เจ้าหน้าที่ห้องงานประสานขอพระราชทาน จะมอบหมายภารกิจงานให้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติงานพิธีไปปฏิบัติงานตามหมายรับสั่ง ต่อไป (กระทรวงวัฒนธรรม ,2566 : 21)

จากการปฏิบัติงานของ กลุ่มพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พบปัญหาจากประชาชนผู้เข้ามาติดต่อขอรับพระราชทาน จัดเตรียมเอกสาร หลักฐานในการขอรับพระราชทาน มาติดต่อเจ้าหน้าที่ไม่ครบถ้วน รวมถึงการขาดความพร้อมในการจัดพิธีการ ซึ่งเมื่อสอบถามข้อมูล พบว่าผู้เข้ามาติดต่อขอรับพระราชทานส่วนใหญ่ ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการขอรับพระราชทาน ต้องอาศัยการสอบถามเจ้าหน้าที่หรือสุ่มเดินทางเข้ามาที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชรก่อน และใช้การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในการขอพระราชทาน นอกจากนี้จากการเก็บข้อมูลของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ณ ห้องงานประสานขอพระราชทาน พบว่ากลุ่มผู้ที่เข้ามาติดต่อ

ขอรับพระราชทานมีเพียงกลุ่มหน่วยงานซ้ำ ๆ เดิม ๆ ประมาณ 5 – 10 กระทรวง/หน่วยงาน ไม่ได้ครอบคลุมกระทรวงหรือหน่วยงานภาครัฐที่ปฏิบัติงานในจังหวัดกำแพงเพช ซึ่งจากข้อมูลของสำนักงานจังหวัดกำแพงเพชร พบว่าจังหวัดกำแพงเพชรมีหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอิสระ อยู่ในขอบเขตที่บุคลากรสามารถขอพระราชทานได้ถึง 705 หน่วยงาน (สำนักงานจังหวัดกำแพงเพชร,2560 : ออนไลน์) ผู้วิจัยจึงมีความคิดในการพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ให้กลุ่มผู้มีสิทธิ์ขอรับพระราชทานสามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้โดยง่าย และลดปัญหาจากการเข้ามาติดต่อขอรับพระราชทาน ณ ห้องงานประสานขอพระราชทาน โดยในปัจจุบันสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร มีการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน จำนวน 3 รูปแบบ คือ 1) การประชาสัมพันธ์เชิงรุก 2) การประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุกระจายเสียง 3) การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ (Facebook) ซึ่งการดำเนินงาน ในปัจจุบัน ไม่มีความสม่ำเสมอในการประชาสัมพันธ์ ขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่ทำเรื่องขออนุญาตเข้าไปประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์จึงไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร สัมภาษณ์ นางสาวนุชรินทร์ภัทร์ ธีระบุญยะ วัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร , (31 สิงหาคม 2567) โดยวิธีการประชาสัมพันธ์แบบใหม่มุ่งเน้นไปที่การสร้างวิธีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบออนไลน์ซึ่งในปัจจุบันสามารถเข้าถึงกลุ่มประชาชนได้มากกว่าการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกหรือทางวิทยุ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการศึกษาเนื้อหาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีโดยการทบทวนวรรณกรรม , แนวคิด SMCR Model ของ เบอร์โล (Berlo,1960 ใน วิภัคฉณัฏฐ์ นิมิตพันธ์และศิริจันทรา พลกนิษฐ, 2559:23) ,แนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการภาครัฐผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Service) ของ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2564) , กระบวนการคิดเชิงออกแบบ ของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford d.school,2017) ใน นุชรัตน์ นุชประยูร, (13 สิงหาคม 2567) , ระเบียบสำนักพระราชวังว่าด้วยการขอพระราชทานเกี่ยวกับพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ,กฎ ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม และใช้วิธีการศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากหนังสือ ตำรา บทความ เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสืบค้นข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างแพลตฟอร์มในการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ในการแก้ไขปัญหาการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน เพื่อให้หน่วยงานราชการ กลุ่มบุคคล หรือ ประชาชนผู้มีสิทธิ์ รับทราบถึงข้อมูลในการขอพระราชทานและการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน รวมถึงเป็นการอำนวยความสะดวกและลดขั้นตอนการติดต่อราชการของผู้ที่จะขอรับพระราชทาน อันจะเกิดประโยชน์กับประชาชนและกลุ่มพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

2) เพื่อสร้างต้นแบบแพลตฟอร์มเกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

3) เพื่อจัดทำคู่มือการขอพระราชทานในภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการวิจัยตามหลักการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking method) จำนวน 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดการวิจัย ดังนี้

1) ทำความเข้าใจผู้ใช้บริการ (Empathy) โดยการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรเป้าหมาย ซึ่งกำหนดไว้ด้วยวิธีสุ่มจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยแบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาก่อนนำไปใช้จริง

2) การระบุปัญหาที่สำคัญ (Define) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาสรุปเป็นประเด็นเกี่ยวกับปัญหาของผู้รับบริการ และนำมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ปัญหาในภาพรวมจากกลุ่มประชากรแต่ละกลุ่ม ผ่านการใช้เครื่องมือ ตาราง 3x3 เมทริก ซึ่งทำให้ได้ข้อกำหนด และเงื่อนไขที่สำคัญของแพลตฟอร์มในการประชาสัมพันธ์

3) การสร้างต้นแบบในการแก้ไขปัญหา (Prototype) นำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2 มาสร้างต้นแบบจำลอง เพื่อจะนำไปให้กลุ่มประชากรตัวอย่าง ได้ทดลองใช้งาน รวมทั้งนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาของต้นแบบจำลองที่สร้างขึ้น

4) การนำต้นแบบไปทดลองใช้ (test) เป็นการนำแพลตฟอร์ม ที่ได้จากการออกแบบในขั้นตอนที่ 3 ไปให้กลุ่มประชากรตัวอย่างได้นำไปทดลองใช้งาน และเก็บข้อมูลความพึงพอใจจากผู้ทดลองใช้งานต้นแบบจำลอง ของกลุ่มประชากรตัวอย่าง มาวิเคราะห์และปรับปรุงต้นแบบจำลองแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มประชากร ประกอบด้วย 1) กลุ่มข้าราชการทั้งที่ยังปฏิบัติหน้าที่อยู่และข้าราชการเกษียณ ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร 2) กลุ่มคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการ ตั้งแต่ชั้นพระครูสัญญาบัตรขึ้นไป ที่มีสิทธิ์ขอพระราชทาน ที่จำพรรษาในเขตจังหวัดกำแพงเพชร และ 3) กลุ่มประชาชนทั่วไป ที่เข้ามาติดต่อขอรับพระราชทานให้แก่บิดามารดา หรือญาติที่มีสิทธิ์ขอพระราชทาน ซึ่งเข้ามาติดต่อขอรับพระราชทาน เกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ณ ห้องงานประสานขอรับพระราชทาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ศาลากลางจังหวัดกำแพงเพชร ใน

ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2567 ถึง ธันวาคม 2567 โดยทำการศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 คน โดยคัดเลือกด้วยวิธีสุ่มจากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) กลุ่มข้าราชการทั้งที่ยังปฏิบัติหน้าที่อยู่และข้าราชการเกษียณ ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 2 คน 2) กลุ่มคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการตั้งแต่ชั้นพระครูสัญญาบัตรขึ้นไป ที่มีสิทธิ์ขอพระราชทาน ที่จำพรรษาในเขตจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 2 รูป และ 3) กลุ่มประชาชนทั่วไป ที่เข้ามาติดต่อขอรับพระราชทานให้แก่บิดามารดา หรือญาติที่มีสิทธิ์ขอพระราชทาน จำนวน 2 คน

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย

1) แบบสัมภาษณ์ปัญหาของผู้ใช้บริการ ซึ่งใช้ในการสัมภาษณ์ กลุ่มประชากรตัวอย่าง

2) แบบสรุปรายละเอียดผู้ใช้ (User Profile) ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสรุปรายบุคคล (Personna) เป็นเครื่องมือและนำมาใช้วิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1

3) แบบวิเคราะห์ 3x3 เมทริก ใช้เครื่องมือนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหา จัดแบ่งประเภทของปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา เพื่อนำมากำหนดจุดเน้นที่แท้จริงของปัญหาที่เกิดขึ้น ในการรับบริการ การติดต่อขอรับพระราชทานในภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน

4) แบบสัมภาษณ์การใช้ต้นแบบจำลอง เครื่องมือชิ้นนี้ จะทำหน้าที่ในการเก็บข้อมูล จุดแข็ง จุดอ่อน ของต้นแบบจำลอง เพื่อนำมาปรับปรุง ต้นแบบและสร้างเป็นแพลตฟอร์มในการใช้งานจริงในขั้นตอนที่ 4

การตรวจสอบเครื่องมือ ในงานวิจัยชิ้นนี้ ได้นำเครื่องมือในการวิจัยทั้งหมดให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบก่อนนำไปใช้จริง และมีการตรวจสอบข้อมูล โดยทำการทดสอบข้อมูลแบบสามเส้าโดยใช้ตัวบุคคลเป็นสิ่งยืนยัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ กลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และทำการสรุปข้อมูลโดยจำแนกข้อมูลตามประเด็นหลัก โดยใช้ตาราง 3 X 3 เมทริก เป็นเครื่องมือในการจำแนกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เบื้องต้น และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาดำเนินการออกแบบและจำทำต้นแบบแพลตฟอร์มการประชาสัมพันธ์ ตามขั้นตอนวิธีของแนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เมื่อได้ดำเนินการจัดทำต้นแบบแพลตฟอร์มการประชาสัมพันธ์เสร็จสิ้นแล้ว ได้นำต้นแบบแพลตฟอร์มการประชาสัมพันธ์ ไปให้กลุ่มประชากรตัวอย่างทดลองใช้งานและสำรวจความพึงพอใจโดยการสัมภาษณ์ผู้ใช้งานต้นแบบจำลองแพลตฟอร์มการประชาสัมพันธ์ และวิเคราะห์เนื้อหานำเสนอโดยวิธีเชิงพรรนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ปัญหาในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ด้านปัญหาในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัญหาในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 3 กลุ่ม โดยมีข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มประชากรที่มีปัญหาในการติดต่อขอรับพระราชทาน เกิดปัญหาการเตรียมเอกสารสำหรับการขอรับพระราชทานที่ไม่ครบถ้วน และไม่มีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลเอกสารที่เป็นปัจจุบัน อีกทั้งไม่ทราบข้อมูลการขอรับพระราชทานมาก่อน การสืบหาข้อมูลเบื้องต้นใช้วิธีการสอบถามจากผู้ที่เคยปฏิบัติหรือการโทรสอบถามเจ้าหน้าที่ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งบางคนไม่มีข้อมูลจึงให้ข้อมูลแก่ประชาชนผิดพลาด ทำให้เกิดปัญหาในขณะที่เข้ามาติดต่อขอรับพระราชทาน ณ ห้องงานประสานขอพระราชทานเพลิง

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 การสร้างต้นแบบแพลตฟอร์มเกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนของแนวการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) กลุ่มประชากรตัวอย่างได้เสนอแนะให้ มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เป็นแพลตฟอร์มในการประชาสัมพันธ์ โดยออกแบบเมนูการใช้งานให้ครบถ้วนในการสื่อสารให้ความรู้แก่ผู้ใช้ รวมถึงมีตัวอย่างเอกสารสำหรับผู้ใช้งานแพลตฟอร์ม สามารถดาวน์โหลดไปใช้งานโดยสะดวก ไม่ซับซ้อน ใช้งานได้ง่าย ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้ แอปพลิเคชัน Line Official Account เป็นแพลตฟอร์มที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีข้อมูลของแพลตฟอร์ม ดังนี้ 1) Line Official Account ใช้ชื่อ “พิธีการศพ กำแพงเพชร” โดยประชาชนผู้สนใจสามารถเพิ่มเพื่อนได้ ด้วย QR Code หรือ Link : https://lin.ee/6di80dk ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเผยแพร่และเชิญชวน ผ่านวิธีการลงพื้นที่และสื่อออนไลน์ เช่น Facebook หรือ Website ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร 2) เมื่อกดเพิ่มเพื่อนแล้วช่องแชท จะปรากฏ แถบเมนูด้านล่างของช่องแชท โดยประกอบด้วยเมนูหลักในการให้บริการจำนวน 6 เมนู ดังรูปภาพที่ 1



รูปภาพที่ 1 หน้าเมนูการใช้งาน Line Official Account

เมนูที่ 1 หลักเกณฑ์ ขั้นตอนการขอพระราชทาน เป็นเมนูที่อธิบายถึง หลักเกณฑ์เบื้องต้นในการขอพระราชทาน และขั้นตอนในการเข้าติดต่อขอรับพระราชทาน โดยนำเสนอในรูปแบบของคลิปวีดีโอ เพื่อง่ายต่อความเข้าใจของผู้ใช้งาน ดังรูปภาพที่ 2



รูปภาพที่ 2 คลิปวีดีโอนำเสนอขั้นตอนและแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการขอพระราชทาน

เมนูที่ 2 และ 3 การขอพระราชทาน กรณีปกติ และการขอพระราชทาน กรณีพิเศษ เป็นเมนูที่อธิบายถึงหลักเกณฑ์ผู้มีสิทธิ์ขอรับพระราชทานและเอกสารประกอบการขอพระราชทาน ซึ่งได้จัดทำขึ้นเพื่ออธิบายรายละเอียด

เมนูที่ 4 เอกสารการขอพระราชทาน เป็นเมนูสำหรับให้ผู้ใช้บริการดาวน์โหลดตัวอย่างเอกสาร ใบนำส่งการขอพระราชทาน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ผู้เข้ามาติดต่อขอรับพระราชทาน ต้องนำมามอบให้กับเจ้าหน้าที่ ประกอบด้วย ไฟล์เอกสารใบนำส่งขอพระราชทาน จำนวน 8 ไฟล์ และเอกสาร

สำหรับใช้ในการประกอบพิธี จำนวน 1 ไฟล์ ซึ่งสามารถดาวน์โหลดไปแก้ไขและจัดพิมพ์ตามตัวอย่างและคำแนะนำในไฟล์เอกสาร

เมนูที่ 5 เครื่องเกียรติยศประกอบศพ เป็นเมนูสำหรับให้ผู้ใช้บริการศึกษาหลักเกณฑ์การขอพระราชทานเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ซึ่งแยกตามลำดับศักดิ์ ของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ โดยระบุรายละเอียดถึงเกียรติยศที่ได้รับพระราชทานประกอบตามชั้นของเครื่องเกียรติยศประกอบศพประเภทต่าง ๆ

เมนูที่ 6 ติดต่อเจ้าหน้าที่ เป็นเมนูสำหรับให้ผู้ใช้บริการมีข้อสงสัยเพิ่มเติมจากการศึกษาข้อมูลใน Line Official Account สามารถโทรศัพท์สอบถามเจ้าหน้าที่ ประจำห้องงานประสานขอพระราชทานเพลิง เพื่อรับข้อมูลเพิ่มเติมและให้เจ้าหน้าที่อธิบายข้อสงสัยอื่น ๆ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 จัดทำคู่มือการขอพระราชทานในภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การออกแบบและจัดทำแพลตฟอร์ม Line Official Account “พิธีการศพ กำแพงเพชร” สำหรับใช้เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของกลุ่มพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร และได้จัดทำคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์ม Line Official “พิธีการศพ กำแพงเพชร” ในรูปแบบของเอกสาร E – book เพื่อเผยแพร่เป็นคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มดังกล่าว ให้เกิดความสะดวกต่อการใช้งานและผู้ใช้งานสามารถเข้าใจเมนูการใช้งานได้ง่าย ไม่ซับซ้อน สามารถใช้งานได้ทุกช่วงวัย โดยได้ทำการเผยแพร่เอกสารคู่มือการใช้งานควบคู่กับการเผยแพร่ QR Code เพิ่มเพื่อนของ Line Official “พิธีการศพ กำแพงเพชร” เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถศึกษาร่ายละเอียดวิธีการใช้งาน Line Official “พิธีการศพ กำแพงเพชร” ได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ประเด็นปัญหาของการประชาสัมพันธ์ข้อมูล พบว่า ปัญหาของการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร คือ ขาดช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลเอกสารประกอบการขอรับพระราชทาน และรายละเอียด วิธีปฏิบัติในการเตรียมการเพื่อติดต่อขอรับพระราชทาน ทำให้ประชาชนต้องหาวิธีการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง หรือติดต่อเจ้าหน้าที่ผ่านการโทรศัพท์ก่อนเข้าติดต่อขอรับพระราชทาน ซึ่งเจ้าหน้าที่ต้องใช้เวลาในการชี้แจงและอธิบายรายละเอียดให้แก่ประชาชนผ่านทางโทรศัพท์ โดยอาจเกิดเข้าใจผิดในเรื่องรายละเอียดจากการอธิบาย เนื่องจากสภาพการรับรู้ของประชาชนที่ติดต่อไม่เหมือนกัน ก่อให้เกิดปัญหาความผิดพลาดและล่าช้าตามมาเมื่อประชาชนเดินทางเข้ามายื่นเอกสารติดต่อขอรับพระราชทาน ณ ห้องงานประสานขอพระราชทานเพลิง ซึ่งไม่สอดคล้องกับ ความหมายของการประชาสัมพันธ์ซึ่งระบุไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ.2554 ซึ่งระบุไว้ว่า การประชาสัมพันธ์ เป็นการติดต่อสื่อสารเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันถูกต้องต่อกัน เช่นเดียวกับ

พงษ์พัชรินทร์ พุธวัฒนะ, (2560) ที่ได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ไว้ว่า เป็นการติดต่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ขององค์กรสถาบันนั้น ๆ ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดี ด้วยการสื่อสารที่เหมาะสมเพื่อให้กลุ่มประชาชนเป้าหมาย เกิดทัศนคติมีความเข้าใจอันดีต่อภาพพจน์ที่ดีต่อองค์สถาบัน ยอมรับด้วยความศรัทธาเกิดการสนับสนุนและให้ความร่วมมือ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ประเด็นการสร้างต้นแบบแพลตฟอร์มเกี่ยวกับภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โดยผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดเกี่ยวกับการคิดเชิงออกแบบ (Design thinking) ของ ของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford d.school) นุชรัตน์ นุชประยูร, (13 สิงหาคม 2567). มาใช้ในการศึกษาข้อมูล เพื่อจัดทำแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ โดยหลังจากการศึกษาตามขั้นตอนของ แนวคิดเกี่ยวกับการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ซึ่งมุ่งเน้นให้ใช้กระบวนการศึกษาปัญหาก่อนจะนำเอาประเด็นปัญหามาใช้ในการแก้ไข ผู้วิจัยได้เลือกใช้แอปพลิเคชัน Line Official Account ในชื่อ “พิธีการศพ กำแพงเพชร” เป็นแพลตฟอร์มในการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ พจน์ ใจชาญสุขกิจ ,(2553). ใน วิภัคฉณัฏฐ์ นิมิตพันธ์และศิริจันทรา พลกนิษฐ, 6(1), 21 – 31. ซึ่งได้ให้กล่าวถึงการประชาสัมพันธ์ไว้ว่า การดำเนินงานประชาสัมพันธ์ในปัจจุบัน มีการปรับตัวในยุคของเทคโนโลยีและการสื่อสาร (information technology and communication) เนื่องจากการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ของเทคโนโลยี การเจริญเติบโตของจำนวนผู้ใช้อินเตอร์เน็ตทั่วโลก การเจริญเติบโตของตลาดธุรกิจ สมาร์ทโฟน ส่งผลให้ผู้บริโภคในปัจจุบันเกิดพฤติกรรม การสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ และยังสอดคล้องกับแนวคิด SMCR ของเบอร์โล (Berlo ,1960) ใน วิภัคฉณัฏฐ์ นิมิตพันธ์และศิริจันทรา พลกนิษฐ, 6(1), 21 – 31. มาเป็นตัวแบบในการสร้างแพลตฟอร์มการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ คือ

1) ผู้ส่งสาร (sender) หมายถึง กลุ่มพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ที่ต้องการเผยแพร่ข้อมูลให้แก่ประชาชนผู้มีสิทธิ์ขอรับพระราชทานได้รับทราบ

2) เนื้อหาในการสื่อสาร (message) หมายถึง ข้อมูลการขอรับพระราชทาน ที่ได้จัดทำขึ้นโดยเรียบเรียงตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสำนักพระราชวังและสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

3) สื่อและช่องทางการสื่อสาร (media/channel) หมายถึงแพลตฟอร์ม Line official Account ซึ่งใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารและส่งสารไปยังประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการรับสาร

4) ผู้รับสาร (receiver) หมายถึง ประชาชนซึ่งมีสิทธิ์ในการขอรับพระราชทานในภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ซึ่งสามารถรับข้อมูลจากสื่อที่จัดทำขึ้นทั้งนี้ เมื่อได้มีการนำแพลตฟอร์มไปทดลองใช้งานกับกลุ่มประชากรตัวอย่าง พบว่ากลุ่มประชากรที่ได้ทดลองใช้แพลตฟอร์ม Line Official Account “พิธีการศพ กำแพงเพชร” เข้าใจข้อมูลที่ปรากฏในแต่ละเมนูได้ ข้อมูลมีรายละเอียดที่ชัดเจน เข้าใจได้ง่ายและกลุ่มประชากรตัวอย่าง มีความเข้าใจขั้นตอนการขอรับพระราชทาน จากการใช้งานแพลตฟอร์มดังกล่าว ในระดับมาก

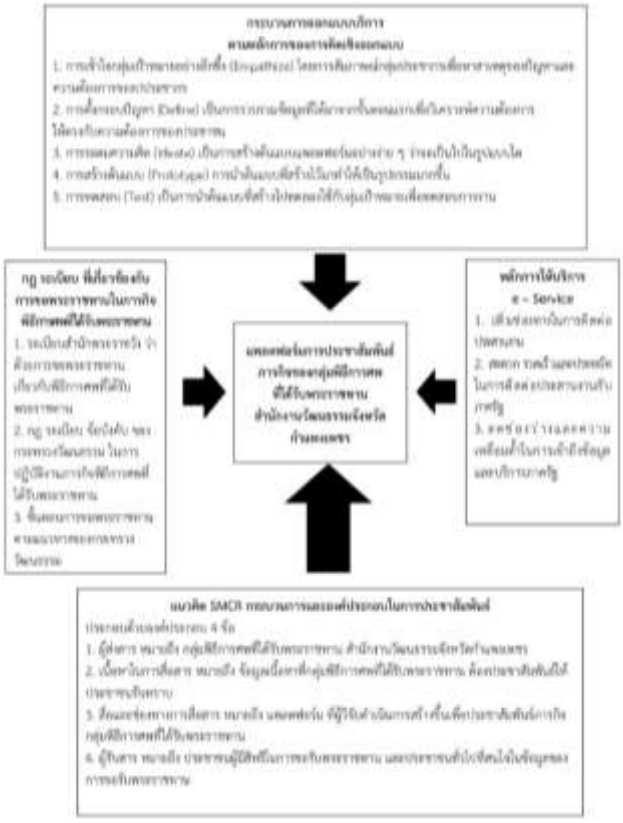
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 จัดทำคู่มือการขอพระราชทานในภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การสร้างช่องทางในการให้บริการประชาชนในปัจจุบันควรมีการปรับปรุงรูปแบบให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้เพียงการจัดการให้บริการ ณ สถานที่ตั้งเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถใช้ช่องทางสังคมออนไลน์ เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการให้บริการประชาชน เพื่ออำนวยความสะดวก ลดเวลา และลดขั้นตอนในการติดต่อประสานงานระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ สอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการภาครัฐผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Service) ซึ่ง สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการจัดการบริการต่าง ๆ ของภาครัฐให้กับประชาชนผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางให้กับประชาชนในการติดต่อและขอรับบริการจากภาครัฐ ซึ่งช่องทางดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวกรวดเร็วและประหยัด สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, (2564). ผู้วิจัยได้จัดทำแพลตฟอร์ม Line Official Account “พิธีการศพ กำแพงเพชร” มีรูปแบบเมนูการใช้งาน ที่ระบุถึงรายละเอียดขั้นตอนการขอพระราชทานในภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานในรูปแบบสื่อรูปภาพและวิดีทัศน์ สิทธิ์การขอรับพระราชทาน ตัวอย่างเอกสารซึ่งสามารถดาวน์โหลดเอกสารมาใช้ประกอบการยื่นขอรับพระราชทานได้ และช่องทางการติดต่อสอบถามเจ้าหน้าที่โดยตรง โดยได้จัดทำคู่มือสำหรับการใช้งานแพลตฟอร์มดังกล่าวเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ภารกิจ สอดคล้องกับ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยของ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์, (ม.ป.ป.). ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า การที่ภาครัฐนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการและพัฒนาหน่วยงานของรัฐ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ รวมถึงเพิ่มการเข้าถึง บริการของรัฐให้มากยิ่งขึ้น โดยเมื่อมีการนำแพลตฟอร์มไปทดลองใช้งานกับกลุ่มประชากรตัวอย่าง พบว่ากลุ่มประชากรที่ได้ทดลองใช้แพลตฟอร์ม Line Official Account “พิธีการศพ กำแพงเพชร” มีความพึงพอใจการใช้งานแพลตฟอร์ม อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง การออกแบบแพลตฟอร์มเพื่อการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ในการบริหารจัดการภายในของหน่วยงานราชการ สามารถนำเอาองค์ความรู้และแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking Method) ซึ่งประกอบไปด้วย การทำความเข้าใจปัญหา การกำหนดปัญหา การกำหนดปัญหา การระดมความคิด การสร้างตัวแบบ และการนำตัวแบบไปทดลองใช้ นำข้อมูลจากการวิเคราะห์มาประกอบกับ แนวคิดการให้บริการภาครัฐผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Service) ของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของหน่วยงานได้ เนื่องจากกระบวนการดังกล่าว เป็นการศึกษาความต้องการจากกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการให้บริการของหน่วยงาน การนำเอากระบวนการดังกล่าวมา

ประยุกต์ใช้ในการดำเนินการ ย่อมส่งผลให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนผู้มาขอรับบริการได้อย่างแท้จริง

จากการศึกษาการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โดยการนำเอาแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking Method)มาเป็นรูปแบบในการวิจัย โดยใช้หลักการในการประชาสัมพันธ์ SMCR ของ Berlo มาเป็นกระบวนการวิเคราะห์รูปแบบช่องทางการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ และ ศึกษากฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสำนักพระราชวังและสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เกี่ยวกับพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน เพื่อนำมาเป็นขอบเขตการออกแบบแพลตฟอร์มการประชาสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งนอกจากจะออกแบบแพลตฟอร์มให้ใช้เป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์แล้ว ยังมีการจัดทำคู่มือประชาชนในการใช้งานแพลตฟอร์ม เพื่อหาข้อมูลการขอรับพระราชทานในแพลตฟอร์มนี้ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชรอย่างแท้จริง ซึ่งแสดงเป็นผังองค์ความรู้ ดังแผนผังที่ 1



แผนผังที่ 3 แผนผังองค์ความรู้การสร้างแพลตฟอร์มการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การออกแบบแพลตฟอร์มเพื่อการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้ 1) ปัญหาของการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร คือ ขาดช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลเอกสารประกอบการขอรับพระราชทาน และรายละเอียด วิธีปฏิบัติในการเตรียมการเพื่อติดต่อขอรับพระราชทาน ทำให้ประชาชนต้องติดต่อเจ้าหน้าที่ผ่านการโทรศัพท์ก่อนเข้าติดต่อขอรับพระราชทาน ซึ่งระดับของการรับรู้ของประชาชนที่มีไม่เหมือนกัน โดยหากประชาชนผู้ติดต่อ มีประสบการณ์หรือองค์ความรู้จะสามารถเข้าใจข้อมูลตามที่เจ้าหน้าที่อธิบายได้อย่างรวดเร็ว แต่หากประชาชนผู้ติดต่อไม่มีประสบการณ์มาก่อน อาจเกิดเข้าใจผิดในเรื่องรายละเอียดจากการอธิบาย ก่อให้เกิดปัญหาความผิดพลาดและล่าช้า เมื่อประชาชนเดินทางเข้ามายื่นเอกสารติดต่อขอรับพระราชทาน 2) แพลตฟอร์มที่เหมาะสมสำหรับการประชาสัมพันธ์ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ควรใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีมากขึ้น ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงสมาร์ทโฟนได้มากกว่าในอดีต ทำให้การประชาสัมพันธ์ในรูปแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการออกแบบแพลตฟอร์ม ให้มีการใช้งานได้ง่าย สะดวก และสร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจน โดยการเลือกใช้แอปพลิเคชัน Line Official Account เป็นแอปพลิเคชันที่ประชาชนส่วนใหญ่ใช้งานกันเป็นประจำ และมีเมนูการใช้งานที่ง่าย ไม่ซับซ้อน จึงเป็นตัวเลือกที่ดี 3) การออกแบบ รูปแบบการใช้งานของแพลตฟอร์ม ให้มีรูปแบบที่สามารถประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารและสร้างเมนูที่ใช้เป็นคู่มือการติดต่อขอรับพระราชทาน สื่อออนไลน์ถือเป็นรูปแบบการใช้งานที่เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างมาก โดยอาศัยแอปพลิเคชันเดียว แต่สามารถประชาสัมพันธ์ข้อมูลและสร้างคู่มือการติดต่อขอรับพระราชทาน โดยที่ผู้ใช้งานสามารถศึกษาข้อมูลจากเมนูที่ถูกออกแบบไว้ โดยไม่ต้องส่งเอกสารข้อมูลส่วนตัว ผ่านเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่สามก่อนเข้ามาติดต่อขอรับพระราชทาน ถือเป็นการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนตัวได้อีกช่องทางหนึ่ง ทั้งยังเป็นการให้บริการประชาชน เพื่ออำนวยความสะดวก ลดเวลา และลดขั้นตอนในการติดต่อประสานงานระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ อีกด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การประชาสัมพันธ์ภารกิจงานของหน่วยงานราชการปัจจุบัน ควรมีการจัดทำแผนการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ไม่ควรใช้แผนการดำเนินงานในรูปแบบเดิมที่เน้นแต่เพียงการใช้เอกสารในการประชาสัมพันธ์

2) การกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนทรัพยากร (บุคลากร,งบประมาณ) ในการประชาสัมพันธ์ควรจัดให้มีการสนับสนุนทรัพยากร อุดหนุนการประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมและเข้ากับยุคสมัย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

การคัดเลือกวิธีการในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ภารกิจงานของหน่วยงานราชการ ควรสนับสนุนให้บุคลากรนำเทคโนโลยีและองค์ความรู้สมัยใหม่มาใช้ในการดำเนินการ โดยเน้นการดำเนินการให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและความนิยมของประชาชนในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ผู้วิจัยควรมีการเลือกใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีความหลากหลาย ในการให้บริการประชาชนที่ประสงค์จะขอรับพระราชทาน นอกเหนือไปจากแอปพลิเคชันที่ใช้ทั่วไปแล้ว ควรมีการจัดทำเป็นการเฉพาะขึ้น

2) ผู้วิจัยควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานราชการที่ต้องการศึกษาในการจัดทำข้อมูลการให้บริการในรูปแบบสถิติ เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้แก่หน่วยงานราชการดังกล่าวในการใช้ประโยชน์ต่อไป

References

กระทรวงวัฒนธรรม. (2566). *ภารกิจพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน (พุทธศักราช 2562 – 2565)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.

ธนันวัฒน์ อัครพัชร์อมต. (2559). “การศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่องานประชาสัมพันธ์ภายในองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร”. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร,* 10(3). 496 – 511.

นุชรินทร์ภัทร์ ธีระบุญยะ. (31 สิงหาคม 2567). *วัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร. สัมภาษณ์*

นุชรัตน์ นุชประยูร. (2567). *การคิดเชิงออกแบบ Design Thinking กระบวนการคิดในการออกแบบนวัตกรรม*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://bait.rmutsb.ac.th/content/design-thinking/ [19 มกราคม 2568].

พงษ์พัชรินทร์ พุธวัฒนะ. (2560). กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์โครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.* 13(2), 159 – 172.

วิภัคฉณัฏฐ์ นิมิตพันธ์และศิริจันทรา พลกนิษฐ. กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ภายใต้สื่อสังคมออนไลน์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 6(1), 21 – 31.

สุรศักดิ์ ชะมารัมย์ (ม.ป.ป).*รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์กับมิติการประยุกต์ใช้ในการบริหารการบริการสาธารณะของภาครัฐไทย*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://reru.ac.th/articles/images/vijai_20 04_59 4.pdf. [16 สิงหาคม 2567]

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564*). Government e-Service ยกระดับขีดความสามารถภาครัฐ เพื่อให้บริการประชาชน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/Digital-Service/The-Power-and-Development-of-Government-e-Services.aspx. [19 กรกฎาคม 2567]

สำนักงานจังหวัดกำแพงเพชร. (2560). *หมายเลขโทรศัพท์และหัวหน้าส่วนราชการกรมการจังหวัดกำแพงเพชร*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.kamphaengphet.go.th/kp/index.php/2022-04-20-00-51-12/2022-04-21-07-11-48. [31 สิงหาคม 2567].

สำนักพระราชวัง, (2556). *รวมเรื่องและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับราชสำนัก*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สำนักพระราชวัง.

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT ต่อการเรียนรู้หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสิงห์บุรี

The Effects of Learning Activities Integrating Case Studies with the 4MAT Teaching Method on Students' Learning of Buddhist Teachings for Daily Life in Grade 10 at Singburi School

วีรวิชญ์ บุญส่ง Veeravit Boonsong
วชิรญาณ์ หลาวเพ็ชร์ Vachilaya Lawphet
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
Faculty of Humanities and Social Sciences, Thepsatri Rajabhat University
Veeravit.b@lawasri.tru.ac.th

Received 2025/09/30 *Revised* 2025/10/21 *Accepted* 2025/11/06

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4 MATและ 2) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนสิงห์บุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ 13 แผน มีค่าความเหมาะสมเท่ากับ 0.67–1.00 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 30 ข้อ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 และแบบสอบถามความพึงพอใจ 15 ข้อ มีค่าความ เชื่อมั่นเท่ากับ .884 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า

1) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมโดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง สามารถเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์ในชีวิตจริงและมีประสิทธิผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

2) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนเห็นว่ามีความน่าสนใจ หลากหลาย และสอดคล้องกับความสามารถ

ของตน ก่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืนรองลงมาคือ การวัดและประเมินผล และด้านภาระงาน ซึ่งแม้จะมีความท้าทายแต่ยังอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้

คำสำคัญ: เทคนิค 4MAT, หลักธรรม, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจ.

Abstract

The objectives of this research were 1) to compare the learning achievement of Matthayom Suksa 4 students in the topic Moral Principles for Youth Life before and after learning through activities integrating case studies with the 4MAT technique, and 2) to study students' satisfaction toward learning through the integrated approach. The sample consisted of 40 students from Matthayom Suksa 4/3, Singburi School, in the first semester of the 2025 academic year, selected by cluster random sampling. The research instruments included 13 lesson plans with an appropriateness index ranging from 0.67 to 1.00, a 30-item achievement test with a reliability coefficient of 0.80, and a 15-item satisfaction questionnaire with a reliability coefficient of 0.884. The data were analyzed using mean, standard deviation, and the paired-samples t-test.

The Research Results Revealed That:

1) The post-test mean score of students' learning achievement was significantly higher than the pre-test score at the .05 level. This indicates that integrating case studies with the 4MAT technique effectively enhanced students' understanding of moral principles, enabling them to connect knowledge with real-life situations and resulting in improved learning achievement.

2) The overall level of students' satisfaction toward the learning activities was at the highest level. Students particularly appreciated the learning activities, describing them as interesting, diverse, and appropriate to their abilities, creating a friendly learning atmosphere and fostering a positive and sustainable attitude toward Buddhist studies. The next highest aspects were assessment and workload, which, although challenging, were considered suitable and supportive of learning.

Keywords: 4MAT Technique, Moral Principles, Learning Achievement, Satisfaction.

บทนำ

ในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน การศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า การปฏิรูปหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) อย่างไรก็ตาม การศึกษาของไทยจำนวนไม่น้อยยังคงมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหามากกว่าการพัฒนากระบวนการคิด ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจเชิงลึกและไม่สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริงได้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563: 9) จึงเน้นว่าการเรียนรู้ที่มีคุณภาพควรมุ่งเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในศตวรรษที่ 21

สำหรับรายวิชาพระพุทธศาสนา แม้มีเป้าหมายสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม แต่กระบวนการสอนส่วนใหญ่ยังคงเน้นการจดจำหลักธรรมมากกว่าการเข้าใจและนำไปใช้จริง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ “กรณีตัวอย่าง” จึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงสาระทางธรรมะผ่านการเผชิญสถานการณ์ใกล้ตัว เกิดการตีความ วิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน, 2560: 33) ขณะเดียวกัน เทคนิค 4MAT ของ McCarthy (1997) ก็เป็นระบบการเรียนรู้ที่อธิบายวงจรการทำงานของสมองมนุษย์ในการรับรู้และประมวลผลความรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 8 กระบวนการ ตั้งแต่การสร้างประสบการณ์ การพัฒนาความคิดรวบยอด การลงมือปฏิบัติ ไปจนถึงการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง การผสมผสานกรณีตัวอย่างกับเทคนิค 4MAT จึงช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ตรงและแนวคิดเชิงทฤษฎี ทำให้เข้าใจหลักธรรมได้ทั้งในระดับความรู้ ความคิด และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT เป็นแนวทางการสอนที่เหมาะสมและมีศักยภาพสูงในการพัฒนาทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแรงจูงใจของผู้เรียน โดยเฉพาะในรายวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งต้องการกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาทางธรรมกับโลกแห่งความเป็นจริง งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหัวข้อ “หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสิงห์บุรี เพื่อพัฒนาแนวทางการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหลักธรรมได้อย่างลึกซึ้ง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1)เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT

2)เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT เรื่อง หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลัง (One–Group Pretest–Posttest Design) ตามแนวทางของล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2560) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน โดยบูรณาการ “กรณีตัวอย่าง” ร่วมกับ “เทคนิค 4MAT” ผ่านกระบวนการเรียนรู้ 13 แผนการสอน โดยเริ่มจากการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) การจัดกิจกรรมตามแผน และการทดสอบหลังเรียน (Post-test) พร้อมทั้งเก็บข้อมูลความพึงพอใจของผู้เรียนเพื่อใช้ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการสอนที่นำมาใช้ ดังนี้

ตารางที่ 1 แบบแผนการวิจัยแบบทดสอบก่อนและหลังกับกลุ่มเดียว

T_1	X	T_2

เมื่อ T_1 แทน การทดสอบก่อนที่จะจัดกระทำการทดลอง (Pre-test)

X แทน การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT

T_2 แทน การทดสอบหลังจากที่จัดกระทำการทดลอง (Post-test)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1)ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสิงห์บุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 12 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 455 คน ซึ่งมีลักษณะทั่วไปสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกระจายตัวอย่างทั่วถึงในแต่ละห้องเรียน

2)กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม โดยเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้อง 4/3 จำนวน 40 คน เนื่องจากนักเรียนแต่ละห้องมีพื้นฐานการเรียนรู้ใกล้เคียงกัน การสุ่มทั้งห้องจึงเป็นวิธีที่เหมาะสมและเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการเก็บข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ผลอย่างเป็นระบบ

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1)แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน จำนวน 13 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวมเวลา 13 ชั่วโมง ครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ ประกอบด้วย พระรัตนตรัย ธรรมที่ควรรู้ การฝึกใจ การสร้างคุณธรรม แนวคิดแบบพุทธ และพฤติกรรมของพระพุทธเจ้า โดยผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมตามแนวทางของทิศนา แขมมณี (2558) และเทคนิค 4MAT ของ McCarthy (1997) ซึ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้น ได้แก่ การสร้างประสบการณ์ การสังเกตและสังเคราะห์แนวคิด การเรียนรู้ผ่านกรณีตัวอย่าง

การอภิปรายแลกเปลี่ยน และการสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ทางศีลธรรมกับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ แผนการสอนทุกแผนได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ด้านการสอนสังคมศึกษา การวัดและประเมินผล และหลักสูตรและการสอน พบว่ามีค่าความเหมาะสม (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 หลังจากปรับแก้ตามข้อเสนอแนะแล้ว ผู้วิจัยได้นำแผนไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/4 เพื่อปรับความเหมาะสมก่อนนำไปใช้จริงในการวิจัย

2)แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน จัดทำเป็นแบบปรนัยจำนวน 30 ข้อ แบ่งเป็น 2 ชุด สำหรับใช้ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยคงเนื้อหาคำถามเหมือนกันแต่สลับลำดับข้อและตัวเลือกเพื่อลดความเคยชิน ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ผลการประเมินพบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 จากนั้นได้นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/4 จำนวน 42 คน ผลการวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบพบว่าค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.40–0.80 และค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.40–0.59 เมื่อคำนวณค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับด้วยสูตรของ Carver (1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 ซึ่งอยู่ในระดับน่าเชื่อถือและเพียงพอสำหรับการนำไปใช้ในการวิจัย

3)แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนหลังการเรียนโดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT เรื่อง หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด) จำนวน 15 ข้อ ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านภาระงานของผู้เรียน แบบสอบถามดังกล่าวได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67–1.00 หลังจากนั้นได้นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/4 จำนวน 42 คน และนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha, 1951) พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .884 แสดงถึงความเชื่อถือได้ในระดับสูงเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1)ผู้วิจัยทำบันทึกข้อความเพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัยจากผู้อำนวยการโรงเรียนสิงห์บุรี และชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยแก่นักเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการเข้าร่วมกิจกรรม

2)ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลา 25 นาที จากนั้นดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT จำนวน 13 ครั้ง รวมเวลา 13 ชั่วโมง

3)หลังสิ้นสุดการจัดกิจกรรม นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลา 25 นาที และตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 15 ข้อ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1)นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตรวจให้คะแนน แล้วจึงนำมาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่า t-test แบบ Dependent Samples

2)คะแนนที่ได้จากการทำแบบสอบถามความพึงพอใจ นำมาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้วิจัยปรับใช้เกณฑ์การแปลความหมายของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT ต่อการเรียนรู้หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสิงห์บุรี ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อน-หลังเรียนหลังการใช้กรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 13 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวม 13 ชั่วโมง โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม เนื้อหาในแต่ละแผนครอบคลุมสาระสำคัญที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน ได้แก่ 1) พระรัตนตรัยในฐานะรากฐานแห่งศรัทธา 2) ธรรมที่ควรรู้และควรละในฐานะแนวทางพัฒนาตน 3) การฝึกใจให้หลุดพ้นจากอกุศลเพื่อสร้างสมดุลทางอารมณ์ 4) เป้าหมายแห่งการพัฒนาตนตามแนวคิดพุทธ 5) การสร้างคุณธรรมในชีวิตประจำวัน 6) ธรรมที่ควรเจริญเพื่อหล่อหลอมจิตใจให้มั่นคง 7) พระไตรปิฎกและพุทธศาสนสุภาษิตเป็นแหล่งเรียนรู้แห่งปัญญา 8) เส้นทางสู่ความหลุดพ้นผ่านการรู้เท่าทันตนเอง 9) ความจริงแห่งชีวิตที่สะท้อนมุมมองเชิงพุทธ 10) หลักประพฤติพื้นฐานของชาวพุทธที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน 11) ความจริงของสรรพสิ่งในฐานะแนวคิดว่าด้วยการเปลี่ยนแปลง 12) แนวทางการคิดแบบพุทธเพื่อพัฒนาทักษะการใช้เหตุผล และ 13) พฤติกรรมและการดำรงชีวิตของพระพุทธเจ้าในฐานะแบบอย่างแห่งปัญญาและคุณธรรม ทั้งหมดนี้มุ่งให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ทางศีลธรรมเข้ากับการคิดวิเคราะห์และการดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและมีคุณค่าผู้วิจัยแสดงตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พระรัตนตรัยในฐานะรากฐานแห่งศรัทธา ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการสร้างประสบการณ์

ครูสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนและจัดสภาพแวดล้อมให้พร้อม จากนั้นให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และใช้สื่อประกอบ เช่น ภาพพระพุทธรูป พระไตรปิฎก และพระสงฆ์ เพื่อกระตุ้น

การคิด โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายประเด็นความเชื่อมโยง ความรู้สึกที่เกิดขึ้น และความหมายของการสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย

ขั้นที่ 2 การนำเสนอบูรณาการการสังเกตสู่ความคิดรวบยอด

ครูอธิบายความหมายของพระรัตนตรัยว่าเป็นแก้วอันประเสริฐสามประการ ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งเป็นที่พึ่งสูงสุดของชาวพุทธ และเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการยึดหลักธรรมเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต

ขั้นที่ 3 การศึกษากรณีตัวอย่างและการปฏิบัติ

นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มได้รับกรณีตัวอย่างที่สะท้อนปัญหาและการพึ่งพระรัตนตรัยแตกต่างกัน เช่น การเผชิญปัญหาครอบครัว (กลุ่มที่ 1) การแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์ (กลุ่มที่ 2) การเลือกพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบ (กลุ่มที่ 3) การมีศรัทธาต่อพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี (กลุ่มที่ 4) และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามหลักศีล 5 (กลุ่มที่ 5) แต่ละกลุ่มอภิปรายตามประเด็นที่กำหนด และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ เช่น อินเทอร์เน็ตและห้องสมุด พร้อมบันทึกผลการวิเคราะห์ลงในแบบบันทึกความรู้

ขั้นที่ 4 การอภิปรายคำตอบและการปรับแต่งแนวคิด

นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลการอภิปรายหน้าชั้นเรียน พร้อมเปิดโอกาสให้กลุ่มอื่น ๆ สรุปความรู้ที่ได้รับ และร่วมตั้งคำถามซักถามเพื่อขยายความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ขั้นที่ 5 การสรุปความรู้และการประยุกต์ใช้

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าแห่งพระรัตนตรัยพร้อมอภิปรายแนวทางการนำข้อคิดไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณธรรมและสามารถยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งทางใจอย่างแท้จริง

หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการกรณีตัวอย่างกับเทคนิค 4MAT ครบทั้ง 13 แผนแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 โดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ ผลการวิเคราะห์เชิงสถิติเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการเรียนมีดังแสดงใน ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อน-หลังเรียนหลังการใช้กรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT n = 40

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	Df	t	Sig.
ก่อนเรียน	30	14.85	2.97	39	21.54	p < .05
หลังเรียน	30	23.42	2.65			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .005

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}$ = 23.42, SD = 2.65) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 14.85, SD = 2.97) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 21.54, df = 39, p < .05)

แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT มีประสิทธิผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจหลังการใช้กรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT พบว่า

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจหลังการใช้กรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการจัดกิจกรรม			
1. กิจกรรมมีความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจผู้เรียน	4.70	0.46	มากที่สุด
2. กิจกรรมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง	4.55	0.52	มากที่สุด
3. กิจกรรมช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการอภิปราย	4.63	0.47	มากที่สุด
4. กิจกรรมมีความหลากหลายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง	4.58	0.59	มากที่สุด
5. กิจกรรมช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกและกระตือรือร้น	4.64	0.50	มากที่สุด
เฉลี่ยด้านกิจกรรมการเรียนรู้	**4.62**	**0.51**	**มากที่สุด**
ด้านการวัดและประเมินผล			
6. การวัดผลมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
7. แบบทดสอบก่อนและหลังเรียนมีความเหมาะสม	4.49	0.60	มาก
8. การประเมินผลมีความโปร่งใสและเป็นธรรม	4.56	0.48	มากที่สุด
9. การให้ข้อเสนอแนะหลังการประเมินช่วยให้เข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อน	4.44	0.63	มาก
10. การประเมินช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตนเอง	4.66	0.50	มากที่สุด
เฉลี่ยด้านการวัดและประเมินผล	**4.55**	**0.55**	**มากที่สุด**
ด้านภาระงานของผู้เรียน			
11. ภาระงานที่มอบหมายมีความเหมาะสมกับเวลาและความสามารถ	4.51	0.54	มากที่สุด
12. ภาระงานส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการค้นคว้าด้วยตนเอง	4.48	0.52	มาก
13. ภาระงานช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันในกลุ่ม	4.55	0.49	มากที่สุด
14. ภาระงานไม่สร้างความกดดันหรือภาระเกินจำเป็น	4.46	0.57	มาก
15. ภาระงานเอื้อต่อการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง	4.50	0.51	มากที่สุด
เฉลี่ยด้านภาระงานของผู้เรียน	**4.50**	**0.53**	**มากที่สุด**
เฉลี่ยรวมทั้งฉบับ	**4.56**	**0.53**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การวัดและประเมินผล และด้านภาระงาน ซึ่งแม้จะมีความท้าทายแต่ยังอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

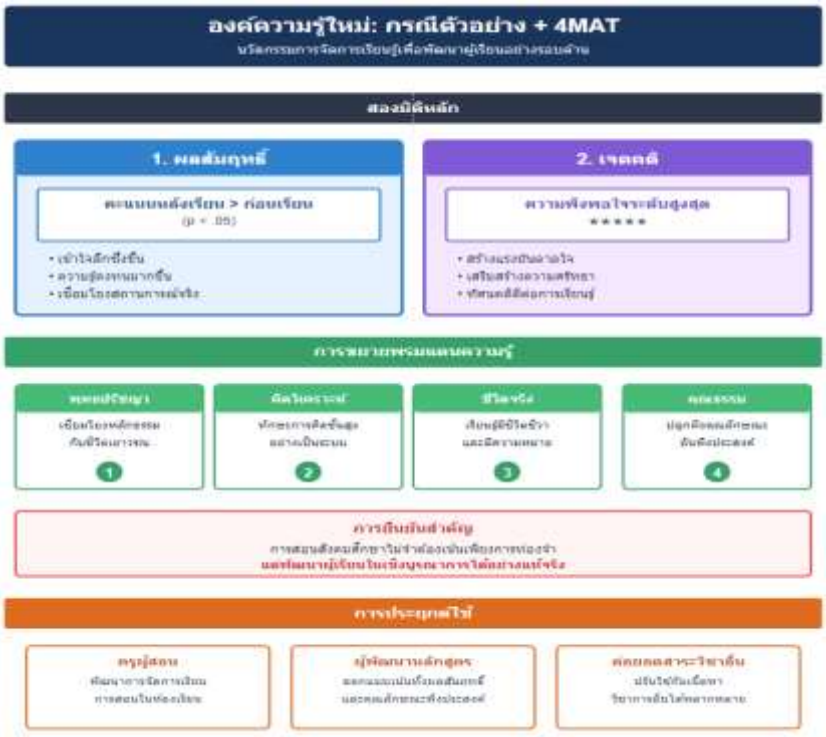
ผลการวิจัย พบว่า การใช้กิจกรรมบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงอภิปรายผลโดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดกิจกรรมโดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การเรียนรู้ด้วยวิธีดังกล่าวสามารถพัฒนาความรู้และความเข้าใจของผู้เรียนได้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผลสัมฤทธิ์ที่เพิ่มขึ้นอาจอธิบายได้ว่าการใช้กรณีตัวอย่างช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับประสบการณ์ใกล้ตัว ทำให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น ขณะที่เทคนิค 4MAT ช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เริ่มจากการสร้างประสบการณ์ กระตุ้นให้คิดวิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติ และประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง การผสมผสานดังกล่าวทำให้ผู้เรียนไม่เพียงเข้าใจเชิงทฤษฎี แต่ยังพัฒนาไปสู่การคิดเชิงลึกและการประยุกต์ใช้ได้จริงนอกจากนี้ ผลที่ได้ยังสะท้อนว่าการจัดการเรียนรู้แบบนี้สามารถสร้างแรงจูงใจและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีรวิชญ์ บุญส่ง, และชมพูนุช กำบังภัย (2568) พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .00 เมื่อเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 4MAT รวมทั้งงานของ ปนัดดา พาณิชยพันธุ์, พีรพัฒน์ จันทร์กลั่น, และธัญชนก ขามคม (2567) ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เรื่องการปฏิบัติตนตามหลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การสอนกรณีตัวอย่าง โรงเรียนบ้านหมอ “พัฒนานุกูล ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT เรื่องหลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน พบว่า นักเรียนโดยรวมมีระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT อยู่ในระดับ มากที่สุด ซึ่งบ่งชี้ว่าแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้เรียนเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนว่านักเรียนเห็นว่าสื่อ กิจกรรม และรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความน่าสนใจ เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ขณะที่ด้านการวัดและประเมินผล แม้ได้คะแนนเฉลี่ยสูงเช่นกัน แสดงว่านักเรียนเห็นว่ากระบวนการประเมินมีความชัดเจน เป็นธรรม และช่วยให้เห็นจุดแข็งกับจุดที่ควรปรับปรุง

ส่วนด้าน ภาระงาน แม้จะอยู่ในระดับ “มากที่สุด” แต่อาจสะท้อนว่านักเรียนรับรู้ถึงความท้าทายในการทำงานที่ได้รับ แต่ยังจัดอยู่ในขอบเขตที่ยอมรับได้ ผลลัพธ์สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร อ่อนฤทธิ์, ธัสธาวิน คำตัน, และจิดาภา แท่งทอง (2568) พบว่า ความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 4MAT พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ Shohani, Bastami, Gheshlaghi, *et al* พบว่า นักศึกษาพยาบาลเมื่อนำกรณีตัวอย่างมาใช้มีความพึงพอใจสูงกว่าวิธีบรรยายแบบเดิมโดยความพึงพอใจดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ด้วยกรณีตัวอย่าง ช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เหตุผลที่ความพึงพอใจอยู่ในระดับสูง อาจมาจากความหลากหลายของกิจกรรมที่สอดแทรกทั้งการสังเกต การอภิปราย และการปฏิบัติจริง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งในมิติความรู้ทักษะ และเจตคติการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ร่วมของตนเอง ขณะเดียวกัน การวัดและประเมินผลที่ชัดเจน โปร่งใส และสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ก็มีส่วนสร้างความมั่นใจแก่ผู้เรียนว่าได้รับการประเมินอย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม แม้ด้านภาระงานจะได้คะแนนในระดับสูง แต่ก็สะท้อนว่าผู้เรียนบางส่วนอาจรู้สึกว่าปริมาณงานค่อนข้างมากหากนำไปใช้ในระยะยาวควรมีการออกแบบภาระงานให้สมดุลมากขึ้น เพื่อรักษาความพึงพอใจและแรงจูงใจของผู้เรียนอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้



ภาพที่ 1 แผนภาพสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่

ที่มา : วีรวิชญ์ บุญส่ง

ผลการวิจัยครั้งนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ยืนยันว่า การใช้กิจกรรมโดยการบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ดังที่แสดงในภาพที่ 1 ซึ่งสามารถอธิบายองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการวิจัยได้เป็น 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1)แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าในสองมิติหลัก

ผลการวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ยืนยันว่าการใช้กิจกรรมโดยการบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าในสองมิติหลัก ได้แก่ มิติด้านผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) แสดงให้เห็นว่าการเชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์จริงและดำเนินการตามโครงสร้าง 4MAT ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสาระสำคัญได้ลึกซึ้งและคงทนมากขึ้น และมิติด้านเจตคติผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูงสุดต่อกิจกรรมและการวัดผล ซึ่งหมายความว่ารูปแบบนี้ไม่เพียงสร้างความเข้าใจเชิงวิชาการ แต่ยังสร้างแรงบันดาลใจ ความศรัทธา และทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้

2)การขยายพรมแดนความรู้และการยืนยันเชิงวิชาการ

งานวิจัยนี้ขยายพรมแดนความรู้ในการสอนสังคมศึกษา โดยชี้ว่าการบูรณาการกรณีตัวอย่างกับ 4MAT เป็นนวัตกรรมที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้เชิงพุทธปรัชญาที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับการดำเนินชีวิตของเยาวชน ด้านการคิดวิเคราะห์ที่พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงอย่างเป็นระบบ ด้านการเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตจริงที่ทำให้การเรียนรู้มีชีวิตชีวาและมีความหมาย และด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่สามารถสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควบคู่ไปกับความรู้ในเวลาเดียวกัน ถือเป็นการยืนยันว่าการสอนสังคมศึกษาไม่จำเป็นต้องเน้นเพียงการถ่ายทอดเนื้อหาเชิงท่องจำ แต่สามารถออกแบบให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนในเชิงบูรณาการได้อย่างแท้จริง

3)การประยุกต์ใช้และต่อยอด

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางสำหรับสามกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอนสามารถนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนได้จริงโดยออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมทั้งผลสัมฤทธิ์และเจตคติของผู้เรียน ผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถนำไปใช้ในการออกแบบหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปพร้อมกัน และการต่อยอดสู่สาระวิชาอื่นสามารถปรับใช้กับเนื้อหาวิชาการที่หลากหลาย ไม่จำกัดเฉพาะวิชาสังคมศึกษา แต่ขยายผลไปสู่วิชาอื่น ๆ ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนอย่างบูรณาการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค

4MAT เรื่องหลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงถึงประสิทธิผลของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว นอกจากนี้ นักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และภาระงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก สะท้อนว่ารูปแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการกรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT สามารถส่งเสริมทั้งการเรียนรู้เชิงเนื้อหาและเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1)ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการกรณีตัวอย่างและเทคนิค 4MAT ไปปรับใช้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษาและกลุ่มสาระอื่น ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้และทักษะชีวิต

2)หน่วยงานด้านการศึกษาควรกำหนดแนวทางหรือคู่มือการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงเนื้อหากับสถานการณ์จริงเพื่อสร้างความหมายในการเรียนรู้

3)ควรบรรจุแนวคิดการใช้กรณีตัวอย่างและเทคนิค 4MAT ไว้ในหลักสูตรการพัฒนาครู เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1)ครูผู้สอนควรเลือกกรณีตัวอย่างที่สอดคล้องกับเนื้อหาและใกล้เคียงกับประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการมีส่วนร่วม

2)ควรกำหนดภาระงานให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่มากเกินไป เพื่อรักษาสมดุลระหว่าง การพัฒนาความรู้และการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้

3)ครูควรติดตามและสะท้อนผลการเรียนรู้เป็นระยะ เพื่อปรับกิจกรรมและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1)ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้กว้างขึ้น ครอบคลุมโรงเรียนต่างพื้นที่ เพื่อยืนยันความเที่ยงตรงและความทั่วไปของผลวิจัย

2)ควรศึกษาผลของการใช้กรณีตัวอย่างร่วมกับเทคนิค 4MAT ในสาระวิชาอื่น ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง หรือภาษา เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพ

3)ควรศึกษาผลในมิติอื่นเพิ่มเติม เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ คุณธรรมจริยธรรม หรือการเรียนรู้เชิงบูรณาการ เพื่อขยายองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้รอบด้านยิ่งขึ้น

References

ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน. (2560). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมแรงรวมพลังเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ทิศนา แขมณี. (2558). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

ปนัดดา พาณิชยพันธุ์, พีรพัฒน์ จันทร์กลั่น, และธัญชนก ขามคม. (2567). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนตามหลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของเยาวชนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การสอนกรณีตัวอย่าง โรงเรียนบ้านหมอ “พัฒนานุกูล”. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 15*(1), 99–114.

ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ. (2560). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

สุนทร อ่อนฤทธิ์, ธัสธาวิน คำตัน, และจิดาภา แท่งทอง. (2568). ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 4MAT เรื่องวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดเชียงราก. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 1*(1), 33–80.

วีรวิชญ์ บุญส่ง, และชมพูนุช กำบังภัย. (2568). การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน 4MAT วิชาประวัติศาสตร์ เรื่องรัฐโบราณในดินแดนไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 8*(25), 7–17.

Carver, R. P. (1970). *Special Problems in Measuring Change with Psychometric Devices.* In Evaluative Research: Strategies and Methods. Pittsburgh: American Institutes for Research.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika, 16(3), 297-334. https://doi.org/10.1007/BF02310555

McCarthy, B. (1997). A Tale of Four Learners: 4MAT's Learning Styles. *Educational Leadership, 54*(6), 46-51. Retrieved from https://eric.ed.gov/?id=EJ540880

Shohani, M., Bastami, M., & Gheshlaghi, L. A. (2023). Nursing Students’ Satisfaction with Two Methods of CBL and Lecture-based Learning. *BMC Medical Education, 23,* 48. https://doi.org/10.1186/s12909-023-04028-3

การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่

The Development of a Competency-Based Teacher Management Model in Instructional Practices at Thairat Wittaya 79 (Ban Nong Ab Chang School, Chiang Mai Province

นิรันดร์ วงศ์อรินทร์ Niran Wongarin
ชาลี ภักดี Chalee Pakdee
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University
hangdong_school@hotmail.com

Received 2025/10/21 *Revised* 2025/11/06 *Accepted* 2025/11/19

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพการบริหารสมรรถนะครู 2)สร้างรูปแบบการบริหารสมรรถนะครู 3)ทดลอง และประเมินรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยและพัฒนา (R&D) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้บริหาร ครู จำนวน 20 คน เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม แบบประเมินรูปแบบ และแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์สถิติพื้นฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า :

1)การวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA แต่ยังขาดการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมถึงยังขาดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนยังขาดความรู้และทักษะด้าน Active Learning และการบริหารจัดการห้องเรียนอย่างมีคุณภาพ

2) รูปแบบการบริหารสมรรถนะครู 3)ทดลอง และประเมินรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูผู้สอน พบว่า รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูผู้สอนตามแนวทางห้องเรียนคุณภาพ 5 ด้าน คือ 1) การนำการเปลี่ยนแปลง 2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน 3) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน 4) การวิจัยในชั้นเรียน และ 5) การสร้างวินัยเชิงบวก โดยใช้วงจร PDCA ในการดำเนินการ

3) ทดลอง และประเมินรูปแบบการบริหารสมรรถนะของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ร้อยละ 84.00 ประเมินในระดับมากขึ้นไปและมีความพึงพอใจ

รวมในระดับมาก โดยพึงพอใจมากที่สุดด้านขั้นตอนชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.55 และพึงพอใจน้อยที่สุด (แต่ยังอยู่ในระดับมาก) ด้านความน่าสนใจของขั้นตอนและประโยชน์ต่อนักเรียน ค่าเฉลี่ย 3.50

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, การบริหารสมรรถนะ, ครู, ไทยรัฐวิทยา.

Abstract

This research aimed to: 1) analyze the current state of teacher competency management, 2) develop a teacher competency management model, and 3) implement and evaluate the teacher competency management model at Thairatwittaya 79 School (Ban Nong Aab Chang), Chiang Mai Province. This was a research and development (R&D) study. The key informants included 20 administrators and teachers. Research instruments consisted of interview forms, focus group discussion guides, model evaluation forms, and satisfaction assessment forms. Data were analyzed using basic statistics and content analysis.

The findings revealed:

1) Analysis of factors related to teacher competency management at Thairatwittaya 79 School (Ban Nong Aab Chang), Chiang Mai Province showed that the school had systematic management using the PDCA quality cycle. However, there was insufficient parent involvement in educational management, limited networking and collaboration with stakeholders, and a lack of clear vision, goals, and strategies for learning management. Teachers also lacked knowledge and skills in Active Learning and quality classroom management.

2) The teacher competency management model was developed and implemented based on five quality classroom dimensions: 1) leading change, 2) standards-based instructional design, 3) technology integration for teaching, 4) classroom research, and 5) building positive discipline, implemented through the PDCA cycle.

3) The implementation and evaluation of the teacher competency management model at Thairatwittaya 79 School (Ban Nong Aab Chang), Chiang Mai Province found that 84.00% rated it at high level or above, with overall satisfaction at a high level. The highest satisfaction was with the clarity of procedures (mean = 4.55), while the lowest satisfaction (though still at a high level) was with the interest level of procedures and benefits to students (mean = 3.50).

Keywords: Model Development, Competency Management, Teachers, Thairath Witthaya 79 School.

บทนำ

การพัฒนาครูเพื่อพัฒนาการศึกษา ในยุคที่การจัดการศึกษา คือ เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (สำนักงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา, 2559 : 13) สังคมยุคความรู้ในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะเป็นสังคมพลวัตร เนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน พลังขับของเทคโนโลยียุคดิจิตอลส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการศึกษาเพราะการศึกษา คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ โดยที่บทบาทของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของ Bernie, & Charles (2009 : 15-18) นั้นมีความสำคัญต่อการสนับสนุนการทำงานและสังคม (Contributing to Work and Society) การเติมเต็มความสามารถส่วนบุคคล (Fulfilling Personal Talents) การเติมเต็มความรับผิดชอบของพลเมือง (Fulfilling Civic Responsibilities) และการธำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมและค่านิยม (Carrying Forward Traditions and Values) ดังนั้น ความท้าทายด้านการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมนักเรียนให้พร้อมกับการใช้ชีวิตและปรับตัวในสังคมพลวัตรนั้นเป็นเรื่องสำคัญ โดยที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลต่อวาทกรรมทางการศึกษาจึงกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับปัจจัยทางสังคมพลวัตรมีความจำเป็นต่อการพัฒนานักเรียน สำนักงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา (2559 : 13-15) ได้รายงานผลการประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติ โดยมีวาระร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals-SDGs) ในอีก 15 ปีข้างหน้าจนถึงปี ค.ศ. 2030 ซึ่งมีเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ที่เกี่ยวกับการศึกษาประการหนึ่ง คือ “การได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม ทั่วถึง และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน” ซึ่งได้กำหนดกรอบและทิศทางการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จของเป้าหมายด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกภายในปี ค.ศ. 2030 เกี่ยวกับการเพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพได้มาตรฐานระดับชาติ ให้เพียงพอต่อความต้องการทางการศึกษาที่จะเพิ่มขึ้น เมื่อการกำหนดเป้าหมายขององค์การสหประชาชาติมีเป้าหมายที่ชัดเจนแล้ว การพัฒนาครูคุณภาพเพื่อพัฒนาการศึกษาของไทย จึงต้องวิวัฒน์เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นี้ โดยเฉพาะสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่กำหนดเป็น 2 ประเภท คือสมรรถนะหลักและสมรรถนะตามสายงานที่ปฏิบัติและมีการประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครูโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนและใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดกรอบการพัฒนาครู ตามนโยบายพัฒนาครูทั้งระบบซึ่งมีกรอบความคิดมาจากแนวคิดของ McClelland (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2558 : 2 - 3)

นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาดได้อธิบายกล่าวถึงสมรรถนะไว้ว่า “สมรรถนะเป็นคุณลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความสามารถ (Ability) และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (Other Characteristics) และเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลายซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องลึก (Motives) อุปนิสัย (Traits) ภาพลักษณ์ภายใน (Self-Image) และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (Social Role) ที่แตกต่างกันทำให้แสดงพฤติกรรมการทำงานที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรบุคคลแนวใหม่ภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนโดยส่งเสริมสนับสนุนให้ส่วนราชการบริหารทรัพยากรบุคคลตามกรอบมาตรฐานความสำเร็จด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล (Standard for Success) เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อความสำเร็จของส่วนราชการ การพัฒนาสมรรถนะของครูผู้สอนจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน

สำหรับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่เลขที่ 200 หมู่ที่ 9 ถนนเชียงใหม่ - ฮอด บ้านหนองอาบช้าง ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน 146 คน มีครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 20 คน โดยมีวิสัยทัศน์คือ “โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) เป็นโรงเรียนที่พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต เป็นพลเมืองดี มีความรอบรู้สื่อมวลชนศึกษา มุ่งสู่นวัตกรรมและเทคโนโลยี สืบสานประเพณีท้องถิ่น” ผลการประเมินภายในปีการศึกษา 2566 การสังเกตสภาพทั่วไปของห้องเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูประจำชั้นและครูปฏิบัติการสอนจำนวน 10 คน ระหว่างเดือน มีนาคม 2567 ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่าครูส่วนใหญ่ ร้อยละ 75 ยังขาดสมรรถนะในการบริหารจัดการชั้นเรียน ซึ่งเป็นสมรรถนะหนึ่งในสมรรถนะประจำสายงานของครู ซึ่งปัญหาที่พบคือ **1) ครูยังขาดสมรรถนะที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21** เป็นความสามารถในการเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอน เป็นผู้ฝึก รวมถึงการจัดกิจกรรมการเรียนแบบโครงการ (PBL) และการเรียนรู้แบบลงมือทำ **2) การบริหารจัดการชั้นเรียนที่ยังไม่ตอบโจทย์แนวคิดใหม่**จากระบบห้องเรียนยังคงเป็นแบบเดิมที่เน้นการสอนของครูมากกว่าการเรียนของนักเรียน การเรียนรู้แบบกลุ่มและการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกยังไม่ถูกส่งเสริมอย่างเต็มที่ **3) ขาดการบูรณาการเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา** โดยเฉพาะทักษะการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสอน และประเมินผล รวมถึงการใช้ข้อมูลในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน 4) **ปัญหาการพัฒนาครู** อย่างต่อเนื่องในด้านสมรรถนะที่จำเป็น เช่น การพัฒนาผู้เรียน การวิจัยในชั้นเรียน และการสร้างภาวะผู้นำเชิงวิชาการ **5)ความไม่ต่อเนื่องของบุคลากรและการย้ายครูบ่อย ซึ่ง**ส่งผลให้การพัฒนาการเรียนการสอนขาดความต่อเนื่อง และโรงเรียนต้องใช้เวลาปรับตัวกับครูใหม่อยู่เสมอ และ **5)การบริหารชั้นเรียนที่ขาดการเชื่อมโยงกับชุมชน**ซึ่งครูยังขาดแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของนักเรียน

ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาเป็นไปตามวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ครูถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ประกอบกับจากความสำคัญด้านการจัดการศึกษาในสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคใหม่ของการเรียนรู้ และปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาครูในด้านสมรรถนะที่ต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 และวิธีการในการพัฒนาบุคลากรครูในโรงเรียนโดยการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งในการวิจัยนี้มุ่งเน้นที่สมรรถนะครูในการบริหารจัดการชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ครูผู้สอนต้องจัดห้องเรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นสมรรถนะหนึ่งในสมรรถนะประจำสายงาน และเป็นไปตามตัวบ่งชี้ตามมาตรฐานประกันคุณภาพภายในของระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตัวชี้วัดที่ 3.3 มีการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก ดังนั้นข้าพเจ้าจึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูผู้สอนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๗๙ (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการบริหารเพื่อส่งเสริมสมรรถนะในการบริหารจัดการชั้นเรียน ของครูผู้สอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อสร้างแบบรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่

3) เพื่อทดลอง และประเมินรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้ปฏิบัติงานการสอน โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 จำนวน 18 คน ในปีการศึกษา 2566

ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม(Focus Group) ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหาร 2 คน กลุ่มครูปฏิบัติการสอน 2 คน กลุ่มผู้นิเทศ 2 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 2 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้มีประสบการณ์ด้านการสมรรถนะการบริหารจัดการชั้นเรียนของครูตามแนวทางห้องเรียนคุณภาพมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 Research : R1 วิเคราะห์สภาพการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ 1) ศึกษา วิเคราะห์ เอกสารงานวิจัยเกี่ยวข้อง เช่น เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ด้านการบริหารสมรรถนะครูผู้สอนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ เช่น แผนพัฒนา แผนปฏิบัติงานประจำปี รายงานประเมินตนเอง โครงการ กิจกรรม แผนการสอน ทะเบียนสื่อ นวัตกรรม และเอกสารหลักการ ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น 2) สังเกต สำรวจ และสัมภาษณ์ ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้อง 3) วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น (SWOT) เพื่อให้ทราบปัจจัย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ปัญหาอุปสรรค จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อนำมาสร้างรูปแบบทางเลือก 4) ประสิทธิภาพของเครื่องมือหาได้จากการนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาผลัก และอาจารย์ที่ปรึกษารองพิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและความเหมาะสมของข้อคำถามหลักรวมถึงความเหมาะสมและเป็นไปได้ของคำถามขยาย

ขั้นตอนที่ 2 Development : D1 การออกแบบรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่รับผิดชอบและเข้าใจดีในด้านการบริหารสมรรถนะครูผู้สอน การคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสนทนากลุ่ม จำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน คุณสมบัติ ดังนี้ (1) ทำงานด้านการศึกษาและ/หรือ (2) มีประสบการณ์ทำงานด้านที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ปี ผลการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญได้ผู้เชี่ยวชาญ 8 คน ซึ่งจำแนกตามความเชี่ยวชาญ 2 คน ได้แก่ กลุ่มบริหาร กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ กลามผู้นิเทศติดตาม และกลุ่มครูผู้ปฏิบัติการด้านการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยนำผลการศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไป เป็นกรอบในการกำหนดโครงสร้างแนวคำถาม และสังเคราะห์ร่างรูปแบบในช่วงขั้นตอนดำเนินงานประกอบด้วยการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ PDCA ประกอบด้วยการวางแผน (P) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (D) หลังจากนั้นจึงต่อด้วยการตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (C) ว่าผลที่ได้นั้นเป็นไปตามแผนที่คิดไว้แค่ไหนและท้ายสุดนำผลที่ได้จากการประเมินไป ดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงต่อตามความเหมาะสม (A) ในขึ้นตอนการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (D) มีขั้นตอนต่อไปนี้คือ 1) ขั้นตอนการการนำการเปลี่ยนแปลงสู้ห้องเรียน 2) ขั้นตอนการออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน 3) ขั้นตอนการใช้เทคโนโลยี เพื่อการสอน และสนับสนุนการสอน 4) ขั้นตอนการวิจัยในชั้นเรียน และ 5) ขั้นตอนการสร้างวินัยเชิงบวก และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 Research : R2 ทดลอง และประเมินรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ นำรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ของครู โดยใช้สื่อเทคโนโลยี ในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 ไปใช้ในสถานการณ์จริงกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1)นำแนวทางที่ได้จาการสังเคราะห์ในระยะที่ 2 ไป ขออนุญาต และ

แนะนำแก่ผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติการ ก่อนการใช้รูปแบบ 2)นำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยมีวิธีการปฏิบัติ ดังนี้คือ จัดทำเอกสารลำดับขั้นตอน ดำเนินการตามขั้นตอนและในขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนาปรับปรุงผลการประเมินการใช้รูปแบบ โดยการนำรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้สื่อเทคโนโลยี ในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 ประเมินผลการใช้กระบวนการรูปแบบ และนำแบบประเมินความพึงพอใจ ไปประเมินผู้บริหารครูผู้ปฏิบัติการ ดังนี้ 1)รายงานผลการประเมินภายในของโรงเรียนผู้รับผิดชอบคณะกรรมการประเมินภายในโรงเรียน 2)รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ผู้รับผิดชอบงานวิชาการ งานวัดและประเมินผล 3)ความพึงพอใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูผู้สอน จำนวน 18 คน ในปีการศึกษา 2567

เครื่องมือการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ และประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนตามแนวทางห้องเรียนคุณภาพ 5 ด้าน คือ 1)การนำการเปลี่ยนแปลง 2)การออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน 3)การใช้ICT เพื่อการสอนและ สนับสนุน 4)การวิจัยในชั้นเรียน และ5)การสร้างวินัยเชิงบวก

แบบสนทนากลุ่ม โดยมีประเด็นดังนี้ 1.ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่”และ2.ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนตามแนวทางห้องเรียนคุณภาพ 5 ด้าน คือ 1)การนำการเปลี่ยนแปลง 2)การออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน 3)การใช้ICT เพื่อการสอนและสนับสนุน 4)การวิจัยในชั้นเรียน และ5)การสร้างวินัยเชิงบวก

แบบประเมินรูปแบบ ประกอบด้วย 4 คำถามหลัก ได้แก่ 1)การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการนำการเปลี่ยนแปลง 2) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน 3) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการใช้ Technology เพื่อการสอน และสนับสนุน 4)การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน และ5)การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการสร้างวินัยเชิงบวก โดยจัดระดับความคิดเห็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อยและระดับน้อยที่สุด

แบบประเมินความพึงพอใจ ประกอบด้วย 10 คำถามหลัก ได้แก่ 1)คำแนะนำในขั้นตอนชัดเจนสามารถปฏิบัติได้ 2) กิจกรรมชัดเจน เร้าความสนใจ 3)แต่ละขั้นตอน ชัดเจน เหมาะสม 4) ความยาก ง่าย เหมาะสม 5) กิจกรรมสามารถปฏิบัติได้จริง 6) รูปแบบ เข้าใจง่าย 7)ทุกขั้นตอนน่าสนใจ ชวนติดตาม 8)ครูพึงพอใจในวิธีการของรูปแบบ 9)มีประโยชน์ต่อครู และ10)ความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ประโยชน์ โดยการกำหนดค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เครื่องมือทั้งหมดได้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบด้านภาษา ความครอบคลุมของเนื้อหาที่จะประเมิน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แล้วทำการคัดเลือกข้อที่มีความสอดคล้องได้ค่าอยู่ที่ 1.00

การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินกระบวนการรูปแบบ และแบบประเมินความพึงพอใจของ รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูผู้สอนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1)ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของความพึงพอใจในการดำเนินงานการนิเทศภายใน

2) กำหนดให้เป็นแบบประเมินความคิดเห็น /ความพึงพอใจที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน 5 ระดับ

3) สร้างแบบสอบถามฉบับร่างโดยกำหนดประเด็นที่จะสอบถาม แล้วเขียนเป็นข้อคำถาม โดยตั้งประเด็นในการประเมินกระบวนการรูปแบบ และแบบประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูผู้สอนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่

4)นำแบบประเมินฉบับร่างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบด้านภาษา ความครอบคลุมของเนื้อหาที่จะประเมิน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แล้วทำการคัดเลือกข้อที่มีความสอดคล้อง

5)จัดพิมพ์แบบประเมินกระบวนการรูปแบบ และแบบประเมินความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์เพื่อเป็นแบบประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูผู้สอนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลปริมาณจะใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และตรวจสอบหลังการทดลองอย่างเดียว (Posttest only experimental design) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ มีผลการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ขาดการกำหนด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย กลยุทธ์ และมาตราต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ การเตรียมความพร้อมของครู พบว่าครูผู้สอนยังขาด

ความรู้ ขาดทักษะการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน และยังขาดทักษะการบริหารจัดการห้องเรียนคุณภาพให้ทันต่อยุคการเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับด้านการบริหารสมรรถนะครูผู้สอน ตามแนวคิดเกี่ยวกับการนำกระบวนการบริหารจัดการชั้นเรียนตามแนวทางห้องเรียนคุณภาพ 5 ด้าน ต่อไปนี้ คือ 1) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการนำการเปลี่ยนแปลง 2) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน 3) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการใช้ Technology เพื่อการสอน และสนับสนุน 4) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน และ5) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการสร้างวินัยเชิงบวก

วัตถุประสงค์การวิจัย**ข้อที่ 3** ทดลองรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูผของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดเกี่ยวกับการนำกระบวนการบริหารจัดการชั้นเรียนตามแนวทางห้องเรียนคุณภาพ 5 ด้าน ประกอบด้วยการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ PDCA ประกอบด้วยการวางแผน (P) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (D) หลังจากนั้นจึงต่อด้วยการตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (C) ว่าผลที่ได้นั้นเป็นไปตามแผนที่คิดไว้แค่ไหนและท้ายสุดนำผลที่ได้จากการประเมินไป ดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงต่อตามความเหมาะสม (A) มีกระบวนการต่อไปนี้คือ1) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการนำการเปลี่ยนแปลง 2) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน 3) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการใช้ Technology เพื่อการสอน และสนับสนุน 4) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน และ5) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการสร้างวินัยเชิงบวก

การประเมินกระบวนการรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 19.00 ให้ระดับคุณภาพมากที่สุด ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูผู้สอนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่โดยค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ขาดการกำหนด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย กลยุทธ์ และมาตราต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ การเตรียมความพร้อมของครู พบว่าครูผู้สอนยังขาดความรู้ ขาดทักษะการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน และยัง

ขาดทักษะการบริหารจัดการห้องเรียนคุณภาพให้ทันต่อยุคการเปลี่ยนแปลงทั้งนี้เพราะโรงเรียนมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้านทำให้สมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องได้รับการพัฒนาให้มากขึ้น สอดคล้องของงานวิจัยของวนิดา ภูชำนิ (2564) พบว่า ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนบ้านนาตาลคำข่า ดังนี้ 1) ครูขาดทักษะการสื่อสาร 2) ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียนเป็นสำคัญน้อย 3) ครูขาดการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 4) ครูขาดการพัฒนาภาวะผู้นำครู 5) ครูขาดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพ 6) ครูมีทักษะในการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการจัดการเรียนรู้ไม่เพียงพอ 7) ครูต้องการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ 8) ครูขาดการพัฒนาทักษะการคิด 9) ครูต้องการพัฒนาการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันให้มากยิ่งขึ้น 10) ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนไม่เพียงพอ และงานวิจัยของ Wawan Karsiwan (2018) ครูไม่ค่อยได้ติดตามโครงการพัฒนาสมรรถนะและการให้คะแนนความต้องการของโรงเรียนไม่ค่อยได้รับการดำเนินการ ที่แนวทางที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือการวิจัยและพัฒนาดัดแปลงมาจากโมเดลการวิจัยของ Borg และ Gall ขั้นตอนนี้การวิจัยประกอบด้วยการศึกษาเบื้องต้น การพัฒนาการบริหารการพัฒนาความสามารถของครูตามสิ่งที่โรงเรียนต้องการ การทดสอบแบบจำลอง และการแก้ไขแบบจำลอง และการดำเนินการ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับด้านการบริหารสมรรถนะครูผู้สอน ตามแนวคิดเกี่ยวกับการนำกระบวนการบริหารจัดการชั้นเรียนตามแนวทางห้องเรียนคุณภาพ 5 ด้าน ต่อไปนี้คือ1) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการนำการเปลี่ยนแปลง 2) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน 3) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการใช้ Technology เพื่อการสอนและสนับสนุน 4) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน และ5) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการสร้างวินัยเชิงบวก ทั้งนี้เพราะครูให้ความสำคัญมีกิจกรรมต่องานวิจัยฉบับนี้ทำให้การนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ได้รับความรับความสนใจอย่างมาก สอดคล้องกับลงานวิจัยของศักดิ์นรินทร์ นิลรัตน์ศิริกุล (2563) พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้รับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศติดตาม ปัญหาที่พบ คือ ผู้ร่วมวิจัยอีก 2 คน มีปัญหาด้านการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล ผู้วิจัยจึงนำปัญหานี้ไปดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 ต่อไป 2) ผลการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศ ติดตาม พบว่า สามารถพัฒนาผู้ร่วมวิจัยที่มีปัญหาด้านการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล ให้มีความรู้ความเข้าใจ และความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้บรรลุเป้าหมาย 3. การพัฒนาคู่มือพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สหวิทยาเขตสตึก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 ประกอบด้วย 1) ความเป็นมาและความสำคัญ 2)วัตถุประสงค์ 3)

วิธีดำเนินการ และ 4) การติดตามและประเมินผล ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการพัฒนาสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สหวิทยาเขตสตึก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 โดยรวมอยู่ในระดับมาก) และความเป็นไปได้ของคู่มือการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับ มาก

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ผลทดลองรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีกระบวนการต่อไปนี้คือ 1) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการนำการเปลี่ยนแปลง 2) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน 3) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการใช้ Technology เพื่อการสอน และสนับสนุน 4) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน และ5) การส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการสร้างวินัยเชิงบวก ส่วนการประเมินกระบวนการรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูผู้สอนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 19.00 ให้ระดับคุณภาพมากที่สุด ร้อยละ 65.00 ให้ระดับคุณภาพมาก ร้อยละ34.00 ให้ระดับพอใช้ และร้อยละ 7.50 ให้ระดับคุณภาพน้อย ตามลำดับ สรุปผลการประเมินเฉลี่ยระดับมากขึ้นไปร้อยละ 84.00 ผ่าน และได้ “ผ่าน”และความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูผู้สอนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ โดยค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทินี นักดนตรี (2565) พบวา สมรรถนะครูยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 กลุมสมรรถนะหลัก ประกอบด้วย 3 สมรรถนะ ดังนี้ 1) การทำงานเป็นทีม 2) สมรรถนะการพัฒนาตนเอง 3) สมรรถนะจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยสมรรถนะด้านจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู ผลการประเมินอยู่ระดับมาก และเป็นสมรรถนะที่ผลการประเมินสูงสุดในกลุมสมรรถนะหลัก เนื่องจากเป็นสมรรถนะของวิชาชีพชั้นสูงที่กำหนดเพื่อใหวิชาชีพครูมีคา ควรแกการยกยอง ดังนั้นการปฏิบัติตนตามจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพครู สอดคลองกับ NIE (2009) ซึ่งอธิบายสมรรถนะด้านวิชาชีพครู ซึ่งตองมีจริยธรรมการทำงานที่ดี ความเมตตาตอนักเรียน ความรับผิดชอบตอบทบาทหนาที่ของตนเองและสังคม รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีแกนักเรียน ดังนั้นครูยุคใหม่จึงตองตระหนักถึงความสำคัญของสมรรถนะด้านจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครูซึ่งเป็นวิชาชีพชั้นสูง สอดคล้องกับวัชรา เสนาจักร (2560) พบว่าคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด แลพสอดคล้องกัลซัมซูดิน มามะ (2564) พบว่า คุณภาพของแบบวัดสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานวิชาชีพครูของนักศึกษาวิชาชีพครู โดยตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืน และเมื่อทำการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดตามทฤษฎีการตอบสนองข้อสอบแบบพหุวิภาค ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.08 ถึง 1.58 ส่วนค่าความยาก ของแต่ละรายการคำตอบ มีค่าเรียงลำดับจากน้อยไปมากทุกข้อ และค่าสารสนเทศของแบบวัดมีความเที่ยงเท่ากับ 0.791 สำหรับค่าฟังก์ชั่นสารสนเทศของแบบวัด สามารถวิเคราะห์ข้อ

คำถามได้ดีในช่วงระหว่าง -2.0 ถึง +1.0 หรืออาจกล่าวได้ว่า แบบวัดสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้กับนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ในระดับต่ำถึงปานกลาง

องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยดังตารางภาพนี้

ตารางที่ 1 องค์ความรู้

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) มีโครงสร้างการบริหารงานเป็นโครงสร้างที่ ชัดเจน เนื่องจากบุคลากรภายในสถานศึกษามีจำนวนเพียงพอต่อการบริหารงาน หน่วยงานภายนอกให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนในการพัฒนาการศึกษา ผู้บริหารมีหลักธรร มาภิบาลในการบริหารงาน มีคำสั่งมอบหมายงานบุคลากรอย่างชัดเจน มีการประชุมวางแผนก่อนทำกิจกรรมทุกครั้ง รับฟังความคิดเห็น ของทุกคน มีการสร้างเครือข่ายในการทำงานกับหน่วยงานภายนอก มีการประชุมวางแผน PLC ระดมความคิดเห็นก่อนลงมือปฏิบัติ ครูมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอน มีการดำเนินการ นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การดำเนินงาน และจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษา และโรงเรียนได้ใช้กระบวนวิจัยในการรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้เป็นฐานในการวางแผนพัฒนาคุณภาพ สถานศึกษา โรงเรียนมีแผนงานโครงการและมีการดำเนินงานตามแผนงานโครงการที่กำหนด และมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง	โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ ควรพัฒนาประสิทธิภาพระดมและใช้ทรัพยากรที่มีในการพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดความคุ้มค่า เปิด โอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน/พัฒนาสถานศึกษา ควรมีวิทยากรภายนอกเข้า มามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อความหลากหลายในการเรียน ควรมีการนิเทศ กำกับ การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
โอกาส (Opportunities)	**อุปสรรค (Threats)**
1. สถานศึกษามีภาคีเครือข่าย จากหน่วยงานภายนอกให้ความร่วมมือ และให้การสนับสนุนการศึกษา 2. สถานศึกษา ได้รับความยอมรับจากผู้ปกครอง 3. สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น	1. การสื่อเทคโนโลยี สื่อโซเชียล ที่เข้าถึงได้ง่าย ทำให้ดึงดูดความสนใจของนักเรียน ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน 2. ครูมีภาระงานนอกเหนือจากการสอนมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน

จากตารางภาพที่ 1 การวิเคราะห์ SWOT ที่สามารถวิเคราะห์และพัฒนาต่อยอดในเชิงกลยุทธ์ได้ดังนี้

กลยุทธ์ SO (เป็นการนำเอาโอกาสมาใช้กับจุดแข็งของโรงเรียน) ดังนี้ 1) เชิญหน่วยงานภายนอกมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ และให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง 2) สร้างเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อให้มีส่วนร่วม ในกระบวนติดตามการช่วยเหลือนักเรียน และการจัดการเรียนการสอน และ3) ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่าย ระหว่าง โรงเรียน ชุมชน วัด หน่วยงานราชการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น

กลยุทธ์ WO (เป็นการนำโอกาสที่มีมาช่วยปิดจุดอ่อนของโรงเรียน) ดังนี้ 1) กำหนดนโยบายในกระบวนการบริหาร และการจัดการเรียนรู้สถานศึกษาโดยบูรณาการใช้กระบวนการ P D C A แบบมีส่วนร่วม อย่างจริงจังและให้มีความต่อเนื่อง 2) กำหนด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย กลยุทธ์ และมาตราต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น 3) การจัดการเรียนการสอน การเตรียมความพร้อมของครู พบว่าครูผู้สอนยังขาดความรู้ ขาดทักษะการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน และยังขาดทักษะการบริหารจัดการห้องเรียนคุณภาพให้ทันต่อยุคการเปลี่ยนแปลง 4)วางแผน และ เตรียมการจัดการเรียนรู้ ในระดับสถานศึกษา และระดับห้องเรียนทำให้เป็นระบบ เช่นการชี้แจงหลักสูตร การพัฒนาครูด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่นำแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการเรียนการสอน การจัดหา และผลิตสื่อ อุปกรณ์ การจัดทำแบบทดสอบ เครื่องมือประเมินผล แบบรายงาน เป็นต้น 5) กำหนดมาตรการ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้อง กับธรรมชาติผู้เรียน สถานการณ์ หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ และอื่น ๆ 6) จัดระบบ และการดำเนินการเกี่ยวกับการนิเทศกำกับติดตาม และให้ความช่วยเหลือแก่ครู ให้สามารถจัดการเรียนรู้ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และมาตรฐานการศึกษา และ7)จัดระบบและการดำเนินการเกี่ยวกับการประเมิน การรายงาน และการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่อง

กลยุทธ์ ST (เป็นการเอาจุดแข็งมากำจัดภัยคุกคาม) ดังนี้ 1) ครูให้ความตระหนัก ถึงคุณ และโทษของการใช้การสื่อเทคโนโลยี สื่อโซเชียล แก่นักเรียนและประยุกต์สอดแทรกการใช้สื่อมาช่วยในการจัดการเรียนสอน 2) ลดภาระงานครูให้น้อยลง โดยมุ่งเน้นการเรียนการสอนเป็นสำคัญ 3)สร้างเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน วางแผนในช่องทางการติดต่อประสานงาน 4)วางแผนใช้จ่ายงบประมาณจัดทำโครงการกิจกรรม เพื่อขอเบิกงบประมาณไว้ล่วงหน้าเพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กลยุทธ์ WT (ลดความเสี่ยง) ดังนี้ 1) ครูประยุกต์สอดแทรกการใช้สื่อมาช่วยในการจัดการเรียนสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดวินัยในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น 2) สอบถามความเป็นไปได้ และวางแผนในช่องทางการติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองที่อยู่ห่างไกลสถานศึกษา 3) จัดทำโครงการกิจกรรมเพื่อวางแผนในการใช้การเบิกจ่ายงบประมาณประจำปีให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

สรุป และข้อเสนอแนะ

การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) จังหวัดเชียงใหม่ มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และไทยรัฐวิทยา 79 ควรมีกำหนดนโยบายการบริหารสมรรถนะครูผู้สอน โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนด้วยแนวคิดห้องเรียนคุณภาพ ไว้อย่างเป็นรูปธรรม

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 ควรมีการปรับปรุงแก้ไขในการบริหารสมรรถนะครู โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนด้วยแนวคิดห้องเรียนคุณภาพให้เหมาะสม

3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 ควรมีการกำกับติดตามผลงานของครูในการบริหารจัดการชั้นเรียนด้วยแนวคิดห้องเรียนคุณภาพ

4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรง
เรียนไทยรัฐวิทยา 79 ควรสร้างความตระหนักในการบริหารจัดการชั้นเรียนด้วยแนวคิดห้องเรียนคุณภาพให้กับครู

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 ควรมีระบบการบริหารสมรรถนะครูที่เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น

2) โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 ควรติดตามการดำเนินงานตามแผน/โครงการอย่างต่อเนื่องเพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบในการบริหารจัดการชั้นเรียนด้วยแนวคิดห้องเรียนคุณภาพ ของโรงเรียนที่ในทุกระดับชั้นเรียน

2) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการในรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูผู้สอน ด้านอื่น ๆ ด้วย ที่ส่งเสริมสมรรถนะครู

References

ซัมซูดิน มามะ. (2564). *การพัฒนาแบบวัดสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานวิชาชีพครูของนักศึกษาวิชาชีพครู.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

นันทินี นักดนตรี. (2565). *การพัฒนาสมรรถนะครูยุคใหม่สำหรับการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21*. โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนตนในกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วนิดา ภูชำนิ. (2564). *การพัฒนาสมรรถนะของครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 : กรณีโรงเรียนบ้านนาตาลคำข่า.* วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วัชรา เสนาจักร. (2560). *การประเมินสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู*. สาขาวิชาชีววิทยา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. สาขาวิชาชีววิทยา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ศักดิ์นรินทร์ นิลรัตน์ศิริกุล. (2563). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก: กรณีศึกษาสหวิทยาเขตสตึก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2558). *การปรับใช้สมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์.* กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

สำนักงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา. (2559). *ทิศทางและโจทย์วิจัยของการศึกษาไทยเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.

Bernie, & Charles. (2009). *CENTURY SKILLS. 21st ed*. San Francisco: Jossey bass.

NIE. (2009). TE21: *A teacher education model for the 21st century*. Singapore: NIE.

Wawan Karsiwan. (2018). Development Management of Teachers' Competence based on School Need. volume 258. *Advances in Social Science.* Education and Humanities Research (ASSEHR) 2nd International Conference on Research of Educational Administration and Management (ICREAM 2018)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อม โรงเรียนวัดวันอุทิศ (สิริกมลฉ่ำราษฎร์บำรุง) จังหวัดอ่างทอง

Phenomenon-Based Learning on Critical Thinking and Environmental Literacy of Students at Wat Wan Uthit School (Sirikamolchamratbumrung), Ang Thong Province

พัชชาภา เวชวงษ์ Patchapa Wetchawong
พงศธร มหาวิจิตร Pongsatorn Mahavijit
ศิริรัตน์ ศรีสอาด Sirirat Srisa-ard
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Kasetsart University

Received 2025/11/02 *Revised* 2025/11/11 *Accepted* 2025/11/19

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน รายวิชา โครงงานวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 2) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนโรงเรียนวัดวันอุทิศ (สิริกมลฉ่ำราษฎร์บำรุง) การวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ที่เป็นประชากร จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนรายหน่วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน รายวิชา โครงงานวิทยาศาสตร์ จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ 2) แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 3) แบบวัดการรู้สิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ และค่าเฉลี่ยเลขคณิต

ผลการวิจัยพบว่า

1) แผนรายหน่วยการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยดิน หน่วยน้ำ และหน่วยอากาศ มีการออกแบบให้ผู้เรียนศึกษาและแก้ปัญหาปรากฏการณ์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติในบริบทของตนเอง ผ่านกระบวนการสืบเสาะและการทำโครงงาน ผลการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่า แผนทั้ง 3 หน่วยมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก

2) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการรู้สิ่งแวดล้อม พบว่า นักเรียนร้อยละ 70 มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านเกณฑ์ โดยมีคะแนนสูงในด้านการนิยามปัญหาและการสรุปอย่างมีเหตุผล ด้านการรู้สิ่งแวดล้อมพบว่า ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์ด้านความรู้สิ่งแวดล้อม ร้อยละ 80 มีเจตคติและพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

คำสำคัญ : การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน, การคิดอย่างมีวิจารณญาณ, การรู้สิ่งแวดล้อม.

Abstract

This research aimed to 1) develop phenomenon-based learning activities for the Science Project subject for Matthayom 2 students, and 2) study the effects of phenomenon-based learning activities on students' critical thinking and environmental literacy at Wat Wan Uthit School (Sirikamolchamratbumrung). The study was applied research conducted with ten Matthayom 2 students in the 2025 academic year. The research instruments consisted of 1) three phenomenon-based learning unit plans for the Science Project subject, 2) a critical thinking ability test, and 3) an environmental literacy test. The data were analyzed using percentages and arithmetic means.

The research results revealed that:

1) Three learning unit plans—Soil, Water, and Air—were designed to engage students in studying and solving real-world phenomena related to natural resources in their own context through inquiry-based learning and project work. The quality assessment by five experts indicated that all three units were rated at a high level.

2) Regarding learning outcomes, 70% of students achieved the criteria for critical thinking ability, with high scores in the components of problem definition and logical reasoning. In terms of environmental literacy, 60% of students achieved the criteria in environmental knowledge, while 80% demonstrated attitudes and behaviors toward the environment at high to very high levels.

Keywords: Phenomenon-Based Learning, Critical Thinking, Environmental Literacy.

บทนำ

ปัจจุบันพบว่าทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศที่รุนแรงแบบสุดขั้ว (Extreme Weather Events) (กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม, 2568) ปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กในอากาศ (PM2.5) ที่มีค่าเฉลี่ยรายปีสูงเกินค่ามาตรฐานในหลายประเทศ (IQAir World Air Quality, 2024) การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยโลก (World Meteorological Organization, 2024) รวมทั้งปัญหาการเกิดไฟป่า การละลายของน้ำแข็งบริเวณขั้วโลก และการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพลดลงอย่างต่อเนื่อง (National Geographic, 2024) ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงเกิดขึ้นในต่างประเทศเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นในประเทศไทยด้วย โดยรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมปี พ.ศ. 2566 พบว่า มลพิษทางอากาศมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM2.5 เกินค่ามาตรฐานในหลายพื้นที่ ปริมาณแหล่งน้ำเสื่อมโทรมเพิ่มขึ้น พื้นที่เกษตรกรรมลดลง และปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มสูงขึ้นจาก

การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2567: 20-21) ขณะเดียวกันประเทศไทยยังเผชิญกับปัญหาอุทกภัยรุนแรงในหลายพื้นที่จากการบุกรุกและเผาป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก (ณัฐวิคม พันธุวงศ์ภักดี, 2567)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่มาจากพฤติกรรมของมนุษย์ที่ใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ขาดความตระหนักรู้และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม หากปล่อยให้ดำเนินไปโดยไม่เร่งแก้ไข สถานการณ์สิ่งแวดล้อมอาจทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในอนาคต ดังนั้นแต่ละประเทศจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างพลเมืองที่มีการรู้สิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy) และมีพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (UNESCO, 1989: 1-2) การรู้สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความสามารถในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม (Roth, 1992: 10-16; Simmon, 1995: 10-58; Hollweg, 2011: 1-5; พงศ์กรณ์ พันธุ์โยศรี, 2558: 10-11) ซึ่งการให้ความรู้เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ แต่ต้องส่งเสริมให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่กัน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ในด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่ายังมีข้อจำกัดบางประการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ดังนี้ การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้เชิงทฤษฎีมากกว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทำให้นักเรียนขาดโอกาสในการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสถานการณ์รอบตัว ไม่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้กับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ครูจำนวนมากยังขาดความเข้าใจและทักษะในการออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการข้ามสาระการเรียนรู้ ส่งผลให้การจัดกิจกรรมมักเป็นแบบแยกวิชา ขาดความต่อเนื่องและความเชื่อมโยงกับบริบทจริงของผู้เรียน ในขณะเดียวกันนักเรียนมักคุ้นชินกับการเรียนรู้แบบรับข้อมูล (passive learning) มากกว่าการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และพัฒนาจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมจึงควรมุ่งให้นักเรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมที่บูรณาการข้ามศาสตร์ ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านกระบวนการคิด การพิจารณาโดยใช้ปัญญาในการไตร่ตรอง ทั้งการคิดในระดับพื้นฐาน และการคิดขั้นสูง การพัฒนานักเรียนให้มีทักษะในการคิดนั้น สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งมุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และให้นักเรียนเกิดสมรรถนะที่สำคัญ คือ ความสามารถด้านการคิด นอกจากนั้นแล้วการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) ยังเป็นหนึ่งในทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่พบเจอในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2551:

100) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ ความสามารถในการคิดพิจารณาอย่างมีเหตุผลโดยอาศัยข้อมูลหลักฐาน และการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ก่อนนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล ซึ่งสามารถพัฒนาได้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการสืบเสาะและลงมือปฏิบัติจริง

แนวคิดการจัดการเรียนรู้หนึ่งที่จะช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะการคิดขั้นสูง รวมทั้งสร้างการรู้สิ่งแวดล้อมจากการมองเห็นปัญหาในชุมชนด้วยตนเอง คือ การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-based Learning) ซึ่งเป็นแนวทางที่มาจากประเทศฟินแลนด์ มีรากฐานจากทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้เดิมกับประสบการณ์ใหม่ผ่านการสังเกตและแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง (Mattila & Silander, 2015: 16-19; อรพรรณ บุตรกตัญญู, 2561: 349-353; พิมพันธ์ เดชะคุปต์, พเยาว์ ยินดีสุข, และพรเทพ จันทราอุกฤษฎ์, 2566: 79-80) ดังผลการวิจัยของหัสวนัส เพ็งสันเทียะ (2563) และกชกร แฝงเมืองคุก (2564) ที่ระบุว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานช่วยพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนั้นยังสอดคล้องสุชีรา แก้วเลิศ (2565: 35-45) ที่ระบุว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานช่วยพัฒนาความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ทำให้มีความเข้าใจในผลกระทบของการกระทำของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม รู้จักการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม และสามารถสื่อสารแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นหลังการเรียนรู้

จากแนวคิดและผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วัตถุประสงค์การวิจัย

1)เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน รายวิชา โครงงานวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดวันอุทิศ (สิริกมลฉ่ำราษฎร์บำรุง) จังหวัดอ่างทอง

2)เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดวันอุทิศ (สิริกมลฉ่ำราษฎร์บำรุง) จังหวัดอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดการวิจัย ดังนี้

1)ประชากร

นักเรียนโรงเรียนวัดวันอุทิศ (สิริกมลฉ่ำราษฎร์บำรุง) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 10 คน โดยงานวิจัยนี้ทำการศึกษากับประชากร

2)เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการทดลอง และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1)เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการทดลอง ได้แก่ แผนรายหน่วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน รายวิชา โครงงานวิทยาศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 3 แผน ผู้วิจัยศึกษากรอบแนวคิด เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน จากนั้นผู้วิจัยได้จัดทำแผนรายหน่วยการจัดการเรียนรู้ นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา และปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นจึงนำแผนรายหน่วยการจัดการเรียนรู้เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญในด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา และด้านการสอนวิทยาศาสตร์ที่มีประสบการณ์สอนตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จำนวน 5 ท่าน ทำการประเมินคุณภาพโดยใช้แบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) นำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปใช้

(2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎี นิยาม จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แล้วสร้างแบบวัดตามแนวคิดของ Dressel & Mayhew ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสามารถในการนิยามปัญหา 2) ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 3) ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น 4) ความสามารถในการกำหนดและเลือกสมมติฐาน และ 5) ความสามารถในการสรุปอย่างสมเหตุสมผล แบบวัดมีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยอิงจากสถานการณ์จำลองในชีวิตจริง แต่ละสถานการณ์ออกแบบให้ครอบคลุมการวัดทั้ง 5 องค์ประกอบ จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบวัดเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา และปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ จากนั้นนำแบบวัดเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของสถานการณ์และข้อคำถาม ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแบบวัดตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้มีความชัดเจนและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยปรับลดจำนวนสถานการณ์จาก 8 สถานการณ์ เหลือ 6 สถานการณ์ รวมจำนวนข้อคำถามทั้งสิ้น 30 ข้อ

แบบวัดการรู้สิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิด จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้สิ่งแวดล้อม แบบวัดที่ใช้ในการวิจัยนี้ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เจตคติด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม โดยแบบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นแบบอัตนัย จำนวน 5 ข้อ วัดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง แบบวัดเจตคติด้านสิ่งแวดล้อมเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) จำนวน 10 ข้อ วัดการรับรู้ ความคิดเห็น ความต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทัศนคติต่อการใช้

พลังงานและการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ แบบวัดพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นแบบมาตรา ส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 11 ข้อ วัดพฤติกรรมที่สะท้อนความรับผิดชอบและการปฏิบัติตนอย่างสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้นำแบบวัดเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหาและปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ ก่อนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา และด้านการสอนวิทยาศาสตร์ที่มีประสบการณ์สอนอย่างน้อย 5 ปี จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มเป้าหมายมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละและค่าเฉลี่ยเลขคณิต

ผลการวิจัย

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อม สามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานรายวิชา โครงงานวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้ออกแบบแผนรายหน่วยการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยดิน หน่วยน้ำ และหน่วยอากาศ โดยเน้นให้ผู้เรียนศึกษาปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติในบริบทของตนเอง ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะและการทำโครงงานประเภทต่าง ๆ ได้แก่ โครงงานสำรวจ โครงงานทดลอง และโครงงานสิ่งประดิษฐ์ ในแต่ละหน่วยมีการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ ขั้นที่ 1 เลือกปรากฏการณ์ที่สนใจ ขั้นที่ 2 ตั้งคำถามหรือกำหนดปัญหาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่สนใจ ขั้นที่ 3 ลงมือปฏิบัติ และขั้นที่ 4 วางแผนตรวจสอบความเข้าใจ เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อมของผู้เรียน จากผลการประเมินคุณภาพของแผนรายหน่วยการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่า แผนรายหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 3 หน่วย มีคุณภาพอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยแผนรายหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ดิน มีค่าเฉลี่ย 4.16 แผนรายหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง น้ำ มีค่าเฉลี่ย 4.12 และแผนรายหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง อากาศ มีค่าเฉลี่ย 4.12 โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าแผนรายหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหา กระบวนการ และการประเมินผล สอดคล้องกับหลักการของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่เน้นการบูรณาการความรู้ในสภาพจริง ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์เชิงระบบ และเชื่อมโยงความรู้กับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่า นักเรียนที่มีคะแนนรวมทั้ง 5 องค์ประกอบผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 จำนวน 7 คน และนักเรียนจำนวน 3 คนไม่ผ่านเกณฑ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ของนักเรียนส่วนใหญ่ เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบของการคิดอย่างมีวิจารณญาณทั้ง 5 ด้าน พบว่า ด้านการนิยามปัญหา นักเรียนผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 80 ด้านการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 60 ด้านการระบุข้อตกลงเบื้องต้นที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 50 ด้านการกำหนดและเลือกสมมติฐาน คิดเป็นร้อยละ 70 และด้านการสรุปอย่างสมเหตุสมผล คิดเป็นร้อยละ 80 แสดงว่านักเรียนส่วนใหญ่

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการรู้สิ่งแวดล้อม พบว่า ในด้านความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 60 ด้านเจตคติด้านสิ่งแวดล้อม มีเจตคติในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 10 ระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 70 ด้านพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อม มีพฤติกรรมในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30 ระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 50

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 จากผลการประเมินคุณภาพแผนรายหน่วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน พบว่า แผนรายหน่วยทั้งสามหน่วยมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการออกแบบแผนรายหน่วยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานอย่างครบถ้วน โดยเลือกใช้ปรากฏการณ์สิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เช่น ดิน น้ำ และอากาศ เป็นประเด็นหลักของการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตประจำวัน อีกทั้งการนำเสนอผ่านข่าว เหตุการณ์ หรือคลิปวิดีโอที่เกิดขึ้นจริงสะท้อนถึงความสมจริง (Authenticity) ของกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายในและเห็นความหมายของสิ่งที่เรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ Mattila และ Silander (2015) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายจากสถานการณ์จริง และสอดคล้องกับกชกร แฝงเมืองคุก (2564) ที่พบว่าการใช้สื่อจากข้อมูลจริงช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน แผนรายหน่วยการเรียนรู้ยังมีความสอดคล้องกับบริบทของนักเรียน (Contextuality) เนื่องจากเลือกปรากฏการณ์ที่สัมพันธ์กับสภาพชุมชน ทำให้นักเรียนตระหนักถึงปัญหาท้องถิ่นและเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม แนวทางนี้สอดคล้องกับพงศธร มหาวิจิตร (2560) และอนุเบศ ทัศนิยม (2563) ที่ระบุว่าการเลือกประเด็นการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับผู้เรียนช่วยเชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับชีวิตจริง ในด้านกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) แผนรายหน่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการสืบเสาะโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem based Inquiry Learning) การตั้งคำถาม อภิปราย และปฏิบัติจริง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาการคิดเชิงระบบและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นการสร้างความรู้จากประสบการณ์ตรง (อรพรรณ บุตรกตัญญู, 2561) และ Kompa (2017) ที่เสนอว่าการเรียนรู้ควรเริ่มจากคำถามของผู้เรียนและใช้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มเพื่อพัฒนาคำตอบ อีกทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมของ Vygotsky (1997 อ้างใน ชินะพัฒน์ ชื่นแดชุ่ม, 2544) ที่อธิบายว่าพัฒนาการทางสติปัญญาเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและบริบททางวัฒนธรรม อีกประเด็นสำคัญคือ ความเป็นองค์รวม (Holistic) ของแผนรายหน่วย ซึ่งบูรณาการความรู้จากหลายสาขา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์

สังคมศึกษา ภาษา และศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจปรากฏการณ์สิ่งแวดล้อมในภาพรวมและพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 แนวทางนี้สอดคล้องกับ Daehler & Folsom (2016), Kompa (2017), อรพรรณ บุตรกตัญญู (2561) และพงศธร มหาวิจิตร (2562) ที่ชี้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงบูรณาการและเข้าใจเนื้อหาในภาพรวมมากกว่าการเรียนรู้เชิงเนื้อหาที่แยกส่วน

ผลการประเมินคุณภาพแผนรายหน่วยทั้งสามสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน โดยเน้นการเรียนรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงความรู้จากหลายสาขาเข้าด้วยกันอย่างมีระบบ สอดคล้องกับบริบทและปรากฏการณ์จริงในชีวิตประจำวันของผู้เรียน อีกทั้งยังใช้กระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและมีความหมาย แต่ยังส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน พบว่า นักเรียน 7 คน ได้คะแนนรวมทั้ง 5 องค์ประกอบสูงกว่าร้อยละ 75 แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของวิธีการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวในการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหัสวนัส เพ็งสันเทียะ (2563) และงานวิจัยของทัณฑธร จุ้ยสวัสดิ์ (2564) ซึ่งพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผลการประเมินยังสะท้อนให้เห็นถึงความเหมาะสมของกิจกรรมที่ออกแบบมาให้สอดคล้องกับความสนใจและประสบการณ์ของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำปรากฏการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ สอดคล้องกับซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียน (กฤษณา โลหการก และคณะ, 2559)

กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการตั้งคำถาม การอภิปราย การสืบค้นข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างเป็นระบบ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Watson & Glaser (1964, อ้างใน สมนึก ภัททิยธนี และคณะ, 2548) ที่ระบุว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่ต้องอาศัยการค้นหาหลักฐาน การตีความข้อมูล และการใช้เหตุผลอย่างเป็นระบบเพื่อการตัดสินใจอย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ผลการประเมินยังพบว่ามีนักเรียนจำนวน 3 คนที่ได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ซึ่งสะท้อนถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งด้านทักษะพื้นฐาน ความสนใจ และประสบการณ์เรียนรู้ (Ennis, 2011) นักเรียนกลุ่มนี้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมไม่มากนัก ขาดความกระตือรือร้นในการอภิปรายหรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน และยังไม่คุ้นชินกับการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยการคิด

เชิงวิเคราะห์และการสืบค้นข้อมูลจากหลายแหล่ง ส่งผลให้ไม่สามารถสร้างสมมติฐานหรือสรุปผลได้อย่างมีเหตุผลเพียงพอ

การที่นักเรียนบางคนไม่สามารถพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างเต็มที่ เกิดจากการขาดทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การตีความข้อมูล และการเชื่อมโยงความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับศราวุฒิ ปัญญา (2554) ที่ระบุว่าทักษะพื้นฐานเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้การที่นักเรียนบางคนยังอาศัยข้อมูลจากแหล่งใดแปล่งหนึ่งเป็นหลักโดยไม่ได้ตรวจสอบความถูกต้องหรือเปรียบเทียบกับข้อมูลอื่น ๆ ส่งผลต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ครูผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการฝึกฝนทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การตีความข้อมูล และการเชื่อมโยงความรู้ รวมทั้งสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรี นอกจากนี้ควรให้คำแนะนำและแนวคิดเพื่อให้นักเรียนสามารถแก้ไขและสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม นำไปสู่การพิจารณาข้อมูลใหม่อีกครั้ง กระบวนการดังกล่าวจะช่วยฝึกให้นักเรียนรู้จักตรวจสอบและประเมินข้อมูลอย่างรอบคอบ ก่อนจะนำไปสู่ข้อสรุปที่มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามองค์ประกอบ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีจุดเด่นในด้านการนิยามปัญหา และการสรุปอย่างสมเหตุสมผล กล่าวคือ นักเรียนสามารถระบุและทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์จริงได้อย่างถูกต้อง โดยสามารถแยกแยะประเด็นสำคัญของปัญหาและเชื่อมโยงกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังสามารถใช้เหตุผลเชิงตรรกะในการวิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐานที่ได้จากการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การสรุปผลที่มีความสมเหตุสมผลและสอดคล้องกับข้อมูลที่ศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถใช้กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์และการใช้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม ยังพบว่านักเรียนหลายคนมีจุดอ่อนในด้านการระบุข้อตกลงเบื้องต้นและการสรุปอย่างสมเหตุสมผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยทักษะการคิดเชิงตรรกะและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างลึกซึ้ง นักเรียนบางคนยังคงใช้ความคิดเห็นส่วนตัวมากกว่าการอ้างอิงข้อมูลเชิงหลักฐานในการสรุป ทำให้ผลการประเมินในองค์ประกอบดังกล่าวไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด การขาดทักษะเหล่านี้อาจเกิดจากความไม่คุ้นชินกับการเรียนรู้ที่ต้องใช้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการประเมินหลักฐาน ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญของการคิดเชิงวิจารณญาณ

ผลการประเมินการรู้สิ่งแวดล้อม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับความรู้ผ่านเกณฑ์ และมีเจตคติและพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สะท้อนว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การออกแบบกิจกรรมที่เริ่มจากการนำเสนอปรากฏการณ์ใกล้ตัวซึ่งเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน ทำให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง สอดคล้องกับแนวคิดของเกตน์สิรี สุวรัตน์ (2564) ที่เสนอว่าปรากฏการณ์ควรสัมพันธ์กับบริบทของ

ชุมชนและสะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน ในด้านกระบวนการเรียนรู้ นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการใช้เหตุผล ผ่านการดำเนินโครงงานและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เช่น การลงพื้นที่เก็บข้อมูลและตรวจสอบหลักฐานเชิงประจักษ์ ทำให้เข้าใจสาเหตุและผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้งและสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิดของจีระวรรณ เกษสิงห์ (2559) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมควรตั้งอยู่บนแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรง

นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการทำงานเป็นกลุ่มยังช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน ซึ่งสุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2543) อธิบายว่าการเรียนรู้จะมีความหมายเมื่อเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มผู้เรียน ข้อค้นพบนี้ยังสอดคล้องกับสุธี พลมาศ และสุรีย์พร สว่างเมฆ (2564) ที่พบว่าการนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มช่วยส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานช่วยพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนได้อย่างรอบด้าน นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อมในระดับดีถึงดีมาก โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างทั้งสามองค์ประกอบ การเรียนรู้จากสถานการณ์จริงและการมีส่วนร่วมในชุมชนช่วยสร้างความเข้าใจและตระหนักรู้ภายใน นำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้แม้นักเรียนบางคนมีความรู้ทางทฤษฎีไม่สูง แต่การได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงยังสามารถส่งเสริมเจตคติและพฤติกรรมเชิงบวกได้ สะท้อนถึงประสิทธิภาพของการเรียนรู้แบบองค์รวมที่เน้นการลงมือปฏิบัติและการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม

องค์ความรู้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อม โรงเรียนวัดวันอุทิศ (สิริกมลฉ่ำราษฎร์บำรุง) จังหวัดอ่างทอง

ที่มา : พัชชาภา เวชวงษ์, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายดังนี้

1) หลักการเลือกปรากฏการณ์เป็นฐาน ควรเลือกปรากฏการณ์ที่มีความใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ได้อย่างมีความหมาย ปรากฏการณ์ที่เลือกควรสอดคล้องกับระดับชั้นและพัฒนาการทางความคิดของผู้เรียน ทั้งในด้านความซับซ้อนของเนื้อหาและความเหมาะสมต่อช่วงวัย นอกจากนี้ปรากฏการณ์ควรมีความเกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียนหรือชุมชน เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันได้

2) ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading literacy) มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากการอ่านเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำความเข้าใจ วิเคราะห์ และตีความข้อมูลอย่างลึกซึ้ง นักเรียนที่มีทักษะการอ่านในระดับต่ำมักประสบปัญหาในการแยกแยะข้อเท็จจริงจาก

ความคิดเห็น ไม่สามารถสรุปสาระสำคัญของข้อความ หรือประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้อย่างมีเหตุผล ส่งผลให้ขาดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังนั้น การส่งเสริมทักษะการอ่านอย่างมีความเข้าใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจเชิงเหตุผลของนักเรียน

3) การออกแบบแบบวัดการรู้สิ่งแวดล้อม ควรพิจารณาบริบทของผู้เรียนอย่างรอบด้าน เนื่องจากบริบทเหล่านี้ส่งผลต่อโอกาสในการแสดงพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริง บางข้อคำถามอาจไม่สอดคล้องกับประสบการณ์หรือโอกาสของผู้เรียน เช่น กิจกรรมการอนุรักษ์บางประเภทที่ไม่เคยเกิดขึ้นในโรงเรียนหรือชุมชน ทำให้นักเรียนไม่สามารถตอบหรือแสดงพฤติกรรมตามที่แบบวัดกำหนดได้ ดังนั้นการออกแบบข้อคำถามควรเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงของผู้เรียน เพื่อให้สามารถสะท้อนระดับการรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริงและมีความเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น

สรุป และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อม พบผลการวิจัยที่สำคัญดังนี้ 1) ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ออกแบบแผนรายหน่วยการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยดิน หน่วยน้ำ และหน่วยอากาศ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มต้นจากปรากฏการณ์จริงรอบตัว เชื่อมโยงสู่การตั้งคำถาม การแก้ปัญหา และการสร้างองค์ความรู้ผ่านโครงงานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งโครงงานสำรวจ โครงงานทดลอง และโครงงานสิ่งประดิษฐ์ ผลการประเมินคุณภาพของแผนโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่า แผนมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เหมาะสมต่อการนำไปใช้จริงในสถานศึกษา แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้สิ่งแวดล้อมของผู้เรียน 2) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนรวมทั้ง 5 องค์ประกอบผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดอย่างหลากหลาย ตั้งแต่การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ไปจนถึงการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลอย่างมีเหตุผล ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการรู้สิ่งแวดล้อม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมผ่านเกณฑ์ และมีเจตคติรวมทั้งพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดีถึงดีมาก การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงในชุมชนช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สถานศึกษา ควรส่งเสริมให้ครูเลือกใช้ปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับบริบทชีวิตจริงของนักเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนชนบทหรือชุมชนท้องถิ่น และควรมีการบูรณาการแหล่งเรียนรู้จากท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและเกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตน

2) ครูผู้สอน ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง เป็นมิตร และส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ การใช้วิธีการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย

3) ผู้บริหารการศึกษา ควรให้การสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณในการพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน รวมทั้งควรมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษากระบวนการทำงานกลุ่มในเชิงลึก โดยเน้นบทบาทผู้นำ การสื่อสารภายในกลุ่ม และการจัดการความขัดแย้ง เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยภายในที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์

2) ควรมุ่งเน้นการวิจัยที่พัฒนากิจกรรมเพื่อเสริมทักษะการระบุข้อตกลงเบื้องต้น ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ แยกแยะ และประเมินข้อมูลได้อย่างถูกต้องและรอบด้านยิ่งขึ้น

3) ควรขยายผลการวิจัยไปยังหน่วยการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น ดิน หรืออากาศ เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ในมิติที่กว้างขึ้น ทั้งด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการรู้สิ่งแวดล้อม

References

กชกร แฝงเมืองคุก. (2564). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เกตน์สิรี สุวรัตน์. (2564). การพัฒนาความสามารถในการสื่อสารวิทยาศาสตร์ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน เรื่อง ระบบหายใจ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์. *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

กฤษณา โลหการก และคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำ หรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทัณฑธร จุ้ยสวัสดิ์. (2564). การวิจัยเชิงปฏิบัติการในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน เรื่อง จลนศาสตร์เคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์ศึกษา*. มหาวิยาลัยบูรพา.

พงศธร มหาวิจิตร. (2560). นวัตกรรมการเรียนรู้จากฟินแลนด์. นิตยสาร สสวท.

พงศธร มหาวิจิตร. (2562). การประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกในรายวิชาการประถมศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศราวุฒิ ปัญญา. (2554). การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุธี พลมาศ, และสุรีย์พร สว่างเมฆ. (2564). การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับการโต้แย้งเพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารศึกษาศาสตร์*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์. (2543). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการ*. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

หัสวนัส เพ็งสันเทียะ. (2563). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัด ประเมิน และวิจัยการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อนุเบศ ทัศนนิยม. (2563). การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 รายวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต* สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อรพรรณ บุตรกตัญญู. (2561). การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อการสร้างแบบองค์รวมและการเข้าถึงโลกแห่งความจริงของนักเรียน. *วารสารครุศาสตร์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Daehler, K. & Folsom, J. (2016). *Making Sense of SOIENCE: Phenomena-Based Learning*. [Online] Retrieved from https://mss.wested.org/wp-content/uploads/2021/01/mss_pbl.pdf. [22 October 2024].

Ennis, R. H. (2011). *Critical Thinking: Reflection and Perspective Part I. Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines* 26(1): 4-18.

Silander, P. (2015). *Phenomenon Based Learning*. [Online]. Retrieved from http://www.phenomenaleducation.info/phenomenon-based-learning.html [9 May 2024].

พฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออมและสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์

Perception and Behavior of Generation Y in Bangkok toward Savings Policies and Elderly Welfare in the Era of a Fully Aged Society

พลอยไพลิน พูลสวัสดิ์ Ploypailin Poonsawad
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University
Ploypailin14g@gmail.com

Received 2025/11/13 *Revised* 2025/11/29 *Accepted* 2025/12/19

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับพฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของของคน Gen y ที่มีต่อนโยบายและสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ และ 3) ศึกษาพฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยการวิจัยเป็นชิงปริมาณแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .991 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับพฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ พบว่า ระดับทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของทัศนคติในการออมนโยบายและสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ของคนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เพศ อายุ อาชีพ ค่าใช้จ่ายหลัก ค่าใช้จ่ายต่อเดือน ความเพียงพอของรายรับ–รายจ่ายที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นอกนั้นมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3) พฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ พบว่า ทัศนคติที่ดีและความรู้ด้านการออมที่เพียงพอ ทำให้คนเจเนอเรชันวายมีความพร้อมและความตั้งใจในการปฏิบัติตามมาตรการออมภาครัฐมากขึ้น ขณะเดียวกัน การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นว่า

ตนสามารถออมได้อย่างต่อเนื่อง จึงนำไปสู่พฤติกรรมการออมที่ดีขึ้นและการเข้าถึงสวัสดิการเพื่อวัยสูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ
คำสำคัญ : พฤติกรรมการรับรู้, เจนเนอเรชั่นวาย, นโยบายการออมและสวัสดิการ, ผู้สูงอายุ.

Abstract

This research aimed to 1) To study the level of perception behavior of Generation Y individuals in Bangkok toward saving policies and elderly welfare in a fully aged society.; 2) To compare the opinions of Generation Y individuals toward the policies and welfare for the elderly in a fully aged society and 3) To study the perception behavior of Generation Y individuals in Bangkok toward saving policies and elderly welfare in a fully aged society. The study employed a quantitative research approach using questionnaires distributed to 384 respondents. The instrument demonstrated an overall reliability coefficient of .991. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as t-test, F-test (ANOVA), and multiple regression analysis to test the hypotheses.

The research results revealed that:

1) The overall level of Generation Y's perception toward saving policies and elderly welfare in Bangkok was high. Furthermore, the overall levels of attitude, subjective norms, perceived behavioral control, and saving knowledge of Generation Y in a fully aged society were also found to be high.

2) A comparison of opinions toward saving policies and elderly welfare among Generation Y showed statistically significant differences at the 0.05 level in the variables of gender, age, occupation, primary expenses, monthly expenses, and income–expense sufficiency. Other variables showed no statistically significant differences.

3) Attitude, perceived behavioral control, and saving knowledge significantly influenced Generation Y's perception toward saving policies and elderly welfare in the era of a fully aged society. Individuals with more positive attitudes, higher confidence in behavioral control, and greater saving knowledge tended to show stronger support for and engagement with government saving policies, which in turn enhanced their preparedness for future aging.

Keywords: Perception Behavior, Generation Y, Saving Policies, Elderly Welfare.

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีและการแพทย์มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การดูแลสุขภาพและการรักษาโรคได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้อัตราการเสียชีวิตลดลงและอายุขัยเฉลี่ยของประชากรเพิ่มสูงขึ้นทั่วโลก (ณัฏฐกันย์ อ่องเอ้อ, 2564: 1) ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้หลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยต้องเผชิญกับ “โครงสร้างประชากรสูงวัย” ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทุกปี โดยประเทศไทยได้เข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” มาหลายปีแล้ว และในปี 2565 ได้ก้าวสู่ “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” โดยมีสัดส่วนของผู้สูงอายุราวร้อยละ 20–30 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากรอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้คาดการณ์ว่าในปี 2574 ประเทศไทยจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ 28 (ณปภา ประยูรวงษ์, 2565: 15) การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมสูงวัยเช่นนี้นับเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายต่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชากรในอนาคต

แม้ประเทศไทยจะมีนโยบายและแผนพัฒนาด้านผู้สูงอายุมายาวนานกว่า 40 ปี แต่การดำเนินงานยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร ส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบายของรัฐบาลแต่ละชุดที่ขาดความต่อเนื่อง ทำให้ขาดความเป็นระบบและความยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหานี้ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้มีมติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ให้ “สังคมสูงอายุ” เป็นระเบียบวาระแห่งชาติ โดยมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานหลักในการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562: 7) อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่สังคมสูงวัยยังนำมาซึ่งความท้าทายหลายด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและแรงงาน เนื่องจากจำนวนวัยแรงงานลดลง ขณะที่สัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น จากแรงงาน 4 คนดูแลผู้สูงอายุ 1 คน จะเหลือเพียง 1.7 คนต่อผู้สูงอายุ 1 คนในปี 2583 ซึ่งอาจกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางรายได้หลังเกษียณ ผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติยังระบุว่า ผู้สูงอายุร้อยละ 36.7 ต้องพึ่งพิงเงินจากบุตรหรือญาติ ขณะที่เพียงร้อยละ 33.9 มีรายได้เลี้ยงชีพด้วยตนเอง ส่วนที่เหลือพึ่งพาเบี้ยยังชีพ บำนาญ หรือทรัพย์สิน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564 : 22; วสุรัตน์ ด้วงสุวรรณ และคณะ, 2564: 141) สะท้อนว่าการออมเพื่อการเกษียณยังไม่เพียงพอ และหากแนวโน้มนี้ดำเนินต่อไป ประเทศไทยอาจเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความไม่มั่นคงทางสังคมในอนาคต

นโยบายส่งเสริมการออมของรัฐมีการมุ่งเน้นผ่านแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566–2580) แผนปฏิบัติการย่อยที่ 1 ด้วยการเตรียมความพร้อมประชากรวัย 25–59 ปี ก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ผ่านการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (การออม) โดยกำหนดมาตรการครอบคลุมเรื่องการเงิน เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจผ่านการออมและระบบบำนาญและลดความเสี่ยงของสังคมไทยต่อการเข้าสู่โครงสร้างประชากรสูงวัยอย่างรวดเร็วในอนาคต ทั้งนี้จากการรายงานผลการ

ออมของคนเจนเนอเรชั่นวาย พบว่า คนไทย Gen Y ให้ความสำคัญกับการเงินระยะสั้นมากกว่าการวางแผนระยะยาว โดยกว่า 27% กังวลว่าอาจเกษียณได้ไม่มั่นคง แม้จะมีระดับความรู้และทัศนคติทางการเงินดีแต่ยังขาดการวางแผนอย่างมีระบบ (SD Thailand, 2025;ศิวัช กรุณาเพ็ญ, 2560: 66) ส่วนงานวิจัยต่างประเทศ เช่น Deloitte Global (2025) และ Subramaniam et al. (2022) พบว่า Gen Y ในหลายประเทศมีความตื่นตัวและความกังวลด้านการเงินหลังเกษียณสูงกว่าคนไทย และให้ความสำคัญกับการวางแผนทางการเงินมากขึ้น แม้จะยังเผชิญปัญหาพฤติกรรมจริงไม่สอดคล้องกับความรู้เช่นเดียวกัน

จากสภาพปัญหาข้างต้น “การเตรียมความพร้อมสู่สังคมสูงวัย” (Active Aging) จึงมีความสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มวัยทำงาน มีการวางแผนทางการเงินและการออมอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีในวัยชรา แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศไทย ที่มุ่งให้ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และรู้จักประมาณตน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2560: 34-35) อีกทั้งเชื่อมโยงกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Ajzen (1991) ซึ่งอธิบายว่าพฤติกรรมการออมได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ (Attitude) บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย (Subjective Norms) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อสังคมและเศรษฐกิจยุคดิจิทัล สำหรับคนเจนเนอเรชันวาย (Generation Y) ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานหลักที่มีรายได้สูงและเข้าถึงเทคโนโลยีได้มาก มักมีพฤติกรรมการใช้จ่ายสูงและขาดการวางแผนทางการเงินระยะยาว เนื่องจากค่าครองชีพและแรงกดดันทางเศรษฐกิจในเมืองหลวง ดังนั้น การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการออมและสวัสดิการผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็น เพื่อส่งเสริมให้คนกลุ่มนี้เตรียมพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมั่นคงและยั่งยืน (ธนกฤต อนรรฆมาศ, 2567: 8-9)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ของคนเจนเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออมและสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ เพื่อสะท้อนให้เห็นระดับการรับรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมด้านการออมของคนรุ่นใหม่ในบริบทเมืองใหญ่ ซึ่งผลการศึกษาอาจเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางพัฒนานโยบายด้านการออมและสวัสดิการผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของสังคมไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) ศึกษาระดับพฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์

2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของของคน Gen y ที่มีต่อนโยบายและสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์

3) ศึกษาพฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1)ประชากร ได้แก่ ประชาชนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2523 – 2540 ปัจจุบันจะมีอายุอยู่ที่ 45-28 ที่พำนักอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

2)กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ได้แก่ ประชาชนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 384 คน โดยกำหนดจากสูตรของ Cochran (1977) ภายใต้ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ซึ่งถือเป็นวิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่สามารถทราบจำนวนประชากรที่แท้จริงหรือแน่นอนได้

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

การวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาตามกรอบของการวิจัย เรื่องพฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยแบ่งออกเป็น 6 ตอน ซึ่งได้แก่ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ทัศนคติ 3) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง 4) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม 5) ความรู้ในการออม และ 6) พฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.80 -1.00 หมายความว่า แบบสอบถามมีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .991

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)ค่าเฉลี่ย(Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการเปรียบเทียบพฤติกรรม

การรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยการทดสอบค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ระดับพฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ **ตารางที่ 1** แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ความรู้ในการออมของคน Gen y

พฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์	ระดับปฏิบัติ		
	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
1. ทัศนคติ	4.01	0.83	มาก
2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	3.94	0.90	มาก
3. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม	4.11	0.81	มาก
4. ความรู้ในการออม	4.01	0.94	มาก
โดยรวม	**4.02**	**0.81**	**มาก**

จากตาราง 1 พบว่า พฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ทัศนคติ ความรู้ในการออม ตามลำดับ ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นของของคน Gen y ที่มีต่อนโยบายและสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์

ตารางที่ 2 ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของของคน Gen y ที่มีต่อนโยบายและสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ 1-8

(n= 384)

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า F	Sig.	ผลการศึกษา	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1.	เพศ		5.815	.003*	✓	
2.	อายุ		3.604	.014*	✓	
3.	ระดับการศึกษา	นโยบายและ	1.866	.156		✓
4.	อาชีพ	สวัสดิการของ	3.304	.004*	✓	
5.	รายได้	ผู้สูงอายุในยุค	1.608	.111		✓
6.	ค่าใช้จ่ายหลัก	สังคมผู้สูงอายุ	4.071	.000**	✓	
7.	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน	อย่างสมบูรณ์	2.870	.006*	✓	
8.	ความเพียงพอของรายรับ–รายจ่าย		3.111	.002*	✓	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 ผลสรุปโดยรวม การเปรียบเทียบระดับระดับนโยบายและสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ได้ทดสอบสมมติฐานการวิจัยโดยการวิเคราะห์ความแตกต่าง ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ อาชีพ ค่าใช้จ่ายหลัก ค่าใช้จ่ายต่อเดือน ความเพียงพอของรายรับ–รายจ่ายที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นอกนั้นมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 พฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์

ตารางที่ 3 ผลสรุปพฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ตามสมมติฐานที่ 9

ตัวแปร	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	-.407	-1.769	.078
ทัศนคติในการออม (X1)	.489	5.353	.000**
ความรู้ในการออม (X4)	.266	3.445	.001**
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (X3)	.258	2.721	.007**
ตัวแปรตาม การรับเงินสวัสดิการสงเคราะห์จากนโยบายของรัฐ (Y)			
R = .689, R2 = .475, SEE = .84970, F = 114.469, p-value = .000			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับเงินสวัสดิการสงเคราะห์จากนโยบายของรัฐอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ทัศนคติในการออม ความรู้ในการออม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทั้ง 3 สามารถอธิบายความแปรปรวนของการรับรู้เกี่ยวกับนโยบายการออมและสวัสดิการของผู้สูงอายุได้ร้อยละ 47.5 โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ (SEE) เท่ากับ .84970 และผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมของโมเดลมีนัยสำคัญทางสถิติสะท้อนว่าปัจจัยเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมการรับรู้ของคนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับนโยบายการออมและสวัสดิการผู้สูงอายุ

โดยความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตามในรูปแบบสมการเชิงเส้น สามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$Y = -.407 + .489(X_1) + .266(X_4) + .258(X_3)$$

อภิปรายผลการวิจัย

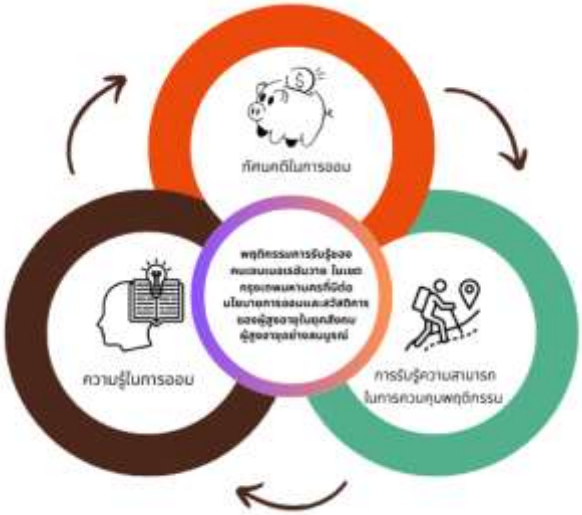
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 พฤติกรรมการรับรู้ของคนเจนเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออมและสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนเจนเนอเรชันวายมีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการวางแผนทางการเงินเพื่ออนาคต ทั้งในด้านการออม การจัดสรรรายได้ และการรับรู้ถึงความจำเป็นของสวัสดิการผู้สูงอายุ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของคนึงนิจ พลคำมาก (2565) ที่พบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติในการออมมีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมทางการเงิน โดยกลุ่มตัวอย่างมองว่าการออมเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับใช้จ่ายในกรณีฉุกเฉิน เช่นเดียวกับงานของ Gammoudi et al. (2022) ที่ชี้ว่าการคล้อยตามบุคคลสาธารณะหรือสื่อออนไลน์แม้จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออม แต่ไม่สูงเท่าครอบครัวและความสัมพันธ์ใกล้ชิด นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Killins (2023) ที่พบว่ากลุ่มคนรุ่นใหม่มีพื้นฐานความรู้และความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับการออมและการวางแผนทางการเงิน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในชีวิตเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของของคน Gen y ที่มีต่อนโยบายและสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ พบว่า เพศ อายุ อาชีพ ค่าใช้จ่ายหลัก ค่าใช้จ่ายต่อเดือน ความเพียงพอของรายรับ–รายจ่ายที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นอกนั้นมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยด้านเพศ อายุ อาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจมีผลต่อประสบการณ์ชีวิตและมุมมองต่อความมั่นคงในวัยชรา ผู้ที่มีรายได้มั่นคงและรายรับเพียงพอต่อรายจ่ายมักมีทัศนคติเชิงบวกต่อนโยบายและสวัสดิการของรัฐ (Tur-Sinai et al., 2022) ขณะที่กลุ่มที่มีภาระค่าใช้จ่ายสูงหรือรายได้ไม่เพียงพอมีความคาดหวังต่อการสนับสนุนจากภาครัฐมากกว่า ส่วนปัจจัยอื่น เช่น ระดับการศึกษาและสถานภาพสมรส ไม่มีผลแตกต่าง เนื่องจากคน

Gen Y มีการเข้าถึงข้อมูลและมีทัศนคติคล้ายกันต่อสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพาสิทธิ์ เจริญสิน (2565) ที่พบว่า อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกวิธีการรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งผู้ที่มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่ายมีระดับการรับรู้สิทธิสวัสดิการสูงกว่าผู้ที่ไม่เพียงพอ สะท้อนว่าความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเข้าถึงสิทธิของรัฐ (Rizvi et al., 2024) โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ว่าความแตกต่างทางเพศ ช่วงวัย อาชีพ และรูปแบบค่าใช้จ่าย ล้วนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความไม่เท่าเทียมด้านการรับรู้สิทธิประโยชน์

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 พฤติกรรมการรับรู้คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ พบว่า ทัศนคติในการออม ความรู้ในการออม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม มีผลต่อนโยบายการออม และสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ เนื่องจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับเงินสวัสดิการสงเคราะห์จากนโยบายของรัฐอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ทัศนคติในการออม ความรู้ในการออม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม โดยทั้งสามปัจจัยสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการรับรู้เกี่ยวกับนโยบายการออมและสวัสดิการผู้สูงอายุได้ถึงร้อยละ 47.5 สะท้อนให้เห็นว่า คนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญต่อการออมและการมีความรู้ด้านการจัดการการเงินควบคู่กับความเชื่อมั่นในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง (Zulvia et al., 2021) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการรับรู้และการเข้าถึงสิทธิประโยชน์จากนโยบายของรัฐ (ศิวัช กรุณาเพ็ญ, 2560) ผลการวิจัยชี้ว่าทัศนคติและความรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้บุคคลสามารถสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมผู้สูงอายุที่การพึ่งพาสวัสดิการของภาครัฐมีความจำเป็นมากขึ้น อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม เช่น การบริหารจัดการรายได้หรือการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น มีส่วนช่วยให้บุคคลเข้าถึงและใช้สิทธิประโยชน์จากสวัสดิการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (พรสุดา ฤทธิธาดา และสมพันธ์ เตชะอธิก, 2565) ดังนั้น ผลการศึกษาครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าทัศนคติ ความรู้ และการควบคุมพฤติกรรมเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทต่อการรับรู้เกี่ยวกับนโยบายและสวัสดิการผู้สูงอายุ (ประยุทธ ทองอยู่, 2560) และควรถูกนำไปใช้เป็นฐานในการออกแบบมาตรการหรือโครงการที่เน้นการเสริมสร้างความรู้ทางการเงินและกระตุ้นแรงจูงใจในการออมสำหรับคนวัยทำงาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและมั่นคงในอนาคต

องค์ความรู้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา: พลอยไพลิน พูลสวัสดิ์ , 2568.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

1) ทัศนคติในการออม หมายถึง การรับรู้และการประเมินของบุคคลต่อพฤติกรรมการออมว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี คุ้มค่าหรือไม่คุ้มค่า โดยเป็นมุมมองเชิงบวกหรือเชิงลบที่มีต่อการออมเงินและการวางแผนทางการเงินในอนาคต หากบุคคลมองว่าการออมเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างความมั่นคงทางชีวิตก็จะมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติพฤติกรรมการออมอย่างต่อเนื่อง

2) ความรู้ในการออม หมายถึง ความเข้าใจของบุคคลเกี่ยวกับหลักการ แนวทาง และเครื่องมือทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับการออม เช่น การวางแผนรายรับ–รายจ่าย การจัดสรรเงินเดือน การใช้บัญชีออมทรัพย์หรือกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ตลอดจนความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์จากนโยบายของรัฐด้านการออม

3) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม หมายถึง การรับรู้ของบุคคลต่อความสามารถของตนเองในการควบคุมหรือจัดการพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการออม เช่น ความมั่นใจในการบริหารรายได้ ความมีวินัยในการใช้จ่าย หรือการตั้งเป้าหมายทางการเงินของตนเอง โดยมีรากฐานจากแนวคิดของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB)

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ของคนเจนเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อนโยบายการออมและสวัสดิการของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ พบว่า โดยภาพรวมคนเจนเนอเรชันวายมีพฤติกรรมการรับรู้ในระดับมาก แสดงถึงความตระหนักรู้และให้ความสำคัญต่อการวางแผน

การเงินและการเตรียมความพร้อมสู่สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะด้านการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือทัศนคติและความรู้ในการออม ซึ่งปัจจัยทั้งสามนี้มีอิทธิพลต่อการรับรู้เกี่ยวกับนโยบายการออมและสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ถึงร้อยละ 47.5 ขณะเดียวกัน การเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่า เพศ อายุ อาชีพ ค่าใช้จ่าย และความเพียงพอของรายรับ–รายจ่ายมีผลต่อมุมมองและการตอบสนองต่อนโยบายอย่างแตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าความมั่นคงทางเศรษฐกิจและประสบการณ์ชีวิตมีบทบาทต่อการตัดสินใจด้านการออม ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การสร้างทัศนคติที่ดี ความรู้ทางการเงิน และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างวินัยทางการเงินและความพร้อมของประชาชนรุ่นใหม่ เพื่อขับเคลื่อนไปสู่สังคมผู้สูงอายุที่มั่นคง ยั่งยืน และมีคุณภาพในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงการคลัง (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, กรมบัญชีกลาง) สำนักงานประกันสังคม สำนักงานกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์นโยบายการออมและสวัสดิการของผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมและเข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และเข้าใจง่ายในทุกช่องทาง เช่น ออนไลน์ สื่อมวลชน และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างการรับรู้และลดความสับสนในการใช้สิทธิ นอกจากนี้ รัฐควรกำหนดนโยบายที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทของประชาชนแต่ละกลุ่ม ทั้งในด้านรายได้ ภาระค่าใช้จ่าย และลักษณะการทำงาน เพื่อให้การเข้าถึงสิทธิประโยชน์เป็นไปอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

2) ภาครัฐควรมีมาตรการสนับสนุนเชิงรุก เช่น การจัดโครงการฝึกอบรมด้านการออมและการจัดการการเงินส่วนบุคคลสำหรับคนเจนเนอเรชั่นวาย รวมถึงการพัฒนากองทุนหรือนวัตกรรมทางการเงินที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการออมตั้งแต่ช่วงวัยทำงาน เพื่อสร้างฐานความมั่นคงทางเศรษฐกิจและลดภาระของรัฐในอนาคต

3) ภาครัฐควรจัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลนโยบายการออมและสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงแนวทางให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงและความต้องการของประชาชนในแต่ละกลุ่ม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรมีบทบาทร่วมในการส่งเสริมการออมและการใช้สิทธิประโยชน์ของรัฐผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการเงิน เช่น การจัดทำโครงการสวัสดิการร่วม การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเงิน และการสร้างแรงจูงใจผ่านสิทธิพิเศษหรือรางวัล เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการออมมากขึ้น

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัย ควรทำงานเชิงบูรณาการเพื่อสร้างองค์ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลด้านนโยบายการออมและสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย เช่น คู่มือการเงินดิจิทัล แอปพลิเคชัน หรือสื่อออนไลน์ที่เหมาะกับคนรุ่นใหม่

3) ควรจัดตั้งหน่วยให้คำปรึกษาด้านการออมและสวัสดิการในชุมชน เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและคำแนะนำที่ถูกต้องได้สะดวกและทั่วถึงมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังพื้นที่ต่างจังหวัดหรือภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านพฤติกรรมการรับรู้และการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการของรัฐระหว่างคนเจนเนอเรชั่นวายในแต่ละบริบทสังคมและเศรษฐกิจ

2) ควรเพิ่มตัวแปรด้านจิตวิทยาสังคมหรือพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อศึกษาว่าปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการรับรู้และการเข้าถึงสิทธิประโยชน์จากนโยบายสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างไรในยุคดิจิทัล

3) ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้นโยบายกับพฤติกรรมการออมของคนเจนเนอเรชันวายในระยะยาว เพื่อให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเงินได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

References

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2561). *ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ.2561 - 2580.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สามลดา.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562). *แนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาแห่งประเทศไทย.* กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

คนึงนิจ พลคำมาก. (2565). *การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมเพื่อวางแผนก่อนวัยเกษียณอายุ ของเจ้าหน้าที่สำนักงานพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์การมหาชน).* ปทุมธานี : สำนักงานพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์การมหาชน).

ณปภา ประยูรวงษ์. “สถานการณ์แนวโน้มและการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียงประเทศไทย”. *วารสารศาสตร์สาธารณสุขและนวัตกรรม.* 2 (2), 14-25.

ณัฏฐกันย์ อ๋องเอื้อ. (2564). “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวนจังหวัดชลบุรี”. *งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.* วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธนกฤต อนรรฆมาศ. (2567). *การสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรกลุ่มคนรุ่นใหม่ (Generation Y) เกี่ยวกับ ทักษะซอฟท์สกิล (Soft Skills) ที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานสู่*

ความสำเร็จ ของสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย (ปฏิบัติราชการที่สำนักอนามัยผู้สูงอายุ). นนทบุรี : กลุ่มบริหารยุทธศาสตร์ สำนักส่งเสริมสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข.

ประยุทธ ทองอยู่. (2560). “ทัศนคติของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”. *งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม.* คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.

พรสุดา ฤทธิธาดา, สมพันธ์ เตชะอธิก. “แนวทางพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการให้แก่ผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน:กรณีศึกษาศูนย์โฮมสุข เทศบาลตำบลนาจารย์ จังหวัดกาฬสินธุ์”. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์.* 4 (4), 313-325.

พาสิทธิ์ เจริญสิน. (2565). “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกวิธีการรับเงินเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางปิด อ.แหลมงอบ จ.ตราด”. *งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.* วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยบูรพา.

วสุรัตน์ ด้วงสุวรรณ, บุญชู สงวนความด, พิสิษฐ์ ศรีอพิชัย. “รูปแบบการถ่ายทอดทักษะองค์ความรู้จากประสบการณ์ทำงานสำหรับเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองของผู้เกษียณอายุภาคอุตสาหกรรมในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ”. *วารสารศาสตร์สาธารณสุขและนวัตกรรม.* 15 (2), 139-146.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “การทำงานของผู้สูงอายุ: ความจำเป็นที่ต้องผลักดัน”. *ภาวะสังคมไทยไตรมาสสอง*, 22-30.

ศิวัช กรุณาเพ็ญ. (2560). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมและพฤติกรรมการออมของคน Gen Y”. *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.* คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Ajzen, I. “ The theory of planned behavior”. *Organizational Behavior and Human Decision Processes.* 50 (2), 179–211.

Ajzen, I. “ The theory of planned behavior”. *Organizational Behavior and Human Decision Processes.* 50 (2), 179–211.

Cochran, W. G. (1977). Sampling techniques (3rd ed.). New York, NY: John Wiley & Sons.

Deloitte Global. (2025). 2025 Gen Z and Millennial Survey. London: Deloitte Global.

Killins, R. “ financial literacy of Generation Y and the influence that personality traits have on financial knowledge”. *Financial Services Review.* 26 (2), 143–165.

Rizvi, A., Kearns, M., Dignam, M., Coates, A., Sharp, M. K., Magwood, O., Labelle, P. R., Elmestekawy, N., Rossiter, S., Al-Zubaidi, A. A. A., Dewidar, O., Idzerda, L., Aguilera, J. M. P., Seal, H., Little, J., Antequera Martín, A. M., Petkovic, J., Jull, J., Gergyek, L., ... Kristjansson, E. "Effects of guaranteed basic income interventions on poverty-related outcomes in high-income countries: A systematic review and meta-analysis". *Campbell Systematic Reviews.* 20 (2), e1414.

SD Thailand. *ดีลอยท์ สำรวจ Gen Z และ Gen Y ของไทย พบ 3 คุณค่าหลัก 'เงิน ความหมาย ความเป็นอยู่ที่ดี' ปัจจัยสำคัญกระทบ 'ความสุข' ในการทำงาน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.sdthailand.com/2 0 2 5 / 0 5 / deloitte-global-2 0 2 5 - gen-z-and-millennial-survey/ [30 พฤษภาคม 2568].

Subramaniam, M., Zameni, A., Yu, O. T., & Tee, P. K. "Generation Y's intention to invest in retirement planning". *International Journal of Academic Research in Accounting Finance and Management Sciences*, 12 (2), 495-509.

Tur-Sinai, A., Paz, A., Doron, I. "Self-Rated health and Socioeconomic status in Old Age: the role of gender and the moderating effect of time and welfare regime in Europe". *Sustainability.* 14 (7), 4240.

Zulvia, Y., Nasli, R., & Lasmini, R. S. "Millennial (Gen Y) Financial Management Behavior: The impact of Financial Knowledge, Financial Attitude and Self Control". *Advances in Economics, Business and Management Research.* 222, 90-99.

สมรรถนะผู้บริหารที่ส่งผลต่อสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัย สังกัดสถาบันอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1

Administrators' Competencies Affecting The State Of Being An Innovative Organization In Colleges Under The Institute Of Vocational Education, Southern Region 1

สิทธิโชค เมืองพรหม Sittichock Muangprom
นพรัตน์ ชัยเรือง Nopparat Chairuang
รัฐพร กลิ่นมาลี Rataporn Klinmalee
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
nymay23081@gmail.com

Received 2025/11/10 *Revised* 2025/12/0 *Accepted* 2025/12/12

บทคัดย่อ

การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะผู้บริหาร 2) ศึกษาสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรม 3) ศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรม และ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรนวัตกรรม สังกัดสถาบันอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 เป็นการวิจัยผสมผสานเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 84 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และหัวหน้าฝ่ายงานหลัก 5 ฝ่ายงาน วิทยาลัยสังกัดสถาบันอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ เครจซี่และมอร์แกน ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1) สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายประเด็นพบว่าความสามารถในเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการทำงานเป็นทีม ความสามารถในการปรับตัว และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

2) สภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าบุคคลสำคัญมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาบรรยากาศสร้างสรรค์ วิสัยทัศน์ร่วม โครงสร้างองค์กร การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากร การสื่อสาร และทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

3) ผลการศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรม พบว่าความสามารถในการสื่อสาร (X1) ความสามารถในการทำงานเป็นทีม (X2) ความสามารถในการ

สร้างสรรค์นวัตกรรม (X3) ความสามารถในเชิงกลยุทธ์ (X5) ส่งผลต่อสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1

4) ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสถาบันอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 พบว่า มี 7 ด้านสำคัญ ได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การปรับโครงสร้างให้ยืดหยุ่น การสื่อสารชัดเจนโปร่งใส การสร้างทีมงานมีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร การให้คุณค่าและสนับสนุนการทดลอง และการสร้างบรรยากาศสร้างสรรค์ แนวทางเหล่านี้จะช่วยขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ : สมรรถนะผู้บริหาร, องค์กรนวัตกรรม, สถาบันอาชีวศึกษา.

Abstract

This research aimed to: 1) study administrators' competencies, 2) study the state of being an innovative organization, 3) study the administrators' competencies that affect the state of being an innovative organization, and 4) study guidelines for developing of being an innovative organization in colleges under the Institute of Vocational Education, Southern Region 1. This was a mixed-methods study, combining quantitative and qualitative research. Data were collected from a sample group of 84 individuals, including directors, deputy directors, and main supervisor 5 division from colleges under the Institute of Vocational Education, Southern Region 1, with the sample size determined by the Krejcie and Morgan table. Qualitative data were collected through purposive sampling. The research instruments used were a questionnaire and an interview. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The research results revealed that:

1) The overall competency of educational administrators was at a high level. When considering individual aspects, strategic ability had the highest mean, followed by communication ability, teamwork ability, adaptability, and innovation creation ability.

2) The overall state of being an innovative organization was at a high level. When considering individual aspects, key individuals had the highest mean, followed by a creative atmosphere, shared vision, organizational structure, training and personnel development, communication, and effective teams.

3) The study of administrators' competencies affecting the state of being an innovative organization found that communication ability (X1), teamwork ability (X2),

innovation creation ability (X3), and strategic ability (X5) affected the state of being an innovative organization in colleges under the Institute of Vocational Education, Southern Region 1

4) The study on guidelines for developing innovative organizations in the Southern Vocational Education Institute Region 1 found seven key dimensions: creating a shared vision with digital technology, adjusting organizational structure for flexibility, clear and transparent communication, building effective teams, training and developing personnel, valuing and supporting experimentation, and creating a creative atmosphere. These guidelines will help drive educational institutions towards innovative organizations effectively and sustainably.

Keywords: Executive Competencies, Innovative Organization, Vocational Institute.

บทนำ

ในยุคข้อมูลข่าวสารและเศรษฐกิจที่ท้าทาย ผู้บริหาร องค์กรต้องมีวิสัยทัศน์ และทักษะการบริหารจัดการที่ทันสมัย โดยเฉพาะการเรียนรู้และใช้ เทคโนโลยี เพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุผลสูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้และต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovation Drive) ระดับโลกและระดับภูมิภาคต่างให้ความสำคัญกับ "นวัตกรรม" ในการพัฒนาประเทศ (เช่น A Nation of Maker, Smart Nation) นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ "ไทยแลนด์ 4.0" ซึ่งมีเป้าหมายหลักคือการเปลี่ยนผ่านเศรษฐกิจไปสู่ Value-Based Economy ที่ขับเคลื่อนด้วย นวัตกรรม การนี้ส่งผลให้กระทรวงศึกษาธิการต้องผลักดัน "นโยบายนวัตกรรม" สู่ห้องเรียน ผ่าน "การศึกษาไทย 4.0"

บทบาทของผู้บริหารอาชีวศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา จึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจใน นวัตกรรม อย่างลึกซึ้ง เพื่อทำหน้าที่นิเทศ ติดตาม และเป็นที่ปรึกษาในการจัดการศึกษา การขับเคลื่อนนวัตกรรมอย่างสม่ำเสมอจะนำไปสู่การเป็น องค์กรนวัตกรรม ในอนาคตได้ ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมี สมรรถนะ (Competency: บุคลิกลักษณะภายในที่นำไปสู่ผลงานที่ดี) ตามแนวคิดของ McClelland (1975) ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จขององค์กรนวัตกรรมการอาชีวศึกษา ถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างคนและเตรียมทักษะอาชีพ ("อาชีวะสร้างชาติ") ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ และยุทธศาสตร์ของ สอศ. ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าการพัฒนาครูอาชีวศึกษาด้านงานวิจัยและนวัตกรรมยังอยู่ในระดับต่ำ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้าง

สมรรถนะผู้บริหารและนำองค์กรอาชีวศึกษาสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จในด้านการสร้างองค์กรนวัตกรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1)เพื่อศึกษาสมรรถนะผู้บริหารของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1

2)เพื่อศึกษาการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1

3)เพื่อศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบัน การอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1

4)เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 มีวิธีการและขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1)ประชากรประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 58 คน และหัวหน้าฝ่ายงานหลัก 5 ฝ่ายงานในการบริหารจัดการสถาบัน จำนวน 52 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 110 คน

2)กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร จำนวน 42 คน และหัวหน้าฝ่ายงานหลักในการบริหารจัดการสถาบัน จำนวน 42 คน รวม 84 คน ในสถาบันอาชีวศึกษาภาคใต้ 1

3)ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้บริหารวิทยาลัยในสังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคใต้ 1

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสถาบันอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 ในหัวข้อของสมรรถนะผู้บริหารที่ส่งผลต่อสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสถาบันอาชีวศึกษาภาคใต้ 1

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่ง ออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ประกอบด้วย เพศสภาพ ช่วงอายุ ระดับวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานสถาบันที่สังกัด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันอาชีวศึกษา ภาคไต้ 1 แบ่งเป็นแบบสอบถาม 5 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการทำงานเป็นทีม 3) ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม 4) ความสามารถในการปรับตัว 5) ความสามารถในเชิงกลยุทธ์ จำนวน 30 ข้อ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตรวัดส่วนประมาณค่า (Rating scales) เพื่อวัดสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 แบ่งเป็นแบบสอบถาม 6 ด้าน 1) วิสัยทัศน์ร่วม 2) โครงสร้างองค์กร 3) การสื่อสาร 4) ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ 5) การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากร 6) บุคคลสำคัญ 7) บรรยากาศสร้างสรรค์ จำนวน 30 ข้อ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตรวัดส่วนประมาณค่า (Rating scales) เพื่อวัดการปฏิบัติงานด้านสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรม

ตอนที่ 4 แบบสอบสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 1) แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended Form) 2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในประเด็นเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1

การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของผู้บริหาร วิเคราะห์และสังเคราะห์ ซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญ จากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญและได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการทำงานเป็นทีม 3) ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม 4) ความสามารถในการปรับตัว และ 5) ความสามารถในเชิงกลยุทธ์ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของสถานศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์ ซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญ จากนักวิชาการและผู้เชี่ยวและได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย 7 ด้าน ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ร่วม 2) โครงสร้างองค์กร 3) การสื่อสาร 4) ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ 5) การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากร 6) บุคคลสำคัญ และ 7) บรรยากาศสร้างสรรค์ ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม โดยตอนที่ 1 ใช้แบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 - 3 ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคิร์ท (Likert’s Scale) และตอนที่ 4 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การวิจัยนี้ได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตามขั้นตอนที่สำคัญดังนี้ 1) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity)นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาไปให้ ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน (ด้านบริหารการศึกษา 3 คน และด้านวิจัย/วัดผล 2 คน) ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมทางภาษาใช้วิธีหาค่า ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจะให้คะแนน +1 (สอดคล้อง), 0 (ไม่แน่ใจ), หรือ -1 (ไม่สอดคล้อง) เกณฑ์การยอมรับเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป หากต่ำกว่านี้จะนำไปปรับปรุงหรือตัดทิ้ง 2) การตรวจสอบความเชื่อมั่น นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาร์ค

(Cronbach) ค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับต้องมีค่าตั้งแต่ 0.8 ขึ้นไป 3) การหาคุณภาพแบบสัมภาษณ์นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยพิจารณาความสอดคล้องและความครอบคลุมของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยดำเนินการหลัก 2 ส่วน คือ การสำรวจด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากมหาวิทยาลัยเพื่อติดต่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยนำหนังสือและ แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ส่งไปยังวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 11 แห่ง ในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนครบถ้วน ผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

2. การสัมภาษณ์ สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของผู้บริหารและองค์กรนวัตกรรม นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย 1 สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.14 โดยความสามารถในเชิงกลยุทธ์มีค่าสูงสุดที่ 4.17 ซึ่งผู้บริหารสามารถมอบหมายงานตรงตามความสามารถและวางแผนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์องค์กร รองลงมาคือความสามารถในการสื่อสารที่ 4.16 โดยผู้บริหารและครูให้ความสำคัญซึ่งกันและกันและสามารถปรึกษาหารือได้ดี ด้านการทำงานเป็นทีมได้ 4.15 ผู้บริหารสนับสนุนเกื้อกูลกันและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี ความสามารถในการปรับตัวอยู่ที่ 4.14 โดยจัดกิจกรรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้รู้เท่าทันเทคโนโลยี และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมได้คะแนนต่ำสุดที่ 4.06 แต่ยังอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารมีรูปแบบการทำงานที่ยืดหยุ่นและให้อิสระทางความคิด อย่างไรก็ตามพบว่าผู้บริหารยังควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและภาพอนาคตขององค์กรมากขึ้น รวมทั้งพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรให้สอดคล้องกับแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย 2 การเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.13 โดยด้านบุคคลสำคัญมีค่าสูงสุดที่ 4.24 ผู้บริหารและครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นวัตกรรมร่วมกันอยู่เสมอและมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของกันและกัน รองลงมาคือบรรยากาศสร้างสรรค์ที่ 4.21 ซึ่งเปิดโอกาสให้ครูริเริ่มสิ่งใหม่และให้โอกาสปรับปรุงแก้ไขเมื่อทำงานผิดพลาด ด้านวิสัยทัศน์ร่วมได้ 4.19 ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนโครงการและแสดงความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม ด้านโครงสร้างองค์กรอยู่ที่ 4.10 มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจนและประสานงานภายในรวดเร็ว ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรได้ 4.06 โดยส่งเสริมให้ครูคิดค้นนวัตกรรมและผสมผสานความคิดจากฝ่ายต่างๆ ส่วนด้านการสื่อสารและทีมงานที่มีประสิทธิภาพได้คะแนนต่ำสุดที่ 4.05 และ 4.04 ตามลำดับ แม้จะมีช่องทางสื่อสารหลากหลายและมีการทบทวนงานสม่ำเสมอ แต่ยังควรพัฒนาโครงสร้างองค์กรให้ยืดหยุ่นมากขึ้น ส่งเสริมการสื่อสารกับองค์กรภายนอก และบูรณาการนวัตกรรมเข้าในแผนพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย 3 สมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 พบว่า มีสมรรถนะผู้บริหาร 4 ด้านที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาเป็นองค์กรนวัตกรรม ได้แก่ ความสามารถในเชิงกลยุทธ์ ความสามารถในการทำงานเป็นทีม ความสามารถในการสื่อสาร และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยสามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ว่า $Y = -0.040 + 0.501(X5) + 0.381(X2) + 0.362(X1) + 0.250(X3)$ จากสมการพบว่าความสามารถในเชิงกลยุทธ์มีอิทธิพลสูงสุดด้วยค่าสัมประสิทธิ์ 0.501 แสดงให้เห็นว่าการวางแผน การมอบหมายงานตรงตามความสามารถ และการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับเป้าหมายองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนสู่องค์กรนวัตกรรม รองลงมาคือความสามารถในการทำงานเป็นทีมที่มีค่าสัมประสิทธิ์ 0.381 ซึ่งการสนับสนุนเกื้อกูลและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรส่งผลต่อการพัฒนานวัตกรรมอย่างชัดเจน ความสามารถในการสื่อสารมีค่าสัมประสิทธิ์ 0.362 การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการสร้างความเข้าใจร่วมกันจึงเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรม ส่วนความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมมีค่าสัมประสิทธิ์ต่ำสุดที่ 0.250 แม้จะมีอิทธิพลน้อยที่สุด แต่ก็ยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร สมรรถนะทั้ง 4 ด้านนี้สามารถร่วมกันทำนายการเป็นองค์กรนวัตกรรมได้ถึงร้อยละ 85.10 ซึ่งถือว่ามีกำลังทำนายสูงมาก แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารในทั้ง 4 ด้านนี้จะส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการพัฒนาวิทยาลัยให้เป็นองค์กรนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย 4 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารเพื่อขับเคลื่อน สู่องค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 พบว่า มี 7 ด้านสำคัญ ด้านแรกคือ วิสัยทัศน์ร่วม ผู้บริหารควรเสริมสร้างความรู้ด้านนวัตกรรม ฝึกคิดสร้างสรรค์ และกล้าเปิดรับแนวทางใหม่ พร้อมใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วน และส่งเสริมทักษะศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อนาคตอย่างยั่งยืน ด้านโครงสร้างองค์กร

ผู้บริหารต้องปรับโครงสร้างให้ยืดหยุ่นและรองรับการเปลี่ยนแปลง สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้จากความล้มเหลว ใช้ข้อมูลในการประเมินผลอย่างแม่นยำ และสร้างกลไกพัฒนาต่อเนื่องผ่านการฝึกอบรมและติดตามผล

ด้านการสื่อสาร ผู้บริหารควรสื่อสารอย่างชัดเจนและโปร่งใส เน้นแสดงคุณค่าของนวัตกรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจ ลดความกลัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้วยการสนับสนุนและฝึกอบรม เป็นแบบอย่างที่ดี และใช้ช่องทางสื่อสารหลากหลายเพื่อกระจายข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องคัดสรรบุคลากรที่มีศักยภาพ สร้างช่องทางสื่อสารที่ดี มอบหมายงานตามความสามารถ ส่งเสริมการพัฒนาทักษะใหม่ และกำหนดเป้าหมายชัดเจนพร้อมประเมินผลสม่ำเสมอ ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ควรส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พัฒนาทักษะการเป็นผู้นำและสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในทีม

ด้านบุคคลสำคัญ ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศที่ยอมรับและให้คุณค่ากับผลงานของครู เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรม สนับสนุนการทดลองแนวทางใหม่อย่างเสรี จัดระบบสนับสนุนที่เหมาะสม และสร้างแรงจูงใจด้วยการยอมรับและให้รางวัล ด้านสุดท้ายคือบรรยากาศสร้างสรรค์ ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ชัดเจน ส่งเสริมการคิดนอกกรอบ สนับสนุนการทดลองโดยไม่กลัวความล้มเหลว จัดสรรทรัพยากรและเทคโนโลยีดิจิทัล ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับภายนอก แนวทางทั้ง 7 ด้านนี้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 พบว่า 1) ด้านการสื่อสาร ผู้บริหารมีความสามารถในการสื่อสารในระดับมาก สร้างความเข้าใจที่ดีกับครู ใช้ช่องทางสื่อสารเหมาะสม และจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ Hamlin (1990) และหนูกัณฑ์ ปาโส (2562) ที่ยืนยันว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญของผู้นำและช่วยส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2)ด้านการทำงานเป็นทีม ผลวิจัยพบว่าสมรรถนะด้านนี้อยู่ในระดับมาก ผู้บริหารส่งเสริมความร่วมมือ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี สอดคล้องกับ Marmon (2002), ฉวีวรรณ ฉัตรวิไล (2560) และหนูกัณฑ์ ปาโส (2562) ที่ชี้ว่าการทำงานเป็นทีมคือหัวใจของการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน 3)ด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม ผู้บริหารมีความคิดยืดหยุ่นและเปิดกว้างต่อการพัฒนา ส่งเสริมบรรยากาศทางนวัตกรรมในโรงเรียน สอดคล้องกับงานของสุริศา ริมคีรี (2562), รณกร ประทุมเกสร (2562) และ Ozcelik and Ferman (2006) ที่ชี้ว่า ผู้นำต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงศักยภาพใหม่ ๆ 4)ด้าน

การปรับตัว ผู้บริหารมีความสามารถในการปรับตัวอยู่ในระดับมาก ใช้เทคโนโลยีใหม่และรับมือสถานการณ์เปลี่ยนแปลงได้ดี สอดคล้องกับ Harris (1979) และฉวีวรรณ ฉัตรวิไล (2560) ที่เน้นว่าผู้นำยุคใหม่ต้องมีความยืดหยุ่นและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง 5)ด้านความสามารถเชิงกลยุทธ์ ผลประเมินอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสามารถวางแผน มอบหมายงาน และสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานของหนูกัณฑ์ ปาโส (2562) และ Marmon (2002) ที่ยืนยันว่าความสามารถเชิงกลยุทธ์เป็นสมรรถนะหลักที่ช่วยให้ผู้บริหารพัฒนาองค์กรและรับมือการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิผล

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 สภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 พบว่า องค์ประกอบขององค์กรนวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่าวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 มีสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมในระดับมาก โดยด้านบุคคลสำคัญมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนบทบาทของผู้บริหารและครูที่ช่วยสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอดคล้องกับ Fullan (2001) ที่ชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยบุคคลที่มีอิทธิพลเชิงบวก ด้านวิสัยทัศน์ร่วมและบรรยากาศสร้างสรรค์อยู่ในระดับสูง ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ Senge (1990) ที่เน้น shared vision เป็นหัวใจขององค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านโครงสร้างองค์กรและการพัฒนาบุคลากรอยู่ในระดับมาก แม้โครงสร้างยังไม่ยืดหยุ่นมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับ Marmon (2002) ที่ระบุว่าองค์กรนวัตกรรมควรมีโครงสร้างคล่องตัว ไม่ยึดติดระบบราชการ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 สมรรถนะผู้บริหารที่ส่งผลต่อองค์กรนวัตกรรม สมการถดถอยอธิบายความแปรปรวนได้ 85.10% พบว่า ความสามารถเชิงกลยุทธ์มีอิทธิพลสูงสุด (β = 0.501) สอดคล้องกับ Ozcelik & Ferman (2006) ที่ชี้ว่าผู้นำเชิงกลยุทธ์ช่วยสร้างระบบคิดที่เอื้อต่อนวัตกรรม รองลงมาคือการทำงานเป็นทีม (β = 0.381) แสดงถึงพลังของความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับฉวีวรรณ ฉัตรวิไล (2560) ที่พบว่าทีมงานที่เข้มแข็งช่วยผลักดันนวัตกรรมในโรงเรียน การสื่อสาร (β = 0.362) มีบทบาทสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในองค์กร สอดคล้องกับ Edward (2010) ที่ระบุว่าการสื่อสารที่ดีคือหัวใจของผู้นำยุคการเปลี่ยนแปลง และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม (β = 0.250) แม้จะส่งผลน้อยที่สุด แต่ยังสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศคิดใหม่ทำใหม่ ตามที่รณกร ประทุมเกสร (2562) พบในงานวิจัย ผู้บริหารที่มีสมรรถนะเชิงกลยุทธ์ ทำงานเป็นทีม และสื่อสารได้ดี จะสามารถสร้างวิสัยทัศน์ร่วม พัฒนาโครงสร้างที่ยืดหยุ่น และหล่อหลอมบรรยากาศที่เอื้อต่อนวัตกรรมได้อย่างยั่งยืน ทำให้องค์กรอาชีวศึกษากลายเป็นพื้นที่ที่ครูและผู้เรียนเติบโตทั้งทักษะอาชีพและความคิดสร้างสรรค์ในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 4 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสภาพการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 พบว่า แนวทางพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารเพื่อเสริมสร้างองค์กรนวัตกรรมสามารถสรุปได้ 7 ด้านหลัก ได้แก่ วิสัยทัศน์ร่วม โครงสร้างองค์กร การสื่อสาร ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร การ

สนับสนุนบุคคลสำคัญ และบรรยากาศสร้างสรรค์ ทั้งหมดนี้สะท้อนว่าผู้บริหารต้องมีความสามารถเชิงระบบ สร้างการมีส่วนร่วม และส่งเสริมวัฒนธรรมนวัตกรรมในสถานศึกษา ผลสัมภาษณ์ยังสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้น ทั้งในและต่างประเทศ เช่น ฉวีวรรณ ฉัตรวิไล (2560), สุริศา ริมคีรี (2562), รณกร ประทุมเกสร (2562), Marmon (2002) และ Hamlin (1990) ที่ต่างยืนยันว่าผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ การสื่อสารดี โครงสร้างยืดหยุ่น และทีมงานเข้มแข็ง จะสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดนวัตกรรมได้อย่างยั่งยืน โดยรวมแล้วการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีสมรรถนะรอบด้าน เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ และสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดใหม่ทำใหม่ในทุกระดับขององค์กร

องค์ความรู้

การวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาผู้บริหารและองค์กรนวัตกรรมในสถาบันการอาชีวศึกษา พบว่าผู้บริหารมีสมรรถนะอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะด้านเชิงกลยุทธ์ และวิทยาลัยมีลักษณะองค์กรนวัตกรรมในระดับดีโดยเฉพาะด้านบุคคลสำคัญและบรรยากาศสร้างสรรค์ ความรู้เชิงสาเหตุที่สำคัญคือสมรรถนะผู้บริหาร 4 ด้าน ได้แก่ ความสามารถเชิงกลยุทธ์ การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการสร้างนวัตกรรม สามารถทำนายการเป็นองค์กรนวัตกรรมได้ถึงร้อยละ 85.10 โดยความสามารถเชิงกลยุทธ์มีอิทธิพลสูงสุด แสดงให้เห็นว่าการวางแผนและบริหารจัดการที่สอดคล้องเป้าหมายเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ความรู้เชิงปฏิบัติการได้แนวทางพัฒนา 7 ด้าน ครอบคลุมวิสัยทัศน์ร่วม โครงสร้างองค์กร การสื่อสาร ทีมงาน การฝึกอบรม บุคคลสำคัญ และบรรยากาศสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีองค์กรแห่งการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง ในบริบทการอาชีวศึกษาไทย พบว่าจุดแข็งอยู่ที่การวางแผนกลยุทธ์และวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขณะที่ยังต้องพัฒนาโครงสร้างให้ยืดหยุ่นและส่งเสริมความร่วมมือกับภายนอกมากขึ้น องค์ความรู้ที่ได้นี้สามารถนำไปพัฒนาผู้บริหารและสร้างองค์กรนวัตกรรมในสถาบันการอาชีวศึกษาได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1)กำหนดนโยบายการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม 4 มิติสำคัญ ได้แก่ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การสร้างสรรค์นวัตกรรม และความสามารถเชิงกลยุทธ์ เพื่อขับเคลื่อนสู่องค์กรนวัตกรรม

2)กำหนดแนวทางการประเมินผลการบริหารจัดการที่สะท้อนการส่งเสริมนวัตกรรม และสร้างกลไกการติดตามผลเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3)ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่น เปิดกว้างต่อความคิดสร้างสรรค์ และเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางนวัตกรรม

4)จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารและการสร้างองค์กรนวัตกรรมอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1)พัฒนาสมรรถนะหลักของผู้บริหาร โดยเสริมสร้างทักษะการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดวิสัยทัศน์และแนวทางนวัตกรรม พัฒนาความสามารถเชิงกลยุทธ์ในการวางแผนและมอบหมายงานตามความสามารถ รวมถึงส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและสร้างบรรยากาศความร่วมมือในองค์กร

2)สร้างวัฒนธรรมนวัตกรรม โดยส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ สนับสนุนให้ครูและบุคลากรทดลองวิธีการใหม่โดยไม่กลัวความล้มเหลว พร้อมสร้างระบบยกย่องเชิดชูเกียรติและให้รางวัลแก่ผู้มีผลงานนวัตกรรมดีเด่น เพื่อสร้างแรงจูงใจและเป็นแบบอย่าง

3)พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยจัดระบบการฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและทักษะศตวรรษที่ 21 ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ การสื่อสาร และการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

4)สร้างเครือข่ายความร่วมมือ กับภาคส่วนต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและพัฒนานวัตกรรม รวมถึงแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1)ศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรม เช่น วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง หรือการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

2)ขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังวิทยาลัยในภูมิภาคอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบบริบทและแนวทางการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมในพื้นที่ต่างๆ

3)ศึกษารูปแบบหรือโมเดลการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนานวัตกรรม เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการยกระดับสถานศึกษาทั่วประเทศ

4)ศึกษาเชิงลึกกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่องค์กรนวัตกรรมในบริบทต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยเอื้อและอุปสรรคในการพัฒนา

References

ฉวีวรรณ ฉัตรวิไล. (2560). สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามมาตรฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อการศึกษาในสถาน ศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

รณกร ประทุมเกสร. (2562). ปัจจัยขององค์การนวัตกรรมและองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานตามสมรรถนะหลักของพนักงาน : กรณีศึกษา บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน จำกัด. *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธนธรรมศาสตร์.

สุริศา ริมคีรี. (2562). การพัฒนาตัวบ่งชี้องค์การแห่งนวัตกรรมการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

หนูกัณฑ์ ปาโส. (2562). สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 9(3), 62-70.

Marmon, DH.(2002). *Core competencies of professional service providers in federally Funded education programs*. The University of Tennessee.

McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for intelligence. *American Psychologist,* 28(1), 1–14.

Hamlin, B. (1990). The competen manager in secondary school. *Educational Management and Administration*, 18(3) : 5-6.

Ozcelik, G. and Ferman, M. (2006). Competency Approach to Human Resource Manager: Outcome and Contributions in a Turkish Cultural Context. *Human Resource Development Review*. Thousand Oaks: March.

Harris, B. M. (1979). *Supervisory behavior education.* (3 ed.). New Jersey : Prentice-Hall.

แนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น

Guidelines for Teachers' Competency Management of Learning Experience at Ban Paen Subdistrict Municipality Kindergarten School

ปัญญาพล ใยดี Panyaphol Yaidee
ชาลี ภักดี Chalee Pakdee
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University
Panyaphol.art@gmail.com

Received 2025/11/17 *Revised* 2025/12/11 *Accepted* 2025/12/24

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 2) หาแนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 19 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า :

1) สภาพการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น พบว่า สมรรถนะครูปฐมวัยทั้ง 5 ด้าน ส่งผลให้คุณภาพการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กอยู่ในระดับ “ดีมาก” จุดเด่นคือการใช้ Active Learning การบูรณาการเทคโนโลยี และวัฒนธรรมองค์กรแบบ PLC แต่ยังมีข้อจำกัดบางส่วนด้านสื่อ ภาระงาน และการบันทึกข้อมูล โรงเรียนควรใช้ข้อมูลเด็กเชิงลึก วิจัยในชั้นเรียน และประเมินสมรรถนะรายบุคคล

2) แนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า *ขั้นวางแผน (P)* โรงเรียนกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู *ขั้นดำเนินงาน (D)* มุ่งเน้นการพัฒนาครูตามแผน ด้วยแนวคิดการบริหารเชิงระบบ ใช้กระบวนการเดมมิ่งในห้องเรียนเชิงบวก จัดบรรยากาศและสื่อเทคโนโลยีให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตามแนว Constructionism *ขั้นติดตามและประเมินผล (C)* มีการประเมินสมรรถนะครูต่อเนื่อง ผ่านระบบบันทึกข้อมูล เช่น แฟ้มสะสมงานและการสะท้อนผล *ขั้นปรับปรุงและพัฒนา (A)* นำผลประเมินมาวางแผนพัฒนาครูรายบุคคล (ID Plan) เชื่อมโยงกับการนิเทศภายในและการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน PLC เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูและพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน.

คำสำคัญ : การบริหารสมรรถนะ, การจัดประสบการณ์เรียนรู้. ครู.

Abstract

This research aimed to: 1) examine the current state of competency management for learning experience provision among teachers at Ban Paen Municipal Kindergarten, Mueang District, Lamphun Province, and 2) identify guidelines for managing teacher competency in learning experience provision at Ban Paen Municipal Kindergarten, Mueang District, Lamphun Province. This qualitative study included 19 key informants: administrators, teachers, parents, and educational personnel. Research instruments consisted of interview guides and focus group discussion guides. Data were analyzed using content analysis.

The findings revealed:

1) Regarding the current state of competency management for learning experience provision among teachers at Ban Paen Municipal Kindergarten: All five dimensions of early childhood teacher competency contributed to “excellent” levels of learning management quality and child development. Strengths included the use of Active Learning, technology integration, and a PLC organizational culture. However, some limitations remained in terms of teaching materials, workload, and record-keeping. The school should utilize in-depth student data, conduct classroom research, and assess individual teacher competencies.

2)Guidelines for managing teacher competency in learning experience provision at Ban Paen Municipal Kindergarten, Mueang District, Lamphun Province: Planning phase (P) – the school establishes shared goals and vision between administrators and teachers. Implementation phase (D) – focuses on teacher development according to plan using a systems management approach, applies the Deming cycle in positive classroom environments, and arranges atmosphere and technology conducive to learning based on Constructionism principles. Monitoring and evaluation phase (C) – continuous assessment of teacher competency through record-keeping systems such as portfolios and reflective practices. Improvement and development phase (A) – evaluation results inform individual teacher development plans (ID Plans) linked to

internal supervision and knowledge exchange through PLCs to enhance teaching quality and achieve sustainable student development.

Keywords: Competency Management, Learning Experience Provision, Teachers.

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดเจตนารมณ์ให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาคนไทยให้ “สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม” และยืนยันหลักการสำคัญว่า “ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้” การบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูปฐมวัย ตั้งอยู่บนรากฐานของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้น งานบริหารในระดับสถานศึกษา จึงต้องกำกับให้การออกแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ปรับให้สอดคล้องพัฒนาการ และตอบสนองความต่างระหว่างบุคคลอย่างแท้จริง (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) และในมิติ “กระบวนการเรียนรู้” กฎหมายวางกรอบให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เชื่อมทฤษฎีกับการปฏิบัติ ส่งเสริมการคิด การลงมือทำ และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง รวมทั้งเอื้อต่อผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ สิ่งนี้ตีความสู่การบริหารสมรรถนะของครูว่า ต้องสร้างระบบสนับสนุน การสอนเชิงรุก (Active Learning) ผ่านการเล่น การสำรวจ การทดลอง และการสังเกตพัฒนาการอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งจัดสภาพแวดล้อมและสื่อที่ปลอดภัย เหมาะกับวัย และเข้าถึงเด็กทุกคน (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) กฎหมายยังระบุให้ “สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย/สถานศึกษา” อยู่ภายใต้กรอบเดียวกันกับสถานศึกษาระดับอื่น หมายความว่าระบบบริหารคุณภาพภายใน การนิเทศติดตาม และการประเมินผล ต้องครอบคลุมชั้นปฐมวัยด้วย ส่งผลให้บทบาทผู้บริหารต้องขับเคลื่อนกลไกนิเทศ กำกับ และสะท้อนผลการสอนของครูปฐมวัยอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับสมรรถนะการจัดประสบการณ์ (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) การปรับปรุงกฎหมาย (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562 เสริมความชัดเจนด้านอำนาจหน้าที่ของกระทรวงในการ “ส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับ” ซึ่งเชื่อมโยงตรงกับการบริหารสมรรถนะครูปฐมวัยในมิติ ทรัพยากรและระบบสนับสนุน ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณ สื่อ เทคโนโลยี การนิเทศ และการพัฒนาวิชาชีพอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูสามารถออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) ในทางปฏิบัติ “หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560” ซึ่งอาศัยอำนาจตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เป็นกรอบปฏิบัติสำคัญที่แปลงหลักการของกฎหมายสู่การทำงานจริงของครูและผู้บริหาร หลักสูตรกำหนดให้การจัดประสบการณ์เป็นแบบบูรณาการ ใช้การเล่นเป็นฐาน (Play-Based) ประเมินเชิงพัฒนาการ (ผ่านการสังเกต แฟ้มสะสมงาน ฯลฯ) และปรับให้เหมาะกับบริบทท้องถิ่น การบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครู จึงควรเน้นระบบพัฒนาแผนหน่วยประสบการณ์, การจัดมุม, และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการใช้ข้อมูลประเมินเพื่อปรับการสอนรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง(สพฐ.,2560) เพื่อคุ้มครองและพัฒนาเด็กอย่างองค์รวม ภาครัฐยังมีกรอบกฎหมายและเอกสารเชิงนโยบายที่สัมพันธ์กับ พระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ เช่น คู่มือใช้งานหลักสูตรปฐมวัยของ สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่อธิบายวิธีบริหารจัดการชั้นเรียน การออกแบบสื่อและมุมประสบการณ์ การมีส่วนร่วมของครอบครัว และการใช้ข้อมูลพัฒนาการเด็กเป็นฐานตัดสินใจบริหาร นำไปสู่การเสริมสมรรถนะครูในเชิงระบบ ตั้งแต่ระดับนโยบายถึงระดับห้องเรียน (สพฐ., คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2560)

กระทรวงมหาดไทยได้กำหนด “มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย” ไว้สำหรับหน่วยงานในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นกรอบกลาง เพื่อใช้ประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาปฐมวัยทุกแห่ง โดยประกาศแนบท้ายระบุกรอบมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ตามพัฒนาการจริงของเด็ก จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา นิเทศ–ติดตามภายใน และใช้ผลประเมินพัฒนาการเป็นฐานปรับปรุงการสอน ทั้งหมดนี้ทำให้ภารกิจของผู้บริหารและครูปฐมวัยในสังกัด อปท. ต้องขับเคลื่อน “การจัดประสบการณ์” บนมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศและตรวจสอบได้ ในเชิงปฏิบัติ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) ได้ออกแนวทาง หนังสือสั่งการให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการนิเทศ ติดตาม และรวบรวมผลการประเมินตนเองของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและสถานศึกษาปฐมวัยเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับจังหวัดถึงสถานศึกษา โดยเน้นการใช้ “ข้อมูลจริง” จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และหลักฐานเชิงประจักษ์ของเด็กและครู เพื่อยกระดับคุณภาพอย่างต่อเนื่องและเชื่อมการสนับสนุนทรัพยากรลงสู่ห้องเรียน. สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ยังเผยแพร่ “คู่มือและเครื่องมือประเมินคุณภาพการศึกษาปฐมวัย (ด้านคุณภาพเด็ก/พัฒนาการผู้เรียน)” สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นกรอบเดียวกันในงานประเมินภายในของครูและผู้บริหาร และรองรับการประเมินภายนอก โดยกำหนดตัวชี้วัดพัฒนาการ การเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ (เช่น แฟ้มสะสมงาน/บันทึกการสังเกต) และวงรอบสะท้อนผลไปสู่การปรับแผนหน่วยประสบการณ์ ซึ่งเป็นหัวใจของ “การบริหารสมรรถนะครู” ให้ขับเคลื่อนจากข้อมูลจริงของเด็ก และด้านหลักสูตร สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นยังได้จัดทำ/ซักซ้อม “แนวทางปฏิบัติในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา บูรณาการหลักสูตรปฐมวัยแห่งชาติ 2560 และการจัดประสบการณ์ที่เน้นการเล่น ลงมือปฏิบัติ ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันทั่วประเทศ ตลอดจนระบุบทบาทหน่วยงานระดับพื้นที่ในการกำกับ ติดตาม และสนับสนุนวิชาการแก่ครูปฐมวัย นอกจากนี้ เอกสารมาตรฐาน/คำอธิบายตัวบ่งชี้ของสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แจกแจง “มาตรฐานสถานศึกษา” ครอบคลุมทั้งมิติปัจจัย กระบวนการ และผลลัพธ์ของผู้เรียน (เช่น การจัดครูให้เพียงพอ ความเชี่ยวชาญครูด้านการจัดประสบการณ์ การบริหารหลักสูตร บริบทท้องถิ่น และหลักฐานพัฒนาการเด็ก) เพื่อให้สถานศึกษาปรับระบบบริหารชั้นเรียน มุมประสบการณ์ สื่อ และการประเมินเชิงพัฒนาการให้สอดคล้องมาตรฐานดังกล่าว โดยสรุป นโยบายและเครื่องมือของกระทรวงมหาดไทย/สถ. ทำหน้าที่เป็น “กลไกกำกับเสริมพลัง” ให้ผู้บริหารและครูปฐมวัยในสังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์ของครูได้เป็นระบบมากขึ้น มีมาตรฐานกลาง (มาตรฐานปฐมวัยของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น), มีแนวทางนิเทศติดตามเชิงข้อมูล, มีเครื่องมือประเมินคุณภาพพัฒนาการที่ใช้ได้จริงใน

ห้องเรียน และมีแนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เชื่อมหลักสูตรชาติสู่บริบทท้องถิ่น ช่วยให้ “การจัดประสบการณ์ผ่านการเล่น ลงมือทำ” ดำเนินไปอย่างมีคุณภาพบนฐานข้อมูลจริงของเด็ก และผ่านการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง

จากข้อมูลการประเมินมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น ในด้านคุณภาพเด็ก (มาตรฐานที่ 1) ยังไม่สอดคล้องกับผลการประเมิน ตามข้อมูลที่ปรากฏในรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ย้อนหลัง 3 ปีการศึกษา เนื่องจากพบว่าพัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก โดยเฉพาะพัฒนาการด้านของกล้ามเนื้อมัดเล็ก ยังเป็นปัญหาและเป็นอุปสรรคต่อการขีด-เขียน รวมไปถึงพัฒนาการด้านสติปัญญา ในเรื่องของภาษาและการสื่อสาร ที่ยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ เด็กส่วนใหญ่ยังไม่สามารถพูด และสื่อสารได้อย่างชัดเจน ฉะฉาน และมั่นใจ ประกอบกับปัจจุบันพบว่าเด็กมีสมาธิสั้น อยู่นิ่งได้ไม่นาน อันเป็นความผิดปกติทางพัฒนาการของระบบประสาท ที่ส่งผลกระทบต่อสติปัญญา (ด้านการเรียนรู้) ด้านอารมณ์-จิตใจ (การควบคุมอารมณ์) และ ด้านสังคม (การเข้าสังคม) โดยตรง จึงเป็นที่มาของการศึกษาสภาพการบริหารสมารถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครู เพื่อหาแนวทางในการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น โดยมุ่งเน้นไปที่ด้านกระบวนการบริหาร (มาตรฐานที่ 2) และด้านการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ (มาตรฐาน ที่ 3) โดยมีความเชื่อมั่นว่า เมื่อพัฒนาครูให้มีสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์ที่ดีแล้ว จะส่งผลให้คุณภาพผู้เรียนสูงขึ้น นั่นเอง

จากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ประจำปีการศึกษา 2565-2567 รวมระยะเวลา 3 ปีย้อนหลัง ประกอบกับรายงานการประกันคุณภาพภายนอก ผลการประเมิน SAR ภายใต้สถานการณ์ COVID –19 การศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีการศึกษา 2565 มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสำรวจสภาพการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการเรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น เพื่อหาแนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครู โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ที่สอดคล้องกับการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในระดับปฐมวัย โดยให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้และมีความสำคัญในการสนับสนุนความเข้าใจเชิงลึก เกี่ยวกับแนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครู โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2) เพื่อหาแนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น

ผู้ให้ข้อมูลหลัก จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครู โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น จำนวน 19 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

การสร้างเครื่องมือ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครู รวมถึงการบริหารเชิงกลยุทธ์ และการวิเคราะห์ SWOT เพื่อพัฒนาแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและเนื้อหา

การหาคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ในด้านการบริหารการศึกษา การจัดทำแผนกลยุทธ์ และด้านวิชาการ เพื่อยืนยันความเที่ยงตรงของเนื้อหาก่อนการใช้งาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1)การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) โดยทำการศึกษา และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การบริหารการศึกษาระดับปฐมวัย เช่น แผนพัฒนา แผนปฏิบัติงานประจำปี สรุปรายงานประเมินภายใน (SAR) การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพการบริหารการศึกษาระดับปฐมวัย ของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น และการวิเคราะห์ปัจจัย สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เกี่ยวกับการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

2)การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยหลักในการวิจัย เป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง สำหรับข้อมูลที่หลากหลาย แบบไม่เป็นทางการ ไม่จำกัดคำตอบ ไม่เคร่งครัดในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 19 คน

ระยะที่ 2: การสร้างกลยุทธ์ในการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น

ขั้นตอนที่ 1: การประเมินและจัดลำดับความสำคัญของจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 1) ประชากรได้แก่ผู้บริหาร ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้ปฏิบัติการสอน ผู้ปกครองนักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ 1) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อพัฒนาแบบสอบถาม 2) นำแบบสอบถามปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและการจัดทำแผนกลยุทธ์ 3) ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content

Validity) และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ โดยมีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล 1) แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) เก็บรวบรวมข้อมูลภายใน 15 วัน 3) ตรวจสอบความครบถ้วนและเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยสรุปเขียนแบบบรรยายพรรณนา และข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล 2) การวิเคราะห์ผลการตรวจสอบและยืนยันแนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเขียนสรุปแบบบรรยายพรรณนาโวหาร

ขั้นตอนที่ 2: การสร้างกลยุทธ์ทางเลือก

กระบวนการวิเคราะห์ 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวข้องในการกำหนดกลยุทธ์ 2) คัดเลือกปัจจัยสำคัญ 5 อันดับแรกของจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค 3) วิเคราะห์และกำหนดกลยุทธ์ทางเลือก เพื่อพัฒนาการบริหารสมรรถนะของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น

ประเด็นกลยุทธ์หลัก 1) สมรรถนะด้านการวางแผนการจัดประสบการณ์ (Planning Competency) 2) สมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Management Competency) 3) สมรรถนะด้านการประเมินพัฒนาการ (Assessment Competency) 4) สมรรถนะด้านการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ (Learning Environment Competency) 5) สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพ (Ethical and Professional Competency)

การตรวจสอบและปรับปรุงกลยุทธ์ นำกลยุทธ์ที่กำหนดเข้าปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้แน่ใจว่า มีความครบถ้วนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ระยะที่ 3 การยืนยันแนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

1) อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2) รองเจ้าคณะตำบลหนองหนาม เจ้าอาวาสวัด หนองหนาม ตำบลหนองหนาม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

3) ผู้อำนวยการชำนาญพิเศษ โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้บริหาร 3 คน ครูปฏิบัติการ 6 ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา 5 คน บุคลากรทางการศึกษา 2 คน ผู้ปกครอง 3 คน ของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้นจำนวน 19 คน การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 19 คน เป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบและยืนยัน โดยการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและยืนยันแนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น โดยวิธีการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 คน เพื่อทำหน้าที่ยืนยันความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เรื่อง แนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น เป็นเครื่องมือการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ประมวลผลจากการศึกษาแนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น สามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น จากรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ระหว่างปีการศึกษา 2565-2567 ประกอบกับรายงานการประกันคุณภาพภายนอก ผลการประเมิน SAR ภายใต้สถานการณ์ COVID–19 การศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีการศึกษา 2565 พบว่า โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น เป็นสถานศึกษาระดับปฐมวัยในสังกัดเทศบาลตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีภารกิจสำคัญในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 โดยมุ่งเน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย ผ่านการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) และการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Learning through Play) เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในช่วงระยะเวลา 3 ปีการศึกษา (พ.ศ. 2565–2567) โรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาและประเมินตนเองอย่างต่อเนื่องภายใต้กรอบแนวคิดวงจรคุณภาพ PDCA (Plan–Do–Check–Act) เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาและการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูปฐมวัย โดยเฉพาะการพัฒนาสมรรถนะครูใน 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านการวางแผนการจัดประสบการณ์ (Planning Competency) 2) สมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Management Competency) 3) สมรรถนะด้านการประเมินพัฒนาการ (Assessment Competency) 4) สมรรถนะด้านการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ (Learning Environment Competency) 5) สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพ (Ethical

and Professional Competency) ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานของโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชนในท้องถิ่น ทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีความก้าวหน้าและมีคุณภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยผลการประเมินตนเองในรอบสามปีแสดงให้เห็นแนวโน้มที่ดีทั้งในด้านคุณภาพการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสมรรถนะครู และพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับผลการประเมินอยู่ในระดับ “ดีมาก”สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธนา เกื้อกูล, 2560 : 129–160

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น พบว่า จากการสังเคราะห์รูปแบบที่ได้จากการสนทนาโดยผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ แนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น มีการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ประกอบด้วยการวางแผน (P) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (D) หลังจากนั้นจึงต่อด้วยการตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (C) ว่าผลที่ได้นั้นเป็นไปตามแผนที่คิดไว้แค่ไหนและท้ายสุดนำผลที่ได้จากการประเมินไป ดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงต่อตามความเหมาะสม (A) ในขั้นตอนการนำไปสู่การปฏิบัติการบริหารจัดการดังต่อไปนี้คือ แนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้พัฒนาโรงเรียนได้จริง โดยมีความคิดเห็นเชิงลึกในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ PDCA (Planning–Doing–Checking–Action) ดังนี้

ขั้นการวางแผน (P : Planning) โรงเรียนได้จัดให้มีการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์อย่างมีส่วนร่วม โดยมุ่งพัฒนาสมรรถนะครู 5 ด้านหลัก ได้แก่ (1) ด้านการวางแผนการจัดประสบการณ์ (2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (3) ด้านการประเมินพัฒนาการ (4) ด้านการสร้างบรร ยากาศและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ (5) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพ การกำหนดเป้าหมายร่วมระหว่างผู้บริหารและครูช่วยให้เกิดความเข้าใจทิศทางเดียวกันในการพัฒนา **การวางแผน** เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และควรกำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้ชัดเจนในแต่ละสมรรถนะเพื่อให้สามารถวัดผลและติดตามได้อย่างเป็นระบบ

ขั้นการดำเนินงาน (D : Doing) โรงเรียนควรดำเนินการพัฒนาครูในแต่ละสมรรถนะตามแผนที่กำหนดไว้ โดยใช้แนวคิดการบริหารจัดการเชิงระบบ ควบคู่กับการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างรอบด้านผู้ร่วมสนทนาได้แสดงความคิดเห็นสำคัญคือควรมีการใช้กระบวนการเดมมิ่งมาใช้ในการบริหารจัดการห้องเรียนเชิงบวก การสร้างบรรยากาศทางกายภาพของการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวกเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะห้องเรียนควรมีสีสันน่าดูและเหมาะสม สบายตา เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ถูกสุขลักษณะ และเอื้อต่อการเรียนรู้ ควรจัดเตรียมสื่อ แหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ควรมีแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามทฤษฎี Constructionism ควรมีการกำหนดข้อตกลงการใช้ห้องเรียนไว้ให้ชัดเจน เพื่อสร้างระเบียบวินัยและความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน จากความคิดเห็นดังกล่าวสะท้อนว่า

โรงเรียนควรเน้นการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้หลากหลาย และบรรยากาศห้องเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

ขั้นการติดตามและประเมินผล (C : Checking) โรงเรียนมีการติดตามและประเมินผลสมรรถนะครูทั้ง 5 ด้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่วางไว้ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าควรมีระบบบันทึกข้อมูลผลการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เช่น แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio)และมีการสะท้อนผล (Feedback) แก่ครูเพื่อใช้ในการปรับปรุงพัฒนาตนเอง ความคิดเห็นจากการสนทนากลุ่มบางส่วนย้ำแนวทางเดิม เช่น การใช้วงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle) ในการตรวจสอบคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการประเมินบรรยากาศในห้องเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

ขั้นการปรับปรุงและพัฒนา (A : Action) ผลการประเมินถูกนำมาใช้ในการปรับปรุงและวางแผนพัฒนาครูต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลสะท้อนกลับจากการสังเกตชั้นเรียน การนิเทศภายใน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน PLC ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติมว่าการนำผลการประเมินมาวิเคราะห์และปรับปรุงการบริหารห้องเรียน จะช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เห็นผลอย่างชัดเจน ควรเชื่อมโยงผลการประเมินกับแผนพัฒนารายบุคคลของครู (ID Plan) เพื่อให้การพัฒนาเกิดความต่อเนื่องและตรงความต้องการจริง ทั้งนี้เพราะ โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น มีการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูอย่างเป็นระบบ

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องภายใต้กรอบ PDCA โดยมุ่งยกระดับสมรรถนะครูปฐมวัยทั้ง 5 ด้าน ส่งผลให้คุณภาพการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กอยู่ในระดับ “ดีมาก”ทั้งนี้ โรงเรียนควรส่งเสริมการใช้ข้อมูลเด็กเชิงลึก วิจัยในชั้นเรียน และประเมินสมรรถนะครูรายบุคคลอย่างเป็นระบบ แนวทางทางเลือกในการพัฒนาครูมีทั้งสิ้น 5 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การจัดกิจกรรม การประเมินพัฒนาการ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และคุณธรรมจรรยาบรรณ ดำเนินการภายใต้กรอบวงจรคุณภาพ PDCA สอดคล้องกับ เทอร์รี (George R. Terry, 1977) ให้นิยามว่า “การบริหารคือกระบวนการประกอบด้วยการวางแผน การจัดองค์กร การชี้นำ และการควบคุม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ” สอดคล้องกับ สมพงษ์ ศรีโสภา (2550) อธิบายว่า “การบริหารคือการใช้ศิลปะและวิทยาการในการจัดการทรัพยากรทุกประเภท เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ, (2540 : 13) กระบวนการบริหาร PDCA ซึ่งประกอบด้วย Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) และ Act (การปรับปรุงแก้ไข) เป็นกระบวนการบริหารที่ได้เผยแพร่อย่างกว้างขวางในปี 1950 โดย Edwards W. Deming นักบริหารส่วนใหญ่ได้เรียกวงจรนี้ว่า“วงจร Deming” โดยวงจร Deming เป็นวงจรการบริหารที่สามารถนาไปประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลาย นับตั้งแต่การบริหารกิจการต่างๆ การดำเนินชีวิตของบุคคลให้ประสบความสำเร็จ การทา

งานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และการบริหารงานในองค์กรของรัฐและเอกชนทั้งในและต่างประเทศนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวารี สรสัมฤทธิ์ และ นันทิยา น้อยจันทร์ (2564) พบว่า สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” ความรู้และความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ และการใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่าครูในกลุ่มโรงเรียนศรีพุทธมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังมีความจำเป็นในการพัฒนาเพิ่มเติมด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ให้ทันต่อยุคสมัย แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูโดยใช้หลักการบริหารวงจรเดมมิ่ง (PDCA) ได้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ขั้น Plan (การวางแผน): โรงเรียนควรจัดให้มีการประชุมวางแผนวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนรู้ แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ และกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อให้การดำเนินงานสามารถตรวจสอบและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขั้น Do (การปฏิบัติ): โรงเรียนควรจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น การติดตั้งสมาร์ททีวีในทุกระดับชั้น ระบบอินเทอร์เน็ตภายในโรงเรียน และส่งเสริมให้ครูผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอนแบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ขั้น Check (การตรวจสอบ): ผู้บริหารควรมีการนิเทศและติดตามผลการจัดการเรียนการสอนเป็นประจำทุกเดือน มีการทดสอบความรู้ของครูในการใช้เทคโนโลยี รวมถึงเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการประเมินสื่อและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มสาระอื่น ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีของตน ขั้น Act (การปรับปรุงแก้ไข): โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนและครูร่วมกันประเมินประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้และกระบวนการสอนเพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์ผู้เรียนในยุคดิจิทัล ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การนำหลักการ PDCA มาใช้ในการบริหารจัดการเรียนรู้ช่วยให้ครูมีแนวทางในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งยังช่วยสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วมภายในโรงเรียน สอดคล้องกับนันทิชา ตุ่นวิชัย (2564) พบว่า สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูปฐมวัยอยู่ในระดับ “มาก” ทั้งสองด้าน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น พบว่า แนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น มีการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ประกอบด้วยการวางแผน (P) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (D) หลังจากนั้นจึงต่อด้วยการตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (C) ว่าผลที่ได้นั้นเป็นไปตามแผนที่คิดไว้แค่ไหนและท้ายสุดนำผลที่ได้จากการประเมินไป ดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงต่อตามความเหมาะสม (A) ในขั้นตอนการนำไปสู่การปฏิบัติการบริหารจัดการสอดคล้องกับ สำนักงานข้าราชการพลเรือน (2549) ให้นิยามไว้ว่า “คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ/ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่น ๆ ในองค์กร” สอดคล้องกับถวิล อรัญเวศ (2559) ให้ความหมายว่า “สมรรถนะ” หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลนั้น

ๆ สามารถปฏิบัติงานได้ผลโดดเด่นกว่าคนอื่น โดยบุคคลนั้นแสดงออกทางคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเทคนิควิธีที่ดีกว่าคนอื่น ๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ McClelland, (1973; Boyatzis, 1982; สำนักงาน ก.พ., 2549) ที่กล่าวถึง สมรรถนะ(Competency) หมายถึง คุณลักษณะภายในของบุคคล เช่น ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม (Attributes) ที่ส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ, 2560; ชุติมา มุสิกานนท์, 2564; สพฐ., (2566) กล่าวว่า สมรรถนะครูปฐมวัยสามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้านหลัก ได้แก่ 1)สมรรถนะด้านการวางแผนการจัดประสบการณ์ (Planning Competency) ได้แก่ครูสามารถวิเคราะห์ผู้เรียนและบริบทวางแผนหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมตามหลักสูตร เชื่อมโยงเป้าหมายกับพัฒนาการของเด็กอย่างเป็นระบบ 2) สมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Management Competency) ได้แก่ ครูสามารถใช้กระบวนการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ใช้สื่อ วัสดุ และเทคนิคการสอนที่หลากหลาย ส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วม คิดวิเคราะห์ และเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ 3)สมรรถนะด้านการประเมินพัฒนาการ (Assessment Competency) ได้แก่ ครูสามารถสังเกต บันทึก และวิเคราะห์พัฒนาการของเด็ก ใช้เครื่องมือประเมินที่หลากหลาย และเชื่อถือได้ นำผลประเมินมาปรับปรุงการจัดประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง 4) สมรรถนะด้านการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ (Learning Environment Competency) ครูจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้ปลอดภัย มีสื่อกระตุ้นการเรียนรู้ส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับเด็ก และเด็กกับเด็ก 5) สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพ (Ethical and Professional Competency) ได้แก่ ครูมีเจตคติที่ดีต่อเด็กและวิชาชีพ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านการอบรม การนิเทศ และการเรียนรู้ร่วมกัน (PLC)นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสุรีย์ลักษณ์ รักษาเคน และทัศนีย์ นาคุณทรง (2567) พบว่า สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” (ค่าเฉลี่ย 3.90) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือสมรรถนะด้านทักษะ รองลงมาคือด้านคุณลักษณะ และต่ำสุดคือด้านความรู้–ความเข้าใจ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” (ค่าเฉลี่ย 4.70) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูปฐมวัยมีความต้องการพัฒนาในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความรู้–ความเข้าใจที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด (0.27) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะที่ได้จากการวิจัยประกอบด้วย 3 แนวทางหลัก 6 ประเด็นย่อย รวมทั้งสิ้น 23 กิจกรรม ได้แก่ แนวทางที่ 1 สมรรถนะด้านความรู้–ความเข้าใจ มุ่งเน้นการพัฒนาการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล การวิจัยในชั้นเรียน การประเมินพัฒนาการ และการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ แนวทางที่ 2 สมรรถนะด้านคุณลักษณะ มุ่งส่งเสริมความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และแนวทางที่ 3 สมรรถนะด้านทักษะ มุ่งเน้นให้ครูสามารถจัดทำเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลเด็ก และจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ครูปฐมวัยส่วนใหญ่มีความสามารถในด้านทักษะอยู่ในระดับสูง แต่ยังขาดความรู้และความเข้าใจที่ลึกซึ้งในการวิเคราะห์ผู้เรียนและการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในชั้นเรียน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาที่เสนอจึงมุ่งเน้นการ

ยกระดับสมรรถนะด้านความรู้–ความเข้าใจเป็นลำดับแรก เพื่อให้ครูปฐมวัยสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับหลักสูตรและบริบทของศูนย์พัฒนาเด็กในท้องถิ่นอย่างแท้จริง สอดคล้องกับกาญจนา พรมเกตุ (2567) พบว่า สมรรถนะของครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณลักษณะอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูปฐมวัยยังต้องการพัฒนาศักยภาพด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้สูงขึ้น จากผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น

องค์ความรู้

จากการวิจัยในครั้งนี้ ได้ทำให้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ ในการพัฒนาการบริหารสมรรถการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงองค์ควรรู้จากการวิจัย

ลำดับ	องค์ความรู้ที่ได้	รายละเอียด/สาระสำคัญ	ผลที่เกิดขึ้น/ข้อค้นพบ
1	รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูตามวงจร PDCA	โรงเรียนใช้วงจรคุณภาพ PDCA (Plan-Do-Check-Action) เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การวางแผนจัดประสบการณ์, การจัดกิจกรรมการเรียนรู้, การประเมินพัฒนาการ, การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้, และคุณธรรมจริยธรรมวิชาชีพ	ทำให้การพัฒนาครูเกิดความต่อเนื่อง เป็นระบบ และส่งผลให้คุณภาพการเรียนรู้ของเด็กอยู่ในระดับ “ดีมาก” ต่อเนื่อง 3 ปี
2	การใช้แนวคิด Active Learning และ PLC ในการพัฒนาครู	โรงเรียนส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมแบบ Active Learning และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)	ครูมีทักษะการจัดประสบการณ์เชิงรุก ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และเกิดการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกันในหมู่ครู
3	การบริหารจัดการโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence- based Management)	นำผลการประเมินตนเอง (SAR) และข้อมูลจากการสังเกตชั้นเรียนมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนพัฒนาครูรายบุคคล (ID Plan)	การพัฒนาเกิดตรงจุด ตอบ สนองความต้องการของครู แต่ละคน และช่วยปรับปรุงการเรียนรู้ของเด็กได้ตรงตามพัฒนาการ
4	ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรค	ปัจจัยหนุน: นโยบายรัฐ, ความร่วมมือของชุมชน, ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ / อุปสรรค: งบประมาณจำกัด, ภาระงานสูง, การเปลี่ยนนโยบายบ่อย	ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาครูต้องอาศัยทั้งโครงสร้างนโยบายและการสนับสนุนในระดับปฏิบัติ
5	แนวทางการพัฒนาครูปฐมวัยแบบบูรณาการ	การพัฒนาครูควรมุ่งเสริมทักษะการจัดกิจกรรมบูรณาการ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กครบทั้ง 4 ด้าน (ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา)	แนวทางนี้สามารถใช้ขยายผลในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ เพื่อพัฒนาครูปฐมวัยให้มีสมรรถนะอย่างยั่งยืน

6	ข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ	เชิงนโยบาย: กำหนดแนวทางส่งเสริมสมรรถนะครูอย่างเป็นรูปธรรม และกำหนดระบบติดตามประเมินผลที่ชัดเจน/เชิงปฏิบัติ:	ส่งผลให้เกิดการบริหารการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูอย่างเป็นระบบ และต่อยอดสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

จากตารางสามารถอธิบายได้ว่า “การบริหารสมรรถนะครูปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยระบบ PDCA การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และการใช้ข้อมูลจริงในการตัดสินใจ” ซึ่งการวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในเชิงการบริหาร ได้แก่ 1) รูปแบบการพัฒนาครูแบบต่อเนื่องและเป็นระบบ 2) การเชื่อมโยงข้อมูลการประเมินกับแผนพัฒนารายบุคคล 3) การส่งเสริมสมรรถนะผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 4) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อยกระดับพัฒนาการเด็ก ผลลัพธ์สุดท้ายคือการยกระดับคุณภาพของทั้งครูปฐมวัยและผู้เรียน พร้อมแนวทางที่สามารถใช้ขยายผลในหน่วยงานทางการศึกษาอื่นได้อย่างยั่งยืน

สรุป และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีกำหนดนโยบายการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครู ไว้อย่างเป็นรูปธรรม

2) ควรมีกำหนดระยะเวลาในการวางแผนการดำเนินงาน การตรวจสอบ กำกับติดตาม และปรับปรุงแก้ไขในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูให้เหมาะสม

3) ควรมีการกำกับติดตามผลงานของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครู

4) ควรสร้างความตระหนักในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูให้กับครู

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ในการบริหารจัดการสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครู ให้ประสบผลสำเร็จ โรงเรียนควรมีการวางแผนให้รอบคอบ และให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม

2) โรงเรียนควรกำกับ นิเทศติดตามการดำเนินงานตามแผน/โครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครู ตลอดจนนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะ ด้านอื่น ๆ ด้วยที่ส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการ

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กาญจนา พรมเกตุ. (2567). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. *วารสารวิชาการและวิจัย.* มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 14 (2), 107–116.

ชุติมา มุสิกานนท์. (2564). การพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์. *วารสารการบริหารและการศึกษา*, 12(2), 45–56.

นันทิชา ตุ่นวิชัย. (2564). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2. *การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542.* กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

ถวิล อรัญเวศ. (2560). *ขอบข่ายงานวิชาการในโรงเรียน : คู่มือปฏิบัติงานข้าราชการครู.* นครราชสีมา : สำนักงานเขตพื้นที่กำรศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4.

โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น. (2564). *รายงานการประเมินตนเอง (SAR) ประจำปีการศึกษา 2565*. ลำพูน: โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น.

_____. (2565). *รายงานการประเมินตนเอง (SAR) ประจำปีการศึกษา 2566*. ลำพูน: โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น.

_____. (2566). *รายงานการประเมินตนเอง (SAR) ประจำปีการศึกษา 2567*. ลำพูน: โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น.

วารี สรสัมฤทธิ์, และ นันทิยา น้อยจันทร์. (2564). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักการบริหารคุณภาพวงจรเดมมิ่ง (PDCA) ของครูในโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 12(1), 51–60.

สมพงษ์ ศรีโสภาพ. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารโรงเรียน กับประสิทธิภาพการบริหารวิชาการในโรงเรียนของรัฐ. *วิทยานิพนธ์ ค.ม.* สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)*. กรุงเทพมหานคร: สพฐ.

_____. (2566). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อการ จัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).* กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2565). *รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบ้านแป้น (รหัสสถานศึกษา 3051200701)*. กรุงเทพมหานคร: สมศ.

สุรีย์ลักษณ์ รักษาเคน และ ทัศนีย์ นาคุณทรง. (2567). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 14(2), 107–120.*

McClelland, D. C. (1973). *Testing for Competence Rather than for Intelligence.* American Psychologist, 28(1), 1–14.

Terry, George R. (1977). *Principle of Management*. 7 th ed. Homewood : Richard D. Trwin.

แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

The Guidelines For Internal Communication Management of The Faculty of Veterinary Medicine, Chiang Mai University

ศิริญาณีย์ สารชัย Siriyanee Sarachai
พระมหาสกุล มหาวีโร, ผศ.ดร. Phramaha Sakun Mahaviro, Asst. Prof. Dr.
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University
siriyanee.sarachai@cmu.ac.th

Received 2025/11/12 *Revised* 2025/12/11 *Accepted* 2025/12/24

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ2)แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 6 คน เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า :

1) สภาพการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า การจะขับเคลื่อนการสื่อสารให้เกิดการรับรู้ร่วมกันแผนกลยุทธ์ของคณะสัตวแพทยศาสตร์ต้องมีการกำหนดแนวทางและกระบวนการด้านการสื่อสารอย่างชัดเจน การสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากบุคลากร แต่ก็ยังขาดการจัดลำดับความสำคัญของสาร เช่น ข่าวสารเร่งด่วน ข่าวสารทั่วไป และสารเชิงกลยุทธ์ บางครั้งข้อมูลอาจกระจายผ่านหลายช่องทางโดยไม่มีการกลั่นกรอง ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนหรือคลาดเคลื่อน

2) แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า (1) กำหนดบทบาทและผู้รับผิดชอบการสื่อสารอย่างชัดเจน เพื่อให้ข้อมูลมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ (2)ออกแบบสารให้กระชับ ตรงประเด็น และมีรูปแบบดึงดูด ตามประเภทข้อมูล (3) ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสม พร้อมกำหนดมาตรฐานการใช้ช่องทางอย่างเป็นทางการ (4) สร้างระบบการติดตามและประเมินผล โดยอาศัยข้อมูลย้อนกลับ Feedback จากผู้รับสารเพื่อปรับปรุง และ(5)ส่งเสริมการสื่อสารสองทาง ให้บุคลากรรู้สึกมีส่วนร่วม ความผูกพันกับองค์กร โดยใช้ SMCR กำหนดบทบาทและผู้รับผิดชอบการสื่อสารอย่างชัดเจน

น่าเชื่อถือ ออกแบบสารให้กระชับ ตรงประเด็น และมีรูปแบบดึงดูด ตามประเภทข้อมูลใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสม

คำสำคัญ : การบริหารองค์กร, การสื่อสาร, คณะสัตวแพทยศาสตร์.

Abstract

This research aimed to: 1) examine the current state of internal organizational communication management at the Faculty of Veterinary Medicine, Chiang Mai University, and 2) identify guidelines for managing internal organizational communication at the Faculty of Veterinary Medicine, Chiang Mai University. This qualitative study included 10 key informants and 6 focus group participants. Research instruments consisted of interview guides and focus group discussion guides. Data were analyzed using content analysis.

The findings revealed:

1) Regarding the current state of internal organizational communication management at the Faculty of Veterinary Medicine, Chiang Mai University: To effectively drive communication and create shared understanding of the faculty's strategic plan, clear communication guidelines and processes need to be established. Internal communication at the faculty requires staff participation. However, there is still a lack of message prioritization, such as distinguishing between urgent news, general announcements, and strategic communications. Sometimes information is disseminated through multiple channels without proper filtering, resulting in redundancy or inaccuracy.

2) Guidelines for managing internal organizational communication at the Faculty of Veterinary Medicine, Chiang Mai University include: (1) clearly defining communication roles and responsibilities to ensure information comes from credible sources, (2) designing messages to be concise, focused, and attractively formatted according to information type, (3) using diverse and appropriate communication channels with established standards for formal channel usage, (4) creating monitoring and evaluation systems using feedback from message recipients for improvement, and (5) promoting two-way communication to foster staff participation and organizational engagement. The SMCR model should be used to clearly define communication roles and responsibilities with credibility, design messages that are

concise, focused, and attractively formatted by information type, and utilize diverse and appropriate communication channels.

Keywords: Organizational Management, Communication, Faculty of Veterinary Medicine.

บทนำ

การสื่อสารในองค์กร เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนงานและนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย และตามที่องค์กรเป็นหน่วยทางสังคมที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากทำงานร่วมกัน เพื่อจุดมุ่งหมายหลักของหน่วยงานหรือองค์กร การสื่อสารในองค์กรจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำพาองค์กรดำเนินงานไปได้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างบุคคลทุกระดับในหน่วยงานซึ่งทำให้ทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตั้งแต่การใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงาน ช่วยตรวจทานความเข้าใจในงาน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของทั้งสองฝ่าย เนื่องจากมีข้อมูลย้อนกลับระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร นำมาซึ่งความไว้วางใจระหว่าง ผู้ส่งสารและผู้รับสาร ช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และยังช่วยให้เกิดการพัฒนาและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการให้บุคลากรในองค์กรทุกระดับสามารถสื่อสารได้อย่างเสรี มีความกล้าที่จะสื่อสารเรื่องราว นำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนางานจนเป็นที่ยอมรับในที่สุด เพราะการสื่อสารในองค์กรยังคงเป็นจุดอ่อนในบางกรณี โดยเฉพาะในองค์กรขนาดใหญ่ที่มีบุคลากรจำนวนมาก ซึ่งแต่ละคนมีความต้องการและความซับซ้อนในตัวเอง อุปสรรคการสื่อสาร เช่น ช่องทางล้าสมัย ขาดความน่าสนใจ การสื่อสารที่ไม่ชัดเจนระหว่างระดับ หรือการขาดการประสานงาน อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด การทำงานซ้ำซ้อน และกระทบต่อประสิทธิภาพขององค์กร (กริช สืบสนธิ์, 2538 : 64 - 65)

เพราะฉะนั้น การสื่อสารขององค์กรจึงต้องเข้ามามีบทบาทภายในองค์กร โดยการสื่อสารภายในองค์กรย่อมมีความสำคัญและเป็นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในองค์กร ทั้งนี้ในตัวของผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างมีองค์ประกอบของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะเหมือนหรือแตกต่างกัน ได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร ทัศนคติ ระดับความรู้ สังคม วัฒนธรรม และลักษณะเฉพาะบุคคล ซึ่งล้วนเป็นผลต่อการสื่อสารองค์กร ทั้งนี้ในการปฏิบัติงานร่วมกันทางสังคมที่ประกอบด้วยบุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งมารวมกันอย่างมีระบบภายใต้โครงสร้างที่กำหนดขึ้น มีวัตถุประสงค์เฉพาะขององค์กรเป็นสิ่งชี้นำ การที่จะเชื่อมโยงองค์ประกอบแต่ละส่วนขององค์กรเข้าด้วยกัน การสื่อสารภายในองค์กรจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยผลักดันภารกิจขององค์กรให้สามารถดำเนินไปดี การจัดวางระบบการทำงาน การประสานงาน การควบคุมระบบจัดการ ตั้งแต่การวางแผน และการติดตามการดำเนินงานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายขององค์กร การสื่อสารภายในองค์กรมีความสำคัญต่อการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันของข้อมูลที่ต้องนำเสนอต่อกัน การสื่อสารที่ดีต้องขึ้นกับความสามารถในการสื่อสารอย่างชัดเจน

ระหว่างองค์กรไปยังพนักงาน จึงจะสามารถดึงศักยภาพที่มีของแต่ละคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรได้

อีกทั้งทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่บุคคลพึงมีและจะต้องพัฒนาเพื่อให้สามารถเตรียมพร้อมสำหรับการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ความท้าทายในการทำงาน โดยทักษะที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัยและตลอดชีวิต เพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผัน และคาดไม่ถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิจารณ์ พานิช, 2555 : 40) กล่าวว่าด้านของทักษะที่พึงมีของบุคคลในฐานะที่เป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยทักษะ 3 ด้าน ดังนี้ 1. ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ประกอบด้วย ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา การทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ 2. ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี โดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านข้อมูลสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่ออย่างเหมาะสม ตลอดจนความรู้ด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี 3. ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการทำงานและการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้าง หรือผู้ผลิตและความรับผิดชอบเชื่อถือได้ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ดังนั้น จะเห็นว่าทักษะการสื่อสาร เป็นทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยเป็นส่วนสำคัญของทักษะด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรม ตลอดจนการใช้สื่อและข้อมูลสารสนเทศในการสื่อสาร ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนี้จำเป็นต้องเรียนรู้ ให้เกิดความเข้าใจจนมีความชำนาญ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิผล ซึ่งจะมีวิธีการหรือแนวทางจัดการที่สถานศึกษาใช้ในการบริหารจัดการการสื่อสารภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิผลอย่างไรที่จะทำให้บุคลากรเกิดการยอมรับและให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21

จึงกล่าวได้ว่าแนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ย่อมต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และผู้บริหารระดับสูงควรกำหนดเป็นนโยบาย รวมถึง กลยุทธ์ให้ชัดเจน และส่งเสริมการใช้สื่อสารทางออนไลน์ และการสื่อสารทางระบบเครือข่ายการสื่อสารภายใน โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบถึงตัวบุคคล โดยบุคลากรต้องรับรู้การสื่อสารอย่างเป็นแนวทางเดียวกัน สร้างสมดุลแก่การสื่อสารขึ้นบนและลงล่าง หรือการสื่อสารแบบสองทาง รวมถึงการพัฒนารูปแบบ วิธีการ เนื้อหา สาระ และช่องทางให้เหมาะสม และการประเมินผลการดำเนินงานด้านการสื่อสาร และพัฒนาบุคลากรด้านการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดในแนวทางการพัฒนาให้ตอบสนองและแก้ไขปัญหา และพัฒนาแนวทางการสื่อสาร จากความเป็นมาและความสำคัญของประเด็นปัญหาดังกล่าว ในฐานะปัจจุบันผู้วิจัย ดำรงตำแหน่งหัวหน้างานบริหารทั่วไป คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และกรอบภาระงานได้รับผิดชอบด้านการสื่อสารภายในแก่บุคลากรคณะสัตวแพทยศาสตร์ จึงมีความสนใจที่จะศึกษา สภาพการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นอย่างไร และหาแนว

ทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นอย่างไร เพื่อที่จะให้การบริหารเกิดผลสัมฤทธิ์ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และมีแนวทางพัฒนาให้บุคลากรในคณะสัตวแพทยศาสตร์ได้รับรู้ข่าวสารอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาศึกษาสภาพการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2) เพื่อหาแนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดด้านการสื่อสารตามหลักทฤษฎี SMCR ของ David K.Berlo (1960) ได้แก่ S คือ ผู้ส่ง (Sender) M คือ ข้อมูลข่าวสาร (Message) C คือ ช่องทางในการส่ง (Channel) R คือ ผู้รับสาร (Receiver) โดยมีลำดับดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

1) ศึกษาจากเอกสารศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) โดยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สรุปเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (Education Criteria for Performance Excellence : EdPEx) การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ สภาพการบริหารการศึกษาด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และการวิเคราะห์ปัจจัย สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เกี่ยวกับการบริหารคณะสัตวแพทยศาสตร์ รายงานการวิจัยวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

2) ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยวิธีการสัมภาษณ์ จำนวนรวม 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารคณะสัตวแพทยศาสตร์ 2 คน กลุ่มหัวหน้างาน จำนวน 5 คน กลุ่มเลขานุการสำนักวิชาสัตวแพทยศาสตร์และโรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 3 คน คัดเลือกโดยการเจาะจงจากผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการ มีประสบการณ์การปฏิบัติงานมาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ ดังนี้ (1) ควบคุมและดูแลด้านการบริหารจัดการ และ/หรือ (2) มีประสบการณ์ทำงานด้านที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ปี (3) ได้รับการบรรจุเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยประจำ ผลการคัดเลือกผู้ให้การสัมภาษณ์จำนวน 10 คน

3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวนรวม 6 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารคณะสัตวแพทยศาสตร์ จำนวน 2 ท่าน ได้แก่ รองคณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ และเลขานุการคณะสัตวแพทยศาสตร์ กลุ่มหัวหน้างาน จำนวน 2 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 2 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็น

ประโยชน์สูงสุด ผู้วิจัยใช้หลักการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการบริหารการสื่อสารของบุคลากรคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคัดเลือกโดยการเจาะจงจากผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารมีประสบการณ์ทำงานด้านที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ปี ผลการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญได้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ซึ่งจำแนกตามความเชี่ยวชาญ

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เรื่อง แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นเครื่องมือการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ประมวลผลจากการศึกษาทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) ลักษณะของเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้โครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างสำหรับข้อมูลที่หลากหลาย แบบไม่เป็นทางการ ไม่จำกัดคำตอบ ไม่เคร่งครัด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งลักษณะและเนื้อหาตลอดจนขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้รับการสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 สภาพทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และตอนที่ 3 แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2) แบบคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม ใช้ประเด็นคำถามดังต่อไปนี้ ศึกษาแนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นเครื่องมือการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ประมวลผลจากการศึกษาทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้ (1) ผู้วิจัยนำผลการศึกษาปัญหาทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นกรอบในการกำหนดโครงสร้างแนวคำถาม (2) สร้างคู่มือการสนทนากลุ่ม ตามโครงสร้างแนวคำถามที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยคำถามหลัก และคำถามขยายที่มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถาณการณ์ของกลุ่ม (3) นำคู่มือการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความเหมาะสมของข้อคำถามก่อนหลังในคำถามหลัก รวมถึงความเหมาะสมและเป็นไปได้ของคำถามขยาย และ (4) ปรับปรุงแก้ไขคู่มือการสนทนากลุ่มตามข้อเสนอแนะจนสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ดังนี้ 1) วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสภาพการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2) จัดหมวดหมู่ปัญหา ปัจจัยและเงื่อนไขที่ได้รับจากการทำ SWOT Analysis 3) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก

การสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปเขียนแบบบรรยายพรรณนา และ4) การวิเคราะห์ผลของการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเขียนสรุปแบบบรรยายพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีผลการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารงานด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า อาศัยการมีส่วนร่วมจากบุคลากรทุกระดับ ผู้บริหารต้องมีทักษะการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Communication Skills) เนื่องจากเป็นผู้กำหนดทิศทางและกลยุทธ์การสื่อสารและถ่ายทอดนโยบายต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของบุคลากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารควรเป็นผู้ที่มีความคิดเป็นกลาง มีเป้าหมายในการพัฒนาองค์กร และเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ทำให้สามารถสื่อสารข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้องได้มากที่สุด ผู้ส่งสาร (Sender) ต้องมีทักษะความชำนาญในการสื่อสารทักษะ ความรู้ และความเข้าใจในเนื้อหาที่ต้องการสื่อ ตลอดจนมีความสามารถในการเลือกวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายผู้บริหารของคณะได้ให้ความสำคัญกับการสื่อสารภายในองค์กร โดยข้อมูลข่าวสาร (Message) เนื้อหาที่ถูกต้อง ชัดเจน และมีเป้าหมาย วิเคราะห์พบว่ายังขาดการจัดลำดับความสำคัญของสาร เช่น ข่าวสารเร่งด่วน ข่าวสารทั่วไป และสารเชิงกลยุทธ์ บางครั้งข้อมูลอาจกระจายผ่านหลายช่องทางโดยไม่มีการกลั่นกรอง ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนหรือคลาดเคลื่อนในสารที่ส่งออกไป การพัฒนาในส่วนของ “สาร” (Message) จึงควรให้ความสำคัญกับการจัดระบบการสื่อสาร (Communication System) ที่มีมาตรฐานกลางกำหนดรูปแบบการนำเสนอสารให้เข้าใจง่าย สั้น กระชับ และเหมาะสมกับผู้รับสารแต่ละกลุ่ม เช่น บุคลากรสายวิชาการ บุคลากรสายสนับสนุน และต้องใช้ช่องทางการสื่อสาร (Channel) ให้เกิดความเหมาะสมกับประเภทข่าวสาร ช่องทางการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้สารส่งถึงผู้รับได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้ช่องทางการสื่อสารทั้ง แบบทางการ โดยมีช่องทางหลัก ได้แก่ CMU e-Document, CMU-Mail และไม่เป็นทางการ ได้แก่ Line และ Facebook โดยช่องทางการสื่อสารภายในองค์กรควรถูกบูรณาการให้ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ (Integrated Communication Platform) เช่น การเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารจากระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เข้ากับเว็บไซต์หรือระบบ Intranet เพื่อให้บุคลากรสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา รวมทั้งควรพัฒนา ระบบ Feedback Online เพื่อให้เกิดการสื่อสารสองทางอย่างแท้จริง และกำหนดให้มีการอบรมบุคลากรให้มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร เพื่อให้เกิดความรู้ร่วมกันทั้งผู้รับสาร (Receiver) จะทำให้เกิดการสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้าใจร่วมกันของผู้รับสาร (Receiver)

การสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้าใจร่วมกันต้องให้เกิดในวัฒนธรรมเพื่อการรับรู้ข่าวสารและร่วมในการแก้ไขปัญหาด้าน

“การตีความสาร” และ “การตอบสนองกลับ” ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการสร้างกลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เช่น การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การใช้แบบสอบถามออนไลน์ หรือระบบข้อเสนอแนะ (Suggestion System) เพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวทางการสื่อสารของคณะสัตวแพทยศาสตร์ และเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างในการสื่อสาร โดยเน้นความโปร่งใส ความเข้าใจ และความร่วมมือ ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับสารรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและมีแรงจูงใจในการร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์ตามคำขวัญคณะสัตวแพทยศาสตร์ที่ว่า “ร่วมด้วยช่วยกัน”

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า **แนวทางด้าน Sender (ผู้ส่งสาร)** ในทุกบริบทถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างในแนวทางการสื่อสารองค์กรเพื่อการกำหนดทิศทางและคุณภาพของการสื่อสาร โดยต้องเกิดจากการเห็นถึงความสำคัญของผู้นำองค์กร ได้แก่ คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ที่จะกำหนดกลยุทธ์ด้านการสื่อสาร จะต้องถ่ายทอดสู่ผู้บริหารของหน่วยงาน ได้แก่ รองคณบดี หัวหน้าภาควิชา หัวหน้างาน รวมถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารหลัก เนื่องจากมีความรู้ ความเข้าใจในนโยบาย และมีอำนาจในการตัดสินใจ รวมถึงบุคลากรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ทุกระดับ ต้องมีส่วนร่วมในการสื่อสารด้วย **แนวทางด้าน Message (สาร)** เนื้อหาการสื่อสารภายใน สารต้องมีความชัดเจน ถูกต้อง ตรงประเด็น และทันเวลาและตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของการสื่อสารโดยจำแนกสารออกเป็น สารเชิงนโยบาย ได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการทำงาน สารเชิงข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ข่าวสารทั่วไป ตารางกิจกรรม แผนงาน กฎระเบียบ สารเชิงสร้างสัมพันธ์เพื่อสร้างในความผูกพัน ได้แก่ การชื่นชม การสร้างแรงจูงใจ กิจกรรมสานสัมพันธ์ในองค์กร การประกาศเกียรติคุณ หรือกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กรโดยควรออกแบบให้กระชับ มีภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย **แนวทางด้าน Channel (ช่องทางการสื่อสาร)** ช่องทางการสื่อสารเป็นตัวกลางที่นำสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับ การเลือกใช้ช่องทางให้เหมาะสมกับประเภทของสารและกลุ่มเป้าหมายจะช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยแนวทางการบริหารสามารถแบ่งช่องทางการสื่อสารเป็น 2 ประเภท คือ ช่องทางอย่างเป็นทางการ (Formal) เช่น การประชุมคณะกรรมการของคณะสัตวแพทยศาสตร์ ระบบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (CMU Mail) เว็บไซต์ เอกสารสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ (CMU e-Document) และช่องทางไม่เป็นทางการ (Informal) เช่น กลุ่ม LINE ภายในหน่วยงาน หรือ Facebook Page การสื่อสารปากต่อปาก (Face-to-face) ในการทำงานประจำวัน **แนวทางด้าน Receiver (ผู้รับสาร)** ผู้รับสารเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการสื่อสาร การเข้าใจลักษณะและความต้องการของผู้รับสารจะช่วยให้สามารถออกแบบสารและช่องทางได้อย่างเหมาะสมวิเคราะห์กลุ่มผู้รับสารภายใน เช่น คณาจารย์ บุคลากร

สายสนับสนุน และนักศึกษา โดยพิจารณาระดับความรู้ ความสนใจ และความคุ้นเคยกับเทคโนโลยี สร้างระบบ Feedback เพื่อให้ผู้รับสารสามารถสะท้อนความคิดเห็น เช่น แบบสอบถามออนไลน์ กล่องรับข้อเสนอแนะ หรือระบบตอบกลับในอีเมลใช้การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อติดตามความเข้าใจและความพึงพอใจต่อการสื่อสารในแต่ละช่วงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร เช่น การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอบรมการใช้เครื่องมือสื่อสาร หรือกิจกรรม “Voice of Staff” จัดทำแบบสอบถามออนไลน์หลังประชุม เพื่อให้บุคลากรประเมินความเข้าใจและเสนอแนะแนวทางปรับปรุง เปิดช่องทาง “Feedback Box Online” ให้บุคลากรเสนอแนวคิดหรือแจ้งปัญหาการสื่อสารในระบบดิจิทัล

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารงานด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาด้านการบริหารจัดการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีจุดอ่อน ได้แก่ 1) การวางแผนกลยุทธ์ด้านการสื่อสารที่ไม่มีความชัดเจนและเป็นระบบ รวมถึงการวางแผนปรับปรุงประสิทธิภาพ 2) คณะสัตวแพทยศาสตร์ได้กำหนดช่องทางสื่อสารหลัก ได้แก่ CMU e-Document แต่บุคลากรบางกลุ่มไม่เข้าใช้งานระบบทำให้ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นทางการและสำคัญ 3) ปัญหาเรื่องความล่าช้า การเข้าใจผิด ความไม่ชัดเจนของข้อมูล และข้อมูลซ้ำซ้อนรวมถึงความไม่สะดวกในการเข้าถึงข้อมูลย้อนหลัง 4) ผู้ส่งสารไม่มีศาสตร์ความรู้ด้านการจัดส่งสาร โดยขาดการสรุปประเด็นสำคัญ ทำให้ผู้รับสารตีความหมายตามความเข้าใจของตนเอง 5) ช่องทางการสื่อสารบางอย่าง เช่น Line กลุ่ม อาจมีปัญหาในการบริหารจัดการเนื้อหาและความเป็นส่วนตัว เช่น การส่งสติ๊กเกอร์ ทำให้สาระที่ควรทราบถูกแทนที่ ซึ่งในแต่ละวันมีข่าวสารจำนวนมาก ไม่มีการจัดหมวดหมู่ชัดเจน โดยโอกาสและวิธีการเพื่อแก้ไขและจัดการปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลธิดา ธรรมวิภัชม (2549) พบว่า สภาพการ สื่อสารของบุคลากร โดยภาพรวมมีสภาพการสื่อสารที่มีการปฏิบัติในระดับมาก สภาพปัญหาในการ สื่อสารของบุคลากร โดยรวมพบว่ามีปัญหาในการปฏิบัติในระดับปานกลาง และเมื่อวิเคราะห์ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างหน่วยงานที่สังกัด กับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติในการสื่อสารโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของจรัสโฉม ศิริรัตน์ (2558) พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่มีปัญหาหลักสำคัญ คือ การสื่อสารทางวาจาทำให้ข้อมูลข่าวสารคลาดเคลื่อนหรือบิดเบือน รองลงมา คือ ความไม่ครอบคลุมในการส่งข่าวสารถึงทุกคนภายในหน่วยงาน หน่วยงานควรต้องทำเป็นเอกสารข้อมูลที่เป็นแบบทางการเพื่อให้การสื่อสารเกิดความเข้าใจตรงกันและสอดคล้องกับงานวิจัยของอรรถพล นาคราช และปฐม ทรัพย์เจริญ (2558) พบว่า ปัญหาที่มาจากสื่อมากที่สุด ได้แก่ ข้อความข่าว รายละเอียด

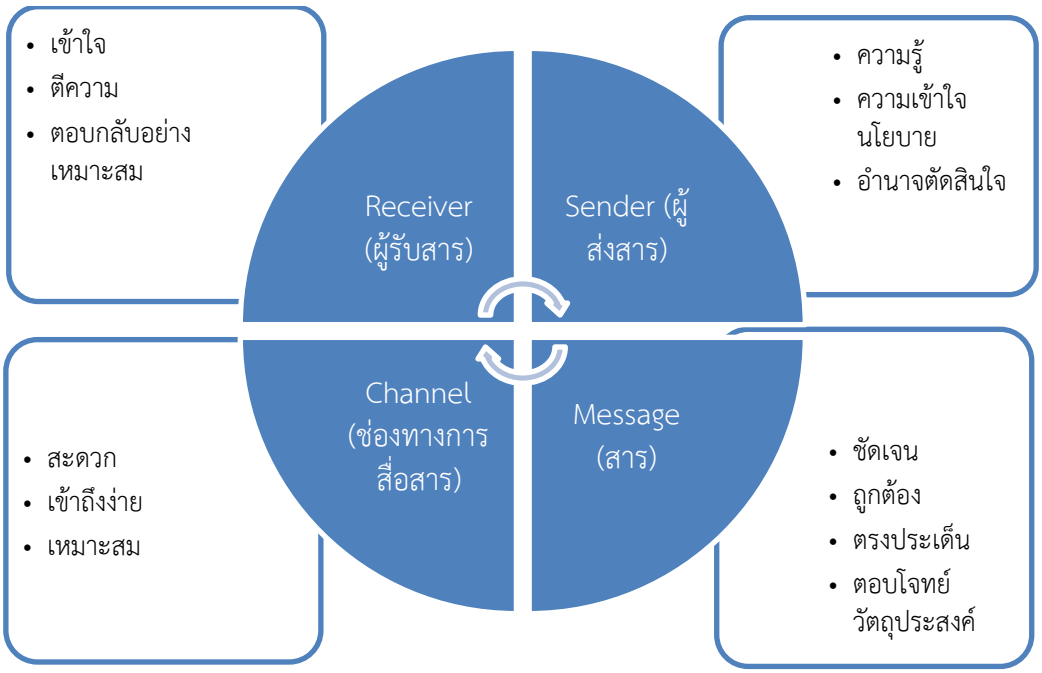
เนื้อหา และตำแหน่งของการติดตั้ง พบว่า การติดตั้งในตำแหน่งบริเวณที่ไม่เหมาะสม คุณภาพเสียงและภาพ ยังเป็นปัญหาต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และรูปแบบการออกแบบมาก ที่สุดต้องสร้างความน่าสนใจทันสมัยความคิดสร้างสรรค์และภาษา

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า 1) กำหนดบทบาทและผู้รับผิดชอบการสื่อสารอย่างชัดเจน เพื่อให้ข้อมูลมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ 2) ออกแบบสารให้กระชับ ตรงประเด็น และมีรูปแบบดึงดูดตามประเภทข้อมูล 3) ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสม พร้อมกำหนดมาตรฐานการใช้ช่องทางอย่างเป็นทางการ 4) สร้างระบบการติดตามและประเมินผล โดยอาศัยข้อมูลย้อนกลับ Feedback จากผู้รับสารเพื่อปรับปรุง 5) ส่งเสริมการสื่อสารสองทาง เพื่อให้บุคลากรรู้สึกมีส่วนร่วมและเกิดความผูกพันกับองค์กรแนวทางการบริหารการสื่อสารภายในโดยใช้ SMCR กำหนดบทบาทและผู้รับผิดชอบการสื่อสารอย่างชัดเจนสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจวรรณ แจ่มจำรุญ (2558) พบว่า บรรยากาศในการสื่อสารภายในองค์กร ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการสนับสนุนซึ่งกันและกัน และด้านการเปิดเผยการสื่อสารสารจากบนลงล่าง ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการสื่อสารภายในองค์กรโดยการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการของบริษัท เกิดการปฏิบัติงานร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการ วางแผนบริหาร ช่วยสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพสร้างความเข้าใจ ตลอดจน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายพนักงานและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพิริยา ศิริวรรณ (2559) พบว่า การส่งเสริมให้เกิดพัฒนาที่ต่อเนื่องขององค์กร เพื่อแข่งขันกับสภาวการณ์ที่เป็นอยู่ในโลกปัจจุบันนั้น เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้แม้กระทั่งองค์กรของภาครัฐ การนำสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์หรือองค์รู้ใหม่ รวมถึงการส่งเสริมด้านนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ก็เป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จซึ่งทุกองค์กรได้เล็งเห็น ถึงความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์หรือบุคลากรที่มีอยู่ การสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ จะมีผลทำให้ช่วยลดความขัดแย้งและความเข้าใจที่อาจคลาดเคลื่อนของบุคลากรในองค์กรหากมีกระบวนการในการสื่อสารที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญาภรณ์ อินทะไชย (2561) พบว่า ประสิทธิภาพกระบวนการสื่อสาร ระดับบุคคล คือ ด้านผู้ส่งสาร ด้านสาร ด้านช่องทางการสื่อสาร และด้านผู้รับสารของบุคลากรคณะทันตแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งประสิทธิภาพกระบวนการสื่อสาร ระดับ องค์กรของบุคลากร ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ด้านเนื้อหาและช่องทางการสื่อสาร โดยควรสนับสนุนและกำหนดกลยุทธ์และส่งเสริมการใช้สื่อสารทางออนไลน์ และการสื่อสารทางระบบเครือข่ายการสื่อสารภายใน โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบถึงตัวบุคคล และการสื่อสารเพื่อสร้างแบรนด์ภายในองค์กร และจิราวรรณ ยิ้มปลื้ม (2561) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในลำดับแรกคือ ปัจจัยทักษะในการสื่อสารของผู้ส่งสารและปัจจัย ทักษะในการสื่อสารของผู้รับสารมีผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสาร และรองลงมาคือ ปัจจัยด้านการรับรู้ และเข้าใจข่าวสารจากช่องทาง และ

ปัจจัยสุดท้ายคือ ปัจจัยการรับรู้และเข้าใจประเภทของข่าวสารมีผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารในองค์กร

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยดังตารางภาพนี้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้

ที่มา : ศิริญาณีย์ สารชัย,2568.

จากภาพที่ 1 การสื่อสารภายในองค์กร ตามกรอบแนวคิด SMCR Model ในทุกบริบทถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างในแนวทางการสื่อสารองค์กรเพื่อการกำหนดทิศทางและคุณภาพของการสื่อสาร โดยต้องเกิดจากการเห็นถึงความสำคัญของผู้นำองค์กร สามารถอธิบายดังนี้

1. Sender (ผู้ส่งสาร) ได้แก่ คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ที่จะกำหนดกลยุทธ์ด้านการสื่อสาร จะต้องถ่ายทอดสู่ผู้บริหารของหน่วยงาน ได้แก่ รองคณบดี หัวหน้าภาควิชา หัวหน้างาน รวมถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารหลัก เนื่องจากมีความรู้ ความเข้าใจในนโยบาย และมีอำนาจในการตัดสินใจ บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ทั้งในฐานะผู้ส่งและผู้รับสารในบางบริบท เช่น การแจ้งข่าวสารภายในหน่วยงาน ความน่าเชื่อถือ ความเป็นกลาง และความชัดเจนของผู้ส่งสาร เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับสาร โดยข้อเสนอแนะคือ ควรมี

“หน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบด้านการสื่อสารโดยตรง” เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เพื่อกลั่นกรอง ตรวจสอบ และออกแบบสารก่อนเผยแพร่ การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ชัดเจน และไม่เป็นทางการจนเกินไป จะช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น การพัฒนา ผู้ส่งสาร จึงเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการสื่อสารของทั้งองค์กรควรมีการอบรมหรือสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้ผู้รับสารทุกกลุ่มเข้าถึงข้อมูลได้เท่าเทียมกัน *“ผู้บริหารที่เข้าใจองค์กรและคิดถึงบุคลากรทุกระดับ จะสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย”*

2. Message (สาร) ประเด็นหลัก: สารต้องมีความชัดเจน ถูกต้อง ตรงประเด็น และตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร สารภายในองค์กรมีทั้งข้อมูลข่าวสารทั่วไป นโยบาย และประกาศทางวิชาการ ซึ่งต้องใช้รูปแบบการสื่อสารที่ต่างกัน ควรมีการปรับเนื้อหาสารให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับ เช่น บุคลากรสายวิชาการกับสายสนับสนุน เพื่อป้องกันความเข้าใจคลาดเคลื่อน การใช้ศัพท์เฉพาะหรือภาษาวิชาการมากเกินไป ทำให้บางกลุ่มเข้าใจยาก ควรออกแบบสารให้น่าสนใจ กระชับ มีหัวข้อสรุปชัดเจน และใช้สื่อภาพประกอบ เช่น อินโฟกราฟิก หรือวิดีโอสั้น การกลั่นกรองข้อมูลก่อนเผยแพร่เป็นสิ่งจำเป็น เพื่อรักษาความน่าเชื่อถือของสาร *“ถ้าข้อความยาวเกินไปหรือเต็มไปด้วยศัพท์เฉพาะ คนอ่านจะไม่อยากอ่าน ควรสรุปสาระสำคัญให้เข้าใจง่ายในตอนต้น”*

3. Channel (ช่องทางการสื่อสาร) ประเด็นหลัก : ช่องทางการสื่อสารต้องสะดวก เข้าถึงง่าย และเหมาะสมกับลักษณะของสารและกลุ่มเป้าหมาย คณะสัตวแพทยศาสตร์มีทั้งช่องทางทางการ (CMU-Mail, e-Document, เว็บไซต์) และไม่เป็นทางการ (Line, Facebook) ช่องทางที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือ **Line กลุ่ม** เพราะสะดวกและเข้าถึงรวดเร็ว การใช้หลายช่องทางร่วมกันช่วยให้สารกระจายได้ครอบคลุม แต่ต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อน ควรใช้ช่องทางทางการในการสื่อสารสาระสำคัญ เช่น นโยบายหรือประกาศทางราชการ เพื่อความน่าเชื่อถือ รวมถึงคณะสัตวแพทยศาสตร์ควรกำหนดช่องทางการสื่อสารโดยให้มี “ระบบกลาง” หรือแพลตฟอร์มภายในคณะ ที่รวบรวมข่าวสารทั้งหมดไว้ในที่เดียว เพื่อให้ติดตามได้สะดวก *ถ้ามีช่องทางให้สื่อสารกลับไปได้ เช่น แบบสอบถามออนไลน์ หรือกล่องข้อเสนอแนะ การสื่อสารจะไม่เป็นแค่ทางเดียวอีกต่อไป*

4. Receiver (ผู้รับสาร) ประเด็นหลัก : ผู้รับสารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำให้การสื่อสารเกิดผล โดยต้องเข้าใจ ตีความ และตอบกลับอย่างเหมาะสม ผู้รับสารในคณะมีความหลากหลาย ทั้งอาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักวิจัย และบุคลากรสนับสนุน ซึ่งมีระดับความเข้าใจในเนื้อหาที่แตกต่างกัน ปัญหาที่พบคือ ความไม่เข้าใจสาร เนื่องจากภาษาไม่เหมาะสม หรือข้อมูลมากเกินไป ผู้รับสารบางกลุ่มมีทัศนคติที่เฉยเมยต่อข่าวสารภายในองค์กร โดยเฉพาะข้อมูลที่ไม่เกี่ยวกับงานของตนเอง การสื่อสารภายในยังเป็นลักษณะ “ทางเดียว” ผู้รับสารจึงไม่สามารถสะท้อนความคิดเห็นกลับไปยังผู้บริหารได้มากนัก มีข้อเสนอให้สร้างช่องทาง Feedback หรือแบบฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ผู้รับสารสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการพัฒนา การสร้าง “Culture of Openness”

(วัฒนธรรมการสื่อสารแบบเปิดเผย) ผู้ส่งสารควรสร้างบรรยากาศให้บุคลากรกล้าถาม กล้าแสดงความคิดเห็นกิจกรรมที่แนะนำ: “พูดกับคณบดีหรือผู้บริหารแต่ละระดับ” (Dean’s Open Talk): ทุก 3 เดือน ให้บุคลากรตั้งคำถามล่วงหน้า และร่วมพูดคุยกับผู้บริหารแบบไม่เป็นทางการ ใช้กล่องรับฟังความคิดเห็นแบบออนไลน์ พร้อมการตอบกลับที่โปร่งใส การสื่อสารที่ดีไม่ใช่แค่ “พูดแล้วจบ” แต่ต้อง “พูดให้เข้าใจ-จำได้-นำไปใช้ได้จริง” ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝน ทบทวน และมีแนวทางชัดเจน

สรุป และข้อเสนอแนะ

แนวทางการบริหารด้านการสื่อสารภายในองค์กรของคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรจัดตั้งคณะกรรมการหรือหน่วยงานเฉพาะด้านการสื่อสารภายในองค์กร เช่น “ศูนย์สื่อสารองค์กร” หรือ “ฝ่ายประชาสัมพันธ์ภายใน” ที่มีหน้าที่ดูแล วางแผน ประสาน และกำกับดูแลการสื่อสารในทุกระดับ เพื่อให้การสื่อสารของคณะมีเอกภาพ ลดความซ้ำซ้อนและสร้างมาตรฐานในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง โปร่งใส และทันเวลา

2) ควรกำหนดนโยบายและมาตรฐานการสื่อสารภายในอย่างชัดเจน ควรมีเอกสารหรือนโยบายกลางแนวทางการสื่อสารภายในองค์กร

3) ควรส่งเสริมการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) นโยบายการสื่อสารควรมุ่งเน้นการสร้าง “วัฒนธรรมการสื่อสารร่วม” โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับสามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนวทาง และสะท้อนปัญหาที่พบในกระบวนการทำงาน เช่น ผ่านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Town Hall Meeting) แบบสอบถามออนไลน์ หรือระบบรับฟังข้อเสนอแนะ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถปรับปรุงและตอบสนองความต้องการของบุคลากรได้อย่างตรงจุด

4) ควรพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ให้แก่ผู้บริหารและบุคลากร ควรมีการจัดอบรมหรือพัฒนา “หลักสูตรการสื่อสารองค์กรภายใน” สำหรับผู้บริหาร หัวหน้างาน และบุคลากร เพื่อเสริมทักษะด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การสื่อสารเชิงนโยบาย การสร้างสารเชิงบวก การนำเสนอข้อมูลด้วยอินโฟกราฟิก และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ลดการใช้ศัพท์เฉพาะ เพื่อให้การสื่อสารเข้าถึงได้ทุกกลุ่ม

5) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารภายในคณะควรพัฒนาแพลตฟอร์มสื่อสารกลางในรูปแบบ “ระบบ Intranet หรือ Dashboard ข่าวสารภายใน” เพื่อรวบรวมข่าวประกาศ และข้อมูลที่สำคัญในที่เดียว รวมถึงบูรณาการกับช่องทางอื่น เช่น CMU-Mail, LINE

Official Account, และ Facebook ภายในองค์กร เพื่อให้บุคลากรเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ ทุกเวลา และลดความซ้ำซ้อนของสาร

6) จัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลการสื่อสารภายในอย่างต่อเนื่อง ควรกำหนดตัวชี้วัด (Key Performance Indicators: KPIs) ด้านการสื่อสาร เช่น ระดับความพึงพอใจของบุคลากร การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร หรืออัตราการตอบกลับสาร เพื่อใช้ในการประเมินผลและพัฒนาแผนการสื่อสารประจำปี รวมทั้งจัดให้มีการรายงานผลต่อคณะกรรมการบริหารคณะอย่างสม่ำเสมอ

7) ควรสนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการสื่อสาร (Communication Culture) ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการสื่อสารที่เปิดเผย โปร่งใส และเป็นมิตร ส่งเสริมให้บุคลากรมีความกล้าแสดงความคิดเห็น และให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อสร้างความไว้วางใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม (Sense of Belonging) ในองค์กร

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ควรจัดเวที “Townhall” อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เปิดโอกาสให้บุคลากรเสนอความเห็น พูดคุยโดยตรงกับผู้บริหาร โดยแนวทางจัดทุก 6 เดือน หรืออย่างน้อยปีละครั้ง เปิดให้ทุกคนส่งคำถามล่วงหน้า และสามารถถามสดในงาน สรุปประเด็นตอบคำถาม ส่งให้ทุกคนภายหลังในรูปแบบ “Q&A Infographic”

2) ควรจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้บริหารและหัวหน้างาน เช่น เทคนิคการสื่อสารเชิงนโยบาย การสื่อสารเพื่อสร้างแรงจูงใจ และการสื่อสารเชิงบวก กำหนดแนวทางและมาตรฐานการส่งสารให้ชัดเจน เช่น ขั้นตอนการเผยแพร่ข่าวสาร การกลั่นกรองข้อมูล และการอนุมัติข้อความก่อนส่งออกสนับสนุนให้ผู้บริหารมีการสื่อสารกับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ผ่านการพบปะ พูดคุย หรือเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

3) ควรจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ เช่น เวทีแลกเปลี่ยนความเห็น การประชุมเปิดใจ (Open Talk) เพื่อสร้างบรรยากาศการสื่อสารแบบสองทาง

4) ควรจัดตั้งคณะทำงานติดตามและประเมินผลด้านการสื่อสารภายในอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดตัวชี้วัด เช่น ระดับการรับรู้ข้อมูล ความพึงพอใจ หรือประสิทธิภาพช่องทางสื่อสาร จัดประชุมสรุปผลการสื่อสารทุก 6 เดือน เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงาน ปัญหา และแนวทางปรับปรุงในรอบถัดไป โดยใช้หลัก PDCA (Plan–Do–Check–Act) ในการบริหารวงจรการสื่อสาร เพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

5) ควรจัดกิจกรรม Show and Share KM “วันสื่อสารองค์กร” หรือ “Open Communication Day” เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารภายในและเชื่อมโยงบุคลากรในทุกภาคส่วน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กรเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสาร เช่น ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร รูปแบบของสาร ช่องทางการสื่อสาร ความพึงพอใจของผู้รับสาร และระดับการมีส่วนร่วมของบุคลากร เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ชัดเจนมากขึ้น

2) ควรศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารการสื่อสารในยุค Digital University การสื่อสารภายในองค์กรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว งานวิจัยต่อไปควรศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่น ระบบ Intranet, Chatbot ภายในองค์กร, Dashboard ข่าวสาร หรือระบบ AI ด้านการสื่อสาร เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว ความถูกต้อง และการเข้าถึงข้อมูลของบุคลากรทุกระดับ

3) ควรศึกษาการประเมินผลลัพธ์ของการสื่อสารต่อประสิทธิภาพองค์กรในอนาคตที่เชื่อมโยงการสื่อสารภายในกับผลลัพธ์ด้านการบริหาร เช่น ประสิทธิภาพการทำงาน การสร้างความผูกพันในองค์กร (Engagement) และความพึงพอใจของบุคลากร เพื่อยืนยันคุณค่าของการบริหารการสื่อสารต่อการพัฒนาองค์กรโดยรวม

References

กริช สืบสนธ์ (2538). *วัฒนธรรมและพฤติกรรมการสื่อสารในองค์การ*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กุลธิดา ธรรมวิภัชน์. (2549). การศึกษาสภาพและปัญหาการสื่อสารภายในองค์การของผู้บริหาร อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาในเขตสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี*. *29*(4), 555-572.

คณะสัตวแพทยศาสตร์ งานนโยบายและแผน และประกันคุณภาพการศึกษา.(2564) *รายงานผลการตรวจประเมินคุณภาพการศึกษาภายในตามแนวทาง CMU-EdPEX ประจำปีการศึกษา.* เอกสารอัดสำเนา

จรัสโฉม ศิริรัตน์. (2558). ปัญหาการติดต่อสื่อสารของบุคลากรในองค์กร กรณีศึกษาสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *รายงานการวิจัย*. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จิราวรรณ ยิ้มปลื้ม (2561) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารในองค์กรของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.).* รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ธัญญภรณ์ อินทไชย. (2561). การพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *การค้นคว้าแบบอิสระ หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เบญจวรรณ แจ่มจำรัส**.** (2557). ปัจจัยบรรยากาศในการสื่อสารภายในองค์กร กระบวนการในการสื่อสาร และสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการสื่อสารภายในองค์กรของบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร. *บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

พิริยา ศิริวรรณ**.** (2559*). การสื่อสารภายในองค์กร คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล เรื่องที่ไม่อาจมองข้าม. เวชบันทึกศิริราช.* 9(1), 38-43.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์

อรรถพล นาคราช และปฐม ทรัพย์เจริญ. (2558).*ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อ DIGITAL SIGNAGE ของนักศึกษามหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.*

Berlo, David K. 1960. *The Process of Communication.* New York : Holt, Rinehart and Winston.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

Factors Influencing the Quality of Life of Undergraduate Students, Uttaradit Rajabhat University

บุญมั่น ธนาศุภวัฒน์ Boonmun Thanasupawat
วิทยา สุขสา Withaya Sooksa
สำเนียง วรรณทอง Samniang Wanthong
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
Uttaradit Rajabhat University
สุทธาภา มาประกอบ Sutapa Maprakhob
โรงเรียนสวนเมี่ยงวิทยา จังหวัดพิษณุโลก
Suan Miang Wittaya School, Phitsanulok Province
boonmun99@hotmail.com

Received 2025/11/26 *Revised* 2025/12/23 *Accepted* 2026/01/05

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลต่อคุณภาพชีวิต 2) ระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษา 3) ปัจจัยที่พยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาและ 4) แนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1- 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 371 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยคำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบวัดคุณภาพชีวิตและแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิธีการทางสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัจจัยทุกด้านมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพกาย ด้านค่าใช้จ่าย ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพจิต ด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสภาพแวดล้อม ตามลำดับ

2) คุณภาพชีวิตของนักศึกษาส่วนมากอยู่ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 51.48 มีคุณภาพชีวิตดีคิดเป็นร้อยละ 45.55 และมีคุณภาพชีวิตไม่ดีคิดเป็นร้อยละ 2.97 ตามลำดับ

3) ปัจจัยทุกด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาได้ร้อยละ 50.69 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4) แนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักศึกษาเรียงลำดับความถี่ 3 อันดับได้แก่ 1) การเปิดรับการเรียนรู้ทักษะหรือความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและการทำงาน 2) การรู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี 3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีอิทธิพล, คุณภาพชีวิตของนักศึกษา, ปริญญาตรี.

Abstract

The research results revealed that 1) the level of factors influencing the quality of life of undergraduate students; 2) the level of quality of life of students; 3) factors predicting the quality of life of students; and 4) guidelines for enhancing the quality of life of undergraduate students at Uttaradit Rajabhat University. The sample group consisted of 371 undergraduate students in their 1st-4th years during the first semester of the 2025 academic year. A purposive sampling method was used, calculated using Taro Yamane's formula. The research instruments included a quality of life measurement scale and questionnaires. Data were analyzed using statistical software. Statistical methods employed included percentages, means, standard deviations, and multiple regression analysis.

The research findings revealed that:

1) All factors had a significant overall influence on the quality of life ofstudents. Ranked from highest to lowest mean, the factors were: family, physical health, expenses, education, and mental health, social relationships and the environment, respectively, were the most important factors in determining students' quality of life.

2) The majority of students (51.48%) had a moderate quality of life, followed by 45.55% with a good quality of life and 2.97% with a poor quality of life.

3) All factors together significantly predicted 50.69% of the variance in students' quality of life at the 0.01 significance level.

4) The top three approaches to enhancing students' quality of life, in order of frequency, were: 1) Openness to learning new skills or knowledge that are beneficial to life and work; 2) Adaptability to any situation for a better quality of life; and 3) Building good relationships with others and participating in various social activities.

Keywords : Influencing Factors, Quality of Life of Students, Undergraduate.

บทนำ

คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับบุคลแต่ละบุคคลในลักษณะของความรู้สึกพอใจในสภาพที่ตนเองมีอยู่ เป็นอยู่ ได้รับอยู่และปฏิบัติอยู่เป็นประจำวัน ในแต่ละบุคคลจะมีความพอใจแตกต่างกัน การมีชีวิตที่สมบูรณ์ในแง่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความพึงพอใจในสิ่งที่ตนได้รับเป็นความสุขที่เป็นผลมาจากปัจจัยภายนอกซึ่งเกิดจากการให้ความสำคัญและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ตามสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ หรือได้รับอยู่ด้วยการรับรู้และตัดสินใจของมนุษย์ในช่วงเวลาหนึ่งซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสถานการณ์ บุคคลจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้นต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบหลายอย่างและองค์ประกอบเหล่านั้นจะมีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันออกไปตามทัศนะของแต่ละบุคคลหรือแต่ละสังคมนั้นๆ (พิพัฒน์ ตันวิบูลย์วงศ์และคณะ, 2565 : 16) สภาพสังคมในปัจจุบันบุคคลต้องเผชิญกับแรงกดดันและความเสี่ยงในสถานการณ์โลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีผลกระทบอย่างต่อเนื่องและมีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียน นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ทั่วประเทศ (กฤตเมธ โพธิวัชร์และเกวลิน ศีลพิพัฒน์, 2566 : 267) แต่ละบุคคลต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและประสบผลสำเร็จด้านการเรียนเพื่อการประกอบอาชีพที่ดีในอนาคต อย่างไรก็ตามเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน และมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดในยุคเทคโนโลยีพลิกผัน (Disruptive Technology) ที่ล้วนส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนตลอดจนรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนต้องปรับตัวในทุกๆ ด้านเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียนได้ ประกอบกับมีการศึกษาที่พบว่าคุณภาพชีวิตมีผลโดยตรงกับประสิทธิผลในการเรียนของนักศึกษา (ปานวาด ปรียานนท์ และคณะ, 2566 : 3)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาประกอบด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายใน ได้แก่ เพศ อายุ สุขภาพกาย สุขภาพจิต ความภูมิใจในตนเอง ความพึงพอใจในตนเอง เจตคติ แรงจูงใจ เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ค่าใช้จ่าย ที่อยู่อาศัย หลักสูตรการเรียนการสอน สภาพครอบครัว ความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ การได้รับบริการพื้นฐาน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เป็นต้น (กฤตธัช อันชื่น, 2557 : 4 ; จินตนา กิ่งแก้ว และณัฐธยาน์ บุญมาก, 2561 .112 ; หทัยภัทร ประสานศักดิ์. 2562 : 25, มาลีวัล เลิศสาครศิริ และคณะ 2563 : 54 ; พิพัฒน์ ตันวิบูลย์วงศ์และคณะ, 2565 : 17) ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้นักศึกษาสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีหรือการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในระหว่างการศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยและนอกมหาวิทยาลัยซึ่งส่งผลส่งต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้เป็น ผู้มีความรู้ ความสามารถทั้งในการดำเนินชีวิตและการทำงาน รวมถึงให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเพราะเชื่อมั่นว่าในการผลิตบัณฑิตนั้นจะต้องผลิตออกมาให้มีคุณภาพในทุกๆ ด้าน การจะพัฒนานักศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายดังกล่าว มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับ

คุณภาพของหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนานักศึกษารวมถึงการสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับนักศึกษาเพื่อให้สำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาที่กำหนดรวมถึงมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตรและมหาวิทยาลัย

ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพล ต่อคุณภาพชีวิตตลอดจนแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุง วางแผนส่งเสริมและพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทำให้ให้นักศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม นับเป็นการสนับสนุนคุณภาพของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาเพื่อสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพอันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1)เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

2) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่พยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

4)เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1)ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ (ไม่นับรวมนักศึกษาสังกัดวิทยาลัยน่าน) ชั้นปีที่ 1–4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 4,920 คน 2.

2) กลุ่มตัวอย่าง เป็นตัวแทนของประชากร ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยคำนวณจากสูตรของ เทโร ยามาเน่ (Taro Yamane 1973 : 1088) ที่ระดับความน่าเชื่อถือร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ ±5 จำนวน 371 คน

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วยข้อความ 26 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม แต่ละข้อเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับโดยให้ผู้ตอบเลือกตอบตามความรู้สึกของตนเอง ตั้งแต่ไม่เลย เล็กน้อย ปานกลาง มาก และ มากที่สุด ข้อความทางบวกให้คะแนนดังนี้ ไม่เลย = 1 คะแนน เล็กน้อย = 2 คะแนน

ปานกลาง = 3 คะแนน มาก = 4 คะแนนและมากที่สุด = 5 คะแนน ส่วนข้อความทางลบให้คะแนนกลับกัน คะแนนรวมมีค่า 26 – 130 คะแนน มีเกณฑ์แปลผลดังนี้ 1) 26 - 60 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตไม่ดี 2) 61 - 95 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตกลางๆ และ 3) 96 - 130 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตดี (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข : ออนไลน์)

2) แบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQUL–BREF–THAI) มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแอลฟาของครอนบาค(Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ 0.8406 ความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.6515 และเป็นเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการแล้ว (จินตนา กิ่งแก้ว และณัฐธยาน์ บุญมาก, 2561 : 108) อีกทั้งคณะผู้วิจัยนำเครื่องมือนี้ไปทดลองใช้ (try out) กับนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1990 : 204) เท่ากับ 0.843 จากนั้นนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้รับแบบสอบถามคืนมาทุกฉบับคิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกฉบับ แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิธีการทางสถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อ ตามลำดับ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ปัจจัยมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1. ด้านสุขภาพกาย	4.14	0.59	มาก	2
2. ด้านสุขภาพจิต	3.97	0.54	มาก	5
3. ด้านครอบครัว	4.21	0.55	มาก	1
4. ด้านค่าใช้จ่าย	4.04	0.53	มาก	3
5. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	3.92	0.51	มาก	6
6. ด้านการศึกษา	4.02	0.62	มาก	4
7. ด้านสภาพแวดล้อม	3.87	0.64	มาก	7
รวม	3.98	0.56	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่าปัจจัยทุกด้านมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพกาย ด้านค่าใช้จ่าย ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพจิต ด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสภาพแวดล้อมตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

คุณภาพชีวิต	ช่วงคะแนน	จำนวน	ร้อยละ
1. คุณภาพชีวิตไม่ดี	26 - 60	11	2.97
2. คุณภาพชีวิตปานกลาง	61 - 95	191	51.48
3. คุณภาพชีวิตดี	96 - 130	169	45.55
รวม		**371**	**100.00**

จากตารางที่ 2 พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตปานกลางร้อยละ 51.48 มีคุณภาพชีวิตที่ดีร้อยละ 45.55 และมีคุณภาพชีวิตไม่ดีร้อยละ 2.97 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ปัจจัยที่พยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่พยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ตัวแปรอิสระ	B	S.E.	B	t	Sig.
ค่าคงที่	0.235	0.159		1.415	0.158
1. ด้านสุขภาพกาย (X_1)	0.210	0.039	0.177	3.719	0.001**
2. ด้านสุขภาพจิต (X_2)	0.159	0.035	0.129	2.892	0.005**
3. ด้านครอบครัว (X_3)	0.265	0.041	0.328	5.564	0.000**
4. ด้านค่าใช้จ่าย (X_4)	0.184	0.037	0.141	3.325	0.003**
5. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม(X_5)	0.152	0.033	0.124	2.823	0.005**
6. ด้านการศึกษา (X_6)	0.165	0.036	0.137	3.082	0.004**
7. ด้านสภาพแวดล้อม (X_7)	0.142	0.028	0.122	2.796	0.005**
R=0.712 , R^2= 0.5069 , F = 62.326 , Sig = 0.000**					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยทุกด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาได้ร้อยละ 50.69 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้าน

ครอบครัว ด้านสุขภาพกาย ด้านค่าใช้จ่าย ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพจิต ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสภาพแวดล้อม ตามลำดับ ดังนั้นสามารถสร้างสมการถดถอยได้ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$\hat{Y}$ = 0.235 + 0.265(X_3) + 0.210 (X_1) + 0.184 (X_4) + 0.165 (X_6) + 0.159 (X_2) + 0.152 (X_5) + 0.142 (X_7)

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

Z = 0.328(X_3) + 0.177 (X_1) + 0.141 (X_4) + 0.137(X_6) + 0.129 (X_2) + 0.124 (X_5) + 0.122 (X_7)

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 แนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

	แนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต	ความถี่
1.	การเปิดรับการเรียนรู้ทักษะหรือความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและการทำงาน	210
2.	การรู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี	198
3.	การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม	187
4.	การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้วยการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น	175
5.	การรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ พักผ่อนให้เพียงพอ	162
6.	การมองโลกในแง่ดี คิดบวกเสมอและมองเห็นคุณค่าในตนเอง	156
7.	การบริหารจัดการเวลาของตนเองได้อย่างเหมะสม	142
8.	การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและเหมาะสม ปราศจากมลภาวะที่เป็นพิษ	131
9.	การมองเห็นคุณค่าในชีวิต และมีความเชื่อมั่นในตัวเอง	122
10	การสร้างความเข้าใจและรับรู้ในสิ่งที่ตนเองต้องการประสบความสำเร็จ	117
11.	การรู้จักใช้เวลาว่างในการทำประโยชน์เพื่อชุมชนและสังคมรอบข้าง	113
12.	การนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ในชั้นเรียนมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	109

จากตารางที่ 4 พบว่าแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเรียงลำดับความถี่ 3 อันดับได้แก่ 1) การเปิดรับการเรียนรู้ทักษะและความรู้ใหม่ ๆที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและการทำงาน 2)การรู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี 3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพกาย ด้านค่าใช้จ่าย ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพจิต ด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสภาพแวดล้อมตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากในหลายประเด็น ได้แก่ ครอบครัวมีการสนับสนุน ส่งเสริมให้เรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ มีความพึงพอใจต่อสุขภาพร่างกายของตนเอง การได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตประจำวัน กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน มีความสุข มีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตประจำวัน สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ อาจารย์และบุคคลรอบข้างได้เป็นอย่างดีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในมหาวิทยาลัยเป็นสังคมที่มีคุณภาพ เป็นต้น จึงทำให้นักศึกษามีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของศรัณภัทร์ แวกโกเนอร์ (2562 : 130-131) ที่พบว่าปัจจัยทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านสัมพันธภาพสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ด้านครอบครัว และด้านค่าใช้จ่ายมีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับการศึกษาของพิพัฒน์ ตันวิบูลย์วงศ์และคณะ (2565 : 19)พบว่าปัจจัย 4 ด้านได้แก่ ด้านความสัมพันธทางสังคมสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลับ หลักสูตรการเรียนการสอน และค่าใช้จ่ายของนักศึกษาส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์พบว่าส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนน 65 -95) คิดเป็นร้อยละ 51.48 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการศึกษาครั้งนี้เป็นการสำรวจและประเมินเหตุการณ์หรือความรู้สึกเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของกลุ่มตัวอย่างในระยะเวลา 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO) กล่าวว่าการประเมินคุณภาพชีวิตเป็นการประเมินค่าที่เป็นจิตพิสัย (Subjective)คุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมในเวลานั้น ๆ และมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมาย ความคาดหวังและมาตรฐานที่แต่ละบุคคลกำหนดขึ้น (The WHOQOL Group, 1995) การศึกษาคุณภาพชีวิตที่กล่าวมาข้างต้นนี้ได้ทำการประเมินคุณภาพชีวิตโดยกำหนดระยะเวลาใดเวลาหนึ่งอย่างชัดเจน ดังนั้นระดับคุณภาพชีวิตจะสูงหรือต่ำจึงขึ้นกับสภาพแวดล้อม ณ เวลานั้นซึ่งแต่ละคนย่อมมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันในแต่ละระดับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของแต่ละบุคคลที่มีความพึงพอใจในระดับต่างกัน (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. 2557 : 20) ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาหลายสถาบันการศึกษาที่ใช้แบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL- BREF- THAI) ซึ่งเป็นแบบวัดเดียวกันกับแบบวัดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ 1) การศึกษาของอนันต์ตรี สมิทธิ์นราเศรษฐ์และศุภามณ

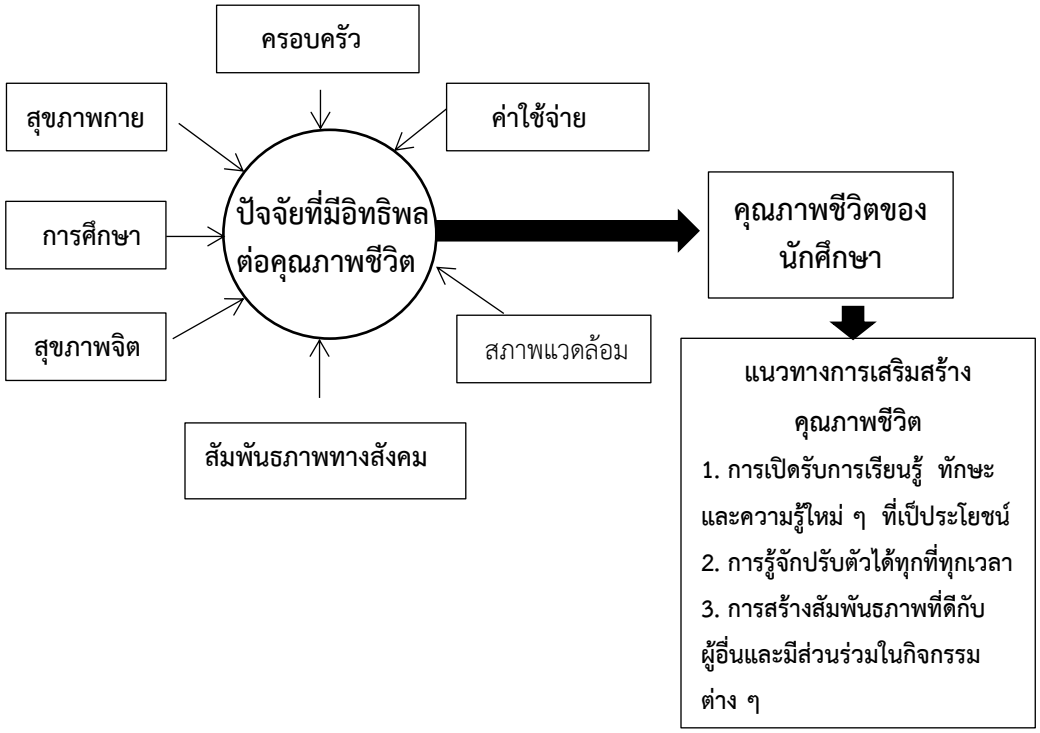
จันทร์สกุล (2561 : 570) พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 57.34) 2) การศึกษาของสัจจวรรณฑ์ พวงศรีเคนและคณะ(2563 : 217)พบว่านักศึกษามีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 50.39 3) การศึกษาของกฤตเมธ โพธิวัชร์และเกวลิน ศีลพิพัฒน์ (2566 : 267) พบว่าคุณภาพชีวิตของอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.30และ 4) การศึกษาของชลวิภา สุลักขณานุรักษ์และอูน ตะสิงห์ (2567: 30) พบว่าคุณภาพชีวิตของนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 49.59

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ปัจจัยที่พยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ พบว่าปัจจัยทุกด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้ร้อยละ 50.69 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO) (World Health Organization : 2002)ที่ได้กำหนดว่าคุณภาพชีวิตสำหรับบุคคลทั่วไปว่าประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญได้แก่1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านระดับความเป็นอิสระของบุคคล 4) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 5) ด้านสิ่งแวดล้อมและ6) ด้านความเชื่อส่วนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัย ดังนี้ 1) การศึกษาศรัณภัทร์ แวกโกเนอร์ (2562 :141) ที่พบว่าปัจจัยด้านสุขภาพจิตใจ ด้านครอบครัว ด้านสัมพันธภาพสังคม ด้านค่าใช้จ่าย ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสุขภาพร่างกาย ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) การศึกษาของมาลีวัล เลิศสาครศิริ และคณะ (2563 : 60) ที่พบว่าปัจจัยด้านร่างกาย ด้านจิตใจและอารมณ์ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ3) การศึกษาของพิพัฒน์ ตันวิบูลย์วงศ์และคณะ(2565 : 20) ที่พบว่าปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย หลักสูตรการเรียนการสอนและค่าใช้จ่ายของนักศึกษาส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 4 แนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ พบว่านักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเรียงลำดับความถี่ 5 อันดับแก่ 1) การเปิดรับการเรียนรู้ทักษะหรือความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและการทำงาน 2) การรู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี 3)การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม4) การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้วยการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นและ5)การรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ พักผ่อนให้เพียงพอซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมสุขภาพจิต (2565 : ออนไลน์) ที่กล่าวว่าการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตมีหลายแนวทางได้แก่ 1) การดูแลรักษาสุขภาพให้ดี ออกกำลังกายอย่างเหมาะสม 2) อารมณ์ดี จิตใจผ่องใส รู้จักให้อภัย 3) มองโลกในแง่ดี ตัดสินเหตุการณ์เชิงบวก 4)การสร้างความสัมพันธ์ ทำกิจกรรมร่วมกับสังคม 5)พัฒนาการเรียนรู้เพิ่มพูนความรู้และทักษะ6) อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่มีมลภาวะและ7) เข้าใจและให้โอกาสตนเอง

องค์ความรู้

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ตามแผนภาพดังนี้



แผนภาพที่ 1 แสดงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

การวิจัยครั้งนี้พบว่าปัจจัยทุกด้านได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพกาย ด้านค่าใช้จ่าย ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพจิต ด้านสัมพันภาพทางสังคมและด้านสภาพแวดล้อม ตามลำดับมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตโดยภาพอยู่ในระดับมาก นักศึกษาส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ในเชิงลึกพบว่าปัจจัยทุกด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาได้ร้อยละ 50.69 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ 1) การเปิดรับการเรียนรู้ทักษะและความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและการทำงาน 2) การรู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี 3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม เป็นต้น

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ระดับคุณภาพชีวิต ปัจจัยที่สามารถพยากร์คุณภาพชีวิตและแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักศึกษผลการวิจัย

พบว่าปัจจัยทุกด้านมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาอยู่ในระดับมากนักศึกษาส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลางและปัจจัยทุกด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาได้ร้อยละ 50.69 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

มหาวิทยาลัยโดยคณะผู้บริหาร คณาจารย์และบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการผลิตบัณฑิตควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายหรือแผนที่ชัดเจนและสนับสนุนงบประมาณในการบูรณาการจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาที่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลางและไม่ดีเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยการวิเคราะห์สภาพปัญหา จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค มีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1)ผลการศึกษาครั้งนี้มหาวิทยาลัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในกลุ่มนักศึกษาโดยจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนานักศึกษาให้รอบด้านทั้งด้านทักษะชีวิต การคิดการแก้ปัญหา คุณธรรมจริยธรรมและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยมีรูปแบบหลากหลาย ได้แก่ 1) ด้านการเรียนการสอน เช่น กิจกรรมเสริมหลักสูตร การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในอนาคต 2) ด้านสุขภาพกาย เช่น กีฬาเพื่อสุขภาพ การตรวจสุขภาพประจำปี 3) ด้านสุขภาพจิต เช่น การฝึกสมาธิ การลดความเครียด การให้คำปรึกษา 4) ด้านค่าใช้จ่าย เช่น ทุนการศึกษา การทำงานพิเศษระหว่างเรียน 5) ด้านสัมพันธภาพทางสังคม เช่น จิตอาสา กิจกรรมชมรม การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมกับชุมชน 6) ด้านสภาพแวดล้อมเช่น อาคารสถานที่สะอาด ร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว ระบบอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย

2) ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในระดับมากเป็นอันดับแรกแสดงให้เห็นว่าครอบครัวมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษา ดังนั้นผู้ปกครองควรให้ความรัก ความเอาใจใส่ ดูแล สนับสนุนส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนตามความถนัดและความสนใจของตน ยอมรับความสามารถและเข้าใจศักยภาพของนักศึกษา คอยดูแลช่วยเหลือนักศึกษาเมื่อมีปัญหาและเป็นกำลังใจให้นักศึกษาอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1)ควรมีศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้เครื่องมือการวิจัยแบบผสานวิธี เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมีรายละเอียดมากขึ้นในการค้นหาปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษา เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม

2)ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในแต่ละคณะในมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยอุตรดิตถ์ และควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษา เช่น เพศ

ระดับชั้นปี แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความคาดหวัง หลักสูตรที่ศึกษา เป็นต้น เพื่อจะได้ทราบว่าปัจจัยที่นอกเหนือจากการวิจัยครั้งนี้มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาหรือไม่ อย่างไร

References

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. *เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :https://dmh.go.th/test/download/view.asp?id. [24 กรกฎาคม 2568].

. (2565). *ทำอย่างไรให้คุณภาพชีวิตดี.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :https://dmh.go.th/news/view.asp?id. [20 ตุลาคม 2568].

กฤตธัช อันชื่น. (2557). คุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. *รายงานวิจัยสถาบัน.* ส่วนกิจการนักศึกษา สำนักงานอธิการบดี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

กฤตเมธ โพธิวัชร์และเกวลิน ศีลพิพัฒน์. (2566). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย**.** *วารสารรัชต์ภาคย์.* 17(55), 266-282.

จินตนา กิ่งแก้ว และณัฐธยาน์ บุญมาก. (2561). คุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารโรงพยาบาลสกลนคร.* 21(3), 105-117.

ชลวิภา สุลักขณานุรักษและอูน ตะสิงห. (2567). ปจจัยที่มีความสัมพันธกับคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.*วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล.* 40(3),24-34

พิพัฒน์ ตันวิบูลย์วงศ์ และคณะ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์. *วารสารคณะพลศึกษา*. 25(1), 15-24

ปานวาด ปรียานนท์และคณะ. (2566). คุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหิดลวิทยาเขตศาลายา. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา(สาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.* 15(30), 1-13.

มวลีวัล เลิศสาครศิริ และคณะ. (2563). คุณภาพชีวิตนักศึกษาวิทยาลัยเซนต์หลุยส์. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*. 13(4), 49-63.

ศรัณภัสร์ แวกโกเนอร์. (2562). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร. *ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา).* ภาควิชาการบริหารการศึกษาและการอุดมศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. (2557). *คุณภาพชีวิตการทำงานและความสุข.* พิมพ์ครั้งที่ 2. บริษัท อัพทรูยู ครีเอทนิว จำกัด.

สัจจวรรณฑ์ พวงศรีเคนและคณะ. (2563). คุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยราชภัฏรอยเอ็ด. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. 14(3), 208 – 219.

หทัยภัทร ประสานศักดิ์. (2562). คุณภาพชีวิตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยศิลปากร. *การศึกษารายวิชา 463401(การวิจัยรายบุคคล).* ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อนันต์ตรี สมิทธิ์นราเศรษฐ์และศุภามณ จันทร์สกุล. (2561). การศึกษาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*.24(4),562-576.

Cronbach, L.J., (1990). *Essentials of Psychological Testing.* 5th ed. New York:Harper & Collins Publishers.

The WHOQOL GROUP. (1995). The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL) : position paper from the World Health Organization. *Social Sciences Medicine.* 41(10), 1403-1409.

World Health Organization. (2002). *Active Ageing : Policy Framework*. Geneva : World Health Organization.

Yamane,T.(1973). *Statistics : An introductory statistics*. 3rded. New York:Harper & Row.

แนวคิดสัจจนิยมกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาไทย-กัมพูชา

Realism and international relations: A case study of Thailand-Cambodia

นิพพิชฌน์ เครื่องสนุก Nippeach Krueangsanuk
จักรพันธ์ ลิ่มมังกูร Jakkraparn Limungkur
ณัฐพร อินทะกันฑ์ Nattaporn Intagun
พิสุทธิ์ จันทรสุรินทร์ Pisut Chandrasurin
มหาวิทยาลัยนอร์ท - เชียงใหม่
North- Chiang Mai University
nippeach@northcm.ac.th

Received 2025/09/28 *Revised* 2025/10/25 *Accepted* 2025/11/06

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อประเทศกัมพูชา โดยใช้กรอบแนวคิดสัจนิยม (Realism) ในการวิเคราะห์ เพื่อสะท้อนถึงการดำเนินนโยบายของรัฐภายใต้บริบทของความมั่นคงแห่งชาติ ความอยู่รอด และการถ่วงดุลอำนาจในระบบระหว่างประเทศที่ไร้ระเบียบ (Anarchy) มุ่งเน้นการทำความเข้าใจพฤติกรรมของรัฐไทยในแต่ละช่วงรัฐบาล ตั้งแต่ยุคพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จนถึงรัฐบาลชุดปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญต่อการรักษาอธิปไตย ผลประโยชน์แห่งชาติ และความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างรอบด้านบทความได้รวบรวมและวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่สำคัญของไทยต่อกัมพูชา อาทิ นโยบายการทหาร เศรษฐกิจ การค้า การทูต และความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดน ตั้งแต่การเผชิญหน้ากับภัยคุกคามจากเวียดนามในอดีต จนถึงการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษและการส่งเสริมการค้าชายแดนในยุคปัจจุบัน แม้นโยบายในแต่ละรัฐบาลจะแตกต่างกันตามยุทธศาสตร์และอุดมการณ์ทางการเมือง แต่ล้วนมีจุดร่วมในการรักษาเสถียรภาพชายแดนและเสริมสร้างความร่วมมือกับกัมพูชาเพื่อประโยชน์ร่วมกัน

การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้โลกาภิวัตน์และแนวคิดเสรีนิยมจะมีอิทธิพลต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่แนวคิดสัจนิยมยังคงมีความสำคัญในการวิเคราะห์นโยบายไทย-กัมพูชา โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอธิปไตย ปัญหาชายแดน และความมั่นคงภายในภูมิภาค นอกจากนี้ บทความยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพ การป้องกันความขัดแย้ง และส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติในระยะยาว

คำสำคัญ: สัจนิยม, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา.

Abstract

This article aims to study Thailand's foreign policy towards Cambodia using the theoretical framework of Realism to reflect the conduct of state policy under the context of national security, survival, and the balance of power in an anarchic international system. Focuses on understanding the behavior of the Thai state under different administrations, from the era of General Prem Tinsulanonda to the current government, with particular emphasis on the preservation of sovereignty, national interest, and comprehensive diplomatic relations. The article compiles and analyzes key aspects of Thailand's foreign policy towards Cambodia, such as military, economic, trade, diplomatic policies, and border security cooperation. It traces developments from the confrontation with threats from Vietnam in the past to the establishment of special economic zones and the promotion of cross-border trade in the present. The study finds that while each government may pursue different policies depending on their strategic priorities and political ideologies, they share common objectives in maintaining border stability and enhancing cooperation with Cambodia for mutual benefit.

This study indicates that although globalization and liberalist ideas have influenced the international relations system, Realist thinking remains significant in analyzing Thai-Cambodian policy—especially in matters concerning sovereignty, border issues, and regional security. Furthermore, the article highlights the importance of leveraging international relations as a tool to maintain stability, prevent conflicts, and promote national interests in the long term.

Keyword: Realism, International Relations Thailand-Cambodia Relations.

บทนำ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับแนวคิดสัจจนิยม หมายถึง ตัวแสดงที่เน้นรัฐเป็นศูนย์กลางในเวทีโลก ในฐานะตัวแสดงหลักที่มีอำนาจยึดหยัดบนเวทีโลก ทั้งนี้การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของรัฐและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทฤษฎีต่าง ๆ ช่วยให้เราเข้าใจภาพรวมของการเมืองโลก สามารถนำไปวิเคราะห์ คาดการณ์ และกำหนดนโยบายที่เหมาะสม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความมั่นคง การพัฒนา และการดำรงอยู่ของประเทศในเวทีโลก ดังนั้น ในบทความนี้ต้องการชี้มูลประเด็นนโยบายของประเทศไทยที่มีต่อกัมพูชาและเหตุผลสำคัญที่ไทยต้องรักษาความสัมพันธ์กับกัมพูชาทั้งวัตถุประสงค์เพื่อความมั่นคงของรัฐ (State Security) ตามแนวคิดสัจนิยมทำให้รัฐต้องพึ่งตนเองเพื่อ

ความอยู่รอดไทยและกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดต่อกันและเป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียงมาตลอด หากความสัมพันธ์ตึงเครียดอาจนำไปสู่ความขัดแย้งชายแดน เช่นในกรณี เขาพระวิหารการรักษาความสัมพันธ์ดีช่วยลดโอกาสการปะทะหรือเกิดเหตุการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคง เช่น การลักลอบค้าอาวุธ แรงงานผิดกฎหมาย หรือภัยคุกคามทางชายแดนอื่น ๆ (บีบีซีไทย ออนไลน์, 2568)

ไทยและกัมพูชามีความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหารร่วมกันอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยของนายกรัฐมนตรีแต่ละคน โดยในสมัย พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2523–2531) ใช้นโยบายสัจนิยม สร้างพันธมิตรกับจีนและสหรัฐเพื่อกดดันเวียดนามและช่วยเหลือกัมพูชา ต่อมา พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ. 2531–2534) เปลี่ยนแนวทางจาก “สนามรบ” เป็น “สนามการค้า” ใช้เศรษฐกิจเชื่อมสัมพันธ์ประเทศเพื่อนบ้าน สมัย นายชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2535–2538) มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนและเชื่อมโยงลุ่มน้ำโขง ส่วน นายบรรหาร ศิลปอาชา (พ.ศ. 2538–2539) เน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจและมิตรภาพในภูมิภาค สมัยที่สองของ นายชวน (พ.ศ. 2540–2544) เกิดประเด็น MOU ปักปันเขตแดนซึ่งนำไปสู่ข้อขัดแย้งระยะยาว ต่อมา นายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544–2549) ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเชิงรุกแต่เกิดปัญหากรณีเผาสถานทูตไทยในพนมเปญ ส่วน นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (พ.ศ. 2551–2554) ยืนหยัดปกป้องอธิปไตยกรณีปราสาทพระวิหาร สมัย น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ. 2554–2557) เน้นการค้าชายแดนและความร่วมมืออาเซียน และในยุค พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา (พ.ศ. 2558–2564) พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพื่อเชื่อมโยงกับกัมพูชา โดยรวมความสัมพันธ์ไทย–กัมพูชาพัฒนาจากมิติความมั่นคงสู่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ แต่ยังคงมีปัญหาเรื่องอธิปไตยและเขตแดนที่สืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน

โดยสถานการณ์ปัจจุบันเกิดปัญหาสงครามการเมืองอย่างร้อนระอุและก่อให้เกิดความเสียหายกับปัญหาการเมืองภายในการบริหารจัดการอำนาจอธิปไตยของประเทศไทยและประเทศกัมพูชาเป็นไปอย่างเชื่องช้าและเกิดสถานการณ์ความตึงเครียดอยู่บ่อยครั้ง ในโลกยุคปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีความสลับซับซ้อนและเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในด้านการเมือง เศรษฐกิจ ความมั่นคง หรือสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความหลากหลายทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และผลประโยชน์แห่งชาติที่แตกต่างกัน ทำให้รัฐต่าง ๆ ต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างรอบคอบเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน แนวคิดสัจนิยม (Realism) ซึ่งให้ความสำคัญกับรัฐในฐานะ “ผู้เล่นหลัก” ที่แสวงหาอำนาจเพื่อความอยู่รอด (survival) ภายใต้ระบบระหว่างประเทศที่ไร้ระเบียบ (anarchy) แนวคิดนี้ช่วยให้สามารถอธิบายพฤติกรรมของรัฐที่มุ่งเน้นผลประโยชน์แห่งชาติ ความมั่นคง และการถ่วงดุลอำนาจ ซึ่งยังคงเป็นแนวคิดหลักที่ใช้ในการอธิบายการเมืองระหว่างประเทศในศตวรรษที่ 21 (นรุตม์ เจริญศรี, 2556 : 78-97)

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้เขียนจึงต้องการศึกษานโยบายระหว่างประเทศภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา เป็นตัวอย่างที่สะท้อนถึงการดำเนินนโยบายภายใต้กรอบแนวคิดสัจ

นิยมอย่างเด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างพันธมิตร การตอบโต้ภัยคุกคามจากประเทศมหาอำนาจ การถ่วงดุลทางอำนาจในภูมิภาค ไปจนถึงการใช้มิติทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในการเจรจาความร่วมมือ การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นทำความเข้าใจแนวคิดสัจนิยมในเชิงประยุกต์ผ่านกรณีศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาตามการดำเนินการภูมิหลังบทบาทของรัฐไทยจนถึงปัจจุบัน

ขบถความคิดสัจนิยม

กระแสความสัมพันธ์แนวคิดสัจนิยมและเสรีนิยมจึงมีบทบาทสำคัญในการเมืองโลก ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหลักในศตวรรษที่ 21 ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ระหว่างประเทศ ได้แก่ สำนักสัจนิยม สำนักเสรีนิยม สำนักการประกอบสร้าง นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีอื่น ๆ อีก เช่น สำนักมาร์กซิสใหม่ ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศ เช่น ทฤษฎีสตรีที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทสตรีในเวทีโลกและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทฤษฎีกรีน ซึ่งเน้นศึกษาด้านความร่วมมือ ด้านสภาพแวดล้อม และปัญหาข้ามชาติเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ตลอดจนบทบาทของสภาพแวดล้อมต่อระบบระหว่างประเทศ โดยประโยชน์ของทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคือเป็นกรอบความคิดในการอธิบายถึงสาเหตุของปรากฏการณ์และคาดการณ์แนวโน้มของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจนทำให้เกิดความยั้งรู้ในตนเอง (วราภรณ์ จุลปานนท์, 2565 : 71-102)

ขบถความคิดในเรื่องของสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีส่วนช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจพฤติกรรมของประเทศต่าง ๆ ว่าทำไมประเทศหนึ่งจึงตัดสินใจทำแบบนั้น เช่น ทำสงคราม ทำสัญญา หรือคว่ำบาตรประเทศต่าง ๆ มีเป้าหมาย ผลประโยชน์ และกลยุทธ์ที่แตกต่างกัน การเข้าใจตรงนี้จะช่วยให้ผู้ศึกษาคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นได้ดี ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเมื่อเข้าใจวัฒนธรรม การเมือง และจุดยืนของแต่ละประเทศ จะสามารถเจรจาหรือร่วมมือกันได้ราบรื่นขึ้น เช่น ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ พลังงาน หรือสิ่งแวดล้อม ป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งช่วยลดความเข้าใจผิดและความตึงเครียดระหว่างประเทศ เช่น กรณีพิพาทชายแดน หรือข้อขัดแย้งทางการค้า อีกทั้งสามารถให้รัฐบาลแต่ละประเทศเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น สงคราม เศรษฐกิจถดถอย หรือวิกฤตโลกร้อน ประเทศต้องมีความรู้และนโยบายที่ยืดหยุ่นเพื่อรับมือให้ทัน และยังสามารถส่งเสริมพัฒนาบุคลากรด้านการต่างประเทศคนที่เรียนรู้ด้านนี้จะสามารถทำงานด้านการทูต ความมั่นคงระหว่างประเทศ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างโลกมีลักษณะเชื่อมโยงกันทั้งหมด ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีผลต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ และการดำรงอยู่ของประเทศ เราจึงต้องศึกษาเพื่อวางแผน ป้องกันและสร้างโอกาสในเวทีโลก เช่นเดียวกับแนวคิดสัจนิยม (Realism) กับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คือ การให้ความสำคัญกับความเป็นจริงด้วยเป้าหมายความอยู่รอดของรัฐ (Survival) รัฐจึงเป็นตัวแสดงรัฐในบทบาทการดำเนินนโยบายทางการทหารและใช้อำนาจในรูปแบบอื่นเพื่อได้รับความชอบธรรม และปกป้องความมั่นคง อธิปไตยของรัฐอยู่บนหลักการพึ่งพาตนเอง (Self-help) แต่ละรัฐจึงต้องสร้างพลังอำนาจของรัฐตนเองในรูปแบบต่าง ๆ เพราะรัฐอีกฝ่ายไม่ทราบถึงความรู้สึกของ

อีกฝ่ายชัดเจน ฉะนั้นการส่งเสริมความมั่งคงภายในกองทัพ การสะสมอาวุธ การรวมกลุ่มพันธมิตร หรือการถ่วงดุลอำนาจ อาจลดแรงเสียดทานระหว่างรัฐฝ่ายตรงข้ามได้พอสมควร (ศิวพล ชมภูพันธุ์ , 2565: 78-81) แนวความคิดทฤษฎีสัจนิยมแบบดั้งเดิมจึงมีอิทธิพลต่อการศึกษาการเมืองโลก และส่งผลต่อแนวความคิดของผู้สนใจศึกษานโยบายต่างประเทศ ฉะนั้นการมองแนวคิดสัจจนิยมต้องเน้นตัวแสดงหลัก คือ รัฐและระบบรัฐเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในระบบการเมือง เป็นตัวแสดงหลักในการเมืองโลก ซึ่งหมายถึง จุดเริ่มต้นของทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกระแสหลักส่วนใหญ่ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่อยู่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ปราศจากซึ่งผู้รักษาระเบียบหรือการไม่มีอำนาจสูงสุดเหนือรัฐ หมายถึง “สภาพอนาธิปไตยระหว่างประเทศ” (กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์และ คณะ, 2565 : 124-140)

ผู้เขียนต้องการหยิบจับแนวคิดแนวคิดสัจนิยม (Realism) โดยยึดถือรัฐเป็นศูนย์กลางของระบบการเมืองระหว่างประเทศอยู่ภายใต้สภาพอนาธิปไตย (Anarchy) คือ ไม่มีอำนาจสูงสุดที่ควบคุมรัฐต่าง ๆ ได้ เน้นการสร้างและรักษาอำนาจรัฐ ทั้งสองประเทศล้วนป้องกันภัยคุกคามมีอิทธิพลสูงต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐต่าง ๆ จะเห็นว่าไทยและกัมพูชาต่างพยายามเสริมสร้างกำลังทหารในพื้นที่ชายแดนต่างฝ่ายต่างจับตาการเคลื่อนไหวทางทหารของกันและกันอยู่เสมอ พบเห็นจากหลายกรณี เช่น การซ้อมรบ การตั้งฐานทัพ หรือ การจัดตั้งจุดตรวจชายแดนเพื่อขยายอำนาจ พฤติกรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการแสดงความชอบธรรมของรัฐและเสริมสร้าง “อำนาจอธิปไตย” ของไทยและกัมพูชาผ่านความสัมพันธ์และการดำเนินนโยบายของรัฐไทยอย่างมีเงื่อนไขแฝงนัยยะสำคัญทางการเมืองและสะท้อนถึงจุดมุ่งหมายของรัฐเชิงสัจจนิยมอย่างต่อเนื่องในแง่ของการดำเนินนโยบายที่มีรัฐเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนความมั่นคงระหว่างชายแดนซึ่งเป็นอำนาจอธิปไตยข้ามเขตแดนที่มีผลต่อทรัพยากรของรัฐไทย ดังนั้น หัวข้อต่อไปผู้เขียนจึงต้องการสะท้อนถึงภูมิหลังนโยบายระหว่างไทย-กัมพูชาเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษามุมมองสัจจนิยมเป็นอย่างไร

ภูมิหลังนโยบายรัฐบาลไทย - กัมพูชา

การศึกษาแนวคิดสัจจนิยม การกล่าวถึง “รัฐ” ในฐานะผู้บริหารจัดการอำนาจระหว่างประเทศและผู้ขับเคลื่อนความสัมพันธ์ด้านนโยบายระหว่างประเทศถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้หากพิจารณาบริบทของประเทศไทย จะพบว่า นโยบายของรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2523–2531) สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของความสัมพันธ์ทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะภายใต้สภาวะการเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบ “ครึ่งใบ” ซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินยุทธวิธีด้านการสื่อสาร รวมถึงมาตรการกดดันในลักษณะต่าง ๆ เพื่อรักษาเสถียรภาพและความสัมพันธ์ทางการเมืองภายในและระหว่างประเทศ โดยเริ่มต้นจากยุคสมัยพลเอกเปรม ดังนี้

1) นโยบายเชิงอ้อมเพื่อกดดันทหารเวียดนาม เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะโดยตรงต่อทหารเวียดนามจึงใช้ยุทธวิธีการสร้างแนวร่วมกับทหารจีนอย่างไม่เป็นทางการเมื่อเกิดการปะทะระหว่างไทย

กับทหารเฮงลัมริน-เวียดนามตามชายแดนไทย-กัมพูชา ประเทศไทยจะมีหลักประกันจากการได้รับการปกป้องจากกองกำลังเสริมของประเทศจีน และสร้างแนวร่วมกับสหรัฐอเมริกาเพื่อกดดันทหารอเมริกาทางอ้อมไม่ว่าจะเป็นการจำหน่ายยุทโธปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพสูงในการทำสงครามซึ่งไทยได้รับมาในราคาที่ต่ำรวมถึงมีโครงการให้การศึกษาด้านการทหารและฝึกทหารระหว่างประเทศกองทุนสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อสร้าง เสถียรภาพทางสังคมและ เศรษฐกิจแก่ชุมชนชาวไทยที่อยู่ตามแนวพรมแดนไทย-กัมพูชา และพรมแดนไทย-ลาว 2) นโยบายกดดันการเมืองและการทูต ประเทศไทยและกลุ่มอาเซียนพยายามอธิบายถึงเหตุการณ์ทหารเวียดนามปะทะกัมพูชาเป็นปัญหาระหว่างประเทศซึ่งละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) กระทั่งไทยและอาเซียนสามารถแก้ปัญหาได้ให้ทหารเวียดนามถอนกองกำลังออกจากกัมพูชา สุดท้ายด้านการทูตมีการประชุมสุดยอดอาเซียนในทุกปีเพื่อเป็นการรักษาความมั่นคงและสันติภาพทางการเมืองจึงมีข้อเสนอการรับรองรัฐบาลผสมเท่ากับเป็นการยืนยันความไม่ถูกต้องของเวียดนามในการรุกรานกัมพูชา ซึ่งในประชุมสมัชชาใหญ่แห่งชาติลงมติเห็นด้วยส่งผลให้ทหารกลุ่มเฮงลัมรินในเวียดนามยอมจำนนต่อการกดดันครั้งนี้ 3) นโยบายกดดันทางศีลธรรมและเศรษฐกิจ ไทยประณามให้ประชาคมโลกเห็นถึงความไร้ซึ่งมนุษยธรรมของเวียดนามของระบอบเฮงล้มริน เช่นเวียดนามรุกล้ำเขตแดนไทย การโจมตีค่ายลี้ภัยอินโดจีนในประเทศไทย การใช้อาวุธก๊าซพิษ หรือโจมตีเป้าหมายพลเรือนชาวกัมพูชา เป็นต้น ทางด้านเศรษฐกิจนั้นทำให้เวียดนามอ่อนแอลงเนื่องจากสหภาพยุโรป ประชาคมอาเซียน ไทย จีน ลาว ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาคัดค้านการช่วยเหลือดังกล่าว ไม่ให้การสนับสนุนทางการเงินเวียดนามจึงต้องถอดกองกำลังจากกัมพูชาในที่สุดและไม่สามารถคงทหารไว้ในกัมพูชา 4) นโยบายสนับสนุนกัมพูชาเป็นประชาธิปไตย รัฐบาลเขมรแดงยึดการปกครองภายในกัมพูชาและทารุณกรรมประชาชนอย่างมากไทยร่วมกับจีนและอาเซียนดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลผสมสามฝ่าย คือ กัมพูชาประชาธิปไตย กลุ่มเขมรแดงนำโดยนายพลพตและเขียวสัมพันธ์ กลุ่มแนวร่วมกู้อิสรภาพประชาชนเขมร หรือเขมรเสรี นำโดยนายซอนซาน และกลุ่มขบวนการแนวร่วมเพื่อเอกราช ความเป็นกลาง สันติภาพ และความร่วมมือกันของกัมพูชานำโดยเจ้านโรดมสีหนุ การผนึกกำลังครั้งนี้ทำให้กองทัพเวียดนามเข้มแข็งขึ้นมาอีกครั้ง (สมจิตต์ สาสนรักกิจ, 2534 : 12-27)

เห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายของกัมพูชาสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ให้ความช่วยเหลือกัมพูชาด้านความมั่นคงภัยคุกคามจากประเทศมหาอำนาจอย่างเวียดนามและถูกกดขี่เป็นระยะเวลานาน แม้รัฐบาลพลเอกเปรม พยายามกอบกู้ประชาธิปไตยครึ่งใบได้พอเป็นแนวทางให้แก่รัฐบาลยุคต่อมาของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็น “สนามการค้า” พ.ศ. 2531-2534 เป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการเปลี่ยนแนวทางการดาเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านที่มีระบอบการปกครองต่างจากประเทศไทยทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมืองรวมถึงความสัมพันธ์ทางการทูตเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศเพื่อนบ้านจึงส่งผลต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาโดยให้การ

สนับสนุนรัฐบาลเขมรทั้งสามฝ่ายแต่ไม่สนับสนุนรัฐบาลเฮงสัมรินที่มีเวียดนามสนับสนุนอยู่ พลเอกชาติชายได้ดำเนินนโยบายประนีประนอมและผ่อนปรนรวมทั้งขยายความร่วมมือทางการค้าเวียดนาม-กัมพูชาอีกด้วย แต่รัฐบาลไทยไม่ได้มีความสัมพันธ์กับเขมรฝ่ายนายฮุนเซนโดยตรง ในเวลาต่อมาพบว่าการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่นำหน้าด้านความมั่นคงจึงเกิดข้อขัดแย้งกับฝ่ายกระทรวงการต่างประเทศถูกลดบทบาทลง จึงมีปัญหาความขัดแย้งภายในรัฐบาลระหว่างข้าราชการประจำมาสู่นักการเมือง (ศศิธร โอเจริญ และ เมธีพัชญ์ จงวโรทัย, 2563 : 151–167)

ภาพรวมนโยบายรัฐบาลไทยต่อกัมพูชาเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์อันดีในการส่งเสริมภาพลักษณ์ชายแดนให้มีความคล่องตัวทางเศรษฐกิจและผูกมิตรไมตรีมาเสมอ ยุคสมัยของคุณชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2535- พ.ศ.2538) การดำเนินนโยบายเสริมสร้างกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในระดับอนุภูมิภาค เช่น พื้นที่สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ พื้นที่หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ พื้นที่ห้าเหลี่ยมเศรษฐกิจ และพื้นที่สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ เป็นแนวนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล โดยเฉพาะการเชื่อมโยงการคมนาคมและการพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านประเทศลุ่มน้ำโขงเพื่อพลิกโฉมเศรษฐกิจด่านในไทยให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะตามแนวชายแดนของประเทศไทยด้วยการดำเนินนโยบาย ได้แก่ 1) ความเชื่อมโยงทางกายภาพ รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ 2) ความเชื่อมโยงด้านบุคลากร มีวิธีให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศเพื่อนบ้านโดยการฝึกอบรมด้านการแพทย์ ปรับเปลี่ยนพื้นที่ชนบท ขยายระบบเกษตรกรรม และการให้ทุนการศึกษา 3) ความเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจ ตั้งเป้าหมายการค้าและการขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจโดยไทยตั้งธนาคารเพื่อการส่งออก เพื่อเอื้อประโยชน์ในการลงทุนในภูมิภาค เน้นปัจจัยทางเศรษฐกิจให้เติบโตมากกว่าปัจจัยอื่น ในช่วงเวลาคาบเกี่ยวนับจากนั้นไม่นานให้หลังเปลี่ยนผ่านมาสู่เก้าอี้ของคุณบรรหาร ศิลปะอาชา (พ.ศ. 2535- พ.ศ.2538) แม้ช่วงเวลาตำแหน่งนายกรัฐมนตรีค่อนข้างสั้นแต่ก็ได้ดำเนินนโยบายกรอบความร่วมมือทางเศรฐกิจกับชายแดนไว้อย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่น 1) ส่งเสริมความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งใน 2) ทำความรู้จักและสานสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อการพัฒนาและร่วมมือแก้ไขปัญหาและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เริ่มต้นจากการผูกมิตรไมตรีระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรประชาชน 3) ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เอื้ออาทรให้ประเทศอื่นสามารถใช้ประโยชน์จากแนวโน้มการจัดระเบียบการค้าใหม่ เช่น กรอบองค์การการค้าโลก เขตการค้าเสรีอาเซียน และกรอบความร่วมมือเหลี่ยมเศรษฐกิจ เพื่อเชื่อมอนุภูมิภาคและภูมิภาคอื่น 4) ยึดหยุ่นการเจาราทางการทูต ยึดหลักการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้สามารถสนับสนุนการเจรจาทางด้านการค้า การลงทุนการส่งออก การดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศ 5) พร้อมให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้าน 6) ส่งเสริมบทบาทของไทยด้วยการเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค โดยเน้นภาพลักษณ์ในการเป็นประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิมนุษยชน (สุกรี คลองวิธี, 2558 : 1393-1412)

ทั้งนี้ การรักษาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านตามชายแดนหมายรวมถึงประเทศกัมพูชา คือวิธีการอย่างสันติเพื่อบรรเทาปัญหาการเมืองระหว่างประเทศอย่างแยบยลและประเทศไทยมุ่งสู่การกระชับสัมพันธมิตรที่ดีในด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยตามค่านิยมสหรัฐอเมริกามากกว่ามุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจ ซึ่งนโยบายที่กว่าวถึงโดย คุณชวน หลีกภัย (นายกสมัยที่2) พ.ศ.2540-2544 กลายเป็นประเด็นกังขาสืบเนื่องมากระทั่งปัจจุบันเกี่ยวกับการทำสัญญา MOU ปี 2543 เท่ากับเอื้อให้กัมพูชารุกล้ำต่ออำนาจอธิปไตยของไทย โดยสัญญานี้ระบุว่า “การสำรวจและปักหลักเขตแดนทางบกจะดำเนินการโดยใช้เอกสารที่ผูกพันไทยและกัมพูชาตามกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึง แผนที่แสดงเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชามาตราส่วน 1:200,000 ซึ่งจัดทำขึ้นตามผลงานของคณะกรรมการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับอินโดจีน” ด้วยข้อตกลงนี้นับตั้งแต่นั้นผ่านมา 25 ปี ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชามีแต่ความขัดแย้ง (ผู้จัดการออนไลน์, 2568)

ช่วงเวลาจุดเปลี่ยนสำคัญในการดำเนินนโยบายประเทศไทยต่อกรณีปราสาทพระวิหาร คุณทักษิณ ชินวัตร พ.ศ.2544-2549 โดยมีประเด็นสำคัญในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเชิงรุกต่อกัมพูชา รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นความมั่นคง อีกทั้งรัฐบาลคุณทักษิณ ได้กระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชียอย่างเร่งด่วน ด้วยการสานต่อหรือขอความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในทุกด้านทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีจนนำมาสู่การแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้นาและข้าราชการเพื่อหารือประเด็นเขตแดนและพื้นที่ทับซ้อนระหว่างไทย-กัมพูชา กรณีปราสาทพระวิหารการจัดทำเขตปักปันดินแดน เพื่อรักษาความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีเพื่อที่จะสร้างเส้นเขตแดนอย่างสันติภาพ โดยรัฐบาลไทยกับกัมพูชาได้ตกลงในหลักการที่จะร่วมพัฒนาเขาพระวิหารให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยและสะดวกต่อการเข้าถึง โดยแบ่งผลประโยชน์ร่วมกันแม้ภายหลังเกิดปัญหาชุมชนกัมพูชารุกล้ำดินแดนไทยและชุมชนของคนไทยบริเวณใกล้เคียงชายแดน จนกระทั่งการดำเนินนโยบายของรัฐบาลทักษิณต่อกัมพูชามีกรณีการเผาสถานทูตไทย ในกรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2546 ขึ้นอีกครั้ง และสาเหตุส่วนตัวระหว่างคู่ค้าธุรกิจของคุณทักษิณ และมหาสมเด็จ เดโช ฮุนเซน (ผู้นำของกัมพูชา) ทำให้รัฐบาลชุดนี้มีกาครอบคลุมพื้นที่เขาพระวิหารได้ไม่เต็มที่ ซึ่งในช่วงหลังของรัฐบาล คุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ พ.ศ.2551 มีความชัดเจนว่าเรื่องพื้นที่ทับซ้อนไม่สามารถต่อรองหรือประณีประนอมได้ ดังนั้นเพื่อรักษาอธิปไตยเหนือดินแดนไทย รัฐบาลจึงมุ่งหน้าคัดค้านแผนการพัฒนารอบพื้นที่ปราสาทพระวิหารผนวกกับรัฐบาลกัมพูชามีท่ามีตอบโต้อย่างอารยะขัดขืนส่งผลให้รัฐบาลคุณอภิสิทธิ์ มีการขัดขืนในการให้ความช่วยเหลือกัมพูชา (ฉัตรศิริ เพียรพยุห์เขตต์, 2559)

นโยบายรัฐบาลไทยใน พ.ศ. 2552-2564 เนื่องจากมีการดำเนินนโยบายใกล้ชิดกันของรัฐบาลทุกสมัย เมื่อปี 2552 เกิดนโยบายภายใต้กรอบ "ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง" มีจุดมุ่งหมายหลักในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสมดุลและยั่งยืนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยมุ่งลดช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกผ่านความร่วมมือกับประเทศ

เพื่อนบ้าน ได้แก่ ไทย กัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม เพิ่มยอดการขยายการค้าชายแดน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการสร้างความมั่นคงในภูมิภาค ในช่วงปี พ.ศ. 2553-2557 ภายใต้การนำของรัฐบาล คุณยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ยุคการพัฒนาประชาคมอาเซียนมุ่งเน้นการเชื่อมโยงการค้าชายแดนและการพัฒนาเขตเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน รัฐบาลส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในทุกระดับ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว โดยมุ่งขยายเครือข่ายคมนาคมขนส่งและเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาพรมแดน การพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชายแดนและระเบียงเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจในภูมิภาค ต่อมาคือรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พ.ศ.2558-2564 รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดน เน้นการเลือกพื้นที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีศักยภาพสูง เช่น จังหวัดสระแก้วที่ติดกับกัมพูชา ซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญในการส่งออกสินค้าและการค้าชายแดน นโยบายมุ่งเพิ่มมูลค่าการค้าชายแดนโดยการส่งเสริมการส่งออกและการพัฒนาศูนย์โลจิสติกส์ในพื้นที่ชายแดน ทั้งนี้มีการสร้างความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศและส่งเสริมกิจกรรมของภาคเอกชนในพื้นที่ รวมไปถึงเน้นการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดน โดยมีการกำหนดนโยบายที่มุ่งส่งเสริมการค้าชายแดนและการส่งออก รวมทั้งสร้างการรวมตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งส่งผลให้การค้าไทยกับกัมพูชาเติบโตอย่างรวดเร็ว รัฐบาลใช้การมีอำนาจสูงสุดในการกำหนดพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ แต่ยังคำนึงถึงข้อมูลจากหน่วยงานท้องถิ่นและภาคเอกชน เพื่อให้การดำเนินนโยบายตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดน (กรรณิการ์ คำวงค์ และคณะ, 2567: 606 - 621)

การดำเนินนโยบายของไทยต่อกัมพูชา: แนวทางสู่ความสัมพันธ์ในยุคปัจจุบัน

ในหัวข้อนี้กล่าวสืบเนื่องจากการดำเนินนโยบายของไทยต่อกัมพูชาที่นำมาสู่แนวทางการบริหารงานรัฐบาลในยุคปัจจุบัน โดยขอเริ่มต้นจากรัฐบาลคุณเศรษฐา ทวีสิน พ.ศ.2566 – 2567 ได้วางนโยบายต่อกัมพูชาผ่านผู้นำคนใหม่ คือ นายฮุน มาแนต นายกรัฐมนตรีกัมพูชา ณ ทำเนียบรัฐบาล มีการหารือร่วมกันระหว่างผู้นำทั้งสองประเทศ โดยมีการตรวจแถวกองทหารเกียรติยศก่อนการหารือความร่วมมือทวิภาคีระหว่างไทยและกัมพูชาดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและครอบคลุมหลายประเด็น นอกจากนี้ยังได้ติดตามความคืบหน้าในการหารือที่เกิดขึ้นจากการเยือนกัมพูชาเมื่อเดือนกันยายน 2566 ที่ผ่านมา ในขณะเดียวกัน นายฮุน มาเน็ต เน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างทั้งสองประเทศที่ได้ร่วมมือกันในหลายๆ ด้าน โดยทั้งสองฝ่ายได้หารือถึงประเด็นความร่วมมือสำคัญหลายประการผู้นำทั้งสองฝ่ายได้หารือในหลายประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1.การค้าและการลงทุน ทั้งสองฝ่ายตกลงเพิ่มมูลค่าการค้าทวิภาคี โดยเฉพาะการอำนวยความสะดวกการค้าชายแดนและลดอุปสรรคทางการค้า รวมถึงการเชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษที่สระแก้วและปอยเปต 2.ความมั่นคงพลังงาน กระชับความร่วมมือด้านพลังงาน โดยหารือเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ทับซ้อน (OCA) 3.การพัฒนา

ชายแดนและการท่องเที่ยว เน้นการพัฒนาเขตชายแดนร่วมกันและส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างสองประเทศ โดยให้สามารถเที่ยวระหว่างไทยและกัมพูชาได้ในคราวเดียว 4. การแก้ปัญหาหมอกควัน (PM 2.5) ร่วมมือในการแก้ปัญหาหมอกควันและการเผาไหม้ทางการเกษตร พร้อมขยายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน 5. อาชญากรรมข้ามชาติ ตกลงร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมข้ามชาติ เช่น การลักลอบค้ายาเสพติดและสินค้าเถื่อน 6. ด้านแรงงาน ให้ความสำคัญกับแรงงานกัมพูชาในไทย และขอให้มีการอำนวยความสะดวกในการกลับเยี่ยมบ้านช่วงสงกรานต์ พร้อมให้การดูแลสิทธิประโยชน์ของแรงงานกัมพูชาในไทย (ผู้จัดการออนไลน์, 2567)

ฉะนั้น การหารือของรัฐบาลสมัยนี้เป็นการเสริมสร้างความร่วมมือที่ยั่งยืนระหว่างไทยและกัมพูชาในหลายมิติ พร้อมกันนั้นมีการเปลี่ยนผ่านนายกรัฐมนตรีคนใหม่จากพรรคเพื่อไทยในยุคของคุณแพทองธาร ชินวัตร พ.ศ.2568 เยือนกัมพูชาเพื่อเฉลิมฉลองครบรอบ 75 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองประเทศ โดยมีการต้อนรับจากนายกรัฐมนตรีกัมพูชาและการหารือนโยบาย ดังนี้ 1. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทวิภาคีด้วยการขับเคลื่อนความเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างกัน โดยมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูงและกิจกรรมเฉลิมฉลองครบรอบ 75 ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทูต พร้อมการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-กัมพูชาแห่งแรก 2.ความมั่นคง: หารือการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง เช่น การปราบปรามอาชญากรรมออนไลน์ การยกระดับการควบคุมชายแดน การป้องกันการเข้าเมืองผิดกฎหมาย และการพัฒนาระบบเฝ้าระวังหมอกควันข้ามแดน 3.เศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน การค้าไทย-กัมพูชาในปี 2567 มีมูลค่ากว่า 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยทั้งสองฝ่ายตกลงเพิ่มมูลค่าการค้าให้ได้ 15,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2027 และสนับสนุนการจัดตั้งกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพิเศษ 4.การพัฒนาชายแดน ผลักดันการเชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และเร่งรัดการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ 5.การขนส่งและการท่องเที่ยวส่งเสริมการพัฒนาบริการขนส่งสินค้าทางรางและเพิ่มความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวผ่านการปรับปรุงข้อตกลงข้ามแดน 6.แรงงาน ประกาศยกเว้นค่าธรรมเนียมการขออนุญาตกลับเข้าประเทศสำหรับแรงงานกัมพูชาที่ต้องการกลับช่วงเทศกาลสงกรานต์ และสนับสนุนให้แรงงานกัมพูชาเข้าถึงสิทธิประโยชน์และสวัสดิการในไทย 7. ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาให้ความช่วยเหลือกัมพูชาในด้านการศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึงการสร้างอาคารเรียนภาควิชาภาษาไทยในมหาวิทยาลัยภูมินท์พนมเปญ 8. ความร่วมมือในระดับภูมิภาคเสริมสร้างการบูรณาการทางเศรษฐกิจในอาเซียน และเพิ่มความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจภายในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยมีการลงนามสนธิสัญญาทั้ง 7 ฉบับอย่างเป็นทางการ (กรมประชาสัมพันธ์, 2568)

ถึงแม้ว่า หน้าตานโยบายรัฐบาลคุณแพทองธาร ชินวัตร คล้ายคลึงกับนโยบายของคุณเศรษฐา ทวีสินเนื่องจากเป็นพรรคการเมืองเดียวกันก็ยังพบความสัมพันธ์อันดีในการดำเนินนโยบายต่อกัมพูชาตั้งแต่นั้นมาพบปัญหาการก่ออาชญากรรมชายแดนเกิดขึ้นเป็นมูลเหตุให้คุณแพทองธาร ชินวัตร ดำเนินนโยบายเรื่องสรุปมาตรการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติจากการแถลงโดยกล่าวถึง

ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติว่าประเทศไทยมุ่งเน้นการปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงกับแก๊งคอลเซนเตอร์และสแกมเมอร์ ซึ่งมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่และความเชื่อมั่นของประชาชนโดยเฉพาะกัมพูชาถูกระบุว่าเป็นศูนย์กลางของอาชญากรรมข้ามชาติ และอาชญากรรมทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะคอลเซนเตอร์ที่มีกำไรสูงถึง 600,000 ล้านบาท ซึ่ง 40-60% ของ GDP กัมพูชาเป็นรายได้จากคอลเซนเตอร์ ส่งผลให้รัฐบาลไทยต้องมีมาตรการที่ดำเนินการ ได้แก่ 1. เพิ่มความเข้มงวดในการเข้า-ออกชายแดน โดยเฉพาะใน 7 จังหวัดชายแดน ห้ามบุคคลและรถยนต์ที่ไม่จำเป็นข้ามแดน และห้ามนักท่องเที่ยวไปเล่นการพนันในพื้นที่ชายแดน 2.ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีกระทรวงดิจิทัลฯ จะเข้มงวดในการตรวจสอบบัญชีม้าและเส้นทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับแก๊งคอลเซนเตอร์ข้ามชาติ และมีการปิดช่องทางอินเทอร์เน็ตที่ผิดกฎหมาย 3.การฟอกเงินร่วมกับ ปปง. ใช้มาตรการคว่ำบาตรและยึดทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงินที่โยกย้ายไปต่างประเทศ 4.ระงับการส่งออกสินค้าที่สนับสนุนอาชญากรรมข้ามชาติ โดยเฉพาะน้ำมันและเชื้อเพลิงที่ถูกใช้ในกิจกรรมผิดกฎหมาย 5.กระทรวงพาณิชย์จะมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรและธุรกิจ SME ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ชายแดน โดยร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการรับซื้อสินค้าและ กระทรวงการต่างประเทศจะประสานกับประเทศและองค์กรระหว่างประเทศเพื่อปราบปรามเครือข่ายอาชญากรรมทางเทคโนโลยี โดยให้ไทยเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติร่วมในภูมิภาค ผลกระทบที่ตามมาจากนั้น คือ กัมพูชาประกาศระงับการซื้อน้ำมันจากไทยในบางพื้นที่ชายแดน ซึ่งเกิดผลกระทบกับธุรกิจในเขตชายแดนและเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ (ไทยพีบีเอส ออนไลน์, 2568)

ทั้งนี้ ระหว่างดำเนินการนโยบายปราบปรามคอลเซ็นเตอร์ชายแดนและการปิดด่านเศรษฐกิจชองไทย ภายใต้สถานการณ์ตึงเครียดทำให้ผู้นำทั้งสองประเทศมีการออกมาเจรจาส่วนตัวและเกิดคดีที่เกี่ยวข้องกับ "คลิปเสียง" ที่เกิดขึ้นระหว่าง.คุณแพทองธาร ชินวัตร กับสมเด็จฮุน เซน ประธานวุฒิสภากัมพูชา ซึ่งคลิปเสียงนี้ถูกเผยแพร่เมื่อกลางเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา โดยกลุ่มสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) 36 คน ยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความว่า ความเป็นรัฐมนตรีของ น.ส.แพทองธาร สิ้นสุดลงเนื่องจากการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการสนทนานั้นอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อความเชื่อมั่นในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยให้เหตุผลว่าเป็นคดีที่มีความลับเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ซึ่งคดีนี้เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาว่าไม่เหมาะสม โดยเฉพาะการเรียกสมเด็จฮุน เซน ว่า "uncle" และการพูดถึงแม่ทัพภาคที่ 2 ของไทยว่าเป็น "ฝั่งตรงข้าม" ในการไต่สวน จนนำมาสู่วันที่ 29 สิงหาคม 2568 ศาลรัฐธรรมนูญได้ตัดสินให้พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในที่สุด (บีบีซีไทย ออนไลน์, 2568)

ซึ่งมูลเหตุที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาจึงเกิดขึ้น โดยคณะผู้เขียนขอกล่าวสรุปถึงประเด็นทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์เรื่องปราสาทพระวิหารเป็นที่ถกเถียงมายาวนานระหว่างไทยและกัมพูชา แม้ว่าจะมีคำพิพากษาของศาลโลกเมื่อปี พ.ศ. 2550 ที่ชี้ให้กัมพูชาครอบครองปราสาทพระวิหาร แต่การยืนยันการครอบครองและการขยายเขตแดนในพื้นที่รอบๆ ยังคงเป็นประเด็นที่สั่นคลอนความสัมพันธ์ และความขัดแย้งด้านในพื้นที่ชายแดนทั้งสองฝ่ายต่างมีการอ้างสิทธิ

ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำ และแหล่งก๊าซธรรมชาติในทะเลบางแห่ง ซึ่งเกิดปัญหาความไม่ลงตัวในการเจรจาและบริหารจัดการ และปัญหาการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศ อีกทั้งประเด็นการเปิดเผยคลิปเสียงดังกล่าวโดยสมเด็จฮุน เซน เป็นการกระทำที่ถูกมองว่าเป็นการใช้สถานการณ์ทางการทูตเพื่อทำลายเสถียรภาพทางการเมืองภายในของไทยที่อาจจะสร้างความเสียหายต่อรัฐบาลของคุณแพทองธารและส่งผลกระทบถึงการเมืองภายในที่เปราะบางได้เลือกใช้วิธีการแทรกแซงทางการทูตในการโจมตีฝ่ายตรงข้ามในประเทศไทย ซึ่งการกระทำเช่นนี้สามารถถูกมองว่าเป็นการกดดันทางการเมือง

ดังนั้น เมื่อสิ้นสุดวาระการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของคุณแพทองธาร ชินวัตร รัฐบาลชุดใหม่ของคุณอนุทิน ชาญวีรกูล พ.ศ.2568 ขึ้นมาบริหารประเทศจึงเร่งดำเนินการแก้ปัญหาชายแดนไทย-กัมพูชา เมื่อ คุณอนุทินได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทางด้านกัมพูชา นายกฯ ฮุนมาเนตได้ส่งสารมาแสดงความยินดี และแสดงเจตจำนงทำงานร่วมกันเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ สร้างความไว้วางใจ และพัฒนาพรมแดนให้เป็นพื้นที่แห่งสันติภาพและความมั่งคั่ง และมีข้อเจรจาและตกลงกันใน 5 ประเด็นสำคัญ คือ ถอนอาวุธหนักออกจากแนวชายแดน การเก็บกู้ทุ่นระเบิดสังหาร ความร่วมมือปราบแก๊งสแกมเมอร์ และแก๊งคอลเซนเตอร์ การบริหารกิจการชายแดน โดยประเดิมกรณีบ้านหนองจาน จ.สระแก้ว และการเปิดผ่านแดนบางจุด เฉพาะรถขนส่งสินค้า ซึ่งในสายตาของเวทีโลกอาจถูกมองถึงการลิ่วล้อนโยบายที่เอื้อให้กัมพูชา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน คุณอนุทิน ชาญวีรกูล มีโอกาสเดินทางประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (UNGA) ครั้งที่ 80 ที่นิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในวันที่ 25 ก.ย. 2568 วัตถุประสงค์การเดินทาง: นายกฯ และคณะจะเดินทางไปเพื่อแสดงวิสัยทัศน์เรื่องปัญหาชายแดนไทย-กัมพูชา โดยจะชี้แจงและตอบโต้ข้อกล่าวหาของกัมพูชาที่ฟ้องไทยในเวทีโลกว่าละเมิดข้อตกลงต่าง ๆ ทั้งที่ประเทศไทยเป็นฝ่ายถูกกระทำ (ไทยพีบีเอส ออนไลน์, 2568)

คณะผู้เขียนได้วิเคราะห์เทียบเคียงกับแนวคิดสัจนิยม (Realism) มองว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคือการแข่งขันเพื่อแสวงหาอำนาจและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ โดยรัฐเป็นผู้เล่นหลัก และให้ความสำคัญกับ อธิปไตย ความมั่นคง และการอยู่รอดของรัฐ ท่ามกลางระบบโลกที่ไร้ผู้ควบคุมเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ไทย–กัมพูชาในแต่ละยุครัฐบาลผ่านกรอบของสัจนิยมเห็นได้ว่ารัฐบาลไทยมีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการ ปกป้องอธิปไตยและผลประโยชน์แห่งชาติ โดยเฉพาะในกรณี ข้อพิพาทชายแดนและปราสาทพระวิหาร ซึ่งสะท้อนชัดเจนในยุครัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่เน้นเสริมความมั่นคงชายแดน และ คุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่คัดค้านแผนพัฒนาของกัมพูชารอบพื้นที่พิพาทไทยใช้ทั้ง การกดดันทางการทูต การใช้พันธมิตร เช่น จีน-สหรัฐฯ และ การประนีประนอม เพื่อรักษาดุลแห่งอำนาจในภูมิภาค และป้องกันไม่ให้กัมพูชาเข้มแข็งเกินไปจนกระทบต่อผลประโยชน์ของไทย แม้จะมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจในบางช่วง เช่น ยุค พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ คุณทักษิณ ชินวัตร พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หรือ คุณเศรษฐา ทวีสิน แต่หากพิจารณาภายใต้กรอบสัจนิยม

ความร่วมมือเหล่านั้นยังคงเป็น กลยุทธ์เพื่อเพิ่มอำนาจทางเศรษฐกิจของไทย และลดอิทธิพลของประเทศคู่แข่ง เช่น เวียดนาม หรือจีน ในภูมิภาคอินโดจีน กรณีความขัดแย้งเรื่อง แก๊งคอลเซ็นเตอร์อาชญากรรมข้ามชาติ และความตึงเครียดจากคลิปเสียง ยังชี้ให้เห็นว่า ไทยต้องตอบโต้เพื่อปกป้องภาพลักษณ์และผลประโยชน์เชิงอำนาจของตนในเวทีโลก โดยเฉพาะการที่รัฐบาลคุณอนุทินนำประเด็นนี้ขึ้นเวที UNGA ยิ่งสะท้อนลักษณะการปกป้องผลประโยชน์ของรัฐตามแนวคิดสัจนิยมอย่างชัดเจน การบริหารงานของรัฐบาลปัจจุบันก็ยังคงมุ่งหวังและสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาในด้านการค้าชายแดนและความมั่นคงยังคงท้าทายจากปัญหาการก่ออาชญากรรมและข้อพิพาททางภูมิศาสตร์ แต่ทั้งประเทศไทยและประเทศกัมพูชายังคงมุ่งมั่นหาทางแก้ไขปัญหาด้วยการเจรจาและความร่วมมือในหลาย ๆ ด้าน

บทสรุป

แนวคิดสัจจนิยม (Realism) ถือเป็นกรอบวิเคราะห์หลักในศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งให้ความสำคัญกับ “รัฐ” ในฐานะผู้เล่นหลักที่มีเป้าหมายสำคัญคือการธำรงไว้ซึ่งอธิปไตย ความมั่นคง และผลประโยชน์แห่งชาติ ภายใต้บริบทของระบบระหว่างประเทศที่ไร้ขอบเขตอำนาจสูงสุด (Anarchy) การดำเนินนโยบายของรัฐจึงมักสะท้อนถึงความพยายามในการรักษาอำนาจและสร้างสมดุลแห่งอิทธิพล โดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญกับภัยคุกคามหรือความไม่แน่นอนจากรัฐอื่น ในกรณีของประเทศไทย ความสัมพันธ์กับประเทศกัมพูชานับเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐไทยต้องบริหารจัดการมาอย่างต่อเนื่องผ่านหลายนโยบาย ทั้งด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และการทูต แม้จะมีช่วงเวลาของความร่วมมืออย่างใกล้ชิด แต่ก็มีหลายช่วงเวลาที่ความขัดแย้งด้านอธิปไตย ปัญหาเขตแดน และประเด็นทางประวัติศาสตร์กลายเป็นจุดเปราะบางที่ส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐไทย การดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทยในแต่ละยุคจึงสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ยุทธศาสตร์ตามแนวทางของสัจจนิยมอย่างชัดเจน

ช่วงยุคสงครามเย็น เช่น ภายใต้การนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2523–2531) รัฐบาลไทยใช้นโยบายด้านความมั่นคงในการรับมือกับกัมพูชาที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของเวียดนาม โดยอาศัยการสนับสนุนจากมหาอำนาจอย่างจีนและสหรัฐอเมริกา เพื่อถ่วงดุลและป้องกันภัยคุกคามจากฝั่งตะวันออก นโยบายในยุคนี้ชัดเจนว่าถูกขับเคลื่อนโดยแรงจูงใจด้านความมั่นคงของชาติเป็นหลัก ต่อมาในยุคของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ. 2531–2534) แม้นโยบายจะเปลี่ยนท่าทีมาเน้น “สนามการค้า” แทน “สนามรบ” แต่การลดความขัดแย้งทางการเมืองกับกัมพูชาและการเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจยังคงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างอิทธิพลของรัฐไทยในภูมิภาค และควบคุมปัจจัยที่อาจเป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพภายในประเทศ ทั้งนี้ยังคงไม่ให้การยอมรับรัฐบาลที่สนับสนุนโดยเวียดนาม สะท้อนถึงความพยายามรักษาอธิปไตยเชิงสัญลักษณ์และเชิงยุทธศาสตร์

ในช่วงหลังปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา หลายนโยบายของไทยยังคงสะท้อนภาพของสัจจนิยมอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีลักษณะของความร่วมมือทางเศรษฐกิจมากขึ้น เช่น การพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน หรือโครงการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน แต่ความร่วมมือเหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ร่วมในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงในความหมายกว้างตามแนวทางของสัจจนิยมสมัยใหม่ (Neo-Realism) กรณีความขัดแย้งเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร พื้นที่ทับซ้อนชายแดน และกรณีการเผาสถานทูตไทยในพนมเปญ ล้วนเป็นตัวอย่างของเหตุการณ์ที่สะท้อนความเปราะบางของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เมื่อผลประโยชน์แห่งชาติถูกรุกล้ำ รัฐบาลไทยจึงต้องใช้นโยบายตอบโต้ผ่านกลไกทางการทูตหรือการใช้กำลังตามความเหมาะสม เพื่อรักษาอธิปไตยของตนเอง เช่น ในสมัยของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่มีการคัดค้านการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหาร และการวางกำลังในพื้นที่พิพาท เพื่อยืนยันอำนาจอธิปไตยของรัฐไทยอย่างชัดเจน แม้ในยุคหลัง เช่น ยุครัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หรือรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน จะมีการเน้นความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและความเชื่อมโยงกับประชาคมอาเซียน แต่ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ แก๊งคอลเซนเตอร์ หรือข้อพิพาททางประวัติศาสตร์ ก็ยังคงเป็นปัจจัยที่รัฐไทยต้องตอบสนองอย่างรอบคอบ และไม่ละเลยต่อหลักผลประโยชน์แห่งชาติ

เมื่อพิจารณาภาพรวมของนโยบายไทยต่อกัมพูชาจะเห็นได้ว่า แม้รูปแบบและยุทธศาสตร์จะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของรัฐบาลแต่ละยุค ทว่าจุดร่วมสำคัญคือความพยายามของรัฐไทยในการรักษาอธิปไตย เสริมสร้างความมั่นคงของชาติ และดำเนินการภายใต้หลักการของ ผลประโยชน์แห่งชาติ ตามแนวคิดของสัจจนิยมอย่างต่อเนื่องนโยบายต่างประเทศของไทยจึงมิได้ถูกขับเคลื่อนด้วยอุดมคติหรือความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม หากแต่เป็นผลจากการวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการธำรงไว้ซึ่งสถานะของรัฐในระบบระหว่างประเทศการดำเนินความสัมพันธ์กับกัมพูชาในแต่ละยุคจึงสะท้อนถึงการจัดลำดับความสำคัญของผลประโยชน์ทางทหาร เศรษฐกิจ และการทูตตามบริบทของภัยคุกคามและโอกาสที่รัฐไทยเผชิญ นอกจากนี้การปรับใช้นโยบายอย่างยืดหยุ่นระหว่างการเผชิญหน้า การประนีประนอม และความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ ยังแสดงถึงทักษะของรัฐไทยในการรักษาเสถียรภาพภายใน ขณะเดียวกันก็รักษาอิทธิพลในระดับภูมิภาคไปด้วย

References

กรรณิการ์ คำวงค์, สุรพล ราชภัณฑารักษ์, จักรี ไชยพินิจ และ ณัฐพงศ์ บุญเหลือ. (2567). การดำเนินนโยบายการค้าชายแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531–2564. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 7(2), 606–621.

กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ และ สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์. (2565). พัฒนาการและความสำคัญของแนวคิดทฤษฎีกระแสหลัก. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 7(3), 124–141.

ฉัตรศิริ เพียรพยุห์เขตต์. (2559). การศึกษาเปรียบเทียบนโยบายต่างประเทศไทยต่อกัมพูชากรณีปราสาทพระวิหารระหว่างรัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร และรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. *ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไทยพีบีเอส. [2568]. *นายกฯ แถลงยกระดับปราบอาชญากรรมข้ามชาติ ขีดเส้นเห็นผลใน 3 เดือน.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://www.thaipbs.or.th/news/content/353500 [1 ตุลาคม 2568]

ไทยพีบีเอส. [2568]. *"อนุทิน" เตรียมบินร่วมเวที UN แจงปัญหาไทย–กัมพูชา*. [ออนไลน์].แหล่งข้อมูล : https://www.thaipbs.or.th/news/content/356832 [1 ตุลาคม 2568]

นรุตม์ เจริญศรี. (2556). *ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.* เชียงใหม่: โรงพิมพ์บีบุ๊ก ก๊อปปี้ปรินซ์.

ผู้จัดการออนไลน์. [2567]. *“เศรษฐา” หารือนายกฯ กัมพูชา กระชับความร่วมมือชายแดน–พลังงาน เพิ่มมูลค่าการค้าการลงทุน แก้ PM 2.5.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล :https://mgronline.com/politics/detail/9670000011335 [1 ตุลาคม 2568]

ผู้จัดการออนไลน์. [2568]. *“ปานเทพ” เรียกร้องยกเลิก MOU 2543 ต้นเหตุเขมรเคลมดินแดน เปิดลายเซ็น "ลุงชวน" เซ็นรับรองใช้แผนที่ 1 ต่อ 200,000*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://mgronline.com/onlinesection/detail/9680000054680 [1 ตุลาคม 2568]

กรมประชาสัมพันธ์. [2568]. *นายกฯ สานสัมพันธ์ 75 ปี ไทย–กัมพูชา ลงนามข้อตกลง 7 ฉบับ ขับเคลื่อนความเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/383865[1 ตุลาคม 2568]

ศศิธร โอเจริญ และ เมธีพัชญ์ จงวโรทัย. (2563). ความขัดแย้งทางการเมืองในการดำเนินนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ. 2531–2534). *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง บูรพา*, 8(2), 151–167.

ศิวพล ชมภูพันธุ์. (2565). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทฤษฎี และกรณีศึกษาในโลกร่วมสมัย.* นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมจิตต์ สาสนรักกิจ. [2534]. *นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชา สมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/40973 [1 ตุลาคม 2568]

สุกรี คลองวิธี. (2558). นโยบายการเสริมสร้างกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับอนุภูมิภาคของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านหลังสงครามเย็น. *วารสาร Veridian E Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 8(2), 1393–1412.

วราภรณ์ จุลปานนท์. (2565). ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในศตวรรษที่ 21. *วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์*, 5(1), 71–102.

แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาระบบภาษีอากรของประเทศไทย

Approaches to Improving and Developing Thailand's Tax System

พระศรัณยู หมื่นอ้าย Phra sarunyu Sirimedho
ปิ่นปินัทธ์ เหลืองพิทักษ์ Pinpinat Lueangphithak
เสน่ห์ ใจสิทธิ์ Sane Jaisit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
sarunyulove2539@gmail.com

Received 2025/04/30 *Revised* 2025/05/08 *Accepted* 2025/06/04

บทคัดย่อ

แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาระบบภาษีอากรของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบด้วย 3 ประเด็นสำคัญ คือ 1) โครงสร้างระบบภาษีอากรของประเทศไทย เนื่องจากระบบภาษียังขาดการเชื่อมโยงกับโครงสร้างงบประมาณรายได้ของรัฐอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การกำหนดนโยบายภาษีอาจขาดกลไกการตรวจสอบและก่อให้เกิดความเสี่ยงทางการคลังในระยะยาว ดังนั้น การบริหารภาษีควรตั้งอยู่บนหลักวินัยทางการคลัง ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 2) การทบทวนนโยบายภาษีเพื่อกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประชาชน ควรพิจารณาการจัดเก็บภาษีอัตราก้าวหน้าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสนับสนุนรัฐสวัสดิการ อย่างไรก็ตาม การปฏิรูประบบภาษีจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักความเป็นกลางทางภาษีควบคู่กัน เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีและลดผลกระทบต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ และ 3) การทบทวนการจัดเก็บภาษีบางประเภทที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน พบภาษีกำไรจากการซื้อขายหลักทรัพย์ที่ยังคงได้รับการยกเว้น แม้ว่าตลาดทุนของประเทศไทยจะมีการเติบโตอย่างมากแล้วก็ตาม จึงควรมีการพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างภาษีให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน โดยดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปเพื่อลดผลกระทบต่อผู้ลงทุนและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ การปฏิรูประบบภาษีอากรควรมุ่งเน้นหลักความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความยั่งยืน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการคลังและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างมั่นคงในระยะยาว

คำสำคัญ : ระบบภาษี, การปฏิรูประบบภาษีอากร, การพัฒนาประเทศ.

Abstract

The approaches to improving and developing Thailand's tax system to ensure greater efficiency and alignment with the changing economic and social context consist of three key aspects. First, regarding the structure of Thailand's tax system, it is evident that the current tax framework lacks systematic integration with the government's revenue budgeting structure. As a result, tax policy formulation may lack adequate oversight mechanisms and could create long-term fiscal risks. Therefore, tax administration should be grounded in the principles of fiscal discipline, transparency, and public accountability. Second, with respect to the review of tax policies aimed at income redistribution and reducing economic inequality among the population, progressive taxation should be considered a significant mechanism for promoting economic equity and supporting the welfare state. Nevertheless, tax reform must also take into account the principle of tax neutrality in order to prevent tax avoidance and minimize distortions to economic behavior. Third, concerning the review of certain types of taxation that are no longer consistent with current economic conditions, it is found that capital gains tax on securities trading continues to be exempt despite the substantial growth of Thailand's capital market. Accordingly, the tax structure should be reconsidered and adjusted to better correspond with the contemporary economic environment. Such reforms should be implemented gradually in order to minimize adverse impacts on investors and economic stability. In this regard, tax reform should emphasize the principles of fairness, transparency, and sustainability in order to enhance fiscal efficiency and support Thailand's long-term economic and social development.

Keywords : Tax System, Tax System Reform, National Development.

บทนำ

ภาษีอากรถูกอธิบายว่าเป็นสิ่งที่รัฐบาลบังคับเก็บจากประชาชนโดยไม่มีสิ่งตอบแทนโดยตรงแก่ผู้เสียภาษี ซึ่งสะท้อนลักษณะสำคัญของการจัดเก็บภาษีที่มิได้เกิดจากความสมัครใจ อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวอาจนำไปสู่ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ เนื่องจากภาษีบางประเภท โดยเฉพาะภาษีทางอ้อม เช่น ภาษีสินค้าอุปโภคบริโภค อาจหลีกเลี่ยงได้โดยการไม่บริโภคสินค้าและบริการที่ต้องเสียภาษี (รังสรรค์ ธนะพรพันธ์, 2516 : 9) ทั้งนี้ คำว่า ภาษีอากร มีความหมายกว้างและครอบคลุมหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ กฎหมาย และการบริหารธุรกิจ โดยยังไม่มีข้อยุติที่ชัดเจนเกี่ยวกับนิยามดังกล่าว นักวิชาการได้ให้คำนิยามไว้หลากหลาย เช่น เป็นสิ่งที่รัฐบาลบังคับเก็บจากประชาชนโดยไม่มีสิ่งตอบ

แทนโดยตรง เป็นการเคลื่อนย้ายทรัพยากรจากภาคเอกชนไปสู่ภาครัฐโดยไม่ก่อให้เกิดภาระในการชำระคืน เป็นรายได้ของรัฐที่เรียกเก็บเพื่อนำไปใช้บริหารประเทศ หรือเป็นภาระที่เกิดขึ้นจากสินค้า บริการ รายได้ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นภาษีทางตรงและภาษีทางอ้อม นอกจากนี้ ยังมีการให้ความหมายในเชิงกฎหมายว่า ภาษีอากรเป็นเงินที่เรียกเก็บจากบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลตามหลักความสามารถในการรับภาระสาธารณะ โดยมีลักษณะเป็นรายได้ถาวรของรัฐและไม่เป็นผลตอบแทนโดยตรงแก่ผู้เสียภาษี (มานิต นิธิประทีป, 2547 : 33)

จะเห็นได้ว่า ภาษีอากรนับเป็นแหล่งรายได้หลักที่มีความสำคัญต่อรัฐ เพื่อนำไปใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินและการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ การจัดเก็บภาษีอากรอย่างมีประสิทธิภาพย่อมส่งผลให้รัฐมีทรัพยากรทางการคลังเพียงพอสำหรับการดำเนินนโยบายสาธารณะ อย่างไรก็ตาม หากผู้มีหน้าที่เสียภาษีขาดความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร เช่น การไม่ยื่นแบบแสดงรายการ การหลีกเลี่ยงภาษี หรือการชำระภาษีไม่ครบถ้วน จะก่อให้เกิดภาระหนี้ภาษีอากรขึ้น

ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงจำเป็นต้องมีกลไกและมาตรการในการบริหารจัดเก็บหนี้ภาษีอากรที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ เพื่อให้สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิผล ทั้งนี้ ประสิทธิภาพของการจัดเก็บหนี้ภาษีอากรย่อมส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพโดยรวมของระบบภาษีอากร หากรัฐขาดมาตรการบังคับใช้ที่เหมาะสม อาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมทางภาษีระหว่างผู้เสียภาษีที่ปฏิบัติตามกฎหมายกับผู้ที่หลีกเลี่ยงภาษี อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อระดับความสมัครใจในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี (tax compliance) ของประชาชนโดยรวม ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาระบบการจัดเก็บหนี้ภาษีอากรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างวินัยทางการคลังและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

การจัดเก็บภาษีอากร

การจัดเก็บภาษีอากรมีความสำคัญเกี่ยวพันทั้งผู้เสียภาษีอากร คือ ประชาชน และผู้จัดเก็บคือรัฐบาล ดังนั้น จึงควรทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่รัฐต้องบังคับจัดเก็บภาษี ซึ่งมีดังนี้ (มานิต นิธิประทีป, 2547 : 25-26)

1)เพื่อหารายได้ให้เพียงพอมาใช้จ่ายในกิจการของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลมีหน้าที่ในการบริหารประเทศ พัฒนาเศรษฐกิจ และให้การบริการที่จำเป็นต่อการครองชีพให้แก่ประชาชน จึงจำเป็นต้องจัดเก็บรายได้ภาษีอากรเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในกิจการต่าง ๆ เกิดประโยชน์แก่สังคม เช่น การศึกษา การป้องกันประเทศ การจัดหาสาธารณูปโภค ระบบไฟฟ้า ประปา ถนน การสื่อสารโทรคมนาคม เป็นต้น ดังนั้น ระบบภาษีที่ดีควรครอบคลุมฐานภาษีและมีอัตราภาษีที่เหมาะสมก่อให้เกิดรายได้สู่รัฐอย่างเพียงพอที่จะนำไปใช้จ่าย

2)เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ รัฐสามารถใช้ทั้งมาตรการด้านรายจ่ายและการจัดเก็บภาษีอากรเป็นเครื่องมือ โดยการจัดเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า ภาษีทรัพย์สิน หรือภาษี

สินค้าฟุ่มเฟือย รวมถึงการยกเว้นหรือเก็บภาษีต่ำสำหรับสินค้าจำเป็น จะช่วยให้รัฐนำรายได้จากผู้มีฐานะดีไปช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในสังคมได้

3)เพื่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดเก็บภาษีอากรเป็นการดึงทรัพยากรจากภาคเอกชนมาสู่ภาครัฐ และในขณะเดียวกันรัฐยังสามารถใช้การจัดเก็บภาษีมาเป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากร เช่น การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษี เพื่อกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการลงทุนในภาคการผลิตหรือธุรกิจที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เช่น การวิจัยพัฒนา การศึกษาและฝึกอบรม เป็นต้น หรือการเก็บภาษีจากสินค้าที่ก่อให้เกิดโทษต่อผู้บริโภคหรือสังคมโดยรวม เช่น ยาสูบ สุรา เพื่อให้ราคาสินค้าสูงขึ้น ลดความต้องการในการบริโภคสินค้าดังกล่าว เพื่อลดผลกระทบในทางลบต่อสังคม

4)เพื่อสนับสนุนให้เกิดการขยายตัวและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การจัดเก็บภาษีอากรสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้เกิดการออม หรือการลงทุนที่ก่อให้เกิดผลตอบแทนสูง เช่น การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่อุตสาหกรรมบางประเภท เช่น อุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน (BO1) จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ หรือการจัดเก็บภาษีจากรายได้ในอัตราที่เหมาะสม จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานที่ก่อให้เกิดผลผลิตและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

5)เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเสถียรภาพของราคาสินค้า ถือเป็นเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ระบบภาษีที่มีความยืดหยุ่นจะก่อให้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยอัตโนมัติ เช่น ในช่วงที่เศรษฐกิจดีจนเกิดปัญหาเงินเฟ้อรัฐบาลสามารถจัดเก็บภาษีได้มากขึ้น ก่อให้เกิดการชะลอการบริโภคของภาคเอกชนและลดปัญหาภาวะเงินเฟ้อ ในทางตรงข้าม หากเศรษฐกิจเกิดการชะลอตัว รัฐจัดเก็บภาษีได้น้อยลง หรือกำหนดให้มีการลดภาษีอากรเพื่อกระตุ้นให้เกิดการบริโภคและการลงทุนมากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของการบริโภค การลงทุน การผลิต และการจ้างงานสูงขึ้น

กล่าวโดยสรุป ภาษีอากรเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการจัดหารายได้ สร้างความเป็นธรรมจัดสรรทรัพยากร และขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ ดังนั้น การออกแบบและบริหารจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสม และยืดหยุ่น จึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

สิทธิของผู้เสียภาษี

สิทธิและเสรีภาพ มีความหมายที่คล้ายคลึงกันเพราะเป็นอำนาจที่กฎหมายรับรอง ให้แก่บุคคล แต่ “สิทธิ” จะมีความหมายแตกต่างจาก “เสรีภาพ” ในข้อที่เป็นสาระสำคัญคือ สิทธิมีนัยในทางอำนาจเรียกร้องต่อผู้อื่นให้กระทำการหรือไม่กระทำการ ในขณะที่เสรีภาพมีนัยของอำนาจการเลือกทำหรือไม่ทำตามความประสงค์ของตนเอง

สิทธิของผู้เสียภาษีอากรมีความเกี่ยวพันกับสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกชนโดยตรง เพราะเงินที่ชำระค่าภาษีอากรเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่รัฐใช้อำนาจบังคับจัดเก็บจากปัจเจกชน โดยไม่มีสิ่งตอบแทนให้โดยตรง หนี้ภาษีอากรที่เกิดโดยกฎหมายจึงเป็นข้อจำกัดสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินประการหนึ่ง

การยอมรับสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกชนจึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสิทธิในการเก็บภาษีอากรโดยรัฐ โดยเหตุที่ประโยชน์ทั้งหมดของปัจเจกชนจากการมีสิทธิในทรัพย์สินรวมกันเป็นประโยชน์ของรัฐโดยรวม ดังนั้นเสรีภาพในทรัพย์สินจึงเป็นสิ่งจำเป็น และมีส่วนสนับสนุนสิทธิในทรัพย์สินอยู่ในตัว เพราะทำให้ทรัพย์สินเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งกฎระเบียบของสังคมก็เป็นสิ่งจำเป็นเพราะทำให้สิทธิในทรัพย์สินได้รับการรับรองและคุ้มครองภายในกรอบที่เหมาะสมกับสังคมนั้น

สิทธิในการเก็บภาษีอากรของรัฐเกิดจากกฎระเบียบและความจำเป็นในสังคมที่ต้องมีรายได้เพื่อใช้ในกิจการของส่วนรวม และเป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากร การกระจายความมั่งคั่งและการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ อำนาจรัฐในการเก็บภาษีอากรเป็นสิ่งที่ต้องมีขอบเขตจำกัด การศึกษาเรื่องการภาษีอากรในอดีตที่ผ่านมา มักเน้นระบบและโครงสร้างภาษีอากรเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือนโยบายของรัฐมากกว่าเน้นรายละเอียดของกฎระเบียบเกี่ยวกับวิธีการจัดเก็บที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางภาษีอากร เพื่อสร้างความถูกต้องเป็นธรรม

คำว่า “การให้บริการผู้เสียภาษีอากร” เริ่มถูกนำมาใช้แทนที่คำว่า “การบังคับจัดเก็บภาษีอากร” โดยมีการปรับปรุงการให้บริการและสร้างความสัมพันธ์ ที่ดีกับผู้เสียภาษีอากรด้วย เพราะวัฒนธรรมภาคเอกชนเกี่ยวกับการให้บริการที่ดีนั้นถูกนำมาใช้ในภาครัฐมากขึ้นตามลำดับ (สุเมธ ศิริคุณโชติ และคณะ, 2552 : 15-16)

กล่าวโดยสรุป การจัดเก็บภาษีอากรเป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกชน แต่มีความจำเป็นต่อประโยชน์ส่วนรวมของรัฐ ดังนั้น การใช้อำนาจดังกล่าวต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรม โปร่งใส และคำนึงถึงสิทธิของผู้เสียภาษีควบคู่กัน

หลักการบริหารภาษีอากร

หลักการบริหารภาษีอากรที่ดีของ Adam Smith เป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานในการจัดเก็บภาษีอากรที่เสนอขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1776 และยังคงใช้เป็นแนวทางสำคัญในการกำหนดรูปแบบและการจัดเก็บภาษีอากรในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

1)หลักการบริหารภาษีที่ดีของ Adam Smith สาระสำคัญของหลักการ 4 ประการเกี่ยวกับภาษี (Four Maxims regarding taxes in general) ซึ่ง Adam Smith ได้กล่าวไว้ในหนังสือ เรื่อง The Wealth of Nation (เป็นหลักที่ยอมรับกันในทุกประเทศเมื่อปลายศตวรรษที่ 18) ซึ่งเขาได้ประมวลวิธีที่ประชาชาติต่างๆ คิดขึ้น และปฏิบัติอยู่ทั่วไปมาสรุปเป็นหลักการ 4 ประการ และเป็นที่ยอมรับจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

1.1 หลักความเป็นธรรม (Equity) ระบบภาษีอากรที่ดีต้องเป็นระบบที่มีความเป็นธรรมทั้งในระหว่างผู้เสียภาษีด้วยกันเอง และระหว่างรัฐผู้จัดเก็บภาษีกับประชาชนผู้เสียภาษีอากรทั้งหลาย หลัก

ความเป็นธรรมนี้นับเป็นหัวใจของระบบภาษีอากรที่ดี ถ้าหากระบบภาษีอากรใดปราศจากความเป็นธรรมแล้วความยินยอมเสียภาษีโดยสมัครใจ (voluntary compliance) ก็คงจะเกิดขึ้นได้ยาก

แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรมทางภาษีอากรมีรากฐานในทางทฤษฎีจากความเป็นธรรมสัมบูรณ์ (principle of absolute equity) และหลักความเป็นธรรมสัมพัทธ์ (principle of relative equity)

1) หลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์ เป็นแนวคิดที่กำหนดให้ผู้เสียภาษีทุกคนเสียภาษีในจำนวนเท่ากัน โดยมีพื้นฐานจากแนวคิดว่าประชาชนควรร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายของรัฐอย่างเท่าเทียมกัน ตัวอย่างภาษีที่เคยจัดเก็บตามหลักนี้ในประเทศไทย คือ ภาษีรัชชูปการ อย่างไรก็ตาม หลักดังกล่าวเหมาะกับสังคมที่ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน แต่ในความเป็นจริงผู้เสียภาษีมีรายได้แตกต่างกัน การเก็บภาษีเท่ากันจึงทำให้ผู้มีรายได้น้อยรับภาระหนักกว่าผู้มีรายได้สูง ส่งผลให้หลักนี้เสื่อมความนิยมและพัฒนาไปสู่หลักความเป็นธรรมสัมพัทธ์แทน(ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล, 2547 : 47-48)

2) หลักความเป็นธรรมสัมพัทธ์ ความเป็นธรรมทางภาษีอากรตามหลักนี้มิได้พิจารณาจากประเด็นที่ว่าภาษีที่ผู้เสียภาษีอากรแต่ละรายเสียให้กับรัฐนั้นเท่ากันหรือไม่ หากแต่พิจารณาจากจำนวนภาษีที่ได้เสียไปเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับจากรัฐหรือเปรียบเทียบกับความสามารถในการเสียภาษีของผู้เสียภาษีแต่ละราย ดังนั้นการจัดเก็บภาษีตามหลักความเป็นธรรมสัมพัทธ์จึงแบ่งออกได้เป็นสองหลักย่อยคือ(ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล, 2547 : 48-49)

หลักผลประโยชน์ การจัดเก็บภาษีตามหลักผลประโยชน์มีรากฐานจากแนวคิดที่ว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์จากสินค้าหรือบริการใดๆ ของรัฐ จะต้องเป็นผู้เสียภาษีเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าหรือบริการเหล่านั้นตามสัดส่วนตามสัดส่วนหรือขนาดของประโยชน์ที่ตนได้รับ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือในการจัดเก็บภาษีตามหลักผลประโยชน์รัฐบาลกำลังวางตนเสมือนหนึ่งเป็นเอกชนที่ดำเนินกิจการต่าง ๆ ดังนั้นผู้ใดได้รับประโยชน์จากสินค้าหรือบริการของรัฐมากก็ต้องเสียภาษีให้กับรัฐมากเช่นเดียวกัน ในกรณีที่ผู้นั้นได้รับประโยชน์จากสินค้าหรือบริการของภาคเอกชนตัวอย่างของภาษีอากรที่จัดเก็บตามหลักผลประโยชน์ ได้แก่ ภาษีการใช้ถนน ค่าธรรมเนียมผ่านทาง หรือค่าใบอนุญาตทำการต่าง ๆ เป็นต้น(ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล, 2547 : 49)

หลักความสามารถในการเสียภาษี การจัดเก็บภาษีตามหลักความสามารถในการเสียภาษีจะใช้ความสามารถในการเสียภาษีของบุคคลซึ่งอาจวัดจากทรัพย์สิน รายได้ หรือการใช้จ่ายของแต่ละบุคคลเป็นเกณฑ์กำหนดจำนวนภาษีที่ต้องเสีย กล่าวคือ ผู้ที่มีความสามารถในการเสียภาษีมากก็ต้องเสียภาษีให้กับ รัฐมาก ผู้ที่มีความสามารถในการเสียภาษีให้กับรัฐน้อยก็ควรเสียภาษีให้กับรัฐน้อยตามขนาดความสามารถในการเสียภาษีของตน(ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล, 2547 : 49-50)

1.2 หลักความแน่นอน หลักความแน่นอนเป็นหลักสำคัญของระบบภาษีอากรที่ดี โดยภาษีต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับผู้เสียภาษี ฐานภาษี อัตราภาษี กำหนดเวลา และวิธีการชำระ เพื่อให้ประชาชนสามารถวางแผนและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังช่วยสร้างความสมัครใจในการเสียภาษี ความชัดเจนดังกล่าวต้องปรากฏทั้งในตัวบทกฎหมาย การตีความ และวิธีปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ เพื่อ

ป้องกันความสับสนและสร้างมาตรฐานในการจัดเก็บภาษี หากระบบภาษีขาดความแน่นอน อาจก่อให้เกิดการใช้ดุลพินิจที่แตกต่าง การทุจริต และความไม่เป็นธรรมระหว่างผู้เสียภาษีได้(ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล, 2547 : 50-51)

1.3 หลักความเป็นกลาง ระบบภาษีอากรที่ดีตามหลักความเป็นกลาง หมายถึง ระบบภาษีอากรที่มีโครงสร้างเป็นกลางในทางเศรษฐกิจมากที่สุด กล่าวคือ ภาษีอากรจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงหรือกระทบกระเทือนรูปแบบการบริโภคหรือการออมการแข่งขันผลิตสินค้าและบริการของผู้ผลิตตลอดจนการทำงานของกลไกตลาด ทัศนะเกี่ยวกับความเป็นกลางในลักษณะนี้มีรากฐานมาจากแนวความคิดที่ว่าภาษีนั้นควรเป็นแหล่งรายได้ของรัฐเพียงอย่างเดียว รัฐไม่ควรดำเนินการใด ๆ ที่จะกระทบกระเทือนการตัดสินใจทางเศรษฐกิจของภาคเอกชน (ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล, 2547 : 51-52)

1.4 หลักความประหยัด ภาษีทุกประเภทที่จัดเก็บเพื่อนำรายได้เข้าสู่คลัง ควรมีจำนวนที่ใกล้เคียงกับจำนวนภาษีที่ผู้เสียภาษีได้ชำระให้แก่รัฐ ซึ่งหมายถึงว่า รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษีให้น้อยที่สุดและผู้เสียภาษีก็เสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับภาษีนั้นๆ น้อยที่สุดด้วย ทั้งนี้เพราะค่าใช้จ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นค่าเดินทาง หรือความยุ่งยากอื่นๆ ที่เกิดจากวิธีการชำระภาษี เป็นภาระที่ผู้เสียภาษีต้องแบกรับเพิ่มมากขึ้นจากจำนวนภาษีที่ถูกเรียกเก็บ รัฐต้องมีมาตรการควบคุมการใช้จ่ายในการจัดเก็บ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบภาษีให้มากที่สุดแม้อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ จัดเก็บภาษีจะมีจำนวนน้อยแต่ต้องมีระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ(ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล, 2547 : 52-53)

2. หลักเกณฑ์การบริหารภาษีในปัจจุบัน ในระยะหลัง ในเรื่องหลักการภาษีอากรที่ดีได้มีการเพิ่มหลักเกณฑ์อื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยต่อ ๆ มา หลังจากที่ Adam smith ได้กำหนดไว้ ได้แก่

2.1 หลักการยอมรับ หมายถึง ภาษีอากรที่ทุกคนยอมรับเพราะมีระบบการจัดเก็บภาษีอากรอย่างยุติธรรม ซึ่งการยอมรับของประชาชนย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อถือและศรัทธาของประชาชนที่มีต่อรัฐด้วย หากรัฐสามารถแสดงให้เห็นถึงประโยชน์หรือผลตอบแทนที่ผู้เสียภาษีจะได้รับโดยรวมในอนาคตย่อมทำให้ประชาชนผู้เสียภาษียอมรับการเสียภาษีมากขึ้น

2.2 หลักการเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ หมายถึง ภาษีอากรที่จัดเก็บต้องสามารถทำการบริหารจัดเก็บอย่างได้ผลในทางปฏิบัติซึ่งต้องมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับรูปแบบโครงสร้างการบริหารของแต่ละรัฐเป็นสำคัญ เช่น ไม่อาจนำรูปแบบภาษีการใช้จ่ายมาใช้ในรัฐที่ขาดระบบการจดบันทึกและการตรวจสอบการเก็บภาษีที่มีมาตรฐานพอ เป็นต้น

2.3 หลักการทำรายได้ หมายถึง ภาษีที่มีฐานกว้างและฐานของภาษีขยายตัวได้รวดเร็วตามความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำรายได้ให้แก่รัฐได้เป็นอย่างดี โดยไม่ต้องเพิ่มอัตราการจัดเก็บ

2.4 หลักการยืดหยุ่น หมายถึง ภาษีบางประเภทที่สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจของประเทศหรือการเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้เสียภาษีได้ง่ายอันควรนำมาใช้เป็นเครื่องมือควบคุมภาวะเศรษฐกิจของประเทศ (ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล, 2556 : 56-62)

กล่าวโดยสรุป หลักการภาษีอากรของ Adam Smith และหลักเกณฑ์สมัยใหม่ล้วนมุ่งให้ระบบภาษีมีความเป็นธรรม แน่นอน เป็นกลาง และประหยัด ควบคู่กับการยอมรับของประชาชน ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ความสามารถในการสร้างรายได้ และความยืดหยุ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบภาษีที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน

หลักการของหนี้ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร

ความหมายของหนี้ภาษีอากร

หนี้ภาษีอากรจะเกิดขึ้นต่อเมื่อเจ้าพนักงานประเมินได้ทำการประเมินภาษีและแจ้งให้ผู้เสียภาษีทราบโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว มิใช่เกิดเมื่อถึงกำหนดยื่นแบบแสดงรายการภาษี ส่วนการชำระภาษีตามแบบแสดงรายการก่อนการประเมิน ถือเป็นเพียงการชำระไว้ล่วงหน้าเพื่อใช้เป็นเครดิตภาษีเท่านั้น เพราะในขณะนั้นหนี้ภาษียังไม่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์

การเกิดหนี้ภาษีอากรจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการประเมินภาษีโดยเจ้าพนักงาน และได้มีการแจ้งการประเมินให้ผู้ต้องเสียภาษีทราบโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว และผู้ต้องเสียภาษีหรือนำส่งภาษีไม่เสียภาษีภายในกำหนดเวลา (ประโมท พุทธสุภะ, 2551 : 37)

หนี้ภาษีอากร เป็นหนี้ประเภทหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเกิดจากมูลหนี้ค่าภาษีอากร ซึ่งต้องเสียหรือนำส่งเมื่อถึงกำหนดชำระแล้วมิได้ชำระหรือนำส่ง เพราะหากผู้ต้องเสียภาษีไม่นำเงินภาษีไปชำระภายในเวลาที่กำหนด มาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากรให้ถือเป็นภาษีอากรค้าง ซึ่งเจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะสั่งยึดหรืออาขัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ต้องเสียภาษีเพื่อนำเงินมาชำระค่าภาษีอากรค้าง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1330/2522 และ 1281/2525)

หนี้ภาษีอากร สามารถจำแนกความหมายได้ดังนี้

1) ผู้มีหน้าที่เสียภาษีไม่ยื่นแบบแสดงรายการและไม่ชำระภาษีอากรภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

2) ผู้มีหน้าที่เสียภาษียื่นแบบแสดงรายการภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด แต่ไม่ชำระภาษีหรือชำระภาษีไว้ไม่ครบถ้วน

3) ผู้มีหน้าที่นำส่งภาษีอากรไม่นำส่งภาษีอากรหรือไม่ยื่นแบบแสดงรายการ ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดหรือมีการนำส่งภาษีไม่ครบถ้วน

4) ผู้มีหน้าที่เสียภาษีไม่ชำระภาษีอากรภายในกำหนดระยะเวลาตามหนังสือแจ้งการประเมินของเจ้าพนักงานประเมิน

ดังนั้น หนี้ภาษีอากรหมายถึง ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์ ที่ผู้มีหน้าที่ต้องเสียหรือนำส่งตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งถึงกำหนดชำระแล้วแต่ผู้ต้องเสียหรือนำส่งมิได้เสียหรือนำส่งให้ถูกต้องครบถ้วน (สุเทพ พงษ์พิทักษ์, 2554 : 300)

ประเภทของหนี้ภาษีอากร

ภาษีอากรประเมิน ถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้เกิดหนี้ภาษีอากร คำว่า “ภาษีอากรประเมิน” หมายถึง ภาษีอากรประเภทที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องเสียภาษีอากรมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการประเมินตนเอง (Self-Assessment) ว่ามีเงินได้หรือรายได้หรือรายรับในช่วงเวลาที่กฎหมายกำหนดเป็นจำนวนเท่าใด เมื่อคำนวณภาษีอากรได้เป็นจำนวนเงินภาษีอากรที่ต้องชำระหรือนำส่งหรือมีสิทธิขอคืนเป็นจำนวนเท่าใดแล้ว ให้ผู้ต้องเสียภาษีหรือผู้ต้องนำส่งภาษีอากร ยื่นแบบแสดงรายการตามที่อธิบดีกรมสรรพากรกำหนด และภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด พร้อมทั้งชำระหรือนำส่งภาษีอากร และปฏิบัติการเกี่ยวกับภาษีอากรให้ถูกต้องครบถ้วน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด และให้เจ้าพนักงานประเมินเป็นผู้มีอำนาจตรวจสอบความถูกต้องของจำนวนภาษีอากรที่ต้องเสียหรือนำส่ง และการปฏิบัติการเกี่ยวกับหน้าที่ทางภาษีอากรของผู้ต้องเสียหรือนำส่งภาษีอากรนั้น กรณีเจ้าพนักงานประเมินพบว่ามีกรณีชำระหรือนำส่ง ภาษีอากร และการปฏิบัติการเกี่ยวกับหน้าที่ทางภาษีอากร ไม่ถูกต้องครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ให้เจ้าพนักงานประเมินมีอำนาจประเมินเรียกเก็บภาษีอากร พร้อมทั้งเบี้ยปรับและเงินเพิ่ม หรือดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ต้องเสียหรือนำส่งภาษีอากรนั้นต่อไป (Authoritative Assessment) ซึ่งผู้ต้องเสียภาษีหรือผู้ต้องนำส่งภาษีต้องชำระภายในกำหนดเวลา มิฉะนั้น ให้ถือเป็นหนี้ภาษีอากร

การบังคับชำระหนี้ภาษีอากร

การบังคับชำระหนี้ถือเป็นกระบวนการหนึ่งในการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาและมีความประสงค์จะบังคับคดีเอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ในกรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องชำระหนี้ตามคำพิพากษาจะมีมาตรการกำหนดให้มีการบังคับคดีโดยศาล ซึ่งมีเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าพนักงานดำเนินกระบวนวิธีการบังคับคดีแก่ลูกหนี้จนกว่าจะเป็นที่พอใจแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ทั้งนี้ต้องอยู่ภายในขอบเขตของคำพิพากษาหรือคำสั่งและสภาพแห่งหนี้หรือการบังคับคดีนั้นเปิดช่องให้ทำได้ ดังนั้นการบังคับชำระหนี้หมายถึง การกระทำการใด ๆ เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งศาลได้ออกคำบังคับแล้ว อำนาจในการบังคับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของศาลนั้นจะต้องผูกพันอยู่กับเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดี (สมเด็จ เครือวงค์, 2558 : 13)

การบังคับชำระหนี้ภาษีอากรเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินมาตรการทางปกครองของรัฐเพื่อให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร โดยเจ้าพนักงานมีอำนาจใช้มาตรการยึด อายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างชำระภาษีโดยไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีต่อศาลก่อน ซึ่งเป็นมาตรการที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ของรัฐ และส่งเสริมวินัยทางการคลังของประเทศ (สมเด็จ เครือวงค์, 2558 : 13-15)

แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาระบบภาษีอากรของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ

แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาระบบภาษีอากรของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดที่คำนึงถึงทั้งประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ ความเป็นธรรมทางภาษี และความสอดคล้องกับบริบทของประเทศในระยะยาว มีดังนี้

ประการที่ 1 ระบบภาษีอากรของประเทศไทยควรได้รับการปรับปรุงให้เชื่อมโยงกับโครงสร้างงบประมาณรายได้ของรัฐอย่างเป็นระบบ เนื่องจากปัจจุบันรัฐบาลไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการเสนอกรอบงบประมาณรายได้ให้ฝ่ายนิติบัญญัติพิจารณาควบคู่กับงบประมาณรายจ่าย ส่งผลให้ฝ่ายบริหารสามารถปรับเปลี่ยนนโยบายภาษีได้ค่อนข้างกว้าง แม้จะช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารการคลัง แต่ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านการตรวจสอบและความเสี่ยงทางการคลังได้ โดยเฉพาะมาตรการยกเว้นภาษีหรือกระตุ้นเศรษฐกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อรายได้ของรัฐในระยะยาว เช่น นโยบายรถยนต์คันแรก ดังนั้น การกำหนดนโยบายภาษีอากรควรตั้งอยู่บนหลักวินัยทางการคลัง ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ เพื่อให้การบริหารรายได้และรายจ่ายของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (พิสิฐ ลี้อาธรรม, 2559 : 12-18)

ประการที่ 2 การทบทวนนโยบายภาษีเพื่อกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ถือเป็นบทบาทสำคัญของรัฐในการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม โดยรัฐใช้ระบบภาษีอัตราก้าวหน้าเป็นกลไกให้ผู้มีรายได้สูงรับภาระภาษีมากกว่าผู้มีรายได้น้อย เพื่อนำรายได้ไปพัฒนารัฐสวัสดิการและบริการสาธารณะ อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมทางภาษีและเศรษฐศาสตร์สาธารณะ ซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจในสังคม (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2516 : 112-118)

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูประบบภาษีจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักความเป็นกลางทางภาษี (tax neutrality) ควบคู่กัน เนื่องจากหากกำหนดภาระภาษีสูงเกินไป อาจก่อให้เกิดการหลีกเลี่ยงภาษีหรือการเคลื่อนย้ายทรัพย์สิน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ของรัฐและทำให้มาตรการลดความเหลื่อมล้ำไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย (ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล, 2556 : 56-62) โดยเฉพาะภาษีมรดก แม้มีเป้าหมายเพื่อลดการกระจุกตัวของความมั่งคั่ง แต่หากขาดมาตรการรองรับที่เหมาะสมอาจกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการลงทุนได้ ดังนั้น การใช้นโยบายภาษีเพื่อกระจายรายได้จึงควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนารัฐสวัสดิการ การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะ และการบังคับใช้กฎหมายภาษีอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม เพื่อให้เกิดผลอย่างยั่งยืน (พิสิฐ ลี้อาธรรม, 2559 : 20-24)

ประการที่ 3 ควรพิจารณาทบทวนถึงการจัดเก็บภาษีบางประเภทซึ่งยังไม่สอดคล้องกับสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การจัดเก็บภาษีจากรายได้การซื้อขายหลักทรัพย์ ในตลาดหลักทรัพย์ (Capital gain tax) ซึ่งในปัจจุบัน ยังคงได้รับการยกเว้นภาษี ทั้งนี้

เนื่องจากในอดีตวัตถุประสงค์ที่ไม่จัดเก็บภาษีรายได้จากการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์เพื่อส่งเสริมการระดมทุนโดยตรงผ่านตลาดหลักทรัพย์โดยไม่ต้องพึ่งพาสถาบันการเงินตัวกลางอื่นใดซึ่งมีต้นทุนที่สูงกว่า แต่ในขณะนี้ พบว่า การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์มีมากถึง 100% ของ GDP ถือว่าตลาดหลักทรัพย์ของประเทศไทย มีการลงทุนที่เจริญเติบโตพอสมควรแล้ว จึงควรมีการพิจารณาถึงการจัดเก็บภาษีจากรายได้ในส่วนนี้ เพื่อเป็นการปรับปรุงและพัฒนระบบภาษีให้มีประสิทธิภาพและมีความสอดคล้องกับสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน ส่วนในการดำเนินการนั้นน่าจะต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามหลักสากลเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อตลาดมากเกินไป โดยเฉพาะผู้ลงทุนรายย่อย (พิสิฐ ลี้อาธรรม, 2559 : 25-27)

กล่าวโดยสรุป แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาระบบภาษีอากรของประเทศไทยควรมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางการคลัง ความเป็นธรรมทางภาษี และความสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในด้านการเชื่อมโยงระบบภาษีกับโครงสร้างงบประมาณรายได้ของรัฐ การใช้นโยบายภาษีเพื่อกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำภายใต้หลักความเป็นกลางทางภาษี ตลอดจนการทบทวนภาษีบางประเภทให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน เช่น ภาษีกำไรจากการซื้อขายหลักทรัพย์ ทั้งนี้ การปฏิรูประบบภาษีควรดำเนินการอย่างรอบคอบ โปร่งใส และค่อยเป็นค่อยไป เพื่อเสริมสร้างวินัยทางการคลัง เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ของรัฐ และสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างมั่นคงและยั่งยืน

องค์ความรู้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ “โครงสร้างการพัฒนาระบบภาษีอากรไทย”

จากองค์ความรู้ โครงสร้างการพัฒนาระบบภาษีอากรไทย อธิบายรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 รากฐานของบ้าน (เป้าหมายและหลักการพื้นฐาน) 1) เพื่อหารายได้มาบริหารประเทศและสร้างสวัสดิการให้ประชาชน 2) สิทธิความเป็นธรรม คือต้องเปลี่ยนความคิดจากเดิมที่ใช้กฎหมาย บังคับให้จ่าย มาเป็นการให้บริการ อำนวยความสะดวก และเคารพสิทธิของประชาชนที่ยอมเสียสละเงินส่วนตัวเพื่อส่วนรวม 3) ความโปร่งใส กฎหมายภาษีต้องไม่กำกวม เพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจส่วนตัวที่อาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม

ส่วนที่ 2 เสาหลัก 3 ต้น (แนวทางการปฏิรูป) เพื่อให้ระบบภาษีดีขึ้น ต้องปรับปรุงใน 3 เรื่องหลักๆ (3 เสาหลัก) ได้แก่ 1) วินัยทางการคลัง (หาเงินให้พอดีกับที่ต้องใช้) รัฐต้องวางแผนจะใช้เงิน (งบประมาณ) ให้รายรับเชื่อมโยงกับรายจ่ายอย่างเป็นระบบ ต้องใช้จ่ายอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อไม่ให้ประเทศต้องกู้หนี้ยืมสินจนเกิดความเสี่ยงทางการคลังในระยะยาว 2) การกระจายรายได้ (ลดความเหลื่อมล้ำ) ใช้ระบบภาษีเป็นเครื่องมือลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ใช้ระบบภาษีอัตราก้าวหน้า คนมีรายได้มาก จ่ายสัดส่วนที่มากกว่า เพื่อนำเงินมาสร้างรัฐสวัสดิการ ช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย 3) ปรับปรุงให้ทันสมัย (ปรับกฎหมายเก่าให้ทันกับสภาวการณ์ปัจจุบัน) ข้อยกเว้นบางอย่างของกฎหมายไม่เข้ากับเศรษฐกิจยุคใหม่ ต้องนำกฎหมายเก่ามาทบทวน เพื่อความยุติธรรมกับคนที่เสียภาษีรายได้ช่องทางอื่นๆ

ส่วนที่ 3 วิธีการลงมือทำ (แนวทางปฏิบัติสำคัญ) การบริหารจัดการภาษีทุกขั้นตอนต้องเปิดเผย ต้องให้เวลาปรับตัวเพื่อไม่ให้นักลงทุนเทขายหุ้นหรือหนีไปลงทุนประเทศอื่น ซึ่งจะกระทบเศรษฐกิจภาพรวม

การพัฒนาระบบภาษีไทย ไม่ใช่แค่การหาทางเก็บเงินให้ได้มากขึ้น แต่คือการจัดระเบียบให้การเก็บเงินนั้น เป็นธรรม โปร่งใส เข้ากับยุคสมัย และนำไปใช้พัฒนาประเทศได้จริง โดยที่เศรษฐกิจยังเดินหน้าต่อไปได้

สรุปผล และข้อเสนอแนะ

ระบบภาษีอากรเป็นกลไกสำคัญของรัฐในการจัดหารายได้เพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการจัดบริการสาธารณะ รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้และสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจแก่ประชาชน ทั้งนี้ หลักการจัดเก็บภาษีที่ดีควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความแน่นอน และประสิทธิภาพในการบริหารจัดเก็บ เพื่อป้องกันปัญหาความไม่เป็นธรรมและลดช่องว่างในการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่

นอกจากนี้ การปรับปรุงและพัฒนาระบบภาษีอากรของประเทศไทยควรมุ่งเน้นการเชื่อมโยงระบบภาษีกับโครงสร้างงบประมาณรายได้ของรัฐ เพื่อเสริมสร้างวินัยทางการคลังและกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการใช้นโยบายภาษีอัตราก้าวหน้าเพื่อช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสนับสนุนรัฐสวัสดิการ โดยต้องคำนึงถึงหลักความเป็นกลางทางภาษีเพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีและลดผลกระทบต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชนและภาคธุรกิจ

ในส่วนของการจัดเก็บภาษีบางประเภทที่ไม่สอดคล้องกับสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจปัจจุบัน เช่น ภาษีกำไรจากการซื้อขายหลักทรัพย์ ควรมีการพิจารณาปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบททางเศรษฐกิจและการเติบโตของตลาดทุนไทยในปัจจุบัน โดยดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปเพื่อลดผลกระทบต่อผู้ลงทุนและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ การปฏิรูประบบภาษีอากรควรมุ่งเน้นหลักความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความยั่งยืน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะยาว

References

ณัฐวรรณ เรืองเดช. (2552). “การบังคับชำระหนี้ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร”. *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประโมท พุทธสุภะ. (2551). “สิทธิของผู้เสียภาษีกับการบังคับหนี้ภาษีอากรค้าง : ศึกษาภาษีตามประมวลรัษฎากร”. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิสิฐ ลี้อาธรรม. (2559). *แนวทางการปฏิรูประบบภาษีอากรสำหรับเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

มานิต นิธิประทีป. (2547). *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายภาษีอากร 1*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รังสรรค์ ธนะพรพันธ์. (2516). *ทฤษฎีการภาษีอากร*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.

ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล. (2547). *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายภาษีอากร 1*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล. (2556). *กฎหมายภาษีอากร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมเด็จ เครือวงค์. (2558). “ปัญหาการใช้อำนาจในการบังคับชำระหนี้ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร”. *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุเทพ พงษ์พิทักษ์. (2554). *คำอธิบายประมวลรัษฎากร ภาค 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประมวลรัษฎากร*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมนิติ.

สุเมธ ศิริคุณโชติ และคณะ. (2552). *บทบาทของศาลภาษีอากรในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียภาษีอากรในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักอริยสัจ 4

Integrating Buddhist principles for human resource development with the four noble truths

พระหลง อิทฺธิญาโณ (เคอคำ) Phra Long Itthiyano (Khurkham)
นักวิชาการอิสระ
Independent Academic
Khurkhamlangkhur@gmail.com

Received 2025/09/10 *Revised* 2025/09/24 *Accepted* 2025/10/09

บทคัดย่อ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อน ทั้งการปรับตัวกับเทคโนโลยี การแก้ไขความขัดแย้งในองค์การ และการขาดแผนการพัฒนาที่เป็นระบบ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักอริยสัจ 4 จากพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบการทำงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยศึกษาการใช้กระบวนการทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรคในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างเป็นระบบ เป้าหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในบริบทนี้คือการสร้างบุคลากรที่มีทั้งประสิทธิภาพในการทำงานและคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในสามมิติ ได้แก่ การพัฒนาบุคคล การพัฒนาสายอาชีพ และการพัฒนาองค์การ การใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายนี้โดยใช้วิธีการที่เป็นขั้นตอน เริ่มจากการระบุปัญหาที่แท้จริง การวิเคราะห์สาเหตุรากเหง้า การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ผลการศึกษาพบว่า การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถสร้างกระบวนการแก้ปัญหาที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ในระดับบุคคลช่วยเพิ่มทักษะและความพึงพอใจในงาน ในระดับสายอาชีพสร้างแผนก้าวหน้าและโอกาสพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และในระดับองค์การช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ วิธีการบูรณาการนี้ประกอบด้วยการผสมผสานปัญญาตะวันออกกับแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ โดยใช้กระบวนการคล้ายกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์แต่เสริมด้วยมิติทางจิตวิญญาณ เป้าหมายสุดท้ายคือการสร้างองค์การที่ยั่งยืน ซึ่งบุคลากรมีทั้งความสามารถในการทำงานและความสุขในชีวิต นำไปสู่การเจริญเติบโตของทั้งบุคคลและองค์การอย่างสมดุลและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: หลักอริยสัจ 4, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, การพัฒนาองค์กร.

Abstract

Human resource development in the contemporary era faces complex challenges including technological adaptation, organizational conflict resolution, and

the absence of systematic development planning. This study aims to propose an integration approach of the Four Noble Truths from Buddhist principles as a framework for human resource development, examining the utilization of Dukkha, Samudaya, Nirodha, and Magga processes in systematically addressing problems and developing personnel potential. The objective of human resource development in this context is to create personnel who possess both work efficiency and good quality of life, aiming toward sustainable development in three dimensions: individual development, career development, and organizational development. The Four Noble Truths serve as tools to achieve this goal through a systematic approach, beginning with identifying genuine problems, analyzing root causes, establishing clear objectives, and determining concrete practical guidelines. The study findings reveal that integrating the Four Noble Truths in human resource development can create systematic and effective problem-solving processes. At the individual level, it enhances skills and job satisfaction. At the career level, it creates advancement plans and continuous development opportunities. At the organizational level, it helps establish learning culture and efficient communication systems. This integration method combines Eastern wisdom with modern management concepts, employing processes similar to scientific methods while incorporating spiritual dimensions. The ultimate goal is to create sustainable organizations where personnel possess both work capabilities and life happiness, leading to balanced and continuous growth for both individuals and organizations.

Keywords: Four Noble Truths, Human Resource Development, Organizational Development.

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นรากฐานสำคัญของการเติบโตและความสำเร็จขององค์การในยุคปัจจุบัน แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่าเป็นการดำเนินการให้พนักงานได้ประสบการณ์และเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งในอันที่จะนำมาปรับปรุงความสามารถในการทำงานและส่งเสริมความก้าวหน้าของพนักงาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่ได้หมายถึงเฉพาะการฝึกอบรมเท่านั้นแต่ยังหมายถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดจากการจัดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่กำหนดเฉพาะเจาะจงและได้รับการออกแบบที่จะนำไปสู่ความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Nadler, 1980: 4-5) ได้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การสร้างศักยภาพการแข่งขัน การรักษาพนักงาน และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง (FDI Group, 2566)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันเผชิญกับปัญหาและความท้าทายหลากหลายรูปแบบ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องเผชิญกับความท้าทายในการสร้างปฏิสัมพันธ์ในองค์กร การแก้ไขปัญหาและลดการขัดแย้ง รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ นอกจากนี้การขาดแผนการพัฒนาที่เป็นระบบและการไม่เข้าใจในสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้แนวทางที่เป็นระบบและมีหลักการที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาบุคลากร (Enable Survey, 2565)

หลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่เป็นระบบและสามารถนำมาบูรณาการใช้ในการพัฒนาองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาองค์การ โดยใช้กระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ การระบุปัญหา (ทุกข์) การหาสาเหตุ (สมุทัย) การกำหนดเป้าหมาย (นิโรธ) และการกำหนดวิธีการปฏิบัติ (มรรค) (นรชัย ณ วิเชียร และคณะ, 2562: 42-43) ซึ่งได้เชื่อมโยงหลักอริยสัจ 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยระบุว่าเป็นกระบวนการคิดแก้ปัญหาที่คล้ายคลึงกับวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการทำงานของบุคลากรในองค์การได้ (แสนสุริยา รักเสมอ, 2566: 296-298)

ดังนั้นแนวทางการบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างกรอบการทำงานที่เป็นระบบในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์การ ซึ่งได้ทำการศึกษาวิเคราะห์การบูรณาการใช้หลักอริยสัจ 4 ในสามมิติหลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การพัฒนาบุคคล การพัฒนาสายอาชีพ และการพัฒนาองค์การ โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืนและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของบุคลากรและองค์การได้อย่างสมดุล การบูรณาการนี้จะช่วยให้องค์การสามารถสร้างระบบการพัฒนาบุคลากรที่มีรากฐานจากหลักธรรมที่ได้รับการพิสูจน์มาแล้วในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคน นำไปสู่การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเติบโตของบุคลากรอย่างแท้จริง

หลักอริยสัจ

หลักอริยสัจ 4 เป็นหัวใจคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้เป็นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ได้อธิบายว่าอริยสัจ 4 ประการ เป็นความรู้ที่บ่งบอกให้เห็นชัดว่าอะไรเป็นอะไรอย่างครบถ้วน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546: 155)

ทุกข์ คือสภาวะของสิ่งทั้งหลายที่ตกอยู่ในกฎแห่งความไม่เที่ยง ประกอบด้วยภาวะความไม่พึงพอใจ มีความบกพร่อง ขัดแย้ง ขัดข้องกดดัน อัดอั้น พร้อมที่จะก่อปัญหาสร้างความทุกข์ขึ้นมาได้เสมอ คำว่าทุกข์ในบริบทองค์การหมายถึงความทุกข์ ความไม่สบายใจ หรือสภาพของปัญหาต่างๆ ของมนุษย์ที่อาจเกิดเป็นปัญหาขึ้นมาแล้วกับผู้ที่มีการยึดมั่นถือมั่นทางจิตใจ ในกระบวนการพัฒนาองค์การ ทุกข์คือปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์การ เช่น ยอดขายตกต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง ผลการปฏิบัติงาน

ของพนักงานไม่ดี บรรยากาศไม่เอื้อต่อการทำงาน หรือความขัดแย้งในองค์การ (แสนสุริยา รักเสมอ, 2566: 296-298)

สมุทัย คือต้นเหตุแห่งทุกข์ ซึ่งเป็นสมมุติฐานแห่งการเกิดทุกข์ ได้แก่ความอยากที่ยึดถือเอาตัวตนเป็นที่ตั้ง ด้วยอาการที่เราพึงคิดที่จะเป็นหรือไม่เป็น ที่จะได้หรือไม่ได้อย่างนั้นอย่างนี้ ทำให้ชีวิตถูกบีบคั้นด้วยความเร่าร้อน ความคับข้องติดขัดหวาดระแวง หวั่นกลัว กระวนกระวาย เบื่อหน่าย หรือเกลียดชัง ในบริบทองค์การ สมุทัยเป็นสาเหตุของปัญหา เช่น พนักงานเหนื่อยหน่าย ขาดขวัญกำลังใจ ไม่มีแรงจูงใจในการทำงาน มีทัศนคติไม่ดีต่องาน ต่อเพื่อนร่วมงานหรือองค์การ ขาดความไว้วางใจต่อหัวหน้างาน โดยได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการใช้ศาสตร์ด้านพฤติกรรมองค์การ เช่น การทำวิจัยเพื่อศึกษาหรือค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นว่ามาจากสาเหตุใด (นรชัย ณ วิเชียร และคณะ, 2562: 42-43)

นิโรธ คือความดับทุกข์หรือเป้าหมาย ได้แก่ภาวะที่เข้าถึงความสุขที่บริสุทธิ์หลุดพ้นเป็นอิสระปลอดโปร่งโล่งเบา สงบ ผ่องใสเบิกบาน เมื่อกำจัดตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกกระวนกระวาย ในองค์การ นิโรธคือการไปให้ถึงเป้าหมายที่องค์การกำหนดไว้ เช่น ยอดขายสูงขึ้น ต้นทุนการผลิตต่ำลง สินค้ามีคุณภาพดี ผลประกอบการดี พนักงานขาดงานหรือลาออกน้อยลง บรรยากาศเอื้อต่อการทำงานมากขึ้น พนักงานมีความสามัคคีร่วมมือกันปฏิบัติงานดี มีความพึงพอใจในการทำงานขึ้น (แสนสุริยา รักเสมอ, 2566: 296-298)

มรรค คือวิธีปฏิบัติที่ทำให้พ้นจากความทุกข์และปัญหาต่างๆ หรือวิธีการเข้าสู่เป้าหมาย มี 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ สัมมาวายามะ พยายามชอบ สัมมาสติ ระลึกชอบ และสัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ อีกทั้งยังได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ว่าเป็นกระบวนการแก้ปัญหาโดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง 4 ขั้นตอน คือ กำหนดประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นให้ชัดเจน สืบเสาะหาสาเหตุของปัญหานั้น กำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการ และกำหนดวิธีการแก้ปัญหาด้วยข้อมูลที่หลากหลาย (พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม, 2556: 42-43) ถ้าเปรียบเทียบกระบวนการนี้กับขั้นตอนการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่มี 4 ขั้น คือ การระบุปัญหา การหาสาเหตุ การตั้งสมมติฐาน และการทดลองแก้ปัญหา (ดวงเดือน เทศวานิช, 2553: 87-88)

สรุปได้ว่า หลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบที่สามารถนำมาบูรณาการใช้กับการบริหารและพัฒนาองค์การได้ โดย **ทุกข์** คือการระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์การ เช่น ผลงานตกต่ำหรือความขัดแย้ง **สมุทัย** คือการหาสาเหตุของปัญหา เช่น ขาดแรงจูงใจหรือทัศนคติที่ไม่ดี **นิโรธ** คือการกำหนดเป้าหมายหรือสภาพที่องค์การต้องการไปให้ถึง เช่น ผลการทำงานที่ดีขึ้นหรือบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงาน และ **มรรค** คือแนวทางปฏิบัติที่เป็นขั้นตอนสู่การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์และสามารถพัฒนาคนและองค์การไปพร้อมกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและต้องการการบูรณาการหลายมิติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การและความต้องการของบุคลากรอย่างสมดุล

ความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่าเป็นการดำเนินการให้พนักงานได้ประสบการณ์และเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อนำมาปรับปรุงความสามารถในการทำงานและส่งเสริมความก้าวหน้าของพนักงาน ประกอบด้วย 3 ประการ การศึกษา (Education) ที่หมายถึงกิจกรรมที่มีความมุ่งหมายในการที่จะเสริมสร้างความรู้ความชำนาญค่านิยมทางศีลธรรมและความเข้าใจที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ การฝึกอบรม (Training) ที่หมายถึงกระบวนการปรับเปลี่ยนทัศนคติความรู้และความชำนาญเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่กระทำอยู่ในปัจจุบัน และการพัฒนา (Development) ที่หมายถึงการให้เกิดความเจริญก้าวหน้าหรือความสำเร็จในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถทั้งโดยการเรียนรู้ในทางตรงและทางอ้อมและเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการให้คำปรึกษาแนะนำสอนงานหรือโดยวิธีอื่น (Nadler, 1980: 4-5) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือการพัฒนาบุคลากรในองค์กรโดยใช้กิจกรรมการพัฒนาโดยเป็นการพัฒนาที่ต้องครอบคลุมทั้งสองด้านประกอบด้วย ด้านบุคคลที่ต้องมีการพัฒนาด้านความรู้ทักษะและทัศนคติ และด้านองค์กรคือนโยบายโครงสร้างและการจัดการ (Pace, 1991: 53)

แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ครอบคลุมภารกิจต่างๆ ได้แก่ การสรรหา โดยองค์กรจะต้องมีกระบวนการในการสรรหาบุคลากรที่ชอบธรรมที่สามารถดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพเข้าสู่องค์กรให้ได้ การกลั่นกรอง เป็นกระบวนการในการคัดเลือกบุคลากรโดยกำหนดคุณสมบัติประจำตำแหน่งงานแต่ละหน้าที่ การฝึกอบรม องค์กรจะต้องมีแผนในการฝึกอบรมบุคลากรที่ได้คัดเลือกมาแล้วนั้น การให้รางวัลและผลประโยชน์เกื้อกูล เป็นหน้าที่ขององค์กรที่จะต้องมีการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร และการประเมินผลและแรงงานสัมพันธ์ องค์กรจะต้องมีการประเมินประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ (Gary Dessler, 1997: 2) ในบริบทของประเทศไทย มิติใหม่ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ประกอบด้วย การพัฒนาบุคคล การพัฒนาสายอาชีพ และการพัฒนาองค์การ โดยเฉพาะการพัฒนาบุคคลที่เน้นความจำเป็นในการเรียนรู้และปรับตัวให้ทันต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ การทำงานในโครงสร้างที่ยืดหยุ่น และการมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของการทำงานในยุคปัจจุบัน (พระมหากำพล คุณงฺกโร, 2559 : 390-392)

ทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรในองค์กรที่หลากหลาย ได้แก่ การฝึกสอน (Coaching) การใช้สถานการณ์จำลอง (Games) กรณีอ้างอิง (Cases) การอภิปราย (Discussion) แบบพฤติกรรม (Behavior modeling) การวิเคราะห์งานจากตัวอย่าง (In-basket training) การฝึกงาน (Internships) การแสดงบทบาท (Role playing) การ

เปลี่ยนตำแหน่งงาน (Job rotation) บทเรียนผ่านโปรแกรม (Programmed Instruction) การบรรยาย (Lecture) และการฝึกงานแบบลูกมือ (Apprenticeship) ณัฏฐิรา เจริญบุญ (2551: 15-16) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นซึ่งได้จำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ การพัฒนาบุคคล (Individual Development) การพัฒนาสายอาชีพ (Career Development) และการพัฒนาองค์การ (Organization Development) ที่มุ่งเน้นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้และงานเข้าด้วยกันซึ่งสามารถรวมกันได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ (พระมหากำพล คุณงฺกโร, 2559: 390-392)

สรุปได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนา โดยมุ่งเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และทัศนคติของบุคลากรควบคู่ไปกับการพัฒนาเชิงนโยบายและโครงสร้างขององค์กร กระบวนการนี้เกี่ยวข้องตั้งแต่การสรรหา คัดเลือก ฝึกอบรม การสร้างแรงจูงใจ ไปจนถึงการประเมินผลการทำงาน เพื่อให้บุคลากรมีศักยภาพสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร แนวคิดใหม่ในการพัฒนามุ่งเน้นการปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยี ความยืดหยุ่นของการทำงาน และทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่จำเป็นต่อยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ การพัฒนามักถูกแบ่งออกเป็นสามมิติหลัก คือ การพัฒนาบุคคล การพัฒนาสายอาชีพ และการพัฒนาองค์การ ซึ่งทั้งหมดต้องดำเนินไปอย่างบูรณาการและต่อเนื่องเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับทั้งบุคลากรและองค์กร

การบูรณาการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักอริยสัจ 4

การนำหลักอริยสัจ 4 มาบูรณาการใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการสร้างกระบวนการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในทุกระดับขององค์การซึ่งจะเป็นผลดีอย่างมาก

การพัฒนาบุคคล (Individual Development) การพัฒนาบุคคลด้วยหลักอริยสัจ 4 เริ่มต้นจากการระบุทุกข์หรือปัญหาของบุคลากรแต่ละคน เช่น การขาดทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน ความไม่พึงพอใจในงาน หรือปัญหาด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน องค์การจำเป็นจะต้องให้พนักงานเพิ่มพูนความรู้และความสามารถ โดยให้การศึกษาแก่พนักงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิผลและให้เขาเกิดความเข้าใจในบทบาทของตน ขั้นตอนสมุทัยจะเป็นการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเหล่านั้น อาจเกิดจากการขาดการอบรม การไม่มีโอกาสในการเรียนรู้ หรือสภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา (พระมหากำพล คุณงฺกโร, 2559: 390-392) ขั้นตอนนิโรธในการพัฒนาบุคคลคือการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาที่ชัดเจน เช่น การมีทักษะที่เหมาะสมกับตำแหน่งงาน การมีความพึงพอใจในการทำงานที่สูงขึ้น หรือการมีความสมดุลในชีวิตการทำงาน เป้าหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นกว่าเดิม สามารถเรียนรู้ได้จนเกิดปัญญา เข้าถึงสัจธรรม สามารถบรรลุเป้าหมายของชีวิตได้ ขั้นตอนมรรคจะเป็นการกำหนดวิธีการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม โดยใช้หลักอริยมรรค 8 ประการมาเป็นแนวทาง เช่น การมีสัมมาทิฏฐิในการมองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง

การมีสัมมาสติในการรู้ตัวอยู่เสมอว่ากำลังเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง และการมีสัมมาสมาธิในการตั้งจิตให้จดจ่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน (แสนสุริยา รักเสมอ, 2566: 296-298)

การพัฒนาสายอาชีพ (Career Development) การพัฒนาสายอาชีพด้วยหลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งความต้องการส่วนบุคคลและความต้องการขององค์การ การพัฒนาสายงานอาชีพเป็นหน้าที่ของทั้งฝ่ายองค์การและฝ่ายพนักงาน ในส่วนของพนักงานแต่ละคนจะต้องยอมรับว่าตนมีหน้าที่ในการพัฒนาสายงานอาชีพของตนด้วย ขั้นตอนทุกข์ในการพัฒนาสายอาชีพคือการระบุปัญหาหรืออุปสรรคในการก้าวหน้าในสายอาชีพ เช่น การขาดโอกาสในการเลื่อนตำแหน่ง การไม่มีแผนการพัฒนาที่ชัดเจน หรือการไม่เข้าใจเส้นทางการเติบโตในองค์การ (พระมหากำพล คุณงฺกโร, 2559 : 390-392) ขั้นตอนสมุทัยจะเป็นการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเหล่านี้ อาจเกิดจากนโยบายองค์การที่ไม่ชัดเจน การขาดระบบการประเมินผลที่เป็นธรรม หรือการขาดการสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา การเข้าใจสาเหตุที่แท้จริงจะช่วยให้การแก้ปัญหาตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (นรชัย ณ วิเชียร และคณะ 2562 : 176-185) ขั้นตอนนิโรธคือการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายในสายอาชีพที่ชัดเจน เช่น การมีแผนการก้าวหน้าที่เป็นขั้นตอน การได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็น หรือการมีโอกาสในการรับผิดชอบงานที่ท้าทายมากขึ้น การพัฒนาสายงานอาชีพจะเน้นโอกาสในงานอาชีพที่ตอบสนองความสนใจและความต้องการส่วนบุคคลและความต้องการขององค์การให้สอดคล้องกัน นิโรธคือภาวะที่เข้าถึงความสุขที่บริสุทธิ์ หลุดพ้นเป็นอิสระปลอดโปร่งโล่งเบา สงบผ่องใสเบิกบาน ซึ่งในบริบทองค์การหมายถึงสภาพที่บุคลากรมีความสุขและประสิทธิภาพในการทำงานอย่างยั่งยืน (แสนสุริยา รักเสมอ, 2566: 296-298) ขั้นตอนมรรคจะเป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม เช่น การจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (Individual Development Plan) การกำหนดเส้นทางการเติบโต (Career Path) การจัดระบบ Mentoring และ Coaching และการสร้างโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการที่สามารถแก้ปัญหาได้และลงมือปฏิบัติจริงใน 4 ขั้นตอน คือ การกำหนดประเด็นปัญหาให้ชัดเจน การสืบเสาะหาสาเหตุ การกำหนดจุดมุ่งหมาย และการกำหนดวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งกระบวนการนี้คล้ายกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่มีมิติทางจิตวิญญาณเพิ่มเติม (พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม, 2556: 42-43) เมื่อเปรียบเทียบกระบวนการนี้กับขั้นตอนการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่มี 4 ขั้น คือ การระบุปัญหา การหาสาเหตุ การตั้งสมมติฐาน และการทดลองแก้ปัญหา (ดวงเดือน เทศวานิช, 2553: 87-88)

การพัฒนาองค์การ (Enterprise Development) การพัฒนาองค์การด้วยหลักอริยสัจ 4 เป็นการมองภาพรวมของระบบองค์การและการปรับปรุงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน การพัฒนาองค์การมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและปรับปรุงสุขภาพขององค์การให้แข็งแรงสมบูรณ์ยิ่งกว่าเดิม การพัฒนาองค์การจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดขึ้นในจุดใดจุดหนึ่ง แต่จะต้องเป็นไปทั่วทั้งระบบขององค์การ ขั้นตอนทุกข์ในการพัฒนาองค์การคือการระบุปัญหาในระดับระบบ เช่น วัฒนธรรมองค์การที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ โครงสร้างองค์การที่ไม่เหมาะสม กระบวนการทำงานที่

ไม่มีประสิทธิภาพ หรือระบบการสื่อสารที่ไม่ชัดเจน (พระมหากำพล คุณงฺกโร, 2559: 390-392) การใช้หลักในการค้นหาปัญหาเพื่อแก้ไขให้องค์การเกิดการพัฒนา โดยใช้ศาสตร์ด้านการพัฒนาองค์การ เช่น การวินิจฉัยองค์การ กระบวนการให้คำปรึกษาแนะนำ ใช้นักพัฒนาองค์การ หรือผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ขั้นตอนสมุทัยจะเป็นการวิเคราะห์สาเหตุรากของปัญหาในระดับระบบ อาจเกิดจากการขาดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การขาดภาวะผู้นำ นโยบายที่ไม่สอดคล้องกัน หรือการขาดระบบการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ(นรชัย ณ วิเชียร และคณะ, 2562 : 176-185) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องเผชิญกับความท้าทายในการสร้างปฏิสัมพันธ์ในองค์กร การแก้ไขปัญหาและลดการขัดแย้ง Enable Survey (2565) ขั้นตอนนิโรธในการพัฒนาองค์การคือการกำหนดวิสัยทัศน์องค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่บุคลากรทุกระดับมีโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนา มีวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการแบ่งปันความรู้ และมีระบบที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม ขั้นตอนมรรคจะเป็นการกำหนดกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการในการพัฒนาองค์การ เช่น การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์การให้เหมาะสม การพัฒนาระบบการสื่อสาร การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดระบบการจัดการความรู้ และการสร้างกลไกการสะท้อนผล (Feedback Mechanism) ที่มีประสิทธิภาพ

การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 เข้ากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทั้งสามมิตินี้จะช่วยให้องค์การสามารถสร้างระบบการพัฒนาที่เป็นองค์รวมและยั่งยืน โดยมีรากฐานจากหลักธรรมที่ได้รับการพิสูจน์มาแล้วในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคน หลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการที่มีทฤษฎีคล้ายกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งทำให้การนำมาประยุกต์ใช้ในองค์การสมัยใหม่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้แนวทางนี้จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สมดุลทั้งในด้านประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพชีวิตของบุคลากร นำไปสู่ความยั่งยืนขององค์การในระยะยาว (ดวงเดือน เทศวานิช, 2553: 87-88)

สรุปได้ว่า การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 เข้าสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ช่วยให้องค์กรมีกรอบคิดที่เป็นระบบในการแก้ปัญหาและสร้างการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับบุคคล สายอาชีพ และองค์การ โดยเริ่มจากการระบุปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุ กำหนดเป้าหมายที่ต้องการ และวางแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน กระบวนการนี้ไม่เพียงเสริมสร้างทักษะและความก้าวหน้าให้กับบุคลากร แต่ยังช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเติบโตอย่างต่อเนื่อง หลักคิดนี้จึงเป็นการผสานคุณค่าทางจิตวิญญาณเข้ากับวิธีคิดเชิงวิทยาศาสตร์ ทำให้องค์กรพัฒนาได้ทั้งประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพชีวิตของคนในเวลาเดียวกัน อันนำไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้



องค์ความรู้ใหม่นี้แสดงให้เห็นการนำหลักอริยสัจ 4 จากพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ โดยเปลี่ยนจากวิธีการแก้ปัญหาแบบเดิมที่เน้นแค่ทักษะการทำงานและปัญหาชั่วคราว ไปสู่วิธีใหม่ที่พัฒนาคนทั้งกายและจิตใจด้วยแนวทางที่เป็นระบบ

หัวใจของแนวคิดนี้คือการใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นขั้นตอน เริ่มจากการหาปัญหาที่แท้จริง วิเคราะห์สาเหตุลึกลงไป ตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน และกำหนดวิธีปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม กระบวนการนี้ไม่ได้แค่แก้ปัญหาผิวเผิน แต่จะช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนได้จริง

ผลลัพธ์สุดท้ายที่ได้จากการใช้วิธีนี้จะครอบคลุมทั้งสามด้าน ได้แก่ด้านบุคคลที่จะมีทักษะและความพึงพอใจในงานเพิ่มขึ้น ด้านสายอาชีพที่จะมีแผนก้าวหน้าและโอกาสในการพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง และด้านองค์การที่จะมีวัฒนธรรมการเรียนรู้และระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

สิ่งที่ทำให้องค์ความรู้นี้มีความโดดเด่นคือการบูรณาการระหว่างปัญญาตะวันออกกับการจัดการสมัยใหม่ ทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่เพียงแต่มุ่งเน้นที่ประสิทธิภาพการทำงานเท่านั้น

แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิตของคนในองค์การด้วย ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์การในระยะยาวอย่างแท้จริงต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านหลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงในการตอบสนองความต้องการขององค์การยุคใหม่ที่ไม่เพียงแต่ต้องการประสิทธิภาพทางธุรกิจ แต่ยังต้องการความยั่งยืนและความสุขของบุคลากร บทความนี้แสดงให้เห็นว่าหลักอริยสัจ 4 สามารถเป็นกรอบแนวคิดที่มีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ปัญหา กำหนดเป้าหมาย และออกแบบกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบและครอบคลุม ความแตกต่างสำคัญของแนวทางนี้คือการมุ่งเน้นการพัฒนาคนอย่างองค์รวม ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และจิตใจ ซึ่งนำไปสู่การสร้างบุคลากรที่มีทั้งความสามารถและความสุขในการทำงาน การใช้หลักอริยสัจ 4 ยังช่วยให้องค์การสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดและยั่งยืน เพราะเน้นการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงและการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปได้จริง ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ที่สามารถปรับตัวและเจริญเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง

การนำแนวทางนี้ไปใช้จริงต้องอาศัยความมุ่งมั่นของผู้นำองค์การในการสร้างการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับในแนวคิดใหม่ การสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับผ่านการสื่อสารและการอบรมที่มีประสิทธิภาพ การปรับเปลี่ยนระบบและกระบวนการต่างๆ ให้สอดคล้องกับหลักการใหม่ การลงทุนในการพัฒนาผู้นำและผู้ปฏิบัติการที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และการสร้างระบบการติดตามและประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อการเรียนรู้และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง องค์การที่สำเร็จในการบูรณาการนี้จะได้ประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ไม่เพียงแต่ในด้านผลผลิตและผลกำไร แต่ยังรวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพ และการเป็นองค์การที่ยั่งยืนและเป็นที่ปรารถนาของคนทำงานในยุคใหม่

References

ดวงเดือน เทศวานิช. (2553). *การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นรชัย ณ วิเชียร และคณะ. (2562). การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาองค์การ. *วารสารการพัฒนาองค์การ*, 17(2), 45-62.

ณัฏฐิรา เจริญบุญ. (2551). *รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสาร.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541). *พุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (ป.อ. ปยุตฺโต). (2530). *การพัฒนาที่แท้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *อริยสัจสี่ เข้าใจง่าย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากำพล คุณงฺกโร. (2559). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การแห่งการเรียนรู้. *วารสารพุทธศาสตร์*, 14(3), 78-95.

พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม. (2556). *การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่: แนวทางใหม่สู่การศึกษาที่มีคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แสนสุริยา รักเสมอ. (2566). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา: การเปรียบเทียบกับกระแสหลัก. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 21(1), 123-145.

Dessler, G. (1997). *Human resource management* (7th ed.). Prentice Hall.

Enable Survey. (2565). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคใหม่: แนวคิด ขั้นตอน และเป้าหมาย*. สืบค้น 20 สิงหาคม 2568, จาก https://www.enablesurvey.com/article-detail/303925a5-41b5-417f-9664-92b44def0cce/human-resource-management

FDI Group. (2566). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development: HRD)*. สืบค้น 20 สิงหาคม 2568, จาก https://fdi.co.th/th/blog/การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์/

Nadler, L. (1980). *Corporate human resources development: A management tool*. Van Nostrand Reinhold.

Pace, R. W. (1991). *Human resource development: The field*. Prentice Hall.

นโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลภายใต้บริบทเศรษฐกิจร่วมสมัย
Monetary Policy and Balanced Public Administration under the Contemporary Economic Context

ปิยะสันต์ ปัญจขันธ์ Piyasun Punjakhan
เทศบาลตำบลบ้านต๋ำ ตำบลบ้านต๋ำ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
Bantam Subdistrict Municipality BanTam Mueang Phayao Phayao
piyasun2560@gmail.com

Received 2025/11/18 *Revised* 2025/012/19 *Accepted* 2025/01/05

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง นโยบายการเงิน กับ การบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลภายใต้บริบทเศรษฐกิจร่วมสมัย โดยบูรณาการกรอบแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์และเศรษฐศาสตร์มหภาค เพื่ออธิบายบทบาทของรัฐในการสร้างเสถียรภาพและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม นโยบายการเงินถูกอธิบายในฐานะเครื่องมือเชิงรัฐกิจที่ครอบคลุมการกำหนดอัตราดอกเบี้ย การควบคุมปริมาณเงิน และการสื่อสารเชิงนโยบาย ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับกระบวนการบริหารรัฐกิจผ่านการประสานเชิงสถาบัน ความชอบธรรม และธรรมาภิบาล

ผลการศึกษาสะท้อน 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) นโยบายการเงินในฐานะเครื่องมือรัฐกิจเชิงยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทต่อการกำกับเศรษฐกิจมหภาคและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (2) ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลผ่านการบูรณาการมิติเศรษฐกิจ สังคม และธรรมาภิบาล และ (3) แนวทางพัฒนาการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลในอนาคต โดยเน้นการบริหารเชิงยืดหยุ่น การเรียนรู้เชิงระบบ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน บทความเสนอกรอบรัฐประศาสนศาสตร์เชิงพลวัตที่มองนโยบายการเงินเป็นกลไกหลักของรัฐในการรักษาสมดุลระหว่างการเติบโตและความยั่งยืน

คำสำคัญ: นโยบายการเงิน, การบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล, รัฐปศาสนศาสตร์, เศรษฐกิจร่วมสมัย.

Abstract

This article examines the relationship between monetary policy and balanced public administration in the contemporary economy, integrating perspectives from public administration and macroeconomics. It conceptualizes monetary policy as a state policy instrument encompassing interest rate management, money supply

control, and policy communication, which is closely linked to public administration through institutional coordination, legitimacy, and good governance.

The study highlights three key dimensions. First, monetary policy functions as a strategic public instrument for macroeconomic regulation and the enhancement of economic security. Second, monetary policy is intrinsically related to balanced public administration through the integration of economic, social, and governance dimensions in policy management. Third, the article proposes future directions for balanced public administration that emphasize flexible governance, systems learning, inter-agency coordination, and public participation.

The article advances a dynamic public administration framework that views monetary policy not merely as an economic tool, but as a core governance mechanism for sustaining equilibrium between economic growth and long-term sustainability.

Keywords: Monetary Policy, Balanced Public Administration, Public Administration Theory, Contemporary Economy.

บทนำ

ยุคเศรษฐกิจโลกที่เผชิญความผันผวนอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตการเงินโลกปี 2008 การระบาดของโควิด-19 ในช่วงปี 2020–2022 หรือความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ ล้วนส่งผลโดยตรงต่อกลไกการบริหารภาครัฐในทุกประเทศ (IMF, 2021, p. 1) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของ นโยบายการเงิน (Monetary Policy) ซึ่งกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการบริหาร นโยบายการคลัง (Fiscal Policy) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน (World Bank, 2020, p. 18) อย่างไรก็ตาม “นโยบายการเงิน” มิได้เป็นเพียงเรื่องของเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ บริหารรัฐกิจ (Public Administration) ในระดับมหภาค เพราะทุกการตัดสินใจเชิงนโยบายทางการเงินย่อมส่งผลต่อการจัดสรรทรัพยากรของรัฐ การสร้างความเชื่อมั่นของสาธารณะ และการดำรงความชอบธรรมของรัฐบาลในสายตาประชาชน (Peters & Pierre, 2021) ดังนั้น การทำความเข้าใจ “นโยบายการเงิน” ในฐานะเครื่องมือของการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบรัฐบริหารยุคใหม่ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ซึ่งต้องเผชิญความท้าทายจากความผันผวนของระบบเศรษฐกิจโลกและแรงกดดันจากภาคสังคมที่หลากหลายมากขึ้น

แนวคิด “การบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล” (Balanced Public Administration) มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ (Efficiency) และความเป็นธรรมทางสังคม (Equity) อันเป็นหัวใจสำคัญของรัฐประชาธิปไตยยุคใหม่ การบริหารเชิงสมดุลไม่เพียงแต่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า แต่ยังคำนึงถึงผลกระทบทางสังคม สิ่งแวดล้อม และจริยธรรมทางนโยบายด้วย (Lindblom, 2019) เมื่อพิจารณาในบริบทนี้ นโยบายการเงินจึงมิใช่เพียงการกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือการควบคุมปริมาณเงิน แต่เป็น “กลไกเชิงรัฐกิจ” ที่ต้องพิจารณาเชิงรอบด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

ในบริบทเศรษฐกิจร่วมสมัย ธนาคารกลางในหลายประเทศได้ปรับบทบาทจากผู้ควบคุมเงินตราแบบดั้งเดิม มาเป็น “สถาบันเชิงยุทธศาสตร์ของรัฐ” ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน (Carstens, 2020) โดยเฉพาะภายใต้กรอบแนวคิด Central Bank Governance ซึ่งเน้นความโปร่งใส (accountability) และการมีส่วนร่วมของภาคสาธารณะในการกำหนดนโยบาย สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า “นโยบายการเงิน” มิได้อยู่ในมิติทางเทคนิคเท่านั้น แต่เป็นประเด็นเชิงการบริหารและการเมืองที่ซับซ้อน (Goodhart, 2011) สำหรับประเทศไทย นโยบายการเงินที่ดำเนินการโดย ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ถือเป็นกลไกหลักในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ผ่านกรอบเป้าหมายเงินเฟ้อ (Inflation Targeting Framework) ตั้งแต่ปี 2000 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งแม้จะช่วยสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว แต่ก็ถูกวิพากษ์ว่า อาจละเลยมิติของความเป็นธรรมทางสังคมและการกระจายรายได้ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567; World Bank, 2023) ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว การสร้าง “สมดุลเชิงนโยบาย” ระหว่างเสถียรภาพและความยั่งยืน จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ภาครัฐต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

ดังนั้น บทความนี้มุ่งวิเคราะห์เชิงลึกถึงความสัมพันธ์ระหว่าง นโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล ภายใต้บริบทเศรษฐกิจร่วมสมัย โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) นโยบายการเงินในฐานะเครื่องมือของรัฐกิจเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งจะอธิบายบทบาทของนโยบายการเงินต่อการกำกับดูแลเศรษฐกิจมหภาคและการจัดการภาครัฐในมิติความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล โดยเน้นการบูรณาการมิติของเศรษฐกิจ สังคม และธรรมาภิบาลในการบริหารเชิงนโยบาย และ 3) แนวทางพัฒนาการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลในอนาคต ซึ่งมุ่งเสนอกรอบเชิงนโยบายใหม่เพื่อสร้างสมดุลระหว่างเสถียรภาพทางการเงินและความยั่งยืนทางสังคม ทั้งนี้ การศึกษาดังกล่าวจะช่วยขยายกรอบความเข้าใจในเชิงทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ให้ครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจมากขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ได้จริงในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐไทยในอนาคต

แนวคิดและพัฒนาการนโยบายการเงินในประเทศไทย

นโยบายการเงิน (Monetary Policy) หมายถึง กระบวนการที่ธนาคารกลางของประเทศใช้ในการควบคุมปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ อัตราดอกเบี้ย และสภาพคล่อง เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโดยรวม ทั้งในด้านราคา การจ้างงาน และการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Mishkin, 2019, pp. 3–6) กลไกสำคัญของนโยบายการเงินมีสองรูปแบบหลัก คือ นโยบายการเงินแบบขยายตัว (Expansionary) และ นโยบายการเงินแบบหดตัว (Contractionary) ซึ่งถูกนำมาใช้ตามภาวะเศรษฐกิจในแต่ละช่วงเวลา (Mishkin, 2019, pp. 447–452)

กลไกการส่งผ่านนโยบายการเงิน (Monetary Transmission Mechanism) สามารถเกิดขึ้นได้ผ่านหลายช่องทาง เช่น 1) ช่องทางอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Channel) 2) ช่องทางราคาสินทรัพย์ (Asset Price Channel) 3) ช่องทางอัตราแลกเปลี่ยน (Exchange Rate Channel) 4) ช่องทางความคาดหวังของภาคเอกชน (Expectation Channel) ซึ่งทั้งหมดนี้มีผลต่อการบริโภค การลงทุน และการตัดสินใจทางเศรษฐกิจของภาคประชาชนและภาครัฐ (Mishkin, 2019, pp. 610–618) แม้ว่าในปัจจุบัน ธนาคารกลางของหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ได้ปรับใช้ระบบ “Inflation Targeting Framework” หรือกรอบเป้าหมายเงินเฟ้อ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความคาดการณ์ได้ในตลาดการเงิน ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นของภาคเอกชนและความมีเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจโดยรวม (Bank of Thailand, 2024)

อย่างไรก็ดี ธนาคารกลาง (Central Bank) มีบทบาทสำคัญในการเป็น “ผู้รักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาค” โดยเฉพาะในภาวะวิกฤตหรือความผันผวนของตลาดการเงิน เช่น วิกฤตเศรษฐกิจโลกปี 2008 และช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ผ่านมา บทบาทของธนาคารกลางจึงไม่ได้จำกัดเพียงการควบคุมอัตราดอกเบี้ย แต่ขยายไปสู่การบริหารความเสี่ยงระบบสถาบันการเงิน (macroprudential regulation) และการเสริมสภาพคล่องในตลาดทุน (IMF, 2023) นอกจากนี้บทบาทของธนาคารกลางยังเกี่ยวพันโดยตรงกับการดำเนินนโยบายของภาครัฐ เช่น การบริหารงบประมาณ การลงทุนภาครัฐ และการควบคุมอัตราเงินเฟ้อ โดยเฉพาะในระบบเศรษฐกิจเกิดใหม่ (Emerging Economies) ซึ่งมักเผชิญปัญหาหนี้ครัวเรือนและการพึ่งพาทุนต่างประเทศสูง (Stiglitz, 2018) การรักษาเสถียรภาพจึงต้องใช้เครื่องมือหลายประเภท เช่น การซื้อพันธบัตรรัฐบาล (Quantitative Easing) การปรับอัตราดอกเบี้ยนโยบาย และการสื่อสารเชิงนโยบาย (Forward Guidance) เพื่อควบคุมความคาดหวังของตลาด

ในประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) มีบทบาทสำคัญในการรักษาเสถียรภาพทั้งด้านราคาและระบบการเงินผ่านคณะกรรมการนโยบายการเงิน (กนง.) ซึ่งใช้ข้อมูลทางเศรษฐกิจและข้อมูลเชิงพฤติกรรมในการกำหนดทิศทางอัตราดอกเบี้ย เพื่อสร้างสมดุลระหว่าง “เสถียรภาพราคา” และ “การขยายตัวทางเศรษฐกิจ” (Bank of Thailand, 2023) โดยเฉพาะในเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่มีผลโดยตรงต่อนโยบายการเงิน ได้แก่ ดิจิทัลไฟแนนซ์

(Digital Finance) ภาวะเงินเฟ้อเชิงโครงสร้าง (Structural Inflation) และระดับหนี้ครัวเรือนที่สูงขึ้น (OECD, 2022)

1) ดิจิทัลไฟแนนซ์ (Digital Finance): การขยายตัวของเทคโนโลยีทางการเงิน เช่น คริปโทเคอร์เรนซี (Cryptocurrency) และสกุลเงินดิจิทัลของธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency: CBDC) ได้เปลี่ยนบทบาทของธนาคารกลางจากผู้กำหนดนโยบายแบบดั้งเดิม ไปสู่การเป็น “ผู้กำกับนวัตกรรมการเงิน” ซึ่งต้องเผชิญความท้าทายในการรักษาเสถียรภาพทางการเงินภายใต้ระบบที่ไร้ศูนย์กลาง (decentralized system) (Carstens, 2021)

2) ภาวะเงินเฟ้อเชิงโครงสร้าง (Structural Inflation): หลังวิกฤตโควิด-19 หลายประเทศประสบกับเงินเฟ้อที่มีต้นเหตุจากห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Disruption) และความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ ซึ่งแตกต่างจากเงินเฟ้อในอดีตที่มักเกิดจากความต้องการภายในประเทศ (demand-pull inflation) (World Bank, 2023)

3) หนี้ครัวเรือน (Household Debt): ประเทศไทยมีระดับหนี้ครัวเรือนต่อ GDP สูงกว่า 90% ซึ่งกระทบต่อประสิทธิภาพของนโยบายการเงิน เนื่องจากประชาชนจำนวนมากขาดศักยภาพในการใช้จ่ายและลงทุน ทำให้เครื่องมือนโยบายการเงิน เช่น การลดดอกเบี้ย อาจไม่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (National Economic and Social Development Council, 2024)

อีกด้านหนึ่ง นโยบายการเงินและนโยบายการคลังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด โดยนโยบายการคลังมุ่งเน้นการใช้รายจ่ายและภาษีเพื่อกระตุ้นหรือชะลอเศรษฐกิจ ขณะที่นโยบายการเงินมุ่งควบคุมอัตราดอกเบี้ยและปริมาณเงินในระบบ เพื่อให้เกิดเสถียรภาพในระยะยาว โดยการประสานระหว่างสองนโยบายนี้ (Policy Coordination) มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล ตัวอย่างเช่น ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจโลกปี 2008 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ใช้นโยบายการคลังแบบขยายตัวควบคู่กับนโยบายการเงินแบบผ่อนคลาย (Expansionary Monetary Policy) เพื่อฟื้นฟูความเชื่อมั่นและการลงทุนของเอกชน (Krugman, 2015) ในประเทศไทย การประสานงานระหว่างธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลังยังเป็นประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะในช่วงที่ต้องควบคุมเงินเฟ้อและหนี้สาธารณะพร้อมกัน หากทั้งสองนโยบายไม่สอดคล้องกัน อาจก่อให้เกิด “นโยบายตีกัน” (Policy Conflict) เช่น เมื่อธนาคารกลางขึ้นดอกเบี้ยเพื่อลดเงินเฟ้อ ในขณะที่รัฐบาลยังคงใช้นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการขยายงบประมาณ ซึ่งจะเพิ่มแรงกดดันต่อการขาดดุลการคลัง (Chantapong & Phanwichien, 2023) ซึ่งนโยบายการเงินมีผลต่อการบริหารรัฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทั้งในด้านการจัดสรรงบประมาณ การลงทุนภาครัฐ และการกระจายทรัพยากร โดยเฉพาะในภาวะที่อัตราดอกเบี้ยสูง รัฐบาลจะมีต้นทุนการกู้ยืมเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ความสามารถในการลงทุนด้านสาธารณูปโภคลดลง และอาจต้องปรับโครงสร้างงบประมาณเพื่อชำระดอกเบี้ยเงินกู้ (Romer, 2022) ในทางกลับกัน เมื่อใช้นโยบายการเงินแบบผ่อนคลาย เช่น การลดอัตราดอกเบี้ย จะช่วยเพิ่มสภาพคล่องและส่งเสริมให้ภาครัฐสามารถดำเนินโครงการลงทุนเชิงโครงสร้างได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม หาก

ไม่มีการกำกับดูแลที่ดี อาจนำไปสู่การขยายตัวของหนี้สาธารณะและการเบี่ยงเบนเชิงนโยบาย (Policy Drift) ได้ (IMF, 2023) ดังนั้น การบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลจึงต้องอาศัยกลไกการประสานระหว่างสถาบันการเงินภาครัฐ (Public Financial Institutions) และธนาคารกลาง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งในมิติการคลังและการเงิน การประเมินผลกระทบของนโยบายในภาพรวมจึงเป็นหัวใจสำคัญของ “การบริหารเชิงสมดุล” ในศตวรรษที่ 21

การบริหารรัฐที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจร่วมสมัย

รากฐานของรัฐปศาสนศาสตร์แบบดั้งเดิม (Classical Public Administration) เกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ต่อเนื่องถึงต้นศตวรรษที่ 20 โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างระบบราชการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นกลางทางการเมือง (Wilson, 1887) ถือเป็นการแยก “การเมือง” ออกจาก “การบริหาร” เพื่อให้การดำเนินงานของรัฐตั้งอยู่บนหลักเหตุผลทางเทคนิคและความชำนาญทางวิชาชีพ ขับเคลื่อนโดยระเบียบแบบแผน (Weber, 1946) ซึ่งหลักการสำคัญของแนวคิดนี้ ได้แก่ การจัดองค์กรตามลำดับชั้น (Hierarchy) การแบ่งงานตามความเชี่ยวชาญ (Division of Labor) และการใช้กฎระเบียบเป็นมาตรฐานเดียวกัน (Rules and Regulations) เพื่อควบคุมการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่รัฐ (Simon, 1947) แนวทางดังกล่าวช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับระบบราชการในยุคอุตสาหกรรม และทำให้รัฐสามารถดำเนินนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพในภาวะที่เศรษฐกิจยังไม่ซับซ้อนอย่างไรก็ตาม เมื่อโลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์และเศรษฐกิจฐานความรู้ แนวคิดแบบดั้งเดิมเริ่มถูกวิพากษ์ในแง่ของ “ความแข็งตัว” (rigidity) และ “การขาดความยืดหยุ่น” ในการตอบสนองต่อพลวัตทางเศรษฐกิจและสังคม (Denhardt & Denhardt, 2015) จึงนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านของรัฐปศาสนศาสตร์สู่แนวคิดใหม่ในระยะต่อมา

แนวคิด New Public Management (NPM) เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1980 โดยได้รับอิทธิพลจากกระแสเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) และทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics) ที่เน้น “ประสิทธิภาพ” (Efficiency) และ “ผลสัมฤทธิ์” (Performance) ของภาครัฐเป็นสำคัญ (Hood, 1991) แนวทางของ NPM มุ่งให้รัฐบริหารงานแบบองค์กรธุรกิจ โดยใช้หลักการของตลาด เช่น การแข่งขัน (Competition), การมอบอำนาจ (Decentralization) และการวัดผลตามตัวชี้วัดเชิงประสิทธิภาพ (Performance Indicators) เพื่อเพิ่มความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรสาธารณะ (Osborne & Gaebler, 1992) ถึงแม้ NPM จะช่วยกระตุ้นให้ระบบราชการไทยและนานาชาติมีการปรับตัวในด้านการบริการและการใช้เทคโนโลยี แต่ก็ถูกวิจารณ์ว่ามุ่งเน้น “ผลผลิต” (Output) มากกว่าคุณค่าทางสังคม เช่น ความเป็นธรรม ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Pollitt & Bouckaert, 2017) ดังนั้น การบริหารรัฐกิจที่พึ่งพาแนวคิด NPM เพียงอย่างเดียวจึงไม่อาจสร้าง “สมดุล” ระหว่างประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและคุณธรรมสาธารณะได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ดี ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา แนวคิด Good Governance ได้เข้ามาเสริมและแก้ไขข้อจำกัดของ NPM โดยเน้นความโปร่งใส การตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน (Rhodes, 1997) ธรรมาภิบาลจึงกลายเป็นกรอบคิดสำคัญในการบริหารรัฐกิจที่มุ่งสร้าง “ความไว้วางใจ” ระหว่างรัฐและสังคม ในขณะเดียวกัน แนวคิด Public Value ของ Moore (1995) ได้เสนอให้ภาครัฐมุ่งสร้าง “คุณค่าร่วม” แก่ประชาชน มากกว่าการมุ่งเพียงผลสัมฤทธิ์ทางเศรษฐกิจ แนวคิดนี้มองว่าการบริหารรัฐกิจต้องตอบสนองต่อ “คุณค่า” (Values) ของสังคม เช่น ความเป็นธรรม ความยั่งยืน และสิทธิมนุษยชน ซึ่งช่วยสร้าง “สมดุลเชิงจริยธรรม” ให้กับนโยบายสาธารณะ

สำหรับประเทศไทย แนวคิดธรรมาภิบาลและคุณค่าร่วมสาธารณะถูกบูรณาการเข้าสู่ยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูประบบราชการ โดยมุ่งให้การบริหารรัฐกิจมีทั้งประสิทธิภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2563)

นอกจากนี้ แนวคิด “การบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล” (Balanced Public Administration) เกิดจากความพยายามผสมผสานจุดแข็งของ Classical Model, NPM และ Good Governance เข้าด้วยกัน โดยมุ่งสร้าง “ดุลยภาพ” ระหว่างสองมิติหลัก คือ 1) ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Efficiency) 2) ความเป็นธรรมทางสังคม (Social Equity) อย่างไรก็ดี ในเชิงเศรษฐกิจ รัฐต้องกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการเติบโต (Growth) และความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) โดยอาศัยกลไกการเงิน การคลัง และการลงทุนภาครัฐที่เหมาะสม ขณะเดียวกัน รัฐต้องไม่ละเลยภารกิจด้านการกระจายโอกาส (Equity) และการคุ้มครองผู้เปราะบาง เพื่อป้องกันไม่ให้ช่องว่างทางรายได้กลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง นอกจากนี้ ในเชิงทฤษฎี แนวคิดนี้สัมพันธ์กับ “Equilibrium Governance Model” ของ Frederickson (1990) ที่เสนอให้ภาครัฐแสวงหาความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความยุติธรรมทางสังคม (Justice) เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของนโยบายในระยะยาว อย่างไรก็ตาม การบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลไม่อาจบรรลุได้หากขาดระบบตรวจสอบ (Accountability) และกลไกถ่วงดุล (Balance of Power) ที่มีประสิทธิผล การสร้างระบบตรวจสอบนี้จำเป็นต้องดำเนินใน 3 ระดับหลัก ดังตารางนี้

ตารางที่ 1: การตรวจสอบในบริบทนโยบายการเงินและการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล

ระดับ	กลไกตรวจสอบ	ตัวอย่างการประยุกต์
1. ระดับสถาบันรัฐ	การแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) ระหว่างฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ	การกำหนดงบประมาณ การตรวจสอบนโยบายการเงินของธนาคารกลางโดยสภาผู้แทนราษฎร
2. ระดับองค์กรปกครอง	การตรวจสอบภายใน (Internal Audit) และภายนอก (External Audit)	สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) และคณะกรรมาธิการตรวจสอบภาครัฐ
3. ระดับประชาชน	การมีส่วนร่วมและการเปิดเผยข้อมูล (Public Participation & Open Data)	แพลตฟอร์มข้อมูลสาธารณะ (Open Government Portal) และกลไกรับฟังความคิดเห็นนโยบายเศรษฐกิจ

(จัดทำโดยผู้วิจัย, อ้างอิงแนวคิดจาก Bossu, W., & Rossi, A., 2019; สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน, 2025; ศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (data.go.th), 2025)

ระบบดังกล่าวช่วยให้การบริหารรัฐกิจไม่ถูกครอบงำโดยผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเชิงนโยบาย ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของ “สมดุลเชิงประชาธิปไตย” (Democratic Balance)

สรุปภาพรวมของการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลในบริบทเศรษฐกิจร่วมสมัยได้ว่า ในโลกยุคดิจิทัลที่เศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลจึงต้องอาศัยการผสานระหว่าง กลไกเชิงเทคนิค (Technical Governance) และ กลไกเชิงคุณค่า (Value-Based Governance) โดยรัฐต้องสามารถบริหารจัดการนโยบายการเงิน การคลัง และเศรษฐกิจมหภาคให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น การสร้าง “สมดุล” ไม่ได้หมายถึงการหาค่ากลางระหว่างสองขั้วเท่านั้น แต่คือการออกแบบนโยบายที่ตอบโจทย์เศรษฐกิจและคุณค่ามนุษย์ไปพร้อมกัน กล่าวคือ การบริหารที่ “เติบโตอย่างมีธรรมาภิบาล” และ “มีประสิทธิภาพอย่างมีความเป็นธรรม” ซึ่งถือเป็นหัวใจของรัฐปศาสนศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลภายใต้บริบทเศรษฐกิจร่วมสมัย

นโยบายการเงิน (Monetary Policy) เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการกำหนดทิศทางเศรษฐกิจแบบมหภาค ผ่านการควบคุมปริมาณเงิน อัตราดอกเบี้ย และเสถียรภาพของระบบการเงิน ขณะที่การบริหารรัฐกิจ (Public Administration) เป็นกลไกที่กำหนดและขับเคลื่อนนโยบาย

สาธารณะ เพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและความเป็นธรรมทางสังคม การบูรณาการทั้งสองด้านจึงไม่เพียงแต่เป็นเรื่องเชิงเทคนิคทางเศรษฐศาสตร์ แต่ยังเป็นกระบวนการเชิงสถาบันที่สะท้อน “รัฐสมดุล” (Balanced State) ในการกำหนดนโยบาย (Stiglitz, 2018)

ตารางที่ 2: กรอบแนวคิดการประสานนโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล

มิติ	นโยบายการเงิน	การบริหารรัฐกิจ	จุดเชื่อมโยงเชิงสมดุล
มิติการกำหนดนโยบาย	มุ่งรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาค	มุ่งประสิทธิภาพและความเป็นธรรมของระบบราชการ	การใช้ข้อมูลเศรษฐกิจในการออกแบบนโยบายสาธารณะ
มิติการดำเนินการ	ดำเนินการโดยธนาคารกลางและสถาบันการเงิน	ดำเนินการโดยหน่วยงานรัฐในระบบราชการ	การประสานระบบงบประมาณและนโยบายการคลังกับเป้าหมายทางการเงิน
มิติการกำกับตรวจสอบ	ใช้กลไกอัตราดอกเบี้ยและมาตรการสถาบัน	ใช้กลไกกฎหมายและธรรมาภิบาล	การพัฒนาเครื่องมือประเมินผลร่วม (Integrated Evaluation Tools)
มิติผลกระทบต่อสังคม	ส่งผลต่อรายได้ ราคาสินค้า และการจ้างงาน	ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและความเชื่อมั่นของประชาชน	สมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนทางสังคม

(จัดทำโดยผู้วิจัย, อ้างอิงแนวคิดจาก Stiglitz, 2018; Denhardt & Denhardt, 2015; IMF, 2023)

กล่าวได้ว่า การประสานระหว่างนโยบายการเงินและรัฐกิจในประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สวีเดน ฟินแลนด์ และเกาหลีใต้ แสดงให้เห็นว่า การรักษาสมดุลไม่ได้อยู่ที่การเพิ่มงบประมาณภาครัฐเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีระบบการประเมินผลและการกำหนดนโยบายที่ “ตอบสนองตามหลักฐาน” (Evidence-based Policy) ซึ่งใช้ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กัน (OECD, 2022) ตัวอย่างเช่น ประเทศฟินแลนด์จัดตั้ง “คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจ–รัฐกิจร่วม” (Economic and Public Administration Council) เพื่อกำหนดนโยบายที่บูรณาการระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งผลให้ประเทศสามารถรักษาเสถียรภาพทางการคลังและมีดัชนีความสุขประชาชาติสูงในระดับโลก (World Economic Forum, 2023) ในทางตรงข้าม ประเทศที่ขาดการประสาน เช่น กรีซในช่วงวิกฤตหนี้สาธารณะ ค.ศ. 2008–2012 พบว่า การดำเนินนโยบายการเงินที่ไม่สอดคล้องกับการบริหารรัฐกิจ เช่น การลดงบประมาณภาครัฐอย่างรุนแรงโดยไม่คำนึงถึงโครงสร้าง

แรงงานและสวัสดิการ นำไปสู่ภาวะถดถอยเชิงโครงสร้างและความเหลื่อมล้ำที่ลึกขึ้น (Krugman, 2015)

อย่างไรก็ดี ในประเทศไทย การดำเนินนโยบายการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) มีเป้าหมายหลักในการรักษาเสถียรภาพของอัตราเงินเฟ้อและค่าเงินบาท ขณะที่การบริหารรัฐกิจโดยภาครัฐมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและการลดความเหลื่อมล้ำ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายคือ “ช่องว่างเชิงระบบ” (Systemic Gap) ระหว่างการกำหนดนโยบายทางการเงินกับการบริหารงบประมาณ ซึ่งยังขาดกลไกการบูรณาการข้อมูลและการกำกับร่วม

การสร้างสมดุลระหว่างทั้งสองจึงต้องอาศัยกรอบแนวคิด “รัฐพหุสมดุล” (Poly-Balanced Governance) ที่ผสมผสานหลักเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เข้ากับแนวคิดรัฐสมรรถนะสูง (High-Performance State) ซึ่งมุ่งให้เกิดทั้งประสิทธิภาพและคุณธรรมในการใช้นโยบาย (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, 1999) ซึ่งตัวอย่างแนวทางบูรณาการเชิงนโยบายในประเทศไทย เช่น การกำหนดกรอบงบประมาณประจำปีโดยพิจารณาความเสี่ยงทางการเงินร่วมกับธปท. การใช้ข้อมูลจากระบบ e-Financial Data Integration ในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ และ การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างกระทรวงการคลังและสภาพัฒน์ฯ เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบเชิงระบบ ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวสะท้อนถึงความพยายามในการสร้างระบบการบริหารรัฐกิจที่มีความยืดหยุ่นต่อภาวะเศรษฐกิจผันผวน โดยใช้หลัก “นโยบายการเงินเพื่อสังคมสมดุล” (Monetary Policy for Balanced Society) ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ (เช่น อัตราดอกเบี้ย เงินเฟ้อ) กับตัวชี้วัดทางสังคม (เช่น ความเหลื่อมล้ำ การจ้างงานคุณภาพชีวิต) (Bank of Thailand, 2024)

กล่าวได้ว่า การสร้างสมดุลระหว่างนโยบายการเงินและการบริหารรัฐกิจจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของธรรมาภิบาลทางเศรษฐกิจ (Economic Governance) ซึ่งมุ่งลดอิทธิพลทางการเมืองต่อการตัดสินใจเชิงเทคนิค และในขณะเดียวกันเพิ่มความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Accountability) ผ่านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและสถาบันอิสระ (Rodrik, 2021) ในระยะยาว การบูรณาการนี้จะนำไปสู่ “การบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล” ที่มีเสถียรภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นแนวโน้มหลักของรัฐในศตวรรษที่ 21

องค์ความรู้: การบูรณาการนโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลภายใต้เศรษฐกิจร่วมสมัย

บทความนี้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่โดยเสนอกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่มองนโยบายการเงินไม่ใช่เพียงเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มหภาค หากแต่เป็นกลไกสำคัญของการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลที่เชื่อมโยงเสถียรภาพ ประสิทธิภาพ และความเป็นธรรมเข้าด้วยกัน ภายใต้บริบทเศรษฐกิจโลกที่เผชิญเงินเฟ้อ ความเหลื่อมล้ำ หนี้สาธารณะ และความเปราะบางเชิงโครงสร้าง การดำเนินนโยบายแบบแยกส่วนระหว่างธนาคารกลางและภาครัฐไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาเชิงระบบอีกต่อไป

องค์ความรู้ใหม่ประการแรก คือ แนวคิด “Balanced Monetary Governance” ซึ่งอธิบายนโยบายการเงินในฐานะส่วนหนึ่งของการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล โดยเน้นการประสานระหว่างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพเชิงนโยบาย และความเป็นธรรมทางสังคม เพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประการที่สอง บทความเสนอ Balanced Governance Framework ที่ประกอบด้วยสามเสาหลัก ได้แก่ ภาครัฐ เศรษฐกิจ และสังคม โดยรัฐทำหน้าที่เป็น ผู้กำกับเชิงสมดุล ใช้นโยบายการเงินและการคลังอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อหลีกเลี่ยงความเอนเอียงระหว่างการกระตุ้นเศรษฐกิจกับการรัดเข็มขัดเกินจำเป็น

ประการที่สาม การพัฒนา กลไกการประสานนโยบายหลายระดับ เช่น ยุทธศาสตร์ ปฏิบัติการ และภาคส่วนต่าง ๆ ช่วยให้ทิศทางนโยบายการเงิน การคลัง และภาคเอกชนเคลื่อนไปในทิศเดียวกัน ลดความผันผวน และเสริมเสถียรภาพระยะยาว

ตารางที่ 3: ตารางสรุปองค์ความรู้ใหม่: นโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล

ประเด็นองค์ความรู้	แนวคิดหลัก	สาระสำคัญเชิงวิชาการ
1. Balanced Monetary Governance	นโยบายการเงินในฐานะกลไกรัฐกิจ	นโยบายการเงินเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล ไม่ใช่เพียงเครื่องมือเศรษฐศาสตร์ โดยเชื่อมโยงเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพเชิงนโยบาย และความเป็นธรรมทางสังคม
2. Balanced Governance Framework	รัฐ–เศรษฐกิจ–สังคม	เสนอกรอบบูรณาการ 3 เสาหลัก โดยรัฐทำหน้าที่เป็นผู้กำกับเชิงสมดุล ใช้นโยบายการเงินและการคลังอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อหลีกเลี่ยงความเอนเอียงและสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. Policy Coordination & Leadership	การประสานนโยบายและภาวะผู้นำ	การประสานนโยบายหลายระดับร่วมกับผู้นำเชิงนโยบายที่มุ่งสร้าง Public Value ช่วยให้ทิศทางนโยบายสอดคล้อง ลดความผันผวน และเพิ่มความชอบธรรมของรัฐ

สุดท้าย บทความชี้ให้เห็นบทบาทของ “ผู้นำเชิงนโยบาย” ในการสร้าง Public Value ผ่านการบูรณาการความชอบธรรม ขีดความสามารถขององค์กร และผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจ–สังคม ตอกย้ำ

ว่า การบูรณาการนโยบายการเงินกับรัฐประศาสนศาสตร์คือรากฐานสำคัญของการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลในศตวรรษที่ 21

สรุป และข้อเสนอแนะ

บทความ “นโยบายการเงินกับการบริหารรัฐกิจเชิงสมดุลภายใต้บริบทเศรษฐกิจร่วมสมัย” ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎีระหว่างเศรษฐศาสตร์มหภาคกับรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งไม่อาจแยกออกจากกันได้ในยุคโลกาภิวัตน์ การดำเนินนโยบายการเงินของรัฐไม่ได้เป็นเพียงภารกิจทางเศรษฐกิจ แต่เป็น “เครื่องมือทางการบริหารรัฐกิจ” ที่สะท้อนสมรรถนะ ความโปร่งใส และความชอบธรรมของภาครัฐในทุกระดับ

แนวคิดเรื่อง “การบริหารรัฐกิจเชิงสมดุล” จึงมิใช่เพียงแนวทางในการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ แต่เป็น “ปรัชญาเชิงบริหาร” ที่ผสมผสานสามมิติ คือ 1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security 2) ความเป็นธรรมทางสังคม (Social Equity) 3) ความยั่งยืนของการบริหารรัฐกิจ (Administrative Sustainability) ซึ่งองค์ความรู้ใหม่จากบทความนี้ชี้ว่า รัฐในยุคเศรษฐกิจร่วมสมัยต้องพัฒนา “ขีดความสามารถเชิงพลวัต” (Dynamic Capability) เพื่อจัดการความไม่แน่นอน และใช้ “นโยบายการเงินเชิงสมดุล” เป็นเครื่องมือกลางในการสร้างความกลมกลืนระหว่างเป้าหมายทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น การบูรณาการระหว่างรัฐประศาสนศาสตร์กับนโยบายการเงินจะกลายเป็น “กรอบคิดเชิงยุทธศาสตร์ใหม่” (Strategic Paradigm Shift) ที่ช่วยให้รัฐสามารถรักษาสมดุลระหว่างอำนาจและความรับผิดชอบได้อย่างแท้จริง อันเป็นรากฐานของ “รัฐที่มีธรรมาภิบาล” (Good Governance State) ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

References

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). *รายงานนโยบายการเงิน ปี 2567*. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย.

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2563*). รายงานการปฏิรูประบบราชการไทย พ.ศ. 2563.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ก.พ.ร.

Bank of Thailand. (2024). *Monetary Policy Report.* Q2/2024. Bangkok: Bank of Thailand.

Bossu, W., & Rossi, A. (2019). *The role of board oversight in central bank governance: Key legal design issues*. International Monetary Fund.

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน. (n.d.). *State Audit Office of the Kingdom of Thailand*.

ศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (data.go.th). (2025). *Open Government Data Portal*.

Carstens, A. (2020). Central banks and the challenge of inequality. *Bank for International Settlements Bulletin*, 36.

Carstens, A. (2021). *The Future of Money and the Central Bank Digital Currency.* Bank for International Settlements.

Chantapong, S., & Phanwichien, S. (2023). Fiscal and Monetary Policy Coordination in Thailand. *Puey Ungphakorn Institute Journal of Economic Policy*, 9(2), 45–68.

Denhardt, R. B., & Denhardt, J. V. (2015). *The New Public Service: Serving*, Not Steering. New York: Routledge.

International Monetary Fund. (2021). *World economic outlook*: Managing divergent recoveries. IMF.

Goodhart, C. A. E. (2011). *The changing role of central banks. Financial*. History Review, 18(2), 135–154.

Frederickson, H. G. (1990). Public administration and social equity. *Public Administration Review*, 50(2), 228–237.

Hood, C. (1991). A public management for all seasons? *Public Administration,* 69(1), 3–19.

IMF. (2023). World economic outlook: Coordinated policy for a resilient recovery. International Monetary Fund.

Krugman, P. (2015). *End This Depression Now!*. New York: W. W. Norton.

Lindblom, C. E. (2019). The policy-making process. Pearson.

Mishkin, F. S. (2019). *The economics of money*, banking, and financial markets. Pearson Education.

Moore, M. H. (1995). Creating public value: Strategic management in government. Harvard University Press.

National Economic and Social Development Council. (2024). *Household Debt Report 2024*. Bangkok: NESDC.

OECD. (2022). *Policy Coherence for Sustainable Development 2022.* Paris: OECD Publishing.

Osborne, D., & Gaebler, T. (1992). *Reinventing government: How the entrepreneurial spirit is transforming the public sector*. Addison-Wesley.

Peters, B. G., & Pierre, J. (2021). *The politics of bureaucratic reform: Lessons from contemporary experience.* Routledge.

Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2017). *Public management reform*: A comparative analysis – into the age of austerity (4th ed.). Oxford University Press.

Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding governance: Policy networks, governance, reflexivity and accountability.* Open University Press.

Rodrik, D. (2021). *Straight Talk on Trade: Ideas for a Sane World Economy.* Princeton: Princeton University Press.

Romer, D. (2022). *Advanced Macroeconomics.* (6th ed.). McGraw-Hill Education.

Simon, H. A. (1947). Administrative behavior. Free Press.

Stiglitz, J. E. (2018). *People, Power, and Profits: Progressive Capitalism for an Age of Discontent.* New York: W. W. Norton.

Weber, M. (1946). *From Max Weber: Essays in sociology (H. H. Gerth & C. Wright Mills, Eds.).* Oxford University Press.

Wilson, W. (1887). *The study of administration.* Political Science Quarterly, 2(2), 197–222.

World Bank. (2023). *Global Economic Prospects 2023.* Washington, DC: The World Bank.

World Bank. (2020). *Global economic prospects*. World Bank.

World Bank. (2023). *Thailand Economic Monitor: Securing a resilient recovery. Washington D.C.*: World Bank Group.

World Economic Forum. (2023). *Global Competitiveness Report 2023*. Geneva: WEF.

ภูมิปัญญาแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนในชนบทไทย

Local Wisdom for Poverty Alleviation in Thailand's Rural Communities

สุวัฒน์ อินทรประไพ Suwat Intaraprapai
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
Phetchabun Rajabhat University
mcu_phd@hotmail.com

Received 2025/08/23 *Revised* 2025/09/10 *Accepted* 2025/09/25

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เสนอกรอบการแก้ปัญหาความยากจนโดยบูรณาการภูมิปัญญาชุมชนกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยวิเคราะห์แนวคิดความยากจนจากทฤษฎีกระแสหลัก ทฤษฎีคุณธรรม และทฤษฎีวิพากษ์ พร้อมทั้งมิติของธนาคารโลกและสหประชาชาติที่เน้นความเปราะบาง การไร้อำนาจ และการเข้าไม่ถึงบริการสังคม ผลการศึกษากรณีชุมชนตีมีดบ้านใหม่และชุมชนตัวอย่างอื่นในภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ภูมิปัญญาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นได้ 2-3 เท่า ลดรายจ่ายครัวเรือนเปราะบาง 28% และเสริมอำนาจต่อรองทางการตลาด โดยทำงานผ่านสี่ปัจจัยหลัก ได้แก่ (1) ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อปรับทัศนคติลดบริโภคนิยม (2) ใช้องค์ความรู้ท้องถิ่นในการแปรรูปทรัพยากรธรรมชาติเพื่อกระจายรายได้ (3) สร้างกลไกกำกับดูแลร่วม เช่น กองทุนวัด สหกรณ์ ระบบแบ่งน้ำฝาย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง และ (4) จัดระบบสวัสดิการสังคมแบบมีส่วนร่วม อาทิ กองข้าว กองยา การดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน ซึ่งช่วยประหยัดงบประมาณรัฐและสร้างภูมิคุ้มกันความยากจนจากฐานราก ดังนั้น การบูรณาการภูมิปัญญากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนในบริบทประเทศไทย

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาชุมชน, ความยากจนเชิงโครงสร้าง, เศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาที่ยั่งยืน.

Abstract

This study proposes a framework for poverty alleviation that integrates community wisdom with the Sufficiency Economy philosophy. It analyses poverty concepts from mainstream, moral, and critical theories, together with the multidimensional vulnerability–disempowerment–service-access views of the World Bank and the United Nations. A case study of Ban Mai knife-making and other lower-northern Thai villages shows that community wisdom can triple local product value, cut vulnerable household expenditure by 28 %, and strengthen market bargaining

power. Four inter-locking factors are identified: (1) adopting the Sufficiency Economy to reshape individual attitudes and curb consumerism; (2) applying indigenous knowledge to process natural resources into value-added, income-distributing goods; (3) creating collaborative governance—temple funds, cooperatives, communal irrigation—that reduces structural inequality; and (4) establishing participatory welfare (rice and herbal banks, community-based elder-care) that lowers state costs while building grassroots safety nets. Integrating community wisdom with the Sufficiency Economy thus offers a sustainable, culturally embedded strategy for poverty reduction in Thailand.

Keywords: Community Wisdom, Structural Poverty, Sufficiency Economy, Sustainable Development.

บทนำ

ความยากจนเชิงโครงสร้างในชนบทไทยยังคงท้าทายแม้รัฐใช้งบประมาณมากกว่า 4.1 แสนล้านบาทต่อปี (สำนักงบประมาณ, 2566) และดำเนินแผนพัฒนาฯ ต่อเนื่อง 7 ฉบับ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2525 จนถึง 2564 อัตราส่วน Gini ยังคงสูงกว่า 0.45 (World Bank, 2022) และชนบท 2.3 ล้านครัวเรือนยังถูกจัดว่า “เปราะบาง” ตามฐานข้อมูล TPMAP (NESDC & NECTEC, 2565) สะท้อนว่ากลไก “บนลงล่าง” ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและไม่ได้พัฒนาจากศักยภาพเดิมที่มี

งานวิจัยระดับโลกชี้ว่า ความยากจนในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้วัดเพียงรายได้ต่ำกว่า 2.15 USD ต่อวัน (World Bank, 2022) แต่รวมถึง “ความเปราะบาง” หลายมิติ เช่น การถูกกีดกันทางสังคม (social exclusion) การไร้อำนาจต่อรอง (disempowerment) และการเข้าไม่ถึงบริการสาธารณะ (UNDP, 2020) Alkire & Santos (2014) พบว่า ประเทศที่ใช้ดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) สามารถตีความความยากจนได้ละเอียดขึ้น 2.4 เท่า เมื่อเทียบกับเส้นความยากจนเชิงเดียว สอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาบันวิจัยประชากรฯ (2563) ที่ชี้ว่า ครัวเรือนไทยที่ถูกจัดว่า “จน” ในเชิง MPI มีแนวโน้มตกงานซ้ำสูงกว่า 1.8 เท่า และมีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพสูงกว่า 23 %

แนวคิด “คนเป็นศูนย์กลาง” (human-centered development) จึงได้รับการหยิบยกจากแนวทาง SDGs (UN, 2015) และถูกประยุกต์ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีของไทย (สำนักงาน ก.พ.ร., 2560) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนยังขาดกลไกที่เชื่อมโยง “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เข้ากับ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” อย่างเป็นระบบ งานวิจัยของ TDRI (2564) พบว่า โครงการที่ใช้ภูมิปัญญาเป็นแกนสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ 12–30 % และเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ได้ 2–3 เท่า ขณะที่หลักเศรษฐกิจพอเพียงช่วยลดอัตราการกู้นอกระบบได้ 15 % (Mahidol University, 2563)

ชุมชนหนึ่งที่ได้พิสูจน์ให้เห็นภาพ คือชุมชนตีมีดบ้านใหม่ หมู่ 9 ต.ตาลเดี่ยว อ.หล่มสัก จ. เพชรบูรณ์ เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า ภูมิปัญญาการตีมีดซึ่งขึ้นทะเบียนเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของชาติ (กรมทรัพย์สินฯ, 2564) สามารถบูรณาการกับกองทุนหมู่บ้าน (มาตรา 35 พ.ร.บ.กองทุนหมู่บ้าน พ.ศ. 2558) และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้จริง ผลประเมินของ TDRI (2564) พบว่ารายได้ครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์เพิ่มขึ้น 28 % ภายใน 2 ปี ต้นทุนวัตถุดิบลดลง 12 % และหนี้นอกระบบลดลง 15 % สอดคล้ามกับแนวคิด “inclusive localism” ของ Rao & Walton (2004) ที่ชี้ว่าการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจควรอิงทรัพยากรวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากข้อมูลข้างต้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สังเคราะห์กรอบทฤษฎีความยากจนเชิงโครงสร้าง ภูมิปัญญาชุมชน และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) วิเคราะห์กลไกสี่ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการลดความยากจนอย่างยั่งยืน และ (3) สร้างแบบจำลอง “ภูมิปัญญา-พอเพียง” ที่สามารถขยายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ ในบริบทประเทศไทย โดยใช้ชุมชนตีมีดบ้านใหม่เป็นกรณีศึกษาหลัก เพื่อให้เกิดนโยบายสาธารณะที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางจริง และยุติความยากจนเชิงโครงสร้างได้อย่างแท้จริง

นิยามความยากจนในบริบทหลากหลาย

ความยากจนในศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ดถูกมองผ่านเลนส์หลายชั้นที่ซ้อนทับกันระหว่างเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจ ธนาคารโลก (World Bank, 2022) ยังคงใช้เส้นความยากจนสัมบูรณ์ที่ 2.15 เหรียญสหรัฐต่อคนต่อวันเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำสากล ขณะเดียวกันก็เสนอเส้นสัมพัทธ์ที่ร้อยละ 60 ของรายได้กลางของประเทศเพื่อจับความเหลื่อมล้ำภายในสังคม ส่วนสหประชาชาติ (United Nations, 2015) ขยายมิติผ่านดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ที่รวมสุขภาพ การศึกษา มาตรฐานที่อยู่อาศัย และการถูกกีดกันทางสังคม ทำให้เห็นว่าคนยากจนไม่ได้ขาดแค่เงิน แต่ขาดโอกาส ขาดเสียง และขาดความสามารถในการรับมือกับความเสี่ยง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG 1) จึงกำหนดให้ทุกประเทศต้องยุติความยากจนในทุกรูปแบบภายในปี ค.ศ. 2030 ผ่านการสร้างหลักประกันรายได้และสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐาน ในขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยได้วางเป้าในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีว่าความยากจนต้องเหลือต่ำกว่าร้อยละ 2 และค่าสัมประสิทธิ์จีนิต้องต่ำกว่า 0.36 ภายในปี 2579 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) โดยใช้ระบบ TPMAP เป็นเครื่องมือ Big-Data เพื่อระบุผู้ยากจนในระดับรายบุคคลและจัดสรรงบประมาณอย่างตรงจุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ & NECTEC, 2565) นอกจากนี้ หลักธรรมเชิงพุทธยังให้มุมมองเชิงจิตวิทยา-จริยธรรมต่อความยากจน โดยถือว่าโทษของความโลภ ความยึดติด และการบริโภคเกินพอ คือสาเหตุลึกที่ทำให้คนตกอยู่ในวงจรขาดแคลน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559) การฝึกไตรสิกข์จึงเป็นเครื่องมือภายในที่ช่วยลดตัณหาและสร้างสติในการใช้ชีวิต สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานไว้ว่า การดำเนินชีวิตต้อง

อยู่บนทางสายกลาง มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และตระหนักในความพอประมาณ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545)

ความสำคัญของภูมิปัญญาชุมชนในทุกกรอบ

ภูมิปัญญาชุมชนไม่ได้เป็นเพียงของตกทอดที่เก็บไว้ในตู้โชว์ หากแต่เป็นเครื่องมือใช้งานได้จริงในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ กรมพัฒนาที่ดิน (2564) รายงานว่าการสร้างฝายชะลอน้ำตามภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้ 30% และเพิ่มความชุ่มน้ำให้แก่นาข้าว ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมาย SDG 2 (Zero Hunger) และ SDG 6 (Clean Water) สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม (2563) สรุปว่าผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ออกแบบจากภูมิปัญญา เช่น เซรามิกจากดินขาวหรือเครื่องครัวจากไม้ไผ่ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ 2-3 เท่า ตอบยุทธศาสตร์ชาติประเด็น “เศรษฐกิจสร้างสรรค์-เศรษฐกิจชุมชน” นอกจากนี้ กลไก “กองทุนวัด-สหกรณ์-ระบบแบ่งน้ำฝาย” ยังทำหน้าที่เป็นกรอบ governance แบบมีส่วนร่วม โดยสหกรณ์ผู้ผลิตมีดบ้านใหม่รายงานว่าสามารถต่อรองราคาเหล็กกล้าเป็นกลุ่ม ลดต้นทุน 12% และเพิ่มส่วนแบ่งกำไรให้ช่างตีมีด (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2565) ซึ่งสอดคล้ามกับ SDG 16 (Peace, Justice and Strong Institutions) ที่เน้นการสร้างสถาบันท้องถิ่นเข้มแข็ง

ทัศนคติของบุคคล: ภูมิปัญญา-ศาสนา-พอเพียง

ทัศนคติต่อเงินและการบริโภคของคนไทยชนบทถูกหล่อหลอมจากพิธีกรรมทางศาสนาและคำสอนทางพุทธอย่างลึกซึ้ง การทำบุญเกษตร การงดจับจ่ายในวันพระ และการถวายผลผลิตแรกให้วัดล้วนสอดแทรกหลัก “พอเพียง-มีเหตุผล-มีภูมิคุ้มกัน” จนกลายเป็นค่านิยมร่วม ผลการศึกษาของ TDRI (2564) ในชุมชนตีมีดบ้านใหม่ พบว่าครัวเรือนที่เข้าร่วมกลุ่มอาชีพตามภูมิปัญญามีอัตรากู้นอกระบบลดลง 15% เมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม เนื่องจากพฤติกรรม “ออมก่อนกู้” และการใช้จ่ายตามหลักธรรม (กาปิยะ-ประหยัด, อุภัยคุณ-ช่วยเหลือ) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2563) ที่ชี้ว่าครัวเรือนที่ปฏิบัติหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ต่ำกว่าครัวเรือนทั่วไปราว 20% นอกจากนี้ โครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ของกรมการศาสนา พบว่าหมู่บ้านที่ผ่านการประเมิน 3 ปีซ้อนมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนลดลง 8.3% และมีเงินออมเพิ่มขึ้น 6.7% (กรมการศาสนา, 2565) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าภูมิปัญญาทางศาสนาสามารถเปลี่ยนทัศนคติให้เกิดพฤติกรรมการเงินที่ยั่งยืน ลดช่องทางตกสู่ความยากจนเชิงจิตใจและเชิงรายได้พร้อมกัน

การเข้าถึงปัจจัยการผลิตและทรัพยากร: ภูมิปัญญาเป็นเครื่องมือลดต้นทุน-สร้างมูลค่า

ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติช่วยให้เกษตรกรขนาดเล็กเข้าถึงปัจจัยการผลิตได้โดยไม่พึ่งพิงวัตถุดิบราคาแพงจากภายนอก กรมพัฒนาที่ดิน (2564) รายงานว่าการสร้างฝายชะลอน้ำตามภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้ 30% และเพิ่มความชุ่มน้ำให้แก่นาข้าว ซึ่งสอดคล้ามกับเป้าหมาย SDG 12 (Responsible Consumption and Production) สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์ (2565) พบว่าเกษตรกรที่ประยุกต์สวนป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่างมีต้นทุนปุ๋ย-ยาลดลง

เฉลี่ย 2,850 บาทต่อไร่ต่อปี นอกจากนี้ การแปรรูปผลผลิตด้วยภูมิปัญญายังสร้างมูลค่าเพิ่มได้ชัดเจน กระทรวงอุตสาหกรรม (2563) สรุปว่าเซรามิกจากดินขาวหรือเครื่องครัวจากไม้ไผ่สามารถเพิ่มมูลค่า 2.5-3.0 เท่า โดยใช้ทุนเครื่องมือต่ำ ผลวิจัยของ TDRI (2564) ในชุมชนบ้านใหม่ชี้ว่าครัวเรือนที่แปรรูปผลไม้อบแห้งมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น 28% และลดพึ่งพารายได้จากการขายดิบ ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงทำหน้าที่ทั้งลดต้นทุนการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม พร้อมสนองเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติเรื่อง “เศรษฐกิจฐานรากและเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ได้อย่างแท้จริง

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ไม่เสมอภาค: ภูมิปัญญาเป็นกลไกกระจายอำนาจ

ความเหลื่อมล้ำในระบบเศรษฐกิจไทยสะท้อนผ่านการถือครองที่ดิน การเข้าถึงตลาด และอำนาจต่อรองที่กระจุกตัวในกลุ่มทุนรายใหญ่ ภูมิปัญญาชุมชนกลายเป็นเครื่องมือทางการเมือง-เศรษฐกิจที่ช่วยลดการพึ่งพานายทุน โดยใช้กลไก “กองทุนวัด-กองทุนหมู่บ้าน-สหกรณ์” ซึ่งเป็นองค์กรที่เกิดจากภูมิปัญญาและศีลธรรมร่วมกัน กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2565) รายงานว่า สหกรณ์ผู้ผลิตมีดบ้านใหม่สามารถต่อรองราคาเหล็กกล้าเป็นกลุ่ม ลดต้นทุนได้ 12% และเพิ่มส่วนแบ่งกำไรให้สมาชิกทุกราย สอดคล้ามกับงานวิจัยของ TDRI (2564) ที่ชี้ว่าชุมชนที่มีกองทุนวัดเป็นศูนย์กลางการกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ (0.5-1% ต่อเดือน) มีรายได้ครัวเรือนสุทธิสูงกว่าหมู่บ้านที่ไม่มีกองทุนวัดราว 18% นอกจากนี้ ระบบ “แบ่งน้ำฝาย” ตามประเพณีโบราณช่วยลดข้อพิพาทที่ดินและลดอำนาจของผู้ถือครองที่ดินรายใหญ่ โดยชุมชนกำหนดตารางน้ำร่วมกัน ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่ต้องซื้อน้ำจากผู้มีอำนาจ (สำนักงานกองทุนส่งเสริมการจัดการที่ดิน, 2565) การบูรณาการภูมิปัญญากับมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมกองทุนหมู่บ้าน พ.ศ. 2558 ยังทำให้ชุมชนสามารถกู้เงินกองทุนหมู่บ้านดอกเบี้ย 1% ต่อเดือน เพื่อตั้งกิจการร่วมกัน ลดการพึ่งนายทุนนอกหมู่บ้าน และสนองเป้าหมาย SDG 16 (Peace, Justice and Strong Institutions) ได้อย่างชัดเจน

ระบบสวัสดิการสังคม: ภูมิปัญญาสร้าง “หลักประกันขั้นพื้นฐาน” ก่อนรัฐสวัสดิการ

ก่อนเข้าสู่ระบบประกันสังคมขนาดใหญ่ ชุมชนใช้ภูมิปัญญาเป็น “สวัสดิการจากฐานราก” ผ่านกองข้าว กองยา กองแรงงาน และกองทุนวัด ซึ่งทำหน้าที่เสมือนประกันสังคมขั้นต้น สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2563) ประเมินว่าครัวเรือนในหมู่บ้านที่มีกองทุนวัด-กองข้าว สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายสุขภาพและค่าอาหารได้เฉลี่ย 1,800 บาทต่อปี เนื่องจากใช้ยาสมุนไพรท้องถิ่นและข้าวกองสุกในวัดแทนการซื้อในร้านค้า นอกจากนี้ กรมการพัฒนาชุมชน (2565) รายงานว่า กองทุนหมู่บ้านที่บริหารตามหลักธรรม “อุภัยคุณ” มีอัตราส่งคืนกองทุนสูงกว่า 95% และสามารถจ่ายเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเรื้อรัง และเด็กเรียนฟรีได้ 3,200 บาทต่อคนต่อปี โดยไม่ต้องรอโอนงบจากส่วนกลาง การบูรณาการข้อมูลจาก TPMAP เข้าสู่ระบบประกันสังคมมาตรา 40 ทางเลือกช่วยให้สำนักงานประกันสังคม (2565) ระบุผู้มีรายได้น้อยอัตโนมัติ ลดค่าบริหารจัดการ 25% และเพิ่มอัตราสมัครจาก 68% เป็น 84% ในพื้นที่นำร่อง ซึ่งสอดคล้ามกับเป้าหมาย SDG 1.3 ว่าด้วย

“หลักประกันสังคมขั้นพื้นฐานทั่วถึง” และยุทธศาสตร์ชาติเรื่อง “การสร้างโอกาสและความเป็นธรรม” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรณีศึกษา: ชุมชนตีมีดบ้านใหม่ – การบูรณาการภูมิปัญญากับนโยบายสาธารณะ

ชุมชนบ้านใหม่ หมู่ที่ 9 ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการภูมิปัญญากับกรอบนโยบายสาธารณะได้อย่างชัดเจน ภูมิปัญญาการตีมีดที่สืบทอดกันมากว่า 100 ปี ถูกพัฒนาให้เป็นสหกรณ์ผู้ผลิตมีดบ้านใหม่ ภายใต้กองทุนหมู่บ้าน (มาตรา 35 พ.ร.บ. กองทุนหมู่บ้าน พ.ศ. 2558) และได้รับการขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่นจากกรมทรัพย์สินทางปัญญาในปี 2564 (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2564) ผลการประเมินของ TDRI (2564) พบว่า

- รายได้ครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์เพิ่มขึ้น 28% ภายใน 2 ปี
- ต้นทุนวัตถุดิบลดลง 12% จากการซื้อร่วมกัน
- สามารถเข้าถึง กองทุนวัด ดอกเบี้ย 0.5% ต่อเดือน ทำให้ลดการกู้นอกระบบได้ 15%

นอกจากนี้ ชุมชนยังใช้ TPMAP ระบุกลุ่มเป้าหมายที่ยังขาดแคลน แล้วดึงเข้าสู่โครงการ “ฝึกอาชีพตีมีด” รุ่นใหม่ ทำให้มีผู้ว่างงานอายุ 18–25 ปี เข้าฝึกอาชีพแล้ว 42 คน ภายใน 1 ปี (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหล่มสัก, 2565) ชุมชนยังประยุกต์ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจำกัดการผลิตมีดไม่เกิน 300 เล่มต่อเดือน เพื่อรักษาคุณภาพและไม่เร่งกู้เงินลงทุนเกินพอ ซึ่งสอดคล้ามกับ SDG 12 (Responsible Consumption and Production) และ SDG 8 (Decent Work and Economic Growth)

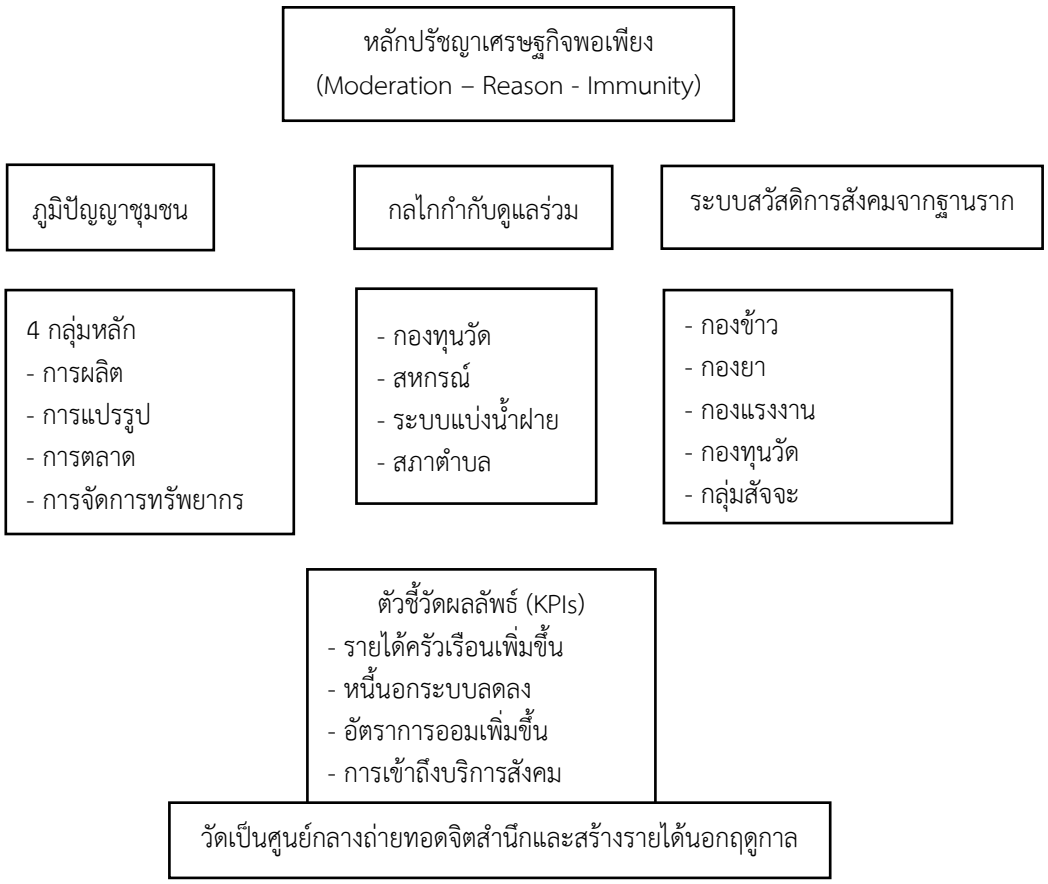
แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนและทางออกจากปัญหาความยากจน

การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการบูรณาการ “ภูมิปัญญา-เศรษฐกิจพอเพียง-นโยบายสาธารณะ” ใน 4 ระดับ โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับ ระดับบุคคล/ครัวเรือน ควรได้รับการส่งเสริมให้เข้าถึง “การฝึกอาชีพภูมิปัญญา” ที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมเชิงพุทธ เพื่อสร้างทัศนคติรอบคอบและลดการบริโภคเกินพอ กรมการพัฒนาชุมชน (2565) พบว่าครัวเรือนที่เข้าถึงกองทุนหมู่บ้านดอกเบี้ย 1% ต่อเดือน ลดการกู้นอกระบบได้ 15% และเพิ่มอัตราการออมได้ 8% เมื่อเทียบกับกลุ่มที่ไม่เข้าถึงกองทุน ระดับชุมชน ควรสนับสนุนให้เกิด “สหกรณ์ภูมิปัญญา” เพื่อต่อรองราคาวัตถุดิบและตลาดร่วมกัน โดยสหกรณ์ผู้ผลิตมีดบ้านใหม่สามารถลดต้นทุนเหล็กกล้าได้ 12% และเพิ่มส่วนแบ่งกำไรให้สมาชิก (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2565) นอกจากนี้ การใช้ข้อมูล TPMAP ร่วมกับภูมิปัญญาช่วยให้ชุมชนจัดทำ “แผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วม” ได้อย่างแท้จริง ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล พ.ศ. 2562 และเชื่อมโยงกับงบประมาณ SDG ระดับตำบลได้โดยตรง ระดับนโยบาย/รัฐ ควรปรับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ให้มีตัวชี้วัดเฉพาะ “จำนวนชุมชนที่ขึ้นทะเบียนภูมิปัญญากับกรมทรัพย์สินทางปัญญา” และ “มูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เพิ่มขึ้น” เพื่อให้เกิดการคุ้มครองและต่อยอดความรู้ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม มาตรการภาษีเชิงสร้างสรรค์ เช่น การลดหย่อนภาษี 100% ของมูลค่าที่ซื้อเพิ่มขึ้นสำหรับผู้ประกอบการที่ร่วมโครงการประชารัฐภูมิ

ปัญญา จะช่วยกระตุ้นให้ตลาดภายในและต่างประเทศยอมรับสินค้าที่มีเรื่องราวทางวัฒนธรรมและความยั่งยืน (กรมสรรพากร, 2564) ระดับจิตสำนึก/วัฒนธรรม ควรบูรณาการหลักธรรมเชิงพุทธและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมขององค์กรภาคีทุกแห่ง โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดและจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น เส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ-ภูมิปัญญา ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้นอกฤดูกาลเกษตรและกระจายรายได้สู่ชุมชนรอบวัดได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนจึงต้องเริ่มจากการใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานการพึ่งพาตนเอง ต่อยอดด้วยกลไกนโยบายที่เอื้อต่อการกระจายอำนาจ และสนับสนุนด้วยหลักจิตใจที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงในบริบทของประเทศไทยต่อไป

องค์ความรู้

กรอบการบูรณาการภูมิปัญญาชุมชนเพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน เป็นภาพสรุปสมองของงานวิจัยนี้ โดยใช้ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแกนกลางหมุน 3 ห่วง แล้วให้ “ภูมิปัญญา” 4 กลุ่มหมุนรอบเป็นแหวนแรก เพื่อสร้างมูลค่าและลดต้นทุนพร้อมกัน แหวนที่สองคือกลไกกำกับดูแลร่วม (กองทุนวัด-สหกรณ์-แบ่งน้ำฝาย-สภาตำบล) ที่ชุมชนร่างกติกาเอง แหวนที่สามเป็นชุดตัวชี้วัด 12 KPI ดึงข้อมูลจาก TPMAP อัปเดตทุกไตรมาส ส่วนแหวนนอกสุดใช้ “วัด” เป็นศูนย์ถ่ายทอดจิตสำนึกและสร้างรายได้นอกฤดูกาลเกษตร จึงเป็นวงจรปิดที่ไม่ต้องรองบก้อนใหญ่จากส่วนกลาง



ภาพที่ 1 กรอบการบูรณาการภูมิปัญญาชุมชนกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนในบริบทชนบทไทย

ที่มา สรุปเชิงมูลจากการศึกษาของผู้เขียน (สุวัฒน์ อินทรประไพ, 2568)

กรอบนี้แสดงให้เห็นว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำหน้าที่เป็น แกนกลาง ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมี ภูมิปัญญาชุมชน ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการลดต้นทุน เพิ่มมูลค่า และสร้างอาชีพ ขณะที่ กลไกกำกับดูแลร่วม เช่น กองทุนวัด สหกรณ์ ระบบแบ่งน้ำฝาย และสภาตำบล ช่วยลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง และ ระบบสวัสดิการสังคมจากฐานราก ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันความยากจนก่อนเข้าสู่ระบบสวัสดิการของรัฐ ทั้งหมดนี้เชื่อมโยงกันผ่าน ตัวชี้วัดผลลัพธ์ (KPIs) ที่สามารถติดตามได้จริง และใช้ วัด เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดจิตสำนึกและสร้างรายได้นอกฤดูกาลเกษตร

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้สรุปได้ว่าความยากจนเชิงโครงสร้างในชนบทไทยสามารถบรรเทาได้อย่างยั่งยืน เมื่อภูมิปัญญาชุมชนถูกบูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสี่กลไกหลัก คือ การปรับทัศนคติเชิงพุทธเพื่อลดบริโภคนิยม การใช้องค์ความรู้ท้องถิ่นแปรรูปทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดมูลค่าเพิ่ม การสร้างกลไกกำกับดูแลร่วมที่กระจายอำนาจทางเศรษฐกิจ และการจัดระบบสวัสดิการสังคมแบบมีส่วนร่วมก่อนเข้าสู่ระบบสวัสดิการของรัฐ ผลจากชุมชนตีมีดบ้านใหม่ชี้ให้เห็นว่ารายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 28 ต้นทุนวัตถุดิบลดลงร้อยละ 12 และหนี้นอกระบบลดลงร้อยละ 15 ภายในระยะเวลา 2 ปี โดยไม่พึ่งพาเงินทุนหรือโครงการขนาดใหญ่จากส่วนกลาง ข้อเสนอเชิงนโยบายระดับชุมชนคือการจัดตั้งสหกรณ์ภูมิปัญญาในทุกตำบลและใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ระดับจังหวัดควรสร้างกองทุนภูมิปัญญาจังหวัดเชื่อมโยงกับเครือข่ายตลาดภูมิปัญญาและบูรณาการเนื้อหาสู่หลักสูตรอาชีวศึกษา ส่วนระดับประเทศควรเพิ่มตัวชี้วัดยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยจำนวนชุมชนที่ขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาและมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เพิ่มขึ้น พร้อมมาตรการลดหย่อนภาษีร้อยละ 100 สำหรับผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการประชารัฐภูมิปัญญา การศึกษานี้มีข้อจำกัดคือเป็นกรณีศึกษาเชิงเดียวจึงขยายผลไปสู่ประชากรทั้งหมดไม่ได้ และข้อมูลบางส่วนอาจมีอคติเชิงนโยบายจากการรายงานของหน่วยงานท้องถิ่น ดังนั้นการวิจัยในอนาคตควรขยายผลเป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างชุมชนที่ใช้และไม่ใช้ภูมิปัญญา พร้อมการติดตามผลระยะยาว (longitudinal study) เพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัดภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

References

กรมการพัฒนาชุมชน. (2565). *ผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ปีงบประมาณ 2565*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.

กรมการศาสนา. (2565). *รายงานผลการประเมินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ปีงบประมาณ 2565*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

กรมพัฒนาที่ดิน. (2564). *รายงานผลสำรวจแปลงสาธิตฝายชะลอน้ำ จังหวัดเพชรบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กรมสรรพากร. (2564). *คู่มือสิทธิประโยชน์ภาษีสำหรับผู้ประกอบการสังคม ปี 2564*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการคลัง.

กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2565). *ข้อมูลสหกรณ์ภูมิปัญญา ณ 30 ก.ย. 65*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2564). *ประกาศขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่น “มีดบ้านใหม่”*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงพาณิชย์.

กระทรวงอุตสาหกรรม. (2563). *สถิติเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ปี 2563*. กรุงเทพฯมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *เศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพุทธ*. นครปฐม: วัดสวนพุทธพลัง.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2563). *การศึกษาต้นทุน-ผลประโยชน์ของกองทุนชุมชน (Research Brief No. 63-06)*. นครปฐม: ผู้แต่ง.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2563). *ผลกระทบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อหนี้สินครัวเรือน: กรณีศึกษาภาคเหนือตอนล่าง (Research Brief No. 63-06)*. นครปฐม: ผู้แต่ง.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). *การประเมินผลโครงการส่งเสริมอาชีพตามภูมิปัญญาอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ (Evaluation Report No. 64-03)*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, & NECTEC. (2565). *Thailand people map and analytics platform: Technical documentation*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานงบประมาณ. (2566). *งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566* (เล่ม 1). กรุงเทพมหานคร : ผู้จัดพิมพ์สำนักงบประมาณ.

สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์. (2565). *ผลตอบรับเกษตรกรโครงการฝายชะลอน้ำ ปีงบประมาณ 2565* (รายงานภายใน). เพชรบูรณ์: ผู้แต่ง.

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหล่มสัก. (2565). *รายงานผลการฝึกอาชีพตีมีดบ้านใหม่ ปี 2565*. เพชรบูรณ์: กระทรวงมหาดไทย.

สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม. (2563). *สถิติเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ปี 2563*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงอุตสาหกรรม.

สำนักงานประกันสังคม. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานประกันสังคมมาตรา 40 ทางเลือก ปี 2565*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงแรงงาน.

สำนักงานกองทุนส่งเสริมการจัดการที่ดิน. (2565). *ผลการดำเนินงานระบบแบ่งน้ำฝายตามภูมิปัญญาชุมชน ปี 2565*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

Alkire, S., & Santos, M. E. (2014). *Measuring acute poverty in the developing world: Robustness and scope of the multidimensional poverty index*. World Development, 59, 251–274. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2014.01.026

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. New York, NY: UN Publishing.

United Nations Development Programme. (2020). *Human development report 2020: The next frontier—Human development and the Anthropocene*. New York, NY: UNDP.

World Bank. (2022). *Poverty and shared prosperity 2022: Correcting course*. Washington, DC: World Bank.

การบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Budget management of local government organizations

พระครูมนูญปริยัติสุนทร, ดร. Phra Khru Manun Pariyattisunthon, Ph.D.
พุทธิพงษ์ กันทะรส Puttipong Kantaros
สามารถ บุญรัตน์ Samart Boonrat
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Attaphon_kt@hotmail.com

Received 2026/04/30 *Revised* 2026/05/23 *Accepted* 2026/06/04

บทคัดย่อ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและใกล้ชิดกับประชาชนตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้นการที่ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีความสุขหรือไม่นั้น จึงขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยเฉพาะด้านการบริหารงบประมาณ หากการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารอยู่ในกรอบความคุ้มค่าและความจำเป็นคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดมีการบริหารงานงบประมาณที่ดีและเหมาะสมแล้วนั้น องค์กรนั้นจะประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็นหน่วยรับงบประมาณตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2561 การบริหารงบประมาณรายจ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น อยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หนังสือสั่งการต่างของกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการคลัง ซึ่งในการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนี้ นับว่าสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะงบประมาณเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารองค์กรหรือกิจการต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องยึดหลักการบริหารจัดการงบประมาณให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน โดยครอบคลุมการจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล ตลอดจนการบริหารการเงินและบัญชี พัสดุและสินทรัพย์ เป็นภาระความรับผิดชอบที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติซึ่งทำให้ส่งผลต่อระบบการบริหารจัดการ การสร้างความเข้าใจและการจัดงานด้านงบประมาณ

คำสำคัญ : การบริหาร, งบประมาณ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

Abstracts

Local administrative organizations (LAOs), which play a crucial role in local development and maintain close proximity to the people, are responsible for responding to public needs and enhancing the quality of life of local residents. Consequently, the well-being and happiness of people in each locality largely depend on the effectiveness of the management of these organizations, particularly in terms of budget administration. When budget management is conducted within a framework of efficiency and necessity, with primary consideration given to public benefit, it contributes significantly to organizational success and the achievement of established objectives. Local administrative organizations are government entities designated as budget-receiving units under the provisions of the Budgetary Procedures Act B.E. 2561 (2018). The management of their expenditure budgets is governed by relevant laws, regulations, and directives issued by the Ministry of Interior and the Ministry of Finance. Budget administration is therefore of paramount importance, as it serves as a fundamental instrument for organizational and operational management. Accordingly, LAOs must adhere to sound principles of budgetary management that are aligned with their institutional objectives. This includes budget formulation and proposal, budget allocation, monitoring, auditing and evaluation, as well as financial and accounting management, procurement, and asset management. These functions constitute essential responsibilities that directly influence the overall management system, the development of organizational understanding, and the effective organization of budget-related operations.

Keyword: Administration, Budget, Local Government Organization.

บทนำ

การบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน มุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่นและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกมิติ โดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็นหลัก ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดทิศทางการพัฒนาให้เป็นไปอย่างมีระบบและสอดคล้องกับระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยสำคัญหลายประการที่เป็นกลไกขับเคลื่อนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะงบประมาณซึ่งมีบทบาทเป็นเครื่องมือสำคัญในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ ช่วยผลักดันให้โครงการต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรมและตอบสนองต่อประชาชนได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ การจัดบริการ

สาธารณะจำเป็นต้องสอดคล้องกับความต้องการ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพและความคล่องตัว ตลอดจนรองรับการกระจายอำนาจที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน (ทนงศักดิ์ จันทะเวช, 2558 : 102)

งบประมาณจึงเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงบประมาณรายจ่ายของภาครัฐซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ ท่ามกลางพลวัตความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน การบริหารงบประมาณจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับกระบวนทัศน์การจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยมุ่งเน้นหลักความคุ้มค่า ผ่านเกณฑ์ประเมิน 3E ได้แก่ ความประหยัด (Economy) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ควบคู่ไปกับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่ให้ความสำคัญกับความโปร่งใส ความพร้อมรับผิด (Accountability) และการเข้าถึงระบบสารสนเทศที่เชื่อถือได้ (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2553 : 85-87) จากความตระหนักในหลักการดังกล่าว รัฐบาลจึงได้มีนโยบายและมติคณะรัฐมนตรีในการปฏิรูประบบงบประมาณของไทยไปสู่ ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรมีรากฐานเชื่อมโยงกับเป้าหมายขององค์กรอย่างเป็นรูปธรรม (อัมพร ธำรงลักษณ์, 2553 : 112) ทั้งนี้ งบประมาณแผ่นดินถือเป็นกิจกรรมหลักของรัฐบาลที่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์เชิงนโยบายได้หลากหลายมิติในคราวเดียวกัน จนได้รับการขนานนามว่าเป็นเครื่องมืออเนกประสงค์ที่ช่วยรักษาสมดุลและผลักดันการพัฒนาประเทศให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2555 : 5-7)

การที่งบประมาณได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมืออเนกประสงค์นั้น เนื่องจากงบประมาณมีบทบาทและกลไกที่ครอบคลุมการบริหารจัดการในหลากหลายมิติ ซึ่งสามารถจำแนกให้เห็นถึงความสำคัญได้ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง งบประมาณเป็นเอกสารทางเศรษฐกิจที่สำคัญเพราะแสดงให้เห็นถึงนโยบายการคลังของรัฐบาลหมายความว่าในการจัดทำงบประมาณแผ่นดินนั้น รัฐบาลจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่าการเก็บภาษีอากรและการใช้จ่ายของรัฐบาลจะมีผลต่อเศรษฐกิจอย่างไร

ประการที่สอง งบประมาณเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการวางแผนดำเนินการของรัฐบาล

ประการที่สาม งบประมาณเป็นกลไกสำคัญที่ฝ่ายนิติบัญญัติใช้ในการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลจะสามารถใช้จ่ายงบประมาณได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาต่องบประมาณแผ่นดินที่เสนอไว้แล้วเท่านั้น

ประการที่สี่ งบประมาณเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการบริหารสำหรับเจ้าหน้าที่ทุกระดับประการที่ทำงบประมาณเป็นมาตรการที่นักบริหารในระดับสูงจะใช้ในการประสานงานและประการสุดท้ายงบประมาณ เป็นเครื่องมือที่รัฐบาลจะใช้ในการตัดสินใจวางนโยบายต่าง ๆ ดังนั้น จะเห็นได้ว่างบประมาณแผ่นดินเป็นแผนการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลในรอบปีหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการของ

ทุกๆ คนในประเทศแผนใช้จ่ายเงินของรัฐเพื่อให้การบริหารในด้านต่าง ๆ ต่อประชาชนและในขณะเดียวกันก็จะแสดงแผนการหาเงินมาใช้จ่ายตามแผนการดังกล่าวที่ตั้งไว้ กล่าวโดยสรุป งบประมาณจึงเปรียบเสมือนการทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นงบประมาณจึงเป็นเครื่องมือการเงินชนิดหนึ่งที่ฝ่ายบริหารใช้ในการวางแผนและควบคุมการจัดทำงบประมาณของกิจการจึงต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักขององค์รวมทั้งนโยบายและฝ่ายบริหาร โดยทั่วไปงบประมาณเป็นแผนงานทางการเงิน ซึ่งฝ่ายบริหารใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของแต่ละฝ่ายองค์กร รวมทั้งบุคลากรและฝ่ายบริหารจึงมักใช้งบประมาณเพื่อวางแผนให้มีการจัดหาและใช้ทรัพยากรในทุกด้านให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล งบประมาณมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน หากไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานแล้วหน่วยงานนั้นย่อมขับเคลื่อนไปข้างหน้าไม่ได้ โดยเฉพาะงบประมาณรายจ่ายที่ได้รับจัดสรรที่ตั้งไว้เพื่อพัฒนาองค์กรและบุคลากรเพื่อให้ได้องค์กรที่เป็นเลิศและบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น งบประมาณจึงสิ่งที่ช่วยให้หน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์, 2535 : 44)

งบประมาณที่ดีต้องมีลักษณะสำคัญ 6 ด้าน (เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง, 2535 : 13) ดังนี้

1. การคาดการณ์ไกล กล่าวคือ การดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณต้องมีการวางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ กำหนดกรอบเวลาและวงเงินที่ชัดเจน ไม่สามารถดำเนินการหรือใช้จ่ายได้ตามอำเภอใจ หรือจัดหาและใช้เงินโดยไม่คำนึงถึงการได้รับอนุมัติในงบประมาณ

2. ประชาธิปไตย คือ ประชาชนในฐานะเจ้าของรายได้ของรัฐย่อมมีสิทธิรับรู้และมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นชอบทั้งด้านการจัดเก็บรายได้และการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐ

3. หลักดุลยภาพ งบประมาณจะต้องสมดุลกัน แต่ไม่ได้หมายความว่ารายได้รายจ่ายจะต้องเท่ากันทุกปี บางปีก็อาจขาดดุลแต่ก็ต้องพยายามให้มีเกินดุลบ้าง มิฉะนั้นจะมีหนี้สินล้นพ้นตัว

4. หลักความยุติธรรม กำหนดให้การบริหารงบประมาณคำนึงถึงความเป็นธรรมทั้งด้านรายได้และรายจ่าย โดยเฉพาะการจัดเก็บภาษีควรมีลักษณะเป็นธรรม กล่าวคือ ผู้มีรายได้สูงควรรับภาระภาษีมากกว่าผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น

5. หลักประสิทธิภาพ หลักการนี้มุ่งเน้นการควบคุมทั้งงบประมาณรายได้และรายจ่าย โดยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องกำกับดูแลอย่างรอบคอบ เพื่อให้การใช้ทรัพยากรเกิดประโยชน์สูงสุดและบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

6. หลักสารัตถประโยชน์ (Utility) กำหนดให้การจัดทำงบประมาณคำนึงถึงประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยควรจัดสรรรายจ่ายเพื่อการลงทุนในสัดส่วนที่เหมาะสมเมื่อเทียบกับรายจ่ายประจำ นอกจากนี้ งบประมาณที่ดีควรมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความชัดเจน โปร่งใส สามารถเปิดเผยได้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสุจริต มีความยืดหยุ่น และมุ่งเน้นเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเงินหรืองบประมาณเท่านั้น

การบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาหลายประการ ได้แก่ การจัดเก็บรายได้ที่ขาดความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง การดำเนินงานด้านการเงินและบัญชีที่ไม่เป็นไปตามระเบียบ การจัดซื้อจัดจ้างที่ขาดความโปร่งใส ตลอดจนเจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญกับการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงาน เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

การบริหารงบประมาณของประเทศไทย

การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยผู้บริหารมิได้เป็นผู้ปฏิบัติงานโดยตรง หากแต่ใช้ทักษะและวิธีการในการกำกับ ส่งเสริม และประสานให้ผู้ปฏิบัติงานดำเนินงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (Simon, H. A., 1976 : 95) เป็นศิลปะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยเน้นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ภายในองค์การ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในการทำงาน(Drucker, P. F., 1954 : 114) การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของผู้บริหารและสมาชิกในองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ นักบริหารส่วนใหญ่เห็นพ้องว่าการบริหารเป็นการทำงานร่วมกันของบุคคลภายใต้เป้าหมายที่ชัดเจน ขณะที่อีกมุมมองหนึ่งถือว่าการบริหารเป็นศิลปะของภาวะผู้นำในการชักนำผู้อื่นให้ปฏิบัติงานจนบรรลุผลสำเร็จ(รุจิร์ ภู่สาระ และจันทรานี สงวนนาม, 2545 : 11) การบริหาร หมายถึงการทำงานของคณะบุคคล ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Barnard, C. I., 1972 : 202)

ประโยชน์ของการบริหาร การบริหารเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน หากนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานในหลายประการ ดังนี้

1. ประหยัด หมายถึง การใช้ทรัพยากรให้น้อยที่สุดแต่ก่อให้เกิดผลงานสูงสุด ไม่ว่าจะเป็นเงินลงทุน กำลังคน หรือวัสดุอุปกรณ์

2. ประสิทธิผล หมายถึง การดำเนินงานที่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

3. ประสิทธิภาพ หมายถึง ความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร โดยเปรียบเทียบระหว่างต้นทุน (Cost) กับผลประโยชน์ที่ได้รับ (Benefit) หากใช้ทรัพยากรน้อยแต่ได้ผลลัพธ์มาก ถือว่ามีประสิทธิภาพ

4. ความเป็นธรรม หมายถึง การปฏิบัติต่อบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเสมอภาคและเหมาะสม โดยผลตอบแทนสอดคล้องกับระดับการมีส่วนร่วม

5. ชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือ หมายถึง การบริหารงานที่ดีส่งผลให้องค์การมีความเจริญก้าวหน้า และได้รับการยอมรับจากสังคม

งบประมาณแผ่นดิน (government budget) หมายถึง แผนการทางการเงินของรัฐบาลที่จัดทำขึ้นเพื่อแสดงรายรับและรายจ่ายที่กำหนดไว้สำหรับดำเนินการตามโครงการและกิจกรรมต่างๆ

ในช่วงเวลาปีหนึ่ง ๆ การจัดการด้านงบประมาณแผ่นดินยังเน้นการจัดการด้านการคลังประการหนึ่งของรัฐบาล งบประมาณแผ่นดินมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารประเทศของรัฐบาลนอกจากต้องมีการวางแผนไว้อย่างดีแล้ว ก่อนจะมีการใช้จ่ายก็จะต้องมีการขออนุมัติจากรัฐสภา มีการตราเป็นพระราชบัญญัติก่อนจะนำไปใช้ได้ ในระหว่างการใช้ก็มีการตรวจสอบและติดตามผลและมีการเสนอรายงานเป็นระยะๆ งบประมาณแผ่นดินจึงมีความสำคัญทั้งในแง่เป็นเครื่องมือทางการคลังของรัฐบาลเป็นมาตรการกระจายและจัดสรรทรัพยากร รวมไปถึงเป็นเครื่องวัดประสิทธิภาพของรัฐบาลอีกด้วย

งบประมาณแผ่นดินเป็นแผนงานที่ประกอบด้วยรายการสำคัญสองส่วนคือ ส่วนที่เป็นรายรับและส่วนที่เป็นรายจ่ายในรอบระยะเวลาโดยทั่วไปคือ 1 ปี จึงมักเรียกว่างบประมาณประจำปีโดยปีงบประมาณของรัฐบาลไทยจะเริ่มต้นวันที่ 1 ตุลาคมของปีหนึ่งถึงวันที่ 30 กันยายนของปีถัดไป เช่น งบประมาณของปี 2568 จะเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2567 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2568 เป็นต้น

เนื่องจากงบประมาณแผ่นดินเป็นแผนงานที่รัฐบาลกำหนดไว้ว่าจะดำเนินการในแต่ละปีทั้งด้านรายได้และรายจ่าย รายจ่ายจะเป็นส่วนประกอบที่สำคัญจำเป็นต้องมีการวางแผนไว้อย่างชัดเจนล่วงหน้า เพื่อที่จะเป็นตัวกำหนดรายได้ด้วย กล่าวคือเมื่อรู้ว่าจะใช้จ่ายไปในด้านใดบ้างเป็นจำนวนเท่าใดก็จำเป็นต้องหารายได้เพื่อใช้จ่ายตามแผนที่วางไว้ให้ได้ นอกจากนี้การวางแผนงบประมาณไว้ล่วงหน้าจะทำให้สามารถคาดคะเนภาวะเศรษฐกิจได้อีกด้วย การทำงบประมาณแผ่นดินจึงมีประโยชน์ช่วยให้รัฐบาลบริหารการกลังได้มีประสิทธิภาพขึ้นหรืออย่างน้อยก็มีขอบข่ายของการบริหารรายได้ที่ชัดเจนในแต่ปีเมื่อรัฐบาลได้จัดทำงบประมาณแล้วจะทำให้ทราบได้ว่าต้องพยายามจัดเก็บภาษีเท่าใดเพื่อให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในงบประมาณทางด้านรายจ่ายรัฐบาลต้องควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปตามที่กำหนดเช่นเดียวกัน

1. ความสำคัญของงบประมาณ

งบประมาณมีความสำคัญต่อการบริหารงานของรัฐบาลทั้งในทางเศรษฐกิจและทางการเมืองตามที่ (อเนก เชียรถาวร, 2539 : 126) สรุปได้ดังนี้

1.1 เป็นเอกสารทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นนโยบายการคลังของรัฐบาลแต่ละยุคสมัย

1.2 เป็นเครื่องมือที่ดี ที่จะช่วยประกอบการคาดคะเนสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และการคลังของประเทศเมื่อประเทศใช้งบประมาณไปแล้ว

1.3 เป็นเครื่องมือในการวางแผนดำเนินงานของรัฐบาลว่าจะมีรายได้จากทางใด เป็นจำนวนเท่าใด และควรใช้จ่ายเพื่อการใดเป็นจำนวนเท่าใด

1.4 เป็นเครื่องมือที่ฝ่ายนิติบัญญัติใช้ควบคุมฝ่ายบริหาร โดยเป็นผู้พิจารณาร่างงบประมาณประจำปีที่รัฐบาลเสนอ

1.5 เนื่องจากการจัดเก็บภาษีและการใช้จ่ายเงินตามงบประมาณของรัฐบาลมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ จึงต้องได้รับการอนุมัติจากรัฐสภาและประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติเพื่อควบคุมให้รัฐบาลเก็บภาษีและใช้จ่ายเงินไปตามรายการที่ได้รับอนุมัติเท่านั้น

2. ลักษณะของงบประมาณแผ่นดิน

งบประมาณแผ่นดินในรอบปีหนึ่ง ๆ ที่รัฐบาลจัดขึ้นนั้นจะแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ด้านต่างๆ ของรัฐบาลได้เป็นอย่างดี โดยรัฐอาจจัดได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

2.1 งบประมาณเกินดุล (surplus budget) คือ จัดโดยมีงบประมาณที่รายได้มากกว่างบประมาณรายจ่าย ซึ่งจะมีผลทำให้เศรษฐกิจหดตัวลง

2.2 งบประมาณสมดุล (balanced budget) คือ จัดโดยมีงบประมาณที่รายได้กับรายจ่ายพอดีกัน ซึ่งจะไม่ทำให้ภาวะเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง

2.3 งบประมาณขาดดุล (deficit budget) คือ จัดโดยที่มีงบประมาณที่รายได้น้อยกว่างบประมาณรายจ่าย ซึ่งจะมีผลให้เศรษฐกิจขยายตัวออกไป ในกรณีนี้รัฐบาลอาจชดเชยงบประมาณขาดดุล โดยใช้เงินกงคลังหรือเงินกู้ด้วยก็ได้

3. กระบวนการจัดทำงบประมาณ

เพื่อให้เห็นตัวอย่างกระบวนการจัดทำงบประมาณแผ่นดิน ก็จะได้นำวิธีการบริหารงบประมาณในแต่ละปีของประเทศไทย มีกระบวนการที่เรียกว่าวงจรงบประมาณ (budget cycle) ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

3.1 วงจรงบประมาณ (budget cycle)

3.1.1 การจัดเตรียมงบประมาณ จัดทำโดยฝ่ายบริหารซึ่งมีสำนักงบประมาณในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบทำหน้าที่รวบรวมตัวเลขแผนการใช้จ่ายเงินประจำปีของหน่วยงานต่าง ๆ ตามแผนงานและโครงการที่กำหนดไว้มาวิเคราะห์และการวางแผนงบประมาณให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในระยะนั้น ๆ

3.1.2 การอนุมัติงบประมาณ เมื่อสำนักงบประมาณจัดเตรียมรายละเอียดของเอกสารงบประมาณและร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป เมื่อผ่านการพิจารณาจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ก็จะน้ำเสนอต่อไปยังรัฐสภาประมาณ 2 - 3 เดือน ก่อนเริ่มปีงบประมาณ (1 ตุลาคมของปีนั้น ๆ ถึง 30 กันยายนของปีถัดไป) เพื่อรัฐสภาพิจารณาอนุมัติต่อไป เมื่อพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีผ่านการอนุมัติของรัฐสภาแล้ว นายกรัฐมนตรีก็จะนำขึ้นทูลเกล้าถวายพระมหากษัตริย์เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยและประกาศเป็นกฎหมายต่อไป

3.1.3 การบริหารงบประมาณ เมื่อพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว ฝ่ายบริหาร คือ ส่วนราชการต่าง ๆ ที่ได้รับงบประมาณก็จะทำการ

เบิกจ่ายงบประมาณมาใช้ดำเนินการตามแผนงานและโครงการที่กำหนดไว้ต่อไป โดยมีสำนักงบประมาณตามบัญชีกลางเป็นผู้ควบคุมการเบิกจ่าย

3.1.4 การประเมินผลและนำผลลัพธ์ไปปรับใช้ในงบครั้งต่อไป โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณ (value for money)

3.2 ข้อบกพร่องบางประการของการจัดทำงบประมาณตามโครงสร้างของวิธีการงบประมาณแผ่นดินของไทยข้างต้นนั้น ยังมีข้อบกพร่องบางประการ (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2549) ดังนี้

3.2.1 ข้อมูลงบประมาณ ซึ่งปัจจุบันถูกผูกขาดโดยหน่วยงานราชการ เป็นเรื่องยากที่ฝ่ายอื่น ๆ หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเข้าถึงข้อมูล และจะรู้เท่าทันสำนักงบประมาณ เช่น สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา ประชาชน และสื่อมวลชน ทุกฝ่ายได้ข้อมูลเฉพาะในส่วนที่สำนักงบประมาณต้องการเปิดเผย โดยนัยนี้หมายถึง สภาวะความไม่เท่าเทียมกันของข่าวสารข้อมูล (asymmetric information) ในสภาพเช่นนี้เราจะกาดหวังได้อย่างไรว่าสภานิติบัญญัติซึ่งอนุมัติและกำกับตรวจสอบงบประมาณจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ การขาดแคลนข้อมูลทำให้หน่วยงานอื่นจะเห็นขัดแย้งกับสำนักงบประมาณนั้นเป็นเรื่องยาก

3.2.2 ในขั้นตอนการตั้งกรรมาธิการวิสามัญเพื่อพิจารณางบประมาณ (ในวาระสอง ซึ่งจะมีเวลาพิจารณาประมาณ 3 เดือน) ไม่ใช่กำตอบของการกำกับและตรวจสอบงบประมาณแผ่นดิน (สิ่งที่กรรมาธิการวิสามัญชุดนี้ดำเนินการ ซึ่งมีคำศัพท์เรียกว่า budget scrutiny คำว่า scrutiny สะท้อนความหมายความถี่ถ้วน) แต่คุณประโยชน์ของการตรวจสอบในขั้นตอนนี้อาจจะไม่มากนัก เพราะว่าเป็นการพิจารณาในส่วนย่อยแต่ไม่เห็นภาพรวม

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งอยู่ภายใต้กระแสการปฏิรูปการเมือง มีหน้าที่สำคัญในการจัดหาและให้บริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย การบรรเทาสาธารณภัย การป้องกันโรคติดต่อ การส่งเสริมด้านสาธารณสุขและการวิจัย การรักษาความปลอดภัย ตลอดจนการก่อสร้างและบำรุงรักษาถนนเพื่ออำนวยความสะดวกในการคมนาคม รวมถึงการจัดให้มีสวนสาธารณะเพื่อการนันทนาการ เป็นต้น ทั้งนี้ การจัดบริการสาธารณะดังกล่าวจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงาน ดังนั้น รัฐบาลของแต่ละประเทศจึงได้กระจายอำนาจทางการคลังสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถบริหารจัดการรายได้และกำหนดแนวทางการใช้จ่ายได้ด้วยตนเอง อันเป็นหลักประกันว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสามารถจัดบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม ตามหลักการแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพึ่งพาแหล่งทรัพยากรภายในพื้นที่เป็นหลัก มากกว่าการพึ่งพาการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง อีกทั้งควรมีความเป็นอิสระทางการคลังในการบริหารจัดการรายได้และการใช้จ่ายของตนเอง ทั้งนี้ ความเป็นอิสระดังกล่าวมิได้หมายความว่าท้องถิ่นจะไม่ต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เนื่องจากในบางกรณีรายได้ของท้องถิ่น

อาจไม่เพียงพอต่อการจัดบริการสาธารณะ จึงยังคงมีความจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ อย่างไรก็ตาม หากพึ่งพาเงินอุดหนุนมากเกินไป อาจส่งผลให้รัฐบาลกลางมีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของท้องถิ่นได้ (วรทิพย์ มีมาก และคณะ, 2547 : 78)

ระบบงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นระบบงบประมาณแบบแสดงรายการ กล่าวคือ การจัดทำและการใช้จ่ายงบประมาณมิได้กำหนดให้ต้องมีแผนพัฒนาหรือแผนงานโครงการรองรับล่วงหน้า โดยสามารถกำหนดรายจ่ายตามหมวดรายจ่ายและแสดงไว้ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ทั้งนี้ เดิมกำหนดหมวดรายจ่ายไว้ 11 หมวด ได้แก่ หมวดเงินเดือน หมวดค่าจ้างประจำ หมวดค่าจ้างชั่วคราว หมวดค่าตอบแทน หมวดค่าใช้สอย หมวดค่าวัสดุ หมวดค่าสาธารณูปโภค หมวดเงินอุดหนุน หมวดรายจ่ายอื่น หมวดครุภัณฑ์ และหมวดค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ดังนั้น งบประมาณแบบแสดงรายการจึงมุ่งควบคุมการใช้จ่ายตามหมวดรายจ่ายต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม กระทรวงมหาดไทยเห็นว่าระบบดังกล่าวไม่เอื้อต่อการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เนื่องจากขาดความชัดเจนด้านวัตถุประสงค์ของการใช้จ่าย เช่น ใช้เงินเพื่ออะไร ที่ไหน และเมื่อใด จึงได้มีการปรับปรุงระบบงบประมาณใหม่ โดยกำหนดให้ก่อนการใช้จ่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำโครงการให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างชัดเจน และตั้งงบประมาณรายจ่ายตามโครงการดังกล่าว ระบบใหม่นี้จึงมุ่งเน้นการควบคุมงบประมาณในระดับแผนงานและงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ มากกว่าการควบคุมตามหมวดรายจ่ายเช่นที่ผ่านมา ซึ่งเรียกว่า ระบบงบประมาณแบบแผนงาน (กรมการปกครอง, 2543 : 15)

การที่เทศบาลได้รับการจัดสรรงบประมาณถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณที่ไม่สมดุล บางกรณีจัดสรรเกินความจำเป็น ขณะที่บางกรณีไม่เพียงพอ ส่งผลให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ ดังนั้น เทศบาลจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบการบริหารงานแบบบูรณาการในระดับองค์กร โดยมีโครงสร้างที่เอื้อต่อความเป็นอิสระ ความคล่องตัว การมีส่วนร่วม และความสามารถในการตรวจสอบ เพื่อให้การบริหารงบประมาณมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ เทศบาลในฐานะนิติบุคคลยังมีอำนาจในการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินของตน รวมทั้งมีอำนาจในการจัดหารายได้จากการให้บริการและการจัดเก็บค่าธรรมเนียมตามที่กฎหมายกำหนด (ธเนศพล อินทร์จันทร์, 2562 : 32) รายได้และผลประโยชน์ของเทศบาลในฐานะนิติบุคคลของรัฐ ไม่อยู่ในข่ายต้องนำส่งกระทรวงการคลังตามกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลังและกฎหมายวิธีการงบประมาณ ส่งผลให้เทศบาลมีอำนาจในการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินของตนเอง

ทั้งนี้ การบริหารงบประมาณของเทศบาลครอบคลุมภารกิจสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ การจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล การบริหารการเงินและบัญชี ตลอดจนการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ซึ่งล้วนเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของ

เทศบาล และมีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวมถึงการสร้างความเข้าใจและการมอบหมายบุคลากรให้ปฏิบัติงานด้านงบประมาณได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า การบริหารงบประมาณของไทยในระดับชาติใช้ระบบงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งผ่านวงจรตั้งแต่การจัดเตรียมโดยฝ่ายบริหาร การอนุมัติเป็นกฎหมายโดยรัฐสภา ไปจนถึงการบริหารและการประเมินผล โดยงบประมาณแต่ละปีอาจเป็นแบบเกินดุล สมดุล หรือขาดดุล อย่างไรก็ตามความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลและการตรวจสอบที่อาจไม่ครอบคลุมภาพรวม ในระดับท้องถิ่น เทศบาลมีอิสระทางการคลังในการจัดเก็บรายได้และจัดทำงบประมาณแบบแผนงานเพื่อบริการสาธารณะ แต่ยังพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐและประสบปัญหาการจัดสรรที่ไม่สมดุล ทำให้ต้องเน้นความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

แนวทางการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณ การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการจัดทำแผลเสนอของบประมาณได้กำหนดนโยบายของส่วนงาน/กองต่างๆ ภายในหน่วยงาน และถูกสนองตอบโดยผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการนำไปปฏิบัติและมีการศึกษาข้อตกลงผลการปฏิบัติงานและกำหนดเป้าหมายการให้บริการสาธารณะทุกระดับ โดยมีการวิเคราะห์ทิศทางและยุทธศาสตร์ของหน่วยงานได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนการดำเนินงาน เพื่อนำมาเป็นกรอบในการจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และได้มีการวิเคราะห์และศึกษาปัญหาตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหากำหนดกิจกรรมโครงการและเสนอของบประมาณ การจัดทำและเสนอของบประมาณ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการ ตรวจสอบการรับจ่ายเงินประจำวัน มีการประชุมกำหนดเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณ เพื่อวางแผนให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายมีระบบ ข้อมูลสารสนเทศสนับสนุนการวางแผนและจัดสรรงบประมาณ (ประเสริฐ ธานีรัตน์, 2565)

ด้านการจัดสรรงบประมาณ การดำเนินงานด้านการจัดสรรงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้มีการจัดทำและเสนอแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พร้อมทั้งตราข้อบัญญัติงบประมาณเพื่อขอความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น รวมถึงการชี้แจงข้อมูลการบริหารงบประมาณต่อประชาชนอย่างโปร่งใส ทั้งนี้ มีการจัดทำรายละเอียดแผนปฏิบัติการและการใช้จ่ายงบประมาณให้สอดคล้องกับวงเงินที่ได้รับทั้งในและนอกงบประมาณ โดยคำนึงถึงความเพียงพอและลำดับความสำคัญของโครงการหรือกิจกรรม นอกจากนี้ ยังมีการติดตามการจัดสรรงบประมาณและการโอนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหารและบุคลากรมีส่วนร่วมในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณอย่างโปร่งใส ชัดเจน และเป็นธรรม

ด้านการตรวจสอบติดตามประเมินผล การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการตรวจสอบและติดตามประเมินผลได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้สนับสนุนให้มีการตรวจสอบด้านการเงินทั้งจากภายในและภายนอก เช่น ประชาชนในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตรวจสอบ และมีการจัดทำตัวชี้วัดความสำเร็จของผลผลิตที่กำหนด

ตามข้อตกลงการให้บริการผลผลิต มีการกำหนดปัจจัยหลักความสำเร็จ ตัวชี้วัด และรายงานผลการประเมินต่อคณะกรรมการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน จัดให้มี การตรวจสอบการรับการจ่ายเงินประจำวันตามระเบียบ มีคณะกรรมการเก็บรักษากุญแจตู้นิรภัยและดำเนินการตามระเบียบ รายงานสภาพทางการเงินทุกไตรมาสเพื่อเสนอยังหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง แต่งตั้งให้มีผู้ตรวจสอบ งานการเงิน บัญชี เปิดเผยข้อมูลรายงานการเงินและผลการดำเนินงานแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

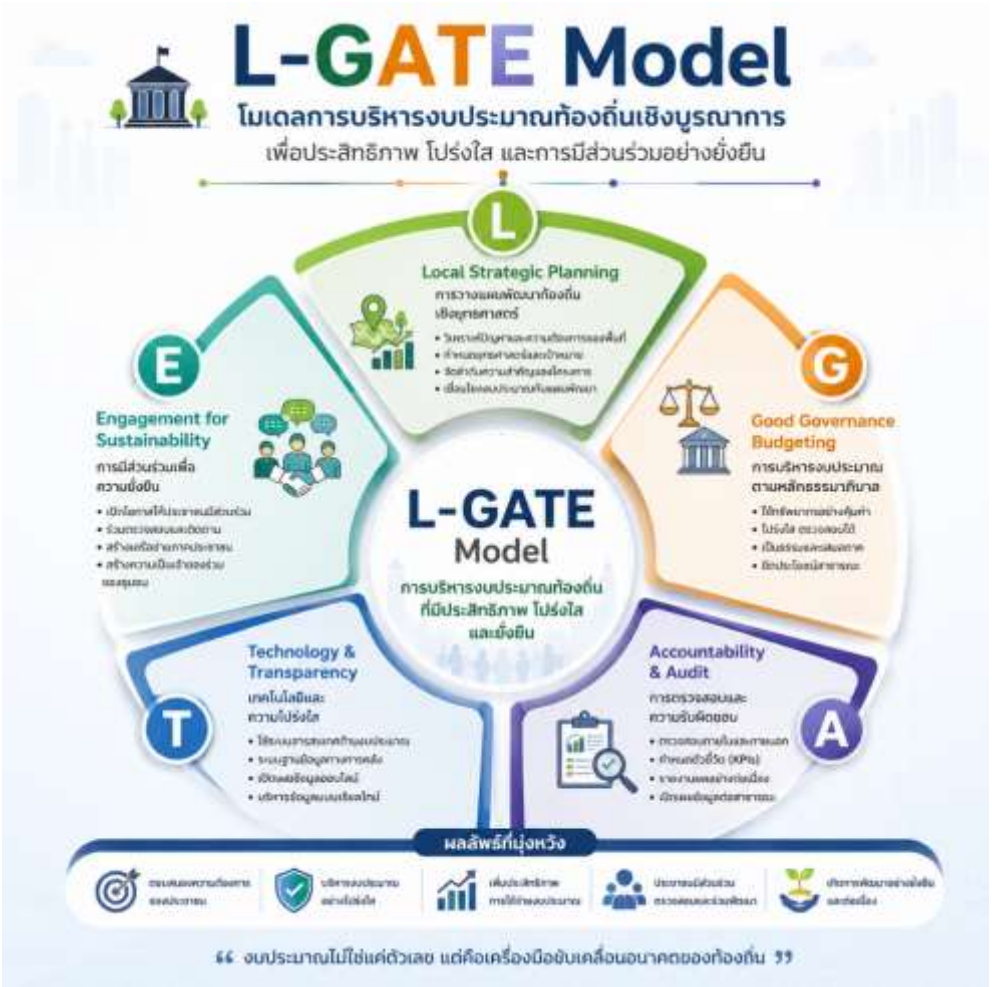
ด้านการบริหารการเงินและบัญชี การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการบริหารการเงินและบัญชี ด้านการบริหารการเงินสร้างวินัยทางการเงินด้วยการรักษาผลประโยชน์การบริหารเงิน ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารการเงินด้วยความซื่อสัตย์สุจริต นโยบายบริหารการเงินสอดคล้องกับ เป้าหมายของระบบงานที่ตั้งไว้สนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตรวจสอบผลการดำเนินงาน ทางการเงิน กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติ ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการนำส่ง เก็บรักษา โอน เบิกจ่าย และรับเงินตามขั้นตอนและวิธีการที่กระทรวงการคลังกำหนด รวมทั้งเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างเคร่งครัด ตามขั้นตอนที่ กระทรวงการคลังกำหนด

ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ การดำเนินงานด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้มีการจัดทำและปรับปรุงทะเบียนทรัพย์สินประเภทวัสดุและครุภัณฑ์ให้เป็นปัจจุบัน พร้อมทั้งดำเนินการสำรวจ ตรวจสอบ และจำหน่ายพัสดุประจำปี รวมถึงการจดทะเบียนที่ดิน อาคาร และสิ่งก่อสร้างเป็นที่ราชพัสดุให้ครบถ้วน ทั้งนี้ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บ ควบคุม และเบิกจ่ายพัสดุให้เป็นไปตามระบบอย่างเป็นระเบียบ ปลอดภัย และพร้อมใช้งาน ตลอดจนมีการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำบัญชีวัสดุและทะเบียนครุภัณฑ์ให้ถูกต้องตามระเบียบในแต่ละปีงบประมาณ รวมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบพัสดุประจำปี และมอบหมายอำนาจให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้างตามวงเงินและหลักเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อให้การใช้สินทรัพย์เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณ เป็นการวิเคราะห์แผนพัฒนาท้องถิ่นและยุทธศาสตร์ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ และใช้ระบบสารสนเทศเพื่อวางแผนอย่างถูกต้องตามระเบียบ 2) ด้านการจัดสรรงบประมาณ ความโปร่งใสและเป็นธรรม โดยเสนอแผนปฏิบัติการและข้อบัญญัติต่อคณะกรรมการ ชี้แจงต่อประชาชน จัดสรรตามลำดับความสำคัญและวงเงินที่มีอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งติดตามการโอนงบประมาณระหว่างหน่วยงาน 3) ด้านการตรวจสอบติดตามประเมินผล โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบทั้งภายในและภายนอก กำหนดตัวชี้วัด (KPIs) รายงานผลต่อคณะกรรมการ จัดทำรายงานการเงินรายไตรมาสต่อผู้มีส่วนได้เสีย และมีระบบตรวจสอบการรับจ่ายเงินประจำวัน 4) ด้านการบริหารการเงินและบัญชี

ยึดหลักวินัยการเงิน สุจริต และปฏิบัติตามขั้นตอนของกระทรวงการคลังอย่างเคร่งครัด ทั้งการนำส่ง เก็บรักษา โอน และเบิกจ่ายเงิน รวมถึงการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการตรวจสอบ และ 5) ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ให้ความสำคัญกับการจัดทำทะเบียนคุมทรัพย์สินให้เป็นปัจจุบัน การตรวจสอบและจำหน่ายประจำปี การจัดเก็บอย่างเป็นระบบและปลอดภัย แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบพัสดุและกระจายอำนาจด้านจัดซื้อจัดจ้างเพื่อให้เกิดการใช้สินทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

องค์ความรู้



ภาพที่ 1 L-GATE Model โมเดล

L-GATE Model เป็นโมเดลที่อธิบายว่า การบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการแบบบูรณาการทั้งระบบ โดยเริ่มจากการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล การตรวจสอบอย่างมีส่วนร่วม การใช้เทคโนโลยีเพื่อ

ความโปร่งใส และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และยั่งยืนในระยะยาว อธิบายรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1) L : Local Strategic Planning การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นเชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาเชิงพื้นที่ การกำหนดยุทธศาสตร์ท้องถิ่น การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ และการเชื่อมโยงงบประมาณกับแผนพัฒนา

2) G : Good Governance Budgeting การบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การบริหารแบบโปร่งใสตรวจสอบได้ ความเป็นธรรมในการจัดสรรงบประมาณ และการคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ

3) A : Accountability & Audit การตรวจสอบและความรับผิดชอบ เน้นการตรวจสอบภายในและภายนอก การกำหนดตัวชี้วัด (KPIs) การรายงานผลทางการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ

4) T : Technology & Transparency เทคโนโลยีและความโปร่งใส โดยใช้ระบบสารสนเทศด้านงบประมาณ ระบบฐานข้อมูลทางการคลัง การเปิดเผยข้อมูลออนไลน์ และการบริหารข้อมูลแบบเรียลไทม์

5) E : Engagement for Sustainability การมีส่วนร่วมเพื่อความยั่งยืน คือการรับฟังความคิดเห็นประชาชน การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบงบประมาณ การสร้างเครือข่ายภาคประชาชน และการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน

สรุป

การบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการวางแผนให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนด พร้อมทั้งจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอและพร้อมใช้งาน เพื่อเสริมความคล่องตัวและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ งบประมาณถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้

การบริหารงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้รวดเร็วและยั่งยืน โดยควรวางแผนการจัดทำงบประมาณอย่างรอบคอบ กำหนดแผนงานและงบประมาณให้สอดคล้องกับนโยบายและกลยุทธ์ ควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปตามแผน พร้อมทั้งติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงปรับปรุงแก้ไขเมื่อเกิดปัญหา ทั้งนี้ การบริหารงบประมาณที่เหมาะสมจะส่งผลให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิผลและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนทางการคลัง ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบ และการรับผลประโยชน์ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล ควบคู่กับการพัฒนาองค์กรในระดับมหภาค ทั้งด้านบรรยากาศการทำงาน สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การประยุกต์ใช้เทคนิคการบริหารที่สอดคล้องกับบริบท ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางการคลังอย่างยั่งยืน

References

กรมการปกครอง. (2543). *การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดน.

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. (2535). *รูปแบบการพัฒนาการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพาณิช.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2547). *รายจ่ายของรัฐเพื่อสังคม: รายจ่ายลดความยากจนในแนวทางใหม่*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

ทนงศักดิ์ จันทะเวช. (2558). การวิเคราะห์งบประมาณของเทศบาลตำบลทับช้าง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี. *วารสาร มจรสังคมศาสตร์ปริทรรศน์*.

ธเนศพล อินทร์จันทร์. (2562). การบริหารจัดการการเงินและงบประมาณของเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*.

นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์. (2535). *การงบประมาณ: หลักทฤษฎีและแนววิเคราะห์เชิงปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ประเสริฐ ธานีรัตน์. (21 ตุลาคม 2565*). แนวทางการดำเนินการด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณ.* (พัชรินทร์ ปรีชา, ผู้สัมภาษณ์).

พัฒนา กิติอาษา. (2546). *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพมหานคร: แปลนพริ้นติ้ง.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2555). *เอกสารการสอนชุดวิชาการคลังสาธารณะและการบริหารงบประมาณ หน่วยที่ 1-8* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

รุจิร์ ภู่สาระ, และ จันทรานี สงวนนาม. (2545). *การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์.

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2553). *การจัดการภาครัฐแนวใหม่*. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.

วรทิพย์ มีมาก, และคณะ. (2547). *หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข*. กรุงเทพมหานคร: รำไทยเพรส.

อเนก เธียรถาวร. (2539). *เศรษฐศาสตร์มหภาค 1*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อัมพร ธำรงลักษณ์. (2553). *การบริหารรัฐกิจเบื้องต้น: สาระ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Barnard, C. I. (1972). *The functions of the executive*. Boston, MA: Harvard University Press.

Drucker, P. F. (1954). *The practice of management*. New York, NY: Harper & Row.

Simon, H. A. (1976). *Administrative behavior: A study of decision-making processes in administrative organization* (3rd ed.). New York, NY: Free Press.

รถแห่กระแสวัฒนธรรมร่วมสมัย : เอกลักษณ์ อิทธิพลและการขยายพื้นที่ทางดนตรีสมัยใหม่ในไทย

Parade Trucks in Contemporary Cultural Trends: Identity, Influence, and the Expansion of Modern Musical Spaces in Thailand

ภคอัศม์ โปษะกฤษณะ Pakaus Poshakrishna
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Pakaus354@hotmail.com

Received 2025/08/26 *Revised* 2025/09/02 *Accepted* 2025/09/24

บทคัดย่อ

งานเขียนนี้มุ่งศึกษารถแห่ในฐานะปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมร่วมสมัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างและนิยามเอกลักษณ์ใหม่ของความเป็นไทย รถแห่เป็นพื้นที่ ที่สะท้อนพลวัตของสังคมไทยในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ผ่านการผสมผสานดนตรีพื้นบ้านเข้ากับดนตรีสมัยใหม่ อันเป็นการเชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับความบันเทิงรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับรสนิยมของคนโดยการทำให้เป็นท้องถิ่น ในขณะเดียวกันรถแห่ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะชั่วคราวที่เปิดโอกาสให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งการร้องรำทำเพลง การพบปะพูดคุย และการสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด พื้นที่สาม (Third Place) ของ Ray Oldenburg ที่ชี้ว่ามนุษย์จำเป็นต้องมีพื้นที่พบปะนอกเหนือจากบ้านและที่ทำงาน เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและผ่อนคลายอารมณ์จากความเหนื่อยล้าในการใช้ชีวิตในสังคมเมืองที่เร่งรีบภายใต้ระบบทุนนิยม นอกจากนี้ รถแห่ยังมีมิติทางเศรษฐกิจที่สำคัญ เนื่องจากการจัดงานรถแห่มักเป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณีเช่น ประเพณีแห่เทียน งานประเพณีผีตาโขนและงานมงคลต่างๆ ถือเป็นการกระตุ้นการค้าขายในท้องถิ่น ตั้งแต่ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ไปจนถึงสินค้าพื้นบ้าน สร้างรายได้และความคึกคักแก่ชุมชนไปพร้อมกับมิติทางวัฒนธรรมและสังคม พบว่ารถแห่จึงไม่เพียงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสืบทอดวัฒนธรรม วัฒนธรรมรถแห่นั้นยังคงต่อรองความหมายของความเป็นไทยในมิติใหม่ ที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และหลากหลายมากขึ้นโดยสะท้อนภาพความเป็นไทยที่ไม่ได้หยุดนิ่งหากแต่เปลี่ยนแปลงและปรับตัวไปตามบริบทของสังคมร่วมสมัยผ่านคนรุ่นใหม่ในการนิยามคุณค่าที่ไม่ได้ถูกยึดโยงอยู่กับอำนาจรัฐ

คำสำคัญ : รถแห่, วัฒนธรรมร่วมสมัย, ความเป็นไทย, เอกลักษณ์ใหม่.

Abstract

This paper examines Parade Trucks as a contemporary cultural phenomenon that plays a significant role in creating and redefining Thai identity. Parade Trucks are spaces that reflect the dynamics of Thai society in a globalized world through the fusion of traditional and modern music, connecting local culture with new forms of entertainment that align with people's tastes and localization. At the same time, Parade Trucks serve as temporary public spaces that allow people to participate in singing, dancing, socializing, and building social networks. This aligns with Ray Oldenburg's concept of "Third Place," which emphasizes the need for social spaces beyond home and work to foster a sense of community and relieve the stress of fast-paced urban living under a capitalist system. Furthermore, Parade Trucks have an important economic dimension, as Parade Trucks are often part of traditional events such as candle processions, the Phi Ta Khon festival, and other holy ceremonies. These events stimulate local commerce, from restaurants and beverages to local products, generating income and enhancing community vitality, along with cultural and social dimensions. Therefore, Parade Trucks serve not only as a tool for cultural preservation. The parade culture continues to negotiate the meaning of Thainess in a new dimension that is more open, flexible, and diverse, reflecting a Thainess that is not static but changes and adapts to the context of contemporary society through the new generation's definition of values that are not tied to state power.

Keywords: Parade Truck, Contemporary Culture, Thainess, Identity.

บทนำ

หากกล่าวถึงวัฒนธรรมหรือสิ่งที่สะท้อนความเป็นไทย หลายคนอาจนึกถึงวัดวาอาราม สถาปัตยกรรมทรงไทย หรือประเพณีสำคัญอย่างสงกรานต์และลอยกระทง ซึ่งล้วนเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมที่ไทยมีรากฐานร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออุษาคเนย์ อย่างไรก็ตาม หากมองไปยังวัฒนธรรมร่วมสมัยที่เกิดขึ้นในสังคมไทยช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา คงปฏิเสธไม่ได้ว่า รถแห่ (Parade Truck) คือหนึ่งในเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่ถือกำเนิดขึ้นในภาคอีสาน และยังคงสะท้อนตัวตนของคนสังคมไทยยุคใหม่ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้คนหลากหลายวัยได้มีส่วนร่วมในวัฒนธรรมรถแห่

วัฒนธรรมรถแห่นั้นเป็นที่นิยมอย่างมากในภาคอีสาน ที่ชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของผู้คนที่เข้ามาสร้างความสนุกสนานและผ่อนคลายผ่านการเต้นและเสียงเพลง ยิ่งไปกว่านั้นรถแห่ไม่ได้เป็น

เพียงความบันเทิงเคลื่อนที่ แต่ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้คนต่างกลุ่มและต่างวัยเข้าด้วยกัน ผ่านท่วงทำนองดนตรีทั้งหมอลำ ลูกทุ่ง หรือแม้แต่การผสมผสานดนตรีสากลอย่าง ป๊อป ร็อก หรือ EDM เข้าไปด้วย (ณัฐพล วิสุทธิแพทย์, 2568: 11-44) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการ การทำให้เป็นท้องถิ่น(Localization) ซึ่งเป็นการนำดนตรีสากลมาปรับให้เข้ากับดนตรีพื้นบ้านได้อย่างกลมกลืน จนกลายเป็นท่วงทำนองใหม่ที่เข้าถึงผู้คนในท้องถิ่นได้อย่างลงตัว

รถแห่ยังคงมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจและพิธีกรรมทางสังคม เพราะโดยเป็นส่วนหนึ่งในประเพณี เช่น งานบุญบั้งไฟ งานแห่เทียน งานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน หรืองานมงคลต่างๆ ในท้องถิ่น ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยสืบสานพิธีกรรมดังเดิม แต่ยังทำให้ชุมชนมีความคึกคัก สร้างรายได้จากการค้าขาย ทั้งอาหาร เครื่องดื่ม ไปจนถึงสินค้าพื้นบ้านที่สะท้อนภูมิปัญญาชาวบ้านในอีกด้านหนึ่ง รถแห่ยังเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เปิดพื้นที่ในการนิยามความเป็นไทยแบบใหม่ผ่านสายตาและรสนิยมของคนรุ่นใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากการนิยามที่มักถูกกำกับและผูกโยงอยู่กับ อำนาจรัฐ หรือรสนิยมกระแสหลัก รถแห่ในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรมจึงทำให้เกิด การต่อรอง การช่วงชิง ความหมายของความเป็นไทยที่ไม่ได้หยุดนิ่ง หากแต่ปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยร่วมสมัยดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษาภูมิหลังและพัฒนาการของรถแห่ ตลอดจนบทบาทของรถแห่ในฐานะปรากฏการณ์วัฒนธรรมร่วมสมัยที่มีส่วนสำคัญต่อการสร้างและนิยามอัตลักษณ์ใหม่ของความเป็นไทย โดยเน้นให้เห็นถึงความเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และหลากหลาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความเป็นไทยไม่ใช่สิ่งตายตัว หากแต่เป็นกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นและต่อรองความหมายอยู่ตลอดเวลา

ภูมิหลังและพัฒนาการของรถแห่

รถแห่เป็นการแสดงดนตรี เพลงหมอลำ ลูกทุ่ง ผสมผสานกับเพลงสากล ทำให้เกิดการมิกซ์เสียงเข้ากับทำนองสากลอย่าง EDM จนเกิดเป็นเพลงที่มีทำนองแปลกใหม่ มีการบรรทุกเครื่องเสียงต่างๆเหมือนเวทีคอนเสิร์ตแต่ว่าอยู่บนรถบรรทุกที่สามารถเคลื่อนที่ไปแสดงได้ตลอดเวลาโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1.จอดแสดงอยู่กับที่ 2.เคลื่อนที่ร่วมขบวนไปด้วยในงานประเพณี (Duangkhamchan, 2022: 71-92) โดยการแสดงของรถแห่มักจะอยู่ที่งานมงคลต่างๆ ได้แก่ งานแต่งงาน งานบวช หรือแม้แต่กระทั่งงานประเพณีต่างๆในพื้นที่ภาคอีสาน เช่น งานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน บุญข้าวจี่ งานบุญผะเหวด งานบุญแห่เทียน เป็นต้น จากงานเขียนของ รุ่งลดิศ จตุรไพศาล และ สมสุข หินวิมาน (2567) ได้ชี้ว่า รถแห่นั้น ถือเป็นสื่อท้องถิ่น (Folk Media) ประเภทหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ออกมาผ่านเสียงเพลงพื้นบ้าน

การแบ่งพัฒนาการของรถแห่นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ช่วง (อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ, 2565: 21-24) ได้แก่

ช่วงยุคดังเดิมที่ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น กลองยาว พิน ฉิ่ง ฉาบ แคน โดยมาบรรเลงเป็นเพลงพื้นบ้าน เรียบกว่า ลาย ในการแสดงดนตรีในช่วงยุคนี้จะไม่มีนักร้องจะมีแค่เพียงแต่การบรรเลงเสียงเพลงเท่านั้น

ช่วงยุคผสมวง โดยจะมีการพัฒนาการคือการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาประกอบ เช่น กีต้าร์ กลองชุด แต่ว่าทว่าก็ยังคงไม่มีนักร้องเหมือนดั่งช่วงยุคต้นเป็นการแสดงรถแห่แบบสั้นๆ ภายในชุมชนเท่านั้นโดยเน้นไปที่เสียงดนตรีแบบกระหึ่ม

ช่วงยุครถแห่ดนตรี มีพัฒนาการคือการเปลี่ยนจากรถกระบะมาเป็นรถบรรทุก แต่ว่ายังคงไม่มีนักร้องสดแต่อาศัยการเป็นเทปหรือซีดีเพลงเอาและเริ่มมีการนำรถแห่มาใช้ในงานต่าง ๆ มากขึ้น

ช่วงยุครถแห่ดนตรีสด โดยใช้นักร้องมาร้องเพลงสดไม่เหมือนช่วงยุครถแห่ดนตรีที่ใช้ซีดีเพลงและมีการเพิ่มแสงและสีเข้ามาให้เหมือนเวทีคอนเสิร์ตขนาดย่อม

อย่างไรก็ตามหลังจากการเกิดของโรคระบาดโควิด-19 (Covid-19) นั้นทำให้เกิดการล็อคดาวน์ (Lockdown) และจำกัดจำนวนคนเพื่อเว้นระยะห่างที่จะเข้ามาร่วมงาน (Duangkhamchan, 2022: 71-92) ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนมีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง ผ่านการไลฟ์สตรีม (Live Streaming) เป็นการถ่ายทอดสดออนไลน์ให้คนที่ไม่สามารถเข้าร่วมรับชมได้หรือแม้แต่การอัปโหลดคลิปวิดีโอลงใน Facebook, Youtube และ Tiktok เพื่อให้มีคนมารับชมมากขึ้น (สิทธิณี เกตุจินดา และคณะ, 2567: 116-165) ยิ่งไปกว่านั้นยังสามารถสร้างรายได้จากโปรไฟล์ครีเอเตอร์ของแพลตฟอร์มต่างๆได้ด้วยเช่นกันเป็นการชดเชยรายได้อีกทางจึงอาจจะเรียกได้ว่าเป็นอีกยุคของรถแห่ในยุคดิจิตอลก็ว่าได้

บทบาทของรถแห่ในงานบุญ งานเทศกาล และกิจกรรมสาธารณะรถแห่ถือเป็นหนึ่งในส่วนสำคัญของงานบุญ งานเทศกาล และกิจกรรมสาธารณะในสังคมไทยโดยเฉพาะในภาคอีสานที่นิยมใช้รถแห่เป็นสื่อกลางสร้างความสนุกสนานในงานบุญทางศาสนา เช่น บุญบั้งไฟ บุญกฐิน หรือการบวชนาค ยิ่งไปกว่านั้นรถแห่ยังคงทำหน้าที่เชิญชวนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมการมีส่วนร่วมและการรักษาความสัมพันธ์ในชุมชน ในขณะเดียวกัน รถแห่ยังมีบทบาทสำคัญในงานเทศกาลและงานบันเทิงสาธารณะ เช่น งานสงกรานต์ งานปีใหม่ หรือประเพณีท้องถิ่นต่างๆ ที่ต้องการสร้างบรรยากาศคึกคักและมีชีวิตชีวา รถแห่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว กระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น และเป็นเวทีสำหรับการแสดงดนตรีและศิลปะพื้นบ้าน ทั้งยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่แห่งการแสดงออกทางวัฒนธรรมร่วมสมัยที่ผสมผสานดนตรีลูกทุ่ง หมอลำ และแนวเพลงสมัยใหม่เข้าด้วยกันนอกจากนั้น ในบริบทของกิจกรรมสาธารณะ รถแห่ยังถูกนำมาใช้เป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ตลอดจนการสร้าง

ความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการเคลื่อนที่ไปตามพื้นที่ต่างๆ รถแห่จึงไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสร้างความบันเทิงเท่านั้น หากยังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงพลังของชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคม และการปรับตัวทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมสากลเข้าด้วยกันในยุคสมัยใหม่



รูปภาพที่ 1 แสดงงานรถแห่ในเวลากลางคืนและการจัดวางของเครื่องดนตรีและนักร้อง
ที่มา: รถแห่ชวมิตรมิวสิค มหาสารคาม



รูปภาพที่2 แสดง ขบวนแห่นาคและมีรถแห่ตามท้ายขบวนคอยเปิดเสียงเพลง
ที่มา: รถแห่ชวมิตรมิวสิค มหาสารคาม



รูปภาพที่3 แสดง รถแห่คณะดาราทองในช่วงปี พ.ศ.2540
ที่มา: ประชาไทย, กันยายน 2568



รูปภาพที่4 แสดง ขบวนแห่และมีรถแห่ตามท้ายขบวนในงานประเพณี
ที่มา: ศราวุธ สุขเจริญ

การรถแห่ในฐานะของวัฒนธรรมร่วมสมัย

การดัดแปลงเทคโนโลยีและการผลิตดนตรีในยุคปัจจุบันนั้นมีการใช้เทคโนโลยีที่แพร่หลายในหลายแง่มุม ดังที่กล่าวไปข้างต้นในช่วงพัฒนาการของรถแห่นั้นมีการดัดแปลงพัฒนาในการทำเอาเทคโนโลยีเครื่องเสียง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆมาใส่ในรถบรรทุกสิ่งเหล่านี้จะเกี่ยวพันไปในเรื่องการผสมผสานเครื่องดนตรีสากลกับเครื่องดนตรีไทย การผสมผสานดนตรีพื้นบ้านกับดนตรีสมัยใหม่รถแห่ถือเป็นสื่อกลางที่สะท้อนการผสมผสานระหว่างดนตรีพื้นบ้านและดนตรีสมัยใหม่ได้อย่างชัดเจน เพลงหมอลำและเพลงลูกทุ่งที่เป็นรากฐานทางดนตรีของชุมชน

ท้องถิ่นถูกนำมาปรับประยุกต์ด้วยเครื่องดนตรีสมัยใหม่ เช่น กีตาร์ไฟฟ้า กลองชุด และระบบเครื่องเสียงขนาดใหญ่ จนเกิดเป็นรูปแบบการแสดงที่เข้าถึงผู้ฟังในวงกว้างมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ การผสมผสานเช่นนี้ไม่เพียงแต่ช่วยรักษามรดกทางวัฒนธรรมดนตรีให้คงอยู่ แต่ยังทำให้เกิดความร่วมสมัยและความมีชีวิตชีวาในวัฒนธรรมดนตรีท้องถิ่น อันเป็นตัวอย่างของกระบวนการทำให้กลายเป็นท้องถิ่น ที่นำวัฒนธรรมหรือแนวคิดใหม่กับของเดิมถูกผสมรวมจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ กรณีศึกษารถแห่กับผีตาโขนส่งผลให้คนรุ่นใหม่และกลุ่มคนวัยทำงานเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นจนกลายเป็นงานที่เหล่าคนรุ่นใหม่อยากไปเข้าร่วม (อนุวัฒน์ บุตรทองทิม และคณะ, 2567: 2429-2440)

การสร้างพื้นที่ความบันเทิงและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนอกจากบทบาททางดนตรีแล้ว รถแห่ยังมีความสำคัญในฐานะพื้นที่สาธารณะชั่วคราวที่เปิดโอกาสให้ผู้คนในชุมชนได้มารวมตัวและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการร้องเพลง การเต้น หรือแม้แต่การพบปะพูดคุยกับผู้คนที่มาจากต่างถิ่น ลักษณะเช่นนี้ทำให้รถแห่ทำหน้าที่เป็นทั้งพื้นที่สาธารณะชั่วคราวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด พื้นที่สาม (Third Place) ของ Ray Oldenburg (1999) แนวคิดสามนั้นคือพื้นที่ทั้งสามแบบที่คนหนึ่งคนจะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ พื้นที่1 คือ บ้าน พื้นที่2 คือ สถานที่ทำงาน โรงเรียนหรือพื้นที่ส่วนตัวที่มีเป้าหมายเฉพาะ ส่วนพื้นที่ 3 คือ พื้นที่ที่เป็นกลางสำหรับการพบปะสังสรรค์ทางสังคม เป็นสถานที่ที่เราไปเพื่อพักผ่อน พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คนในครอบครัวหรือเพื่อนร่วมงาน สถานที่เหล่านี้คือหัวใจของชุมชนที่ทำให้เราไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ได้แก่ ร้านกาแฟ บาร์ ศูนย์ชุมชน งานกิจกรรมต่างๆ ที่มองว่านอกเหนือจากบ้านและที่ทำงาน มนุษย์ยังต้องการพื้นที่พบปะเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

ยิ่งไปกว่านั้นอาจจะมองว่าเป็นการสร้างพื้นที่ความปลอดภัย (Comfort zone) ให้กับตัวผู้เข้าร่วมงานอีกด้วย เพราะว่าในสังคมปัจจุบันนั้นจากสังคมที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันกลับกลายเป็นสังคมที่เร่งรีบภายใต้ระบบทุนนิยมที่ซึ่งอาจจะมากดทับต่อเหล่าแรงงานหรือกลุ่มคนที่ต้องถูกกดดันจากสิ่งเร้าต่างๆมากมาย จึงทำให้เกิดการสร้างพื้นที่ปลอดภัยมารองรับหรือเพื่อเป็นพื้นที่เราสามารถปลดปล่อยตัวตนของเราออกมาได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องแคร์สายตาของใคร อย่างการเต้นภายในงานรถแห่หรือที่เรียกว่า การเต้นบั้นเด้า เป็นการขยับเอวหรือใช้ส่วนของเอวเป็นหลัก หากใครที่เต้นบั้นเด้าได้โดดเด่นก็จะถูกเรียกว่า ดาวรถแห่ (รุ่งลดิศ จตุรไพศาล, 2565) การเต้นบั้นเด้าเป็นการเต้นที่ผู้ชมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ทันทีจึงเหมือนเป็นการเข้าร่วมในพื้นที่สาธารณะนั้น ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการบั้นเด้าแข่งกันระหว่างผู้ชมอีกด้วย ในแง่ของพื้นที่ของการบั้นเด้านั้นมีความคล้ายคลึงกับ การเต้นหน้าฮ้านของเวทีหมอลำเพราะจะมีพื้นที่หน้าเวทีให้เต้นเช่นเดียวกับงานรถแห่ แต่จะแตกต่างตรงที่การเต้นในงานรถแห่นั้นสามารถเต้นที่ทุกที่ที่มีพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Altman & Low, (2012) ว่าด้วยเรื่องของทฤษฎีความผูกผันต่อสถานที่ (Place

Attachment Theory) ที่เน้นไปที่การเยียวยาจิตใจที่เหนื่อยล้า และสร้างความผูกพันของคนต่อสถานที่ ในที่นี้จะพูดถึงพื้นที่สาธารณะชั่วคราวภายในงาน สิ่งเหล่านี้จะเชื่อมโยงให้เกิดอัตลักษณ์ความเป็นตัวเองกับสถานที่ จนก่อให้เกิดสถานที่โปรดที่สามารถเข้าไปพักผ่อนเพื่อปลดเปลื้องความเหนื่อยล้า อีกทั้งการจัดกิจกรรมรถแห่ยังมีมิติทางเศรษฐกิจที่กระตุ้นร้านค้าและกิจกรรมการค้าขายในท้องถิ่น ทำให้รถแห่มีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจควบคู่กันไป

การสร้างเอกลักษณ์ใหม่ของความเป็นไทย

การนิยามความเป็นไทยนั้นต่างจากอดีตที่การถูกนิยมความเป็นไทยหรือความมีคุณค่าทางวัฒนธรรมนั้นจะถูกตีความผ่านชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครองแต่เพียงเท่านั้น เช่น เพลงดังเดิม เครื่องดนตรีไทย การบรรเลงอย่างประณีตถูกต้องตามแบบแผนนั้นต่างหากคือวัฒนธรรมที่แท้จริง แต่ในขณะเดียวกันนั้น รถแห่ ซึ่งผสมผสานความเป็นพื้นบ้านกับสมัยใหม่ ถูกมองอย่างลดทอนคุณค่า หรือ ไม่ใช่วัฒนธรรมแท้ สิ่งนี้สะท้อนให้ถึงการกดทับ โดยใช้อุดมการณ์ชาติและความเป็นไทยมาควบคุมมาตรฐานทางวัฒนธรรมผ่านการขีดเส้นของชนชั้นนำ แต่ในปัจจุบันที่เป็นสังคมประชาธิปไตยที่คนทุกคนนั้นต่างมีสิทธิและเสรีภาพในการนิยามสิ่งต่างๆ ผ่านการช่วงชิงพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นและกลุ่มคนที่มองในแง่ลบ คงปฏิเสธไม่ได้เลยว่าในปัจจุบันนี้ก็ยังคงมีการลดทอนคุณค่าของวัฒนธรรมร่วมสมัยอยู่ต่อเนื่อง ผ่านแว่นตาของชนชั้นต่างๆ เช่น การมองว่ารถแห่นั้นเป็นเครื่องบันเทิงสำหรับชนชั้นรากหญ้าในขณะเดียวกัน การฟังเพลงแจ๊ส เพลงโอเปร่า หรือคอนเสิร์ตใหญ่ กลับถูกให้คุณค่ามากกว่ารถแห่ดนตรี สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้วัดว่าเป็นการกดทับผ่านรสนิยมทางเสียงเพลง หรือแม้แต่วัฒนธรรมจากทางตะวันตก เช่นการเต้น แทงโก เต้นบัลเล่ ก็ถูกนำไปเปรียบเทียบกับการเต้นบั้นเด้าและลดทอนคุณค่าลง จึงเป็นบทบาทของคนรุ่นใหม่ในการนิยามความเป็นไทยในฐานวัฒนธรรมร่วมสมัยใหม่ๆ

รถแห่ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่คนรุ่นใหม่ใช้แสดงออกถึงความภูมิใจในรากเหง้าท้องถิ่นของตนเอง โดยเฉพาะในภาคอีสานและสำหรับคนที่เข้ามาทำงานในเมืองใหญ่ รถแห่แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ใช่สิ่งที่ล้าสมัยหรือไม่ทันยุค แต่เป็นสิ่งที่สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี ดังเช่นพัฒนาการของรถแห่ที่แต่เดิมเป็นการแห่กลองพิน แคน ก่อให้เกิดพัฒนาการมาดังที่ได้กล่าวในบทก่อนหน้านี้ว่า เป็นการนำเพลงสากลมาผสมผสานกับดนตรีพื้นบ้านอย่างลงตัว การปรับตัวของวัฒนธรรม วัฒนธรรมรถแห่แสดงให้เห็นถึงความมีชีวิตชีวาและความสามารถในการปรับตัวของวัฒนธรรมอีสาน จึงบอกได้ว่าวัฒนธรรมรถแห่นั้นมีรากฐานมาจากการแห่เครื่องดนตรีพื้นบ้าน (อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ, 2565: 208-214) ซึ่งไม่ได้ยึดติดอยู่กับรูปแบบเดิมเพียงอย่างเดียว แต่สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่ตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ของคนรุ่นใหม่ได้ และยังคงการสะท้อนอัตลักษณ์สำหรับคนรุ่นใหม่ที่ย้ายไปอยู่ในเมืองใหญ่ รถแห่กลายเป็นเครื่องเตือนใจถึงบ้านเกิดและวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแต่เต็มไปด้วยความสุขและมิตรภาพ

การได้เข้าร่วมงานรถแห่หรือฟังเพลงจากรถแห่จึงเป็นเหมือนการเชื่อมต่อกับรากเหง้าของตนเอง และสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนการเกิดการยอมรับในวงกว้างจากเดิมที่เคยเป็นเพียงความบันเทิงในระดับท้องถิ่น ปัจจุบันวัฒนธรรมรถแห่ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น ทำให้มีความภาคภูมิใจที่วัฒนธรรมรถแห่ได้รับการยอมรับมากขึ้นเรื่อยๆ

วัฒนธรรมรถแห่อาจจะกลายเป็น Soft power หนึ่งที่แฝงวัฒนธรรมไทยสู่ผู้ชมต่างชาติผ่านโซเชียลมีเดีย (Social media) รถแห่กับการส่งออกภาพลักษณ์ไทยสู่สื่อสากลในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาวและกัมพูชา เนื่องจากรากฐานทางวัฒนธรรมและภาษามีความใกล้เคียงกัน ดนตรีและภาษาอีสานมีความใกล้เคียงกับวัฒนธรรมลาวและกัมพูชา โดยเฉพาะกับดนตรีหมอลำ ซึ่งเป็นแกนหลักของเพลงรถแห่ ทำให้ผู้ชมในประเทศเหล่านี้สามารถเข้าถึง เข้าใจ และเพลิดเพลินกับเพลงได้อย่างรวดเร็วการเข้าถึงผ่านโซเชียลมีเดียแพลตฟอร์มต่างๆ อย่าง YouTube และ Facebook กลายเป็นช่องทางหลักที่เพลงและคลิปรถแห่ถูกเผยแพร่ออกไปอย่างรวดเร็ว โดยไม่มีข้อจำกัดด้านสื่อกระแสหลัก ทำให้วัฒนธรรมรถแห่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ในประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างตรงไปตรงมาและมีประสิทธิภาพสูง แม้ว่าในระดับโลก แต่วัฒนธรรมรถแห่อาจจะยังไม่ถูกจัดว่าเป็น Soft Power เพราะยังขาดการสนับสนุนจากทางภาครัฐ และไม่ได้มีอิทธิเทียบเท่ากับอาหารไทย หรือศิลปะการต่อสู้มวยไทย เนื่องจากกเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัยเพิ่งเกิดขึ้นและเป็นที่นิยมได้ไม่นานแต่ในระดับภูมิภาครถแห่ได้พิสูจน์แล้วว่าเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการสร้างแรงดึงดูดทางวัฒนธรรมให้กับกลุ่มประเทศข้างเคียงได้อย่างประเทศลาวและกัมพูชาได้

ประเด็นท้าทายและข้อถกเถียง

อย่างไรก็ตามรถแห่มักเผชิญกับข้อจำกัดทางกฎหมายหลายประการ เนื่องจากมีการดัดแปลงและการใช้งานที่อาจจะไม่เป็นไปตามระเบียบการขับขี่รถแห่ในที่สาธารณะโดยไม่มีการขออนุญาตล่วงหน้าอาจจะเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ทำให้เกิดการกีดขวางการจราจร และสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้ใช้รถใช้ถนน ยิ่งไปกว่านั้นการใช้เสียงดังจะเกี่ยวพันไปกับกฎหมายว่าด้วยการควบคุมมลภาวะทางเสียง เครื่องเสียงที่มีความดังมากเกินไป รบกวนผู้อยู่อาศัย ในบริเวณใกล้เคียง รวมถึงสถานพยาบาลหรือสถานศึกษา ทำให้ผู้จัดงานอาจถูกแจ้งความในข้อหาก่อความเดือดร้อนรำคาญข้อจำกัดด้านกฎหมายและความปลอดภัยความเสี่ยงต่อผู้เข้าร่วม ผู้เข้าร่วมที่เต้นบนรถหรือเดินตามรถมักมีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับบาดเจ็บจากการ พลัดตกหรือถูกเฉี่ยวชน โดยเฉพาะเมื่อมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก นอกจากนี้ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขณะร่วมกิจกรรมยังเพิ่มโอกาสในการเกิดอุบัติเหตุและปัญหาความสงบเรียบร้อย การรวมตัวของผู้คนจำนวนมากที่มาพร้อมกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การทะเลาะวิวาทและการก่อความวุ่นวายในพื้นที่สาธารณะได้จึงอาจจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องของความปลอดภัยและการกำหนดกฎเกณฑ์

ดังกล่าวข้างต้นอาจจะทำให้เกิดการวิพากษ์จากกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มองว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากขัดต่อจารีตหรือขนบที่ทำตามกันมาในอดีตซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจจะถูกมองย้อนกลับไปในเรื่องของการช่วงชิงพื้นที่การนิยามความเป็นไทย สิ่งไหนมีคุณค่าหรือไม่มีคุณค่าระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตามในเมื่อวัฒนธรรมนั้นมีความเป็นพลวัตในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงและต่อยอดกันอยู่ตลอดเวลา วัฒนธรรมที่มีคุณค่าในช่วงเวลาหนึ่งอาจจะกลับกลายเป็นวัฒนธรรมที่เสื่อมคุณค่าลง ผ่านมุมมองแนวคิดของ ปิแอร์ บูดิเยอร์ (ฐานิดา บุญวรรโณ, 2565: 1-33) ทุนทางวัฒนธรรมนั้นมีการเพิ่มและลดอยู่ตลอดเวลา ยิ่งไปกว่านั้นการเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางวัฒนธรรมเมื่อเข้าสู่อุตสาหกรรมบันเทิง อาจจะส่งผลให้คุณค่าของวัฒนธรรมเพลงท้องถิ่นที่นำมาผสมกับเพลงสากลเสื่อมลงเพราะเนื่องจากการมีการทำวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้คน คุณค่าหรือความหมายที่ลึกซึ้งของวัฒนธรรมอาจถูกละเลย และถูกแทนที่ด้วยความบันเทิงฉาบฉวยเพื่อดึงดูดความสนใจอย่างไรก็ตาม

อีกมุมมองหนึ่งก็คือ การเป็นสินค้าอาจเป็นหนทางเดียวที่ทำให้วัฒนธรรมอยู่รอดได้ในยุคปัจจุบัน หากวัฒนธรรมท้องถิ่นยังคงอยู่ในวงจำกัด ไม่สามารถสร้างรายได้หรือเข้าถึงกลุ่มผู้ชมใหม่ๆ ได้ วัฒนธรรมนั้นก็มีแนวโน้มที่จะเลือนหายไปตามกาลเวลา การที่วัฒนธรรมเพลงท้องถิ่นผสมผสานกับเพลงสากลและเข้าสู่อุตสาหกรรมบันเทิงอย่างรถแห่ อาจจะเกิดการสร้างมูลค่าใหม่: วัฒนธรรมนั้นถูกมองเห็นและได้รับการยอมรับมากขึ้นในวงกว้าง และแน่นอนว่าจะต้องเกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ เช่น ศิลปิน นักดนตรี และทีมงานมีรายได้ สามารถสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ ต่อไปได้ ทำให้วัฒนธรรมนั้นไม่หายไป การที่วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าเปรียบเสมือนดาบสองคม มันอาจทำให้คุณค่าแก่นแท้บางส่วนสูญเสียไป แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้วัฒนธรรมนั้นสามารถดำรงอยู่ มีชีวิตชีวา และเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้อย่างต่อเนื่องในโลกที่เต็มไปด้วยการแข่งขันทางวัฒนธรรม

องค์ความรู้ใหม่

แม้ว่ารถแห่จะสะท้อนสีสันและความบันเทิงในสังคมร่วมสมัย แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการเข้ามามีบทบาทในงานประเพณีและกิจกรรมสาธารณะหลายครั้ง กลับสร้างข้อถกเถียงและเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงลบต่อภาพลักษณ์ของความเป็นไทยเช่นกัน การจัดขบวนรถแห่มักมาพร้อมกับการดื่มสุรา การเต้นรำที่ถูกมองว่าไม่สำรวม และการมีส่วนร่วมของเยาวชน วัยรุ่น หรือสตรีในลักษณะที่ไม่เหมาะสม เมื่อสิ่งเหล่านี้ปรากฏในบริบทของงานบุญหรืองานศาสนา จึงทำให้เกิดความรู้สึกว่าความศักดิ์สิทธิ์และความงดงามของประเพณีดั้งเดิมถูกลดทอนลง ภาพที่เห็นบ่อยคือความสนุกสนานที่ปะปนไปกับความวุ่นวาย ความไม่สำรวม และอาจบั่นทอนคุณค่าทางวัฒนธรรมเดิมที่ผู้คนยังให้ความสำคัญ ดังนั้น รถแห่จึงไม่เพียงแต่สะท้อนการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ในสังคม แต่

ยังสะท้อนความตึงเครียดและความขัดแย้งทางรสนิยมระหว่างความบันเทิงสมัยใหม่กับจารีตดั้งเดิมด้วย

ดังที่กล่าวไปข้างต้นว่าทุนวัฒนธรรมต่างๆนั้นล้วนที่จะเพิ่มและลดลงได้อยู่เสมอ และยังคงมีการประทะกันระหว่างแนวคิดใหม่และแนวคิดเก่าในการช่วงชิงพื้นที่ของการนิยามคุณค่าทางวัฒนธรรม การประนีประนอมและการอยู่ร่วมกันของรถแห่กับประเพณีท้องถิ่นอาจต้องมีการกำหนด ขอบเขตและบริบท ที่ชัดเจนมากขึ้น เพื่อไม่ให้ความบันเทิงกลายเป็นสิ่งที่บดบังคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม การจัดกิจกรรมรถแห่อาจควรแยกพื้นที่หรือช่วงเวลาออกจากพิธีกรรมศาสนาและงานบุญหลัก เพื่อคงความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีไว้ แต่ขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่สำหรับความสนุกสนานของผู้คนรุ่นใหม่อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ภาครัฐและชุมชนอาจเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแล เช่น การจำกัดการดื่มสุราในพื้นที่สาธารณะ การจัดรูปแบบกิจกรรมที่คำนึงถึงความปลอดภัย รวมถึงการส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงคุณค่าของทั้งวัฒนธรรมดั้งเดิมและร่วมสมัยควบคู่กันไป แนวทางเช่นนี้จะช่วยให้รถแห่ยังคงเป็นพื้นที่สร้างความสุขและอัตลักษณ์ใหม่โดยไม่ละเลยต่อการรักษาภาพลักษณ์และคุณค่าของความเป็นไทยดั้งเดิม

ตารางเปรียบเทียบการช่วงชิงการนิยามระหว่างชนชั้นนำกับคนรุ่นใหม่

มิติเปรียบเทียบ	ชนชั้นนำในอดีต	คนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน
ผู้กำหนดความหมาย	ชนชั้นนำ รัฐ ศาสนา ผู้มีอำนาจ	ปัจเจกบุคคล กลุ่มวัยรุ่น ศิลปินท้องถิ่น ชุมชนออนไลน์
แนวคิดคุณค่า	เน้นความศักดิ์สิทธิ์ ความสงบ ยอมภาพ ความเป็นทางการ	เน้นความสนุกสนาน ความเป็นตัวเอง ความหลากหลาย ความสร้างสรรค์
รูปแบบวัฒนธรรม	พิธีกรรม ศิลปะชั้นสูง อนุรักษ์แบบประเพณี การแสดงในราชสำนัก	อนุรักษ์สมัยใหม่ รถแห่ จากกองเสียง TikTok/Facebook Live
พื้นที่การแสดงออก	วัด ราชสำนัก สถานที่ศักดิ์สิทธิ์	ถนน ชุมชน งานเทศกาล พื้นที่ออนไลน์/โซเชียลมีเดีย
สัญลักษณ์ความเป็นไทย	ความประณีต ความสงบเรียบร้อย ระเบียบแบบแผน	ความหลากหลาย ความมีชีวิต ความร่วมสมัย การผสมผสานวัฒนธรรม
เป้าหมายหลัก	สร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจและรัฐชาติ	แสดงอัตลักษณ์ใหม่ สร้างพื้นที่ความสุข ความแตกต่าง การมีส่วนร่วม
มุมมองต่อความบันเทิง	บันเทิงต้องควบคู่กับพิธีการหรือความสง่างาม	บันเทิงคือแก่นหลักในการสื่อสาร การสร้างสังคม และการรวมกลุ่ม
ผลกระทบ	วัฒนธรรมถูกอนุรักษ์ไว้ในกรอบ	วัฒนธรรมถูก Democratize (เป็นของทุกคน) เข้าถึงง่ายแต่อาจถูกวิจารณ์ว่าทำให้ คุณค่าลดลง

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการช่วงชิงพื้นที่ในการนิยามคุณค่าทางวัฒนธรรมระหว่างชนชั้นนำกับคนรุ่นใหม่

สรุป และข้อเสนอแนะ

วัฒนธรรมรถแห่นั้นได้เริ่มเป็นที่นิยมอย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมาแม้จะต้องผ่านวิกฤตในช่วงโควิด-19 มาก็ยังคงไม่เสื่อมความนิยม วัฒนธรรมรถแห่นั้นอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัยก็ว่าได้เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมที่แพร่หลายในจังหวัดแทบภาคอีสานและมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นรถแห่ในยุคแรกที่มีเพียงเครื่องดนตรีและพัฒนาต่อยอดมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบันที่มีการนำเอาเครื่องเสียงเครื่องดนตรีมาใส่ไว้ในรถบรรทุก 6 ล้อ รถแห่นั้นเป็นเหมือนส่วนหนึ่งที่สามารถมีหรือไม่มีก็ได้ในงานมงคล แต่ส่วนใหญ่แล้วมักจะมีรถแห่เข้าร่วมงานมงคลต่างๆ อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานบุญแห่เทียน งานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนหรือประเพณีต่างๆ ที่คอยดึงดูดให้ผู้คนรุ่นใหม่มาเข้าร่วมงานประเพณีต่างๆที่เต็มไปด้วยความสนุกสนานผ่อนคลายจะความเครียดในสังคมที่เร่งรีบ ทว่าก็ยังคงมีผลกระทบอยู่ในเรื่องของการจัดงานเนื่องจากงานมีการใช้เสียงดังและมีการนำแอลกอฮอล์ไปรับประทานอาจจะนำไปสู่การทะเลาะวิวาทและการก่อความวุ่นวายในพื้นที่สาธารณะจึงควรที่จะต้องมีการตรวจสอบและขออนุญาติอยู่เสมอเพื่อไม่ให้สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม จึงอาจจะให้ภาครัฐสนับสนุนหรือให้ความรู้ในเรื่องของการใช้เสียง การจัดกำลังเจ้าหน้าที่ในควบคุมงานเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา วัฒนธรรมรถแห่นั้นยังต้องเผชิญกับการถูกลดทอนคุณค่าผ่านกลุ่มอนุรักษ์นิยม ที่มองวัฒนธรรมที่ไม่ได้เป็นไปตามบรรทัดฐานอย่างที่รัฐตั้งไว้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ดี สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนผ่านการกดทับจากชนชั้นนำและบทบาทการช่วงชิงพื้นที่อำนาจในการนิยามวัฒนธรรมร่วมสมัยใหม่ๆของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในการนิยามคุณค่าทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมนั้นล้วนที่จะมีพลวัตในตัวของมันเองและสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยได้จนก่อให้เกิดคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สังคมให้การยอมรับ

References

ณัฐพล วิสุทธิแพทย์. (2568). ยาวปาย: การเคลื่อนที่และวิถีการฟังของรถแห่. *วารสารมานุษยวิทยา*, *8*(1), 11–44.

ประชาไท, 2568 เสวนา: รถแห่ วัฒนธรรมมวลชน สะท้อนตัวตนคนอีสาน.[ออนไลน์] แหล่งที่มา: https://prachatai.com/journal/2022/09/100326 [2 กันยายน 2568].

ฐานิดา บุญวรรโณ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์หลักของปิแอร์ บูร์ดิเยอ. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธาน*, *18*(1), 1–33.

รุ่งลดิศ จตุรไพศาล. (2565). *รถแห่และการเต้นบั้นเด้า: วัยรุ่นอีสานใหม่กับการประดิษฐ์ประเพณีและการสื่อสารเพื่อการต่อสู้ทางวัฒนธรรม*. (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

รุ่งลดิศ จุตรไพศาล และ สมสุข หินวิมาน (2567). รถแห่: สื่อการแสดงพื้นบ้านในการสืบทอดประเพณีประดิษฐ์ของกลุ่มวัยรุ่นอีสาน. *มนุษยศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, *25*(1), 104–133.

สิทธิณี เกตุจินดา นริศรา ต่อทุน พรทิพย์ สาตรา และ พีระพงษ์สอนทวี. (2567). รถแห่อีสาน:การปรับตัวและการให้ความหมายของอัตลักษณ์อีสาน. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์*, *2*(2), 116–165.

อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ. (2563). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์มาตรการควบคุมการบริโภคแอลกอฮอล์ของชุมชนใน กิจกรรมรถแห่ดนตรีสดจังหวัดขอนแก่น. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) แผนงานศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.) คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. น.21-24

อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ. (2565). รถแห่ดนตรีสด: ความนิยมในการจัดกิจกรรมของชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, *10*(1), 208–214.

อนุวัฒน์ บุตรทองทิม ธนวัฒน์ บุตรทองทิม และ ราชันย์ เจริญแก่นทราย. (2567). เสียงแห่งการเปลี่ยนแปลง: รถแห่และดนตรีในขบวนแห่ผีตาโขนอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี*, *6*(3), 2429–2440.

Altman, I., & Low, S. M. (2012). *Place Attachment*. Springer Science & Business Media.

Duangkhamchan, J. (2022). GROWING TREND OF ISAN ROD HAE AFTER COVID-19 PANDEMIC. *Mahidol Music Journal*, *5*(2), 71–92.

Oldenburg, R. (1999). *The great good place: Cafes, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community* (2nd ed.). Marlowe & Company.

การบริหารและการนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

Administration and Implementation of Educational Policy in Educational Institutions

วรชพร เทศเขียว Warachaporn Teskeaw
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus
fon.teskeaw@gmail.com

Received 2025/09/07 *Revised* 2025/12/20 *Accepted* 2026/01/05

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในการนำนโยบายการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ ท่ามกลางบริบทการศึกษาของไทยที่เผชิญความท้าทายด้านคุณภาพการเรียนรู้ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษาพบว่า แม้นโยบายการศึกษาจากภาครัฐจะมีความชัดเจน แต่การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษายังขาดความเป็นเอกภาพและไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ โดยผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงนโยบายกับการปฏิบัติ ผ่านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การจัดสรรทรัพยากร การสื่อสารสร้างความเข้าใจ และการติดตามประเมินผล นอกจากนี้ การบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องปรับจากรูปแบบการสั่งการจากส่วนกลางไปสู่การบริหารแบบองค์รวมที่เน้นการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานในการตัดสินใจ ข้อเสนอแนะสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การประเมินเพื่อพัฒนา และการออกแบบมาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา บทความนี้สรุปว่า ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาไทยขึ้นอยู่กับศักยภาพการบริหารจัดการในสถานศึกษาที่สามารถแปลงนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทจริงและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา**,** นโยบายการศึกษา**,** การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ**.**

Abstract

This study aims to examine the roles and competencies of school administrators in implementing educational policies within the context of Thailand's education system, which faces challenges related to learning quality, educational inequality, and adaptation to the rapidly changing demands of the 21st century. The findings indicate that although national educational policies are clearly formulated,

their implementation at the school level often lacks coherence and alignment with local contexts. School administrators play a crucial role as key mechanisms linking policy to practice through strategic planning, resource allocation, effective communication, and continuous monitoring and evaluation. Furthermore, contemporary school administration should move beyond traditional centralized command approaches toward holistic management that emphasizes stakeholder participation, including teachers, parents, communities, and related agencies, as well as evidence-based decision-making. Key recommendations include strengthening administrators' strategic leadership, promoting stakeholder participation, emphasizing formative evaluation for continuous improvement, and designing measures to reduce educational inequality. The article concludes that the success of Thailand's educational reform depends not only on sound policy design but also on effective school-level management capable of contextualizing policies and fostering sustainable educational quality improvement.
Keywords: School administration, Educational policy, Policy implementation.

บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษานับว่าเป็นกำลังสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการศึกษา เนื่องจากเป็นบุคลากรที่มีบทบาทโดยตรง ในการทำให้หลักสูตรและการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน ในยุคปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับบทบาทของตนให้สอดคล้องกับความท้าทายใหม่ ๆ โดยหน้าที่สำคัญของผู้บริหาร ได้แก่ การวางแผน จัดทำ และพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด กิจกรรมที่ต้องดำเนินควบคู่ไปกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ การนิเทศติดตาม การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้ในการบริหาร สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อม วัสดุ และอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน รวมถึงจัดให้มีระบบนิเทศภายในและระบบประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ผลลัพธ์ที่ได้คือสถานศึกษาสามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ และบุคลากรในสถานศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนในทุกช่วงเวลา (ภคพร เลิกนอก, 2564)

ในอีกด้านหนึ่ง "การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ" ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้นโยบายซึ่งกำหนดไว้สามารถเกิดผลในเชิงรูปธรรมได้จริง กระบวนการถ่ายทอดนโยบายจึงไม่ใช่เพียงแค่การสื่อสาร แต่ต้องทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับรู้ เข้าใจ ยอมรับ และมีทัศนคติที่ดีต่อแนวทางดังกล่าว การดำเนินการที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้นโยบายบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย ในการถ่ายทอดนโยบาย ผู้กำหนดและผู้ปฏิบัติต้องตระหนักถึงความชัดเจนขององค์ประกอบนโยบาย โดยผู้รับ

นโยบายจำเป็นต้องสามารถตีความได้ถูกต้องและตรงตามเจตนารมณ์ ทั้งนี้ เนื่องจากนโยบายมักมีความแตกต่างกัน บางนโยบายอยู่ในลักษณะเชิงอุดมการณ์ (Ideology-based) ซึ่งมีความคลุมเครือสูง ขณะที่บางนโยบายเป็นเชิงทางเลือก (Option-based) ที่เปิดโอกาสให้เลือกแนวทางปฏิบัติ และนโยบายที่มีคุณภาพสูงสุดควรอยู่ในลักษณะเชิงมาตรการ (Measure-based) ที่ระบุแนวทางปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน ความชัดเจนเหล่านี้ช่วยให้ผู้รับนโยบายเข้าใจง่าย นำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติหรือนโยบายรองได้ตรงเป้าหมาย อีกทั้งยังช่วยให้สามารถแยกแยะประเด็นสำคัญและจัดลำดับความสำคัญได้อย่างถูกต้อง การเปลี่ยนนโยบายหลักไปสู่นโยบายย่อย หรือการปรับให้เป็นแผนปฏิบัติ จึงควรมีวัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน และกลไกที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้การปฏิบัติมีทิศทางชัดเจนและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด (สมภาร ศิโล, 2563: 4)

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา โดยทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงหลักสูตร นโยบาย และการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายในทางปฏิบัติ ท่ามกลางบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารจำเป็นต้องปรับบทบาทสู่การเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่สามารถวางแผน พัฒนาหลักสูตร นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการนิเทศติดตาม การประเมินผล และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขึ้นอยู่กับความชัดเจนของนโยบายและความสามารถของผู้บริหารในการแปลงนโยบายหลักให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ผ่านการจัดทำแผนปฏิบัติที่มีวัตถุประสงค์ แนวทาง และกลไกที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะส่งผลให้สถานศึกษาสามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรได้อย่างยั่งยืน

บทบาทและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา

สมรรถนะทางการศึกษาของประเทศไทยในระดับนานาชาติยังคงอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจนัก โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มเอเชียแปซิฟิก ตัวชี้วัดด้านคุณภาพการศึกษาหลายด้านมีแนวโน้มลดลง ทั้งในแง่ของคุณภาพการเรียนรู้และปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา แม้ว่าการประเมินด้านขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศจะมีพัฒนาการดีขึ้น แต่ยังไม่สามารถก้าวไปสู่กลุ่มประเทศชั้นนำได้ เพราะประเทศไทยยังคงถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มที่มีอันดับไม่เกินกึ่งกลางของประเทศที่เข้ารับการประเมิน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564: 23) ด้วยเหตุนี้ การบริหารและการนำนโยบายทางการศึกษามาปฏิบัติภายในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นหลักได้ ดังนี้

1)การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษานำแนวนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัด เช่น กระทรวงศึกษาธิการ หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มาปรับใช้ในระดับโรงเรียน โดยต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การทำความเข้าใจนโยบาย วางแผนงาน จัดสรรทรัพยากร การกำกับติดตาม ไปจนถึงการประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมี

ประสิทธิภาพ ตรงตามเป้าหมาย และตอบสนองต่อบริบทของโรงเรียน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

2)การสร้างความเข้าใจและยอมรับนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องสื่อสารและชี้แจงนโยบายให้บุคลากรทุกฝ่ายเข้าใจและยอมรับ ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความร่วมมืออย่างจริงจัง การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยความเชื่อมั่นร่วมกันและแรงสนับสนุนจากทุกฝ่าย จึงจะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

3)การจัดโครงสร้างการทำงาน การจัดโครงสร้างการทำงาน เป็นการออกแบบระบบงานและการแบ่งบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในสถานศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเชื่อมโยงกันและไม่ซ้ำซ้อน การจัดโครงสร้างที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการบริหาร เสริมสร้างความร่วมมือ และทำให้โรงเรียนสามารถบรรลุเป้าหมายตามนโยบายได้อย่างเป็นระบบ

4)การจัดการทรัพยากร เป็นการวางแผน จัดหา ใช้งาน และควบคุมทรัพยากรที่มีในโรงเรียน ทั้งงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร และเวลา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน การจัดการทรัพยากรที่ดีต้องคำนึงถึงความคุ้มค่า ความเหมาะสม และความต่อเนื่องของการใช้ทรัพยากร

5)การติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนสำคัญในการตรวจสอบความก้าวหน้าและประสิทธิภาพของการบริหารงาน ในแต่ละด้าน ผลการประเมินสามารถนำมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงาน รวมถึงใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายต่อไป การประเมินที่เป็นระบบจะช่วยสะท้อนจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางการพัฒนาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ การบริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ เช่น การบริหารวิชาการ การจัดการด้านการเงินและทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร และการสร้างความร่วมมือกับชุมชน เพื่อให้เกิดความสมดุลและความยั่งยืน สำหรับ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ (กลุ่มวิจัยและพัฒนานโยบาย, 2565)

1)ด้านความปลอดภัย มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับผู้เรียนและบุคลากร ทั้งด้านสุขภาพ ร่างกาย และสภาพแวดล้อม รวมถึงเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและความรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยีให้กับผู้เรียน

2)ด้านโอกาสและการลดความเหลื่อมล้ำ เน้นให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้เข้าถึงระบบการศึกษาและสร้างโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมแก่ผู้เรียนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนทั่วไป ผู้มีความสามารถพิเศษ ผู้พิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนใช้ระบบข้อมูลรายบุคคลเพื่อติดตามและช่วยเหลือผู้เรียนไม่ให้หลุดจากระบบการศึกษา

3)ด้านคุณภาพ มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษา พัฒนาหลักสูตรและสมรรถนะของผู้เรียนให้เหมาะสมตามวัย ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 การพัฒนาครูและผู้บริหารให้เป็นมืออาชีพ และปรับปรุงระบบการวัดและประเมินผลให้เน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

4)ด้านประสิทธิภาพ เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา ด้วยการกระจายอำนาจ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาโรงเรียนคุณภาพและโรงเรียนในพื้นที่พิเศษ รวมถึงการปรับปรุงระบบประกันคุณภาพภายในและการนิเทศติดตามให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่

สรุปได้ว่า นโยบายของ สพฐ. ในปี 2566 มุ่งสร้างสมดุลระหว่าง “ความปลอดภัย โอกาส คุณภาพ และประสิทธิภาพ” เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ โดยเตรียมผู้เรียนให้มีทักษะและสมรรถนะที่เหมาะสมต่อการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 มีความพร้อมแข่งขันในเวทีโลก และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

การนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติ

การบริหารและการนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา จากแนวคิดที่ได้กล่าวมา สามารถสังเคราะห์และเชื่อมโยงประเด็นสำคัญออกเป็น 3 มิติ ดังนี้

1)บทบาทและความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเปรียบเสมือน “หัวใจหลัก” ของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดทิศทาง วางแผน และขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านการบริหารหลักสูตร ซึ่งครอบคลุมทั้งการวางแผน จัดทำ และพัฒนาหลักสูตรการนิเทศและติดตามผล การสร้างสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางการเรียนรู้ที่เหมาะสม ตลอดจนการพัฒนาครูให้มีศักยภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ ผู้บริหารยังต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน (VUCA World) ที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและความท้าทาย โดยการนำนโยบาย หลักสูตร และนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างมีประสิทธิผล (ศศิมา สุขสว่าง, 2568: 48)

2)การนำนโยบายสู่การปฏิบัติในโรงเรียน การแปลงนโยบายด้านการศึกษาในระดับชาติให้เกิดผลจริงในระดับสถานศึกษานั้น จำเป็นต้องมีความชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย ผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดและปรับใช้นโยบายให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ขั้นตอนสำคัญประกอบด้วย การวางแผนเชิงกลยุทธ์การจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านทัศนคติและการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยผู้บริหารควรมองนโยบายไม่ใช่เพียง “คำสั่ง” แต่คือ “แนวทางพัฒนา” ที่ต้องตีความให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน และดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานประกอบการตัดสินใจ (เก็จกนก เอื้อวงศ์, 2565: 32)

3)องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การบริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยองค์ประกอบหลักอย่างน้อย 5 ประการ ได้แก่ (1) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง (2) การสร้างความเข้าใจและยอมรับในนโยบายจากทุกฝ่าย (3) การออกแบบโครงสร้างการทำงานที่มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ (4) การบริหารทรัพยากรทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ให้เกิดความคุ้มค่า และ (5) การติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันควรใช้แนวทางการบริหารแบบองค์รวม (Holistic Management) ที่ผสานทั้งการจัดการภายในโรงเรียน (โครงสร้าง ระบบงาน และทรัพยากร) และการเชื่อมโยงกับปัจจัยภายนอก เช่น นโยบายจากหน่วยงานรัฐ ความต้องการของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อให้เกิดพลังสนับสนุนซึ่งกันและกัน (วรรณนภา วามานนท์, 2561: 53)

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาคือกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่เชื่อมโยง “นโยบาย” เข้ากับ “การปฏิบัติ” อย่างแท้จริง โดยต้องอาศัยความเข้าใจเชิงลึกในนโยบาย การจัดโครงสร้างและทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ การสร้างความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมถึงการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่า ระบบการศึกษาของไทยยังเผชิญกับความท้าทายบนเวทีสากล ซึ่งทำให้บทบาทของผู้บริหารจำเป็นต้องก้าวไปสู่ การเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) ที่สามารถขับเคลื่อนและยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์บทบาทและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในการนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

การนำนโยบายทางการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องอาศัยทั้งการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดและชุมชน การทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่เอื้อและอุปสรรค จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้การดำเนินนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิผลและยั่งยืน (Fullan, 2016)

1)ปัจจัยที่เอื้อต่อการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

1.1)ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่สุดในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เนื่องจากเป็นผู้แปลงนโยบายเชิงนามธรรมให้กลายเป็นแนวปฏิบัติจริง ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ มีความมุ่งมั่น และสามารถสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร จะทำให้เกิดบรรยากาศการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การสื่อสารนโยบายอย่างชัดเจนและต่อเนื่องจากผู้บริหารยังช่วยให้ครูและบุคลากรเข้าใจแนวทางเดียวกัน ลดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติ

1.2)การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เป็นการนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง

คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และมีบทบาทในการตัดสินใจ จะช่วยให้การนำนโยบายมีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และได้รับการยอมรับในระดับปฏิบัติการ

1.3)ทรัพยากรและการสนับสนุนที่เพียงพอ ทรัพยากรประกอบด้วยทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์ และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปใช้จริง สถานศึกษาที่ได้รับงบประมาณเพียงพอ มีการบริหารจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด จะสามารถดำเนินงานตามนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง

1.4)ระบบติดตามประเมินผลและการสะท้อนผลการดำเนินงาน เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารและครูสามารถทราบความก้าวหน้าและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการนำนโยบายไปใช้จริง การมีข้อมูลย้อนกลับ และการปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในองค์กร และเพิ่มประสิทธิผลของการบริหารนโยบายในระยะยาว

2)อุปสรรคต่อการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ แม้จะมีความพยายามผลักดันนโยบายการศึกษาในหลายระดับ แต่ก็ยังพบอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การนำนโยบายไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ได้แก่

2.1)ช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ (Policy–Practice Gap) นโยบายทางการศึกษามักถูกกำหนดในระดับส่วนกลาง โดยมีเจตนารมณ์ที่ดี แต่เมื่อมาถึงระดับสถานศึกษา กลับพบว่ามีความคลาดเคลื่อนระหว่างเป้าหมายกับการดำเนินงานจริง เช่น นโยบายส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในโรงเรียน แม้จะมีการออกระเบียบและแนวทางอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติกลับติดขัดด้านความพร้อมของครูและทรัพยากร ทำให้ผลสัมฤทธิ์ไม่เป็นไปตามเป้า (Phothongsunan, 2018)

2.2) ขาดความพร้อมของบุคลากรและระบบสนับสนุน บุคลากรในสถานศึกษาหลายแห่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจ หรือทักษะที่จำเป็นต่อการนำนโยบายใหม่ ๆ ไปใช้ โดยเฉพาะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและหลักสูตรอย่างรวดเร็ว หากไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ครูจะรู้สึกไม่มั่นใจ และอาจเกิดการต่อต้านเชิงเงียบ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของนโยบาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

2.3) บริบททางสังคมและภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน สถานศึกษามีบริบทที่หลากหลาย เช่น ขนาดโรงเรียน ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้เรียน และความพร้อมของชุมชน ซึ่งล้วนมีผลต่อการปฏิบัติตามนโยบาย งานวิจัยของ สุภัทรา ศรีทอง (2563) พบว่า โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลมักประสบปัญหาทรัพยากรไม่เพียงพอ ขาดบุคลากร และการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด จึงไม่สามารถดำเนินนโยบายได้เท่ากับโรงเรียนในเมือง

2.4) การสื่อสารและการประสานงานที่ไม่ทั่วถึง นโยบายที่ประกาศใช้ในระดับกระทรวง หากไม่มีการสื่อสารอย่างเป็นระบบไปยังหน่วยปฏิบัติในระดับโรงเรียน อาจทำให้เกิดการตีความผิดหรือปฏิบัติไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ การขาดช่องทางการสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างส่วนกลาง เขตพื้นที่และสถานศึกษา จึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข (สุรพล รัตนชัย, 2565)

3)แนวทางสู่ความสำเร็จ เพื่อให้การนำนโยบายทางการศึกษาสู่การปฏิบัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรพิจารณาแนวทางดังต่อไปนี้

3.1)พัฒนาสมรรถนะและทักษะของบุคลากร (Capacity Building) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูและผู้บริหารเข้าใจนโยบายอย่างลึกซึ้ง และมีความสามารถในการแปลงนโยบายให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียนตนเอง

3.2)สร้างระบบความร่วมมือและการสนับสนุนแบบเครือข่ายให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน มีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร และร่วมวางแผนการดำเนินงานร่วมกับสถานศึกษา

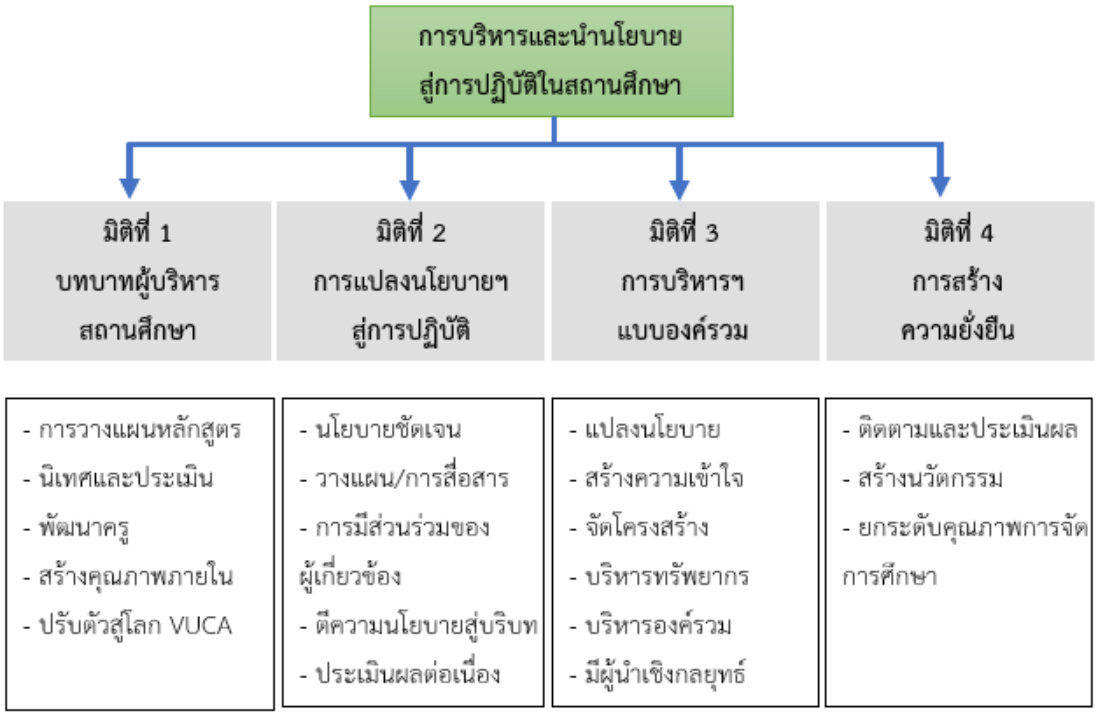
3.3)ปรับนโยบายให้มีความยืดหยุ่นตามบริบทท้องถิ่น เปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถปรับใช้แนวทางที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยยังคงยึดหลักเป้าหมายหลักของนโยบาย

3.4)พัฒนาระบบติดตามและประเมินผลที่ใช้จริงในพื้นที่การประเมินควรมีลักษณะ เพื่อพัฒนามากกว่าเพื่อควบคุม และต้องมีการสะท้อนข้อมูลกลับให้สถานศึกษาเพื่อนำไปปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การนำนโยบายทางการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษามีความสำคัญต่อคุณภาพของระบบการศึกษา ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ ได้แก่ ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของบุคลากรและชุมชน การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ และระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้าม อุปสรรคสำคัญคือ ช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ ความไม่พร้อมของบุคลากร ข้อจำกัดทางบริบทพื้นที่ และการสื่อสารที่ไม่ทั่วถึง การเอาชนะอุปสรรคเหล่านี้จำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะบุคลากร สร้างเครือข่ายความร่วมมือ ปรับนโยบายให้ยืดหยุ่นตามบริบท และมีระบบติดตามผลที่ใช้ได้จริง เพื่อให้การบริหารนโยบายทางการศึกษาบรรลุผลอย่างยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้

การบริหารและการนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ได้กล่าวถึงประเด็นหลัก และประเด็นวิเคราะห์ ในข้างต้น สามารถนำมาวิเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารและการนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารและการนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารและการนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ประกอบไปด้วย 4 มิติ ได้แก่

1)ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำเชิงกลยุทธ์ จากแนวคิดที่ศึกษา ผู้บริหารไม่ได้เป็นเพียง “ผู้ปฏิบัติตามนโยบาย”แต่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leader) ที่สามารถแปลงนโยบายให้เข้ากับบริบทของโรงเรียน โดยคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ ความต้องการของผู้เรียน และความเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกยุค VUCA World ซึ่งองค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นถึงการยกระดับบทบาทผู้บริหาร จากเดิมที่เน้นการบริหารจัดการเชิงเทคนิค ไปสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ที่สามารถสร้างวิสัยทัศน์และขับเคลื่อนโรงเรียนไปสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2)การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ องค์ความรู้ใหม่ชี้ให้เห็นว่า “นโยบายการศึกษา” ไม่ได้มีค่าเพียงแค่เป็นเอกสารหรือคำสั่งจากส่วนกลาง แต่ความสำคัญอยู่ที่การตีความและการปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน ผู้บริหารจึงต้องมีทักษะในการสื่อสารนโยบายอย่างชัดเจน แปลงเป็นแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม และกำกับติดตามผลอย่างต่อเนื่อง องค์ความรู้นี้สะท้อนมิติใหม่ของการจัดการศึกษา ที่เน้นการสร้าง การมีส่วนร่วมของครู บุคลากร และชุมชน เพื่อทำให้นโยบายเกิดผลจริง ไม่ใช่แค่การทำตามข้อบังคับ

3)การบริหารสถานศึกษาแบบองค์รวม จากการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันไม่สามารถดำเนินไปเพียง มิติเดียว แต่ต้องเชื่อมโยงทั้ง ปัจจัยภายใน (โครงสร้างองค์กร ระบบงาน ทรัพยากร บุคลากร) และ ปัจจัยภายนอก (นโยบายรัฐ ความคาดหวังของชุมชน บริบททางสังคมและเศรษฐกิจ) ให้เกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งองค์ความรู้ใหม่นี้ตอกย้ำว่า การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ต้องผสมผสานแนวคิดการจัดการเชิงระบบและการบริหารเชิงเครือข่ายเข้าด้วยกัน

4)การสร้างความยั่งยืนผ่านระบบประเมินและการเรียนรู้ต่อเนื่องสิ่งที่ได้เพิ่มเติมคือ การติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อรายงานผล แต่เป็น “กระบวนการเรียนรู้ขององค์กร” ที่ช่วยให้โรงเรียนปรับตัวและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง นี่คือองค์ความรู้ใหม่ที่ขยายความเข้าใจว่า “การประเมิน” ไม่ใช่เพียงกลไกตรวจสอบ แต่เป็นเครื่องมือในการสร้างนวัตกรรมและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “องค์ความรู้ใหม่” ที่เกิดขึ้น คือการมองการบริหารสถานศึกษาและการนำนโยบายสู่การปฏิบัติในมิติ ความเป็นพลวัต (Dynamic Process) ที่ต้องปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยมีผู้บริหารเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนและสร้างคุณภาพการศึกษาให้แข่งขันได้ในเวทีสากลอย่างแท้จริง

สรุป และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารและการนำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา สามารถสรุปได้ว่า สถานการณ์การศึกษาของไทยยังคงมีความท้าทายในหลายด้าน ทั้งในแง่ของคุณภาพการเรียนรู้ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล ซึ่งแม้จะมีแนวนโยบายที่ชัดเจนจากหน่วยงานภาครัฐ แต่ปัญหาสำคัญที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังคือการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ยังขาดความเป็นเอกภาพ และไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ

องค์ความรู้ที่ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงนโยบายกับการปฏิบัติ โดยมีบทบาทสำคัญตั้งแต่การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การสื่อสารสร้างความเข้าใจ ไปจนถึงการประเมินและปรับปรุงการดำเนินงาน การบริหารที่มีประสิทธิภาพจึงต้องผสมผสานทั้งการจัดการเชิงกลยุทธ์ การสร้างการมีส่วนร่วม การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และการจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่า นอกจากนี้ยังพบว่า การบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันไม่สามารถอาศัยเพียงวิธีการแบบเดิมที่เน้นการสั่งการจากส่วนกลาง แต่ควรเน้น การบริหารแบบองค์รวม (Holistic Management) ที่บูรณาการการทำงานระหว่างปัจจัยภายในโรงเรียนและความร่วมมือจากภายนอก เช่น ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่เข้มแข็งและยั่งยืน ตลอดจนการปรับตัวต่อบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (VUCA World) ซึ่งเน้นความยืดหยุ่นและความพร้อมของผู้เรียนในการเผชิญกับศตวรรษที่ 21

ทั้งนี้ข้อเสนอแนะจากการศึกษาการบริหารและนำนโยบายสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องมีทั้งการบริหารจัดการที่ดี ความเข้าใจบริบทของสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1)การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร ผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาให้มีทักษะด้านการวางกลยุทธ์ การแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน และการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถแปลงนโยบายจากระดับชาติมาเป็นการปฏิบัติในระดับโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

2)การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การบริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของนโยบายและทำให้การดำเนินงานเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

3)การใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานการตัดสินใจ โรงเรียนควรพัฒนาระบบข้อมูลนักเรียน ครู และทรัพยากรการเรียนการสอนให้มีความถูกต้องและทันสมัย เพื่อใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการวางแผน แก้ปัญหา และประเมินผล

4)การเน้นการประเมินเพื่อพัฒนา ไม่ใช่เพียงการตรวจสอบ ควรปรับกระบวนการติดตามและประเมินผลให้มุ่งเน้นการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและสร้างการปรับปรุงในระดับระบบ

5)การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ภาครัฐและสถานศึกษาควรร่วมกันออกแบบมาตรการที่ช่วยให้ผู้เรียนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ และผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมและมีคุณภาพ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาไทยไม่ได้ขึ้นอยู่กับการออกแบบนโยบายที่ดีเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับ กระบวนการบริหารจัดการในสถานศึกษา ที่สามารถแปลงนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทจริง สร้างการมีส่วนร่วม และใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ หากสามารถนำแนวทางเหล่านี้ไปปฏิบัติได้จริง จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้มีความเข้มแข็ง ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างผู้เรียนที่พร้อมแข่งขันในระดับสากลอย่างยั่งยืน

References

กลุ่มวิจัยและพัฒนานโยบาย. (2565). นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2565.

เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2565). การนำนโยบายไปปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา : สมรรถนะและแนวทางการพัฒนา. *ครุศาสตร์สาร, 16*(1), 77-92.

ภคพร เลิกนอก. (2564). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น,* 8(4), 1-13.

วรรณนภา วามานนท์. (2561). กระบวนการนโยบายสาธารณะในประเทศไทย. *วารสารเกษมบัณฑิต ,19* (พิเศษ), 197-107.

ศศิมา สุขสว่าง. (2568). VUCA World ความท้าทายสำหรับผู้นำยุคใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://www.sasimasuk.com/16768188/vuca-world

สมภาร ศิโล. (2563). การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ. *วารสารวิชาการศิลปะศาสตร์และวิทยาศาสตร์. 10*(2), 12-24.

สุภัทรา ศรีทอง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารนโยบายการศึกษาของสถานศึกษาในพื้นที่ชนบท. *วารสารการบริหารการศึกษา, 17*(2), 23–37.

สุรพล รัตนชัย. (2565). การสื่อสารนโยบายและความสำเร็จของการดำเนินงานทางการศึกษาในโรงเรียนสังกัด สพฐ. *วารสารการบริหารนวัตกรรมและการพัฒนา, 13*(1), 85–101.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *รายงานนโยบายการปฏิรูปการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2563 (IMD 2020).* นนทบุรี: 21 เซ็นจูรี่.

Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change*. (5th ed.). Columbia: Teachers College Press.

Phothongsunan, S. (2018). The effect of policy on English language teaching at secondary schools in Thailand. *KMUTT Language Journal, 21*(1), 45–62.

การบริหารสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล

Management of a safe learning environment in the Child Development Sub-district Administrative Organization

นิพนธ์ โอภาษี Nipon Opasee
พระมหาถาวร ภูแผลงทอง PhramahaThaworn Phuphlaengthong
สิทธวีร์ รัชกุลชัยภิรมย์ Sitthawee Ratchakulchaipirom
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, NakhonSawan Campus
nipon.opa@gmail.com

Received 2025/04/08 *Revised* 2025/04/29 *Accepted* 2025/05/14

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล หลักการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล และนำเสนอแนวทางในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ เนื้อหาครอบคลุมหลักการบริหารจัดการศูนย์ฯ อย่างมีประสิทธิภาพในการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล บทความสรุปด้วยข้อเสนอแนะการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและนำเสนอแนวทางในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่สอดคล้องกับมาตราฐานดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมเต็มศักยภาพตามวัย เป็นคนดี มีคุณธรรม มีสติปัญญา และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การบริหารสภาพแวดล้อมปลอดดภัย, การเรียนรู้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, องค์การบริหารส่วนตำบล.

Abstract

This academic article aims to study the management of safe learning environments of child development centers of sub-district administrative organizations, the management principles of child development centers of sub-district administrative organizations, and present guidelines for creating safe learning environments. The content covers the principles of effective management of centers to support the operations of sub-district administrative organizations. The article concludes with

recommendations for child development center management and presents guidelines for creating safe learning environments of sub-district administrative organizations that are consistent with the child development center operation standards of local administrative organizations so that early childhood children receive appropriate development to their full potential according to their age, are good people, have morality, are intelligent, and can live in society with quality and sustainability.

Keywords: Safe Environment Management, Child Development Center Learning, Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการสำคัญที่วางรากฐานชีวิตมนุษย์ในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะในช่วงวัย 0–5 ปี ซึ่งเป็นช่วง “หน้าต่างแห่งโอกาส” ที่สมองของเด็กสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้อย่างรวดเร็วที่สุด (ธนู เทียนสว่าง, 2562 : 12 – 14) การที่เด็กได้รับการเลี้ยงดู การอบรม และการศึกษาที่เหมาะสมในช่วงเวลานี้ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และคุณภาพชีวิตในระยะยาว เด็กที่ได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต ในบริบทของประเทศไทย รัฐได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาปฐมวัย โดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 ว่าเด็กปฐมวัยมีสิทธิได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการการศึกษาปฐมวัยในพื้นที่ของตน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, มาตรา 10 - 11 ; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562 : 2 - 5) ดังนั้น “ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก” จึงถูกจัดตั้งขึ้นในระดับท้องถิ่นทั่วประเทศ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการ เพื่อให้เด็กในชุมชนโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล ได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างใกล้ชิด

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหลายพื้นที่ยังประสบปัญหาและข้อจำกัด ทั้งในด้านทรัพยากร งบประมาณ การขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพ การบริหารจัดการที่ยังไม่เป็นระบบ รวมถึงการขาดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเหมาะสมกับวัยเด็ก (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2559 : 35 - 37; พัชรี ผลโยธิน, 2563 : 40 - 43) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความปลอดภัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้กลายเป็นประเด็นสำคัญในสังคม เนื่องจากมีเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นหลายครั้ง เช่น อุบัติเหตุในศูนย์ การบาดเจ็บจากอุปกรณ์ หรือแม้กระทั่งปัญหาด้านจิตใจที่เกิดจากการดูแลไม่ทั่วถึง สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการศูนย์เด็กเล็กจำเป็นต้องยกระดับการบริหารจัดการให้ครอบคลุมทุกมิติ

การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก “นำเสนอแนวทางสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้” จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรถูกหยิบยกขึ้นมาในงานวิจัย โดยสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในบริบทของเด็กปฐมวัยนั้น ไม่ได้จำกัดเพียงด้านกายภาพเท่านั้น เช่น อาคารสถานที่ หรืออุปกรณ์ของ

เล่น แต่ยังรวมถึงสภาพแวดล้อมทางจิตใจ เช่น ความอบอุ่น ความรัก และความมั่นคงทางอารมณ์จากผู้ดูแล ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อน ครู และชุมชนที่เอื้ออาทร (มาลินี จุฑารัตน์, 2560 : 28 – 30 ; โรงเรียนนานาชาติเซนต์แอนดรูว์ส ดุสิต, 2566) ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีความปลอดภัยในทุกมิติต้องอาศัยการบริหารจัดการอย่างรอบด้านและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในมิติที่ครอบคลุม ทั้งด้านกายภาพ จิตใจ และสังคม รวมถึงการส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการร่วมดูแลเด็กปฐมวัยอย่างยั่งยืน เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมเต็มศักยภาพตามวัย เป็นคนดี มีคุณธรรม มีสติปัญญา และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการวางรากฐานชีวิตอย่างยั่งยืน โดยมีประเด็นหลักที่สำคัญดังต่อไปนี้:

1) หลักการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีประสิทธิภาพ

การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ดีควรครอบคลุมทั้งด้านโครงสร้าง องค์กร และกระบวนการบริหารจัดการ โดยแบ่งออกเป็นองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้:

ด้านบุคลากร: ศูนย์เด็กเล็กควรมีครูและผู้ดูแลเด็กที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาปฐมวัย มีทักษะในการดูแลและจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเหมาะสม รวมทั้งควรส่งเสริมการอบรมและพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม (มาลินี จุฑารัตน์, 2560 : 28 - 30) นอกจากนี้ องค์กรควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือการศึกษาดูงาน เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมในการจัดการศึกษาปฐมวัยให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ เช่น การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะศตวรรษที่ 21

ด้านงบประมาณและทรัพยากร: งบประมาณควรถูกจัดสรรอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมค่าใช้จ่ายด้านอาหารกลางวัน นม อุปกรณ์การเรียนรู้ สื่อการสอน และค่าปรับปรุงอาคารสถานที่ อปท. ควรมีแผนการเงินที่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2559 : 35 - 37) นอกจากนี้ควรส่งเสริมการหาแหล่งทุนเพิ่มเติมจากภาคเอกชนหรือชุมชน เช่น กิจกรรมระดมทุนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสื่อการสอนที่มีคุณภาพ

ด้านการบริหารวิชาการและการมีส่วนร่วม: ศูนย์ควรจัดกิจกรรมตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 อย่างเหมาะสม โดยเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่น และเปิดโอกาสให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การพัฒนาเด็กเกิดขึ้นทั้งในและนอกศูนย์ (พัชรี ผลโยธิน, 2563 : 40 - 43) ศูนย์ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนอย่าง

ต่อเนื่อง เช่น การจัดประชุมผู้ปกครอง การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเปิดบ้านศูนย์พัฒนาเด็กเพื่อสร้างความร่วมมือในการดูแลและพัฒนาเด็กแบบองค์รวม

ด้านการประเมินผลและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง: ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีระบบการประเมินผลการดำเนินงานทั้งในระดับเด็ก บุคลากร และการบริหารจัดการ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานกลางที่กำหนดโดยหน่วยงานภาครัฐ พร้อมทั้งมีการทบทวนและปรับปรุงแผนงานเป็นระยะ เพื่อยกระดับคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น การประเมินพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคลการประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครอง และการตรวจสอบการใช้ทรัพยากรและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562: 50–52)

ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมการเรียนรู้: สภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรได้รับการออกแบบให้เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตามวัย โดยจัดพื้นที่อย่างเป็นระบบให้เอื้อต่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น พื้นที่เล่นกลางแจ้ง พื้นที่สร้างสรรค์ และพื้นที่วงบเงียบสำหรับการพักผ่อน ทั้งนี้ต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด เช่น ติดตั้งประตูรั้วที่แข็งแรง การตรวจสอบวัสดุอุปกรณ์ให้ปลอดภัย ไม่มีของมีคมหรือวัสดุเสี่ยงอันตรายอยู่ในพื้นที่ที่เด็กเข้าถึงได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561 : 45 – 47)

นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับการออกแบบสภาพแวดล้อมเชิงบวกที่กระตุ้นการเรียนรู้ เช่น การเลือกใช้สีสันสดใส การจัดวางอุปกรณ์การเรียนรู้ในระดับที่เด็กเข้าถึงได้ การใช้สื่อและสัญลักษณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาและสังคม (NAEYC, 2019 : 78 – 80)

การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมการเรียนรู้ไม่เพียงแต่ช่วยป้องกันอุบัติเหตุ แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสติปัญญาของเด็ก ทำให้เด็กรู้สึกปลอดภัย มั่นใจและกล้าแสดงออกในกระบวนการเรียนรู้

2) แนวทางการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยมีผลโดยตรงต่อพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในมิติหลัก 3 ประการ ได้แก่:

ด้านกายภาพ: อาคารสถานที่ต้องมั่นคง แข็งแรง มีการออกแบบที่เหมาะกับวัย เช่น พื้นกันลื่น ราวบันไดนิรภัย สุขภัณฑ์ขนาดเล็กสำหรับเด็กเล็ก และมีรั้วรอบขอบชิดเพื่อป้องกันอันตรายจากภายนอก รวมทั้งควรมีสนามเด็กเล่นที่ใช้วัสดุปลอดภัย และของเล่นที่ได้รับมาตรฐาน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564 : 15 - 18) สอดคล้องกับจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ มีระบบป้องกันภัยจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามวัยของเด็ก เพื่อพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะที่ปพึงประสงค์ มีคุณลักษณะ และสมรรถนะโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัย

ด้านจิตใจ: เด็กควรได้รับการดูแลในบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นมิตร และไว้วางใจได้ ครูควรมีความรักและความเข้าใจในธรรมชาติของเด็ก มีการใช้วินัยเชิงบวก และหลีกเลี่ยงการลงโทษที่รุนแรง

(มาลินี จุฑารัตน์, 2560 : 28 -30) ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้เด็กได้พัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สติปัญญา

ด้านสังคม: เด็กควรได้รับการปลูกฝังให้รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น เคารพสิทธิของเพื่อน มีทักษะการสื่อสาร และได้รับการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขผ่านกิจกรรมกลุ่มหรือบทบาทสมมติ (โรงเรียนนานาชาติเซนต์แอนดรูว์ส ดุสิต, 2566) เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ได้เลือก ลงมือกระทำ และเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ทำให้เด็กเกิดทักษะในการเรียนรู้พัฒนาตัวเองให้สามารถอยู่รอดในสังคม

3)การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพไม่สามารถกระทำได้โดยศูนย์พัฒนาเด็กเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากครอบครัวและชุมชนรอบข้าง การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เช่น เข้าร่วมประชุมผู้ปกครอง ร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ หรือเข้ามาเป็นอาสาสมัครช่วยงาน จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่องจากบ้านถึงศูนย์ (จิราพร สุภาพ, 2561 : 19 - 22) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานและภาคีเครือข่ายในชุมชน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) วัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือเด็กอย่างรอบด้าน อาทิ การจัดโครงการส่งเสริมสุขภาพเด็กปฐมวัย การให้ความรู้ผู้ปกครองด้านโภชนาการและพัฒนาการเด็ก การจัดอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้น หรือการประสานงานดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (สำนักงานส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ, 2562: 31–33)

การพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนยังช่วยส่งเสริมให้เกิด "ชุมชนแห่งการเรียนรู้" (Learning Community) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงบทบาทของตนในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน ทั้งนี้ งานวิจัยชี้ว่า การมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอของครอบครัวและชุมชนมีผลต่อพัฒนาการด้านภาษา ด้านสังคม และทักษะพื้นฐานของเด็กอย่างมีนัยสำคัญ (Epstein, 2018: 45–48)

4) แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างยั่งยืน

การสร้างความยั่งยืนในการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ไม่ใช่เพียงการบริหารที่มีประสิทธิภาพในระยะสั้น แต่ต้องเป็นการวางรากฐานเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระยะยาว ผ่านแนวทางสำคัญดังนี้:

พัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีวิสัยทัศน์

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวที่ชัดเจน ซึ่งกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเด็กทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา พร้อมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาศูนย์ในอนาคต เช่น การเตรียมพร้อมสู่การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และการวางแผนสืบทอดผู้นำองค์กรอย่างมีระบบ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2563: 95–97)

สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การสร้างศูนย์พัฒนาเด็กที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนต้องมีวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้ของบุคลากร เช่น การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประจำเดือน การจัดอบรมระยะสั้นในเรื่องใหม่ๆ และการสนับสนุนให้บุคลากรแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง เพื่อให้ศูนย์สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม (Fullan, 2016: 112–115)

ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม

ควรนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาสนับสนุนการบริหารจัดการ เช่น การใช้ระบบบันทึกข้อมูลพัฒนาการเด็กแบบออนไลน์ การติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองผ่านแอปพลิเคชัน หรือการจัดอบรมครูเกี่ยวกับการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ ทั้งนี้ต้องควบคุมการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับวัยเด็ก (OECD, 2020: 78–80)

บูรณาการการดูแลสุขภาพกายและใจของเด็ก

แนวทางการบริหารต้องเน้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจของเด็กอย่างสมดุล เช่น การตรวจสุขภาพเด็กประจำปีโดยหน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่ การฝึกอบรมครูเรื่องสุขภาพจิตเด็ก และการบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต เช่น การเล่นเชิงบำบัด (Play Therapy) ในกิจกรรมประจำวัน (กรมอนามัย, 2564: 30–32)

เสริมสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วนอย่างเป็นระบบ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรสร้างพันธมิตรที่แข็งแรงกับหน่วยงานด้านสาธารณสุข ศึกษาธิการ ชุมชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น โครงการอาหารกลางวันคุณภาพ โครงการส่งเสริมอ่านออกเขียนได้ตั้งแต่ก่อนวัยเรียน และการเฝ้าระวังเด็กกลุ่มเปราะบางในชุมชน (UNICEF, 2021: 62–65)

พัฒนาแนวคิด “ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นศูนย์กลางชุมชน” (Community Hub)

แนวทางใหม่ในระดับสากลเสนอให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำหน้าที่เสมือนศูนย์กลางของชุมชน ที่เปิดรับบทบาทใหม่ เช่น จัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ เปิดคลินิกพ่อแม่มือใหม่ จัดเวิร์กช็อปการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก หรือเป็นแหล่งข้อมูลด้านการเลี้ยงดูเด็กที่เข้าถึงง่ายในชุมชน (Melhuish et al., 2019: 41–43)

สรุปได้ว่า การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความสำคัญอย่างยิ่งในการวางรากฐานชีวิตของเด็กปฐมวัยอย่างยั่งยืน บทความนี้ได้นำเสนอแนวทางสำคัญในการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ในทุกมิติ ทั้งด้านกายภาพ จิตใจ และสังคม ซึ่งการบริหารที่มีประสิทธิภาพควรครอบคลุมหลายด้าน เริ่มจากการคัดเลือกและพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้และทักษะในด้านการศึกษาปฐมวัย พร้อมสนับสนุนการอบรมและเพิ่มพูนศักยภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ ด้านงบประมาณต้องมีการบริหารจัดการอย่างโปร่งใสและเพียงพอ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและปลอดภัย ทั้งยังควรส่งเสริมการหาแหล่งทุนสนับสนุนเพิ่มเติมจากภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน และใน

ด้านการบริหารวิชาการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรดำเนินการตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย โดยเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องระหว่างบ้านกับศูนย์ ส่วนด้านการประเมินผล ควรมีระบบติดตามและประเมินพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่อง รวมถึงประเมินการบริหารจัดการศูนย์เพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ ในเรื่องของสภาพแวดล้อม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรจัดพื้นที่การเรียนรู้ที่ปลอดภัย เหมาะสมกับวัยเด็ก มีการดูแลความปลอดภัยอย่างเข้มงวด และออกแบบพื้นที่ให้กระตุ้นการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางกาย อารมณ์ และสังคม การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต้องมองอย่างรอบด้าน ทั้งการจัดการอาคารสถานที่ที่มั่นคงแข็งแรง การดูแลเด็กด้วยความอบอุ่น เอื้ออาทร และการส่งเสริมทักษะทางสังคมผ่านการทำกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและพัฒนาทักษะชีวิตแก่เด็ก นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีในชุมชน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล วัด หรืออาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อสนับสนุนการดูแลเด็กในทุกด้าน สำหรับแนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องพัฒนาระบบบริหารที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน วางแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้สนับสนุนการบริหารและการเรียนรู้ บูรณาการการดูแลสุขภาพกายและใจของเด็ก เสริมสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วน และพัฒนาศูนย์ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และบริการของชุมชน

ดังนั้น การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ดีต้องอาศัยการทำงานเชิงบูรณาการในทุกมิติ ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ การบริหารวิชาการ สภาพแวดล้อม และความร่วมมือจากครอบครัวและชุมชน เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นพื้นที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนาเด็กปฐมวัยให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในอนาคต

การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กถือเป็นหนึ่งในภารกิจหลักขององค์การบริหารส่วนตำบล (อปท.) ในฐานะหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยในพื้นที่ สามารถการวิเคราะห์ประเด็นการบริหาร ดังนี้:

นโยบายและแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบายการจัดการสภาพแวดล้อมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและกรมอนามัย เช่น มาตรฐานอาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนรู้ และการรักษาความสะอาด (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562) อย่างไรก็ตาม ความเข้มข้นในการบังคับใช้นโยบายและการติดตามประเมินผลยังแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ขึ้นอยู่กับทรัพยากรและความตระหนักรู้ของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ

การบริหารจัดการด้านกายภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การออกแบบและจัดการพื้นที่เรียนรู้ของศูนย์มีบทบาทสำคัญต่อความปลอดภัย เช่น การแบ่งโซนกิจกรรมอย่างชัดเจน พื้นที่กลางแจ้งปลอดภัย มีการปูพื้นกันลื่น ไม่มีสิ่งกีดขวางอันตราย การเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย และการติดตั้งระบบป้องกันอุบัติเหตุ เช่น ประตูนิรภัย รั้วล้อมรอบพื้นที่ (NAEYC, 2019: 78–80) อย่างไรก็ตาม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบางแห่งยังขาดการจัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับมาตรฐานความปลอดภัยสากล

การส่งเสริมสุขภาพและสุขาภิบาลในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

สุขาภิบาลที่ดีมีผลโดยตรงต่อความปลอดภัยของเด็ก เช่น การมีห้องน้ำที่สะอาดเพียงพอต่อจำนวนเด็ก มีจุดล้างมือที่เข้าถึงได้ง่าย มีระบบกำจัดขยะที่ถูกสุขลักษณะ และมีการตรวจสอบความสะอาดเป็นประจำ (กรมอนามัย, 2564) ศูนย์ที่บริหารจัดการสุขาภิบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยลดการเจ็บป่วยของเด็กและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ

การพัฒนาบุคลากรด้านการดูแลความปลอดภัย

บุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลความปลอดภัยของเด็ก เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การดูแลเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน และการจัดการอุบัติเหตุในศูนย์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561: 47–49) ปัจจุบัน อปท. หลายแห่งได้จัดอบรมบุคลากรเป็นระยะ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรเฉพาะทางในการอบรมอย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการดูแลความปลอดภัย

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เช่น การเชิญ อสม. หรือผู้นำชุมชนมาร่วมตรวจประเมินความปลอดภัย การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และการจัดทำแผนเผชิญเหตุร่วมกัน เป็นแนวทางที่ช่วยเสริมความแข็งแกร่งในการดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (Epstein, 2018: 45–48) อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมนี้จะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการสร้างความตระหนักอย่างจริงจัง

สรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยต้องดำเนินการอย่างบูรณาการทั้งด้านนโยบาย โครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาบุคลากร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้เติบโตในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างปลอดภัยและยั่งยืน

องค์ความรู้

การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยประกอบด้วย 8 ด้านที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ดังนี้

1) **การพัฒนาบุคลากร:**

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีการส่งเสริมให้ครูและผู้ดูแลเด็กได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี และสามารถจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กได้อย่างเหมาะสม

2) การบริหารงบประมาณ:

การบริหารจัดการงบประมาณควรโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และเพียงพอสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ ทั้งในด้านโภชนาการ การเรียนการสอน การพัฒนาสภาพแวดล้อม และการดูแลสุขภาพเด็ก

3) การจัดกิจกรรมตามหลักสูตร:

กิจกรรมที่จัดขึ้นต้องสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการเล่นที่เหมาะสมกับวัย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน:

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อระดมทรัพยากรและการสนับสนุนที่จำเป็นต่อการพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน

5) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย:

การออกแบบและจัดการสภาพแวดล้อมในศูนย์ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็ก ทั้งในด้านโครงสร้างอาคาร อุปกรณ์การเรียนรู้ และบรรยากาศภายในศูนย์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข

6) การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร:

ควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูล เช่น การติดตามพัฒนาการเด็ก การสื่อสารกับผู้ปกครอง และการจัดการการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร

7) การดูแลสุขภาพกายและใจของเด็ก:

การบริหารควรบูรณาการการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตของเด็กอย่างสมดุล โดยจัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และการดูแลด้านจิตใจอย่างเหมาะสมกับวัย

8) การสร้างศูนย์กลางชุมชน:

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว และการสนับสนุนการเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบเครือข่ายชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเด็กปฐมวัยถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการวางรากฐานชีวิตมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะในช่วงวัยแรกเกิดถึงห้าขวบ ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่พัฒนาการของสมองมีความรวดเร็วและยืดหยุ่นมากที่สุด การจัดการเรียนรู้และการดูแลที่เหมาะสมในช่วงเวลาดังกล่าวส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กในระยะยาว เด็กที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาอย่างเหมาะสมจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีศักยภาพในการขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติ

ในประเทศไทย รัฐได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาปฐมวัยและการพัฒนาเด็กเล็ก โดยมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งและบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้บริการการศึกษาปฐมวัยอย่างใกล้ชิดกับชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังคงประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งการขาดแคลนงบประมาณและบุคลากร การบริหารจัดการที่ยังไม่เป็นระบบ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยและไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

ดังนั้น การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยการจัดการที่ครอบคลุมหลายมิติ ได้แก่ การมีบุคลากรที่มีคุณวุฒิและมีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง การบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใสและเพียงพอ การจัดกิจกรรมตามหลักสูตรปฐมวัยที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่น และการส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ยังต้องมีระบบประเมินผลที่ต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ควรครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ จิตใจ และสังคม ด้านกายภาพต้องมีอาคารสถานที่ที่มั่นคง ปลอดภัย และเหมาะสมกับวัยเด็ก ด้านจิตใจควรสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นมิตร ส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจและกล้าแสดงออก และด้านสังคมควรส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ประกอบกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่อง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีความร่วมมือกับชุมชนอย่างใกล้ชิดจะสามารถระดมทรัพยากรและสนับสนุนการพัฒนาศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ยังช่วยเสริมสร้างระบบการดูแลเด็กแบบองค์รวม

แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างยั่งยืนควรมีการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีวิสัยทัศน์ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารอย่างเหมาะสม บูรณาการการดูแลสุขภาพกายและใจของเด็ก เสริมสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วน และพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อให้การดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนั้นการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจึงมิใช่ภารกิจของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ชุมชน และครอบครัว โดยมีเป้าหมายร่วมกันในการเสริมสร้างพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณภาพให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต

References

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2559). *มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2562). *คู่มือการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก*. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2564). *คู่มือการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.

กรมอนามัย. (2564). *แนวทางการส่งเสริมสุขภาพเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย.

กรมอนามัย. (2564). *แนวทางการส่งเสริมสุขาภิบาลในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

จิราพร สุภาพ. (2561). *บทบาทผู้ปกครองในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเล็ก*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธนู เทียนสว่าง. (2562). *การบริหารจัดการศึกษาท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาวิชาการ.

พัชรี ผลโยธิน. (2563). *สภาพแวดล้อมกับการพัฒนาเด็ก*. นครปฐม: ศูนย์วิจัยการศึกษาปฐมวัย.

มาลินี จุฑารัตน์. (2560). *จิตวิทยาและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

โรงเรียนนานาชาติเซนต์แอนดรูว์ส ดุสิต. (2566). *การศึกษาปฐมวัย: โรงเรียนอนุบาลนานาชาติสำหรับเด็กอายุ 3–6 ปี (EYFS)*. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : https://www.standrewsdusit.com/th/international-kindergarten-eyfs/ [6 เมษายน 2568]

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ. (2562). *คู่มือแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลเด็กปฐมวัย*. นนทบุรี: สสส.

Epstein, J. L. (2018). *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools* (2nd ed.). New York: Routledge.

Fullan, M. (2016). *The New Meaning of Educational Change* (5th ed.). New York: Teachers College Press.

Melhuish, E., Ereky-Stevens, K., Petrogiannis, K., & Rentzou, K. (2019). *An International Overview of Early Childhood Education and Care Systems and Policies*. OECD Publishing.

National Association for the Education of Young Children (NAEYC). (2019). *Developmentally Appropriate Practice in Early Childhood Programs*. Washington, DC: NAEYC.

OECD. (2020). *Early Learning and Child Well-being: A Study across 7 Countries*. Paris: OECD Publishing.

UNICEF. (2021). *Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education*. Paris: UNESCO Publishing.

คำแนะนำ

สำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับ สำหรับการตีพิมพ์ลงในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสั้นขนาด B5 (JIS) โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนกับด้านซ้าย 2.0 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 1.5 ซม.

1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่งดังนี้

1.2.1 ขนาดกระดาษ ประกอบด้วย

1. ชื่อเรื่องต้นฉบับของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งตรงกลางกระดาษ

2. เลขหน้า ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งตรงกลางด่านล่าง

1.2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.4 ชื่อผู้เขียนไทย-อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้ชื่อเรื่อง (ในกรณีที่มีอาจารย์ที่ปรึกษาให้ลงชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาด้วย)

1.2.5 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวปกติ ตำแหน่งตรงกลางใต้ชื่อผู้เขียน พร้อมภาษาอังกฤษด้วย

1.2.6 หัวข้อของบทคัดย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษ

1.2.7 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.2.8 หัวข้อของคำคีย์เวิร์ด ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษใต้บทคัดย่อภาษาไทย

1.2.9 หัวข้อของคำคีย์เวิร์ด ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษใต้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

1.2.10 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.11 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวประมาณ 10-17 หน้า

2. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับ

เนื้อหาภาษาไทยที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ควรแปลเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด (ในกรณีที่คำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะที่แปลไม่ได้ หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจนให้ทับศัพท์ได้) และควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจ ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อนเนื้อหาต้องเรียงลำดับดังนี้

2.1 **ชื่อเรื่อง** (title of the article) ควรสั้น และกะทัดรัด ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2.2 **ชื่อผู้เขียน** เป็นภาษาไทย และตัดคำนำหน้านามออกทั้งหมด

2.3 **ที่อยู่** ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบัน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 **บทคัดย่อ** (Abstract) เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 350 คำ โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง

2.5 **บทนำ** (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

2.6 **วัตถุประสงค์** (Objective) ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2.7 **วิธีดำเนินการวิจัย** (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.8 **ผลการวิจัย** (Results) เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับอาจแสดงด้วยตาราง กราฟ แผนภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้น ขอบตารางด้านซ้ายและขวา หัวตารางแบบธรรมดา ไม่มีสี ตารางควรมีเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพขาว-ดำ ที่ชัดเจนและมีคำบรรยายใต้รูป กรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสีได้ และภาพประกอบ (Figure) และตาราง (Table) ควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์ใต้ภาพหรือตาราง

2.9 อภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลจากข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการทดลองของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

2.10 องค์ความรู้จากการวิจัย (Body of knowledge) ความคิดรวบยอด หลักการ วิธีการที่อยู่ในตำรา อยู่ในห้องสมุด ซึ่งอยู่ภายนอกตัวบุคคล ที่สั่งสมกันมาเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ โครงสร้างความรู้ หมายถึง ความรู้ที่อยู่ภายในตัวบุคคล ที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งไม่ได้ลอกเลียนมาจากองค์ความรู้ แต่ผู้เรียนต้องสร้างขึ้นมาด้วยตนเอง เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ เมื่อพัฒนาโครงสร้างความรู้ต่อไปก็สามารถสร้างผลงานเป็นองค์ความรู้ให้คนอื่นค้นคว้าได้

2.11 **สรุปผลและข้อเสนอแนะ** (Conclusion) และข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิจัย ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบกับผลการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการ หรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำผลไปใช้ประโยชน์ และการให้ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต หรือ

เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด และแนวการการอ้างอิงแนวการเขียนตำราของมหาวิทยาลัย และการอ้างอิงคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาให้ใช้ตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงตามมาตรฐานสากลมีรูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological. Association)

การอ้างอิงแบบ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อยอคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ : หน้า). ตัวอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2544 : 38).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004 : 69)

2. วารสาร

ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ, 3 (1) : 14-28.

K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

สามารถ บุญรัตน์, (2557).

4. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหนง (ถามี), วัน เดือน ปี ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ

(Maslow Abraham, 1970 : 58)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. (2544). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) วารสาร

ผู้เขียน. “ชื่อบทความ”. *ชื่อวารสาร*. ปีที่ (ฉบับที่), (เดือน) : หน้า ตัวอย่างเช่น

สามารถ บุญรัตน์. พฤติกรรมภาวะผู้นำกับการสร้างความสุขวิถีพุทธในองค์กร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.* 9 (1), 224-243.

3) วิทยานิพนธ์

สามารถ บุญรัตน์. (2557). “การบริหารการพัฒนาบทบาทสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง ตัวอย่าง

ชวน หลีกภัย. (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. *สัมภาษณ์.*

Ross, R. 1980, May 5. Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). *ธรรมประกาศโนบาย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=538970572&Ntype=9 [7 กันยายน 2566].

2. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. (1970). *Motivation and Personnality*. New York : Harper and Row Publishers.

3. ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆดังนี้

1. บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้นและผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการ/วิชาชีพ

2**. บทความทางวิชาการ** ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการไม่เข้มข้นนัก เน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนทั่วไป

3. **บทความวิจัย** (Research article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

4. **บทความปริทรรศน์** (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือและวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

5. **ปกิณณกะ** (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

4. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ ได้ที่ https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JMHR/submissions

5. การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอนพร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารก่อน

6. การอ่านประเมินต้นฉบับ

ต้นฉบับจะได้รับการอ่านประเมิน โดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย ในสาขาวิชานั้น ๆ 3 ท่าน ต่อเรื่อง และส่งผลการอ่านประเมินคืนผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

7. ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่ว่า จะได้รับอนุญาตจากวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นลายลักษณ์อักษร และเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์ บทความให้แก่วารสาร พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น

8. ความรับผิดชอบ

เนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาด อันเกิดจากเทคนิคการจัดพิมพ์

9. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการเป็นสมาชิกวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “หัวหน้ากองบรรณาธิการวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์” วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 192 หมู่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105 e-mail : mcuharipunchai@gmail.com อัตราค่าวารสาร กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง อัตราค่าสมาชิก ปีละ 200 บาท

10.อัตราค่าตีพิมพ์

การลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ (Journal of MCU Haripunchai Review) ผู้เขียนหรือผู้วิจัยจะต้องชำระค่าใช้จ่ายจำนวน 3,500 บาทต่อ 1 ผลงานโดยโอนเข้าชื่อบัญชีวารสาร หริภุญชัยปริทรรศน์ ธนาคารกรุงไทย เลขบัญชี 511-3-06403-3 พร้อมแนบสลิปมาด้วย

หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

1. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน

2. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาต้องไม่อยู่ในระหว่างเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารอื่น

3. เนื้อหาในต้นฉบับควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดขึ้น โดยผู้เขียนเองไม่ได้ลอกเลียนหรือตัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม

4. ผู้เขียนต้องเขียนต้นฉบับตามรูปแบบคำแนะนำที่กำหนด

5.ผู้เขียนได้แก้ไขความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ ตามข้อเสนอของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน ทั้งภายในและภายนอกแล้ว

หลังจากผู้เขียนได้แก้ไขบทความเรียบร้อย กองบรรณาธิการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณานำลงในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....

2. วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด.....ตำแหน่งวิชาการ(ถ้ามี).....

3. สถานภาพผู้เขียน ☐ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....

โปรแกรม..... คณะ..... ☐ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน) .....

4. ขอส่งต้นฉบับ (Original Article) เรื่อง

.....

.....

5. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี)

.....

6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวกเลขที่.....ถนน.....

แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....โทรสาร.....

E-mail.....

7. สิ่งที่ส่งมาด้วย ☐ แผ่นดิสก์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

☐ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)

(.....)

วันที่...../...../.....

กระบวนการจัดทำวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

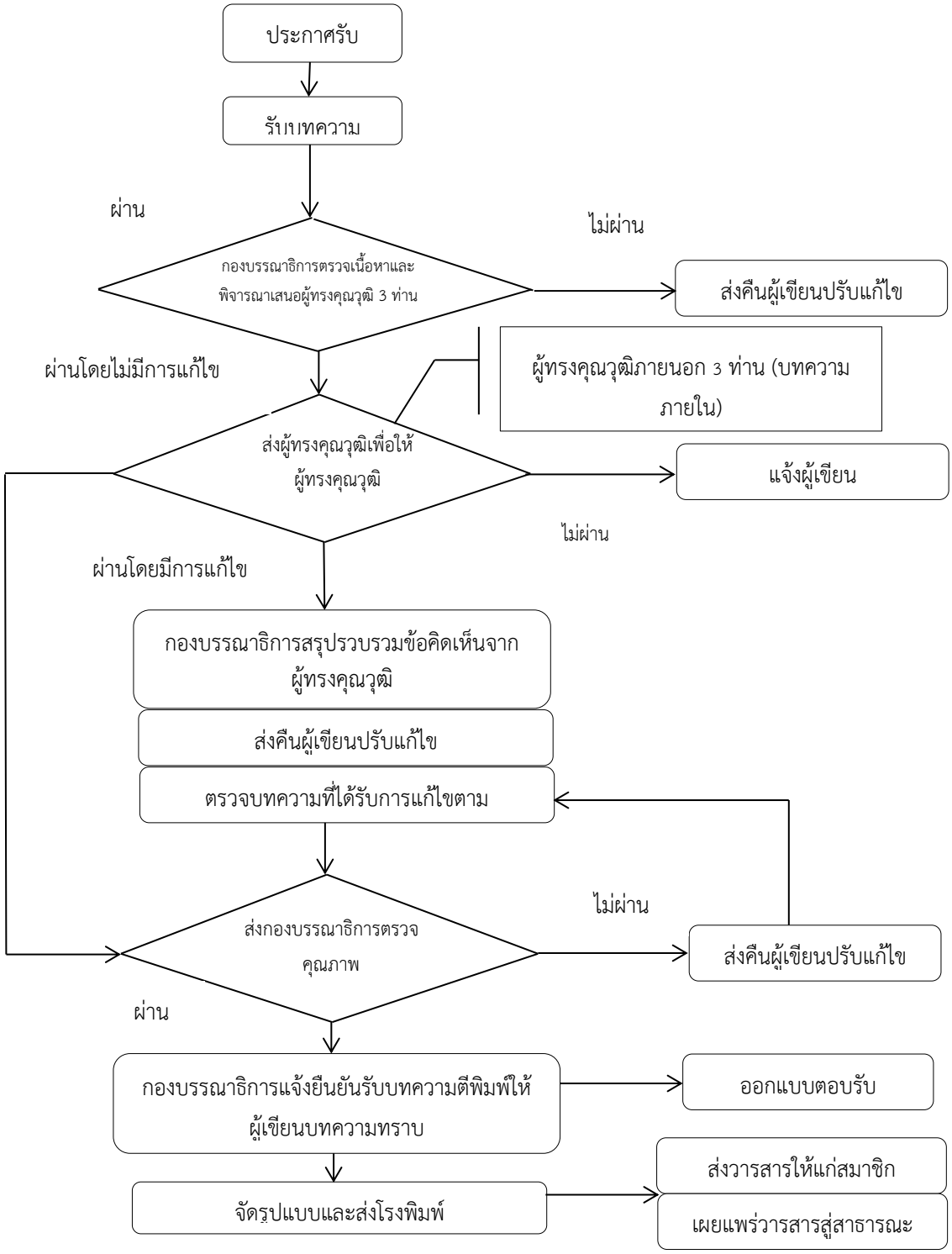
วารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ เป็นวารสารทางวิชาการที่มีวัตถุประสงค์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยสาขาวิชา ศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนา ครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย ในการเผยแพร่บทความวิชาการและบทความวิจัยแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนา ครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ซึ่งเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำดังต่อไปนี้

1. ประกาศรับต้นฉบับจากคณาจารย์หรือนักวิจัย ช่วงที่ 1 พ.ย.-ม.ค., ช่วงที่ 2 พ.ค.-ก.ค.
2. กองบรรณาธิการวารสารฯ รับบทความตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของต้นฉบับและ

พิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน

3. กองบรรณาธิการวารสารฯ จัดส่งต้นฉบับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)ในสาขาวิชานั้นๆ อ่านประเมินต้นฉบับไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ต่อเรื่อง
4. ส่งให้ผู้เขียนแก้ไขตามผลการอ่านประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
5. กองบรรณาธิการวารสารฯ ตรวจสอบคุณภาพบทความและจัดทำเนื้อหาต้นฉบับวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. กองบรรณาธิการแจ้งยืนยันรับบทความให้ผู้เขียนบทความทราบ
7. ดำเนินการจัดพิมพ์
8. กองบรรณาธิการวารสารฯ ดำเนินการเผยแพร่วารสารฯ

ขั้นตอนการดำเนินงานของวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์



ติดต่อประสานงาน

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000
โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105
e-mail: mcuharipunchai@gmail.com
ผศ.ดร.สามารถ บุญรัตน์ ผู้ประสานงานประจำวารสาร ฯ มือถือ 089-2909775



ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....

วัน.....เดือน.....ปี.....

กราบนมัสการ / เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ) .....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้) .....

.....

E – Mail.....เบอร์โทรศัพท์..... โทรสาร.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

( ) สมาชิกประเภทรายปี 300 บาท (จำนวน 2 เล่ม)

( ) เล่มละ 150 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

( ) เงินสด

( ) ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)

( ) ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์

( ) แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารหริภุญชัยปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ [ ] ที่บ้าน [ ] ที่ทำงาน [ ] เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่ ..... ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....จังหวัด..... ..... รหัสไปรษณีย์ ..... โทรศัพท์..... โทรศัพท์เคลื่อนที่..... โทรสาร ..... E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ค่าบำรุงปี พ.ศ..... ลงชื่อ.....

เลขที่ใบเสร็จ..... ( )

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....